Habip KOCAMAN
TBMM
Kanunlar ve Kararlar
Başkanı

Semra GÖKÇİMEN
TBMM
Kanunlar ve Kararlar
Başkan Yardımcısı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İÇTÜZÜĞÜ

DEĞİŞİKLİKLER, GEREKÇELER, TUTANAKLAR

II. CİLT

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Habip KOCAMAN
TBMM
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Başkan

Semra GÖKÇİMEN
TBMM
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Başkan Yardımcısı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

İÇTÜZÜĞÜ

DEĞİŞİKLİKLER, GEREKÇELER, TUTANAKLAR

II. CİLT

(S-1201:1924)

14. 6. 1973 Tarihli ve 586 Sayılı Karar
17. 3. 1977 Tarihli ve 641 Sayılı Karar
4. 4. 1977 Tarihli ve 643 Sayılı Karar
19. 9. 1978 Tarihli ve 674 Sayılı Karar
20. 2. 1992 Tarihli ve 163 Sayılı Karar
16. 5. 1996 Tarihli ve 424 Sayılı Karar

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü

Değişiklikler, Gerekçeler, Tutanaklar

Habip KOCAMAN Semra GÖKÇİMEN

ISBN: 978-975-8805-27-3 (tk.)
ISBN: 978-975-8805-29-7 (2.c)

Kapak Tasarım
Demet ÇINAR

Sayfa Düzeni
Gökhan KOÇMAN
Murat Can KARABULUT

TBMM Basımevi
2012 - Ankara

ÖNSÖZ

İçtüzük Meclisin rehberidir, çalışma kılavuzudur. Genel Kuruldan komisyonlara, Başkanlık Divanından Danışma Kurulu ve siyasi parti gruplarına kadar Meclis içindeki kurumlar yapı ve işleyişleriyle İçtüzük'te düzenlenmiştir. Milletvekillerinin teklif ve önerge verme, konuşma imkan ve süreleri gibi kanun yapımı ve denetim faaliyetleri, yine İçtüzük'ün düzenlediği konular arasındadır.

Meclisin el kitabı olan İçtüzük'ün doğru uygulanması, görüşmelerin sıhhatini, kabul edilen kanun ve kararların kalitesini yakından etkilemektedir. İçtüzük maddelerinin salt metinlerinin belirleyicilik ve yönlendirmede yetersiz kalması söz konusu olabilir. Genel Kurulda ve kimi zaman komisyonlarda usul tartışmaları yaşanması bu durumun göstergesi sayılabilir. Gerekçeler, komisyon raporları ve görüşme tutanakları, madde hükümlerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olan ve uygulamaya ışık tutan yasama belgeleridir.

İşte bu çalışma ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, geçirdiği bütün değişiklikler dahil olmak üzere teklif metinleri, gerekçeleri, Anayasa Komisyonundaki görüşmeleri, Komisyon raporları, Genel Kurul görüşme tutanakları ve nihayetinde karar metinleri ile derlenerek bir arada istifadeye sunulmuştur.

Sahadaki ciddi bir boşluğu giderecek çalışmayı gerçekleştiren, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığında görev yapan idarecilerimizi kutluyorum.

Parlamento Hukuku alanındaki önemli kaynaklar arasında yerini alacak çalışmanın milletvekillerimiz ve siyasi parti gruplarımız başta olmak üzere Meclis faaliyetlerinde yer alan, görev yapan, Meclis çalışmalarını takip eden herkes için faydalı olmasını ümit ederim.

Cemil ÇİÇEK
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

SUNUŞ

İçtüzük, yasama organının iç yapılanmasını ve işleyişini düzenleyen hukuki kaynaktır. Parlamentonun oluşumuna, diğer devlet organları karşısındaki konumu ve ilişkilerine ilişkin temel hususlar Anayasa'da yer almakla birlikte İçtüzük'e bu konularda geniş bir alan bırakılmaktadır. Bu açıdan İçtüzük, "sessiz anayasa" nitelendirmesini hak etmektedir.

Hukuki niteliği bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olan TBMM İçtüzüğü'ndeki değişiklikler de yine TBMM kararı ile gerçekleşmektedir. Milletvekillerinin TBMM Başkanlığına verdikleri İçtüzük teklifleri üzerine başlayan süreçte, teklifler önce Anayasa Komisyonunda görüşülmekte, daha sonra Genel Kurulda görüşülerek kabul edilmekte ve TBMM kararı haline gelmektedir. Aslında bu süreç, İçtüzük hükümlerinin uygulanmasında göz önünde bulundurulması gereken boyutlara dikkat çeker. Hükümlerin isabetli yorumlanmasında, kastın iyi anlaşılmasında maddenin arka planını oluşturan gerekçe, rapor, tutanak gibi belgelere başvurulması gereklidir.

Bu kitap, İçtüzük hükümlerini tarihsel gelişimini takip ederek ilgili yasama belgeleriyle istifadeye sunmaktadır. Hacminin fazlalığına rağmen, kullanımı kolaylaştırıcı sıralamalar ve açıklayıcı bilgilerle okuyucu dostu olması sağlanmıştır.

Daha önce kitaplaştırılmış olan "Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yapı ve İşleyişi İle İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları" ile "Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda Usul Hakkında Görüşmeler" çalışmalarının ardından bu eserle İçtüzük serisi tamamlanmış oldu.

Uzun ve titiz bir çalışma sonucu bu eseri ortaya çıkartan değerli mesai arkadaşlarım Kanunlar ve Kararlar Başkanı Habip Kocaman ile Başkan Yardımcısı Semra Gökçimen'e teşekkür ediyor, çalışmanın daha iyi bir yasama ve denetim sürecine katkı yapmasını diliyorum.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Genel Sekreteri

EDİTÖRLERİN SUNUŞU

Parlamentolar kendi çalışma usul ve esaslarını yine kendi yaptıkları içtüzükle belirler. İçtüzükte zaman içinde değişiklik yapma ihtiyacı duyulabilir. Bu ihtiyaç bazen Anayasa değişikliklerine uyum gerekliliğinden doğabileceği gibi, bazen de işlemeyen veya uygulamasında zorluklar yaşandığı düşünülen kuralların varlığı, değişen şartlar karşısında İçtüzük kurallarının yetersiz kalması gibi nedenlerden kaynaklanabilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ve değişikliklerini içeren bu çalışma üç ciltten oluşmaktadır. Çalışmada, 5.3.1973 tarihli ve 584 sayılı Millet Meclisi İçtüzüğü ve İçtüzük'te değişiklik yapan onüç TBMM Kararı'na tarihsel sırayla yer verilmiştir.

Halen yürürlükte bulunan TBMM İçtüzüğü 5.3.1973 tarihinde kabul edilmiştir. İçtüzük Teklifi'ni Çorum Milletvekili Abdurrahman Güler (Adalet Partisi), Tunceli Milletvekili Kenan Aral (Adalet Partisi), Muş Milletvekili Nermin Neftçi (Cumhuriyet Halk Partisi), İstanbul Milletvekili Reşit Ülker (Cumhuriyet Halk Partisi), Konya Milletvekili Mustafa Kubilay İmer (Demokratik Parti) ve Van Milletvekili M. Salih Yıldız (Milli Güven Partisi) birlikte vermişlerdir. Teklifin takdim sayfasında Ülker, Neftçi ve İmer'in imzalarının altında yer alan, "bazı maddelerdeki farklı görüşlerinin saklı olduğu"na yönelik şerhlerden yeni bir İçtüzük yapmanın güçlüğü daha en baştan anlaşılmaktadır. Teklifin genel gerekçesinde, 1961 Anayasası'nın gerektirdiği halde bir türlü sonuçlandırılamayan yeni İçtüzük çalışmalarına değinilmiştir. Madde gerekçelerinde ise uygulanan İçtüzük'ten farklı olarak öngörülen yeni hükümler açıklanıp izah edilmiştir. Değişikliğe uğratılmadan alınan maddelerin gerekçeleri "Bu madde, mevcut tatbikata uygundur." şeklindedir.

Toplam 274 madde halinde sunulan İçtüzük Teklifi, Anayasa Komisyonunda yapılan birleştirme ve çıkartmalar sonrasında 162 madde olarak Genel Kurula sevk edilmiştir. Millet Meclisi Genel Kurulunda 4.12.1972 tarihli 13. Birleşim'de başlanan İçtüzük Teklifi görüşmeleri 19 birleşim sürmüş ve İçtüzük, 5.3.1973 tarihli 72. Birleşim'de 584 numaralı TBMM Kararı olarak kabul edilmiştir.

TBMM İçtüzüğü'nde o tarihten bugüne kadar farklı gerekçelerle çeşitli değişikliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerin bir kısmı çok kapsamlı iken, bir kısmı ise sadece bir veya bir kaç maddede değişiklik şeklindedir. İlk değişikliğini kabulünden yalnızca üç ay sonra 14.6.1973 tarihli 586 sayılı Karar'la geçiren İçtüzük toplam onüç kez değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerden sekizinde (Karar 163, 586, 641, 643, 674, 855, 884, 894) İçtüzük'ün yalnızca bir maddesi değiştirilmiştir. En kapsamlı değişiklik, 1982 Anayasası'ndaki tek meclisli yapıya İçtüzük'ün uyumunu sağlayan 424 sayılı Karar'la gerçekleştirilen, toplam 115 maddeyi etkileyen değişikliktir. 750 sayılı Karar'la 2, 902 sayılı Karar'la 3, 713 sayılı Karar'la 6 ve 766 sayılı Karar'la ise 9 maddede değişiklik yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, İçtüzük ve değişikliklerine ilişkin tüm kararları, değişiklik tekliflerini, Anayasa Komisyonu raporlarını, Komisyon ve Genel Kurul tutanaklarını bir araya getirerek, İçtüzük hükümlerini öğrenen, uygulayan veya yorumlayan tüm kullanıcıların İçtüzük düzenlemelerine ilişkin bilgilere kolayca ulaşmalarını sağlamaktır.

Çalışmanın temel özelliği, İçtüzük kararlarını ilgili yasama belgeleriyle bir arada bulundurmasıdır. Diğer bir özgün yönü ise kararlara ve Genel Kurul tutanaklarına basılı kaynaklardan ve TBMM internet sayfasından ulaşılması mümkün olduğu halde yayımlanmayan Anayasa Komisyonu tutanaklarına da yer vermesidir. Kitap'ta 16.5.1996 tarihli ve 424 sayılı Karar ile daha sonraki tarihli İçtüzük değişiklik kararlarına ait Anayasa Komisyonu tutanakları bulunmaktadır.

Çalışmada, kararların bir araya getirilmesiyle yetinilmemiş, kullanıcıya kolaylık sağlamak amacıyla her karar hakkında özet bir bilgi de hazırlanmıştır. Kullanıcı özet bilgi üzerinden İçtüzük değişiklik kararıyla ilgili temel hususlara, yani kararın içeriğine, önerilen düzenlemeye, Anayasa Komisyonunda ve Genel Kurulda yapılan değişikliklere, kısa ve özlü bir açıklamayla hakim olabilmektedir.

Ayrıca, okuyucuya büyük kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle, bugün yürürlükte olan İçtüzük maddeleri esas alınarak Açıklamalı Fihrist hazırlanmıştır. Açıklamalı Fihrist'e bakıldığında, bugünkü İçtüzük maddelerinde yapılan her değişikliği bir arada görme imkanı vardır. Fihrist'ten maddelerin hangi kararlarla ve ne şekilde değiştiğine ilişkin genel bir bilgiye ulaşılabilmektedir. Açıklamalı Fihrist'te kısaltmalar kullanılarak kararların ilgili bölümlerinin yer aldığı sayfa numaraları gösterilmiştir. Böylece, maddelerin 5.3.1973 tarihli ve 584 sayılı Karar'la düzenlenmiş ilk hali ile maddelerde daha sonra yapılan değişikliklere ilişkin özet bilgiler, karar metinleri, Anayasa Komisyonu raporları, Komisyon ve Genel Kurul tutanaklarının yer aldığı sayfalara zaman kaybetmeden erişim sağlanmıştır.

Kitap'ta tüm kararlar tarihsel sırayla ve belli bir sistematik içerisinde yer aldığından, "İçindekiler" bölümünden de İçtüzük ve değişikliklerine ilişkin bilgilere cilt ve sayfa bilgisi kullanılarak hemen ulaşmak mümkündür.

Çalışmanın, başta yasama sürecinde görev alanlar, parlamento hukuku alanındaki akademisyen ve öğrenciler, araştırmacılar olmak üzere TBMM çalışmalarına katılan ve ilgi duyan herkes için kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Kitabın hazırlanmasında ve basım aşamasında katkı sunan mesai arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz.

Habip KOCAMAN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Kanunlar ve Kararlar Başkanı

Semra GÖKÇİMEN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Kanunlar ve Kararlar Başkan Yardımcısı

İÇİNDEKİLER

	Cilt	Sayfa
Önsöz		**iii**
Sunuş		**v**
Editörlerin Sunuşu		**vii**
İçindekiler		**ix**
Açıklamalı Fihrist		**xiii**
5.3.1973 Tarihli ve 584 Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğü	**1**	**1:1199**
Karar metni	1	3:46
Komisyon raporu (S.S. 763)	1	47:242
Komisyon raporu (S.S. 763'e 1. ek)	1	243:251
Genel Kurul tutanakları	1	252:1199
D:3 T:4 B:13 4.12.1972		252:272
D:3 T:4 B:14 6.12.1972		273:320
D:3 T:4 B:15 7.12.1972		321:365
D:3 T:4 B:16 8.12.1972		366:456
D:3 T:4 B:17 11.12.1972		457:509
D:3 T:4 B:18 12.12.1972		510:627
D:3 T:4 B:19 13.12.1972		628:668
D:3 T:4 B:20 14.12.1972		669:796
D:3 T:4 B:21 15.12.1972		797:875
D:3 T:4 B:22 18.12.1972		876:908
D:3 T:4 B:23 19.12.1972		909:944
D:3 T:4 B:45 29.1.1973		945:981
D:3 T:4 B:51 6.2.1973		982:988
D:3 T:4 B:55 12.2.1973		989:1045
D:3 T:4 B:56 13.2.1973		1046:1125
D:3 T:4 B:57 14.2.1973		1126:1167
D:3 T:4 B:72 5.3.1973		1167:1199
14.6.1973 Tarihli ve 586 Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Karar	**2**	**1201:1212**
Bilgi	2	1203:1204
Karar metni	2	1205
Komisyon raporu (S.S. 901)	2	1206:1208
Genel Kurul tutanakları	2	1209:1212
D:8 T:4 B:127 14.6.1973		
17.3.1977 Tarihli ve 641 Sayılı 5.3.1973 Tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında Karar	**2**	**1213:1223**
Bilgi	2	1215:1216
Karar metni	2	1217
Komisyon raporu (S.S. 356)	2	1218:1221
Genel Kurul tutanakları	2	1222:1223
D:4 T:4 B:63 17.3.1977		

	Cilt	Sayfa
4.4.1977 Tarihli ve 643 Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Karar	**2**	**1225:1296**
Bilgi	2	1227:1228
Karar metni	2	1229
Komisyon raporu (S.S. 522)	2	1230:1234
Komisyon raporu (S.S. 522'ye 1. ek)	2	1235:1236
Genel Kurul tutanakları	2	1237:1296
D:4 T:4 B:75 4.4.1977		
19.9.1978 Tarihli ve 674 Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair Karar	**2**	**1297:1318**
Bilgi	2	1299:1301
Karar metni	2	1302:1303
Komisyon raporu (S.S. 107)	2	1304:1308
Genel Kurul tutanakları	2	1309:1318
D:5 T:1 B:166 (Olağanüstü) 18.9.1978		
20.2.1992 Tarihli ve 163 Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Karar	**2**	**1319:1330**
Bilgi	2	1321:1322
Karar metni	2	1323
Komisyon raporu (S.S. 13)	2	1324:1327
Genel Kurul tutanakları	2	1328:1330
D:19 YY:1 B:39 20.2.1992		
16.5.1996 Tarihli ve 424 Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Karar	**2**	**1331:1924**
Bilgi	2	1333:1431
Karar metni	2	1432:1452
Komisyon raporu (S.S. 13)	2	1453:1527
Anayasa Komisyonu tutanakları	2	1528:1817
3.4.1996 tarihli tutanaklar		1528:1553
11.4.1996 tarihli tutanaklar		1554:1652
16.4.1996 tarihli tutanaklar		1653:1763
18.4.1996 tarihli tutanaklar		1764:1817
Genel Kurul tutanakları	2	1818:1924
D:20 YY:1 B:49 8.5.1996		1818:1847
D:20 YY:1 B:53 16.5.1996		1848:1924

	Cilt	Sayfa
7.2.2001 Tarihli ve 713 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar	**3**	**1925:2244**
Bilgi	3	1927:1935
Karar metni	3	1936:1938
Komisyon raporu (S.S. 586)	3	1939:1953
Anayasa Komisyonu tutanakları	3	1954:2001
17.1.2001 tarihli tutanaklar		
Genel Kurul tutanakları	3	2002:2244
D:21 YY:3 B:50 26.1.2001		2002:2089
D:21 YY:3 B:51 30.1.2001		2090:2160
D:21 YY:3 B:55 7.2.2001		2161:2244
10.12.2002 Tarihli ve 750 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Karar	**3**	**2245:2268**
Bilgi	3	2247:2250
Karar metni	3	2251
Komisyon raporu (S.S. 1)	3	2252:2257
Anayasa Komisyonu tutanakları	3	2258:2261
10.12.2002 tarihli tutanaklar		
Genel Kurul tutanakları	3	2262:2268
D:22 YY:1 B:7 10.12.2002		
10.4.2003 Tarihli ve 766 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Karar	**3**	**2269:2366**
Bilgi	3	2271:2280
Karar metni	3	2281:2283
Komisyon raporu (S.S. 116)	3	2284:2300
Anayasa Komisyonu tutanakları	3	2301:2322
8.4.2003 tarihli tutanaklar		
Genel Kurul tutanakları	3	2323:2366
D:22 YY:1 B:65 10.4.2003		
30.10.2005 Tarihli ve 855 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Karar	**3**	**2367:2545**
Bilgi	3	2369:2371
Karar metni	3	2372:2373
Komisyon raporu (S.S. 161)	3	2374:2385
Anayasa Komisyonu tutanakları	3	2386:2439
29.5.2003 tarihli tutanaklar		2386:2414
10.6.2003 tarihli tutanaklar		2415:2439
Genel Kurul tutanakları	3	2440:2545
D:22 YY:3 B:122 30.6.2005		

	Cilt	Sayfa
31.1.2007 Tarihli ve 884 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Karar	**3**	**2547:2645**
Bilgi	3	2549:2552
Karar metni	3	2553
Komisyon raporu (S.S. 1321)	3	2554:2561
Anayasa Komisyonu tutanakları 17.1.2007 tarihli tutanaklar	3	2562:2589
Genel Kurul tutanakları	3	2590:2645
D:22 YY:5 B:56 30.1.2007		2590:2621
D:22 YY:5 B:57 31.1.2007		2622:2645
2.6.2007 Tarihli ve 894 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair Karar	**3**	**2647:2709**
Bilgi	3	2649:2650
Karar metni	3	2651
Komisyon raporu (S.S. 1441)	3	2652:2657
Anayasa Komisyonu tutanakları 1.6.2007 tarihli tutanaklar	3	2658:2674
Genel Kurul tutanakları D:22 YY:5 B:120 2.6.2007	3	2675:2709
09.10.2007 Tarihli ve 902 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Karar	**3**	**2711:2746**
Bilgi	3	2713:2718
Karar metni	3	2719
Komisyon raporu (S.S. 25)	3	2720:2725
Anayasa Komisyonu tutanakları 4.10.2007 tarihli tutanaklar	3	2726:2736
Genel Kurul tutanakları D:23 YY:2 B:5 9.10.2007	3	2737:2746

AÇIKLAMALI F İ H R İ S T

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ve değişikliklerini içeren bu Kitap üç ciltten oluşmaktadır. Kitap'ta, 5.3.1973 tarihli ve 584 sayılı Millet Meclisi İçtüzüğü ve İçtüzük'te değişiklik yapan onüç TBMM Kararı tarihsel sırayla yer almaktadır. Her üç cildin başında bulunan Açıklamalı Fihrist, Kitap içindeki bilgilere daha kolay bir erişim sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bugün yürürlükte olan İçtüzük maddeleri esas alınarak hazırlanan Açıklamalı Fihrist'te, maddelerin hangi kararlarla ve ne şekilde değiştiğine ilişkin genel bir bilgiye ulaşılabilmektedir. Ayrıca, maddelerin 5.3.1973 tarihli ve 584 sayılı Karar'la düzenlenmiş ilk hali ile maddelerde daha sonra yapılan değişikliklere ilişkin özet bilgiler, karar metinleri, Anayasa Komisyonu raporları, Komisyon ve Genel Kurul tutanaklarının yer aldığı sayfalara zaman kaybetmeden ulaşılması sağlanmıştır.

Kitap'ta tüm kararlar belli bir sistematik içerisinde yer almaktadır. Açıklamalı Fihrist'te kısaltmalar kullanılarak kararların ilgili bölümlerinin yer aldığı sayfa numaraları gösterilmiştir. Söz konusu kısaltmalar ve bölümler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Bilgi: Her bir karar hakkında okuyucuya kolaylık sağlamak amacıyla özet bir bilgi hazırlanmıştır. Okuyucu, bir İçtüzük değişiklik kararıyla ilgili genel bilgileri buradan edinebilir. Bu bölüm farklı alt başlıklardan oluşmaktadır.

İçeriği: Bu bölümde, İçtüzük değişiklik kararı ile İçtüzük'ün hangi maddelerinde değişiklik yapıldığı, kararın kaç maddeden oluştuğu belirtildikten sonra kararın içeriği özet olarak verilmektedir. Ayrıca İçtüzük maddesinin mevcut ve o kararla değiştirilmiş hali karşılaştırmalı olarak tablo halinde yer almaktadır. Kullanıcı tablodan madde üzerindeki değişikliği görebilir ve karşılaştırma imkanı bulabilir.

Karar'a Esas İçtüzük Teklifi: Bu bölümde, karara esas İçtüzük değişiklik teklifinin imza sahipleri ve esas numarası belirtilerek gerekçesi özetlenmektedir.

Komisyon Görüşmeleri: Bu bölümde, İçtüzük değişiklik teklifinin Anayasa Komisyonundaki görüşme tarihleri, Komisyonda varsa maddeler üzerinde yapılan değişiklikler ve gerekçeleri, Komisyon raporunun tarih ve sayısı ile Komisyon raporunun numarası (sıra sayısı) yer almaktadır.

Genel Kurul Görüşmeleri: Bu bölümde, İçtüzük değişiklik teklifi ve Komisyon raporunun Genel Kurulda görüşüldüğü birleşimler ve varsa Genel Kurulda kabul edilen değişiklik önergeleri gerekçeleriyle birlikte özetlenmektedir.

Karar Metni: Bu bölümde, İçtüzük değişiklik kararının metni yer almaktadır. Kararın sonunda bu karara ait Tutanak Dergisi bilgileri, karara esas İçtüzük değişiklik teklifinin esas numarası ve sıra sayısı bilgileri de gösterilmektedir.

SS-Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): Bu bölümde, Anayasa Komisyonununca karara bağlanan İçtüzük değişiklik tekliflerinin metinleri, Komisyon raporu ve Komisyonca kabul edilen metin yer almaktadır. Teklif ve Komisyon metinlerine, sıra sayılarının basımına da uygun olarak okuyuculara karşılaştırma imkanı sağlaması açısından, karşılıklı gelecek şekilde tablo halinde yer verilmektedir.

AKT-Anayasa Komisyonu Tutanakları: İçtüzük değişiklik tekiflerinin Anayasa Komisyonu tutanakları yer almaktadır. Kitap'ta 16.5.1996 tarihli ve 424 sayılı Karar ile daha sonraki tarihli İçtüzük değişiklik kararlarına ait Anayasa Komisyonu tutanakları bulunmaktadır.

GKT-Genel Kurul Tutanakları: İçtüzük değişiklik tekiflerinin ve Komisyon raporlarının Genel Kurulda görüşüldüğü birleşimlere ilişkin tutanaklar yer almaktadır.

***MG-Madde Görüşmeleri*:** Kararlara ilişkin Anayasa Komisyonu ve Genel Kurul tutanaklarının yer aldığı sayfaların hemen altında, daha özel bir bilgi olarak her madde üzerindeki görüşmelere ilişkin sayfa numaralarına yer verilmektedir. Başka bir deyişle, GKT'nin karşısındaki sayfa numaraları o karara ilişkin tüm tutanakları gösterirken, MG'nin karşısındaki sayfa numaraları sadece o tutanaklar içindeki ilgili maddenin görüşüldüğü sayfaları göstermektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜ

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		BİRİNCİ KISIM **Genel Hükümler ve Tarifler**		
1	Dönem, yasama yılı, birleşim ve oturum	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/1	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 368, 1192**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş; yasama dönemi *"4"* yıldan **"5"** yıla çıkarılmış ve *"1 Kasım-31 Ekim"* olan yasama yılı takvimi **"1 Ekim-30 Eylül"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
2	Üye tamsayısı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/2	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 368**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak ve *"dörtyüzelli"* olan üye tamsayısı **"beşyüzelli"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
3	İlk toplantı ve andiçme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/3	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 368:369**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak ve *"Türkiye Radyolarında"* ibaresi **"Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
4	Yasama yılının başlaması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/4	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 369**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarakdeğiştirilmiş ve yasama yılının başlangıcı *"kasım"* ayı iken **"ekim"** ayı olarak düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
5	Tatil	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/5	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 369, 1192:1193**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 2. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Anayasaya uygun olarak tatil yeniden tanımlanmış, TBMM'nin 1 Temmuz günü kendiliğinden tatile girmesi düzenlenmiş ve bir yasama yılında en fazla tatil yapılacak süre *"5"* ay iken, bu süre **"3"** aya düşürülmüştür.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1568:1569** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1858:1859**
6	Araverme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/6	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 369, 1193**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibareleri **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
7	Tatilde veya araverme-de toplantı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/7	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 369:370, 1193**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 3. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve madde değişikliği-*** Anayasaya uygun olarak başlığı *"Olağanüstü toplantı çağrıları"* olan bu madde **"Tatilde ve aravermede toplantı"** başlığı altında yeniden düzenlenmiş; üyelerinin beşte birinin imzasını taşıyan olağanüstü toplantı çağrılarının TBMM Başkanı tarafından en geç yedi gün içinde yerine getirilmesi hususuna açıklık getirilmiş ve olağanüstü toplantı üzerindeki işlemler tamamlandıktan sonra, Meclis tarafından aksine karar alınmadıkça tatil veya aravermeye devam olunması kabul edilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1569:1572** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1859**
İKİNCİ KISIM **Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kuruluşu** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Başkanlık Divanı**				
8	Geçici Başkanlık Divanı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/8	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 370:371**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyeliği"* ibaresi **"Katip Üyelik"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
9	Başkanlık Divanının kuruluşu	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/9	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 372:388**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyesi"* ibareleri **"Katip Üye",** "*İdareci Üye"* ibareleri **"İdare Amiri"** olarak ve *"Katip Üye, İdare Amiri"* yazılış sırasına göre değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
10	Başkan seçimi ve süresi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/10	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 388:396**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 4. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***Başlık ve madde değişikliği-*** *"Başkanın seçimi; görev süresi"* olan madde başlığı **"Başkan seçimi ve süresi"** olarak değiştirilmiş; madde Anayasaya uygun olarak Başkan seçiminin daha kısa sürede tamamlanmasına yönelik yeniden düzenlenmiş; Başkan adaylarının Meclisin toplandığı günden itibaren 10 gün içinde Başkanlık Divanına bildirilmesi ve Başkan seçiminin aday gösterme süresinin bitiminden itibaren 5 gün içinde ve en fazla 4 turda tamamlanması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1572:1573** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1859:1860**
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 30. maddesiyle Anayasanın 94. maddesi değiştirilerek TBMM Başkanı seçimi için öngörülen süreler kısaltılmış olduğundan, Anayasadaki değişikliğe paralellik sağlamak amacıyla maddede geçen "on gün" ibareleri "beş gün" olarak değiştirilmiş; TBMM Başkan adaylarının Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde Başkanlık Divanına bildirilmesi, Başkan seçiminin ise aday gösterme süresinin bitiminden itibaren beş gün içinde tamamlanması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2305** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2343**
		9.10.2007 / 902 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare ve cümle değişikliği-*** Maddede geçen "yasama yılıdır." ibaresi Anayasaya uygun olarak "yıldır." şeklinde değiştirilerek İçtüzükte ilk seçilen TBMM Başkanının iki yıldan az süreyle görev yapmasına neden olan hükümlerde değişikliğe gidilmiş; maddenin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi değiştirilerek TBMM Başkan adaylarının, milletvekili genel seçimlerinden sonra Meclisin toplandığı günden itibaren veya ikinci devre için yapılacak seçimlerde birinci devre için seçilen Başkanın görev süresinin dolmasından on gün önce başlamak üzere, beş gün içinde Başkanlık Divanına bildirilmesi ve TBMM'nin seçimin yapılacağı gün kendiliğinden toplanması hükme bağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 25 AKT GKT	c-3, s-2713:2718 c-3, s-2719 c-3, s-2720:2725 c:3, s-2726:2736 **(MG) 2733:2736** c:3, s-2737:2746 **(MG) 2742:2744**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
11	Parti grupları-nın Başkanlık Divanında temsili	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/11	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 397:418, 1164:1165, 1168:1181, 1193**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. ve 5. Maddeleriyle Yapılan Değişiklik ***-İbare ve cümle değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"**, *"Divan Üyesi"* ibareleri **"Katip Üye",** *"İdareci Üye"* ibareleri **"İdare Amiri"** olarak ve *"Katip Üye, İdare Amiri"* yazılış sırasına göre değiştirilmiş; son fıkranın ilk cümlesi değiştirilerek Anayasaya uygun şekilde başkanvekillikleri, katip üyelikler ve idare amirlikleri için bir yasama döneminde iki seçim yapılması, ilk seçilenlerin görev süresinin iki, ikinci devre için seçilenlerin ise üç yasama yılı olması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568, 1573:1582** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858, 1860**
		9.10.2007 / 902 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Maddede geçen "yasama yılıdır." ibaresi Anayasaya uygun olarak "yıldır." şeklinde değiştirilerek, İçtüzükte ilk seçilen TBMM Başkanının iki yıldan az süreyle görev yapmasına neden olan hükümlerde değişiklik yapılmıştır.	Bilgi Karar SS 25 AKT GKT	c-3, s-2713:2718 c-3, s-2719 c-3, s-2720:2725 c:3, s-2726:2736 **(MG) 2733:2736** c:3, s-2737:2746 **(MG) 2742:2744**
12	Başkanlık Divanında boşalma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/12	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 419:438**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
13	Başkanlık Divanının görevleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/13 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 438:457, 1165, 1181:1184**
14	Başkanın görevleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/14	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 458:461**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. ve 6. Maddeleriyle Yapılan Değişiklik ***-İbare ve bent değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* **ibareleri "Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş; 6. ve 9. bentler değiştirilerek Meclis Başkanının komisyonları denetlemek görevine, işlerde birikme olması halinde komisyon başkanını ve üyelerini uyarma hususu eklenmiş; TBMM'yi yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak, millî egemenlik ilkesini geniş halk kitlelerine yaygınlaştırarak benimsetmek amacıyla, 25 Ekim 1984 ve 34 sayılı Başkanlık Divanı kararıyla oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür Sanat ve Yayın Kurulu İçtüzük hükmüyle kurumsallaştırılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568, 1582** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858, 1860:1862**
15	Başkanvekillerinin görevleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/15 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 461:463**
16	Katip üyelerin görevleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/17	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 463, 1193, 1196**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Başlıkta ve maddede geçen*"Divan Üyelerinin"* ibareleri **"Katip Üyelerin"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
17	İdare amirlerinin görevleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/16	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 463**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibareleri **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak, başlıkta ve maddede *geçen "İdareci Üyelerinin"* ibareleri ise **"İdare Amirlerinin"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
İKİNCİ BÖLÜM **Siyasî Parti Grupları ve Danışma Kurulu**				
18	Siyasî parti gruplarının kuruluşu	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/18	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 464:472**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş ve siyasi parti grubu kurmak için gerekli en az milletvekili sayısı *"10"* iken **"20"**ye yükseltilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
19	Danışma Kurulu	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/19	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 472, 1157:1158, 1196**
		19.9.1978 / 674 numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulunun yapılan ilk çağrıda toplanamaması, oy birliğiyle tespit, teklif yapamaması veya görüş bildirememesi hallerinde, Meclis Başkanı veya siyasi parti gruplarının ayrı ayrı istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilmeleri; bu durumda istemin oylanmasının ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alması ve Genel Kurulun işaret oyuyla karar vermesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 107 GKT	c-2, s-1299:1301 c-2, s-1302:1303 c-2, s-1304:1308 c:2, s-1309:1318 **(MG) 1315:1317**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
		ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Komisyonlar**		
20	Komisyonların adları	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/20	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 472:473 945:957**
		17.3.1977 / 641 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek bent-*** Maddeye 12 numaralı bir bent eklenerek TBMM'de yeni bir "Sayıştay Komisyonu" kurulmuştur.	Bilgi Karar SS 356 GKT	c-2, s-1215:1216 c-2, s-1217 c-2, s-1218:1221 c-2, s-1222:1223 **(MG) 1222:1223**
		20.2.1992 / 163 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Bent değişikliği-*** 12 numaralı bentte değişiklik yapılarak bu bentte yer alan "Sayıştay Komisyonu" ibaresi "Çevre Komisyonu" olarak değiştirilmiş, böylece Sayıştay Komisyonunun varlığına son verilirken TBMM'de yeni bir "Çevre Komisyonu" kurulmuştur.	Bilgi Karar SS 13 GKT	c-2, s-1321:1322 c-2, s-1323 c-2, s-1324:1327 c-2, s-1328:1330 **(MG) 1328:1330**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 7. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** İçtüzükte sayılan komisyonların sayısı *"12"*den **"16"**ya çıkarılmış; kanunla kurulmuş bulunan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile tek meclis sistemi nedeniyle "Karma" olma niteliği kalmamış bulunan komisyonlara madde içerisinde yer verilmiş; bazı komisyonların adları değiştirilmiş; Plan ve Bütçe Komisyonunun üye sayısı Anayasada ve Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunun üye sayısı da özel kanununda belirtilmiş bulunduğundan, söz konusu iki komisyon hariç diğer komisyonların üye sayılarının Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılması hükme bağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1582:1594, (1815:1816)** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1862:1870**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		9.10.2007 / 902 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Madede geçen "yasama yılıdır." ibaresi "yıldır." şeklinde değiştirilerek, İçtüzükte ilk seçilen TBMM Başkanının iki yıldan az süreyle görev yapmasına neden olan hükümlerde değişiklik yapılmıştır.	Bilgi Karar SS 25 AKT GKT	c-3, s-2713:2718 c-3, s-2719 c-3, s-2720:2725 c:3, s-2726:2736 **(MG) 2733:2736** c:3, s-2737:2746 **(MG) 2742:2744**
21	Parti gruplarının komisyonlarda temsili	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/21	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 473, 1159:1161, 1193**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş, Dilekçe Komisyonunun adında yer alan *"Türkiye Büyük Millet Meclisi"* ve *"Karma"* ibareleri ile Plan ve Bütçe Komisyonunun adında yer alan *"Karma"* ibaresi çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
22	Komisyon üyeliklerinde boşalma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/22	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 474**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
23	Komisyonlara havale, esas ve tali komisyonlar	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/23	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 474**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 8. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***- Başlık ve madde değişikliği-*** *"Esas komisyonlar"* olan madde başlığı **"Komisyonlara havale, esas ve tali komisyonlar"** olarak değiştirilmi;, tasarı ve tekliflerin hangi komisyonlarda görüşüleceğinin, esas ve tali komisyonların hangisi olacağının işin havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilmesi ve havalenin esas komisyona ve varsa tali komisyonlara aynı anda yapılması hükmü getirilmiş; 37 nci maddede tali komisyonlara tanınan on günlük süre içinde görüş bildirilmemesi halinde esas komisyonun konuyu görüşmesine ve raporunu hazırlamasına imkan sağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1595:1596** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1871**
24	Komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibinin seçimi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/25	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 475, 1193**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. ve 9. Maddeleriyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ek fıkra-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş; maddeye bir fıkra eklenerek, yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasından itibaren on gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimlerinin yenilenmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568, 1596:1621** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858, 1871**
25	Tatil ve araverme sırasında komisyonların çalışması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/26 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 475**
26	Komisyonların toplantıya çağrılması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/27	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 476:478, 876:877**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 10. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek ibare ve ek fıkra-*** İkinci fıkraya bir cümle ve maddeye son bir fıkra eklenerek, komisyonun gündemine hâkim olduğu, üyeleri tarafından gündeme alınması teklif edilen işler hakkında karar vermesi, üyelerinin üçte biri tarafından komisyona teklif edilecek gündem üzerine de komisyonların başkanlarınca toplantıya çağrılması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1623:1626** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1872:1873**
27	Komisyon başkanı, toplantı ve karar yeter sayısı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/28 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 478:479**
28	Komisyonlara devam	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/29	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 479:490**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
29	Komisyonlarda söz alma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/30 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 490, 877:878**
30	Komisyonlarda Hükümetin temsili ve uzman çağrılması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/31 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 491**
31	Komisyon toplantılarına girebilecek olanlar	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/32	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 491:493, 1193**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş, maddede geçen "teklifte imzası bulunan senatörler" ibaresi çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
32	Komisyonlarda kapalı oturum	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/33 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 493:494**
33	Komisyon tutanakları	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/34 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 494:497**
34	Görüş alma, görüş bildirme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/35 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 497**
35	Komisyonların yetkisi, toplantı yeri ve zamanı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/36	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 497:498, 957:958**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak, 90. maddeye yapılan atıf ise 92. madde olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 2. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek fıkra-*** 4709 sayılı Kanunla Anayasasının 89 . maddesinde yapılan değişikliğe paralellik sağlamak amacıyla maddeye bir fıkra eklenerek, komisyonların Cumhurbaşkanınca yayımlanması kısmen uygun bulunmayan ve bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderilen kanunların sadece uygun bulunmayan maddelerini görüşebilmesine imkan sağlanmış ve bu durumda sadece uygun bulunmayan maddelerle ilgili görüşme açılması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2305:2306** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2343:2344**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
36	Bekleme süresi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/37 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 498, 878:879, 909:914**
37	Komisyon-larda inceleme süresi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/38	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 498:514**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 11. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve madde değişikliği-*** *"İnceleme süresi"* olan madde başlığı **"Komisyonlarda inceleme süresi"** olarak değiştirilmiş; komisyonlarda 45 gün içinde sonuçlandırılamayan kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin doğrudan Genel Kurul Gündemine alınmasını Hükümet ve teklif sahiplerinin isteyebilmesi ve bu istemlerin Genel Kurulda yapılacak konuşmalardan sonra işaret oyuyla karara bağlanması düzenlenmiştir. Ayrıca, süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnamelerin Başkanlıkça, doğrudan Genel Kurul Gündemine alınmak üzere Danışma Kuruluna götürülmesi hükmü getirilmiş ve tali komisyonlara bir işin sonuçlandırılması için on günlük süre tanınmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1627:1630** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1873**
38	Anayasaya uygunluğun incelenmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/39 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 514:526**
39	Erteleme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/40 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 526:535, 1193**
40	Başbakan-lığa haber verme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/41	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 536**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
41	Bakanlıklarla yazışma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/42 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 536**
42	Komisyon raporları	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/43	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 536:538, 958:963**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ek cümle-*** *"çekinser"* ibareleri **"çekimser"** olarak değiştirilmiş; maddenin sonuna bir fıkra eklenerek komisyon üyelerinin komisyon raporuna katılmakla birlikte raporda yer almayan görüşlerini rapora ekleme haklarını Komisyon Başkanının belirleyeceği uygun süre içinde kullanmaları düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
43	Komisyonlarda yeniden görüşme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/44 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 538:549**
44	Eski raporun benimsenmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/45 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 550:554, 1193**
45	Genel Kurulda komisyonların temsili	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/46 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 554, 963:981**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
46	Komisyon toplantıları-nın düzeni	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/47	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 554:556, 879:880, 1193**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
47	Komisyon-lar bülteni	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/48	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 556:557**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
48	Arşive verilecek komisyon dosyaları	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/49	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 557, 1193**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
		ÜÇÜNCÜ KISIM **Genel Kurul Çalışmaları**		
49	Gündem	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/50	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 557:567, 982:988, 1193:1194**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ek bent-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş, Genel Kurul gündemine **"Meclis Soruşturması Raporları"** bölümü eklenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
50	Özel gündem	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/51 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 567:575, 1194**
51	Gelen kâğıtlar listesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/52	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 575:587, 1194**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek ibare-*** Meclis Soruşturması önergelerinin de Gelen Kağıtlar listesinde yayımlanması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
52	Genel Kurulda bekletilme süresi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/53 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 587:589, 1194**
53	Teşekkür, tebrik ve temenniler	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/54 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 589:600, 1194**
54	Toplantı günleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/55	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 600:617**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ek ibare-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş; maddedeki *"gün"* ibaresinden önce **"hafta,"** ibaresi eklenerek Genel Kurulun toplantı yaptığı haftaları da değiştirebilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
55	Birleşimin açılması ve kapanması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/56	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 617, 1080:1084, 1194**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyelikleri"* ibaresi **"Katip Üyelikler"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
56	Kıyafet	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/57	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 617:620**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** *"Divan Üyeleri"* ibaresi **"Katip Üyeler"** olarak değiştirilmiş ve *"Cumhuriyet Senatosu Üyeleri"* ibaresi çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
57	Yoklama	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/58	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 621, 1084:1099, 1161:1164**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Yoklama isteminde bulunabilecek milletvekili sayısı *"10"* iken **"20"** olarak değiştirilmiş; *"salt çoğunluğunun mevcut olmadığı anlaşılırsa"* ibaresi, **"en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa"** şeklinde değiştirilerek toplantı yeter sayısı üye tamsayısının üçte birine düşürülmüştür.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
58	Geçen tutanak hakkında konuşma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/59 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 621:622**
59	Gündem dışı konuşma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/60	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 622:623, 1100:1111**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 12. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek cümle-*** İkinci fıkranın sonuna bir cümle eklenerek, hükümetin gündem dışı söz talebinde bulunması halinde siyasi parti gruplarının yanı sıra grubu bulunmayan bir milletvekilinin de konuşabilmesine imkan tanınmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1635:1650** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1874**
60	Söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalar	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/61	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 623:624, 1111:1113**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyeleri"* ibaresi **"Katip Üyeler"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
		7.2.2001 / 713 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek cümle-*** Altıncı fıkranın sonuna bir cümle eklenerek, Genel Kuruldaki görüşmelerde soru ve cevap süresi on dakika ile sınırlandırılmıştır.	Bilgi Karar SS 586 AKT GKT	c-2, s-1927:1935 c-2, s-1936:1938 c-2, s-1939:1953 c-2, s-1954:2001 **(MG) 1974:1980** c:2, s-2002:2244 **(MG) 2061:2115**
61	Söz sırası ve söz sırasını değiştirme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/62 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 624:625, 989:997**
62	Hükümetin temsili	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/63	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 625:627**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi" ibaresi* **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
63	Usul hakkında konuşma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/64	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 627, 1113:1114, 1194**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568, (1653:1655)** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
64	Başkanın görüşme ve oylamalara katılama-ması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/65	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 628, 880:891, 914:943**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** ve *"Divan Üyesi"* ibaresi **"Katip Üye"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
65	Görüşme-lerde genel düzen	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/66 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 628:631**
66	Başkanın söz kesmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/67 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 631, 1196**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
67	Konuşma üslûbu	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/68 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 632:633**
68	Gürültü ve kavga	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/69 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 633, 1194**
69	Açıklama hakkı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/70 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 633:643, 1194**
70	Kapalı oturumlar	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/71	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 644:650**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak ve *"Divan Üyelerince"* ibaresi **"Katip Üyelerce"** olarak değiştirilmiş; kapalı oturum isteminde bulunabilecek milletvekili sayısı *"15"*den **"20"**ye artırılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
71	Kapalı oturum tutanakları	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/72	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 650:651**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyeleri"* ibaresi **"Katip Üyeler"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
72	Görüşmelerin tamamlanması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/73 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 651, 997:1021, 1194**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		DÖRDÜNCÜ KISIM **Kanunların Yapılması**		
73	Kanun tasarıları ve komisyon-lara havale	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/74 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 651:652**
74	Kanun teklifleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/75 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 652:654, 1194**
75	Geri alma ve benimseme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/76 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 654:657, 891, 1021:1029**
76	Reddedilen kanun tasarı ve tekliflerinin yeniden verilememesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/77	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 657:663**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş; başlıkta geçen *"ve benimsenmeyen"* ibaresi ile maddede geçen *"Anayasanın 92 nci maddesi gereğince"* ibaresi çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
77	Seçimlerin yenilenmesi halinde tasarı ve tekliflerin durumu	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/78	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 663:664, 764:766, 896, 1194**
		2.6.2007 /894 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek cümle-*** Maddenin birinci fıkrasına bir cümle eklenerek, Hükümet veya milletvekilleri tarafından yenilenen tasarı veya tekliflerin tümü üzerindeki	Bilgi Karar SS 1441 AKT GKT	c-3, s-2649:2650 c-3, s-2651 c-3, s-2652:2657 c-3, s-2658:2674 **(MG) 2658:2674** c:3, s-2675:2709

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		görüşmelerden sonra önceki dönemlere ait rapor ve metinlerinin, açıkça belirtilmek kaydıyla, komisyonca benimsenebilmesi hükme bağlanmıştır.		**(MG) 2688:2689**
78	Hükümetin çekilmesi halinde kanun tasarı ve teklifleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/79	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 665, 1114:1117**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 13. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Cümle değişikliği-*** Maddenin son cümlesi değiştirilerek, hükümetin çekilmesi halinde Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1651** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1874**
79	Raporların okunma-ması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/80	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 665, 892:895**
		7.2.2001 / 713 Numaralı Kararın Çerçeve 2. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve madde değişikliği-*** *"Raporun okunması"* olan madde başlığı **"Raporların okunmaması"** olarak değiştirilmiş; Başkanın, bir tasarı veya teklifin görüşülmesine başlanırken raporun tamamının okunmasına gerek olup olmadığını Genel Kurula sorması kuralı kaldırılarak, kanun tasarı ve tekliflerinin kabulüne veya reddine dair esas komisyon raporları ile araştırma, soruşturma ve diğer komisyon raporlarının, görüşmelere başlanırken Genel Kurulda okutulmaması ancak, bu raporların kaç numaralı sıra sayısı olarak bastırılıp dağıtıldıklarının Başkanca ifade edilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 586 AKT GKT	c-2, s-1927:1935 c-2, s-1936:1938 c-2, s-1939:1953 c-2, s-1954:2001 **(MG) 1981:1983** c:2, s-2002:2244 **(MG) 2115:2137**
80	Raporda ret istemi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/81 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 665**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
81	Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/82	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 665:666, 1117:1121**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Kanunun tümünün veya maddelerinin oylanmasının açık oylama ile yapılmasını talep edebilecek milletvekili sayısı *"15"*ten **"20"**ye artırılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
		7.2.2001 / 713 Numaralı Kararın Çerçeve 3. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve madde değişikliği-*** *"Tümü üzerine konuşmalar" olan madde başlığı "***Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi"** olarak ve madde tümüyle değiştirilerek tasarı ve tekliflerin görüşülme prosedürü açıkça düzenlenmiş; maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamaması, tasarı veya tekliflerin yürürlük ve yürütme maddeleri ile yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılmaması ve önerge verilememesi, Anayasa değişiklikleri hariç kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanmasının, açık oylamaya tabi işlerden değilse, yirmi üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaretle yapılması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 586 AKT GKT	c-2, s-1927:1935 c-2, s-1936:1938 c-2, s-1939:1953 c-2, s-1954:2001 **(MG) 1983:1994** c:2, s-2002:2244 **(MG) 2138:2176**
		10.12.2001 / 750 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Cümle ve fıkra değişikliği-*** 7.2.2001 tarihli ve 713 numaralı TBMM Kararı ile değiştirilen İçtüzüğün 81. maddesinin Anayasa Mahkemesinin 31.1.2002 tarihli ve E. 2001/129, K. 2002/24 sayılı Kararıyla iptal edilen birinci fıkrasının (b) bendinin ikinci cümlesi ile dördüncü fıkrası yeniden düzenlenmek suretiyle, tasarı veya tekliflerin tümü üzerindeki soru-cevap süresi yirmi, maddeler üzerinde on dakika ile sınırlandırılmış; maddeler üzerinde konuşma süreleri siyasî parti grupları, komisyon ve hükümet için onar, üyeler tarafından yapılacak konuşmalar ise beşer dakika olarak belirlenmiştir.	Bilgi Karar SS 1 AKT GKT	c-3, s-2247:2250 c-3, s-2251 c-3, s-2252:2257 c-3, s-2258:2261 **(MG) 2559** c:3, s-2262:2268 **(MG) 2268**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 3. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek fıkra-*** 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 89. maddesinde yapılan değişiklik doğrultusunda, Cumhurbaşkanınca yayımlanması kısmen uygun bulunmayan ve bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderilen kanunların sadece uygun bulunmayan maddelerinin görüşülmesine kanunun görüşmelerine başlamadan önce Genel Kurulca görüşmesiz karar verilebilmesi hükme bağlanmış, bu durumda, sadece uygun bulunmayan maddelerle ilgili görüşme açılması, aksi durumda ise Kanunun 81 inci maddesindeki genel hükümlere göre görüşmelerin yapılması, kanunun tümünün oylamasının ise her halde yapılması kabul edilmiştir.	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2306:2307** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2344:2345**
82	Komisyon metninin önce oylanması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/83	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 666, 1121:1125, 1194:1195**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare çıkarılması-*** Maddede geçen *"Genel Kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla"* ibaresi çıkarılarak, komisyonun kabul ettiği metnin önergelerden önce ve açık oyla oylanmasını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla istemesi durumunda, Genel Kurulda metnin önergelerden önce salt çoğunluk aranmaksızın oylanması, metnin kabul edilmesi halinde önergelerin reddedilmiş ve maddenin kabul edilmiş sayılması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
83	Bir maddenin önce konuşul-ması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/84	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 666, 1029:1032**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		7.2.2001 / 713 Numaralı Kararın Çerçeve 6. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve fıkra değişikliği, fıkra çıkarılması-*** ***"****Bir maddenin önce konuşulması veya fıkraların ayrı ayrı oylanması"* olan madde başlığı **"Bir maddenin önce konuşulması"** olarak değiştirilmiş*;* ***"****Görüşülen bir madde birçok mesele veya fıkralardan mürekkep ise ve bunların ayrı ayrı oya konmaları onbeş üye tarafından yazılı olarak teklif olunmuşsa gereği yapılır."* şeklindeki son fıkra yürürlükten kaldırılmıştır.	Bilgi Karar SS 586 AKT GKT	c-2, s-1927:1935 c-2, s-1936:1938 c-2, s-1939:1953 c-2, s-1954:2001 **(MG) 1994, 2000** c:2, s-2002:2244 **(MG) 2217:2224**
84	Anayasaya aykırılık önergeleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/85 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 667**
85	Tetkik Kurulu ve maddî hatalar	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/86	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 667:668**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
86	Son konuşma-lar	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/87 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 668, 1195**
87	Değişiklik önergeleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/88	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 668, 1126:1128, 1196**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 14. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Görüşülmekte olan tasarı ve teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklikler yapan ve yeni bir kanun teklifi niteliğinde olan değişiklik önergeleri ile şarta bağlı tutulan önergelerin işleme konulmayacağı ve komisyon metninde bulunmayan, ancak değiştirilen kanunda yer alan ve tasarı ve teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddenin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılacağı hükme bağlanmış; önergelerin gerekçeli olması mecburiyeti getirilmiş; komisyonun veya hükümetin önergeye katılmaması halinde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz hakkı tanınırken, gerekçesi okunan önerge hakkında ise söz verilmemesi esası düzenlenmiş ve önergeler hakkında komisyonun yanı sıra gruplara da bilgi verilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1655:1678** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1874:1880**
		7.2.2001 / 713 Numaralı Kararın Çerçeve 4. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Cümle değişikliği ve ek cümle-*** Daha önce maddenin her fıkrası üzerinde en fazla dört önerge verilebilirken, yapılan değişiklikle her madde için komisyon ve Hükümetçe birer, milletvekillerince Anayasaya aykırılık önergeleri dahil en fazla üç önerge verilebilmesi; beşten fazla imzalı önergelerde ilk beş imzanın okunması ve önergenin tutanağa eklenmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 586 AKT GKT	c-2, s-1927:1935 c-2, s-1936:1938 c-2, s-1939:1953 c-2, s-1954:2001 **(MG) 1994:1996, 1814** c:2, s-2002:2244 **(MG) 2176:2201**
		10.12.2001 / 750 Numaralı Kararın Çerçeve 2. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Cümle değişikliği-*** 7.2.2001 tarihli ve 713 numaralı TBMM Kararı ile değiştirilen İçtüzüğün 87 nci maddesinin, Anayasa Mahkemesinin 31.1.2002 tarihli ve E. 2001/129, K. 2002/24 sayılı Kararıyla iptal edilen birinci fıkrasının son cümlesi yeniden düzenlenmek suretiyle, milletvekilleri tarafından her madde için Anayasaya aykırılık önergeleri dahil 7 önerge	Bilgi Karar SS 1 AKT GKT	c-3, s-2247:2250 c-3, s-2251 c-3, s-2252:2257 c-3, s-2258:2261 **(MG) 2259:2261** c:3, s-2262:2268 **(MG) 2268**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		verilebilmesi hükme bağlanmış, parlamentoda temsil edilen her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklı tutulmuş, bu hakkın kullanılmaması halinde bunun diğer siyasî parti grubuna mensup olanlarla bağımsız sayılan milletvekillerince kullanılabilmesi kabul edilmiştir.		
88	Metnin veya maddenin geri istenmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/89 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 669:670, 1128:1130, 1195**
89	Genel Kurulda yeniden görüşme	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 15. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni bir madde ilave edilerek, tek Meclis ve tek görüşme esası sebebiyle ortaya çıkabilecek bazı hataların veya noksanlıkların giderilmesi amacıyla, "Genel Kurulda yeniden görüşme" imkânı sağlanmış, Anayasa değişikliği görüşmelerinde bu maddenin uygulanmaması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1679** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1881**
90	Yetki kanunları ve kanun hükmünde kararname-ler	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 16. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni bir madde ilave edilerek, TBMM'ye sunulan kanun hükmünde kararnamelerin varsa değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülmesi, bölünerek, ayrı metinler haline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaması, geri çekilememesi, Meclisin ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri aynen veya değiştirerek kabul edebilmesi veya reddedebilmesi, maddelere geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler hakkında komisyonca hazırlanacak ret metninin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanarak kanunlaşması hükme bağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1679:1687** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1881:1882**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
91	Temel kanunlar	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 17. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni bir madde ilave edilerek, Medenî Kanun, Ceza Kanunu, Ticaret Kanunu gibi temel kanunları veya İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda kısa bir sürede sonuçlandırılması amacıyla özel bir görüşme usulüyle ele alınabilmesi imkânı sağlanmış, bu usülün tespitine, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1687:1691, 1814:1815** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1883**
		7.2.2001 / 713 Numaralı Kararın Çerçeve 5. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Temel kanun kapsamında özel görüşme ve oylama usulü tespit edilebilecek işler arasına ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma konularıyla ilgili tasarı ve teklifler de dahil edilmiş, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde, siyasî parti gruplarına da öneri götürebilme imkânı tanınmış ve grup önerileri üzerine Genel Kurulun üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile karar verilebilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 586 AKT GKT	c-2, s-1927:1935 c-2, s-1936:1938 c-2, s-1939:1953 c-2, s-1954:2001 **(MG) 1996:2000** c:2, s-2002:2244 **(MG) 2201:2217**
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 4. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** 7.2.2001 tarihli ve 713 numaralı TBMM Kararı ile değiştirilen İçtüzüğün 91. maddesi Anayasa Mahkemesinin 31.1.2002 tarihli ve E. 2001/129, K. 2002/24 sayılı Kararıyla iptal edildiğinden, madde iptal gerekçeleri de dikkate alınarak yeniden düzenlenmiş; temel kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı ve tekliflerin hepsi için geçerli bir özel görüşme ve oylama yöntemi belirlenmiş, söz konusu tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün hangi	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2307:2316** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2345:2362**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		maddelerden oluşacağına, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebileceği gibi, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasî parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilmesi, bu takdirde bölümlerin maddeler okunmaksızın ayrı ayrı görüşülüp oylanması, bölümler üzerinde verilen önergelerin kabulü halinde o bölümün kabul edilen önergeler ile birlikte oylanması ve bölümler üzerinde İçtüzüğün maddelerin görüşülmesi ile ilgili hükümlerinin uygulanması hükme bağlanmıştır.		
		30.6.2005 / 855 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** 10.4.2003 tarihli ve 766 sayılı TBMM Kararı ile yeniden düzenlenen İçtüzüğün 91 . maddesi Anayasa Mahkemesinin 29.4.2003 tarih ve E.2003/30, K.2003/38 sayılı Kararıyla iptal edildiğinden, madde iptal gerekçeleri de dikkate alınarak yeniden düzenlenmiş; temel kanun "Bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştirecek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlaması, düzenlediği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması; önceki yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıyan kanunlar" olarak tanımlanmış, bu tür tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün en çok otuz maddeyi geçmemek kaydıyla hangi maddelerden oluşacağına Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilmesi, bu takdirde	Bilgi Karar SS 161 AKT GKT	c-3, s-2369:2371 c-3, s-2372:2373 c-3, s-2374:2385 c-3, s-2386:2439 **(MG) 2386:2438** c:3, s-2440:2545 **(MG) 2486:2508**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		bölümlerin, maddeler okunmaksızın maddenin görüşülmesindeki usule göre ayrı ayrı görüşülmesi ve bölümdeki maddelerin ayrı ayrı oylanması, milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dahil her madde için iki önerge verilebilmesi, bölümler üzerindeki soru-cevap süresinin, onbeş dakika ile sınırlı olması, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine de temel kanunlar için öngörülen yöntemin uygulanmasına Genel Kurulca karar verilebilmesi düzenlenmiştir.		
		31.7.2007 / 884 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Cümle ve fıkra değişikliği ve ek fıkra-*** 30.6.2005 tarihli ve 855 sayılı TBMM Kararı ile yeniden düzenlenen İçtüzüğün 91 inci maddesinin Anayasa Mahkemesinin 26.10.2005 tarihli ve E.2005/74, K.2005/73 sayılı Kararıyla iptal edilen (a) bendinin ikinci paragrafının ikinci cümlesi yeniden düzenlenmiş, gerekçede belirtilen " siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin önerge verme hakkı gözetilmeyerek sadece milletvekillerine böyle bir yetkinin tanınmış olmasının, Anayasanın 2, 68, 87 ve 95 . maddelerine aykırı olduğu" şeklindeki itirazlar göz önünde bulundurularak milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dahil madde üzerinde iki önerge verilebilmesi ancak, her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkının saklı tutulması düzenlenmiş, ayrıca maddeye üçüncü fıkra eklenerek ve dördüncü fıkrası değiştirilerek; 91 inci madde kapsamında görüşülen kanun tasarı ve tekliflerinde yeni bir madde olarak görüşülmesine komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler ile İçtüzüğün 89 uncu maddesi gereğince yeniden görüşülmesine karar verilen madde veya maddeler üzerinde görüşme açılması esası hükme bağlanmış ve bu maddeler üzerinde verilecek önerge sayısına açıklık getirilmiştir.	Bilgi Karar SS 1321 AKT GKT	c-3, s-2549:2552 c-3, s-2553 c-3, s-2554:2561 c-3, s-2562:2589 **(MG) 2585:2588** c:3, s-2590:2645 **(MG) 2613:2623**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		BEŞİNCİ KISIM **Özel Hükümler**		
92	Ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarıları ile genel veya özel af ilanını içeren kanun tasarı ve teklifleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/90	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 670:673**
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 5. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık değişikliği ve ek fıkra-*** ***"****Ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarıları"* olan madde başlığı **"Ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarıları ile genel veya özel af ilanını içeren kanun tasarı ve teklifleri"** olarak değiştirilmiş; 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 87. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak İçtüzükte yeni bir düzenlemeye gidilmesi öngörülmüş; maddeye bir fıkra eklenerek, genel veya özel af içeren tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda, afla ilgili maddelerinin ve tümünün kabulünün TBMM üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile mümkün olması, tasarı veya teklif hakkında verilen genel veya özel af ilanını içeren değişiklik önergesinin kabulü halinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanmasının açık oylama suretiyle tekrarlanması kabul edilmiştir.	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2316** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2362:2364**
93	Anayasanın değiştirilmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/91	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 673:674, 1195**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 18. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Fıkra değişikliği-*** Son fıkra değiştirilerek, Anayasa değişiklik tekliflerinin birinci görüşmesinde üzerinde değişiklik teklifi bulunmayan bir madde hakkında ikinci görüşmede önerge verilememesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1691:1692** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1883**
94	Anayasada değişiklik tekliflerinin kabulü	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/92	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 674, 1195**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 19. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve madde değişikliği-*** *"Anayasa maddelerinin kabulü"* olan madde başlığı **"Anayasa değişiklik tekliflerinin kabulü"** olarak değiştirilmiş ve madde Anayasanın 175. maddesine uygun olarak ve Anayasa değişiklikleri sırasında uygulamada karşılaşılan sorunlara açıklık getirecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1692:1693** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1883:1884**
95	Seçimlerin yenilenmesi kararı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/93	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 674:676**
		4.4.1977 / 643 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Seçimlerin yenilenmesine dair önergelerin, Danışma Kurulundan görüş alma zorunluluğu kaldırılarak, Başkanlıkça doğrudan Anayasa Komisyonuna havale edilmesi ve seçimlerin yenilenmesine dair önergelere ilişkin Anayasa Komisyonu raporunun Genel Kurulda gündemdeki bütün konulardan önce görüşülmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 522 SS 522-Ek GKT	c-1, s-1227:1228 c-1, s-1229 c-1, s-1230:1234 c:1, s-1235:1236 c:1, s-1237:1296 **(MG) 1277:1294**
		ALTINCI KISIM **Denetim Yolları** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Soru**		
96	Soru	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/94	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 676:704, 1195**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 20. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Soru müessesesine işlerlik ve hız kazandırılmak amacıyla düzenlemeler yapılmış, soru önergelerinin kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içerememesi, 100 kelimeyi geçememesi ve önergelere belge eklenememesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1693:1698** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1884:1885**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
97	Sorulama-yacak konular	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/95 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 705:728**
98	Sözlü sorunun gündeme alınması ve cevaplan-dırılması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/97	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 736, 1032:1035, 1046:1047, 1195**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 21. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve madde değişikliği-*** *"Sözlü soruların gündeme alınması"* olan madde başlığı **"Sözlü soruların gündeme alınması ve cevaplandırılması"** olarak değiştirilmiş, soruların gündeme alınması ve cevaplandırılması ile ilgili süreler kısaltılmış, üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü soruların yazılı soruya çevrilmesi esası kabul edilmiş, sözlü soruların cevaplandırılması için Anayasa, kanun ve İçtüzük gereği zorunluklar hariç olmak üzere, haftanın en az iki gününde, birleşimin başında ve birer saatten az olmamak şartıyla, Danışma Kurulunun önerisi ve Genel Kurulun onayı ile belli bir süre ayrılması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1698:1708** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1885:1888**
99	Yazılı sorunun cevabı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/96	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 728:736, 873:975**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 22. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Yazılı soruların gönderildikleri tarihten itibaren cevaplandırılma süresi *"20"* günden **"15"** güne kısaltılmış, sorunun cevaplandırılmaması halinde yazılı sorunun sözlü soruya çevrilmesi usulünden vazgeçilerek durumun Gelen Kâğıtlarda ilan edilmesini öngören düzenleme getirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1709:1713** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1888:1893**
100	Başkanlık-tan sorular	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/98	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 736:742**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
İKİNCİ BÖLÜM **Genel Görüşme**				
101	Genel görüşmenin tarifi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/99	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 743**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
102	Genel görüşmenin açılması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/100	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 743:744, 1036:1045, 1047:1051**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Genel görüşme açılmasını en az *"10"* milletvekili isteyebilirken, bu sayı **"20"** olarak düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
103	Genel görüşme için özel gündem	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/101 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 744, 1051:1052**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Meclis Araştırması**		
104	Meclis Araştırması nın tarifi ve açılması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/102	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 744:745, 1052:1071**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş, Anayasanın ilgili madde numarasına yapılan atıflar değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568, (1726:1727)** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
105	Meclis Araştırma Komis-yonu ve yetkileri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/103	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 745:761**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 23. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek cümleler-*** İkinci fıkraya cümleler eklenerek, araştırmasını üç ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilmesi, komisyonun bu süre sonunda da çalışmasını tamamlayamadığı takdirde süre bitiminden itibaren onbeş gün içinde araştırmanın tamamlanmaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde Genel Kurulda görüşme açılması, Genel Kurulun bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1713:1726** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1893:1894**
		DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **Gensoru**		
106	Gensoruda usul	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/107	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 764, 1130:1132**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 24. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Anayasaya uygun olarak madde değiştirilmiş; gensoru önergesi vermek için gerekli en az milletvekili sayısı *"10"*dan **"20"**ye yükseltilmiş, gensoru önergesinin verilişinden sonraki üç gün içinde başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılması ve 500 kelimeyi geçen önergelerde Genel Kurulda eklenecek özetin okunması hükümleri getirilmiş ve Anayasaya yapılan atıf maddesi değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1739** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1894**
BEŞİNCİ BÖLÜM **Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk**				
107	Meclis soruştur-ması açılması için önerge	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Çift Meclis döneminin müşterek konularını teşkil etmesi nedeniyle (mülga) T.B.M.M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünde yer almış bulunan "Meclis Soruşturma ve Yüce Divana Sevk" ile ilgili hususlar, Birleşik Toplantı İçtüzüğünün ilgili maddeleri ve madde gerekçeleri ile Anayasanın 100. maddesi hükmü dikkate alınmak suretiyle yeni bir bölüm olarak eklenmiştir. Yeni 107. maddeyle, Meclis soruşturması açılması için önerge konusu, Anayasanın 100. ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 12. maddesine uygun olarak düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1740** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1894:1895**
108	Meclis soruştur-ması önergesi-nin görüşülme-si	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 108. madde ilave edilerek, Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesi, Anayasanın 100. maddesine uygun olarak düzenlenmiş; tespit edilecek bir özel gündemde yapılacak görüşmelerden sonra soruşturma açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilmesi, eskiden olduğu gibi, soruşturma hazırlık komisyonu teşkilinin söz konusu olmaması esası getirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1740:1741** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1895**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 6. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***- Ek ibare-*** 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 100. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak maddede geçen "Genel Kurulca" ibaresinden sonra gelmek üzere" gizli oyla" ibaresi eklenmiş; Meclis soruşturması önergesinin Genel Kurulda görüşülmesinden sonra, Meclis Soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca gizli oyla karar verilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2317** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2364**
109	Meclis soruştur-ması komisyonu-nun kuruluşu	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 109. madde ilave edilerek, Meclis soruşturma komisyonunun kuruluşu, Anayasanın 100. maddesine uygun şekilde düzenlenmiş; soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, soruşturmanın yürütülmesi görevinin, Başkanlıkça Genel Kurulda yapılacak ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyona verilmesi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekillerinin bu komisyona seçilememeleri düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1741** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1895:1896**
110	Meclis soruştur-ması komisyonu-nun çalışma usulü ve süresi	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 110. madde ile, Anayasanın 100. maddesi hükmüne uygun olarak Meclis soruşturması komisyonunun çalışma usulü ve süresi düzenlenmiş; soruşturma komisyonunun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanması ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar alması esası getirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1741:1742** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1896**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 7. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***- Ek cümle-*** 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 100. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak maddeye bir cümle eklenmiş; Komisyonun soruşturması sonucunu belirten raporunu iki ay içinde (soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona tanınan yeni iki aylık süre içinde) TBMM Başkanlığına teslimi zorunlu hale getirilmiştir.	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2317** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2364**
111	Meclis soruştur-ması komisyo-nunun yetkileri	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 111. madde ilave edilerek, Meclis soruşturmasının önemi ve gereği olarak komisyona geniş yetkiler verilmiş, komisyonun gerektiğinde alt komisyonlar halinde Ankara dışında da çalışma kararı alabilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1742** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1896:1897**
112	Soruştur-manın sonuçlan-dırılması	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 112. madde Anayasanın 100. ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 14, 19 ve 21. maddeleri dikkate alınarak düzenlenmiş; komisyon raporunun gündeme alınması, görüşmede söz alabilecek olanlar, komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporu ile Meclisin bu konudaki kararında belirtilmesi gereken hususlar ve Yüce Divana sevkedilmeme yönündeki komisyon raporunun Yüce Divana sevke dair verilen önergenin kabulüyle red olunabilmesi hükme bağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1742:1747** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1897:1899**
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 8. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***- Fıkra değişikliği ve ek ibare-*** 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 100. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak maddenin birinci fıkrası değiştirilmiş ve maddede geçen "Genel Kurulca" ibaresinden sonra gelmek üzere" gizli oyla" ibaresi eklenmiş; soruşturma komisyonu raporunun, Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde bastırılarak hakkında soruşturma açılması	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2317** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2364:2365**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilmesi ve TBMM üyelerine dağıtılması, raporun, üyelere dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülmesi, Genel Kurulda Yüce Divana sevk kararının gizli oyla alınması düzenlenmiştir.		
113	Siyasî parti gruplarında soruştur-mayla ilgili görüşme yapılama-ması	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 113. madde ilave edilerek, Anayasa gereği olarak siyasî parti gruplarında Meclis soruşturması ile ilgili olarak görüşme yapılamaması ve karar alınamaması hükme bağlanmış, bu maddenin düzenlenmesinde Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 22. maddesi dikkate alınmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1747** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1899**
114	Cumhur-başkanının vatana ihanetle suçlandı-rılması	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 25. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 114. madde ilave edilerek, görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılması konusu Anayasanın 105. ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 23. maddesi dikkate alınarak düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1747:1748** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1899:1902**
YEDİNCİ KISIM Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri				
115	Dilekçe Komisyo-nu	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 26. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Çift Meclis döneminde Karma Komisyon niteliğinde olan ve 140 sayılı Kanun hükümlerine göre faaliyet gösteren T.B.M.M. Dilekçe Karma Komisyonu; tek Meclis esası nedeniyle "karma" olma niteliğini kaybetmiş, 3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunla 140 Sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar Dilekçe Komisyonu faaliyetlerinin 140 Sayılı Kanun hükümleri uyarınca sürdürülmesi hükme bağlanmış olduğundan; "Dilekçelerin incelenmesi ve karara bağlanması esas ve usulleri Anayasanın 74. maddesi ile 140 ve 3071 numaralı Kanunlar ve gerekçeleri göz önünde bulundurulmak	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1748** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1902**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		suretiyle yeni bir kısım olarak düzenlenmiştir. Yeni 115. maddede, Dilekçe Komisyonunun, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikâyetleri inceleyeceği belirtilmiştir.		
		10.4.2003 / 766 Numaralı Kararın Çerçeve 9. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Ek ibare-*** 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 74. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak madde geçen "vatandaşlarının" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancıların" ibaresi eklenmiş; Türkiye'de ikamet eden yabancılara da TBMM Dilekçe Komisyonuna başvurmaları hakkı tanınmıştır.	Bilgi Karar SS 116 AKT GKT	c-3, s-2271:2280 c-3, s-2281:2283 c-3, s-2284:2300 c-3, s-2301:2322 **(MG) 2317** c:3, s-2323:2366 **(MG) 2365**
116	Dilekçelerin Başkanlık Divanınca incelenmesi	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 26. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 116. madde ilave edilerek, Dilekçe Komisyonu Başkanlık Divanının, dilekçeleri inceleyerek belirli şartları içermeyen dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlaması, bastırılıp dağıtılan bu kararların Meclisi üyelerine dağıtılması, dağıtım tarihinden itibaren onbeş gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararlarının kesinleşmesi, görüşülemeyeceği karara bağlanan dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar görülenlerin birer örneğinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1748:1749** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1903**
117	Dilekçelerin Komisyon Genel Kurulunca incelenmesi	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 26. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 117. madde ilave edilerek, Komisyon Başkanlık Divanının 116. maddenin dışında gördüğü dilekçeler ile aynı madde gereğince karara bağladığı dilekçelerden süresi içinde itiraza uğrayanların Komisyon Genel Kuruluna sevk edilmesi, Komisyon Genel Kurulunun kendisine gönderilen dilekçeleri, ilk önce 116. madde hükmü gereğince inceleyerek karar konusu olup olamayacakları hususunu kararlaştırması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1749** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1903:1904**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
118	Komisyon Genel Kurulu kararlarının bastırılması ve dağıtılması	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 26. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 118. madde ilave edilerek, Komisyon Başkanlık Divanının, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırarak, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1749** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1904**
119	Komisyon Genel Kurulu kararlarına itiraz	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 26. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 119. madde ilave edilerek, her milletvekilinin Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren otuz gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilmesi, aksi halde dilekçe hakkındaki kararın kesinleşmesi, Komisyon Genel Kurulunun itiraz edilen dilekçeler için itiraz tarihinden itibaren otuz gün içinde bir rapor düzenleyerek Meclis Başkanlığına sunması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı kararın kesin olması, bu madde hükümleri gereğince kesinleşen kararların, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilmesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1750** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1904**
120	Dilekçeler hakkındaki kesin kararların sonucu	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 26. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 120 . madde ilave edilerek, Bakanların 119. madde gereğince kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, aynı maddenin son fıkrası uyarınca kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren otuz gün içinde Komisyon Başkanlığına yazıyla bildirilmesi, Komisyon Genel Kurulunun, bunlardan gerekli gördüklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesini isteyebilmesi, bu takdirde, komisyonun kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunması, Komisyonun bu istekte bulunması halinde 119 . maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümlerinin uygulanması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1750** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1904:1905**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		SEKİZİNCİ KISIM **Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni**		
121	Cumhur-başkanı seçimi	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** "Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silâhlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar" başlığı altında SEKİZİNCİ KISIM olarak 120, 121, 125, 126, 127, 128 ve 129. maddeler eklenmiş, bu bölümde yer alması uygun görülen 104, 105 ve 106. maddeler 122, 123 ve 124. maddeler olarak ilave edilmiştir. Yeni 121. maddeyle, Cumhurbaşkanı seçimi, konunun düzenlendiği Anayasa maddelerine atıf yapılmak ve uygulamalar dikkate alınmak suretiyle hükme bağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1750:1751** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1905:1906**
122	Cumhurbaş-kanının andiçme töreni	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 122. madde ilave edilerek, Cumhurbaşkanının andiçme töreni, (mülga) Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 11. maddesinden yararlanılmak ve şeklî hususlarından arındırılmak suretiyle yeniden düzenlenmiş ve Cumhurbaşkanının and içeceği yer belirtilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1751:1753** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1906**
		İKİNCİ BÖLÜM **Güven İstemi**		
123	Hükümet programı-nın okunması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/104	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 761:763, 1195**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Hükümet programının okunması, Anayasanın 110. maddesine uygun şekilde düzenlenmiş; Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programının, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunması, yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı halinde olmaması durumunda Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1753:1754** **(1728)** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1906:1907**
124	Hükümet programı-nın görüşülme-si; göreve başlarken güvenoyu	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/105	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 763, 1195**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Cümle çıkarılması-*** Maddenin son fıkrasının sonunda yer alan *"güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur"* cümlesi çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568,** **(1728:1738),** **(1764:1814)** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
125	Güven isteminin görüşme usulü	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/106	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 763:764**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş, *"ikiyüzyirmialtı"* ibaresi **"ikiyüzyetmişaltı"** olarak değiştirilerek Bakanlar Kurulunun güvensizlik oyuyla düşürülmesi için gerekli oy sayısı artırılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Olağanüstü Yönetim Usulleri**		
126	Olağanüstü hal ile ilgili kararlar	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 126. madde ilave edilerek, olağanüstü hal ile ilgili kararlar Anayasanın 121. maddesine uygun olarak düzenlenmiş; Meclisçe onaylanan olağanüstü halin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü halin kaldırılmasına dair Hükümetin istemlerinin bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülüp karara bağlanması öngörülmüştür.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1754:1755** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1907:1910**
127	Sıkıyönetim le ilgili kararlar	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 127. madde ilave edilerek, sıkıyönetim ile ilgili kararlar Anayasanın 122. maddesine uygun olarak düzenlenmiş; sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 126. madde hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1755** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1910:1911**
128	Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmündeki kararnamelerinin görüşülmesi	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 128. madde ilave edilerek, Anayasanın 121 ve 122. maddeleri gereği olağanüstü hal ve sıkıyönetim süresinde çıkarılacak kararnamelerin görüşülmesi konusu düzenlenmiş; söz konusu kararnamelerin komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle ve 30 gün içinde görüşülüp karara bağlanması, bu nedenle, komisyonlarda en geç 20 gün içinde karara bağlanamayan kanun hükmünde kararnamelerin Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul Gündemine alınması öngörülmüştür.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1756** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1911:1913**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar**		
129	Savaş hali ilanı	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 129. madde ilave edilerek, savaş hali ilanı Anayasanın 92. ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 24. maddesi dikkate alınarak düzenlenmiş; Anayasanın 92. maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hali ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi ve bu kararın Cumhurbaşkanınca uygulanması, Anayasanın 92. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde de Cumhurbaşkanının da Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilmesi ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1756** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1913:1914**
130	Silahlı kuvvet gönderil-mesi veya kabulü	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 27. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Yeni madde-*** Yeni 130. madde ilave edilerek, silahlı kuvvet gönderilmesi ve kabulü konusu Anayasanın 92. ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 25. maddesi dikkate alınarak düzenlenmiş; Anayasanın 92. maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine Meclisçe izin verilmesi ve bu kararın Cumhurbaşkanınca uygulanması düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1756:1757** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1914:1917**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		DOKUZUNCU KISIM **Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Yasama Dokunulmazlığı**		
131	Yasama dokunul-mazlığının kaldırılma-sı istemi ve görüşüle-ceği komisyon	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/108 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 766**
132	Hazırlık Komisyo-nu ve görüşme-leri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/109 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 767**
133	Karma Komisyon raporu	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/110 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 767, 1195**
134	Savunma hakkı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/111 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 767:768**
		İKİNCİ BÖLÜM **Üyeliğin Düşmesi**		
135	Üyeliğin düşmesi	**16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 28. Maddesiyle Yapılan Değişiklik** ***-Madde değişikliği-*** DOKUZUNCU KISIM'da "üyeliğin düşmesi" başlığı altında 112, 113 ve 114. maddeler Anayasanın 84. maddesinde yapılan değişikliğe uygun olarak ve 134 ,135, 136 ve 137. maddeler olarak kabul edilmiş; bu madde ile üyeliğin düşmesine neden olan nedenler sayılarak, bu hallerde İçtüzüğün 136, 137 ve 138. maddelere göre üyeliğin düşeceği hükme bağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1757** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1918:1919**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
136	Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/112	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 768**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 28. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Başlık ve madde değişikliği-*** *"Mahkumiyet ve çekilme*" olan madde başlığı "**Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma"** olarak değiştirilmiş; üyelikten istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra üyeliğinin düşmesine Genel Kurulca görüşmesiz karar verilmesi, milletvekili seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatının sona ermesi düzenlenmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1757:1761** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1919**
137	Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/113	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 768:781**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 28. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Anayasanın 82. maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumunun Başkanlık Divanınca incelenmesi, sonucun Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilmesi, Karma Komisyonca hazırlanan raporun Genel Kurulda görüşülmesi, üyelik sıfatının düşmesi söz konusu olan milletvekilinin isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunması veya bir üyeye savundurması, son sözün her halde savunmanın olduğu ve üyeliğin düşmesine Genel Kurulda gizli oyla karara bağlanması hükme bağlanmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1761** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1919:1921**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
138	Milletvekillerinin devamsızlığı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/114	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 782:795**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 28. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-Madde değişikliği-*** Bir milletvekilinin Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığının Başkanlık Divanınca tespit edilmesi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilmesi, Karma Komisyon raporunu görüşen Genel Kurulun devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar vermesi halinde üyeliğin düşmesi, üyeliğinin düşmesi istenen milletvekilinin isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunması veya bir üyeye savundurması, son sözün her halde savunmanın olduğu, bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığının kesilmesi hüküm altına alınmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1761:1762** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1921**
		ONUNCU KISIM **Oylamalar ve Seçimler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Oylamalar**		
139	Oylama şekilleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/115	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 797:804, 1195**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"çekinser"* ibareleri **"çekimser"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
140	İşaretle oylamanın yapılacağı haller	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/116 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 804, 1132:1133**
141	İşaretle oylamada usul	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/117	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 804, 1133:1134**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyeleri"* ibareleri **"Katip Üyeler"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
142	Açık oylamanın zorunlu olduğu haller	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/117 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 805, 1134:1135**
143	Açık oylama istemi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/119 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 805:806, 1135:1136, 1195**
144	Açık oylamanın sonuçlan-ması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/120	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 806:807**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyelerince"* ibaresi **"Katip Üyelerce"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
145	Birden fazla açık oylamanın bir arada yapılması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/121 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 807, 1136**
146	Karar yeter sayısı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/122 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 808:818, 1196**
147	Gizli oylama	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/123	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 818:820, 1196**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Gizli oylama isteminde bulunabilecek milletvekili sayısı*"15"*ten **"20"**ye artırılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
148	Gizli oylama usulü	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/124	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 820:821**
149	Oylamanın manasının belirtilmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/125 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 821, 1196**
		İKİNCİ BÖLÜM **Seçimler**		
150	Seçimlerde usul	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/126 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 822**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		ONBİRİNCİ KISIM **Devam ve İzin**		
151	Devamsız-lık ve izin	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/127 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 822, 1136:1153**
152	Devamsız-lık cetveli	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/128 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 823, 1153**
153	Devamsız-lığın müeyyidesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/129 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 823, 1153:1156**
154	İki ay için izin alanların ödenek ve yollukları	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/130 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 824:827**
		ONİKİNCİ KISIM **Tutanaklar**		
155	Tutanak nevileri, tutulması ve tutanakta düzeltme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/131	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 828:831**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Divan Üyeleri"* ibaresi **"Katip Üyeler"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		ONÜÇÜNCÜ KISIM **Disiplin Cezaları**		
156	Disiplin cezalarının nevileri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/132 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 831**
157	Uyarma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/133 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 832**
158	Uyarma cezasının verilmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/134 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 832:837**
159	Söz söylemek-ten yasaklama	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/135 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 837:848**
160	Kınama	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/136 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 848**
161	Meclisten geçici çıkarma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/137	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 848:850, 1196**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak ve "Millet Meclisi Başkanlık Divanlarına" ibaresi "Başkanlık Divanına" olarak değiştirilmiş; maddede geçen "Cumhuriyet Senatosu" ibareleri çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
162	Meclisten geçici çıkarma cezasının sonuçları	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/138	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 850**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
163	Disiplin cezalarında savunma ve özür dileme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/139 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 850:851, 1196**
		ONDÖRDÜNCÜ KISIM Kolluk İşleri		
164	Kolluk tedbirleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/140	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 851**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği -*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
165	Silah taşıma yasağı	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/141	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 851:852**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği -*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
166	Çalışma salonlarına girme yasağı ve ziyaretçiler	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/142 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 852**
167	Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyeleri	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/143	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 852:853, 897:899**
		14.6.1973 / 586 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare çıkarılması-*** *"Seçimle Milletvekilliği sona eren"* ibaresi madde metninden çıkarılmış; bazı eski milletvekillerinin maddenin kapsamı dışında kaldığı gerekçesiyle, bu durumu düzeltmek amacıyla bu düzenleme yapılmıştır.	Bilgi Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-2, s-1203:1204 c-2, s-1205 c-2, s-1206:1208 c:2, s-1209:1212 **(MG) 1210:1212**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği -*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
168	Basın	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/144	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 853:855**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiş, maddenin birinci fıkrasının son cümlesinde geçen "Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanıyla anlaşmak suretiyle" ibaresi çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
169	Dinleyici-ler	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/145 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 855:856**
170	Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde suç işlenmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/146	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 856**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Maddede geçen *"Anayasanın 79 uncu maddesi"* ibaresi **"Anayasanın 83 üncü maddesi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
ONBEŞİNCİ KISIM **Türkiye Büyük Millet Meclisinin İçhizmetleri** **BİRİNCİ BÖLÜM** **İdarî İşler**				
171	İçhizmetle-re dair mevzuat	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/147	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 856:857**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare ve cümle çıkarılması-*** Maddenin *"Cumhuriyet Senatosu ile ortak hizmetler için bu kararlar üzerinde Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divaniyle anlaşmak gereklidir."* şeklindeki son fıkrasının son cümlesi ile bu fıkrada geçen *"sırf"* ibaresi çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
172	Türkiye Büyük Millet Meclisinin heyetle temsili	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/148	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 857, 1196**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği -*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
173	Türkiye Büyük Millet Meclisi kitaplığından faydalanma	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/149	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 857**
		- 16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği ve ibare çıkarılması-*** "Divanlarınca" kelimesi "Divanınca" olarak değiştirilmiş; madde geçen "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Karma Komisyonunca hazırlanıp, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu" ibareleri çıkarılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
İKİNCİ BÖLÜM **Milletvekilliği ile İlgili Belgeler ve İşaretler**				
174	Hal tercümesi varakası	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/150 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 857:859, 899:903, 943**
175	Tanıtıcı belgeler	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/151 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 859:860, 1071:1077, 1100**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Malî İşler**		
176	Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinin hazırlanması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/152	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 860:861, 903:907, 943 1077,1080**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibareleri **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
177	Harcamaların denetimi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/153	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 861**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
178	Harcamaların vize edilmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/154 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 862**
179	Eşya ve demirbaşların denetlenmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/155	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 862**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibareleri **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak ve *"İdareci Üye"* ibaresi **"İdare Amiri"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
180	Kesinhesap	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/156	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 862**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
		ONALTINCI KISIM **Çeşitli Hükümler**		
181	İçtüzüğün değiştirilmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/157	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 862:871**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
182	Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarının yayımlanması ve yürürlüğe girmesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/158	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 871**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
183	Sürelerin tatil sırasında işlememesi	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/159 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 871**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

Md. No.	Madde Başlığı	Yapılan Değişiklikler	Cilt ve Sayfa	
		ONYEDİNCİ KISIM **Son Hükümler**		
184	Dahilî Nizamnamenin yürürlükten kalkması	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/160	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 872, 1184:1186**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**
185	Yürürlük	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/161 **(Maddede değişiklik yapılmamıştır.)**	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 1186:1191**
186	Yürütme	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/162	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 1191:1192**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** *"Millet Meclisi"* ibaresi **"Türkiye Büyük Millet Meclisi"** olarak değiştirilmiştir.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

SS:Komisyon Raporu (Sıra Sayısı), **AKT**:Anayasa Komisyonu Tutanakları, **GKT**:Genel Kurul Tutanakları, **MG**:Madde Görüşmeleri

5.3.1973 sayılı TBMM İçtüzüğünün 24. maddesi 16.5.1996 tarihli ve 424 sayılı Kararın 1. maddesiyle yürürlükten kalkmış olup, bu maddeye ilişkin bilgiler aşağıdaki şekildedir.

24	Anayasa-nın 92 nci maddesine göre kurulan komis-yonlar.	**5.3.1973 / 584 Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğü** Md/162	Karar SS 763 SS 763-Ek GKT	c-1, s-3:46 c-1, s-47:242 c-1, s-243:251 c:1, s-252:1199 **(MG) 474:475, 1161**
		16.5.1996 /424 Numaralı Kararın Çerçeve 1. Maddesiyle Yapılan Değişiklik ***-İbare değişikliği-*** Yürürlükten kaldırılmıştır.	Bilgi Karar SS 13 AKT GKT	c-2, s-1333:1431 c-2, s-1432:1452 c-2, s-1453:1527 c-2, s-1528:1817 **(MG) 1556:1568** c:2, s-1818:1924 **(MG) 1851:1858**

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE AİT AÇIKLAMA NOTU

5.3.1973 tarihli 584 Karar numaralı Millet Meclisi İçtüzüğünün;

– 167 nci maddesi, 14.6.1973 tarihli 586 numaralı Kararla,

– 20 nci maddesi, 17.3.1977 tarihli 641 numaralı Kararla,

– 93 üncü maddesi, 4.4.1977 tarihli 643 numaralı Kararla,

– 19 uncu maddesi, 19.9.1978 tarihli 674 numaralı Kararla,

– 20 nci maddesi, 20.2.1992 tarihli 163 numaralı Kararlarla,

Değiştirilmiştir.

– 16.5.1996 tarihli 424 numaralı Kararla İçtüzüğün;

• 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 25, 29, 32, 36, 41, 43, 47, 48, 49, 50, 55, 56, 57, 58, 61, 63, 64, 65, 71, 72, 77, 82, 86, 98, 99, 100, 102, 106, 115, 117, 120, 123, 131, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 147, 148, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 160 ve 162 nci maddelerinde geçen bazı ibare, kelime, yıl ve sayılar ile adı ve 5, 7, 10, 11, 14, 20, 23, 25, 27, 38, 60, 79, 88, 91, 92, 94, 96, 97, 103, 104, 107, 112, 113 ve 114 üncü maddeleri değiştirilmiş,

• 21, 32, 57, 77, 83, 105, 137, 144, 147 ve 149 uncu maddelerinde geçen bazı kelime, cümle ve ibareler ile 24 üncü maddesi metinden çıkarılmış,

• 43, 50, 52 ve 55 inci maddelerine bazı kelime, cümle ve ibareler ile yeni madde olarak 89, 90, 91, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 127, 128, 129 ve 130 uncu maddeler eklenmiş,

• Diğer madde numaraları teselsül ettirilmiş ve atıflar düzeltilmiştir.

– İçtüzüğün 60, 79, 81, 83, 87 ve 91 inci maddeleri 7.2.2001 tarihli 713 numaralı Kararla değiştirilmiştir.

– İçtüzüğün 81 ve 87 nci maddeleri 10.12.2002 tarihli 750 numaralı Kararla değiştirilmiştir.

– İçtüzüğün 10, 35, 81, 91, 92, 108, 110, 112 ve 115 inci maddeleri 10.4.2003 tarihli 766 numaralı Kararla değiştirilmiştir.

– İçtüzüğün 91 inci maddesi 30.6.2005 tarihli 855 numaralı Kararla değiştirilmiştir.

- İçtüzüğün 91 inci maddesi 31.1.2007 tarihli 884 numaralı Kararla değiştirilmiştir.

- İçtüzüğün 77 nci maddesi 2.6.2007 tarihli 894 numaralı Kararla değiştirilmiştir.

- İçtüzüğün 10, 11 ve 20 nci maddeleri 9.10.2007 tarihli 902 numaralı Kararla değiştirilmiştir.

İÇTÜZÜK VE DEĞİŞİKLİKLERİNİN GÖRÜŞÜLDÜĞÜ BİRLEŞİMLERE İLİŞKİN TBMM TUTANAK DERGİSİ BİLGİLERİ

Dönem	Cilt	Birleşim	Sayfa
3	25	110	557
	29	11	254
		13	418:430
		14	435:465
		15	477:506
		16	587:645,646:701
	30	17	30,30:62
		18	69:98,100:144
		19	158:183
		20	188:218,219:267
		21	275:305,305:306,307:323
		22	355:375
		23	414:436
	31	39	154
	32	45	506:527
		46	550
	33	51	134:138
		55	457:473,473:492
		56	497:546
		57	581:606
	35	72	639:657
	39	127	65:67 (143 üncü maddenin değişikliği)
4	26	63	119:120 (20 nci maddenin değişikliği)
		75	348:369 (93 üncü maddenin değişikliği)
5	6	166	631:633,636:637 (19 uncu maddenin değişikliği)
19	4	39	291:292 (20 nci maddenin değişikliği)
20	5	49	154:176
		53	524:581
21	53	50	550:555, 555:593,594:614, 616
	54	51	45:87, 116:139
		55	315:378
22	1	7	225:229
22	11	65	628:660
22	90	122	199:261
22	145	56	322:341
		57	473:490
22	161	120	228:234, 235:250
23	2	5	391:396

14.6.1973 TARİHLİ VE 586 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 143 ÜNCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 20.6.1973 Sayı: 14570)

14.6.1973 TARİHLİ VE 586 SAYILI KARARA İLİŞKİN BİLGİ

İÇERİK

5.3.1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde ilk değişiklik, 3 (14) üncü Dönemde 14.6.1973 tarihinde 586 sayılı Kararla yapılmıştır. Kararda 3 madde bulunmaktadır. Bu Kararla İçtüzüğün "TBMM eski üyeleri" başlıklı 143 üncü maddesinde yer alan "Seçimle milletvekilliği sona eren" ibaresi madde metninden çıkarılmaktadır. Maddenin mevcut düzenleniş amacı, kendi arzusuyla milletvekilliğinden çekilmiş veya seçime girmemiş eski milletvekilleri dışındaki diğer eski milletvekillerinin bazı haklardan faydalanmasını sağlamak iken maddenin düzenleniş biçimi itibarıyla bu maksadı aştığı, bazı eski milletvekillerinin kapsam dışında kaldığı gerekçesiyle, bu durumu düzeltmek amacıyla bu düzenlemeye gidilmektedir.

MADDENİN MEVCUT HALİ	MADDENİN 586 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
T.B.M.M. eski üyeleri. **MADDE 143.-** Seçimle milletvekilliği sona eren Millet Meclisi eski üyeleri, yasama, ödenek ve yolluk, Genel Kurul ve parti grup toplantılarına girme hakları dışında kalan ve Millet Meclisi üyelerine tanınan bütün haklardan yararlanırlar.	**T.B.M.M. eski üyeleri.** **MADDE 143.- Millet Meclisi eski üyeleri, yasama, ödenek ve yolluk, Genel Kurul ve parti grup toplantılarına girme hakları dışında kalan ve Millet Meclisi üyelerine tanınan bütün haklardan yararlanırlar.**

KARARA ESAS İÇTÜZÜK TEKLİFİ

İçtüzük Değişiklik Teklifi Millet Meclisi İdare Âmirleri, Bilecik Milletvekili Mehmet Ergül ile Muğla Milletvekili İzzet Oktay'ın imzalarıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve (2/868) esas numarası almıştır.

Teklifin gerekçesinde; 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girecek olan Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesindeki, (Seçimle milletvekilliği sona eren) deyiminin maksadının gerekçesi itibarıyla kendi arzusuyla milletvekilliğinden çekilmiş veya seçime girmemiş eski milletvekilleri dışındaki diğer eski milletvekillerinin bazı haklardan faydalanmasını sağlamak olduğu, ancak maddenin düzenleniş biçiminin bu maksadı aştığı ve 1957 ile 1967 arasında milletvekilliği yapmış olanları kapsam dışında bırakır bir mâna taşır hâle geldiği, bunun ise eşitlik prensiplerine aykırı olduğu belirtilerek herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek için maddeden "Seçimle milletvekilliği sona eren" ibaresinin çıkarılması öngörülmektedir.

KOMİSYON GÖRÜŞMELERİ

Anayasa Komisyonuna havale edilen Teklif Komisyonca görüşülmüş, maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir. Komisyon raporu 29.5.1973 tarihli ve 16 Karar numarasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve basılarak 901 sıra sayısı almıştır.

GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

Komisyon raporu, Genel Kurulun 16.5.1996 tarihli 127 nci Birleşiminde görüşülmüş, Komisyon metni üzerinde Genel Kuruldaki görüşmelerde de herhangi bir değişiklik yapılmamış ve Karar kabul edilmiştir.

14.6.1973 TARİHLİ VE 586 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 143 NCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 20.6.1973 Sayı: 14570)

Karar No. 586 **Karar Tarihi: 14 .6.1973**

MADDE 1.- 5.3.1973 tarih ve 584 numaralı Kararla kabul edilmiş bulunan Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 ncü maddesinin baş kısmındaki (Seçimle Milletvekilliği sona eren) deyimi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 2.- İşbu İçtüzük değişikliği 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu değişiklik Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BU KARARA AİT TUTANAKLAR

Dönem	Cilt	Birleşim	Sayfa
3 (14)	36	100	766
	38	122	352
	39	127	65:67

I- Gerekçeli 901 Sıra Sayılı Basmayazı 127 nci Birleşim Tutanak Dergisine bağlıdır.

II- Bu İçtüzük değişikliğini; Anayasa Komisyonu görüşmüştür.

III- Esas No: 2/868

14.6.1973 TARİHLİ VE 586 SAYILI KARARA İLİŞKİN KOMİSYON RAPORU (SIRA SAYISI)

Dönem : 3

Toplantı : 4 **MİLLET MECLİSİ** **Sıra Sayısı: 901**

Millet Meclisi İdare Âmirleri, Bilecik Milletvekili Mehmet Ergül ile Muğla Milletvekili İzzet Oktay'ın, Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/868)

Millet Meclisi Başkanlığına

Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin değiştirilmesine dair teklifimiz, gerekçesiyle birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini, saygılarımızla arz ve teklif ederiz.

M. Meclisi	M. Meclisi
İdare Amiri	İdare Amiri
Bilecik Milletvekili	Muğla Milletvekili
M. Ergül	İ. Oktay

GEREKÇE

1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girecek bulunan Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesindeki, (Seçimle milletvekilliği sona eren) deyimi gerekçesi itibariyle kendi arzusuyla milletvekilliğinden çekilmiş veya seçime girmemiş eski milletvekilleri dışındaki diğer eski milletvekillerinin bazı haklardan faydalanmasını sağlamaktı. Ancak maddenin tanzim tarzı bu maksadı aşmış ve 1957 ile 1967 arasında milletvekilliği yapmış olanları kapsamının dışında bırakır bir mâna taşır hâle gelmiştir. Bu ise eşitlik prensiplerine aykırıdır. Herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek için yukardaki değişiklik teklifi verilmiştir.

Anayasa Komisyonu Raporu

Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu *29.5.1973*

Esas No.: 2/868

Karar No.: 16

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisi İdare Âmirleri, Bilecik Milletvekili Mehmet Ergül ile Muğla Milletvekili İzzet Oktay'ın Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin değiştirilmesine dair Kanun teklifi Komisyonumuza havale olunmakla tetkik ve müzakere olundu.

Teklifin gerekçesinde belirtildiği şekilde İçtüzüğün 143 üncü maddesinin tanzim şekli sevk gerekçesinde belirtilen mânayı aştığı kanaatine varılmış ve teklifin tümü kabul edilmiştir.

Teklifin 1, 2, 3 üncü maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Bu teklifin İçtüzüğün yürürlüğe girme tarihi olan 1 Eylül 1973 tarihinden önce kabul edilmesinin, İçtüzükteki yanlış anlamaları önlemesi bakımından gerekli görülmüş ve bu gerekçeyle adı geçen teklifin öncelikle görüşülmesinin Genel Kurula teklifine karar verilmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere işbu rapor Yüksek Başkanlığa saygıyle sunulur.

Anayasa Komisyonu Başkanı Adana C. Akçalı	Sözcü Denizli F. Avcı	 Afyon H. Dinçer
Çanakkale R. Sezgin	Çanakkale K. Bağcıoğlu	Erzurum N. Gacıroğlu
Ordu C. Ekinci İmzada bulunamadı	Erzurum S. Aras	Ordu K. Şensoy İmzada bulunamadı
	Tokat O. Hacıbaloğlu	

MİLLET MECLİSİ İDARE ÂMİRLERİ BİLECİK MİLLETVEKİLİ MEHMET ERGÜL VE MUĞLA MİLLETVEKİLİ İZZET OKTAY'IN TEKLİFİ	ANAYASA KOMİSYONU METNİ
Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi	**Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi**
MADDE 1.- 5.3.1973 tarih ve 584 numaralı kararla kabul edilmiş bulunan Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin baş kısmındaki (Seçimle Milletvekilliği sona eren) deyimi madde metninden çıkarılmıştır.	**MADDE 1.-** Teklifin 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 2.- İşbu İçtüzük değişikliği 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girer.	**MADDE 2.-** Teklifin 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3.- Bu değişiklik Millet Meclisi tarafından yürütülür.	**MADDE 3.-** Teklifin 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

14.6.1973 TARİHLİ VE 586 SAYILI KARARA İLİŞKİN MİLLET MECLİSİ GENEL KURULU TUTANAKLARI

DÖNEM 8, TOPLANTI 4, BİRLEŞİM 127, 14 HAZİRAN 1973

Millet Meclisi İdare Âmirleri Bilecik Milletvekili Mehmet Ergül ile Muğla Milletvekili İzzet Oktay'ın, Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporunun Görüşme Tutanakları (2/868) (S. Sayısı: 901)[1]

BAŞKAN: Başkanvekili Nermin Neftçi

KÂTİPLER: Şadi Binay (Bilecik), Mehmet Ersoy (Kütahya)

…

BAŞKAN — Bir önerge daha vardır, okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Gündemin «Bir defa görüşülecek işler bölümünde yer alan (901 S. Sayılı) Millet Meclisi İdare Âmirleri, Bilecik Milletvekili Mehmet Ergül ile Muğla Milletvekili İzzet Oktay'ın, Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin değiştirilmesine dair teklifleri, önemine binaen gündemdeki diğer işlere takdimen öncelikle görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Anayasa Komisyonu Başkanı
Y. Fuat Avcı

BAŞKAN — Önergenin üzerinde görüşmek isteyen sayın milletvekili? Yok. Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler… Önerge kabul edilmiştir.

Komisyon lütfen yerini alsın.

Raporun okunması ile ilgili istek var mı? (A.P. sıralarından «Rapor okunmasın» sesleri) Rapor zaten çok kısadır, tensip buyurulursa okutalım. Buyurunuz raporu okuyunuz. (A.P. sıralarından «Lüzum yok» sesleri)

MEHMET YARDIMCI (İstanbul) — Sayın Başkan, raporun okunması için talebimiz yok, efendim.

BAŞKAN — Efendim, okunma talebi yok. Zaten değişiklik raporun içindedir ve o kadar kısadır ki, iki satırlıktır. Müsaade ederseniz okutalım. Çok çabuk okuyunuz efendim.

---

[1] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3, Toplantı 4, Cilt 39, Birleşim 127, 14 Haziran 1973, Sayfa 65-67.*

(Anayasa Komisyonu raporu okundu.)

BAŞKAN — Tümü üzerinde görüşmek isteyen sayın milletvekili? Yok.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum:

Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi

Madde 1. — 5.3.1973 tarih ve 584 numaralı kararla kabul edilmiş bulunan Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü maddesinin baş kısmındaki (Seçimle Milletvekilliği sona eren) deyimi madde metninden çıkarılmıştır.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz isteyen sayın milletvekili?...

Sayın Ahmet Şener, buyurunuz.

AHMET ŞENER (Trabzon) — Söz istemiyorum Sayın Başkan. Buradan arz edeyim, sayın Komisyondan bir hususu öğrenmek istiyorum.

Yürürlüğe girmeden önce bir tüzüğün veya bir kanunun değiştirilmesi ne dereceye kadar hukuka ve Anayasaya uygundur? Bu konuda bilgi rica edeceğim.

BAŞKAN — Sayın Komisyon, buyurunuz.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — Muhterem arkadaşlarım;

Meclisimizce kabul edilmiş bulunan İçtüzüğün 143 üncü maddesinin matlabı tetkik edilecek olursa, «Türkiye Büyük Millet Meclisinin eski üyeleri» ibaresini taşımaktadır. Bu maddenin müzakeresi esnasında Millet Meclisi İdare Âmirlerinin müşterek imzasıyle verilen bir önerge burada okunmuş, Komisyon iştirak etmiş ve Heyeti Umumiyenin kabulüyle bu hâli almıştı.

Şimdi dikkat ederseniz burada matlap, «Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyeleri» şeklinde olduğu halde, madde bu önergenin kabulünden sonra, «Seçimle Milletvekilliği sona eren» şekline gelmiştir, yani seçimle milletvekilliği sona eren kimselerden gayri bir şekilde milletvekilliği sona eren kimseler hakkında bu maddeyi tatbik etmeye imkân yoktur.

Bu bakımdan gerek maddeyi matlabına uygun hâle getirebilmek ve gerekse yeni İçtüzüğümüz Eylül ayında yürürlüğe gireceği cihetle, seçimden başka bir şekilde milletvekilliğini zayi etmiş olan kimselerin de istifadesini temin için hukukî bir zaruret doğmuştur.

Saniyen, Komisyon olarak burada bir hususu açıklamakta fayda görmekteyiz. Bâzı çevreler bunun bu şekilde tanzim edilmesinde bâzı art düşünceler arama istidadında olmuşlardır. Hiçbir parti farkı gözetmeksizin ve bütün milletvekilleri hakkında da sözüm cari olmak üzere şunu Komisyon

olarak katiyetle ifade edeyim ki, gerek Komisyondaki bütün partilere ait milletvekilleri ve gerekse Heyeti Umumiyenizin muhterem üyeleri, bunun bu şekilde tanziminde hiçbir surette kasıt aramamıştır. Eğer bir kasıt varsa, tamamen bütün partililerin, Komisyonun ve Umumî Heyetindir. Kaldı ki, bunda bir kasıt yoktur. Bu şekilde seçimden başka bir şekilde milletvekilliği sona eren arkadaşlarımızın da bu maddeden istifade etmeleri temin edilmiş olmaktadır.

NAİME İKBAL TOKGÖZ (İstanbul) — Sayın Başkan, Komisyondan bir hususu öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Tokgöz.

NAİME İKBAL TOKGÖZ (İstanbul) — l43 üncü madde; her ne kadar eski milletvekillerinin kurullara, komisyonlara girmesi, ödenek, aylık ve yol ödenekleri haricinde her türlü hakları almasını âmir ise de, bu mevzuat pek çok yerlerde çelişkiler göstermektedir. Eski milletvekilleri de yeni milletvekilleri gibi bâzı vasıtalarda yarı ücretle, bâzı vasıtalarda ücretsiz seyahat edebileceklerdir, bu tadille.

Bir Pasaport Kanunu vardır ki, eskiliğini muhafaza etmekte, bu Kanun, milletvekillerinin hanımlarına da diplomatik pasaport verilmesi hükmünü taşımaktadır. Sayın Mebrure Aksoley bu hükmün, «eşlerine» şeklinde tadili için, yani kadın milletvekillerinin eşlerinin, erkek milletvekillerinin hanımlarının da diplomatik pasaporttan faydalanmalarını temin etmek amacıyle bir müracaatta bulunmuşsa da, bu hâlâ Dışişleri Komisyonunda uyutulmaktadır. Çünkü Sayıştay üyeleri, Danıştay üyeleri, yüksek dereceli memurlar, emekli generaller, emekli yüksek dereceli memurlar, eski valiler velhasıl Türkiye'de popüler ne kadar zevat varsa diplomatik pasaport alarak yolculuk maksadıyle vagonlara binmişler, bu kadar ağır yükü taşıyamayan vagon patlamıştır, yükü çekememiştir. 5 gün sonra da Meclislerimiz tatile gireceklerdir. Bunlar nasıl telif edilecek? Bunların kapsamını öğrenmek isterim.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — Muhterem arkadaşlarım, bu maddenin Meclisimizde müzakeresi esnasında cereyan eden konuşmalarda da Komisyon olarak ifade ettiğimiz gibi, eski milletvekilleri yasama, ödenek ve yolluk alma, Genel Kurul ve parti grup toplantılarına girme hakkından başka diğer özlük haklardan, tashihen söyleyeyim, pasaport, sağlık ve vasıtalardan istifade gibi hususlardan istifade edeceklerdir. Ancak, eşleri mevzuu ayrı bir mevzuat meselesi olduğundan o ayrı tanzim edilecektir.

HİLMİ BİÇER (Sinop) — Sayın Komisyondan bir sual soracağım.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, sizden önce Sayın Asutay'ın talebi var.

BURHANETTİN ASUTAY (İzmir) — Hayır Sayın Başkan, benimki soru değil, kısa bir açıklama. Müsaade ederseniz buradan yapayım.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, sorular bitsin, ondan sonra.

Buyurun Sayın Biçer.

HİLMİ BİÇER (Sinop) — Sayın Başkan, 1969 seçimlerinde Edirne'den milletvekili seçilen bir değerli arkadaşımız milletvekilliği yapmadan, seçildikten 3 gün sonra istifa etmiştir. Bu haklardan istifade edecek midir, etmeyecek midir?

BAŞKAN — Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Devamla) — Bu tadil şekliyle istifade edecektir.

BAŞKAN — Başka soru var mı efendim? Yok.

Buyurun Sayın Komisyon.

Sayın Asutay, yerinizden kısaca izah edin.

BURHANETTİN ASUTAY (İzmir) — Efendim, ben soru değil ufak bir açıklama yapacağım.

Yapılmış olan bu tadil, Senatoda bundan 20 gün evvel İçtüzükteki yapılmış olan bir tadilin buna muvazi hâle getirilmek maksadına dayalıdır. Senato, İçtüzüğünde bu şekilde bir tadilât yapmıştır, bir muadelet esasını sağlamak maksadına dayalıdır bu tadilât. Eski görüşmedeki esas ne ise, bugünkü görüşmede de taban odur. Binaenaleyh, bir fark yoktur, bir muadeleti getirmektedir.

Bu hususu arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim, efendim.

1 inci madde üzerinde başka söz isteyen sayın üye? Yok.

1inci maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 2. — İşbu İçtüzük değişikliği 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?... Yok.

2 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 3. — Bu değişiklik Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?... Yok.

3 üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler Kabul edilmiştir.

Kanunun tümü üzerinde lehte, aleyhte söz isteyen sayın üye?... Yok.

Kanunun tümünü oylarınıza sunuyorum... Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hayırlı, uğurlu olsun, efendim.

…

17.3.1977 TARİHLİ VE 641 SAYILI 5.3.1973 TARİHLİ VE 584 KARAR SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 20 NCİ MADDESİNE BİR BENT EKLENMESİ HAKKINDA KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 24.3.1977 Sayı: 15888)

17.3.1977 TARİHLİ VE 641 SAYILI KARARA İLİŞKİN BİLGİ

İÇERİK

5.3.1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde ikinci değişiklik, 4 (15) üncü Dönemde 17.3.1977 tarihinde 641 sayılı Kararla yapılmıştır. Kararda 3 madde bulunmaktadır. Bu Kararla komisyonların adlarının sayıldığı İçtüzüğün 20 nci maddesine 12 numaralı bir bent eklenerek TBMM'de yeni bir "Sayıştay Komisyonu" kurulmaktadır.

MADDENİN MEVCUT HALİ	MADDENİN 641 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyonların adları.	**Komisyonların adları.**
MADDE 20.- Millet Meclisi komisyonları şunlardır:	**MADDE 20.-** Millet Meclisi komisyonları şunlardır:
1. Anayasa Komisyonu;	1. Anayasa Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;	2. Adalet Komisyonu;
3. Millî Savunma Komisyonu;	3. Millî Savunma Komisyonu;
4. İçişleri Komisyonu;	4. İçişleri Komisyonu;
5. Dışişleri Komisyonu;	5. Dışişleri Komisyonu;
6. Millî Eğitim Komisyonu;	6. Millî Eğitim Komisyonu;
7. Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu;	7. Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu;
8. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu;	8. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu;
9. Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu;	9. Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu;
10. Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu;	10. Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu;
11. Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;	11. Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;
	12. Sayıştay Komisyonu.
Komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla tayin edilir.	Komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla tayin edilir.
Komisyonlar, her yasama dönemi başında iki yıl için seçilirler ve görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.	Komisyonlar, her yasama dönemi başında iki yıl için seçilirler ve görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

KARARA ESAS İÇTÜZÜK TEKLİFİ

İçtüzük Değişik Teklifi Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu'nun imzasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve (2/579) esas numarası almıştır.

Teklifin gerekçesinde; Sayıştay denetimine tâbi olan Devlet daireleri bütçelerinin kesin hesaplarının karara bağlanması görevinin 77 Sayılı Yasa ile Bütçe - Plan Komisyonuna verildiği, Anayasanın 128 inci maddesi gereği Kesin Hesap Kanunu Tasarılarının, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak en geç bir yıl sonra Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması gerektiği, Sayıştay denetimine tâbi olan Devlet dairelerinin kesin hesap cetvellerinin sürekli olarak Plan Komisyonuna gönderildiği ancak, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Karma Komisyonu olarak ve gerekse Millet Meclisi Plan Komisyonu olarak sözü edilen kesin hesap cetvellerini görüşmek ve karara bağlamak konusunda komisyonların yasal bir görevinin bulunmadığı, adı geçen komisyonların Devlet Bütçesinin yapılması ile görevli bulunduğu, Kesin Hesap cetvellerinin ise uygulama sonuçlarını ortaya koyan belgeler olduğu, bu nedenle de iki işlemin aynı komisyonun görevleri içinde birleşmesinin mümkün olmadığı belirtilmiş ve kesin hesap ve uygunluk bildirimlerinin bir an önce yasalaşabilmesini teminen yeni bir Sayıştay Komisyonunun kurulması öngörülmüştür.

KOMİSYON GÖRÜŞMELERİ

Anayasa Komisyonuna havale edilen Teklif Komisyonca görüşülmüş, maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir. Komisyon raporu 2.6.1976 tarihli ve 8 Karar numarasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve basılarak 356 sıra sayısı almıştır.

GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

Komisyon raporu, Genel Kurulun 17.3.1977 tarihli 63 üncü Birleşiminde görüşülmüş, Komisyon metni üzerinde Genel Kuruldaki görüşmelerde de herhangi bir değişiklik yapılmamış ve Karar kabul edilmiştir.

17.3.1977 TARİHLİ VE 641 SAYILI 5.3.1973 TARİHLİ VE 584 KARAR SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 20 NCİ MADDESİNE BİR BENT EKLENMESİ HAKKINDA KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 24.3.1977 Sayı: 15888)

Karar No. 641 **Karar Tarihi: 17.3.1977**

MADDE 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 Karar sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesine aşağıdaki 12 nci bent eklenmiştir.

12. Sayıştay Komisyonu.

MADDE 2.- Bu İçtüzük, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu İçtüzük, Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BU KARARA AİT TUTANAKLAR

Dönem	Cilt	Birleşim	Sayfa
4(15)	18	85	483
	20	108	118
	26	61	41
		63	119:120

I. Gerekçeli 356 Sıra Sayılı 63 ncü Birleşim Tutanak Dergisine bağlıdır.

II. Bu İçtüzük değişikliğini; Anayasa Komisyonu görüşmüştür.

III. Esas no: 2/579

17.3.1977 TARİHLİ VE 641 SAYILI KARARA İLİŞKİN KOMİSYON RAPORU (SIRA SAYISI)

Dönem : 4 **MİLLET MECLİSİ** **Sıra Sayısı: 356**

Toplantı : 3

Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu'nun, 5.3.1973 Tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/579)

Millet Meclisi Başkanlığına

5.3.1973 tarihli ve 584 sayılı Millet Meclisi İçtüzük 20 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair hazırlamış bulunduğum önerimi gerekçesiyle birlikte sunuyorum.

Gereğine müsaadelerinizi saygılarımla arz ederim.

Sivas

Ahmet Durakoğlu

GEREKÇE

Bütçe - Plan Komisyonu 77 sayılı Kanuna göre kurulmuş olup, görevleri aynı yasada tadat edilmiştir. Sayıştay denetimine tâbi olan Devlet daireleri bütçelerinin kesin hesaplarının karara bağlanması görevi sözü geçen yasa ile Bütçe - Plan Komisyonuna verilmemiştir.

Anayasanın 128 inci maddesi «Kesin Hesap Kanunu Tasarıları, kanununda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak en geç bir yıl sonra, Bakanlar Kuruluna Türkiye Büyük Millet Meclisline sunulur» kaydını koyarak bu konudaki çalışmaların belli bir süre içinde sonuçlandırılmasını öngörmektedir.

Sayıştay denetimine tâbi olan Devlet dairelerinin kesin hesap cetvelleri sürekli olarak Plan Komisyonuna gönderilmektedir. Ancak, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Karma Komisyonu olarak ve gerekse Millet Meclisi Plan Komisyonu olarak sözü edilen kesin hesap cetvellerini görüşmek ve karara bağlamak konusunda komisyonların yasal bir görevi bulunmaktadır.

Adıgeçen komisyonlar Anayasanın 94 üncü maddesi ile de belirlendiği gibi, Devlet Bütçesinin yapılması ile görevlidirler. Kesin Hesap cetvelleri ise uygulama sonuçlarını ortaya koyan belgelerdir. Bu nedenle de iki işlemin aynı komisyonun görevleri içinde birleşmesi olanaksızdır.

Ayrıca 832 sayılı Sayıştay Kanunu ile de Bütçe - Plan Komisyonuna kesin hesapları inceleme hususunda her hangi bir görev verilmediği gibi, eski İçtüzük kesin hesapların ayrı bir komisyon tarafından tetkik edilip karara bağlanmasını âmirdir.

Bu itibarla kesin hesap ve uygunluk bildirimlerinin bir an önce yasalaşabilmesini teminen yukarıda kısaca işaret olunan hususlara ve yasal hükümlere dayanarak hazırlamış bulunduğum İçtüzük değişikliğini içeren önerimin kabulünü arz ederim.

Anayasa Komisyonu Raporu

Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu *2.6.1976*

Esas No.: 2/579

Karar No.: 8

Yüksek Başkanlığa

Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu'nun, 5.3.1973 tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında İçtüzük teklifi, tetkik ve müzakere edilmiştir.

Komisyonumuz; teklif gerekçesini ve madde metnini, uygun mütalâa ederek aynen kabul etmiştir.

İşbu raporumuz Genel Kurulun tasviplerine arzedilmek üzere saygıyle sunulur.

Anayasa Komisyonu Başkanı ve

Bu Rapor Sözcüsü	Başkanvekili	*Kâtip*
Ankara	Urfa	*İzmir*
İ. Hakkı Ketenoğlu	*Abdülkadir Öncel*	*Remzi Özen*
Adana	Ankara	Çorum
Ahmet Topaloğlu	Cevat Önder	İhsan Tombuş
	İmzada bulunamadı.	Oylamada bulunmadı
Diyarbakır	Diyarbakır	Elâzığ
Bahattin Karakoç	Mahmut Uyanık	*Orhan Senemoğlu*
	İmzada bulunamadı.	
Giresun	Gümüşhane	Isparta
Orhan Yılmaz	*M. Orhan Akkoyunlu*	*Mustafa Cesur*
İmzada bulunamadı.		
İstanbul	Kars	Kocaeli
Necdet Ökmen	Doğan Araslı	*Şevket Kazan*
	İmzada bulunamadı	
Rize	Sakarya	Zonguldak
Cevat Yalçın	*Nadir Lâtif İslâm*	*Kemal Anadol*
İmzada bulunamadı.		

SİVAS MİLLETVEKİLİ AHMET DURAKOĞLU'NUN TEKLİFİ	**ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN**
5.3.1973 Tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	**5.3.1973 Tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi**
MADDE 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 karar sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesine aşağıdaki 12 nci fıkra eklenmiştir. "12. Sayıştay Komisyonu"	**MADDE 1.-** Teklifin 1 inci maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 2.- Bu İçtüzük, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.	**MADDE 2.-** Teklifin 2 nci maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3.- Bu İçtüzük, Millet Meclisi tarafından yürütülür.	**MADDE 3.-** Teklifin 3 üncü maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

17.3.1977 TARİHLİ VE 641 SAYILI KARARA İLİŞKİN MİLLET MECLİSİ GENEL KURULU TUTANAKLARI

DÖNEM 4, TOPLANTI 4, BİRLEŞİM 63, 17 MART 1977

1.- Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu'nun, 5.3.1973 Tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporunun Görüşme Tutanakları (2/579) (S. Sayısı: 356) [1]

BAŞKAN: Başkanvekili Ahmet Çakmak

DİVAN ÜYELERİ: Enver Akova (Sivas), Mehmet Özmen (Gaziantep)

BAŞKAN — Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu'nun; 5.3.1973 tarihli ve 584 karar sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki İçtüzük teklifi ve Anayasa Komisyonu raporunun görüşmesine başlıyoruz.

Sayın Anayasa Komisyonu Başkanı?... Burada. İdareci Üye?... Burada.

Anayasa Komisyonu raporunu takdim ediyorum.

(Anayasa Komisyonu raporu okundu)

BAŞKAN — Teklifin tümü üzerinde söz isteyen sayın üye?... Yok.

Maddelerine geçilmesi hususunu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum:

5.3.1973 Tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi

Madde 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 karar sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesine aşağıdaki 12 nci fıkra eklenmiştir.

12. Sayıştay Komisyonu

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?... Yok.

Sayın Ali Elverdi, Sayın Köylüoğlu, Sayın Özçelik, Sayın Mustafa Cesur ve Sayın Özdemir'in bir önergesi var, ancak madde metniyle aynı.

---

[1] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 4, Toplantı 4, Cilt 26, Birleşim 63, 17 Mart 1977, Sayfa 119:120.*

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara) — O zaman muameleye koymayın.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Sayın Başkan, bir hususu arz edeyim.

BAŞKAN — Buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Efendim, bir zühul olduğuna burada muttali olduk. Bu fıkra eklenmesi şeklindedir. Halbuki fıkra değildir eklenen. Birinci fıkraya bir «Komisyon» ilâvesi şeklinde hüküm eklenmesidir. Hakikaten kanun yapma, yazma tekniğine uymuyor. Bu itibarla arkadaşlarımızdan ben rica ettim bu önergeyi. O önergeyi değil de; benim, yani Komisyonumuzun teklifi olarak bunu düzeltirseniz çok iyi olur. Yani fıkra eklenmesi değil, hüküm eklenmesi şeklinde.

BAŞKAN — Bent eklenmesi şeklinde tashihi.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Bent olabilir, hüküm olabilir, hangisi olursa olabilir. Çünkü bir çok fıkraları var. «Birinci fıkraya hüküm veya bent ilâvesi» şeklinde değiştirilirse, kanun tekniğine uygun olur.

BAŞKAN — Kanun diline göre, «Bir bent eklenmesine dair İçtüzük teklifi».

«Madde 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 Karar sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesine aşağıdaki 12 nci bent eklenmiştir»

12. Sayıştay Komisyonu.

İçtüzüğün verdiği selâhiyeye nazaran bu redaksiyon mümkündür.

1 inci maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci maddeyi okutuyorum:

Madde 2.- Bu İçtüzük, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 3.- Bu İçtüzük, Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

Tümü üzerinde lehte aleyhte söz isteyen? Yok.

Tümünü oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4.4.1977 TARİHLİ VE 643 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 93 ÜNCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 4.4.1977 Sayı: 15899 - 2 nci mükerrer)

4.4.1977 TARİHLİ VE 643 SAYILI KARARA İLİŞKİN BİLGİ

İÇERİK

5.3.1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde üçüncü değişiklik, 4 (15) üncü Dönemde 4.4.1977 tarihinde 643 sayılı Kararla yapılmıştır. Kararda 3 madde bulunmaktadır. Bu Kararla İçtüzüğün "Seçimlerin yenilenmesi kararı" başlıklı 93 üncü maddesi değiştirilmekte ve seçimlerin yenilenmesine dair önergelerin, Danışma Kurulundan görüş alma zorunluluğu kaldırılarak, Başkanlıkça doğrudan Anayasa Komisyonuna havale edilmesine imkân sağlanmaktadır.

MADDENİN MEVCUT HALİ	MADDENİN 643 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Seçimlerin yenilenmesi kararı.	**Seçimlerin yenilenmesi kararı.**
MADDE 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.	**Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda Gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur.**

KARARA ESAS İÇTÜZÜK TEKLİFİ

İçtüzük Değişiklik Teklifi Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın imzasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve (2/810) esas numarası almıştır.

Teklifin gerekçesinde; başka ülkelerde seçimlerin yenilenmesi ile ilgili usullerin çok daha başka ve kolay işleyen demokratik esaslara bağlandığı, Parlamentoda seçimin öne alınmasını ve yenilenmesini isteyen partilerin büyük çoğunlukta oldukları zaman, seçimin öne alınması ve yenilenmesi hakkında herhangi bir engelin olmaması gerektiği, İçtüzükte ise seçimlerin öne alınması ve yenilenmesine ait verilen önergelerin mutlak Danışma Kurulunun görüşünün alınmasına bağlandığı ve bu görüş alınmadan Anayasa Komisyonuna önergelerin gönderilemediği, bu usulün demokratik ilkelere ters düştüğü

belirtilerek, İçtüzüğün 93 üncü maddesinde öngörülen seçimlerin yenilenmesine dair önergelerin Danışma Kurulundan görüş alınma zorunluluğunun kaldırılması ve söz konusu önergelerin doğrudan Millet Meclisi Başkanlığınca ilgili Komisyona yani Anayasa Komisyonuna havale edilmesi öngörülmektedir.

KOMİSYON GÖRÜŞMELERİ

28.3.1977 tarihinde Anayasa Komisyonuna havale edilen Teklif Komisyonca görüşülmüş, 1 ve 2 nci maddeleri değiştirilerek kabul edilmiştir.

1 inci madde üzerinde seçimlerin yenilenmesine dair önergelere ilişkin Anayasa Komisyonu raporunun Genel Kurulda gündemdeki bütün konulardan önce görüşülmesini öngören değişiklik önergesi kabul edilmiştir.

Teklifin 2 nci maddesi kararın yürürlük tarihine ilişkin değişiklik yapılarak, yürütmeye ilişkin 3 üncü maddesi ise aynen kabul edilmiştir.

Komisyon raporu 29.3.1977 tarihli ve 16 Karar numarasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve 522 sıra sayısı alarak basılmıştır. Bazı Komisyon üyelerince verilen muhalefet şerhi ise 522'ye 1 inci ek olarak basılmıştır.

GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

Komisyon raporu, Genel Kurulun 4.4.1977 tarihli 75 inci Birleşiminde görüşülmüştür. 1 inci madde üzerinde çok sayıda önerge verilmiş ancak, hiçbiri kabul edilmemiştir. Komisyonun kabul ettiği hâliyle 1 inci madde Genel Kurulda aynen kabul edilmiştir. Teklifin 2 nci maddesi redaksiyon niteliğinde bir değişiklik yapılarak, yürütmeye ilişkin 3 üncü maddesi ise aynen kabul edilmiştir.

4.4.1977 TARİHLİ VE 643 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 93 ÜNCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 4.4.1977 Sayı: 15899- 2 nci mükerrer)

Karar No: 643 **Karar Tarihi: 4.4.1977**

MADDE 1.- 5.3.1973 gün 584 Karar No. lu Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 ncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda Gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur.

MADDE 2.- Bu İçtüzük değişikliği yayımlanmakla yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BU KARARA AİT TUTANAKLAR

Dönem	Cilt	Birleşim	Sayfa
4(15)	26	70	213
		72	234
		75	348:369

I. Gerekçeli 522 ve 522'ye 1 nci ek Sıra Sayılı Basmayazılar 75 nci Birleşim Tutanak Dergisine bağlıdır.

II. Bu İçtüzük değişikliğini; Anayasa Komisyonu görüşmüştür.

III. Esas No: 2/810

4.4.1977 TARİHLİ VE 643 SAYILI KARARA İLİŞKİN KOMİSYON RAPORU (SIRA SAYISI)

Dönem : 4 **MİLLET MECLİSİ** **Sıra Sayısı: 522**

Toplantı : 4

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın, Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/810)

Millet Meclisi Başkanlığına

Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesine dair hazırlamış olduğum İçtüzük değişiklik teklifi gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur. Gereğini arz ederim. Saygılarımla.

Hayrettin Uysal
Sakarya Milletvekili
C.H.P. Millet Meclisi
Grupu Başkanvekili

GEREKÇE

Başka ülkelerde seçimlerin yenilenmesi ile ilgili usuller çok daha başka ve kolay işleyen demokratik esaslara bağlanmıştır.

Parlamentoda seçimin öne alınmasını ve yenilenmesini isteyen partiler büyük çoğunlukta oldukları zaman, seçimin öne alınması ve yenilenmesi hakkında her hangi bir engel olmamalıdır. Ne var ki Millet Meclisi İçtüzüğü, seçimlerin öne alınması ve yenilenmesine ait verilen önergelerin mutlak Danışma Kurulunun görüşünün alınmasına bağlamıştır. Bu görüş alınmadan ilgili komisyona önergelerin gönderilmesi mümkün olamamaktadır. Bu usul genellikle demokratik ilkelere ters düşmektedir.

Oysa, seçimlerin öne alınması ve yenilenmesine ait her hangi bir önergenin doğrudan Millet Meclisi Başkanlığınca ilgili yani Anayasa Komisyonuna havale edilmesi gerekir. Millet Meclisi İçtüzüğü hazırlanırken bu husus bir

kanun prosedürünün gereği olarak düşünülmemiş konu Danışma Kurulunda görüş alınmaya bağlı bırakılmıştır. Danışma Kurulunun seçimlerin öne alınması ve yenilenmesi hakkında bir görüş ortaya koyması demokratik anlamda gerekli değildir. Çünkü kararı verecek olan Millet Meclisi Genel Kuruludur. Her türlü tartışma ve görüş Millet Meclisi Genel Kurulunda ortaya konulabilir. O halde seçimlerin yenilenmesine dair önergelerin Danışma Kurulunda görüş alınmak üzere engellenmesi doğal ve geçerli bir yol sayılamaz.

Bu nedenle 93 üncü maddede Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra ibaresi çıkarılması gerekir. Her hangi bir seçimi öne alma ve yenileme önergesinin Danışma Kuruluna sevki gerekmez. İçtüzüğün 93 üncü maddesi bu hususu sağlamak üzere yeniden düzenlenmiştir.

Anayasa Komisyonu Raporu

Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu *29.3.1977*

Esas No.: 2/810

Karar No.: 16

Millet Meclisi Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın, Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesine dair İçtüzük teklifi, Millet Meclisi Başkanlığı tarafından Komisyonumuza 28.3.1977 günü saat 15.30'da gönderilmiştir.

Türkiye'nin bugünkü ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarına dayanılarak verilmiş erken seçim önergelerinin taşıdığı önem sebebiyle zorunluluk görülerek hemen Komisyonumuzun toplantıya çağırılması, Komisyon Başkanlığınca uygun görülmüştür.

İçtüzüğün gereği olan çağrı işlemi usulüne uygun şekilde yapılmış ve Millet Meclisi Başkanlığıyle, parti grup başkanlıklarına ve Komisyonumuzun sayın üyelerine yazılmıştır. Aynıca ilân tahtalarına çağrı kâğıdı asılmıştır.

Tayin edilen saatte Komisyonumuzun 27 üyesi, teklif sahibi Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ve Millet Meclisi Başkanını temsilen de İdareci Üye Afyonkarahisar Milletvekili Mete Tan toplantıya katılmışlardır.

Toplantının basına açık olmasına dair teklif oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Gündem okunarak 4'e karşı 23 oyla kabul edildi.

Gündem ve Başkanlığın sunuşuna göre konunun İçtüzüğün 27 ve 37 nci maddeleri karşısındaki durumu etrafında açılan usul tartışması sonunda, İçtüzüğün 27 nci maddesi gereğince gündemine hakim olan Komisyon 27 nci maddeye istinaden görüşmelerin yapılmasına karar verdi.

Tümü üzerinde yapılan görüşmelerden sonra önerilen yeterliliğin kabulü ile maddelere geçilmesine karar verildi.

1 inci maddenin görüşülmesini takiben bu konuda İstanbul Milletvekili Necdet Ökmen ve arkadaşlarının değişiklik önergesi okunup müzakere ve kabul edildikten sonra; madde, önergedeki değişik şekliyle oylanarak kabul edildi.

2 nci madde dahi aynı şekilde müzakereden sonra, Trabzon Milletvekili Hüseyin Kadri Eyüboğlu tarafından verilen değişiklik önergesine uygun şekilde değiştirilerek kabul edildi.

3 üncü madde de müzakere edilerek oylanıp kabul edildi.

Tümü üzerinde yapılan görüşmeden sonra İçtüzük değişiklik teklifi, yapılan değişiklikler sonucu aldığı son şekliyle oya sunuldu ve 4 ret oyuna karşı oy çokluğuyla kabul edildi.

İçtüzüğün 53 üncü maddesine göre Isparta Milletvekili Mustafa Cesur ve arkadaşları tarafından konunun Genel Kurulda zaman şartına bağlı olmaksızın Millet Meclisi gündeminin diğer konularına tercihan ilk sıraya getirilmesi ve bu hususun esas komisyon tarafından gerekçeli olarak Genel Kuruldan bu raporla istenmesi hakkındaki önergesi okundu. Görüşmeler sonunda oylanarak 4 ret oyuna karşı çoğunlukla kabul edildi.

İçtüzük değişiklik teklifinin Genel Kurulda ilk sıraya alınması, değişikliğin erken seçime imkân hazırlayacağı ve erken seçimin de memleketin sosyal, ekonomik ve siyasî hayatını düzenleme amacını güttüğü için bu önerge kabul edilmiştir.

Komisyonumuzun Tüzük değişikliği hakkındaki müzakere ve kararlarını yukarda tespit eden bu Raporumuz Yüksek Başkanlığa saygıyle sunulur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
Ankara	Urfa	Malatya
İsmail Hakkı Ketenoğlu	Muhalefet şerhimi ekliyeceğim Abdülkadir Öncel	Celâl Ünver

Kâtip	Üye	Üye
İzmir	Ankara	Diyarbakır
Remzi Özen	Muhalifim Cevat Önder	Bahattin Karakoç
Üye	Üye	Üye
Diyarbakır	Elâzığ	Elâzığ
Mahmut Uyanık	Orhan Senemoğlu	Rasim Küçükel
Üye	Üye	Üye
Isparta	Isparta	İstanbul
Mustafa Cesur	Yusuf Uysal	Hasan Basri Akkiray
Üye	Üye	Üye
İstanbul	İstanbul	İstanbul
Necdet Ökmen	İlhan Özbay	İhsan Toksarı
Üye	Üye	Üye
Kars	Sakarya	Siirt
Doğan Araslı	Nadir Lâtif İslâm	M. Nebil Oktay
Üye	Üye	Üye
Trabzon	Uşak	Zonguldak
Hüseyin Kadri Eyüboğlu	Orhan Dengiz	Kemal Anadol
Üye	Üye	Üye
Çanakkale	Çorum	Konya
Refet Sezgin	Muhalifim Yasin Hatipoğlu	Muhalefet Şerhimi 30.3.1977 günü saat:12.00'de ekleyeceğim. Şener Battal
Üye	Üye	Üye
Siirt	Trabzon	Adana
İdris Arıkan	Adil Ali Cinel	Yılmaz Hocaoğlu

SAKARYA MİLLETVEKİLİ HAYRETTİN UYSAL'IN TEKLİFİ	ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN
Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesine dair teklif	**Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesine dair teklif**
MADDE 1.- 5.3.1973 gün ve 584 Karar No. lu Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.	**MADDE 1.-** 5.3.1973 gün ve 584 Karar No. lu Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur.
MADDE 2.- Bu İçtüzük değişikliği kabulünden itibaren yürürlüğe girer.	**MADDE 2.-** Bu İçtüzük değişikliği yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer.
MADDE 3.- Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisi tarafından yürütülür.	**MADDE 3.-** Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisi tarafından yürütülür.

Dönem : 4 MİLLET MECLİSİ S. Sayısı: 522'ye 1 inci Ek

Toplantı : 4

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın, Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu Hakkında Konya Milletvekili Şener Battal ve 2 Arkadaşının Karşı Oy Yazısı (2/810)

MUHALEFET ŞERHİDİR

Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesine dair Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın teklifinin Anayasa Komisyonunda görüşülmesi esnasındaki muhalefetimiz ezcümle aşağıdadır.

İÇTÜZÜK USULÜ BAKIMINDAN

1. Millet Meclisi İçtüzüğünün 36 ncı maddesinde Başkanlık Divanının kararı olmaksızın Genel Kurulun toplantı sartlarında komisyonların görüşme yapamayacakları amir hükmü vardır. Anayasa Komisyonumuz bugün Millet Meclisi Genel Kurulu toplantı saatlarında toplantıya çağrılmış ve görüşme yapmaktadır.

Bu sebepten dolayı bu toplantı keenlemyekûn hükmündedir.

2. Millet Meclisi İçtüzüğünün 37 nci maddesinde "Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesine, havale tarihinden itibaren kırksekiz saat sonra başlanabilir" hükmüne rağmen Komisyonumuz 28.3.1977 günü tahminen saat 16.00 civarında kendilerine havale edilen işbu İçtüzük 93 üncü madde tadilini 24 saat bile dolmadan İçtüzüğün 27 nci maddesini yanlış anlayarak davet yapmıştır. Her ne kadar toplantı için zorunluk hallerinde komisyon toplantısı için çağrı acele olarak mümkün ise de İçtüzüğün 37 nci maddesinin sarahati karşısında havalesi 48 saatlik bekleme hükmü ihlâl edilmiştir. İçtüzüğün 50 ve 53/1 maddeleri 48.00 saatlik mecburiyeti Genel Kurulda kaldırmakta ise de İçtüzüğün 37 nci maddesi komisyonlarda 48.00 saatlik mecburiyeti kesin bir şekilde getirmektedir.

37 nci madde kesin olarak ihlâl edilmiştir. Yapılan müzakereler usulsüzdür, yok hükmündedir.

3. Komisyon toplantısına Hükümet adına herhangi bir kamu görevlisi katılmamıştır. Bu noksanlık da İçtüzüğün 31 inci maddesine aykırıdır.

4. Komisyon öncelik ve ivedilik kararı almıştır, bu öncelik ve ivedilik kararı 50 nci maddeye göre Danışma Kuruluna havale edilerek Danışma Kurulunun öncelik kararı vermesi mümkündür, alınan öncelik ve ivedilik

kararı İçtüzüğün 50 nci maddesine göre ittihaz olunmuş bir talep ve karardan ibarettir. Bunun dışındaki öncelik ve ivedilik maddeleri komisyonda tezekkür edilmemiştir.

ESASA MÜTAALLİK İTİRAZLARIMIZ

1. Mezkûr teklif Anayasaya aykırıdır.

2. Hâlen yürürlükte bulunan İçtüzüğün 93 üncü maddesinin Anayasa Komisyonu gerekçesinde «Alelacele seçim kararı alınmaması için erken seçim önergelerinin Danışma Kurulunda görüşülmeden ele alınacağı hükmü demokrasinin istikrarı bakımından zorunlu iken mevcudu kalabalık olan grupların diğer parti gruplarına ve partilere baskı yapabilmeleri ihtimaline yol açan teklif demokratik teamülleri zedelemektedir.

Tabiî hâkim ve tabiî hukuk kavramı bu teklifte zedelenmektedir. Her gelen problem ve meseleyle ilgili olarak tüzük, kanun veya Anayasa değiştirme gibi formüller fevkalâde rejimlerin başvurdukları yoldur. Hukukun normal seyrini değiştirmek zorlayıcı tutumlar demokratik anlayışlara son derece aykırıdır.

Neticeten usul ve esas bakımından teklifin tümüne karşı olduğumuzu arz ederiz.

29.3.1977

Konya Milletvekili	Urfa Milletvekili	Çorum Milletvekili
Şener Battal	Abdülkadir Öncel	Yasin Hatiboğlu

4.4.1977 TARİHLİ VE 643 SAYILI KARARA İLİŞKİN MİLLET MECLİSİ GENEL KURULU TUTANAKLARI

DÖNEM 4, TOPLANTI 4, BİRLEŞİM 75, 4 NİSAN 1977

1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifinin Gündemdeki Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşlerin Tümünden Evvel Öncelikle ve Bu Kısmın İlk Sırasında Görüşülmesi Hakkında Anayasa Komisyonu Başkanlığı Tezkeresi Görüşme Tutanakları (2/810)[1]

BAŞKAN: Başkanvekili Memduh Ekşi

KÂTİP ÜYELER: Enver Akova (Sivas), İlhami Çetin (Yozgat)

…

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen diğer işlerin görüşmelerine geçiyoruz.

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — 38'e göre taleplerimiz var. (Gürültüler)

BAŞKAN — İçtüzüğün 53 üncü maddesine göre Anayasa Komisyonu Başkanlığı tarafından verilmiş bir önerge vardır, önergeyi okutuyorum efendim. (M.S.P. sıralarından ayağa kalkmalar, gürültüler)

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Tutumunuz hakkında söz istiyorum, bunlar zabıtlara geçiyor.

BAŞKAN — Çok rica ediyorum efendim, lütfen oturun. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Daha önce verilmiş önergeler var.

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, Sayın Battal, Sayın Kazan, lütfen müdahale etmeyiniz. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

«Millet Meclisi Başkanlığına 5.3.1973 tarih ve 584 Karar sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün...» (M.S.P. sıralarından gürültüler, ayağa kalkmalar)

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Tutumunuz hakkına söz istiyorum....

---

[1] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 4, Toplantı 4, Cilt 26, Birleşim 75, 4 Nisan 1977, Sayfa 338:339,340:341,347:348*

BAŞKAN — Millet Meclisini çalıştıracağım Sayın Kazan, görevim bu. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Meclis Başkanlığı bu hususta mesul tutulmalıdır.

«...93 üncü maddesinde değişiklik öneren Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın teklifi...» (M.S.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Görevim bu, rica ediyorum, çok rica ediyorum.

«...Komisyonumuzca değiştirilerek kabul edilmiş ve rapor üyelere dağıtılmıştır...» (M.S.P. sıralarından gürültüler)

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Bunu yapamazsınız, zabıtlara geçmiştir, ibretle görülecek bu.

BAŞKAN — Efendim bağırmayınız, bağırmayınız Sayın Kazan... Sayın Kazan, ben sizden rica ediyorum.

«...Sözü edilen teklifin, seçimlerin yenilenmesiyle ilgili İçtüzük maddesini değiştirmesini amaçladığından...» (M.S.P. sıralarından gürültüler)

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Tutumunuza göre söz istiyorum, lütfen dinleyin, dinlemiyorsunuz...

BAŞKAN — Sayın Kazan, Sayın Kazan, ben sizden rica ediyorum, lütfen oturunuz yerinize. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

«...Erken seçimin ancak belli süreler içinde karar alınmasıyla mümkün olacağından;

Seçim konusunun bir an önce karara bağlanmasıyla ülkede ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda hüküm süren olumsuz etkiler önleneceğinden

İçtüzüğün 53 üncü maddesi gereğince, gündemdeki kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen diğer işlerin tümünden evvel görüşülmesini sağlamak için öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçilmesine karar verilmesini Anayasa Komisyonu kararı gereği olarak saygı ile arz ve rica ederim.

Anayasa Komisyonu Başkanı

Ankara Milletvekili

İsmail Hakkı Ketenoğlu»

ŞENER BATTAL (Konya) — 53 üncü maddeye göre söz istiyorum. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, İçtüzüğün 71 inci maddesine göre...

ŞENER BATTAL (Konya) — 53 üncü maddeyi tartışacağız Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Emre'nin verdiği bir önergeyi okutuyorum, rica ederim. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

Sayın Battal, Sayın Battal, bu İçtüzüğü sizden başka bilen yok mu bu memlekette? (M.S.P. sıralarından gürültüler)

Çok rica ediyorum, lütfen yerinize oturun. Çok rica ediyorum.

ŞENER BATTAL (Konya) — Usul hakkında söz istiyorum, usul hakkında söz istiyorum.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Biliyoruz biz İçtüzüğü, sizi kurtarmak istiyoruz, Parlamentoyu kurtarmak istiyoruz.

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, Sayın Hatiboğlu... (M.S.P. sıralarından gürültüler)

Sizin nezaketinizi biliyorum, lütfen oturun yerinize efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Söz istiyorum, tutumunuz yanlış, bu hukuka terstir. Müsaade edin konuşalım, yazıktır.

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, bu konunun görüşülmesine ilişkin görüşmelerin İçtüzüğün 71 inci maddesine uygun olarak kapalı oturum içerisinde yapılması hususunda Millî Selâmet Partisi Grup Başkanvekili Sayın Emre'nin bir dileği vardır, bunu okutuyorum efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Koymayın muameleye, neye koyuyorsunuz? (M.S.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Efendim, konulmayacak önergeyi koymam, konulacak, görevimdir yaparım. Önergeyi okuyorum:

«Muhterem Başkanlığa

İçtüzüğün 71 inci maddesine göre kanunlaşmakta olan konunun gizli oturumda görüşülmesini arz ve teklif ederim.

M.S. P. Grup Başkanvekili

Süleyman Arif Emre»

Değerli arkadaşlarım, kapalı oturum önergesi usulüne uygun olarak verilmiş bulunmaktadır. (M.S.P. sıralarından ayağa kalkmalar ve gürültüler)

Kapalı oturuma geçeceğim, yalnız, bundan evvel, milletvekili, bakan ve yeminli stenograflar dışındaki tüm arkadaşlarımızın Millet Meclisi Genel Kurul salonunu terketmelerini rica ediyorum efendim.

Sayın İdareci Üye arkadaşlarımdan haber bekliyorum efendim.

Kapanma Saati: 15.31

DÖRDÜNCÜ OTURUM

(G i z l i d i r)

BEŞİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.15

BAŞKAN — Açık oturuma devam ediyoruz.

İdare Âmiri arkadaşlarım dinleyicileri ve ilgilileri alabilirler efendim.

BAŞKAN — İçtüzüğümüzün 53 üncü maddesine göre Anayasa Komisyonu Başkanlığı tarafından verilmiş bir önerge vardır, önergeyi okutuyorum efendim.

ŞENER BATTAL (Konya) — Zatıâlinize gelen bir kâğıt var...

BAŞKAN — Okuyunuz.

Millet Meclisi Başkanlığına

5.3.1973 tarih ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinde değişiklik öneren Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın teklifi Komisyonumuzca değiştirilerek kabul edilmiş ve rapor üyelere dağıtılmıştır,

Sözü edilen teklifin, seçimlerin yenilenmesiyle ilgili İçtüzük maddesini değiştirmesini amaçladığından;

Erken seçimin ancak belli süreler içinde karar alınmasıyle mümkün olacağından;

Seçim konusunun bir an önce karara bağlanmasıyla ülkede ekonomik siyasal ve sosyal alanlarda hüküm süren olumsuz etkiler önleneceğinden,

İçtüzüğün 53 üncü maddesi gereğince, gündemdeki kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen diğer işlerin tümünden evvel görüşülmesini sağlamak için öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçilmesine karar verilmesini Anayasa Komisyonu kararı gereği olarak saygıyle arz ve rica ederim.

Anayasa Komisyonu Başkanı

Ankara Milletvekili

İsmail Hakkı Ketenoğlu

ŞENER BATTAL (Konya) — Şahsım adına söz istiyorum, önergeler üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Ölçmen, aleyhte söz mü istiyorsunuz?

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Hangi konuda Sayın Başkan?

BAŞKAN — Bu İçtüzüğün...

ŞENER BATTAL (Konya) — Okunan önerge üzerinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Lehte mi aleyhte mi Sayın Battal?

ŞENER BATTAL (Konya) — Önergeyi anlayamadım, tekrar okunmasını rica ediyorum.

BAŞKAN — Anlaşılmıştır efendim. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

Sizin bir talebiniz geldi, çok afedersiniz...

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Ben Anayasa Komisyonunun 53 üncü maddeye dayanarak Millet Meclisi gündemine alınması konusundaki talebi üzerinde usul hakkında söz rica etmiştim. Müsaade buyurursanız, ona sıra geldiyse söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Battal sözünüzü kaydedeceğim. Lehinde mi, aleyhinde mi Sayın Battal?

ŞENER BATTAL (Konya) — 53 üncü madde yanlış tatbik ediliyor. Bunun aleyhinde ise, aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN — Bu konuda zatıâliniz de Sayın Ölçmen gibi söz istiyorsunuz.

ŞENER BATTAL (Konya) — Bu konu o kadar karıştı ki?

REŞAT AKSOY (Konya) — Sayın Başkan, şahsınıza bir belge göndermiştim, lütfen okutunuz.

BAŞKAN — Aldım Sayın Aksoy, belgenizi aldım; gereğini yapacağım.

YÜCEL DİRİK (İzmir) — Sayın Başkan lehte söz istiyorum.

METE TAN (Afyonkarahisar) — Lehte söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Dirik ve Sayın Tan lehte; Sayın Ölçmen ve Sayın Battal aleyhte söz istemişlerdir.

REŞAT AKSOY (Konya) — Bugünkü tutumunuz, beyanınız ve idarenizden dolayı sizi Parlamento katili olarak ilan ediyorum.

BAŞKAN — İçtüzüğün 53 üncü maddesiyle ilgili müzakere açılıp, açılmaması hususunda değil de Sayın Ölçmen, zatıâliniz sanıyorum Anayasa Komisyonundaki herhangi bir usulle ilgili olarak söz istiyorsunuz değil mi efendim?

REŞAT AKSOY (Konya) — İçtüzüğün 138 inci maddesindeki cezanın tatbikini rica ediyorum.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Anayasa Komisyonunun önerisinin buraya sevk edilişi ile ilgili olarak.

BAŞKAN — Evet.

ŞENER BATTAL (Konya) — Sayın Başkan, Reşat Aksoy Bey, size «Parlamento katili» dedi; kendisine ceza verin. Size dil uzatıyor, size dil uzatılmasına biz razı olamayız.

BAŞKAN — Sayın Battal, aldım efendim, aldım, Sayın Battal, aldım efendim; onu da okuyacağım, onun da gereğini yapacağım Sayın Battal, telâş etmeyin efendim, telâş etmeyin, telâş etmeyin. (Gürültüler)

İçtüzük tadili hakkında söz istiyorsunuz Sayın Ölçmen; dileğinizi İçtüzük tadili hakkında aldım.

Efendim, Kanunlar Müdürlüğünden bana daha önce sözlü olarak intikal eden zatıâlinizin İçtüzüğün 37 nci maddesine uygun olarak herhalde bir söz isteminiz oldu; yani Anayasa Komisyonundaki yapılan görüşmelerle ilgili; onların usul hatası yapılarak yapıldığı ve bu raporun burada görüşülmemesi konusundaydı herhalde isteğiniz...

Efendim isterseniz cevabımı arz edeyim...

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Sayın Başkan, görüşülmekte olan İçtüzük tadili...

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Ama hakaret ediliyor Sayın Başkan size.

BAŞKAN — Sayın Abbas, kimsenin «katil» demesiyle ben katil olmam; gereğini yapacağım efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Sayın Başkan, siz şu anda Memduh Ekşi değilsiniz, Millet Meclisi Başkanısınız, keyfi hareket edemezsiniz. Size hakaret edilmiştir, ceza vermeniz gerekmektedir.

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, rica ediyorum efendim, dinleyeyim Sayın Ölçmen'i… (Gürültüler)

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Siz Memduh Ekşi değilsiniz...

BAŞKAN — Siz de Sayın Hatiboğlu'sunuz. Rica ediyorum, lütfen oturun yerinize. (Gürültüler)

REŞAT AKSOY (Konya) — Sayın Başkan, size söylüyorum; size söylediğim sözleri belgeleriyle takdim ettim; İçtüzüğün ilgili maddesi gereğince gerekeni yapın.

BAŞKAN — Sayın Ölçmen, biliyorsunuz, komisyonlar Millet Meclisine niyabeten çalışıyorlar. Millet Meclisine gelen raporları Başkanlığımız sadece şekil yönünden inceleyebilir. Yoksa, Millet Meclisi Başkanlığı, komisyonda cereyan eden usul müzakereleri ve varılan sonuçlar hakkında elbette bir takdir yetkisine sahip değildir. Buyurduğunuz husus Anayasa Komisyonunda cereyan etmiştir.

2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifinin Gündemdeki Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşlerin Tümünden Evvel Öncelikle ve Bu Kısmın İlk Sırasında Görüşülmesine İlişkin Anayasa Komisyonu Başkanlığı Tezkeresi Üzerine İçtüzüğün 53 üncü Maddesine Göre Bir Konunun Öncelikle Görüşülüp Görüşülemeyeceği Hakkında Usul Görüşmesi[2]

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Hayır Sayın Başkanım, 53 üncü maddeye göre bu konunun buraya getirilmesinin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Yani usul hakkında aleyhte söz istiyorsunuz, buyurun.

HAYRETTİN UYSAL (Sakarya) — Kaç dakika efendim?

BAŞKAN — 10'ar dakika Sayın Uysal lehte ve aleyhte ikişer kişiye 10'ar dakika söz verebiliyorum.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Bugün Meclisimiz tarihî celselerinden birini akdetmektedir. Bir hukukî sonuca varabilmek için hukukî engeller, gayri hukukî yollarla kaldırılmamalıdır. Millet Meclisi İçtüzüğünün 53 üncü maddesi bir istisna maddesidir. İçtüzüğümüzün bu maddesine göre bugüne kadar Meclisimizin gündemine Danışma Kurulundan geçirilmeden, bakanlar veya komisyon başkanlarının istemiyle, benim hatırladığıma göre bir tek konu indirilmiştir. O konu da, Meclis Kitaplığı konusuydu, aslında, önemi fazla olmayan bir konuydu. Maalesef, Sayın Başkanvekillerimizden Ahmet Çakmak böyle bir uygulama yapmış ve buna kötü bir istisna teşkil etmiştir. Bugüne kadar bu konu hiç bir suretle uygulanmamıştır. Çünkü, bir istisna maddesidir. Bunun istisna maddesi oluşu, iktidarla muhalefet arasındaki zımnî bir centilmenlik anlaşmasının gereği olarak da bugüne kadar yürütülmüştür. Eğer, 53 üncü madde istisna maddesi olmasaydı, o zaman, bugünkü Hükümette bulunan Hükümet partileri; Adalet Partisi, Milî Selâmet Partisi, Güven Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi, Demokratik Parti olarak bizim de iştirak ettiğimiz Devlet Güvenlik Mahkemeleri konusunda bu maddeyi işletir ve pekâlâ Cumhuriyet Halk Partisinin Danışma Kurulundaki engellemesine karşı 53 üncü maddeyi kullanarak, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanun Tasarısını bu Meclisin gündemine indirebilirdi. Ya Adalet Partisi bu konuda gayri samimi hareket etmiştir, ya hakikaten 53 üncü maddenin bir istisnaî madde olduğuna inandığı için, uygulama bu yönde olduğu için böyle hareket etmiştir.

Muhterem milletvekilleri, aslında, burada tezgâhlanmak istenen ve varılmak istenen sonuç soruşturma komisyonlarıyla, mobilya komisyonuyla ve Lockheed Komisyonuyla Adalet Partisinin bir zamanlama yarışıdır, bir «tayming» yarışıdır. Adalet Partisi, kendi Genel Başkanını soruşturmadan

[2] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 4, Toplantı 4, Cilt 26, Birleşim 75, 4 Nisan 1977, Sayfa 341:347*

kurtarabilmek için, erken seçim meselesini soruşturmaların önüne geçirmek için çaba harcamaktadır.

Çarşambaları buraya gelmeyenler, her çarşamba Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında çoğunluğu sağlamamak için gayret gösterenler, şimdi çoğunluğun sağlanmasından ve bu komisyonların raporlarını belirtmesinden sonra, bu engelleme yolunu seçmiş bulunmaktadırlar. Ne yazıktır ki, ana muhalefet partisi de bu cereyana kendini kaptırmış, Adalet Partisiyle işbirliği hâlinde bu oyuna yardımcı olmaktadır.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Aynı kaynaktan geliyorlar, onun için.

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, İçtüzük, kanun hükümleri ve Anayasa birer abstre, somut sanat sergisi veya tablosu değildir. Her bakanın baktığı zaviyeye göre veya hâleti ruhiyesine göre yorumlayacağı meseleler değillerdir hukuk kuralları. Hukuk kuralları kesindirler ve bir gün yüzüne, bir gün tersine uygulanmazlar. Bir sonuca ulaşabilmek için hukukî engelleri gayri hukukî olarak bertaraf etmeye kimsenin hakkı yoktur; hatta Mecliste 350 kişilik çoğunluğa sahip olsalar dahi.

Bunun örneklerini tarihimizde vermek mümkündür. 27 Mayıs ihtilâlinden sonra, Sayın Celâl Bayar'ı astırabilmek için Millî Birlik Komitesi de o zaman 60 yaş barajını kaldırarak Bayar'ın asılmasını sağlamak istemişti. Buna benzer bir işlem içindedir bugün Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi işbirliği.

Sayın milletvekilleri, Sayın Başbakan televizyon ekranlarını bu konuda rahatlıkla kullanıyor, hatta en küçük ortağının genel başkanı dahi İçtüzük hakkında televizyon ekranlarında yorum yapabiliyorlar. Bu yorumlar maalesef yanlıştır, halkı şaşırtıcıdır.

Sayın Başbakan televizyon ekranlarından, «Yani bu Meclis harp kararını da mı almayı engelleyecek» dedi. Kendisinin bu yanlış tefsirini hukuk danışmalarının zayıflığına veriyorum. Çünkü, harp kararını Türkiye Büyük Millet Meclisi alır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin de Danışma Kuruluyla hiç bir alâkası yoktur. Danışma Kurulu sadece Millet Meclisinin gündemiyle ilgili İçtüzükte gösterilen maddeleri tanzim etmekle mükelleftir.

Bunun dışında, kendileri, «Azınlığın çoğunluğa tahakkümü» diyorlar «Danışma Kurulu meselesi, azınlığın çoğunluğa tahakkümü meselesidir» diyorlar. Bu İçtüzük 1973'ten evvel, Adalet Partisinin 250'ye yakın milletvekili olduğu bir dönemde çıkmıştır. Yani Adalet Partili çoğunlukla çıkmıştır. Kime, neyi şikâyet ediyorlar 3,5 senedir değiştirmek için ne girişimde bulunmuşlardır? Binaenaleyh, mer'i olan İçtüzük hükümleri, mer'i olan Anayasa hükümleri ve kanun hükümlerini uygulamakla Meclislerin Başkanlık Divanları ve Yüce Meclisler mükelleftirler.

Asıl azınlığın çoğunluğa tahakkümü, Sayın Adalet Partililerin ve Sayın Demirel'in düşündüğü şekilde tatbikat yaparsak olur. Niçin öyle olur biliyor musunuz? Güven Partisi daha grupken, 5 tane grubumuz vardı Millet

Meclisinde; Güven Partisi (artı), Demokratik Parti (artı), Millî Selâmet Partisi Danışma Kurulunda 3 rey eder, halbuki Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi 2 reyde kalırlar. Eğer Danışma Kurulunda oy çokluğuyla rey alma keyfiyeti, karar alma keyfiyeti olsaydı, o zaman Millet Meclisinde azınlıkta olan Güven Partisi, Demokratik Parti, Millî Selâmet Partisi azınlığının Millet Meclisinin iradesine tahakküm etme yolu açılmış olurdu. Burada da bir mantıksızlık ortaya çıkmaktadır.

Görülüyor ki, bu ileri sürülen hususlar, tarlasının başında, köy kahvesinde meseleleri öğrenmek isteyen temiz vatandaşlarımızın fikirlerini ve zihinlerini iğfal ve ifsat için Devletin televizyonlarından verilmektedir.

Öbür taraftan, Millet Meclisi adına, millî irade adına görev yapan Millet Meclisi komisyonlarına da verdikleri kararlardan ötürü çamur atma çamuru bulaştırılmaktadır. Ben Yüce Meclisiniz adına, ona niyabeten millî iradeyi tecelli ettiren komisyonlar adına bu çamuru aynen atanlara iade ediyorum.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Balçık balçık.

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, burada çeşitli siyasî kuruluşlar kendi felsefelerine, programlarına göre ve memleket için yararlı gördükleri konularda İçtüzük hükümlerinden yararlanarak engelleme yapmışlardır. Demokratik Parti de engelleme yapmıştır, inandığı konuda; Cumhurbaşkanı Sayın Cevdet Sunay'ın süresini, Anayasaya rağmen 2 sene uzatmak için Sayın Ecevit'le Sayın Demirel birleştikleri zaman, ona karşı koyan tek parti Demokratik Parti olmuştu ve muvaffak olmuştu.

M. VEDAT ÖNSAL (Sakarya) — Gene işbirliği yapıyorlar; sıkıştıkları zaman yaparlar.

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Bu engellemeleri partilerin yapmaları ve belli kaidelere riayet ederek, sınırları aşmadan ve kamuoyunun sabrını taşırmadan, hukuk kurallarını ihlâl etmeden yapmaları normaldir ve bunu hukuk nizamının bir gereği saymalıyız.

Muhterem Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlara sesleniyorum; Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanununun çıkmasına kendileri karşı oldukları zaman, Danışma Kuruluna gelmeyerek, çalışma sürelerinin uzatılmasını kendileri engellemediler mi? Haftalarca Millet Meclisinde, aşağıda çeşitli engelleme yollarını kullanarak Devlet Güvenlik Mahkemeleri Tasarısının çıkmasını engelleyen Cumhuriyet Halk Partisi değil midir? Adalet Partili arkadaşlarımız 165 üyelerinden bir tanesini dahi Ankara'da bulamamış gibi, Danışma Kuruluna yollamamak suretiyle çeşitli yasaların, meselâ Belediye Gelirleri Yasasının çıkmasını engellemek üzere Danışma Kurulunu engellememişler midir? Niçin şimdi iki parti birlik olmuşta Millî Selâmet Partisinin üzerine hücum etmektedirler? Kendi yaptıkları iş zamanında iyi idi de, başka bir parti bunu uygulayınca niçin hukuk kurallarını ihlâl etmiş oluyor; niçin kamuoyunun isteğine karşı çıkmış oluyor? Bunu anlamaya imkân yoktur.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Locaların emri var bu Mecliste.

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, eğer Nasrettin Hoca misali, «Biz kıldık oldu» diyecekseniz bu namaza, bu prosedüre de hiç ihtiyaç yok; buyurun dışarıya, Sayın Ecevit'le Sayın Demirel kolkola, bir basın toplantısı yapsınlar, yarın gidelim seçime; ama hukuk kurallarına uygun olarak, bu seçimin üzerine şaibe düşürmeden, Lockheed'inden, suntasına kadar, Meclis denetim görevini yapmış olarak gitmesini arzu ediyorsanız, lütfen hukuk kurallarının ihlâline göz yummayınız.

Saygılar sunarım. (D.P. ve M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ölçmen.

Lehte Sayın Mete Tan, buyurun efendim.

METE TAN (Afyonkarahisar) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Verilen önerge tamamen Tüzüğe uygundur, saygılar sunarım. (A.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar; M.S.P. sıralarından «Yuh» sesleri, gürültüler)

BAŞKAN — Aleyhte Sayın Şener Battal. Buyurunuz Sayın Şener Battal.

ŞENER BATTAL (Konya) — Sözüme başlamadan önce zatıâlinize «Parlamento katili» dedi bir arkadaşımız, «İçtüzük katili» dedi...

BAŞKAN — Sayın Battal, Sayın Battal, bu geldi efendim bana, rica ediyorum, siz usulle ilgili beyanda bulunun...

ŞENER BATTAL (Devamla) — Sayın Başkan, ben yüksek makamınızdan söz aldım...

BAŞKAN — Beni zorlamayın efendim.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Siz şu anda Parlamentoyu temsil ediyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Battal, Sayın Battal...

ŞENER BATTAL (Devamla) — Muamele yapın...

BAŞKAN — O benim bileceğim iş. Lütfen, usul hakkında konuşuyorsunuz, buyurun efendim, buyurun.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Sizi tezyif edemezler Sayın Başkan. Tezyif edilen bir başkan olarak bana...

BAŞKAN — Usul hakkında söz istediniz, size söz verdim. O benim bileceğim iş, onun zamanını ben bilirim efendim.

ŞENER BATTAL (Devamla) — İçtüzük gereğince size Sayın Başkan diye hitap etmeye mecburum.

Sayın milletvekilleri...

BAŞKAN — Biz de öyle hitap ediyoruz. (C.H.P. sıralarından alkışlar, gülüşmeler)

Çok rica ederim efendim, rica ederim.

Buyurun Sayın Battal.

ŞENER BATTAL (Devamla) — 1921 Anayasasında «Meclis Hükümeti» sistemi vardı. Meclis hükümete kararları bildirir, hükümet o kararları uygulardı; harp kararını bile. 1921 Anayasası öyle idi. Şimdi, 53 üncü maddeyi getirirseniz, 53 üncü maddeyi böyle tatbik ederseniz, «Hükümet Meclisi» sistemi getireceksiniz. 53 üncü maddeyi okuyun. (M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri)

53 üncü maddeyi okuyun ve Parlamentonun haysiyeti nerede kalıyor? Hukukçu arkadaşlarımdan rica ediyorum, 53 üncü maddeyi iyi yorumlayın. Hükümet istediği kanunların listesini gönderecek, «53 üncü maddeye göre görüşülsün» diyecek. Siz, komisyonlarda 45 gün bekleyeceksiniz, 59 gün bekleyeceksiniz, 4 sene bekleyeceksiniz; ama hükümetin, «önceliğin önceliği» takibiyle, eğer bugünkü tatbikat teamül hâline gelirse, siz, hükümet meclisi hâline geleceksiniz. İstediğiniz kadar «muhalefetiz» deyin, istediğiniz kadar «millî irade» deyin, bugünkü 53 üncü madde budur. Bütün hukukçularla bunu tartışmaya hazırım.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Keşke öyle olsa. Uzaktan idare ediliyor.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Şimdi, daha evvel Sayın Demirel 24 Mart 1977 tarihinde bir yazı göndermiş. Bu yazıda; «...tercihan ve takdimen...» diye, «olanaklı, olasılıklı» olmayan sözler olunca, «...53 manasına gelmez...» diye taraflı başkanlar muameleye koymamışlar.

Şimdi, burada aklımıza iki ihtimal geliyor: Sayın Demirel bunu laf olsun diye mi gönderdi, samimiyetsiz olarak mı gönderdi, yahut da 53 üncü madde kabili tatbik değildir diye Başkanlık kendisine «hayır» mı dedi veya ikisinin arasında muvazaalı bir anlaşma mı vardır?

Şimdi soruyorum; Devlet Güvenlik Mahkemesine dair hükümetin talebi hakkında (elimde fotokopisi) Başkanlık ne yaptı? 53'ü uyguladı mı? Hayır...

BAŞKAN — Sayın Battal, Sayın Battal, bir dakikanızı rica ediyorum.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Buyurun müdahale edin Sayın Başkan.

BAŞKAN — Elbette, görevim beyefendi.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Bugün 38'e göre önerge...

BAŞKAN — Sayın Battal, beni dinler misiniz lütfen?...

ŞENER BATTAL (Devamla) — Cuma günü araştırma önergeleri okunmadı mı?...

BAŞKAN — Sayın Battal, beni dinler misiniz lütfen? Rica ediyorum.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Buyurun söyleyin, dinliyorum.

BAŞKAN — Sayın Battal, görüşme mevzuumuz, 53 üncü maddeye göre mevcut teklifin görüşülüp görüşülmemesi hususudur, Devlet Güvenlik Mahkemesi Yasa'sı değildir.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — O da 53 ile ilgili konuşuyor.

ÖMER LÜTFÎ ZARARSIZ (Yozgat) — Aynı konuyu izah ediyor Sayın Başkan.

BAŞKAN — Rica ediyorum ve sizi konuya davet ediyorum.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Ben, 53'ü tatbik ediyorum, 53'ü konuşuyorum burada. 53'ü, muz niyetine istediğiniz zaman uygulayıp, istemediğiniz zaman uygulamama yoluna gidemezsiniz.

Şimdi, Hükümet mesuldür, Hükümetin bütün kanatları mesuldür; DGM'yi talep etmelidirler, asgarî geçim indirimini talep etmelidirler, toplumun bütün kesimlerini içine alan sağlık sigortasını, tarım sigortasını istemelidir. Bunları istemeden, 53'ü böyle tatbik eden Hükümet, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde samimî değildir, asgarî geçim indiriminde samimi değildir. Hatta, asgarî geçim indiriminde 53'ü neden muhalefet istemiyor, neden?...

Muhterem arkadaşlarım, bugün ilk defa, kendisine «Parlamento katili» denilen, «İçtüzük katili» denilen bir Başkanın gölgesinde...

BAŞKAN — Sayın Battal, Sayın Battal; beni dinleyin lütfen. Sayın Battal, devam ederseniz sözünüzü keserim. Beni zorlamayın lütfen.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Benim sözümü kesemezsiniz.

BAŞKAN — Mesele, Başkana ne denildiği meselesi değil Sayın Battal. Rica ediyorum, siz İçtüzük bilgisi müsellem bir arkadaşımızsınız. Şimdi...

ŞENER BATTAL (Devamla) — Bu kürsüde Başkansınız, bana müdahale edip konuşturmayabilirsiniz, her şeyi yapabilirsiniz.

BAŞKAN — Hayır, hayır; böyle bir niyetim yok. Yalnız, sizi İçtüzüğe saygılı olmaya ikinci kez çağırıyorum; ikinci kez çağırıyorum, Başkanınız olarak çağırıyorum; devam ederseniz sözünüzü keserim.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Sayın Başkan, Sayın Başkan...

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, siz lütfen müdahale etmeyin.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Devam edeceğim Sayın Başkan.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Sayın Başkan, ses duyulmuyor. Mikrofonu açar mısınız lütfen. Ne söylediğini duymuyoruz.

BAŞKAN — İçtüzük dışı konuşmayı kimseye dinletmem, rica ediyorum.

Buyurun Sayın Battal.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Sayın Başkan, 53 üncü madde nedir, 50 nci madde nedir?...

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Sayın Başkan, sana «Katil» dediler, «İçtüzük katili» dediler; biz duyduk, siz duymadınız mı?... Bu, hakarettir. (Gürültüler)

ŞENER BATTAL (Devamla) — Söz hakkım hususunda geçen zamanı nazarı itibare alın Sayın Başkan.

BAŞKAN — Endişe buyurmayın siz.

Buyurun.

ŞENER BATTAL (Devamla) — 53 üncü madde nedir, 50 nci madde nedir? 53 üncü madde, eski içtüzükten alınmış, yanlışlıkla girmiş bir maddedir bu İçtüzüğe. Bu sözler benim değil, Sayın Kemal Güven'in sözüdür. Aylardır 53'ü tatbik ettirmiyor, mahallî seçimlerin ertelenmesi hakkındaki kanun teklifinin sözcüsü bendim, ben kaleme aldım; «öncelikle ve ivedilikle» diye ben kaleme aldım; 53'ü uygulatmadı, Danışma Kuruluna götürdü. 53 nedir? Önceliğin önceliğinin önceliği... 53'ün tercümesi bu. Eski İçtüzükte «takdimen, tercihan ve müstaceliyetle» diye birtakım laflar vardı; onların buraya yansımasıdır.

Şimdi, Hükümet öncelik istedi, komisyonlar da öncelik istedi. Bu, işi yarış hâline getirme meselesi değil. Danışma Kurulu bütün öncelik isteklerini, önceliğin önceliği isteklerini alır, sıraya koyar, ondan sonra Mecliste çalışma doğar.

Şimdi, bu Meclis bu İçtüzükle bundan sonra çalışamaz. Komisyon başkanları; önceliğin önceliği 53'ü istiyorum diye re'sen buraya gelir, biz kapıda Fakir Çocukları Koruma Kanununa oy kullanacağız diye geliriz, emrivaki olarak komisyon başkanı 11 tane arkadaşına haber verir, buraya geliriz, hemen 53 oylanır, ondan sonra erken seçim kararını da alırsınız, muhalefeti tasfiye kararını da alırsınız ve iki partili sistemin dışındaki diğer partileri de tasfiye kararı alırsınız. (Gülüşmeler) Antidemokratik bir maddedir bu. Buyurun gürültü edin arkadaşlarım. Buyurun bu dediklerimi hukukçularınıza danışın. Hukukçularınıza danışın, Sayın Kemal Güven'e danışın, taraflı Başkanınıza danışın ve dediklerimin bir harfinin aksini iddia etsin, buyurun ben istifa edeceğim. Edemezler, eğer vicdanlarını kullanırlarsa.

Bir senedir niye 53'ü Kemal Güven geçirtmedi? Devlet Güvenlik Yasası görüşülürken burada her gün çalışalım diye, «her gün çalışalım, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanununu görüşelim» dediğimizde «Danışma Kurulu mutlak ekseriyetle toplanır» dedi. «53'ü uygulamam» dedi. Niye böyle dedi? Hangi köprülerin altından hangi sular geçti, kimlere emirler verildi? Montajcılar mı emir verdi birtakım arkadaşlara? (A.P. ve C.H.P. sıralarından gürültüler)

Siz, erken seçim kararını alırsınız. Erken seçim mesele değil. Demokrasi, seçim yapmak rejimi değil; demokrasi, zamanında seçim yapmak rejimidir. Demokrasi seçimcilik oyunu değildir. Zamanında gelirsiniz seçime gideriz. Erken seçim de olabilir; ama siz, fakir halk kitlelerinin beklediği Asgarî Geçim İndirimi Kanununu, ağır sanayi hamlelerini, Kıbrıs'ta toprak tavizinin konuşulduğu, «Maraş'ı mı verelim, Omorfo'yu mu verelim» diye konuşulduğu bugünlerde seçimi konuşmak en büyük vebaldir. Tarihî vebaliniz vardır ve zabıtlara bu vebalinizi geçiriyorum.

Hadise, 53'ün tatbiki bu kadar değil. Anayasa Komisyonunda, İçtüzüğü, madde 37'yi, 157 nci maddeyi katlettiler. Benim gibi sakin, munis mizaçlı bir adam dahi komisyonda yumruğunu vurdu; «Ne yapıyorsunuz, nereye gidiyorsunuz, siz ne biçim hukukçusunuz» dedim. «Delikanlı doğru söylüyor» dediler. (C.H.P. sıralarından «Kısa kes» sesleri)

Şimdi, «kısa kes» diyorlar. Arkadaşlar, bu demokraside çok şeyler kısa kesilmiş. İstiklâl Mahkemeleri kararı da böyle kısa kesilerek çıkmış. 1957 seçimlerinden önce İsmet Paşa'nın, «Sizi ben bile kurtaramam» dediği devrede de bu emrivakiler olmuş. Şimdi, bazı sayısı çok partiler, getirdikleri bu İçtüzük değişikliği ile demokrasiyi çiğnemek istiyorlar, çoğulcu demokrasiyi ortadan kaldırmak istiyorlar, iki parti hakimiyeti getirmek istiyorlar; ama bilesiniz ki, haksızlık hiçbir zaman galip gelmez. Hak dâima muzafferdir.

Şimdi, seçimlerde göreceğiz, Allah'ın inayetiyle. Yine çoğulcu demokrasi olacak. Ondan sonra, Millî Selâmet haklıymış, aman Millî Selâmet, gelin, biz tarihî yanılgı dedik; diğeri de gelecek, biz de ahlâk ve maneviyatçıyız, biz de milliyetçiyiz diyecek...

BAŞKAN — Sayın Battal, Sayın Battal...

ŞENER BATTAL (Devamla) — Ondan sonra bu 53'ün hengamesi...

BAŞKAN — Sayın Battal, Sayın Battal, Sayın Battal...

ŞENER BATTAL (Devamla) — Buyurun Başkan.

BAŞKAN — Sayın Battal, size uyarıda bulundum. İçtüzük konusunda en hassas davranışlarda bulunan bir değerli arkadaşımızsınız. Rica ediyorum, konunun dışına çıkmayın. Zaten yarım dakikalık süreniz var, rica ediyorum, onu kullanın.

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Ne konuştu ki? (M.S.P. sıralarından gürültüler)

ŞENER BATTAL (Devamla) — Sayın Başkan, yüreğimi yakmışsın. 71'de açıklanabilir diye madde uygulamamışsın. 38'e göre, 45 gün geçen kanunlar gündeme alınsın diye önergelerimizi verdik; komisyon başkanlarına elimle tasdik ettirdim, onu okutturmadın. Araştırma önergeleri, genel görüşme önergeleri cuma günü okundu, bugün de okunması lâzım. «Çarşamba» dediniz, yarın «Çarşambayı da sel aldı» diye - Karadenizli olduğunuz için - türkü

çağırırsınız, ondan sonra «İçtüzük katili» derler, ses çıkarmazsınız. Onun için, İçtüzüğe saygıysa, bugün kaç İçtüzük maddesini katlettiniz, buyurun konuşalım. Şimdi 53'ü konuşuyorum.

Şimdi, 53 üncü maddenin yolunu açacaksınız, size hayırlı olsun. Bugün muhalefet olabilirsiniz, iktidar olabilirsiniz...

BAŞKAN — Sayın Battal, lütfen toparlayın efendim.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Olur.

Bugün muhalefet olabilirsiniz, yarın iktidar olabilirsiniz.

İLHAN ÖZBAY (İstanbul) — Olacağız, olacağız.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Olabilir, her gönülde bir aslan yatar; ama gerçek iktidar benim, bilesin. (C.H.P. sıralarından gülüşmeler) Çünkü, hakkı temsil eden daima galiptir ve iktidardadır; bunu bilesiniz.

Şimdi, şurada bizi aslan gibi kükreten durum varsa, İçtüzükte haklıyız da onun için aslan gibi kükrüyoruz.

BAŞKAN — Sayın Battal, süreniz bitti efendim, geçti de. Rica ediyorum, beni, sözünüzü kesmeye zorlamayın.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Sayın milletvekilleri, bugün iktidar olabilirsiniz, yarın muhalefet veya iktidar olabilirsiniz; demokrasi yolculuğunda bunlar devamlı yolculuklardır. Size tavsiyem şu: İçtüzük tekniğini siyasî oportünizmle ele almayın. (A.P. sıralarından «Tavsiye mi?» sesleri) Evet tavsiyem, hukuk adına tavsiyem. Siyasî oportünizm açısından ele almayın. Alırsanız ne olur biliyor musunuz? Yarın iktidar olan veya sizin istemediğiniz diğer parti iktidar olduğunda, 53'e göre getirilen tasarıları getirir, Meclise gönderdiği tasarıları indirir, Devlet Güvenlik Mahkemesini indirir, sizin istemediğiniz kanunları indirir; hatta Takrir-i Sükûn Kanununu indirir.

BAŞKAN — Sayın Battal, Sayın Battal, Sayın Battal.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Buyurun.

BAŞKAN — Beni, devamlı İçtüzüğe uymaya davet ediyorsunuz...

ŞENER BATTAL (Devamla) — «Toparlayın» dediniz.

BAŞKAN — Toparlama filan yaptırmam Sayın Battal. Ben, zatıâlinize, bir dakikanız kaldığını ve sürenizin geçtiğini de hatırlattım. 2 kez hatırlattım.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Sözümü de kestiniz. Tamamlayayım da, siz de kurtulun, ben de kurtulayım.

BAŞKAN — Son cümlenizi söylemezseniz İçtüzüğü uygularım.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Uygularsınız tabiî Başkan. İçtüzüğün haksız taraflarını uygularsınız, bundan şüphem yok; ama ben tamamlayacağım. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Sayın Battal sayesinde ilk defa uygulayacak. Sayın Battal, zorla da uygulasın.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Nasreddin Hocanın oğlu, su geçerken... (C.H.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Battal, sözünüzü kestim efendim. Sözünüzü kestim, lütfen kürsüyü terkedin efendim. (Mikrofon Başkan tarafından kapatıldı.)

ŞENER BATTAL (Devamla) — Son cümlemi söyleyeyim.

BAŞKAN — Hayır.

«Sözünüzü kestim» lafı benim ağzımdan çıktı.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Hayır, Meclisi selâmlamadan....

BAŞKAN — Hayır, size son sözünüzü söyletmem.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Meclisi selâmlamadan inmem.

BAŞKAN — Çok rica ederim, çok rica ederim kürsüyü kimseye işgal ettirmem Sayın Battal.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Ben Meclisi selâmlamadan inmem.

BAŞKAN — Rica ediyorum, kürsüye...

ŞENER BATTAL (Devamla) — Benim nezaketim, Meclisi selâmlamadan beni kürsüden indirmez. Mikrofonu açın, Meclisi selâmlayacağım. Sözümü ondan sonra kesersiniz.

BAŞKAN — Selâmlamanın dışında başka bir şey söylerseniz sözünüzü keserim, başka söz vermem.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Benim nezaketim, Meclisi selâmlamadan inmem.

BAŞKAN — Size söz veriyorum, son söz olarak Millet Meclisini selâmlayın lütfen.

ŞENER BATTAL (Devamla) — Meclisi selâmlamadan inmem.

Sayın milletvekilleri, vicdanlarınıza, aklıseliminize seslendim. Bu ölçüler içinde hareket etmenizi saygılarımla arz ediyorum, cümlenizi selâmlıyorum. Allah'a emanet olun, Allah sizleri bir yanlışlıktan korusun. (M.S.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Şener Battal.

Lehte Sayın Yücel Dirik, buyurun.

YÜCEL DİRİK (İzmir) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Hem Devletimiz, hem yüce milletimiz ve hem de bütün demokratik kuruluşlar için çok iyi ve hayırlı olacak bir erken seçim yapabilme imkânını

yaratmak üzere İçtüzüğümüzün 93 üncü maddesini uygun hâle getiren Anayasa Komisyonu raporunun burada her şeye takdimen ve tercihan görüşülebilmesi için, Anayasa Komisyonu Başkanının, 53 üncü maddenin ve bilhassa 2 nci fıkrasına göre verdiği görüşme önergesinin görüşülmesine başlanması hususu İçtüzük icabıdır.

Sevgili arkadaşlarım, seçimler...

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Devlet Güvenlik Mahkemeleri ne oldu? (M.S.P. sıralarından gürültüler)

YÜCEL DİRİK (Devamla) — Seçimler erken yapılır, geç bırakılabilir. Daha bir ay evvel mahallî seçimleri 6 ay erteledik. Şu halde, milletvekili seçimlerini 4 ay evvele almak da mümkündür.

Ben sözlerimi burada kesmek mecburiyetindeyim. Zira görüyorum ki, yüce milletimizin temsilcisi Yüce Meclisin en az 360-370 üyesi kısa kesmemi arzu etmektedir. Bu münasebetle saygılarımı sunar, teşekkür ederim. (A.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Dirik.

3.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifinin Gündemdeki Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşlerin Tümünden Evvel Öncelikle ve Bu Kısmın İlk Sırasında Görüşülmesi Hakkında Anayasa Komisyonu Başkanlığı Tezkeresi Görüşme Tutanakları (2/810) (Devam)

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, önergeyi tekrar okutuyorum efendim.

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara) — Sayın Başkan, önergemiz var. (M.S.P. sıralarından gürültüler)

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Önergesi var, geçemezsiniz.

BAŞKAN — Önergeyi tekrar okutuyorum.

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Gizlilik önergesi var, okutamazsınız.

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara) — Sayın Başkan, önergem ne oldu?

(Anayasa Komisyonu Başkanlığı tezkeresi tekrar okundu)

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, oylamaya geçmeden önce...

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara) — Sayın Başkan, önergem ne oldu?

BAŞKAN — Arz edeceğim Sayın Asiltürk, bir muameleyi ikmal edeyim izin verirseniz?...

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara) — «Derhal» diyor, ama siz ihmal ediyorsunuz.

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, İçtüzüğün 119 uncu maddesi gereğince bu konuda açık oylama talep ediyorlar...

ŞENER BATTAL (Konya) — 10 kişi ayağa kalkıyoruz, yoklama istiyoruz.

BAŞKAN — Sayın Emre, Sayın Battal...

ŞENER BATTAL (Konya) — Sayın başkan...

BAŞKAN — Önergeniz geldi, rica ediyorum, sizin önergenizi okuyorum.

ŞENER BATTAL (Konya) — Önce yoklama.

BAŞKAN — Sayın Battal, bugün çok hassassınız.

Sayın Aksoy, Sayın Buz, Sayın Akyol Sayın Bazencir, Sayın Sevilgen, Sayın Ataç, Sayın Özkul, Sayın Abbas, Sayın Köktaş, Sayın Zararsız, Sayın Dörtkol, Sayın Hatiboğlu, ve Sayın Görentaş - ki imzalar tamamlandı - onun dışında; Sayın Öncel'in, Sayın Yardımcı'nın, Sayın Karaçorlu'nun ve Sayın Akçael'in açık oylama istemi var.

Değerli arkadaşlarım, açık oylama işlemini İçtüzüğümüz, İçtüzüğün işarette oylama emri vermediği hususlarda ancak kullanılabilir yol olarak önerdiği için, bu önergeyi işleme koyamıyorum efendim. (A.P. sıralarından «Bravo» sesleri)

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Emir mi aldın locadan? (C.H.P. sıralarından «Otur yerine» sesleri)

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Yedek parçacılar, montajcılar sizi.

BAŞKAN — Önergeyi iş'arî oylarınıza sunmak isterken, Sayın Asiltürk, Sayın Aksoy, Sayın Hatiboğlu, Sayın Battal, Sayın Barım, Sayın Arıkan, Sayın Zararsız, Sayın Aytaç, Sayın Yardımcı, Sayın Cumalıoğlu, Sayın Buz ve Sayın arkadaşlarım, ki, 10 arkadaşımı ikmal ettim. Bu değerli arkadaşlarımız «çoğunluk yoktur» iddiasındalar, mecburum yoklama yapmaya.

Değerli arkadaşlarım, yoklamayı elektronik cihazla yapacağım efendim. Lütfen, ışıklarınız yanınca beyaz düğmelerinize basınız efendim;

Yoklamaya katılmayan Sayın üye var mı efendim?...

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Var Sayın Başkan.

BAŞKAN — Lütfen katılınız efendim.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Sayın Başkan, bu anahtarlar çalışmıyor.

BAŞKAN — Anahtarları çalışanlar kâfi efendim.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklamaya katılmayan Sayın üye var mı efendim?... Yok. Yoklama işlemi bitmiştir.

ŞENER BATTAL (Konya) — Biz yoklamaya katılmadık Sayın Başkan, ad okuyarak yoklama yapın, aksi halde yoklamada bulunmamış sayılacağız.

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, ben size bir şey söyleyeyim. İzin verirseniz, bu isteminiz...

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Sana itimat etmiyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, bana itimat etmeyebilirsiniz. O ayrı bir şey, bu şahsi bir görüştür, saygı duyarım.

Sayın Barım, bu yoklamalardan kasıt, görüşmeler için yeterli çoğunluğun sağlanıp sağlanamayacağı hususudur, çoğunluğun var olup olmadığı hususudur. Önümdeki cihazda, hâlen 290'a yakın arkadaşımın Genel Kurul salonunda bulunduğu anlaşılıyor. Öyle olunca, rica ediyorum, illâ bir itirazda bulunmak için itirazda bulunulmaz.

Değerli arkadaşlarım, yaptığım yoklama sonucunda Genel Kurul salonunda 285 sayın üyenin bulunduğu saptanmıştır. Çoğunluğumuz var efendim.

Sayın arkadaşlarım, önergeyi okuttum...

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Sayın Başkan, oylama neticesini ilân edin. Oylama sonucu duvara yazılsın efendim.

BAŞKAN — Bu itirazlar evvelce yapıldı. Hiç heyecanlanmanıza gerek yok, bakın ben heyecanlanıyor muyum? (M.S.P. sıralarından gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar)

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Sayın Başkan, netice alınmadı; düğmeler çalışmıyor, vicdansızlık yapıyorsunuz.

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Bunu yapamazsınız Sayın Başkan.

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, önergeyi okuttum; önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4.- Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın, Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporunun Görüşme Tutanakları (2/810) (S. Sayısı: 522 ve 522'ye 1 inci Ek)[3]

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, Genel Kurulun aldığı karar gereğince, gündemimizin kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen diğer işler bölümünün 147 nci sırasındaki 522 Sıra Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesine dair İçtüzük teklifinin görüşmelerine geçiyoruz. Lütfen İdareci Üye arkadaşımız ve Komisyon Başkan arkadaşımız; yerlerini alsınlar efendim. (M.S.P. ve D.P. sıralarından şiddetli gürültüler)

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara) — Önerge ne oldu Sayın Başkan?

BAŞKAN — Sayın Asiltürk, arzı cevap edeyim efendim. (Gürültüler)

Sayın Asiltürk, bu size cevap vermeme manî değil efendim.

Diyoruz ki: «Kıbrıs davasının müzakereleri, ile âcil olarak ortaya çıkan olağanüstü mesele hakkında hükümet adına söz istiyorum.»

Şimdi, ben size bir şey söyleyeyim Sayın Asiltürk...

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Çok mühim, hayati mesele. Masonlar Kıbrıs'ı veriyor.

BAŞKAN — Bu isteğiniz bir defa madde ile ilgili değil bir. İkincisi, bir gündem dışı söz istemini ihtiva etmektedir; bundan sonraki birleşimlerde isteğiniz tetkik edilecek efendim.

Teşekkür ederim.

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Masonlar Kıbrıs'ı satıyor, Kıbrıs hakkında açıklama yapsın, söz verin.

BAŞKAN — Efendim rica ediyorum, siz hararet buyurmayın, heyecanlanmayın, lütfen oturun; müzakerelere salimen, selâmetle devam edelim.

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara) — Sayın Başkan iki önerge verdim, diğerini ne yaptınız?

BAŞKAN — İkinci önergeniz geldiğinde onu da cevaplarım efendim.

Değerli arkadaşlarım, Komisyon raporunun okunup okunmamasını onayınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir. Okutulmayacaktır efendim.

---

[3] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 4, Toplantı 4, Cilt 26, Birleşim 75, 4 Nisan 1977, Sayfa 348:369*

ŞENER BATTAL (Konya) — Yoklama istiyoruz Sayın Başkan. (M.S.P. sıralarından «Yoklama, yoklama» sesleri)

BAŞKAN — Teklifin tümü üzerinde, Milli Selâmet Partisi Grubu adına Sayın Yasin Hatiboğlu; Demokratik Parti Grubu adına Sayın Cevat Önder söz isteminde bulunmuşlardır.

Kişisel olarak; Sayın Ali Sanlı, Sayın Etem Kılıçoğlu, Sayın Hasan Tosyalı ve Sayın Yasin Hatiboğlu (ayrıca kişisel olarak) söz istemişlerdir.

Sayın Yasin Hatiboğlu, Milli Selâmet Partisi Grupu adına buyurun efendim.

ŞENER BATTAL (Konya) — Gizli oturum talep ediyorum. Önemli bir ihbar aldım, açıklayacağını. (C.H.P. ve A.P. sıralarından gürültüler)

Önemli bir ihbar aldım açıklamazsam sonu kötü olabilir.

Şahsım adına gizli oturum talep ediyorum.

Sayın Başkan, bomba ihbarı aldım, açıklama yapmam lâzım. Basın duymasın, gizi oturum istiyorum. (A.P. ve.C.H.P. sıralarından gülüşmeler)

BAŞKAN — Söz verdim efendim… Bir dakika efendim, cevaplayayım. (M.S.P. sıralarından gürültüler) Hiç heyecan göstermeyin Sayın Battal...

ŞENER BATTAL (Konya) — Mecliste bomba olduğu hakkında telefonla bilgi aldım, bundan doğacak mesuliyet size aittir... (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Battal, rica ediyorum oturun lütfen. Oturun efendim, istirahat buyurursanız da cevaplarım ben.

ŞENER BATTAL (Konya) — Sayın Başkan, bomba ihbarı aldım ama ben.

BAŞKAN — İdareci arkadaşlarımı uyarırım ben, o önemli değil... İdareci arkadaşlarıma lütfen bir milletvekili olarak haber verin, tedbir alsınlar efendim. (C.H.P. sıralarından gülüşmeler, M.S.P. sıralarından gürültüler)

Değerli arkadaşlarım, «Gerekçesini sözlü olarak açıklamak istiyorum» diyor 15 sayın üye arkadaşımız ve «kapalı oturum» isteminde bulunuyorlar. Bu konunun da halledilmesi lâzım geldiği kanaatini taşıyorum.

Değerli arkadaşlarım, biraz evvel, ki bu konu görüşülürken Milî Selâmet Partisi Grubu adına Sayın Süleyman Arif Emre arkadaşımız «kapalı oturum» isteminde bulundu, geniş geniş gerekçeleri açıkladı ve Yüce Heyetiniz de, bu konuda kapalı oturum yapılmaması gereği hususunda aşağı - yukarı büyük bir çoğunlukla karar verdi.

Şimdi, bir ikinci «kapalı oturum» istemi konusunda ben bir önemli madde kabul etmiyorum bu hususu ve bu önergeyi işleme koymuyorum. (A.P. ve C.H.P. sıralarından, «Bravo» sesleri, alkışlar)

Milli Selâmet Partisi Grubu adına Sayın Yasin Hatiboğlu, buyurun efendim.

Tümü üzerinde söz süreniz 20 dakikadır efendim.

M.S.P. GRUBU ADINA YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım: bugün cidden talihsiz bir oturumun içerisindeyiz. (A.P. sıralarından «Bir daha gelemeyeceksin» sesleri)

Kimin gelip kimin gelmeyeceğini millet kararlaştıracaktır. Bu mevzuda endişe izhar eden arkadaşlarıma tavsiyem şudur: Endişeleri yerindedir; gelmeyeceklerdir, ama giderayak hiç olmazsa, hukuka, Parlamento adabına, geleneklere riayet etmelidir. Yani, yarın arkasından Parlamentonun herhangi bir üyesi dememelidir ki:

«Ne kendi eyledi rahat, ne halka verdi huzur,

Yıkıldı gitti Parlamentodan, dayansın ehli kubur demesinler. »

Muhterem arkadaşlarım, şimdi İçtüzüğün 93 üncü maddesini konuşuyoruz, bunun müzakeresini yapmak istiyorum. Bana sorarsanız, İçtüzüğün 93 üncü maddesinin veya 1 inci maddesinin, 100 üncü maddesinin değiştirilmesinin hiç bir faydası yok. Lüzumu yok müzakereye, lüzumu yok değiştirmeye. Niye? Ne yapacaksınız bu İçtüzüğü? Hamail gibi lüzumu koynunuzda mı taşıyacaksınız? Nerede tatbik edilecek bu? Nerede 60 ıncı madde? Sayın Başkan bize İçtüzük dersi vermeye kalkıyor buradan.

SERVET BAYRAMOĞLU (İstanbul) — Verdi de, verdi de.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Allah'a şükür verdi, ben tekrar ediyorum. İçtüzüğün 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasındaki «verebilir» tabiri ihtiyarî bir ifadedir. 60 ıncı maddenin ikinci fıkrasındaki tabir «verir», amir hükümdür. Eğer bir insan Meclis kürsüsünü...

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, Sayın Hatiboğlu... (M.S.P. sıralarından gürültüler)

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Buyurun.

BAŞKAN — Baştan anlaşmazlığa düşmeyelim.

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Sizden bahsediyor, niye müdahale ediyorsun? (M.S.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Çok rica ediyorum efendim, çok rica ediyorum. Bu Meclisi ben yönetiyorum Sayın Kazan.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Sayın Başkan, İçtüzük müzakeresi yapıyoruz burada.

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, Sayın Hatiboğlu.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Buyurun.

BAŞKAN — Size, İçtüzüğün 93 üncü maddesinin değiştirilip değiştirilmemesi hususundaki konu ile ilgili olarak tümü üzerinde söz verdim; Millet Meclisini yöneten Başkanın, Tüzüğün 60 ıncı maddesini uygulama biçimiyle ilgili olarak söz vermedim. Rica ediyorum, karşılıklı birbirimizi incitmeyelim ve konu içerisinde kalalım.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Sayın Başkan, bırak incitmeyi, incitme hududu kalmadı; kırdınız, hurdahaş ettiniz. Hangi incitmeden bahsediyorsunuz? (M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Eh, bir görüştür efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Hangi incitmeden bahsediyorsunuz? (M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar) Hurdahaş ettiniz, hukuku hurdahaş ettiniz. Hangi incitmeden söz ediyorsunuz? Onu görüşüyoruz.

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Hepsini yıktı.

BAŞKAN — Sakin olun Sayın Hatiboğlu, sakin olun.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Başka türlü konuşma imkânı vermediniz.

BAŞKAN — Sakin olun Sayın Hatiboğlu.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Hayır, burada hukuku konuşacağız, Sayın Başkan, burada hukuku konuşacağız.

SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANI ABDÜLKERİM DOĞRU (Kars) — Onların hukukî görüşü nasıldır millet görüyor; o ona pas veriyor, o ona…

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Siz 60 ıncı maddede söz verseydiniz, dilediğimizi, düşündüğümüzü, Tüzük anlayışımızı ve 60 ıncı maddenin tefsirini arz edecektik, bu fırsatı vermediniz. Şimdi Tüzük konuşuyoruz burada, şimdi geleceğin nizamını konuşuyoruz, şimdi Anayasanın Parlamentoya yüklediği vazifeyi ifa zımnında uyacağı kaideleri konuşuyoruz, bugün kılıç iki tarafa çalınıyor, yarın tuttuğunuz kabza da kesecektir elinizi. Bunun mücadelesini veriyoruz burada. Ne derseniz deyin, Tüzük konuşuyoruz burada, konuşmaya devam edeceğiz. (M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, benim endişem şu, Yüce Parlamentodan istirhamım şu: «Niye zahmet buyurup Tüzük değiştiriyorsunuz» diyorum. Yanlış bir sual mi? Niye değiştiriyorsunuz?...

İSMAİL HAKKI BİRLER (Tokat) — Sizin yüzünüzden.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Ha, bizim yüzümüzden öyle mi? Bakın sizi kurtarmak için ter kana batıyoruz burada. Hukuku kurtarmak için ter kana batıyoruz burada.

İSMAİL HAKKI BİRLER (Tokat) — Allah razı olsun.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Sayın Birler, şahsınıza hürmetim sonsuzdur, biliyorsunuz.

İSMAİL HAKKI BİRLER (Tokat) — Karşılıklı karşılıklı.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Ama sizi kurtarmak için de 75'de çok gayret ettik, biliyorsunuz. (M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

İSMAİL HAKKI BİRLER (Tokat) — Ziyade olsun, kendinizi kurtarın yeter.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, İçtüzüğün değiştirilmesine gerek yok dedik. İçtüzük çiğnenecek mevaddan olduktan sonra diyorum, bir İçtüzük değişikliği yeni çiğnemelere, yeni ortadan kaldırmalara fırsat verdikçe, yeni kanun ve hukuk katilleri türeyecektir; hukuk katillerinin sayısı artmasın istiyoruz, mücadelemiz bu. Bu çiğneyiş, bu hukuku yoka sayış burada başlamadı, komisyonda başladı 93 üncü maddenin mutlaka değişmesi lâzım mıydı? Lâzım ise usulü var bunun. Niye, milletin büyük bir ehemmiyetle beklediği, Türkiye'deki anarşik hadiselerin bertaraf edilmesi için* okula çocuk gönderen ananın kalbinin çarptığı bir mesele vardı, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanun Tasarısı, niye Danışma Kurulunda engellediniz? Niye Anayasanın, niye İçtüzüğün bu hükmünü kullanmadınız?

İSMAİL HAKKI BİRLER (Tokat) — Siz kullanacaktınız.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Cumhuriyet Halk Partisine bu mevzuda bir diyeceğimiz yoktur. Niye yoktur? Çünkü o, başından beri Devlet Güvenlik Mahkemesine karşıdır. Niye diyeceğimiz yoktur? Çünkü, bu karışık ortamda «acaba çıkarımız, kârımız olur mu?» hesabı içerisindedir de, onun için diyeceğimiz yoktur.

Bizim bu bapta sözümüz, yukarıda gensorular, ellerini öpmek üzere olan Adalet Partisinedir sözümüz.

Devlet Güvenlik Mahkemesinde hani samimî çaba sarf ediyordunuz? Niye, 53'ü çalıştırmadınız? Niye Danışma Kurulu olmadan meseleler hallediliyor idi de Devlet Güvenlik Mahkemesi, yani esnafın dükkânını açarken güven duymasını, çocuğunun çantasını aldığı zaman güven duymasını, ananın çocuğunu dualadığı zaman güven duyması, babanın çocuğunu beklediği zaman güven duymasını temin edecek Devlet Güvenlik Mahkemesi Kanunu için neden çalıştırmadınız bu İçtüzüğü? Bu kadar «alicengiz» oyunu dönebiliyordu da, niye döndürmediniz?

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Milletin evladının ölümünden onlar oy alacaklar.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım aynı oyun maatteessüf Anayasa Komisyonunda da cereyan etti. Sayın Anayasa Komisyonu Başkanı 46 senelik kamu hizmetinin gölgesine sığındı orada «Ben 46 yıllık kamu görevlisiyim» dedi. Neyi ifade ederdi? Sayın Anayasa Komisyonu

Başkanı gelir burada cevap verir. Ben Komisyon üyesiyim, muhalefet şerhim vardır. 46 senelik kamu görevine dayanmak, burada işlediği suçu bertaraf edemez. Anayasa Komisyonu üyesi olarak konuşuyorum, Sayın Başkan gelir buradan cevap verir. Kendisinden ısrarla söz istedim, söz talebim oldu, söz verdi; uzun mücadeleden sonra söz verdi; konuşmama devam ederken, kifayeti müzakere takriri ile sözümü kesti. Hiç bir hukuk düzeninde görülmemiştir. Şimdi bana endişe doğdu; acaba Anayasa Mahkemesindeki kararları verirken de bu kadar hukuk şinasça mı davrandı?...

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Ayıp, ayıp! (M.S.P. sıralarından gürültüler)

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Ayıp olan, orada İçtüzük hakkında fikrini söyleyen insanı engellemektir. Ayıp budur.

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Yakışmıyor, yakışmıyor.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Gayet güzel yakışıyor değil mi?...

BAŞKAN — Çok rica ediyorum Sayın Aygün, Sayın Hatiboğlu.

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Hürmet edeceğiniz şahıstır.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Hürmet edeceğim şahsı, hürmet edeceğim tutumu gayet iyi bilirim, gayet iyi bilirim.

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — İhtisasa hürmet edin, bilgiye hürmet edin, yaşa hürmet edin.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Burada konuşursunuz, burada konuşursunuz.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın Başkan, Anayasa Komisyonu Başkanı yanımızda bütün üyelerin huzurunda bir arkadaşımıza muhalefet şerhimizi arz etmek üzere mehil verdiler; Anayasa Komisyonu Başkanı söz verdi, üyeler huzurunda söz verdi. Gece duyduk ki, matbaaya bastırmaya göndermiş. Ne buyursunuz?... Hangi 46 senelik devlet hizmetiyle kabili teliftir bu tutum? Bunu tenkit ediyorum işte. (M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, bu, 93 üncü maddenin değiştirilmesi, yeni bir nizamın kurulması, yahut müesses nizamın devam ettirilmesi için araştırılmış, bulunmuş bir yol değildik. Bu, bir kılıfın hazırlanması çalışmasıdır. Lütfen bunu kabul edelim. Nedir o kılıf? Seçim kılıfı. Danışma Kurulu'ndan geçmezmiş...

Muhterem arkadaşlarım, 20 nci asrın sonuna doğru yaklaştıkça demokrasiyle idare edilen ülkelerde…

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Millî iradeye saygının ifadesi bu.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Sayın Aygün, müsaade buyurun, fikirlerimi söyleyeyim, sonra siz de buyurun söylersiniz. İstirham ediyorum Sayın Aygün.

BAŞKAN — Siz devam buyurun.

Sayın Aygün, rica ediyorum sizden de efendim, lütfen. Yerinizden müdahale etmeyin lütfen.

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Devam et, kervan yürüyor.

BAŞKAN — Çok rica ederim.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Şimdi, burada tabiî gazete havadisi, gazete haberi okumuyoruz, bazı meseleleri söylüyoruz, müsaade buyurun.

Muhterem arkadaşlarım, demokrasiyle idare edilen bütün ülkelerde, seneler geçtikçe parlamentoların daha demokratik usullerle çalışması öngörülür, bu gayret gösterilir, daha çok süzgeçler getirilir. Niye 1960'dan sonra bir Anayasa Mahkemesi, niye 1960'tan sonra bir Yüksek Hâkimler Kurulu, niye 1960'tan sonra bir Senato?... Niye yeni değiştirilen İçtüzükte bir Danışma Kurulu?... Neden... Demek ki, süzgeçleri sıklaştırmanın, çoğaltmanın zarureti vardır. Demek ki, rastgele, pek az kesimi alâkadar edecek bir kanunu geçirebilmek için Danışma Kurulunu toplamak mecburiyetini duyacaksınız; ama, bütün 41 milyon insanı alâkadar eden, bu milletin gelecek nesillerine ulaşacak yatırımlarını alâkadar eden, bu milletin planlamasını alâkadar eden, bu milletin tüyü bitmemiş insanların alâkadar eden bir seçim mevzuu gelince Danışma Kurulunu toplamayacaksınız, grupları toplamayacaksınız; iki grup bir araya gelecek, Danışma Kurulunu bu kanunla keenlemyekûn saydığınız için, doğrudan doğruya seçime gideceksiniz. Bunun demokrasi kitabındaki yeri kaçıncı sayfada, gösterebilir misiniz, yeri var mı bunun? Bunu kim kendi talihsiz kalemiyle yazdı?

ÖMER NAİMİ BARIM (Elâzığ) — Yahudilerden.

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Arıyorlar arıyorlar, yerini bulamıyorlar.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, bu sevk edilirken, bu kılıf hazırlanırken işlenen İçtüzük ihlâlleri bununla bitmiyor, dahası var.

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — İhlâl değil cinayet.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Şimdi «İçtüzükten anlat» diyen arkadaşlarıma söylüyorum: İçtüzüğün 157 nci maddesi sarih. 157 nci maddesi der ki «İçtüzük tadilleri kanun hükmüne tabidir.»

İçtüzüğün 157 nci maddesinin atıfta bulunduğu 74 ve 75 inci maddeleri de aynen şöyledir: «Kanun teklifleri - 157 ona atıfta bulunduğu için ifade ediyorum - Başkanlığa verildikten sonra yayınlanır ve ilân tahtasına asılır» buyurulur.

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — İlân değil, cinayet.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — «Bu açılıştan sonra, milletvekillerinden herhangi birisi itiraz etme ihtiyacını duyunca, oturum açılır açılmaz itirazda bulunur» diyor.

Soruyorum şimdi Sayın Başkana, soruyorum Anayasa Komisyonunun 46 yıl hizmet vermiş muhterem Başkanına.

SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANI ABDÜLKERİM DOĞRU (Kars) — Çok marifetleri vardır o Başkanın; eskiden tanıyoruz.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Orada Komisyonda Sayın Önder de itiraz etti. «Meclis dün toplandı mı?» diye sorduk; «Hayır» «Meclis bugün toplandı mı» diye sorduk; «Hayır» dedi. «Peki sen, bir milletvekiline, en tabiî hakkı olan teklife itiraz hakkını kullanma fırsatı vermeden, bu imkânı vermeden Komisyona bunu nasıl getirdin?» diye sorduk, cevap?... Herhalde burada verecek cevabını.

Muhterem arkadaşlarım, milletvekilline, bugün Sayın Başkanımız, Sayın Meclis Başkanımız yeni bir uygulama da gösterdi; koskoca bir grubu (sayısına bakmıyorum) keyfiyeti itibarîyle koskoca bir grubu yok sayarcasına dileklerini dinlemedi.

Ne yapacaksınız bu İçtüzüğü siz? Sizin gibi, Sayın Memduh Ekşi'yi tenzih ederek ifade ediyorum...

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — Dâhil et, dâhil.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Sizin gibi bir Başkan bulundukça İçtüzüğe lüzum yok.

Ben, bir teklif getiriyorum: «Bu İçtüzüğün 1 inci maddesinden sonuncu maddesine kadar cümlesi meriyetten kaldırılmıştır ve bundan sonra, bademe Meclis, keyfî idare ile idare edilecektir» diye bir hüküm getirin; ne lüzumu var? Ne lüzum var buna?

ÇALIŞMA BAKANI ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) — O bilmez, öğretmek lâzım.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, komisyon buna uymazsa - komisyonun marifeti bununla da bitmedi - nerede 27 nci madde; İçtüzüğün 27 nci maddesi nerede, İçtüzüğün 37 nci maddesi nerede?...

M. İSMET ANGI (Eskişehir) — Yerinde!

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Cebinde değil mi, cebinde... Zaten muhterem arkadaşlarım, birtakım nefislerinize hoş gelen...

M. İSMET ANGI (Eskişehir) — «Cebinde» değil, «yerinde» dedik, yerinde.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, yine beni teyit ettiniz, sağ olasınız, maddeler yerinde imiş, arkadaşımız lütfettiler, ki

«maddeler yerinde kalacaksa» diyorum, ben onu söylüyorum sabahtan beri, maddeler yerinde kalacaksa, kitaptan çıkıp şurada tatbik edilmeyecekse, niye uğraşıyorsunuz? İşte bizim mücadelemiz burada.

Muhterem arkadaşlarım, 27 ve 37 nci maddeler ortadan kaldırılmıştır. Komisyon bunu uygulamamıştır. Verildiği gün, 48 saatlik süre beklenmesi gerekirken verilişinden itibaren, bu süre beklenmemiş, derhal komisyona getirilmiştir. Komisyondaki müzakereyi bir görecektiniz. Zabıtlara geçsin diye ifade ediyorum; bir görecektiniz, bir kaptıkaçtı, bir kapkaç oyunu sanki. Söz istiyorsunuz vermiyorlar, bir eksiklik duyulunca, «yahu, şurası da eksik kaldı» diyor birisi; giderken, kapıda dönüyor, koşarak geliyor, «Sayın Başkan, şurası eksik kaldı, ne yapalım?» «Yahu, yazıver bir önerge» diyor. Ayaküstü hemen bir önerge yazıyorlar; «Sayın Başkan, önerge aleyhinde söz istiyorum» diyorum, kimsenin duyduğu yok. Sayın Başkan, sadece, «Sayın Hatiboğlu, ne yapalım, görme hassalarım zayıf, göremedim» demek suretiyle önergeyi oylayıp geçiriyorlar.

İşte, böyle birtakım, hukuka, usule, Parlamento adabına, demokrasinin bindirmek istediği ağırlığa ters düşen bir tutumla bir madde getirdiniz buraya. Oylayanların, kabul edenlerin veballeriyle kendilerini başbaşa bırakarak, bu madde cümlenize hayırlı olsun diyoruz. Ama bilesiniz ki, sizden sonra gelip, bu İçtüzüğün yalnız 93'üne göre değil, 93'ü kuşa benzetmek için oynanan oyunlarla karşınıza çıkanlar; bunu bilesiniz. Zabıtlara geçmiş teamülü, karşı çıkanın gözüne sokarlar, bunu bilesiniz.

Muhterem arkadaşlarım…

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, süreniz dolmak üzere efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Ne kadar var Sayın Başkan?

BAŞKAN — Yarım dakikanız var efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Çok sağolasınız.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Sayın Başkan, beşi beş geçe başladı, 15 dakika oldu efendim.

BAŞKAN — Sayın Abbas, buyurun efendim, istirahat buyurun; sizin uyarınıza da uyarım efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, Parlamentoda huzurlu bir çalışma yapılsın diye, bendeniz geçen sene 1976 senesinin ikinci ayının 20'sinde - Sayın Başkan, not al - bir İçtüzük teklifi verdim, bir milletvekili olarak. Tam 1 sene 2 ay oluyor vereli. Nedir bu? Kürsü masuniyetini korumak için verdiğim bir teklif; hâlâ gündeme gelmedi, hâlâ gündeme gelmedi, 1 sene oldu. Nasıl getirdin 48 saati, çiğneyip, çığnayıp, atıp?

Muhterem arkadaşlarım, bu tüzük maddesini değiştirirsiniz, mademki, sayısal çoğunluğunuz, engelleme olasılığı ve olanaklar ortadan kalkmıştır, par-

maklarınız müsaittir, bunu kabul edersiniz. Seçim Kanunu değiştirir, haziranın münasip gördüğünüz yerine koyarsınız. Bundan endişemiz yoktur.

Millî Selâmet Partisi, en kuvvetli partidir. Millî Selâmet Grubu, en haklı gruptur. Millî Selâmet Partisinin millete yakınlığı, herkesle millet arasındaki mesafenin milyonlarca daha kısaltılmış şeklidir. Bundan dolayı... (A.P. sıralarından gürültüler)

Balıkesir'de konuşalım beraber.

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir) — Neyi konuşacağız? Sen benimle konuşamazsın.

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, sürenizin geçtiğini söylersem uyar mısınız efendim? Lütfen…

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Bitti efendim, bitti.

Muhterem arkadaşlarım, bu kanunları çıkarırsınız. Bizim mücadelemiz, hukuku koruma mücadelesidir. Bizim mücadelemiz, nizamı koruma mücadelesidir. Böyle keyfî idareyi, Meclis duvarlarının dışına taşıran çocukları kınamayın, Meclis duvarlarının dışındaki sokaklarda birbirini boğazlayanları kınamayın. Bu tutumunuz onlara prim vermekte, yol göstermektedir.

Muhterem arkadaşlarım, Millî Selâmet Partisi olarak, bu İçtüzüğün değiştirilmesinin karşısındayız. Seçime gitmenin usulleri vardır, yolları vardır. Bir grubun sayısı 150, öbürünün 60'dır diye, diğer grubu öbüründen küçük görmeye hakkınız yoktur. Bu hakkı kendinizde gördüğünüz sürece, bilesiniz ki, değerler ölçünüz sizin, sayıdır; değerler ölçünüz sayıdır; o zaman, size göre, en çok sayıyı kim sayabilirse, o, çok değerli; herhangi bir sayıyı sayamıyorsa, o insan değer mahrumu demektir. Meseleyi sayılarla halletmiyoruz.

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, sizin nezaketinizi çok iyi biliyorum. Rica ediyorum, lütfen bırakınız, lütfen bırakınız efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Koymadınız Sayın Başkan, koymadınız. Bugün nezaket kalmadı Sayın Başkan ve ben kendimden utanır oldum; bunu bilesiniz.

BAŞKAN — Sayın Hatiboğlu, sürenizin geçtiğini hatırlatıyorum; kavga edelim diye söylemedim.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) — Sizin karşınızda kendimden utanır oldum.

Muhtrem arkadaşlarım, bu Parlamentonun müesses nizamını da birlikte götürecektir bu Tüzük değişikliği. Bu gidişle beraber, sizler de gideceksiniz. Bu gidişle beraber, demokrasiden çok şey gidecektir. Bunun vebaliyle sizleri karşı karşıya bırakıyor, Parlamentoda oturmuş olmanızdan dolayı, saygıyla selâmlıyorum. (M.S.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Hatiboğlu.

Sayın Cevat Önder.

Buyurunuz Sayın Önder.

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA CEVAT ÖNDER (Ankara) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Sayın Hayretin Uysal, İçtüzüğün 93 üncü maddesinde değişiklik teklifi yapmıştır. Bu teklifin tümünün aleyhinde, Demokratik Parti Grubunun görüşlerini arz ve izah için huzurunuza gelmiş bulunmaktayım.

Sayın Uysal'ın teklifi, Sayın Uysal'ın teklifinin peşinden giden Sayın Adalet Partisi Grubunun niyeti, 93 üncü maddede değişiklik yapmak suretiyle, İçtüzüğün 19 uncu maddesiyle kurulmuş olan Danışma Kurulunun görev ve yetkilerini kısmaktır.

Değerli arkadaşlarım, Danışma Kurulu, İçtüzüğümüze niçin konulmuştur? Danışma Kurulu İçtüzüğümüze ne zaman konulmuştur? Bu mesele üzerinde durmak gerekir.

Danışma Kurulu, 1.9.1973 tarihinde yürürlüğe giren yeni İçtüzükle Meclisimizde meydana getirilen yepyeni bir müessesedir. Danışma Kurulu, 1971-1972 ve 1973 yıllarında partilerarası komisyonlardan esinlenilerek konulmuş olan bir müessesedir. Hatırlayacağınız veçhile, gerek 1971 ve gerekse 1973 yıllarında Anayasa değişiklikleri yapıldı. Anayasa değişiklikleri, Danışma Kurulu gibi, partilerarası bir komisyonda yapıldı. Partilerarası komisyonda her partinin temsilcisi bulunuyordu. Bu temsilciler ittifakla karar alıyordular. Burada oylama yoktu. İşte, bundan dolayıdır ki, bu müessesenin fazileti görüldü, Danışma Kurulu, İçtüzüğümüze konuldu.

Danışma Kurulunun, 19 uncu maddeye göre, nasıl çalışacağı belirtiliyor; 19 uncu maddenin 2 nci fıkrasında da, «Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir» deniliyor.

İçtüzüğümüzün 93 üncü maddesi Danışma Kuruluna bir görev vermiştir. Bu görev şudur: Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra, Anayasa Komisyonunda görüşülür; Anayasa Komisyonunun raporunu Genel Kurul görüşür.

Değerli arkadaşlarım, İçtüzük, Adalet Partisi çoğunluktayken kabul edilmiş bir İçtüzüktür. Danışma Kurulunun İçtüzüğe girmesinde rey ve rol sahibi, Adalet Partisi olmuştur. Geçen dönemde, Adalet Partili Anayasa Komisyonu Başkanı Cevdet Akçalı müdafaa etmiştir. Danışma Kurulunu, Adalet Partisi oylarıyla İçtüzüğe bu Meclis koyuyor. Şimdi bakıyorsunuz, Sayın Demirel Danışma Kurulunun aleyhinde konuşuyor, «Danışma Kurulu Meclisin üzerinde bir kuruldur» diyor. » Sayın Demirel'in, daha evvelki mantığı burada da işliyor: Danıştay'ı Hükümetin üzerinde, Anayasa Mahkemesini Meclisin

üzerinde gören bu mantık burada da çalışıyor. Arkadaşlar, Danışma Kurulunu İçtüzüğe koyarken iyi oluyor; beri taraftan, Danışma Kurulu çalışmadığı zaman, bir üye gelmediği zaman kötü oluyor. Bu, «Dün dündür, bugün de bugündür» mantığıdır..

Değerli arkadaşlarım, bu İçtüzük değişikliği teklifi niçin yapılıyor? Bunun üzerinde durmak gerekir. Türk umumî hukukunda, kaideler hiyerarşisinde, birinci kaide Anayasa kaidesidir, ikinci kaide kanun kaidesidir, üçüncü kaide, ikinci kaideye eşitlikte olan İçtüzük kaidesidir. Yani, Anayasa, kanunlar, İçtüzükler, hukukun genel prensiplerine göre ve Anayasanın 12 nci maddesine göre, Anayasanın genel hükümlerine göre, eşit olmalıdırlar. Genel olmalıdırlar, gayri şahsî olmalıdırlar. Bir olay için kaide çıkarılamaz. Halbuki, bu İçtüzük değişikliği, sırf seçimleri öne almak maksadıyle, belli bir olay için çıkarılmaktadır. Kaideler, soyut olarak çıkarılır, mücerret olarak çıkarılır. Kaideler, kendilerinden sonraki olaylar için uygulanır. Belli bir olay için kaide ısdar olunamaz. Hukukun genel prensiplerini bu bozar. İşte, bu İçtüzük değişikliği, bu sebeple Anayasaya da, hukukun genel prensiplerine de aykırıdır.

Sayın Demirci diyor ki, «Mevcut Danışma Kurulu bu işi çözer diye, Cumhuriyet Halk Partisi, bu içtüzük değişikliğini, erken seçimi önlemek için yapmaktadır.» Sayın Cumhuriyet Halk Partililere Sayın Demirel'in bu beyanını ithaf ediyorum: Hem İçtüzük değişikliğini getiriyorlar, Demirel'e de yaranamıyorlar; Demirel, kendi tenkit ettiği İçtüzük değişikliğinin de şimdi peşisıra gidiyor.

Değerli arkadaşlar, Sayın Demirel samimî ise, Adalet Partisi, Mademki bu İçtüzük değişikliği Cumhuriyet Halk Partisi tarafından erken seçimi önlemek maksadıyle getirilmiştir, o halde bu İçtüzük değişikliğini desteklemesin. Hatta, Sayın Necmettin Cevheri, Adalet Partisi adına, 306 sayılı Kanunda değişiklik teklifi yapılması hususunda da bir kanun teklifi vermiştir. Adalet Partisi, ya Halk Partisinin bu teklifinin peşinden gitmemelidir, Danışma Kurulunu çalıştırmalıdır veyahut da kendi kanun tekliflerine sahip olmalıdırlar. Aksi halde, her zaman oldukları gibi, içinde bulundukları bu tenakuzu da izah edemeyeceklerdir.

Muhterem arkadaşlarım; M.S.P. Danışma Kuruluna gelmedi diye kınanıyor. Danışma Kuruluna gelmeyen sadece M.S.P. değildir; Adalet Partisi de gelmemiştir. Belediye Gelirleri Kanununun çıkmasını engellemek maksadıyle gelmemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi de gelmemiştir; Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanununu engellemek maksadıyle gelmemiştir.

Danışma Kurulu ittifakla karar alır. Demirel, «Çoğunlukla karar almalıdır. Çoğunluk kararı millî iradedir» diyor.

Danışma Kurulu bahis konusu olduğu zaman, Demirel'e göre, çoğunlukla karar alırsa, millî iradedir. Şu anda biz de haklı olarak sormak istiyoruz; Mobilya Komisyonunda 6 muhalefete karşı, 10 oyla karar alınmıştır. Bu, millî irade değil midir? Millî irade ise, Sayın Demirel, çoğunluk kararını, millî irade kararını, hangi hakla, hangi irade haysiyetiyle, «bir çamur atma kararı» olarak nitelendirmektedir?

Değerli arkadaşlarım, Lockheed Komisyonu da çoğunlukla karar almıştır. Lockheed Komisyonu çoğunlukla karar aldığına göre, Demirel'in mantığına göre, millî iradedir. Demirel'in herkesten evvel saygılı olması lâzım gelirken, Lockheed Komisyonu Başkanını haysiyet cellâdı olarak ilân ediyor, Millet Meclisi namına görev yapan Lockheed Komisyonunun kararını böyle vasıflandırıyor. O halde, biz de haklı olarak, Demirel'i millî irade cellâdı olarak buradan ilân ediyoruz.

Aziz arkadaşlarım, bizzat Demirel ve 6 A.P.'li azınlık oyu, 10 çoğunluk oyunu tezyif ediyor. TRT, Son Havadis Gazetesinin yapmadığı gayretkeşlik içerisinde bunu veriyor.

Cumhuriyet Halk Partililer vebal altındadırlar; 6 kişi muhalefet reyi yazmıyor; bu sebeble, mobilya dosyası Türkiye Büyük Millet Meclisine Çarşamba günü gelmeyecektir. Bunu engelleyen, bu tertibi hazırlayan, Demirel ve avanesidir. Buna çanak tutan da Cumhuriyet Halk Partisidir. (D.P. ve M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri alkışlar,)

Aziz arkadaşlarım, partilerarası seçim komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonu Adalet Partisi ve Halk Partisi tahrik etmiştir. Bu komisyonda bizim de teklifimizle, 17 madde vardır. Bu 17 maddenin içerisinde, dışarıdaki işçilerin oy kullanmaları vardır; TV'de propaganda vardır; en önemlisi, seçimlerdeki seçim güvenliği vardır. Seçim güvenliği olmadan, nasıl, erken seçime gidilebilir?

Bakınız arkadaşlar, «Şecaat arz ederken merdi kipti sirkatin söyler.» Sayın Demirel diyor ki, bakınız dünkü gazeteler elinde, dün ayın kaçı idi? 3.4.1977 tarihli gazetelerdeki Sayın Demirel'in beyanı; diyor ki, «Bunalımın tek çaresi erken seçimdir. 20 yıldan beri ilk defa erken seçim gerekmiştir. 1960'da başvurulsa idi, bunalım olmazdı. 1970'de de mümkün olsa idi, erken seçime giderdik; ama olmadı.»

Demirel'e göre, 5 Haziranda erken seçime gitmenin sebebi, ihtilâl veya müdahaleyi önlemektir. Yani, rahmetli Adnan Menderes, 27 Mayıstan evvel erken seçime gitse idi, 27 Mayıs İhtilâli olmayacaktı; kendisi de 12 Mart 1971'den evvel erken seçime gitse imiş, müdahale olmayacakmış; dört imzalı muhtıra ile, Meclise gelmeden, millî emaneti bırakıp kaçmayacakmış; böyle diyor Sayın Demirel. O halde, Sayın Demirel hazin bir itirafta bulunuyor.

Türkiye bugün 12 Marttan evvelki günleri yaşıyor, Türkiye bugün 27 Mayıstan evvelki günleri yaşıyor. Sayın Demirel bu tablo ile iftihar edebilir. Demek ki, Sayın Demirel iki yıl evvel, «Türkiye'de iç barışı sağlayacağım, iç huzuru sağlayacağım; bunun için cephe kurdum, cephenin kumandanı oldum» demişti ve yola çıkmıştı. Halbuki, Türkiye'yi iki sene sonra ihtilalin eşiğine getirdi; Sayın Demirel bunu itiraf ediyor.

Gerçekten, Sayın Demirel'in dediği doğrudur. Türkiye, bir ihtilalin, bir iç kavganın eşiğine gelmiştir. Bakınız, 1 Nisan tarihli gazetelerde: «Can güvenliği mi, can düşmanlığı mı?». «Yurtlarda aramalar yapılıyor; yurtlardaki, milliyetçi olsun, sağcı olsun, solcu olsun, bu vatanın çocukları, casuslar gibi, eşkiyalar gibi, elleri kaldırılarak, arkaları duvarlara çevrilerek aranıyor.» «Türkiye bir iç harbin eşiğinde.»

Türkiye'yi iç harbin eşiğine getiren, mesul Hükümettir, onun başında bulunan Sayın Demirel'dir, erken seçim değil, 27 Mayıs'tan da evvel, «İstifa et» diye teklifler vardı; Sayın Menderes'e Ali Fuat Başgil teklif etmişti. Sayın merhum Menderes'in ayağının tırnağı olamayan Sayın Demirel'e biz 12 Mart 1971' den evvel, «İstifa et» dedik. Bizim sözümüzü dinlemedi. Diyor ki, «Ben kendi göbeğimi kendim keserim.» 4 imzalı bir muhtıra ile kestirdi.

Şimdi de diyoruz ki, mademki Türkiye'yi bir ihtilâl ortamına getirdin, kendin itiraf ediyorsun, hangi erken seçim? Daha, sandık seçmen listelerinin denetiminde cinayetler işleniyor. 5 Haziran'da bu Hükümetle seçime gidildiği takdirde, sandık başlarında, bin tane, ikibin tane Türk gencinin kanı aktığı takdirde, bunun vebali kimde olacaktır? Bunun vebali Demirel'de olacaktır, onun peşinden gidenlerde olacaktır. Bunun vebali, Demirel'in de Başbakanlığı altında, erken seçim sarasına tutulmuş olan Ecevit'te olacaktır. (D.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Aziz arkadaşlarım, biz, Demokratik Parti olarak, erken seçimden, şundan, bundan korkmuyoruz; ama diyoruz ki, Türkiye'nin gündeminde bugün hırsızlıklar vardır, yolsuzluklar vardır. Evvelâ hamama girin, kırk tas su başınızdan dökünün, temizlenin, ondan sonra millet huzuruna çıkın.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Deterjanla yıkansınlar.

CEVAT ÖNDER (Devamla) — Mobilya Komisyonunun raporu görüşülmeden -Amerikalı Senatör söylüyor, 13 milyon lira rüşvet dağıtılmıştır - Lockheed Komisyonunun raporu görüşülmeden, mahkeme huzuruna çıkma yüzü olmayanlar ne yüzle millet huzuruna çıkacaktırlar? Bunu Demokratik Parti sormaktadır.

Aziz arkadaşlarım, size şunları hatırlatmak isterim: Bu TRT ile mi seçime gideceksiniz? Bu Anadolu Ajansı ile mi seçime gideceksiniz? Bu besleme, partizan idare ile mi seçime gideceksiniz?

Demokratik Partinin teklifleri:

Bu İçtüzük teklifini reddediniz.

1. Bu Hükümet ya çekilmeli veya Anayasal yoldan alaşağı edilmelidir. Gensorumuz var.

2. Namuslu bir hükümet kurulmalıdır. Kendi içerisinde anarşi içerisinde olmayan bir hükümet kurulmalıdır. «Allah Allah» diyenler, 12 Martta da böyle diyorlardı. Allah adını şimdi ağızlarına alıyorlar. Sizin Allahınız da, Peygamberiniz de Demirel, Mıgırdıç Şellefyan. (A.P. sıralarından gürültüler)

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara) — Ne diyorsun sen yahu? Ne diyorsun? Bu ne biçim konuşma canım?

CEVAT ÖNDER (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, üçüncü teklifimiz: Yurtta, evvelâ, can güvenliği sağlanmalıdır.

Dördüncüsü: Seçim güvenliği sağlanmalıdır. (A.P. sıralarından gürültüler)

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara) — Bu ne biçim konuşma?

CEVAT ÖNDER (Devamla) — Sizin peygamberiniz Mıgırdıç Şellefyan ve Demirel. Bunu diyorum.

BAŞKAN — Sayın Köylüoğlu, lütfen oturun efendim, bir dilek varsa, karşılarım. Hatip konuşuyor.

CEVAT ÖNDER (Devamla) — Beşincisi: Partilerarası komisyonlarda görüşülen gündem sona ermelidir.

Altıncısı: Mobilya yolsuzluğu halledilmelidir.

Yedincisi: Lockheed Komisyonunun meselesi halledilmelidir.

Sekizincisi: Demirel ve avanesi, Türk milleti adına yargı yetkisini kullanan mahkeme huzuruna çıkmalıdır.

Dokuz: Hırsızlar, rüşvetçiler, kaçakçılar, milletvekili pazarında haraç mezat satılan dönekler, çok uluslu dernek mensupları, Şellefyan ortakları, yeğenler ve yiyenler mahkeme huzuruna çıkmalıdırlar.

BAŞKAN — Sayın Önder, bir dakikanız kaldı efendim.

CEVAT ÖNDER (Devamla) — Ondan sonra millet huzuruna çıkılmalıdır.

Muhterem arkadaşlarım, Hint milleti, oğlu rüşvetçi diye, İndira Gandi'ye ders verdi. Japon milleti, Lockheed'den rüşvet aldı diye, Başbakan Tanaka'yı alaşağı etti. İtalyan milleti, eski Başbakan Mariano Rumor'u mahkemeye sevk etti.

Muhterem arkadaşlarım, devam edelim: Hollanda Devleti, Kraliçenin kocası Bilderberg toplantılarının Başkanı Prens Bernhard'ın, ordu genel müfettişliğini elinden aldı, apoletlerini söktü. Vergi kaçakçısı Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı eski Muavini Spiro Agnev bugün nisyan köşesindedir. Beri taraftan, bir Watergate skandalı Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Nixon'un başını yedi. Sorarım size tarih kürsüsünden: Türk milleti bunlardan geri mi kalacaktır? Bu Meclis bunlardan geri mi kalacaktır? Niçin Lockheedçilerın, niçin mobilya yolsuzcularının yakasına yapışmıyorsunuz? Lockheedçileri, mobilya yolsuzluğunu yapanları yoksa, himaye mi etmek istiyorsunuz? O halde, diyoruz ki, evvelâ seçim değil, evvelâ mahkeme; ondan sonra millet huzuru, Mahkeme huzuruna çıkamayacak yüzü olmayanlar, millet huzuruna çıkamayacaklardır. Şaban Karataş TRT'si de onları kurtaramayacaktır.

BAŞKAN — Sayın Önder, söz süresi bitti efendim.

CEVAT ÖNDER (Devamla) — Arkadaşlar, ne derseniz deyiniz, mızrak çuvala sığmaz. Hırsızın, rüşvetçinin, namussuzun yakasından bu millet er geç yapışacaktır. Buna inanıyoruz, bu inançla, bu teklifi reddediniz diyoruz. (D.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Önder.

Sayın Ketenoğlu, söz istediniz, sataşmayı da kabul ediyorum. Ayrıca, Komisyon Başkanı olarak söz hakkınız da var.

Buyurun efendim.

REŞAT AKSOY (Konya) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Hatibe söz verdim efendim, rica ediyorum.

Sayın Aksoy, rica ediyorum.

ADALET BAKANI İSMAİL MÜFTÜOĞLU (Sakarya) — Evvelâ dinleyin efendim.

BAŞKAN — Söz vermediğim hiç kimseyi dinlemem Sayın Adalet Bakanı. Söz verdiğim takdirde ancak dinlerim. (M.S.P. sıralarından kürsü önüne yürümeler) Lütfen oturun efendim, lütfen oturun yerinize. (Gürültüler)

REŞAT AKSOY (Konya) — Sayın Başkanım, bir sualim var efendim.

BAŞKAN — Ne var, bir şey mi oldu? (Gürültüler)

Ne var efendim, bir şey mi oldu? Anlayamıyorum. (Gürültüler)

Rica ediyorum, lütfen yerinize oturun. (Gürültüler)

REŞAT AKSOY (Konya) — Sayın Başkan, size söyleyeceğim var…

BAŞKAN — Lütfen yerinize oturun efendim. (Gürültüler)

Söz vermediğim hiç kimseyi dinlemem efendim. (Gürültüler)

REŞAT AKSOY (Konya) — Nasıl dinlemezsin sen?

BAŞKAN— Söz vermediğim hiç kimseyi dinlemem. (Gürültüler)

REŞAT AKSOY (Konya) — Sen Meclisin katilisin.

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Sen Meclisi idare edemezsin. Sana, «Katil» dediler.

ADALET BAKANI İSMAİL MÜFTÜOĞLU (Sakarya) — Bu milleti dinlemeye mecbursun beyefendi. (Gürültüler)

BAŞKAN — Efendim, gereğinde dinlerim Sayın Bakan, gereğinde dinlerim efendim.

ADALET BAKANI İSMAİL MÜFTÜOĞLU (Sakarya) — Bu kadar hakaretten sonra orada oturamazsınız. Size hakaret ediliyor.

BAŞKAN — Lütfen oturun efendim. (Gürültüler.)

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Sen katilsin. Allah belânı versin. (Gürültüler.)

BAŞKAN — Kaidelerinize uygun konuşursanız daha iyi olur.

Buyurun Sayın Ketenoğlu. Sayın Ketenoğlu... Sayın Ketenoğlu... (Gürültüler.)

ADALET BAKANI İSMAİL MÜFTÜOĞLU (Sakarya) — (Kürsü önündeki bankoya vurarak.) Dinleyeceksiniz Sayın Başkan. İçtüzüğü katlettiniz.

BAŞKAN — Efendim, lütfen yerinize oturun. (Gürültüler.)

Sayın Bakan, size yakışanı yapın lütfen.

ADALET BAKANI İSMAİL MÜFTÜOĞLU (Sakarya) — Siz de evvelâ nezaketle davranın.

REŞAT AKSOY (Konya) — Size, «Parlamento katili» dedim, size «hukuk katili» dedim, size «İçtüzük katili» dedim. (Gürültüler.)

BAŞKAN — Çok rica ederim. Sizin verdiğiniz hüküm önemli değil, kamuoyunun verdiği hüküm önemli. Rica ederim...

Evet, buyurun Sayın Ketenoğlu. (Gürültüler.)

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Bir daha gelemeyeceksin buraya.

ABDÜLKADİR ÖNCEL (Urfa) — Senin gibi Başkanın Allah belâsını versin. (Gürültüler. Başkanın tokmağı vurması.)

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum, lütfen... (Gürültüler.)

Sayın İdareci Üye arkadaşlarımız...

HASAN BUZ (Elâzığ) — (A.P. sıralarına yönelerek) Deyyus!... Pezevenk!... Deyyusoğlu deyyus!... Allah belânızı versin hırsızlar grubu. (Gürültüler.)

ABDÜLKADİR ÖNCEL (Urfa) — Senin gibi Başkan olursa böyle olur. Sen bu Meclise Başkanlık yapacak Başkan değilsin.

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum, lütfen oturun.

Sayın Ketenoğlu, buyurun.

Efendim, rica ederim. Sizin değer yargınız önemli değil. Çok rica ederim, çok rica ederim... İllâ olay çıkarmak istiyorsanız, bu Mecliste olay çıkarttırmayacağım efendim.

MEHMET BOZGEYİK (Gaziantep) — Sen bu Meclisin haysiyetini zedeledin, lekeledin. Sen daha çok lekelersin.

BAŞKAN — Bu Mecliste olay çıkarttırmayacağım.

Rica ediyorum, lütfen oturunuz efendim. (Gürültüler.)

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Sayın Başkan, bu olaylara siz sebep oldunuz.

Buyurunuz Sayın Ketenoğlu.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Büyük milletin değerli vekilleri; sizleri saygıyla selâmlarken, büyük üzüntü ve ıstırabımı ifade etmekten kurtulamıyorum. Anayasa Komisyonunda, bir arkadaşım, Anayasa Komisyonu Başkanının vasıflarını sayarken, bazı kusurlardan bahsettiler. Ben de kendilerine dedim ki: «Siz gençsiniz. Benim arkamda 46 senelik bir mazi var. Ben bu 46 sene içerisinde, verdiğim kararları, yaptığım işleri, yaptığım iddiaları, bütün muamelemi vicdanıma, hukuka, namus duyguma, milletimin yararına uygun olarak yaptım. Kararlarım bunun şahididir. Dosyalarda mevcuttur, muhalefetlerim, kararlarım mevcuttur. Allah bana bu nasibi vermiştir. Her meslek erbabı bu nasibe sahip değildir. Benim şahidim, 46 senede yaptığım her kalem iş, her imzamın altında, imzaladığım karar, iddianame ve muhalefettir. Eğer bunu tetkik ederseniz, bir tane bana, korkarak, faydalanmak için, emir alarak, vicdanımın dışında bir karar verdiğimi, bir muamele yaptığımı, bir tasarrufta bulunduğumu bana ispat ederseniz, ben sizin dediğinizin hepsine razı olurum, ben, sizin dediğinizden daha fazlasını kabul ederim. Eğer, siz bunu ispat edemezseniz, sözlerimi aynen size iade ederim.

Bana bugün burada «46 senelik kamu hizmetine sığındı» diyor.

Ben, 46 senelik kamu hizmetine sığınmıyorum. 46 senelik tasarrufumun gayet namuslu, tertemiz, pırıl pırıl olduğuna güvenerek, inanarak söylüyorum. Hayatımda, güvenmeden bir tek kelime konuşmadım arkadaşlarım. (A.P. sıralarından alkışlar.) İnanmadan bir iş yapmadım. Kendimi feda ettim, fakat, karara kadar kendimi feda ettim ama, kararımı inanarak verdim. Hiç bir zaman karardan sonra, tasarrufumdan sonra endişe duymadım.

Bir genç arkadaş, herhalde Selametçi Partiden olacak, «Hünerleri var» dedi.

NEDİM KORKMAZ (Yozgat) — Adalet Bakanı idi.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Devamla) — Şöyle düşündüm; benim hünerlerimi bilmiyorum, kendisi belki bilir, söylemesi lâzımdı; bir kimsenin, masum bir kimsenin iftira ile lekelenmesi, dine göre, en büyük cinayettir. Tanrı bütün ayetlerinde bunu zikretmektedir. Nasıl oluyor da, dini benimseyen bir partinin adamı, masum bir nasıyeye düşünmeden, irkilmeden iftira edebiliyor? Bunu, şunun için söylemiş olabilir: Ben Anayasa Mahkemesi Başkanı iken, Millî Nizam Partisinin davasına bakıyorken, ikinci oturumda, gayet ağır bir durumla karşılaştım: Prostat ıstırapları, beni, kararı tefhim edecek kadar dahi güçlü bırakmadı. 15 dakikalık zamanı, salonu tahliye etmek veya kararı tefhim etmek güçlükleri içerisinde geçirdim; hemen gittim, ameliyata lüzum gördüler.

Arkadaşlar, Anayasa Mahkemesinin kararında, ben Reisim, ama bir oyum var; bir oyumla ben hiç bir şeyi değiştiremem. Bir oyumun şu veya bu şekilde çıkması, Millî Nizam Partisini ne kurtarır, ne de karartır. Akıl ve nizam erbabına sığınıyorum; bir adam, oyunun şöyle veya böyle olmasını

göstermemek için bıçağın altına yatar mı? Ben, üç gün sonra ameliyat oldum. Ameliyatımı böyle tefsir ediyorlar. Böyle tefsirleri de kendilerine yaraştıramıyorum; fakat yine bir çukura gömelim. Çünkü, kendileri gençtir.

Raporu yazmak için bana rica etti, «Muhalefetimi yazayım» dedi. Muhalefet, biliyorsunuz, Meclise gelinceye kadar gelir, takılır; muhalefet, kararın yazılmasını engellemez. Ben raporu yazdım, saat 9'da gittim. Ondan sonra basılır, benim işim değil artık o. Bunu da bir kusur olarak söylüyorlar.

Arkadaşlar, kendisi bana işaret etmiş, konuşma istemiş. Ben kendilerine, «bir insanın gözü az görebilir, kulağı ağır işitebilir ama, bu uzvî kusurdur ruhî kusur değildir, şahsiyet kusuru değildir» dedim; fakat burada yine, bu sözüme bakmayarak bunu mevzubahis ettiler. Kendileri, demek ki, şahsî ve uzvî kusurları dahi manevî kusur sayacak kadar insafsızlar.

Ben sözlerimi fazla uzatmıyorum; Sayın Meclise şunu arz ediyorum: Bu gençlere ağır cevap vermek bana düşmez; yalnız, Sayın Yasin Hatiboğlu bir söz söyledi, «Ben kendi kendimden utanıyorum» dedi. Bu sözü samimî olarak kabul ediyor ve kendilerine de, size de saygılar sunuyorum. (A. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ketenoğlu.

Grupları adına başkaca söz isteyen sayın üye yok.

Kişisel olarak Sayın Ali Sanlı... Yok.

Sayın Etem Kılıçoğlu; buyurunuz efendim.

ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Vazgeçtim efendim.

BAŞKAN — Vazgeçtiniz.

Buyurunuz Sayın Tosyalı.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesi ile kurulan Danışma Kurulu, istişarî bir kuruldur. Milleti ve millî iradeyi temsil eden Millet Meclisinin üstünde bir kurul değildir, olamaz da, olmamalıdır da.

Danışma Meclisi, bir üye noksanı ile toplanabilmeli ekseriyetle toplanabilmeli ve karar alabilmelidir. Bunun aksi, hukuka ve millî iradeye tamamiyle ters düşmektedir.

Danışma Kurulu, genel seçimlerin yenilenmesi hakkında görüş bildirmesi, ekseriyetle toplanması ve ekseriyetle karar vermesi tarzında çalışmalıdır.

Türk milletinin ve vatanının iç ve dış sosyal, siyasal, siyasî, iktisadî durumu huzuru, istikrarı, millî menfaati, seçimin erkene alınmasını zarurî bir hâle getirmişse, İçtüzük 93 üncü maddeye göre, sadece istişarî görüş bildirme durumunda olan Danışma Kurulu, Millet Meclisinin erken seçim kararı almasına asla ve kata engel olmamalıdır.

Sayın arkadaşlarımızın getirdiği yeni teklif, işte bu kötü durumu ortadan kaldıracağı için, yeni 93 üncü maddenin Millet Meclisimizce kabulü, Meclisimizin ve milletimizin hayrına olacaktır. Bu tadilattan sonra da, erken seçim kararını alma yolumuz açılacaktır. Erken seçim kararı da, milletimizin her nevi menfaatine uygun olacaktır.

Yüce Meclisi saygı ile selâmlarım. (A.P., C.H.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Tosyalı.

Sayın Yasin Hatiboğlu?... Yok.

Değerli arkadaşlarım, bu suretle, görüşmekte olduğumuz konunun tümü üzerindeki müzakereler sona ermiş bulunmaktadır. Ancak, maddelere geçilmesi hususundaki oylamanın açık yapılmasına dair, Sayın Emre, Sayın Battal... (C.H.P. sıralarından «yoklar» sesleri.)

Rica ediyorum efendim, bana önerge geldi, okuyorum.

Sayın Cumalıoğlu, Sayın Aksoy, Sayın Buz, Sayın Akyol, Sayın Bazencir, Sayın Sevilgen, Sayın Aytaç, Sayın Özkul, Sayın Köktaş, Sayın Zararsız, Sayın Dörtkol, Sayın Hatiboğlu, Sayın Görentaş, Sayın Öncel, Sayın Karaçorlu, Sayın Yardımcı ve Sayın Akçael arkadaşlarımızın istemi var.

Açık oylama yapabilmem için, bu 15 sayın üyenin Genel Kurul salonunda bulunup bulunmadığı hususunu tespit etmem lâzım.

Sayın Emre?... Yok.

Sayın Battal?... Yok.

Sayın Cumalıoğlu?... Yok.

Sayın Aksoy?... Yok.

Sayın Buz?... Yok.

Sayın Akyol?.... Yok,

Sayın Bazencir?... Yok.

Sayın Özkul?... Yok.

Sayın Köktaş?... Yok.

Sayın Zararsız?... Yok.

Sayın Dörtkol?... Yok.

Sayın Hatiboğlu?... Yok.

Sayın Görentaş?... Yok.

Bu arkadaşlarımız salonda bulunmayınca, 15 imzanın altına düşmüş olması nedeniyle, istemi işleme koymuyorum.

Değerli arkadaşlarım, bir hususu daha bilgilerinize arz etmek istiyorum: Başkanlığa, Sayın Reşat Aksoy, yönetimi ile ilgili hususlardan kınadıktan sonra, kendisine yakıştırdığım bazı lâfız ile hakaret etmek istemektedir. Altında da, kendisine ceza verilmesini de talep etmektedir.

Bu, Başkanlığın bu sözlere muhatap olmaması gereğini, imza sahibinin kabul ettiği manasına gelmektedir. Bu nedenle, bu talebi de yerine getirmiyorum efendim. («Bravo Başkan» sesleri.)

Değerli arkadaşlarım, görüştüğümüz konunun maddelerine geçilmesi hususunda onayınızı alacağım: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, kabul etmediğimi zabıtlara tescil ettirmek istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Korkmazcan, siz kabul etmediniz.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — İttifak sesi çıktı da, onun için.

BAŞKAN — Hayır. «İttifak» Başkanlığın ağzından çıktığı takdirde böyle bir husus doğabilir. Başkanınız olarak ben böyle bir şey söylemedim; çoğunlukla kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum:

Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Teklif

Madde 1.- 5.3.1973 gün ve 584 Karar No. lu Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur.

BAŞKAN — Bu madde üzerinde, Başkanlığımıza gruplar adına; Demokratik Parti Grubu adına Sayın Cevat Önder'in, kişisel olarak da Sayın Ali Sanlı'nın söz istemi ulaşmış bulunmaktadır.

Sayın Cevat Önder?... Yok.

Sayın Ali Sanlı?... Yok.

Bu hususta görüşmeler tamamlanmış bulunmaktadır,

Madde ile ilgili önergeler var. Geliş sırasına göre okutacağım, aykırılık oranına göre de işleme koyacağım efendim.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen, Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Yozgat Ömer Lütfi Zararsız

Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler hakkında, kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanır.

Gerekçe: İçtüzük usulü bakımından:

1. Millet Meclisi İçtüzüğünün 36 ncı maddesinde Başkanlık Divanının kararı olmaksızın Genel Kurulun toplantı saatlarında komisyonların görüşme yapamayacakları amir hükmü vardır. Anayasa Komisyonumuz bugün Millet Meclisi Genel Kurulu toplantı saatinde toplantıya çağrılmış ve görüşme yapmaktadır.

Bu sebepten dolayı bu toplantı keenlemyekûn hükmündedir.

2. Millet Meclisi İçtüzüğünün 37 nci maddesinde «Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesine havale tarihinden itibaren kırksekiz saat sonra başlanabilir» hükmüne rağmen komisyonumuz 28.3.1977 günü tahminen saat 16.00 civarında kendilerine havale edilen işbu İçtüzük 93 üncü madde tadilini 24 saat bile dolmadan İçtüzüğün 27 nci maddesini yanlış anlayarak davet yapmıştır. Her ne kadar toplantı için zorunluk hallerinde komisyon toplantısı için çağrı acele olarak mümkün ise de İçtüzüğün 37 nci maddesinin sarahati karşısında havalesi 48 saatlik bekleme hükmü ihlâl edilmiştir. İçtüzüğün 50 ve 53/1 maddeleri 48 saatlik mecburiyeti Genel Kurulda kaldırmakta ise de İçtüzüğün 37 nci maddesi komisyonlarda 48 saatlik mecburiyeti kesin bir şekilde getirmektedir.

37 nci madde kesin olarak ihlal edilmiştir. Yapılan müzakereler usulsüzdür, yok hükmündedir.

HAYRETTİN UYSAL (Sakarya) — Sayın Başkan, affedersiniz; önerge sahipleri burada yok. Komisyon «ret» dediği zaman, konuşma hakkı doğacak kendilerine. O bakımdan, buna kıyasen, önerge sahipleri bulunmadığı için, vakit almama bakımından önce, önergeleri verenlerin burada bulunup bulunmadığının tespitini istirham ediyorum, okunmaması için.

BAŞKAN — Sayın Uysal, böyle bir usulümüz yok. Önergeler konusunda böyle bir usulümüz yok efendim.

Devam edin efendim.

3. Komisyon toplantısına Hükümet adına herhangi bir kamu görevlisi katılmamıştır. Bu noksanlık da İçtüzüğün 31 inci maddesine aykırıdır.

4. Komisyon öncelik ve ivedilik kararı almıştır. Bu öncelik ve ivedilik kararı 50 nci maddeye göre Danışma Kuruluna havale edilerek Danışma Kurulunun öncelik kararı vermesi mümkündür alınan öncelik ve ivedilik kararı İçtüzüğün 50 nci maddesine göre ittihaz olunmuş bir talep ve karardan ibarettir. Bunun dışındaki öncelik ve ivedilik maddeleri komisyonda tezekkür edilmemiştir. Esasa müteallik itirazlarımız!

1. Mezkûr teklif Anayasaya aykırıdır.

2. Hâlen yürürlükte bulunan İçtüzüğün 93 üncü maddesinin Anayasa

Komisyonu gerekçesinde «Alelacele seçim kararı alınmaması için erken seçim önergelerinin Danışma Kurulunda görüşülmeden ele alınacağı hükmü demokrasinin istikrarı bakımından zorunlu iken mevcudu kalabalık olan grupların diğer parti gruplarına ve partilere baskı yapabilmeleri intihaline yol açan teklif demokratik teamülleri zedelemektedir.

Tabiî hâkim ve tabiî hukuk kavramı bu teklifte zedelenmektedir. Her gelen problem ve mesele ile ilgili olarak tüzük, kanun veya Anayasa değiştirme gibi formüller fevkalâde rejimlerin başvurdukları yoldur. Hukukun normal seyrini değiştirmek zorlayıcı tutumlar demokratik anlayışlara son derece aykırıdır.

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, bundan sonra okutacağım önergelerin tamamında gerekçe harfi harfine aynı olduğu için, sadece önergeleri okutacağım. Bu önergelerde bir önceki gerekçenin bulunduğunu kabul ediyoruz.

Önergeyi lütfen okuyun efendim:

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Yozgat Ömer Lütfi Zararsız

Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa Komisyonunda görüşüldükten sonra Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulda görüşülür ve açık oya sunulur.

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Nevşehir Milletvekili

M. Sabri Dörtkol

Değişiklik teklifi:

Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Danışma Kurulunun Kurulu teşkil eden bütün üyelerinin görüşü alındıktan sonra Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.

Gerekçe:

BAŞKAN — Değişik bir gerekçe, evet.

«Gerekçe: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 27 Mayıs 1960 Devriminin ruhuna bağlı bir Anayasadır.

27 Mayıs 1960 Devrimi, o tarihlerde Türkiye Büyük Millet Meclisinde hakim çoğunluğun tahakkümüne karşı hukuku hakim kılmak arzusundan doğan bir direnişin başarısından doğmuştur. Bu itibarla 1961 Anayasasının getirdiği ilkeler ve müesseseler hukuku üstün kılmak ilkesine müstenit bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi çoğunluğu 1960'daki hatayı yine işleme temayülünde bulunduklarını gösterme hazırlığı içerisindedirler.

Getirilen teklif ile maddeye açıklık getirilmekte, çoğunluk iradesinden çok hukuku hakim kılmak ilkesi yerleştirilmek istenmektedir.»

Millet Meclisi Başkanlığına

İçtüzüğün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi için verilen teklifte aşağıdaki hükmün eklenmesini arz ve talep ederim.

İstanbul

Süleyman Arif Emre

«Fıkra:

Danışma Kurulu, erken seçim teklifini görüşmek için toplantıya çağrılır. İki defa yapılan davete rağmen toplanamaz ise, Başkanlık önergeyi komisyona havale eder. Komisyondan çıkan metnin gündeme alınması için İçtüzüğün 53 üncü maddesine istinaden önerge verilemez.»

BAŞKAN — Gerekçe, birinci önergedeki gerekçenin aynı olduğu için okutmuyorum.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen, Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğini müsaadelerinizi rica ederim.

Konya

Şener Battal

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa ve Adalet komisyonlarında birlikte görüşülür ve komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.

BAŞKAN — Gerekçe aynı.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen, Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önergenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim:

Çorum

Yasin Hatiboğlu

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa, Adalet ve İçişleri komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önergenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim:

Çorum

Yasin Hatiboğlu

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, İçişleri, Adalet ve Anayasa komisyonlarında görüşülür ve İçişleri Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Gerekçe aynı. Diğer önergeyi okutuyorum:

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Tokat

Hüseyin Abbas

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa, Adalet ve İçişleri komisyonlarından 15'er üyenin iştirakiyle karma komisyonda görüşülür ve karma komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra oya sunulur.»

BAŞKAN — Gerekçe aynı.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Tokat

Hüseyin Abbas

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa, Adalet ve İçişleri komisyonlarından 10'ar üyenin iştirakiyle karma komisyonda görüşülür ve karma komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.

BAŞKAN — Gerekçe aynı.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa ve Adalet komisyonlarında ayrı ayrı görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»,

Tokat Yozgat

Hüseyin Abbas, Ömer Lütfi Zararsız

BAŞKAN — Sayın Abbas ve Sayın Zararsız'ın aynı mahiyette ve aynı gerekçeyle verdiği önergeler.

Millet Meclisi Başkanlığına

İçtüzük değişikliği teklifinin 93 üncü maddesinin teminata kavuşturulması için aşağıdaki metnin eklenmesini arz ve teklif ederim.

İstanbul

Süleyman Arif Emre

«Ek metin:

Erken seçim önergesinin görüşülebilmesi için Millî Güvenlik Kurulunun tavsiye kararının alınması gerekir.»

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Yozgat

Ömer Lütfi Zararsız

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa, Adalet ve İçişleri komisyonlarından 5'er üyenin iştirakiyle karma komisyonda görüşülür ve karma komisyonun raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önergenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Çorum

Yasin Hatiboğlu

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Adalet Komisyonunda görüşülür ve Adalet Komisyonunun raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Birinci önergeyle aynı gerekçe.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Balıkesir

Ahmet Akçeel

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesiyle ilgili önergeler içişleri Komisyonunda görüşülür ve İçişleri Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Gerekçe aynı.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır. Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Konya

Şener Battal

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa ve Adalet komisyonlarında komisyona verildiği tarihten itibaren üç gün sonra görüşülür. Anayasa Komisyonu raporu esas alır.

Komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Aynı gerekçe ekli.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından Verilen Millet Meclisi içtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Konya

Şener Battal

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa ve Adalet komisyonlarında birlikte görüşülür ve komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda okunduktan sonra görüşmesine iki tam gün geçtikten sonra başlanır. Görüşme bittikten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Aynı gerekçe, 1 inci önerge ile.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Konya

Şener Battal

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Komisyon raporunun görüşülmesi Genel Kurulda yapıldıktan sonra bir tam gün sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Gerekçe 1 inci madde ile aynı.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önerge aşağıda yazılıdır.

Gereğine müsaadelerinizi rica ederim.

Balıkesir

Ahmet Akçeel

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda, Gensoru önergeleri hariç, gündemdeki bütün işlere takdimen görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Gerekçe aynı.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından verilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki önergenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Çorum

Yasin Hatipoğlu

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler; Adalet, Anayasa ve İçişleri Komisyonlarında görüşülür ve Adalet Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Gerekçe aynı.

Millet Meclisi Başkanlığına

İçtüzüğün 93 üncü maddesinin değiştirilmesi için verilmiş olan değişiklik teklifine aşağıdaki fıkranın eklenmesini arz ve teklif ederim.

İstanbul

Süleyman Arif Emre

Ek fıkra:

Erken seçim, geçen seçimi takip eden iki yıl içerisinde talep edilemez.

BAŞKAN — Sayın Ölçmen, bu konudaki itirazınızı yerinizden ifade etmeniz mümkün mü, kısa ise?

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Kürsüden çok kısa olarak izah edeyim, müsaade ederseniz.

BAŞKAN — Lütfederseniz, ben şu önergelerin işlemini bitireyim öyleyse efendim.

Önergeleri aykırılık sırasına göre işleme koyuyoruz efendim.

İlk önergeyi okutuyorum efendim:

Tokat Milletvekili Hüseyin Abbas'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa, Adalet ve İçişleri komisyonlarından 15'er üyenin iştirakiyle karma komisyonda görüşülür ve karma komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra oya sunulur.»

BAŞKAN — Komisyon?... Komisyon çoğunluğu var mı Sayın Ketenoğlu?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL KETENOĞLU (Ankara) — Var.

BAŞKAN — Ben de görüyorum var.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Tokat Milletvekili Hüseyin Abbas'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa, Adalet ve İçişleri komisyonlarından 10'ar üyenin iştirakiyle karma komisyonda görüşülür ve karma komisyonun raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Çorum Milletvekili Yasin Hatipoğlu'nun önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa, Adalet ve İçişleri komisyonlarından 5'er üyenin iştirakiyle karma komisyonda görüşülür ve karma komisyonun raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Konya Milletvekili Şener Battal'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa ve Adalet komisyonlarında komisyona verildiği tarihten itibaren üç gün geçtikten sonra görüşülür, Anayasa Komisyonu raporu esas alır.

Komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

«Konya Milletvekili Şener Battal'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurula okunduktan sonra görüşmesi iki tam gün geçtikten sonra başlanır. Görüşme bittikten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Konya Milletvekili Şener Battal'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa Komisyonunda görüşülür ve komisyon raporu görüşülmesi Genel Kurulda yapıldıktan sonra bir tam gün sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor.

Önerge sahibi? Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Yozgat Milletvekili Ömer Lütfi Zararsız'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler İçişleri, Anayasa ve Adalet komisyonlarında görüşülür ve İçişleri Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Yozgat Milletvekili Ömer Lütfi Zararsız'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa Komisyonunda görüşüldükten sonra Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulda görüşülür ve açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Konya Milletvekili Şener Battal'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa ve Adalet komisyonlarında birlikte görüşülür ve komisyon raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Çorum Milletvekili Yasin Hatiboğlu'nun önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa, Adalet ve İçişleri Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Önerge sahibi?... Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Kapsamı aynı iki önerge var, birlikte işleme koyuyorum.

Tokat Milletvekili Hüseyin Abbas ve Yozgat Milletvekili Ömer Lütfi Zararsız'ın önergeleri:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa ve Adalet komisyonlarında ayrı ayrı görüşülür ve Anayasa Komisyonunun raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz, önerge sahibi? Yok. Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler… Önerge kabul edilmemiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Balıkesir Milletvekili Ahmet Akçeel'in önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesi ile ilgili önergeler İçişleri Komisyonunda görüşülür ve İçişleri Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz. Önerge sahibi? Yok. Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Çorum Milletvekili Yasin Hatiboğlu'nun önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Adalet, Anayasa ve İçişleri komisyonlarında görüşülür ve Adalet Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz. Önerge sahibi Sayın arkadaşımız yok. Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir; önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Yozgat Milletvekili Ömer Lütfi Zararsız'ın önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler hakkında, kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanır.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz. Önerge sahibi?... Yok. Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Çorum Milletvekili Yasin Hatiboğlu'nun önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Adalet Komisyonunda görüşülür ve Adalet Komisyonunun raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz. Önerge sahibi?. Yok. Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler, önerge reddedilmiştir.

Başka bir önerge var, okutuyorum:

Balıkesir Milletvekili Ahmet Akçeel'in önergesi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda Gensoru önergeleri hariç, gündemdeki bütün işlere takdimen görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Önerge sahibi yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Süleyman Arif Emre'nin ek fıkrası:

«Erken seçim geçen seçimi takip eden iki yıl içerisinde talep edilemez.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Önerge sahibi Sayın üye? Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler… Önerge reddedilmiştir.

Bir başka önerge var, okutuyorum:

Nevşehir Milletvekili Mehmet Sabri Dörtkol'un önergesi, değişiklik teklifi:

«Madde 93.- Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Danışma Kurulu teşkil eden bütün üyelerinin görüşü alındıktan sonra Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Önerge sahibi Sayın üye? Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

İstanbul Milletvekili Süleyman Arif Emre'nin:

«Fıkra:

Danışma Kurulu, erken seçim teklifini görüşmek için toplantıya çağırılır, iki defa yapılan davete rağmen toplanamaz ise, Başkanlık önergeyi komisyona

havale eder. Komisyondan çıkan metnin gündeme alınması için İçtüzüğün 53 üncü maddesine istinaden önerge verilemez.»

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ CELÂL ÜNVER (Malatya) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Önerge sahibi Sayın üye? Yok.

Önergeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Bu önerge de reddedilmiştir.

Sayın milletvekilleri, Sayın Süleyman Arif Emre'nin, biraz evvel bilgilerinize sunduğum ve erken seçim önergesinin görüşülmesi için Millî Güvenlik Kurulunun tavsiye kararının alınması gerekir» hususundaki önergesi, Anayasaya aykırı olduğu için işleme koymuyorum efendim.

Başkanlığın tutumuyla ilgili olarak konuşmak üzere, buyurun Sayın Ölçmen.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Görüşmekte olduğumuz İçtüzük tadili teklifinin 1 inci maddesindeki: «Anayasa Komisyonunca değiştirilen, gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur» ilâvesi hakkında Başkanlığın tutumunun aleyhinde, kısa bir maruzatta bulunmak istiyorum.

Başbakan Yardımcısı, bu tadil teklifi komisyondan geçmeden evvel Millet Meclisi Başkanlığına, İçtüzüğümüzün 53 üncü maddesi gereğince Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu ve ayrıca yine aynı partili bir bakan -yanılmıyorsam İçişleri Bakanı- Devlet Güvenlik Mahkemeleriyle ilgili, Başbakan Yardımcısı da asgari geçim indirimiyle ilgili, 53 üncü maddeye dayanarak istemde bulunmuşlardı. Bu istemden sonra Anayasa Komisyonu bu tadil teklifini hazırlamış ve 53'le aşağıya sevk istemiştir.

Muhterem milletvekilleri, şimdi, bu Millî Selâmet Partili Başbakan Yardımcısı ve Bakanın talebi Başkanlıkça, Başbakanın onayı olmadığı için reddedilmiş ve işleme sokulmamıştır; ama Başbakan Süleyman Demirel'in 24 Mart 1977 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığına yazdığı bir yazı vardır. Bu yazıda;

«Zarureti Anayasa hükmüyle aşikâr olan Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşuna mütedair bulunan ve Meclis gündeminde müzakeresi yarım kalan kanun teklifi ile keza müzakeresi tamamlanarak sadece oylama için gündemde bekleyen Dernekler Kanunu Tasarısının diğer tasarı ve tekliflere tercihan ve takdimen gündeme alınarak görüşülmelerini sağlamak için Danışma Kurulunun toplantısını arz ederim.

Saygılarımla.

Süleyman Demirel Başbakan»

Muhterem arkadaşlar, buradan bu içtüzük tadili bugün geçecek ama, bazı meselelerde de vuzuha varmamız lâzım. Bir Başbakan kalkıyor, Devlet Güvenlik Mahkemeleri tercihan ve takdimen öncelikle görüşülsün diye Meclis Başkanına başvuruyor, aynı Hükümetin Başbakan Yardımcısı da «53'den yararlanarak bunu gündeme alınız» diyor; Meclis Başkanlığı, «Hayır, senin Başbakanının onayı yok» diyor. Halbuki, Başbakanın bu konuda 24 Martta yazılmış mektubu var.

Şimdi, efendim bu girişimler, bu beyanlar gayri ciddî beyanlardır, onun için ciddîye alınamaz diyeceksiniz, denebilir de. Ama, eğer bir Başbakan Yardımcısının bir beyanı ve bir yazısı bir Başbakanın bir yazısı ve bir beyanı, oyalama, aldatmaca ve taktikler icabı ise, o zaman bu Hükümetin bir dakika dahi iş başında kalmaması lâzımdır. Hem gayri ciddî diyeceksiniz, Başbakan Yardımcısı çıkacak, «Dış danışmanlardan emir alıyorsunuz» diyecek; ondan sonra Başbakan, «Devlet Güvenlik Mahkemelerini 1 inci sıraya alın» diyecek, sonra «Ben caydım, vazgeçtim; hayır, seçimi 1 inci sıraya alın» diyecek; böyle Hükümet de olmaz, dünyada da böyle Hükümet görülmemiştir. Başkanlığın da bu konudaki tutumu çelişki içindedir ve yanlıştır.

İşte Başbakanın bizzat yazısı, Millî Selâmet Partili Başbakan Yardımcısı ve Bakanın istemini teyit ediyor. Niçin işleme koymadınız?... Başkanlığın bu konuda cevap vermesi lâzım.

Başbakan bu yazıyı niye yazdı?...

BAŞKAN — Sayın Ölçmen, Sayın Ölçmen...

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Madem Devlet Güvenlik Mahkemelerinin öne geçmesini istemiyordu, niye yazdı?... Yazdı ise kendi Yardımcısı «öne geçsin» diyor, niye engelliyor?...

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Danışma Kurulu muamelesi için.

BAŞKAN — Sayın Ölçmen, Sayın Ölçmen...

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Bu çelişkileri. Hay hay buyurun geçirin erken seçimi ama, bu çelişkilerle de lütfen Hükümete devam etmeyin. Böyle Hükümet olmaz Sayın Başbakan. Dünyada görülmemiştir böyle Hükümet (A.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Ölçmen, Sayın Ölçmen, bir dakika beni dinler misiniz? Sayın Ölçmen, Sayın Ölçmen; Sayın Ölçmen bir dakika beni dinler misiniz efendim?

Sayın Ölçmen, biraz evvel ifade buyurduğunuz konular doğrudan doğruya Millet Meclisi Başkanlığı ile ilgili olup, yöneten Başkanlıkla ilgili değil kanaatımca. Rica ediyorum lütfen bağlayınız.

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Sayın Başkan, Başkanlığın tutumu ile ilgilidir. Millî Selâmet Partili Başbakan Yardımcısının istemini 53'e göre işleme koymadınız, ondan çok sonra gelmiş olan Anayasa Komisyonunun istemini işleme koydunuz. Niye koymadınız? İşte Başbakanın yazısı: «Devlet Güvenlik Mahkemelerinin önce görüşülmesini istiyorum» diyor. Başbakanın yazısını istiyorsanız burada. Ya Başbakan yalan söylüyor, ya Başkanlık Divanı dalgındır. İşte burada, kâğıdınız burada. (A.P. sıralarından gürültüler) İşte kâğıdınız.

BAŞKAN — Sayın Ölçmen ben...

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — İşte kâğıdınız burada, Devlet Güvenlik Mahkemelerini istiyorsunuz. (A.P. ve D.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Ölçmen... Sayın Ölçmen… Bu hususu bu şekilde genişleterek konuşacağınızı bilseydim, size söz vermezdim. Çünkü, benim tutumumla ilgili değildir efendim beyanlarınız.

ÖZER ÖLÇMEN (Devamla) — Başkanlığın tutumu ile ilgilidir. Yanlıştır, kılıf hazırlamak için Başkanlık da âlet olmuştur! (A.P. sıralarından gürültüler)

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Ağzını kapat, senin laf söylemeye hakkın yok. Hırsızın uşağı... (A.P. sıralarından gürültüler)

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Kime söylüyorsun?

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sana söylüyorum... (A.P. sıralarından gürültüler)

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Ayıp... Ayıp.

BAŞKAN — Sayın Korkmazcan bir soru sorulabilir. Teşekkür ederim. Bir soru sorulabilir ama, tabiî bu bize müteveccih olmamalı.

Başka önerge yok.

Değerli arkadaşlarım, 1 inci maddeyi okunduğu biçimiyle onayınıza sunuyorum: Kabul edenler… Lütfen işaret buyursunlar… Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bir geçici madde eklenmesi hakkında bir önerge var, onu okutuyorum:

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

İçtüzüğün 93 üncü maddesini değiştirmek için verilmiş, olan içtüzük değişikliğine geçici madde olarak aşağıdaki metnin eklenmesini arz ve teklif ederim.

İstanbul

Süleyman Arif Emre

Geçici madde:

Erken seçim önergeleri seçimlerin normal zamanına 6 ay kala verilebilir. Bundan sonra verilen önergeler işleme konmaz.

BAŞKAN — Önergeye Sayın Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılmıyoruz.

Önerge sahibi sayın üye?... Yok! Önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum efendim:

Madde 2.- Bu İçtüzük değişikliği yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye var mı efendim?... Yok.

Önerge var okutuyorum:

Sayın Başkanlığa

İçtüzüğün 93 üncü maddesinin değiştirilmesine dair teklifin 2 nci maddesinin aşağıdaki biçimde değiştirilmesini saygı ile arz ve rica ederiz.

«Madde 2.- Bu İçtüzük değişikliği yayımlanmakla yürürlüğe girer.»

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal, Ankara Milletvekili Oğuz Aygün, İstanbul Milletvekili Ali Nejat Ölçen, Afyonkarahisar Milletvekili Dr. Mete Tan, Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu

BAŞKAN — «Yayımlanmakla yürürlüğe girer», öyle mi efendim?

HAYRETTİN UYSAL (Sakarya) — Evet.

ALİ NEJAT ÖLÇEN (İstanbul) — Evet Sayın Başkan.

OĞUZ AYGÜN (Ankara) — Evet efendim.

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI KETENOĞLU (Ankara) — Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN — Katılıyorsunuz. Önergeyi onayınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi değişik biçimiyle onayınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

Madde 3.- Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?... Yok. Maddeyi onayınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tümü üzerinde lehte aleyhte söz isteyen sayın arkadaşımız?... Yok. Tümünü Yüce Heyetin onayına sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Ülkeye hayırlı olmasını diliyorum efendim. (Alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Gensoru önergesiyle ilgili Sayın Danışma Kurulunun bir önerisi var.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Sayın Başkan, oylamayacağım diye bana imza ettirdiniz. Yarın görüşülecek diye imza ettim. Ben öyle imza ettim efendim;

Sayın Başkan, yediye çeyrek kala Danışma Kurulu kararı getirilmez buraya. Yarın Çarşamba efendim, yarın müzakere edelim.

Yapmayın artık Başkan. Bu kadar yeter, yarın görüşeceğiz. Bu şartla imzaladım efendim.

BAŞKAN — Rica ederim efendim. Benim yaptığım bir şey yok Sayın Ölçmen. İkazınız üzerine gördüğünüz gibi durakladım. «Yapmayın» demenin gereği yok ki efendim. Yani illâ bir art niyet aramanın gereği olduğunu davranışlarımızda sanmıyorum efendim. Görüşmelere devam ediyoruz. Lütfen Sayın üyelerin yerlerine oturmalarını rica ediyorum.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Sayın Başkan, lütfen; yarın, çoğunluk olmazsa olmasın.

BAŞKAN — Danışma Kurulunun bu önerisi, Demokratik Parti Sayın Grubunun itirazı üzerine yarın sunuşlarda - bir uygulama biçimine örnek olmamak kaydıyle - işleme konulacaktır.

Değerli arkadaşlarım, çalışma süremizin dolmasına çok az bir zaman kalmıştır. Gündemimizde başka yasa teklif ve tasarıları var ise de, bunların görüşmelerine başlasak bile, bir grubun konuşma olanağı bile kalmayacak ölçüde vakit bitmek üzeredir. Bu nedenle gündemimizdeki, kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen diğer işleri sırasıyle görüşmek için 5.4.1977 salı günü saat 15.00'te toplanılmak üzere birleşimi kapatıyorum efendim.

19.9.1978 TARİHLİ VE 674 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 19 UNCU MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 19.9.1978 Sayı: 16409 - Mükerrer)

19.9.1978 TARİHLİ VE 674 SAYILI KARARA İLİŞKİN BİLGİ

İÇERİK

5.3.1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde dördüncü değişiklik, 5 (16) inci Dönemde 19.9.1978 tarihli ve 674 numaralı Kararla yapılmıştır. Kararda 3 madde bulunmaktadır. Bu Kararla, İçtüzüğün 19 uncu maddesi değiştirilerek, İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulunun, yapılan ilk çağrıda toplanamaması, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaması veya görüş bildirememesi hallerinde, Meclis Başkanı veya siyasi parti gruplarının ayrı ayrı istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilmeleri ve bu durumda istemin oylanmasının ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alması ve Genel Kurulun işaret oyuyla karar vermesi düzenlenmektedir.

MADDENİN MEVCUT HALİ	MADDENİN 674 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Danışma Kurulu. **MADDE 19.-** Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasî parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur. Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir. Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağırılabilir. Danışma Kurulu Başkanının gerekli görmesi veya bir siyasî parti grupu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağırılır.	**Danışma Kurulu** **MADDE 19.- Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur.** **Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir.** **Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağırılabilir.** **Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağırılır.** **İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.**

KARARA ESAS İÇTÜZÜK TEKLİFİ

İçtüzük Değişiklik Teklifi Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ile 10 Arkadaşının imzasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve (2/587) esas numarası almıştır.

Teklifin gerekçesinde; Meclis Genel Kurulunun iradesinin Meclis İçtüzüğünün 19 uncu maddesi hükmü ile çoğu kez engellendiği, bu durumun Meclisin karar alma fonksiyonunu ertelemesine yol açtığı ve dolayısıyla yasaların ve çok hayati önem taşıyan sorunların görüşülmesini aksattığı, Millet Meclisi İçtüzüğünün birçok maddesinde Danışma Kurulundan görüş alınmadan konunun Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulma ve karar alma olanağı olmadığı, Danışma Kurulunun üye tamsayısı ile toplandığı, Danışma Kurulunun, üyelerinden herhangi biri katılmadığı zaman toplantı yapma ve İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirme ve bu hususta karar alma olanağından yoksun bulunduğu belirtilmiştir.

Ayrıca, İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya Siyasi Parti Gruplarının ayrı ayrı istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilmeleri ve bu durumda istemin oylanmasının ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alması ve Genel Kurulca işaret oyuyla karar verilmesi öngörülmüştür.

KOMİSYON GÖRÜŞMELERİ

Anayasa Komisyonuna havale edilen Teklif Komisyonca görüşülmüş, 1 inci maddesi değiştirilerek kabul edilmiştir.

1 inci madde üzerinde yapılan görüşmelerde, birinci toplantıya bütün üyelerin gelmemesi ya da oybirliğiyle karara varılamaması hâlinde ikinci toplantıya katılanların çoğunlukla karar alıp bunu Genel Kurula getirmesi şeklinde bir görüş benimsenerek, "Danışma Kurulu ittifakla toplanamıyorsa Meclis Başkanı 24 saat sonra ikinci bir toplantı için Millet Meclisi partiler gruplarının temsilcilerini davet eder. Bu ikinci toplantıda da çoğunluk sağlanamaz, gruplardan biri veya ikisi katılamaz ise Meclis Başkanı ve katılan grup temsilcilerinin çoğunluğu ile Danışma Kurulu toplanır, görüş bildirir ve konu Millet Meclisi Genel Kuruluna bu yoldan getirilir." hükmünü içeren önerge kabul edilmiştir.

Teklifin 1 ve 2 nci maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Komisyon raporu 16.5.1978 tarihli ve 8 Karar numarasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve 107 sıra sayısı alarak basılmıştır.

GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

Komisyon raporu, Genel Kurulun 19.9.1978 tarihli 166 ncı Birleşiminde görüşülmüştür. 1 inci madde üzerinde Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ve arkadaşlarının Teklifin ilk hâlindeki düzenlemeyi içeren önergesi kabul edilmiştir. Böylece 1 inci madde Anayasa Komisyonu metnindeki hüküm yerine, Teklifteki şekliyle Kararda yer almıştır. Teklifin 2 ve 3 üncü maddeleri ise aynen kabul edilmiştir.

19.9.1978 TARİHLİ VE 674 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 19 NCU MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 19.9.1978 Sayı: 16409-Mükerrer)

Karar No. 674 **Karar Tarihi: 19.9.1978**

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 ncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 19.- Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur.

Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir.

Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağırılabilir.

Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağırılır.

İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

MADDE 2.- Bu İçtüzük değişikliği yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BU KARARA AİT TUTANAKLAR

Dönem	Cilt	Birleşim	Sayfa
5(16)	5	142	532
	6	146	47
		166	631:633,636:637

I. Gerekçeli 107 Sıra Sayılı Basmayazı 166 ncı Birleşim Tutanak Dergisine bağlıdır.

II. Bu İçtüzük değişikliğini; Anayasa Komisyonu görüşmüştür.

III. Esas No: 2/587

19.9.1978 TARİHLİ VE 674 SAYILI KARARA İLİŞKİN KOMİSYON RAPORU (SIRA SAYISI)

Dönem : 5 **MİLLET MECLİSİ** **Sıra Sayısı: 107**

Toplantı : 1

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ile 10 Arkadaşının, Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/587)

Millet Meclisi Başkanlığına

Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesinin değiştirilmesine dair teklifimiz gerekçesiyle birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Grup Başkanvekili Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal	Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Altan Öymen	Uşak Milletvekili İsmail Aydın
Kars Milletvekili İsmet Atalay	Tunceli Milletvekili Hüseyin Erkanlı	Gaziantep Milletvekili Celâl Doğan
Manisa Milletvekili Erkin Topkaya	Manisa Milletvekili Zeki Karagözlü	Hatay Milletvekili Sabri Öztürk
Ordu Milletvekili Günay Yalın		Gaziantep Milletvekili Ahmet Karahan

GENEL GEREKÇE

Meclis Genel Kurulunun iradesi, Meclis İçtüzüğünün 19 uncu madde hükmü ile çoğu kez engellenmektedir. Bu durum Meclisin karar alma fonksiyonunu ertelemekte ve dolayısıyla yasaların ve çok hayati önem taşıyan sorunların görüşülmesini aksatmaktadır.

Özgürlükçü parlamenter demokratik rejimin esas niteliklerinden biri, Meclisin çalışması, denetim ve yasama görevlerini yapmasıdır.

Millet Meclisini sürekli görev yapar duruma sokmak için İçtüzüğün 19 uncu maddesinde değişiklik yapılmasına süratle ihtiyaç vardır.

Bu nedenle adı geçen maddedeki değişiklik önerimizi Yüce Meclise sunmayı kaçınılmaz bir görev saymaktayız.

Değişiklik önerimizin komisyondaki ve Genel Kuruldaki müzakereleri sırasında ileri sürülecek görüşlerin ışığı altında en uygun şekli alacağına da inanmaktayız.

MADDE GEREKÇESİ

Madde 19.- Millet Meclisi İçtüzük teklifinin 13 üncü maddesinde yer alan Danışma Kurulu Anayasa Komisyonunca 19 uncu madde olarak kabul edilmiş ve Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesinde yer almıştır.

Millet Meclisi İçtüzüğündeki bu maddenin teklif gerekçesinde Meclis çalışmasını düzenlemek amacı ile görev yapacağı belirtilen bu kurum, 19 uncu maddenin bugünkü hâli ile Millet Meclisi iradesinin de üstünde bir yer işgal eder durumdadır. Millet Meclisi içtüzüğünün birçok maddelerinde Danışma Kurulundan görüş alınmadan konunun Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulma ve karar alma olanağı olmadığı açıktır. 19 uncu maddenin hükmüne göre Danışma Kurulu üye tamsayısı ile toplanır. Danışma Kurulu, üyelerinden her hangi biri katılmadığı zaman toplantı yapma, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirme ve bu hususta karar alma olanağından yoksun bulunmaktadır.

Bu durumda da Meclis çalışmaları engellenebilmektedir. Oysa Danışma Kurulunun esas görevi Meclis çalışmalarını düzenleme olmalıdır.

Anayasa Komisyonu Raporu

Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu *16.5.1978*

Esas No.: 2/587

Karar No.: 8

Millet Meclisi Başkanlığına

Başkanlığınızca Komisyonumuza havale edilen Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ile 10 arkadaşının, Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesinin değiştirilmesine ilişkin İçtüzük teklifi, teklif sahibinin de katılmasıyla Komisyonumuzda incelenip görüşüldü.

Görüşmelerde söz alan üyelerin tümü, "Danışma Kurulunun bütün üyeleriyle toplanmaması hâlinde, her hangi bir teklifin Genel Kurula götürülebilmesi yolundaki çözümün Anayasamızla ve parlamenter sistemle bağdaşmazlığını" belirtti. Bugün tatbikatta benimsenmiş olan "Danışma Kurulunun bütün üyeleriyle toplanamaması hâlinde sorunun (Teklif, tasarı ya da önerinin) Genel Kurula arz edilememesi" yolundaki görüşü savunan hiçbir üye çıkmadı. "Danışma Kurulunun toplanamamasının Meclis çalışmalarını hiçbir surette engellememesi" görüşü bütün üyelerce benimsenmiş ise de, bugünkü tatbikatın yarattığı tutukluğu gidermek için çeşitli yolların söz konusu olabileceği ortaya atıldı.

Bazı üyeler, Danışma Kurulunun bütün üyeleriyle toplanmasının İçtüzüğün hiçbir maddesinde yer almadığını, bu nedenle bugüne kadar ki tatbikatın yanlış olduğunu belirterek, değişiklik teklifinin bu gerekçeyle reddedilmesini ve Genel Kurulda "Bugüne kadar ki yorumdan vazgeçilerek, Danışma Kurulunun katılanlarla karar alması görüşünün benimsenmesi yolundaki bir tavsiyenin götürülmesi" görüşünü savundular.

Bazı üyelerin, Danışma Kurulunun kaldırılmasının bile gerekebileceğini ileri sürmelerine karşılık, başka bazı üyeler de, "Bütün partilerin anlaştıkları noktalarda Danışma Kurulunun olumlu bir işlevi yerine getirebileceğini" belirterek, "Bu Kurulun zaman kaybına neden olmaksızın oybirliğiyle bir çözüme ulaştırmasının kolayca anlaşıldığı haller dışında, sorunun Genel Kurula yansımasını engellememek koşuluyla korunmasının yerinde olacağını", bu nedenle ya "Değişiklik önerisindeki çözümün benimsenmesi"ni, ya da "Millet Meclisi Başkanının uzlaştırma işleminin sürdürülmesi isteniyorsa, Kurulu bir kere daha toplantıya çağırabilmesi olasılığının değişiklik önergesine eklenmesi"ni, "Genel Kurulun alacağı bir yorum kararıyla İçtüzüğün uygulanmasında bugüne kadar benimsenmiş yanlış görüşten ayrılma yoluna gitme"nin ise, kolay olmadığını, bugünkü çoğunluk bu yolda bir karar verse bile, bir sene sonra başka yorumlamalarla sorunun yine çıkmaza sürüklenmesinin olanak dışı bulunmadığını belirttiler.

Maddelere geçildikten sonra aşağıdaki değişiklik önergesi kabul edildi:

"Danışma Kurulu ittifakla toplanamıyorsa Meclis Başkanı 24 saat sonra ikinci bir toplantı için Millet Meclisi partiler gruplarının temsilcilerini davet eder. Bu ikinci toplantıda da çoğunluk sağlanamaz, gruplardan biri veya ikisi katılamaz ise Meclis Başkanı ve katılan grup temsilcilerinin çoğunluğu ile Danışma Kurulu toplanır, görüş bildirir ve konu Millet Meclisi Genel Kuruluna bu yoldan getirilir."

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ve 10 arkadaşının Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesinin değiştirilmesine ilişkin İçtüzük değişiklik teklifi; 5 inci fıkrada yapılan yukarıdaki değişiklikle oya konuldu ve çoğunlukla kabul edildi.

Bu önergede redaksiyon bakımından değişiklik yapılabileceği açıktır. Önergenin benimsediği anagörüş, "birinci toplantıya bütün üyelerin gelmemesi

ya da oybirliğiyle karara varılamaması hâlinde ikinci toplantıya katılanların çoğunlukla karar alıp bunu Genel Kurula getirmesi" çözümünden ibarettir.

Genel Kurulun, Komisyonumuzca kabul edilen metni redaksiyon bakımından olgunlaştıracağı inancıyla, Meclis çalışmalarının tıkanmasına neden olan 19 uncu maddeye ilişkin yanlış yorumun bir an önce düzeltilmesini ve bu suretle bir veya bir kaç kişinin iradesinin parlamento çoğunluğunun iradesi üstünde yer alması sonucunu doğuran (parlamenter rejimle bağdaşmaz) bugüne kadar ki tatbikatın gün kaybetmeden değiştirilmesini sağlama amacıyla, Danışma Kurulunu düzenleyen İçtüzük maddesinde değişiklik öneren teklifin Anayasa Komisyonu çoğunluğunca benimsenen değişiklikle Genel Kurula sunulmasına çoğunlukla karar verilmiştir.

Anayasa Komisyonu Başkanı İstanbul Muammer Aksoy	Sözcü Denizli Adnan Keskin	Adana Muhalif Cevdet Akçalı İmzada bulunamadı
Afyonkarahisar Muhalifim A. İhsan Ulubahşi	Bolu Muhalifim Ahmet Çakmak	Burdur Cemal Aktaş
Çanakkale Altan Tuna	Çorum Mehmet Irmak	Diyarbakır Bahattin Karakoç
Erzurum Çetin Bozkurt	Isparta Yusuf Uysal Oylamada bulunmadı	İstanbul Muhalifim İhsan Toksan
İzmir Muhalif Talat Asal İmzada bulunamadı	Kütahya Muhalif H. Cavit Erdemir İmzada bulunamadı	Manisa Erkin Topkaya

SAKARYA MİLLETVEKİLİ HAYRETTİN UYSAL VE 10 ARKADAŞININ TEKLİFİ	ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN
Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifi	**Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifi**
MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Danışma Kurulu: Madde 19.- Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur. Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir. Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağrılabilir. Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır. İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya Siyasi Parti Grupları ayrı ayrı istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.	**MADDE 1.-** Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Danışma Kurulu: Madde 19.- Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur. Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir. Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağrılabilir. Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grupu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır. Danışma Kurulu ittifakla toplanamıyorsa Meclis Başkanı yirmidört saat sonra ikinci bir toplantı için Millet Meclisi partiler gruplarının temsilcilerini davet eder. Bu ikinci toplantıda da çoğunluk sağlanamaz, gruplardan biri veya ikisi katılamaz ise Meclis Başkanı ve katılan grup temsilcilerinin çoğunluğuyla Danışma Kurulu toplanır, görüş bildirir ve konu Millet Meclisi Genel Kuruluna bu yoldan getirilir.
MADDE 2.- Bu İçtüzük değişikliği yayımı tarihinde yürürlüğe girer.	**MADDE 2.-** Teklifin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3.- Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisi tarafından yürütülür.	**MADDE 3.-** Teklifin 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

19.9.1978 TARİHLİ VE 674 SAYILI KARARA İLİŞKİN MİLLET MECLİSİ GENEL KURULU GÖRÜŞME TUTANAKLARI

DÖNEM 5, TOPLANTI 1, 166. BİRLEŞİM (OLAĞANÜSTÜ), 19 EYLÜL 1978

1.- CHP Grup Başkanvekilleri Hayrettin Uysal ve Altan Öymen ile 109 Milletvekilinin, Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifini Görüşmek İçin Olağanüstü Toplantı Önergesi (4/127) Görüşme Tutanakları[1]

BAŞKAN: Cahit Karakaş

DİVAN ÜYELERİ: Yılmaz Balta (Rize), Mustafa Gazalcı (Denizli)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, Anayasamızın 83 üncü, Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi uyarınca 111 milletvekili tarafından Başkanlığımıza verilen önerge üzerine olağanüstü toplanan Millet Meclisinin 166 ncı Birleşimini açıyorum.

BAŞKAN — Ad okumak suretiyle yoklama yapılacaktır.

(Yoklama yapıldı).

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır.

BAŞKAN — Gündeme geçiyoruz. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Gündemimizin sunuşlar kısmında yer alan olağanüstü toplantı önergesini okutuyorum:

21.8.1978

Millet Meclisi Başkanlığına

Meclisimizin ulus ve ülke yararına daha etkin ve verimli çalışabilmesi gerekmektedir. Halkımızın özlemle beklediği bazı yasaları Meclis, gece gündüz çalışarak çıkarabilmelidir. İşte bu amaçla Meclis İçtüzüğünde değişiklik yapmak zorunlu hâle gelmiştir.

Meclisin iradesi halkın iradesidir. Bu irade Anayasa'ya uygun olarak kendi İçtüzüğünün aksayan ve bazı sorunların çözümünü engelleyen İçtüzük maddelerini yeniden düzenlemek hakkına sahiptir.

---

1 TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 5, Toplantı 1, Cilt 6, Birleşim 166, 19 Eylül 1978, Sayfa 631-633.

Bu nedenle 18 Eylül 1978 Pazartesi günü saat 15.00'te Meclisimizin, Anayasanın 83 üncü ve Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi gereğince olağanüstü toplantıya çağrılmasını talep ediyoruz.

Toplantıda Millet Meclisi gündeminde bulunan Sıra Sayısı 107'de kayıtlı Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesinin değiştirilmesine dair teklifin görüşülmesini arz ve teklif ediyoruz.

Bu toplantı için yeter sayıda imza ilişik olarak sunulmuştur. Saygılarımızla.

CHP Millet Meclisi Grup Başkanvekilleri

Sakarya Milletvekili	Ankara Milletvekili
Hayrettin Uysal	Altan Öymen
Kars	Bingöl
İsmet Atalay	Hasan C. Ezman
Tunceli	İstanbul
Ali Haydar Veziroğlu	Doğan Onur
Tekirdağ	Van
Ömer Kahraman	İhsan Bedirhanoğlu
Kayseri	Denizli
Mehmet Gümüşçü	Mustafa Gazalcı
Ankara	Ankara
Bekir Adıbelli	Önder Sav
Aydın	Sivas
Selami Gürgüç	Orhan Akbulut
Bursa	Kocaeli
Nail Atlı	İbrahim Akdoğan
Ankara	Hakkari
Erol Saraçoğlu	Ahmet Zeydan
Amasya	Amasya
Vehbi Meşhur	Erol Çevikçe
Burdur	Bolu
Cemal Aktaş	Haluk Karabörklü

Kırşehir	Yozgat
Kılıç Sorgucu	M. Güngör Erdinç
Konya	Hatay
Hüseyin Kaleli	Mevlüt Önol
Çanakkale	Trabzon
Altan Tuna	Rahmi Kumaş
Hatay	Tunceli
Haydar Demirtaş	Hüseyin Erkanlı
Elazığ	Manisa
Celâl Ertuğ	Hasan Ali Dağlı
Mardin	Ankara
Metin Musaoğlu	Alişan Canpolat
İstanbul	Zonguldak
Muammer Aksoy	Avni Gürsoy
Urfa	Trabzon
Ahmet Melik	Ertoz Vahit Suiçmez
Malatya	Ordu
Ali Kırca	Günay Yalın
Erzincan	Erzincan
Lütfi Şahin	Nurettin Karsu
İçel	İstanbul
Süleyman Şimşek	İlhan Biber
Manisa	Ordu
Hasan Zengin	Temel Ateş
Konya	Muş
Ahmet Çobanoğlu	Burhan Garip Şavlı
İstanbul	Ordu
Ertuğrul Yolsal	Ertuğrul Günay

Tokat	İstanbul
Ömer Dedeoğlu	Zeki Eroğlu
İstanbul	Kayseri
Ali Nejat Ölçen	Gani Âşık
İstanbul	Urfa
Doğan Güneş	Celâl Paydaş
Ankara	Kars
Kenan Durukan	Doğan Araslı
İstanbul	Adana
Osman Kaya	İsmail Hakkı Öztorun
Ankara	İzmir
Semih Eryıldız	Mahmut Türkmenoğlu
Denizli	Siirt
Adnan Keskin	Nebil Oktay
İstanbul	Samsun
Enver Karabeyoğlu	İlyas Kılıç
Muğla	İçel
Sami Gökmen	Veli Yıldız
İzmir	İstanbul
Akın Simav	İlhan Özbay
Konya	Sivas
M. Yücel Akıncı	Azimet Köylüoğlu
Yozgat	Burdur
Veli Zeren	Mehmet Emekli
Adana	Eskişehir
Nedim Tahran	İsmail Özen
İstanbul	İstanbul
M. Kâzım Özeke	Cengiz Özyalçın

Edirne	Niğde
Cavittin Yenal	Y. Cemal Bor
İstanbul	İzmir
Abdurrahman Köksaloğlu	Coşkun Karagözoğlu
Ankara	Ankara
Yaşar Ceyhan	Abdurrahman Göktürk
İstanbul	Erzurum
Ferit Gündoğan	Selçuk Erverdi
Bursa	Çankırı
Saffet Ural	Nuri Çelik Yazıcıoğlu
İstanbul	Bursa
Tarhan Erdem	Hasan Esat Işık
Nevşehir	Ankara
Yaşar Kemal Yüksekli	Kemal Kayacan
Adana	Kahramanmaraş
Mehmet Can	Oğuz Söğütlü
Edirne	Bilecik
Süleyman S. Öznal	Orhan Yağcı
Kırşehir	Kars
Doğan Güneşli	Kemal Güven
Denizli	İstanbul
Ömer İhsan Paköz	Yalçın Gürsel
Balıkesir	Kırklareli
Necati Cebe	Mehmet Dedeoğlu
Gaziantep	İstanbul
Ahmet Karahan	Sevil Korum
Manisa	Ordu
Erkin Topkaya	Memduh Ekşi

Uşak	Kahramanmaraş
M. Selahattin Yüksel	Hüseyin Doğan
Afyonkarahisar	Manisa
İsmail Akın	Zeki Karagözoğlu

Uşak

İsmail Aydın

BAŞKAN — Anayasamızın 83 üncü, İçtüzüğümüzün 7 nci maddesine göre verilmiş bulunan bu önerge gereğince Millet Meclisi gündeminin kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen işler kısmının 28 inci sırasında yer alan 107 sıra sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesinin değiştirilmesine ilişkin İçtüzük değişiklik teklifi görüşülecektir.

BAŞKAN — Görüşmelere başlamadan önce Başkanlık sunuşları olarak Genel Kurulun bilgisine sunulmak üzere Cumhurbaşkanlığı tarafından gönderilmiş tezkereler vardır; onları okutuyorum:

…

2.- Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ile 16 Arkadaşının, Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporunun Görüşme Tutanakları (2/587) (Sıra Sayısı: 107)[2]

…

BAŞKAN — Komisyon?... Yerinde.

İdareci Üye?... Yerinde.

Komisyon raporunun okunup okunmamasını oylarınıza sunacağım: Okunmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Teklifin tümü üzerinde gruplar adına söz isteyen?... Yok. Şahıslar adına?... Rahmi Kumaş, Celal Doğan, İsmet Atalay, Mustafa Kemal Aykurt ve İbrahim Topuz söz talep etmişlerdir.

Teklifin tümü üzerinde söz isteyen sayın üye?... Yok.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum:

MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 19 UNCU MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR İÇTÜZÜK DEĞİŞİKLİK TEKLİFİ

Madde 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Danışma Kurulu:

Madde 19.- Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur.

Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir.

Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağrılabilir.

Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grupu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır.

---

[2] *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 5, Toplantı 1, Cilt 6, Birleşim 166, 19 Eylül 1978, Sayfa 636, 637.*

Danışma Kurulu ittifakla toplanamıyorsa Meclis Başkanı yirmidört saat sonra ikinci bir toplantı için Millet Meclisi partiler gruplarının temsilcilerini davet eder. Bu ikinci toplantıda da çoğunluk sağlanamaz, gruplardan biri veya ikisi katılamaz ise Meclis Başkanı ve katılan grup temsilcilerinin çoğunluğuyla Danışma Kurulu toplanır, görüş bildirir ve konu Millet Meclisi Genel Kuruluna bu yoldan getirilir.

BAŞKAN — Birinci madde üzerinde söz isteyen?... Yok.

Bu madde hakkında bir önerge vardır, okutuyorum:

Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan teklifin 1 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Madde 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Danışma Kurulu:

Madde 19.- Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının Başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur.

Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir.

Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağrılabilir.

Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grupu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağırılır.

İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağırıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal, Ankara Milletvekili Altan Öymen, Hatay Milletvekili Sabri Öztürk, Manisa Milletvekili Erkin Topkaya

BAŞKAN — Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI MUAMMER AKSOY — Sayın Başkan, nisabımız var, oybirliği ile katılıyoruz.

BAŞKAN — 1 inci madde hakkında verilen ve okuttuğum bu önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okuttuğum ve kabul edilen bu önerge şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum:

Madde 2.- Bu İçtüzük değişikliği yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

Madde 3.- Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BAŞKAN — 3 üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin tümü üzerinde söz isteyen sayın üye?... Yok.

Teklifin tümünü oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. (CHP sıralarından alkışlar.)

Sayın milletvekilleri, şu anda olağanüstü toplantıyı gerektirmiş olan konu bitmiştir. Bir önerge var, okutuyorum:

Millet Meclisi Başkanlığına

Halkımızın umutla beklediği yasaların bir an önce çıkartılabilmesi için Yüce Meclisin çalışmasında yarar görüyoruz. Bu nedenle, İçtüzüğümüzün 7 nci maddesinin son fıkrasına göre, Yüce Meclisin çalışmalarına devamına karar verilmesini arz ve teklif ederiz.

Sakarya	Ankara
Hayrettin Uysal	Altan Öymen
Uşak	Kars
İsmail Aydın	İsmet Atalay
Gaziantep	Gaziantep
Celâl Doğan	Ahmet Karahan
Hatay	Manisa
Sabri Öztürk	Zeki Karagözlü
Manisa	Tunceli
Erkin Topkaya	Hüseyin Erkanlı

Ordu

Günay Yalın

BAŞKAN — Okunan önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. (CHP sıralarından alkışlar.)

Genel Kurulun aldığı bu karar gereğince gündemdeki konuları sırasıyla görüşmek üzere, 20 Eylül 1978 Çarşamba günü saat 15,00'te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

20.2.1992 TARİHLİ VE 163 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 20 NCİ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 22.2.1992 - Sayı: 21150)

20.2.1992 TARİHLİ VE 163 SAYILI KARARA İLİŞKİN BİLGİ

İÇERİK

5.3.1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde beşinci değişiklik, 19 uncu Dönemde 20.2.1992 tarihinde 163 sayılı Kararla yapılmıştır. Kararda 3 madde bulunmaktadır. Bu Kararla İçtüzüğün 20 nci maddesinin 12 numaralı bendinde değişiklik yapılmaktadır. Komisyonların adlarının sayıldığı 20 nci madenin 12 numaralı bendinde yer alan "Sayıştay Komisyonu" ibaresi "Çevre Komisyonu" olarak değiştirilmekte, böylece Sayıştay Komisyonunun varlığına son verilirken TBMM'de yeni bir Çevre Komisyonu kurulmaktadır.

MADDENİN MEVCUT HALİ	MADDENİN 163 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyonların adları.	**Komisyonların adları.**
MADDE 20.- Millet Meclisi komisyonları şunlardır:	**MADDE 20.-** Millet Meclisi komisyonları şunlardır:
1. Anayasa Komisyonu;	1. Anayasa Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;	2. Adalet Komisyonu;
3. Millî Savunma Komisyonu;	3. Millî Savunma Komisyonu;
4. İçişleri Komisyonu;	4. İçişleri Komisyonu;
5. Dışişleri Komisyonu;	5. Dışişleri Komisyonu;
6. Millî Eğitim Komisyonu;	6. Millî Eğitim Komisyonu;
7. Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu;	7. Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu;
8. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu;	8. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu;
9. Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu;	9. Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu;
10. Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu;	10. Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu;
11. Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;	11. Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;

MADDENİN MEVCUT HALİ	MADDENİN 163 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
12. Sayıştay Komisyonu. Komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla tayin edilir. Komisyonlar, her yasama dönemi başında iki yıl için seçilirler ve görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.	**12. Çevre Komisyonu.** Komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla tayin edilir. Komisyonlar, her yasama dönemi başında iki yıl için seçilirler ve görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

KARARA ESAS İÇTÜZÜK TEKLİFİ

İçtüzük Değişiklik Teklifi İstanbul Milletvekili B. Doğancan Akyürek ve 12 arkadaşının imzasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve (2/63) esas numarası almıştır.

Teklifin gerekçesinde; çevre sorunlarının takip ve çözümü için ülkemizde Çevre Bakanlığının kurulduğu, buna paralel olarak da TBMM bünyesinde Çevre Bakanlığının kuruluşuna imkân veren kanun hükmünde kararname başta olmak üzere, Çevre Bakanlığını ilgilendiren kanun tasarı ve tekliflerinin görüşüleceği daimi bir Çevre Komisyonunun kurulması mecburiyetinin doğduğu belirtilmiştir.

KOMİSYON GÖRÜŞMELERİ

3.1.1992 tarihinde Anayasa Komisyonuna havale edilen Teklif Komisyonca 16.1.1992 tarihli toplantıda görüşülmüş, maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir. Komisyon raporu 11.1.1992 tarihli ve 3 Karar numarasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve 13 sıra sayısı alarak basılmıştır.

GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

Komisyon raporu, Genel Kurulun 20.2.1992 tarihli 39 uncu Birleşiminde görüşülmüş, Komisyon metni üzerinde Genel Kuruldaki görüşmelerde de herhangi bir değişiklik yapılmamış ve Karar kabul edilmiştir.

20.2.1992 TARİHLİ VE 163 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 20 NCİ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 22.2.1992 - Sayı: 21150)

Karar No. 163 **Karar Tarihi: 20.2.1992**

MADDE 1 - Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinin 12 numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

12. Çevre Komisyonu

MADDE 2 - Bu İçtüzük hükmü yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3 - Bu İçtüzük hükmünü Türkiye Büyük Millet Meclisi yürütür.

BU KARARA AİT TUTANAKLAR

Dönem	Cilt	Birleşim	Sayfa
19	4	39	291:292

I. Gerekçeli 13 Sıra Sayılı Basmayazı 39 uncu Birleşim Tutanak Dergisine Bağlıdır.

II. Bu İçtüzük değişikliğini; Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu görüşmüştür.

III. Esas no: 2/63

20.2.1992 ARİHLİ VE 163 SAYILI KARARA İLİŞKİN KOMİSYON RAPORU (SIRA SAYISI)

Dönem: 19 **Yasama Yılı: 1**

Sıra Sayısı: 13

T.B.M.M.

İstanbul Milletvekili B. Doğancan Akyürek ve 12 Arkadaşının, Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/63)

Doğru Yol Partisi *27.12.1991*

T.B.M.M. Grup Başkanlığı

No.: 1/47

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesi ile ilgili İçtüzük Teklifi ilişikte sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

B. Doğancan Akyürek
İstanbul

Turhan Tayan
Bursa

Güneş Müftüoğlu
Zonguldak

Nevzat Ercan
Sakarya

Bestami Teke
Hatay

Hamdi Üçpınarlar
Çanakkale

B. Sami Daçe
Adana

Uğur Aksöz
Adana

Hacı Filiz
Kırıkkale

Abdullah Kınalı
Hatay

Ali Uzun
Zonguldak

Turgut Tekin
Adana

Kadir Bozkurt
Sinop

GEREKÇE

Çevre Sorunları: Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde önemli boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Ekolojik denge bozulmuş, toprak, hava, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarımız kirlenmiştir.

Ormanlarımız tahrip olmuş, topraklarımız erozyona uğramıştır. Kıyılarımız yanlış yapılanma sonucunda beton yığınına dönmüştür. Tarihî ve kültürel değerlerimiz, tabiî güzelliklerimiz yok olmak üzeredir. Bu nedenle, çevre sorunlarının takip ve çözümü için ülkemizde Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Buna paralel olarak TBMM bünyesinde Çevre Bakanlığının kuruluşuna imkân veren Kanun Hükmünde Kararname başta olmak üzere, Çevre Bakanlığını ilgilendiren kanun tasarı ve tekliflerinin görüşüleceği daimi bir Çevre Komisyonu'nun kurulması mecburiyeti doğmuştur.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu *11.1.1992*

Esas No.: 2/63

Karar No.: 3

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığınızca, 3.1.1992 tarihinde Komisyonumuza gönderilen, İstanbul Milletvekili B. Doğancan Akyürek ve 12 Arkadaşının, Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi, Komisyonumuzun 16.1.1992 tarihli toplantısında teklif sahipleri de bulunduğu halde incelenmiştir.

Komisyonumuz, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün bir an önce çıkartılması dileğiyle bu İçtüzük değişikliği teklifini gerekçesi doğrultusunda olumlu bulmuş ve maddelerinin görüşülmesine geçilmesini kabul etmiştir.

Komisyonumuz, teklifin 1, 2 ve 3 üncü maddelerini aynen kabul etmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan	Sözcü
İhsan Saraçlar	Uğur Aksöz
Samsun	Adana

Kâtip		Üye
Cafer Sadık Keseroğlu		İ. Melih Gökçek
Sinop		Ankara
Üye		Üye
O. Mümtaz Soysal		Yüksel Yalova
Ankara		Aydın
Üye		Üye
Mehmet Cemal Öztaylan		Hasan Korkmazcan
Balıkesir		Denizli
Üye		Üye
Bestami Teke		İsmet Kaya Erdem
Hatay		İzmir
		Muhalifim
Üye		Üye
M. Sadık Avundukluoğlu		Mehmet Keçeciler
Kırıkkale		Konya
Üye		Üye
Yahya Uslu		Osman Seyfi
Manisa	Üye	Nevşehir
	Nevzat Ercan	
	Sakarya	

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ B. DOĞANCAN AKYÜREK VE 12 ARKADAŞININ TEKLİFİ	**ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN**
Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	**Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi**
MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinin 12 numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: 12. Çevre Komisyonu	**MADDE 1.-** Teklifin 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 2.- Bu İçtüzük hükmü ya-yımı tarihinde yürürlüğe girer.	**MADDE 2.-** Teklifin 2 nci mad-desi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3.- Bu İçtüzük hükmünü Türkiye Büyük Millet Meclisi yürütür.	**MADDE 3.-** Teklifin 3 üncü mad-desi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

20.2.1992 TARİHLİ VE 163 SAYILI KARARA İLİŞKİN TBMM GENEL KURULU TUTANAKLARI

DÖNEM 19, YASAMA YILI 1, BİRLEŞİM 39, 20 ŞUBAT 1992

BAŞKAN: Başkanvekili Fehmi Işıklar

KÂTİP ÜYELER: Halil İbrahim Artvinli (Kocaeli), Ali Günaydın (Konya)

İstanbul Milletvekili B. Doğancan Akyürek ve 12 Arkadaşının, Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu Görüşme Tutanakları (2/63) (Sıra Sayısı: 13)[1]

…

BAŞKAN — İstanbul Milletvekili Bedrettin Doğancan Akyürek ve 12 Arkadaşının, Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporunun görüşülmesine başlıyoruz.

Komisyon ve Hükümet yerini almıştır.

Komisyon raporu daha önce dağıtılmıştı.

Komisyon raporunun okunup okunmaması hususunu oylarınıza sunacağım. Komisyon raporunun okunmasını Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Raporun okunması kabul edilmemiştir.

Tümü üzerinde söz isteyen?... Yok.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum:

MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN 20 NCİ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR İÇTÜZÜK TEKLİFİ

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinin 12 numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

12. Çevre Komisyonu.

---

[1] *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 19, Yasama Yılı 1, Cilt 4, Birleşim 39, 20 Şubat 1992, Sayfa 291,292.*

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen?...

Buyurun Sayın Oğuzhan Asiltürk.

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bilindiği gibi, bütün grupların iştirakiyle bir Tüzük Komisyonu teşkil edildi. Bu komisyon çalışmalar yaptı, ihtisas komisyonlarının adedinin artırılmasına karar verdi. Şimdi sadece Çevre Komisyonu kurulması için bir teklif önümüze geliyor. Halbuki, şu anda Meclis Başkanımızın önünde olan, gruplara da verilmiş olan İçtüzük değişikliği, Çevre Komisyonunun kurulmasını da içeriyor. İki iş yapmamak bakımından, ben, şu anda Millet Meclisi Başkanlığında bulunan, tetkik edilmek üzere gruplara gönderilen ve kısa süre sonra da Genel Kurula gelecek olan İçtüzük değişiklik teklifini beklemeyi daha uygun görüyorum. Bu bakımdan, tek bir madde hâlinde kabul edilmezce, bütünüyle kabul edilirse çok daha faydalı olacaktır…

Bilgilerinize arz ediyor, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Asiltürk...

Başka söz isteyen?... Buyurun Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI BEDRETTİN DOĞANCAN AKYÜREK (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; görüşmekte olduğumuz teklif, son yıllarda dünyanın bir numaralı meselesi hâline gelmiş olan çevre konusunu Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir özel ihtisas komisyonu olarak ele almaya matuftur.

Çevre konuları bugün o kadar aktüel ve o kadar dinamik bir yapıya kavuşmuştur ki, bilhassa uluslararası platformda daima her ay yeni bir değişiklikle ortaya çıkmaktadır, önümüzdeki aylarda Dünya Çevre Konferansında alınacak olan kararların süratle uygulanmasını temi-nen Birleşmiş Milletlere üye olan ülkelerin kendi mevzuatlarında, kendi kanunlarında da ani değişiklikler yapmaları zarurî hâle gelecektir.

O bakımdan, dinamik bir durum arz eden bu konuda, sayın üyelerimizin de gerekli hassasiyeti göstererekten böyle bir ihtisas komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisimizde de kurulmasını kabul edeceklerini ümit eder, hepinize saygı ve sevgiler sunarım.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2.- Bu İçtüzük hükmü yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen?... Yok.

2 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü, maddeyi okutuyorum:

MADDE 3.- Bu İçtüzük hükmünü Türkiye Büyük Millet Meclisi yürütür.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Teklifin tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin tümü kabul edilmiş ve Meclis kararı olmuştur; hayırlı olsun.

16.5.1996 TARİHLİ VE 424 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN BAŞLIĞI İLE BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE BU İÇTÜZÜĞE BAZI MADDELER EKLENMESİ HAKKINDA KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 24.5.1996 - Sayı: 22645)

16.5.1996 TARİHLİ VE 424 SAYILI KARARA İLİŞKİN BİLGİ

İÇERİK

5.3.1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde altıncı değişiklik, 20 nci Dönemde 16.5.1996 tarihli ve 424 sayılı Kararla yapılmıştır. Millet Meclisi İçtüzüğünü kapsamlı olarak değiştiren bu Karar 30 maddeden oluşmaktadır. 424 sayılı Kararla Millet Meclisi İçtüzüğünün yerleşmiş, müesseseleşmiş ve alışılmış kuralları korunmuş, Tek Meclis sisteminin gereği olarak Birleşik Toplantı İçtüzüğünün (mülga) bazı müesseselerine yer verilmiş, uygulamalarda noksanlık veya boşlukları görülen hususlara mevcut teamüller de dikkate alınmak suretiyle yeni düzenlemeler getirilmiş, Anayasanın ve kanunların öngördüğü müesseselere yer verilmiş ve Anayasa gereği olan değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
BİRİNCİ KISIM **Genel hükümler ve tarifler**	**BİRİNCİ KISIM** **Genel Hükümler ve Tarifler**
Dönem, yasama yılı, birleşim ve oturum. **MADDE 1.-** Yasama dönemi, Millet Meclisinin iki milletvekili genel seçimi arasındaki süre olup, bu süre, Anayasa uyarınca uzatılmadığı veya seçimler yenilenmediği takdirde, dört yıldır. Yasama yılı, 1 Kasımda başlayıp 31 Ekimde sona eren süredir. Birleşim, Genel Kurulun belli bir gününde açılan toplantısıdır. Oturum, bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biridir.	**Dönem, yasama yılı, birleşim ve oturum.** **MADDE 1**.- Yasama dönemi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iki milletvekili genel seçimi arasındaki süre olup, bu süre, Anayasa uyarınca uzatılmadığı veya seçimler yenilenmediği takdirde, beş yıldır. Yasama yılı, 1 Ekimde başlayıp 30 Eylülde sona eren süredir. Birleşim, Genel Kurulun belli bir gününde açılan toplantısıdır. Oturum, bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biridir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Üye tamsayısı. **MADDE 2.-** Üye tamsayısı dörtyüzellidir. Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması üye tam sayısını değiştirmez. Ancak, bu İçtüzükte öngörülen seçimler için, siyasî parti gruplarının ve siyasî parti grupu mensubu olmayanların yüzde oranlarının hesaplanmasında, üye tam sayısından açık milletvekilliklerinin çıkarılması suretiyle bulunan sayı esastır.	**Üye tamsayısı.** **MADDE 2.-** Üye tamsayısı beşyüzellidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması üye tamsayısını değiştirmez. Ancak, bu İçtüzükte öngörülen seçimler için, siyasî parti gruplarının ve siyasî parti grubu mensubu olmayanların yüzde oranlarının hesaplanmasında, üye tamsayısından açık milletvekilliklerinin çıkarılması suretiyle bulunan sayı esastır.
İlk toplantı ve andiçme. **MADDE 3.-** Milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyolarında ilânını takibeden beşinci gün saat 15,00'te Millet Meclisi Genel Kurulu çağrısız olarak toplanır. Bu birleşimde, önce milletvekillerinin andiçme töreni yapılır. Andiçme töreninde bulunmayan milletvekilleri, katıldıkları ilk birleşimin başında andiçerler. Andiçme, her milletvekilinin, Anayasadaki metni kürsüden yüksek sesle okuması suretiyle olur. Ara seçimde milletvekili seçilenler, katıldıkları ilk birleşimin başında andiçerler. Milletvekilleri, seçim çevresi, soyadı ve adlarının alfabe sırasına göre andiçerler.	**İlk toplantı ve andiçme.** **MADDE 3.-** Milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında ilânını takip eden beşinci gün saat 15.00'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu çağrısız olarak toplanır. Bu birleşimde, önce milletvekillerinin andiçme töreni yapılır. Andiçme töreninde bulunmayan milletvekilleri, katıldıkları ilk birleşimin başında andiçerler. Andiçme, her milletvekilinin, Anayasadaki metni kürsüden yüksek sesle okuması suretiyle olur. Ara seçimde milletvekili seçilenler, katıldıkları ilk birleşimin başında andiçerler. Milletvekilleri, seçim çevresi, soyadı ve adlarının alfabe sırasına göre andiçerler.
Yasama yılının başlaması. **MADDE 4.-** Millet Meclisi 3 üncü maddede yazılı olan durum dışında her Kasım ayının birinci günü çağrısız toplanır.	**Yasama yılının başlaması.** **MADDE 4.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, 3 üncü maddede yazılı olan durum dışında her Ekim ayının birinci günü çağrısız toplanır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Tatil. **MADDE 5.-** Tatil, Yasama Meclislerinin aynı gün başlamak ve aynı gün sona ermek üzere çalışmalarını ertelemeleridir. Tatile giriş, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunun yukarıdaki esasa uygun kararları ayrı ayrı almalarına bağlıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin tatile girmesi için Millet Meclisince karar alınması, Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra teklifin Genel Kurulca oylanması suretiyle olur. Bir yasama yılında beş aydan fazla tatil yapılamaz.	**Tatil.** **MADDE 5.-** Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir. Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer. Bir yasama yılı içinde üç aydan fazla tatil yapılamaz.
Araverme. **MADDE 6.-** Araverme, Millet Meclisinin onbeş günü geçmemek üzere çalışmalarını ertelemesidir. Millet Meclisinin araverme kararı alması, Danışma Kurulunun bu konudaki görüşü alındıktan sonra teklifin Genel Kurulca oylanması suretiyle olur.	**Araverme.** **MADDE 6.-** Araverme, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onbeş günü geçmemek üzere çalışmalarını ertelemesidir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin araverme kararı alması, Danışma Kurulunun bu konudaki görüşü alındıktan sonra teklifin Genel Kurulca oylanması suretiyle olur.
Olağanüstü toplantı çağrıları. **MADDE 7.-** Tatil veya ara verme sırasında Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisini; Millet Meclisi Başkanı, Millet Meclisini ve Cumhuriyet Senatosu Başkanı, Cumhuriyet Senatosunu olağanüstü toplantıya çağırdığı takdirde, Millet Meclisi, çağrı günü toplanır. Millet Meclisi Başkanı, olağanüstü toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya en az doksan milletvekilinin imzasını taşıyan gerekçeli bir önerge üzerine yapar. Bu çağrıda, olağanüstü toplantı gün ve saatinin ve bu toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır.	**Tatilde veya aravermede toplantı.** **MADDE 7.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, tatil veya araverme sırasında Cumhurbaşkanı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılması hâlinde, belirtilen gün ve saatte toplanır. Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı doğrudan gerek görürse toplantı çağrısına karar verebilir. Üyelerin beşte birinin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini ise en geç yedi gün içinde yerine getirir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Olağanüstü toplantıda birleşim açılınca, Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Olağanüstü toplantıyı gerektiren konu üzerinde Yasama Meclislerince yapılması gerekli işlemler tamamlanınca, Millet Meclisi çalışmalarına devama karar verebilir.	Bu çağrılarda, toplantı gün ve saatinin ve bu toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır. Birleşim yeterli çoğunlukla açılabildiği takdirde, Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatile veya aravermeye devam olunur. Yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrı düşer.
İKİNCİ KISIM **Millet Meclisinin Kuruluşu** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Başkanlık Divanı**	**İKİNCİ KISIM** **Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kuruluşu** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Başkanlık Divanı**
Geçici Başkanlık Divanı. **MADDE 8.-** Yasama döneminin birinci birleşiminin ilk oturumundan başlayarak Başkan seçilinceye kadar, en yaşlı milletvekili, Geçici Başkanlık görevini yapar. İkinci derecede en yaşlı üye, Başkanvekilliği görevini yerine getirir. En genç altı milletvekili de, geçici olarak Divan Üyeliği yaparlar.	**Geçici Başkanlık Divanı.** **MADDE 8.-** Yasama döneminin birinci birleşiminin ilk oturumundan başlayarak Başkan seçilinceye kadar, en yaşlı milletvekili, Geçici Başkanlık görevini yapar. İkinci derecede en yaşlı üye, Başkanvekilliği görevini yerine getirir. En genç altı milletvekili de, geçici olarak kâtip üyelik yaparlar.
Başkanlık Divanının kuruluşu. **MADDE 9.-** Başkanlık Divanı, bir Başkan; dört Başkanvekili; üç İdareci Üye; yedi Divan Üyesinden kurulur. Gerektiğinde, Genel Kurul, Danışma Kurulunun teklifi üzerine İdareci Üyelerin veya Divan Üyelerinin sayısını artırabilir.	**Başkanlık Divanının kuruluşu.** **MADDE 9.-** Başkanlık Divanı, bir Başkan; dört Başkanvekili; yedi Kâtip Üye; üç İdare Amirinden kurulur. Gerektiğinde, Genel Kurul, Danışma Kurulunun teklifi üzerine kâtip üyelerin veya idare amirlerinin sayısını artırabilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Başkanın seçimi; görev süresi. **MADDE 10.-** Yasama dönemi başında, üyelerin andiçme töreninden sonra ve gizli oyla, iki yasama yılı için Başkan seçimi yapılır. Başkan seçimi için siyasî parti gruplarınca aday gösterilemez. Başkan, Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu ile seçilir. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, üçüncü ve daha sonraki oylamalarda seçilebilmek için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu yeterlidir.	**Başkan seçimi ve süresi.** **MADDE 10.-** Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenin görev süresi üç yasama yılıdır. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren beş gün içinde tamamlanır.
Parti gruplarının Başkanlık Divanında temsili. **MADDE 11.-** Millet Meclisi Başkanı, siyasî parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasi parti grupuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit eder ve Danışma Kuruluna bildirir. Başkanlık Divanındaki görev yerleri, Başkanvekillikleri için -iki adedi Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğuna sahip siyasî parti grupuna ait olmak üzere- oranı en yüksek olandan başlayarak sıra ile dağıtılır. İdareci Üyeliklerle, Divan Üyelikleri için görev yerleri dağıtımı Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca kararlaştırılır.	**Parti gruplarının Başkanlık Divanında temsili.** **MADDE 11.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, siyasî parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasî parti grubuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit eder ve Danışma Kuruluna bildirir. Başkanlık Divanındaki görev yerleri, başkanvekillikleri için -iki adedi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğuna sahip siyasî parti grubuna ait olmak üzere- oranı en yüksek olandan başlayarak sıra ile dağıtılır. Kâtip üyeliklerle, İdare Amirlikleri için görev yerleri dağıtımı Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca kararlaştırılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Siyasî parti grupları kendilerine düşen yerler için adaylarını gösterir. Bu adayları gösteren listenin Genel Kurulca işaret oyuyla oylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur. Millet Meclisi Başkanvekilleri, İdareci Üyeleri ve Divan Üyeleri iki yasama yılı için seçilirler. Bu görevlerde herhangi bir suretle boşalma olması hâlinde, yeni seçilen Divan Üyesi, eskisinin görev süresini tamamlar.	Siyasî parti grupları kendilerine düşen yerler için adaylarını gösterir. Bu adayları gösteren listenin Genel Kurulca işaret oyuyla oylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur. Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanvekillikleri, kâtip üyelikleri ve idare amirlikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Bu görevlerde herhangi bir suretle boşalma olması hâlinde, yeni seçilen divan üyesi, eskisinin görev süresini tamamlar.
Başkanlık Divanında boşalma. **MADDE 12.-** Başkanlıkta boşalma hâlinde, yeni Başkan seçilinceye kadar, en yaşlı Başkanvekili, Geçici Başkanlık görevini yerine getirir. Başkanlık Divanının diğer üyeliklerinde boşalma hâlinde, noksan üyelik tamamlanıncaya kadar Divanın görev ve yetkisi aynen devam eder. Noksan üyelik en kısa zamanda tamamlanır. Mensubolduğu siyasî parti ile üyelik bağı sona eren veya Millet Meclisinde grup kurma hakkını kaybeden bir siyasî parti mensubu üyenin, Başkanlık Divanındaki görevi kendiliğinden sona erer. Bu takdirde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır. Genel Kurulda siyasî parti gruplarının oranlarında değişiklik olması sonucunda, bunların Başkanlık Divanında sahiboldukları üyeliklerin sayısı ve görev yerleri değişen oranlara uymuyorsa Başkan, bu durumu tespit eder. Bunun üzerine, 11. madde uyarınca gereken işlem yapılır.	**Başkanlık Divanında boşalma.** **MADDE 12.-** Başkanlıkta boşalma hâlinde, yeni Başkan seçilinceye kadar, en yaşlı Başkanvekili, Geçici Başkanlık görevini yerine getirir. Başkanlık Divanının diğer üyeliklerinde boşalma hâlinde, noksan üyelik tamamlanıncaya kadar Divanın görev ve yetkisi aynen devam eder. Noksan üyelik en kısa zamanda tamamlanır. Mensup olduğu siyasî parti ile üyelik bağı sona eren veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurma hakkını kaybeden bir siyasî parti mensubu üyenin, Başkanlık Divanındaki görevi kendiliğinden sona erer. Bu takdirde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır. Genel Kurulda siyasî parti gruplarının oranlarında değişiklik olması sonucunda, bunların Başkanlık Divanında sahip oldukları üyeliklerin sayısı ve görev yerleri değişen oranlara uymuyorsa, Başkan, bu durumu tespit eder. Bunun üzerine, 11 inci madde uyarınca gereken işlem yapılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Başkanlık Divanının görevleri. **MADDE 13.-** Başkanlık Divanı, kanunlar ve İçtüzük gereğince verilen görevleri yerine getirir. Genel Kuruldaki oylamalarda ve seçimlerde önemli bir yanlışlık olduğu iddia edilirse, Başkan usul görüşmesi açabilir ve gerekirse oya başvurarak düzeltme yapar. Yanlışlık birleşimden sonra anlaşılırsa Meclis Başkanı, Divanı toplayarak takibedilecek yolu kararlaştırır. Başkan, kendisine ait görevlerin yerine getirilmesi bakımından gerekli görürse, Divanın görüşünü alabilir. Başkanlık Divanının toplantı yeter sayısı üye tamsayısının, karar yeter sayısı ise hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğudur; Ancak Başkanlık Divanı Üyelerinin tek başlarına üzerlerine aldıkları işlerden dolayı yapılacak şikâyetler için toplantı yeter sayısı, hakkında şikâyette bulunulan üyenin dışındaki bütün üyelerin tamamıdır. Başkan veya vekil olarak görevlendirdiği Başkanvekili hazır bulunmadan Divan toplanamaz ve karar alamaz.	**Başkanlık Divanının görevleri.** **MADDE 13.-** Başkanlık Divanı, kanunlar ve İçtüzük gereğince verilen görevleri yerine getirir. Genel Kuruldaki oylamalarda ve seçimlerde önemli bir yanlışlık olduğu iddia edilirse, Başkan usul görüşmesi açabilir ve gerekirse oya başvurarak düzeltme yapar. Yanlışlık birleşimden sonra anlaşılırsa Meclis Başkanı, Divanı toplayarak takip edilecek yolu kararlaştırır. Başkan, kendisine ait görevlerin yerine getirilmesi bakımından gerekli görürse, Divanın görüşünü alabilir. Başkanlık Divanının toplantı yeter sayısı üye tamsayısının, karar yeter sayısı ise hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğudur; Ancak Başkanlık Divanı üyelerinin tek başlarına üzerlerine aldıkları işlerden dolayı yapılacak şikâyetler için toplantı yeter sayısı, hakkında şikâyette bulunulan üyenin dışındaki bütün üyelerin tamamıdır. Başkan veya vekil olarak görevlendirdiği Başkanvekili hazır bulunmadan Divan toplanamaz ve karar alamaz.
Başkanın görevleri. **MADDE 14.-** Başkanın görevleri şunlardır: 1. Millet Meclisini Meclis dışında temsil etmek; 2. Genel Kurul görüşmelerini yönetmek; 3. Tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini denetlemek; 4. Başkanlık Divanına başkanlık etmek ve Divanın gündemini hazırlamak;	**Başkanın görevleri.** **MADDE 14.-** Başkanın görevleri şunlardır: 1. Türkiye Büyük Millet Meclisini Meclis dışında temsil etmek; 2. Genel Kurul görüşmelerini yönetmek; 3. Tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini denetlemek; 4. Başkanlık Divanına başkanlık etmek ve Divanın gündemini hazırlamak;

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
5. Danışma Kuruluna başkanlık etmek; 6. Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek; 7. Başkanlık Divanı kararlarını uygulamak; 8. Millet Meclisinin idarî ve malî işleri ile kolluk işlerini yürütmek ve denetlemek; 9. Millet Meclisini ve çalışmalarını tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak; 10. Kendisine Anayasa, kanunlar ve içtüzükler gereğince verilen görevleri yerine getirmek; Başkan, özürlü olduğu veya Millet Meclisi toplantı hâlinde iken Ankara dışında bulunduğu zaman, görevlerini yerine getirmek üzere, Başkanvekillerinden birisini kendisine yazıyla vekil olarak tayin eder. Başkan, Millet Meclisi Başkanlığına ayrılan resmî konaklarda oturur.	5. Danışma Kuruluna başkanlık etmek; 6. Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek; işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanı ve üyelerini uyarmak ve durumu Genel Kurulun bilgisine sunmak; 7. Başkanlık Divanı kararlarını uygulamak; 8. Türkiye Büyük Millet Meclisinin idarî ve malî işleri ile kolluk işlerini yürütmek ve denetlemek; 9. Başkanlık Divanı bünyesinde oluşturulacak "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu" aracılığıyla Meclisi ve çalışmalarını yurt içinde ve yurt dışında tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak; 10. Kendisine Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince verilen görevleri yerine getirmek. Başkan, özürlü olduğu veya Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı hâlinde iken Ankara dışında bulunduğu zaman, görevlerini yerine getirmek üzere, başkanvekillerinden birisini kendisine yazıyla vekil olarak tayin eder. Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ayrılan resmî konaklarda oturur.
Başkanvekillerinin görevleri. **MADDE 15.-** Başkanvekillerinin görevi, Başkanın yerine Genel Kurul görüşmelerini yönetmek ve yönettiği oturumlarla ilgili tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini gözetmektir. Başkanvekillerinin hangi birleşim veya oturumları yöneteceklerine Başkan karar verir.	**Başkanvekillerinin görevleri.** **MADDE 15.-** Başkanvekillerinin görevi, Başkanın yerine Genel Kurul görüşmelerini yönetmek ve yönettiği oturumlarla ilgili tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini gözetmektir. Başkanvekillerinin hangi birleşim veya oturumları yöneteceklerine Başkan karar verir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
İdareci Üyelerin görevleri. **MADDE 16.-** İdareci Üyelerin görevleri şunlardır: 1. Millet Meclisinin idarî ve malî işleri ile kolluk işlerini Millet Meclisi Başkanının talimatına uygun olarak yürütmekte Başkana yardımcı olmak; 2. Özel törenleri idare etmek; 3. Millet Meclisi bütçesine ilişkin tekliflerini Başkana sunmak; 4. Genel ve özel giriş kartlarını dağıtmak; İdareci Üyeler; sükun ve düzenin korunması, görüşmelerin açıklık ve serbestliğinin sağlanması ve gereken hallerde muhafız taburunun ve emniyet kuvvetinin kullanılmasında Başkanlığın yürütme vasıtalarıdır; ortak sorumluluk içinde görev yaparlar ve yetki kullanırlar; tatil ve araverme sırasında sıra ile Ankara'da otururlar, bu sırayı Başkan tespit eder.	**İdare Amirlerinin görevleri.** **MADDE 17.-** İdare amirlerinin görevleri şunlardır: 1. Türkiye Büyük Millet Meclisinin idarî ve malî işleri ile kolluk işlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının talimatına uygun olarak yürütmekte Başkana yardımcı olmak; 2. Özel törenleri idare etmek; 3. Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesine ilişkin tekliflerini Başkana sunmak; 4. Genel ve özel giriş kartlarını dağıtmak. İdare Amirleri sükûn ve düzenin korunması, görüşmelerin açıklık ve serbestliğinin sağlanması ve gereken hallerde muhafız taburunun ve emniyet kuvvetinin kullanılmasında Başkanlığın yürütme vasıtalarıdır; ortak sorumluluk içinde görev yaparlar ve yetki kullanırlar; tatil ve araverme sırasında sıra ile Ankara'da otururlar, bu sırayı Başkan tespit eder.
Divan Üyelerinin görevleri. **MADDE 17.-** Divan Üyelerinin görevleri şunlardır: 1. Tutanakların tutulmasını denetlemek; 2. Tutanak özetlerini yazmak; 3. Genel Kurulda evrak okumak; 4. Yoklama yapmak; 5. Oyları saymak; 6. Seçimlerin düzen ve dürüstlük içinde geçmesini denetlemek; 7. Söz sırasını kaydetmek.	**Kâtip Üyelerin görevleri.** **MADDE 16.-** Kâtip Üyelerin görevleri şunlardır: 1. Tutanakların tutulmasını denetlemek; 2. Tutanak özetlerini yazmak; 3. Genel Kurulda evrak okumak; 4. Yoklama yapmak; 5. Oyları saymak; 6. Seçimlerin düzen ve dürüstlük içinde geçmesini denetlemek; 7. Söz sırasını kaydetmek.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
İKİNCİ BÖLÜM **Siyasî parti grupları ve Danışma Kurulu**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Siyasî Parti Grupları ve Danışma Kurulu**
Siyasî parti gruplarının kuruluşu. **MADDE 18.-** En az on milletvekili bulunan siyasi partiler, Millet Meclisinde grup kurma hakkına sahiptirler. Siyasî parti grupunun ilk kuruluşunda grup içyönetmeliği ile her yasama dönemi başında, o gruba mensup milletvekillerinin ad, soyadı ve seçim çevrelerini gösterir liste gruplarca Meclis Başkanlığına verilir. Sonradan meydana gelecek değişiklikler hakkında da en kısa zamanda aynı işlem yapılır.	**Siyasî parti gruplarının kuruluşu.** **MADDE 18.-** En az yirmi milletvekili bulunan siyasî partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurma hakkına sahiptirler. Siyasî parti grubunun ilk kuruluşunda grup içyönetmeliği ile her yasama dönemi başında, o gruba mensup milletvekillerinin adı, soyadı ve seçim çevrelerini gösterir liste gruplarca Meclis Başkanlığına verilir. Sonradan meydana gelecek değişiklikler hakkında da en kısa zamanda aynı işlem yapılır.
Danışma Kurulu. **Madde 19.-** Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur. Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir. Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağırılabilir. Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağırılır.	**Danışma Kurulu.** **MADDE 19.-** Danışma Kurulu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasî parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur. Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir. Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağrılabilir. Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasî parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.	İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasî parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Komisyonlar**	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Komisyonlar**
Komisyonların adları. **MADDE 20.-** Millet Meclisi komisyonları şunlardır: 1. Anayasa Komisyonu; 2. Adalet Komisyonu; 3. Millî Savunma Komisyonu; 4. İçişleri Komisyonu; 5. Dışişleri Komisyonu; 6. Millî Eğitim Komisyonu; 7. Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu; 8. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu; 9. Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu; 10. Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu; 11. Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu; 12. Çevre Komisyonu.	**Komisyonların adları.** **MADDE 20.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır: 1. Anayasa Komisyonu; 2. Adalet Komisyonu; 3. Millî Savunma Komisyonu; 4. İçişleri Komisyonu; 5. Dışişleri Komisyonu; 6. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu; 7. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu; 8. Çevre Komisyonu; 9. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu; 10. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu; 11. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu;

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla tayin edilir. Komisyonlar, her yasama dönemi başında iki yıl için seçilirler ve görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.	12. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu; 13. Dilekçe Komisyonu; 14. Plan ve Bütçe Komisyonu; 15. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu; 16. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (14) ve (15) inci bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir. Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.
Parti gruplarının komisyonlarda temsili. **MADDE 21.-** Başkan, 11. maddenin ilk fıkrasında belirtilen oranlara göre, komisyonlarda da siyasî parti gruplarına düşen üye sayısını tespit eder. Bir siyasî parti grubu, herhangi bir komisyonda kendisine düşen üyelikten vazgeçebilir. Siyasî parti grupları, adaylarını belli edilecek bir süre içerisinde Başkanlığa bildirirler. Bütün komisyonlar için, siyasî parti gruplarınca bildirilen adayların isimlerini gösterir listelerin Genel Kurulca, işaret oyu ile onaylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur.	**Parti gruplarının komisyonlarda temsili.** **MADDE 21.-** Başkan, 11 inci maddenin ilk fıkrasında belirtilen oranlara göre, komisyonlarda da siyasî parti gruplarına düşen üye sayısını tespit eder. Bir siyasî parti grubu, herhangi bir komisyonda kendisine düşen üyelikten vazgeçebilir. Siyasî parti grupları, adaylarını belli edilecek bir süre içerisinde Başkanlığa bildirirler. Bütün komisyonlar için, siyasî parti gruplarınca bildirilen adayların isimlerini gösterir listelerin Genel Kurulca, işaret oyu ile onaylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Plân ve Bütçe Karma Komisyonu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Karma Komisyonu üyeliğine seçilen milletvekilleri, Millet Meclisi Başkanlık Divanı ve Bakanlar Kurulu üyeleri, Meclis komisyonlarında görev alamazlar.	Plan ve Bütçe Komisyonu ve Dilekçe Komisyonu üyeliğine seçilen milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı ve Bakanlar Kurulu üyeleri, Meclis komisyonlarında görev alamazlar.
Komisyon üyeliklerinde boşalma. **MADDE 22.-** Bir komisyonun üyeliklerinde boşalma olursa yenisi seçilinceye kadar komisyonun görev ve yetkisi aynen devam eder. Noksan üyelik en kısa zamanda tamamlanır. Mensubu olduğu siyasî parti ile üyelik bağı sona eren veya Millet Meclisinde grup kurma hakkını kaybeden bir siyasî partiye mensubolan milletvekilinin, komisyon üyeliği kendiliğinden sona erer. Genel Kurulda siyasî parti gruplarının oranlarında değişiklik olması sonucunda bunların bir komisyonda sahibolduklari üyeliklerin sayısı değişen oranlara uymuyorsa, Başkan bu durumu tespit eder. Bunun üzerine 21. madde uyarınca gereken işlem yapılır.	**Komisyon üyeliklerinde boşalma.** **MADDE 22.-** Bir komisyonun üyeliklerinde boşalma olursa yenisi seçilinceye kadar komisyonun görev ve yetkisi aynen devam eder. Noksan üyelik en kısa zamanda tamamlanır. Mensubu olduğu siyasî parti ile üyelik bağı sona eren veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurma hakkını kaybeden bir siyasî partiye mensup olan milletvekilinin, komisyon üyeliği kendiliğinden sona erer. Genel Kurulda siyasî parti gruplarının oranlarında değişiklik olması sonucunda bunların bir komisyonda sahip oldukları üyeliklerin sayısı değişen oranlara uymuyorsa, Başkan bu durumu tespit eder. Bunun üzerine 21 inci madde uyarınca gereken işlem yapılır.
Esas komisyonlar. **MADDE 23.-** Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona, esas komisyon denir. Esas komisyonun hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında kanun ve İçtüzük hükümlerine göre, Başkanlık tarafından tespit edilir.	**Komisyonlara havale, esas ve tali komisyonlar.** **MADDE 23.-** Tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona esas komisyon denir. Tali komisyonlar, işin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde esas komisyona görüş bildiren komisyonlardır. Başkanlıkça, esas komisyona ve diğer komisyonlara havale birlikte yapılır. Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler. Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi; esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.
Anayasanın 92 nci maddesine göre kurulan komisyonlar. **MADDE 24.-** Anayasanın 92 nci maddesi gereğince kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Karma Komisyonlarının üye tamsayısı Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlarının anlaşmasıyla tespit edilir. Millet Meclisi Başkanı en kısa zamanda siyasî parti grupları başkanlıklarına, her siyasî parti grubundan bu komisyonlara seçilecek üye sayısını bildirir. Millet Meclisinden Karma Komisyona seçilecek üyeler hakkında 21 inci ve 22 nci maddeler hükümleri uygulanır. Karma Komisyonlar Millet Meclisi Başkanlığınca denetlenir. Karma Komisyonlar kendilerine havale edilen işi sona erdirinceye kadar göreve devam ederler. Ancak, Millet Meclisi döneminin sona ermesi hâlinde, seçimleri yenilenir.	

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibinin seçimi. **MADDE 25.-** Üye seçimi tamamlanınca, komisyonlar, Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağırılırlar. Bu toplantıda komisyonlar, başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerini seçerler. Bu seçim için toplantı yeter sayısı, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğudur. Seçim gizli oyla yapılır. Seçilmek için, toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Gereken hallerde, komisyon başkanının teklifi üzerine belli bir konu için özel sözcüler veya bir özel kâtip toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğunun oyu ile seçilir.	**Komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibinin seçimi.** **MADDE 24.-** Üye seçimi tamamlanınca, komisyonlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılırlar. Bu toplantıda komisyonlar, başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerini seçerler. Bu seçim için toplantı yeter sayısı, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğudur. Seçim gizli oyla yapılır. Seçilmek için, toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Gereken hallerde, komisyon başkanının teklifi üzerine belli bir konu için özel sözcüler veya bir özel kâtip toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğunun oyu ile seçilir. Yeni kurulan bir hükümetin güven oyu almasından itibaren on gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimleri yenilenir.
Tatil ve araverme sırasında komisyonların çalışması. **MADDE 26.-** Hangi komisyonların tatil ve araverme sırasında çalışacağı, Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir.	**Tatil ve araverme sırasında komisyonların çalışması.** **MADDE 25.-** Hangi komisyonların tatil ve araverme sırasında çalışacağı, Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir.
Komisyonların toplantıya çağrılması. **MADDE 27.-** Komisyonlar, kendi başkanlarınca toplantıya çağrılır. Zorunluluk olmadıkça komisyon toplantısı için çağrı, en az iki gün önceden yapılır. Bu çağrıda komisyon başkanınca hazırlanan gündem de belirtilir. Ancak, komisyon gündemine hâkimdir.	**Komisyonların toplantıya çağrılması.** **MADDE 26.-** Komisyonlar, kendi başkanlarınca toplantıya çağrılır. Zorunluluk olmadıkça komisyon toplantısı için çağrı, en az iki gün önceden yapılır. Bu çağrıda komisyon başkanınca hazırlanan gündem de belirtilir. Ancak, komisyon gündemine hâkimdir, üyeleri tarafından gündeme alınması teklif edilen işler hakkında karar verir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Bu çağrı ve gündem komisyon üyelerine, Başbakanlığa, ilgili bakanlıklara ve parti gruplarına ve diğer ilgili komisyonların başkanlıklarına ve teklifleri gündemde yer alan kanun teklifi sahibi Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden ilk imza sahibine gönderilir; ayrıca ilân tahtasına asılır.	Bu çağrı ve gündem komisyon üyelerine, Başbakanlığa, ilgili bakanlıklara ve parti gruplarına ve diğer ilgili komisyonların başkanlıklarına ve teklifleri gündemde yer alan kanun teklifi sahibi Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden ilk imza sahibine gönderilir; ayrıca ilan tahtasına asılır. Üyelerinin üçte biri tarafından Komisyona teklif edilecek gündem üzerine de komisyonlar, Başkanlarınca toplantıya çağrılır.
Komisyon başkanı, toplantı ve karar yeter sayısı. **MADDE 28.-** Komisyonlar, başkanlarının yönetiminde çalışır. Başkan bulunmadığı zaman başkanvekili, o da yoksa sözcü, komisyona başkanlık eder. Komisyonlar, üye tamsayısının üçte biri ile toplanır ve hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğu ile karar verir.	**Komisyon başkanı, toplantı ve karar yeter sayısı** **MADDE 27.-** Komisyonlar, başkanlarının yönetiminde çalışır. Başkan bulunmadığı zaman başkanvekili, o da yoksa sözcü, komisyona başkanlık eder. Komisyonlar, üye tamsayısının üçte biri ile toplanır ve hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğu ile karar verir.
Komisyonlara devam. **MADDE 29.-** Komisyon üyeleri, komisyon toplantılarına devama mecburdurlar. Komisyon devam cetvelleri, Millet Meclisi Başkanlığına ve siyasî parti grubu başkanlıklarına sunulur. İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste üç toplantıya veya bir yıl içindeki toplantıların üçte birine katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasî parti grubunca komisyondan geri çekilebilir. Bu suretle boşalan üyelik en kısa zamanda tamamlanır.	**Komisyonlara devam.** **MADDE 28.-** Komisyon üyeleri, komisyon toplantılarına devama mecburdurlar. Komisyon devam cetvelleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve siyasî parti grubu başkanlıklarına sunulur. İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste üç toplantıya veya bir yıl içindeki toplantıların üçte birine katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasî parti grubunca komisyondan geri çekilebilir. Bu suretle boşalan üyelik en kısa zamanda tamamlanır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyonlarda söz alma. **MADDE 30.-** Komisyonlarda istem sırasına göre söz verilir. Komisyon başkanı ve komisyondaki Hükümet temsilcisi, söz sırasına bağlı değildir. Komisyonca çağrılmış uzmanlara, komisyon başkanı, gerekli gördüğü zaman söz verebilir.	**Komisyonlarda söz alma.** **MADDE 29.-** Komisyonlarda istem sırasına göre söz verilir. Komisyon başkanı ve komisyondaki Hükümet temsilcisi, söz sırasına bağlı değildir. Komisyonca çağrılmış uzmanlara, komisyon başkanı, gerekli gördüğü zaman söz verebilir.
Komisyonlarda Hükümetin temsili ve uzman çağrılması. **MADDE 31.-** Komisyon toplantılarına Başbakan veya bir bakan katılabilir. Başbakan veya bakan, gerekli görürse, kendi yerine, yüksek dereceli bir kamu görevlisine yazılı temsil yetkisi verebilir. Komisyonlar fikirlerini almak üzere, uzmanlar çağırma yetkisine sahiptirler.	**Komisyonlarda Hükümetin temsili ve uzman çağrılması.** **MADDE 30.-** Komisyon toplantılarına Başbakan veya bir bakan katılabilir. Başbakan veya bakan, gerekli görürse, kendi yerine, yüksek dereceli bir kamu görevlisine yazılı temsil yetkisi verebilir. Komisyonlar fikirlerini almak üzere, uzmanlar çağırma yetkisine sahiptirler.
Komisyon toplantılarına girebilecek olanlar. **MADDE 32.-** Komisyon toplantıları Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine, Bakanlar Kurulu üyelerine ve Hükümet temsilcilerine açıktır. Komisyonlarda, Millet Meclisi üyeleri, teklifte imzası bulunan senatörler ve Bakanlar Kurulu üyeleri söz alabilirler. Ancak, komisyon üyeleri dışında kimse değişiklik önergeleri veremez ve oy kullanamaz. Her milletvekili üyesi olmadığı bir komisyonun belgelerini görüp okuyabilir.	**Komisyon toplantılarına girebilecek olanlar.** **MADDE 31.-** Komisyon toplantıları Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine, Bakanlar Kurulu üyelerine ve Hükümet temsilcilerine açıktır. Komisyonlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ve Bakanlar Kurulu üyeleri söz alabilirler. Ancak, komisyon üyeleri dışında kimse değişiklik önergeleri veremez ve oy kullanamaz. Her milletvekili üyesi olmadığı bir komisyonun belgelerini görüp okuyabilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyonlarda kapalı oturum. **MADDE 33.-** Bir komisyonda kapalı oturum yapılmasını ilgili bakan yahut komisyon üyelerinin üçte biri isteyebilir. Kapalı oturumda komisyon üyelerinden ve bakanlardan başkası bulunamaz. Kapalı oturum yapılması, görüşmelerin sır olarak saklanmasına söz vermek demektir.	**Komisyonlarda kapalı oturum.** **MADDE 32.-** Bir komisyonda kapalı oturum yapılmasını ilgili bakan yahut komisyon üyelerinin üçte biri isteyebilir. Kapalı oturumda komisyon üyelerinden ve bakanlardan başkası bulunamaz. Kapalı oturum yapılması, görüşmelerin sır olarak saklanmasına söz vermek demektir.
Komisyon tutanakları. **MADDE 34.-** Komisyon kâtibi görüşmelerin tutanak özetini düzenler ve komisyon başkanı ile birlikte imzalar. Bu tutanak özetine oturumda hazır bulunan komisyon üyeleri, varsa yazılı itirazlarını ekleyebilirler. Komisyon kâtibinin bulunmadığı hallerde, hazır bulunan en genç komisyon üyesi, geçici olarak kâtiplik görevini yerine getirir. Komisyon karar verirse, tam tutanak tutulur.	**Komisyon tutanakları.** **MADDE 33.-** Komisyon kâtibi görüşmelerin tutanak özetini düzenler ve komisyon başkanı ile birlikte imzalar. Bu tutanak özetine oturumda hazır bulunan komisyon üyeleri, varsa yazılı itirazlarını ekleyebilirler. Komisyon kâtibinin bulunmadığı hallerde, hazır bulunan en genç komisyon üyesi, geçici olarak kâtiplik görevini yerine getirir. Komisyon karar verirse, tam tutanak tutulur.
Görüş alma, görüş bildirme. **MADDE 35.-** Bir komisyon, kendisine havale edilen tasarı veya teklifi, başka bir komisyonun ihtisası dâhilinde görürse, gerekçeli olarak tasarı veya teklifin o komisyona havale edilmesini isteyebilir. Bir komisyon, kendisine havale edilen tasarı veya teklif yahut herhangi bir mesele için, bir başka komisyonun düşüncesini öğrenmeyi gerekli görürse, tasarı veya teklifin o komisyonda görüşüldükten sonra iadesini isteyebilir.	**Görüş alma, görüş bildirme.** **MADDE 34.-** Bir komisyon, kendisine havale edilen tasarı veya teklifi, başka bir komisyonun ihtisası dâhilinde görürse, gerekçeli olarak tasarı veya teklifin o komisyona havale edilmesini isteyebilir. Bir komisyon, kendisine havale edilen tasarı veya teklif yahut herhangi bir mesele için, bir başka komisyonun düşüncesini öğrenmeyi gerekli görürse, tasarı veya teklifin o komisyonda görüşüldükten sonra iadesini isteyebilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Bir komisyon, başka bir komisyona havale edilmiş bir tasarı veya teklif yahut herhangi bir mesele için düşüncesini belirtmekte yarar görürse, o tasarı veya teklifin kendisine havale edilmesini isteyebilir. Böyle hallerde, ilgili her iki komisyon aynı görüşte iseler, Meclis Başkanı gereğini yerine getirir ve Genel Kurula bilgi verir. İki komisyon arasında uyuşmazlık çıkarsa, mesele Meclis Başkanı tarafından Genel Kurula sunulur ve görüşme yoluyla halledilir.	Bir komisyon, başka bir komisyona havale edilmiş bir tasarı veya teklif yahut herhangi bir mesele için düşüncesini belirtmekte yarar görürse, o tasarı veya teklifin kendisine havale edilmesini isteyebilir. Böyle hallerde, ilgili her iki komisyon aynı görüşte iseler, Meclis Başkanı gereğini yerine getirir ve Genel Kurula bilgi verir. İki komisyon arasında uyuşmazlık çıkarsa, mesele Meclis Başkanı tarafından Genel Kurula sunulur ve görüşme yoluyla halledilir.
Komisyonların yetkisi, toplantı yeri ve zamanı. **MADDE 36.-** Komisyonlar, kendilerine havale edilen kanun tasarı veya tekliflerini aynen veya değiştirerek kabul veya reddedebilirler; birbirleriyle ilgili gördüklerini birleştirerek görüşebilirler ve Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, Millet Meclisi Başkanlığınca kendilerine ayrılan salonlarda toplanırlar. Ancak, komisyonlar, 90 ıncı maddedeki özel durum dışında kanun teklif edemezler, kendilerine havale edilenler dışında kalan işlerle uğraşamazlar, Başkanlık Divanının kararı olmaksızın Genel Kurulun toplantı saatlerinde görüşme yapamazlar ve kanun tasarı ve tekliflerini bölerek ayrı ayrı metinler hâlinde Genel Kurula sunamazlar.	**Komisyonların yetkisi, toplantı yeri ve zamanı.** **MADDE 35.-** Komisyonlar, kendilerine havale edilen kanun tasarı veya tekliflerini aynen veya değiştirerek kabul veya reddedebilirler; birbirleriyle ilgili gördüklerini birleştirerek görüşebilirler ve Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca kendilerine ayrılan salonlarda toplanırlar. Ancak, komisyonlar, 92 nci maddedeki özel durum dışında kanun teklif edemezler, kendilerine havale edilenler dışında kalan işlerle uğraşamazlar, Başkanlık Divanının kararı olmaksızın Genel Kurulun toplantı saatlerinde görüşme yapamazlar ve kanun tasarı ve tekliflerini bölerek ayrı ayrı metinler hâlinde Genel Kurula sunamazlar.
Bekleme süresi. **MADDE 37.-** Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesine, havale tarihinden itibaren kırksekiz saat sonra başlanabilir. Komisyona havale edilen evrak, komisyon başkanlığınca re'sen	**Bekleme süresi.** **MADDE 36.-** Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesine, havale tarihinden itibaren kırksekiz saat sonra başlanabilir. Komisyona havale edilen evrak, komisyon başkanlığınca resen veya

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
veya komisyon üyelerinden beşi tarafından yazıyla istenirse, bastırılarak komisyon üyelerine dağıtılır. Bu takdirde, söz konusu süre, dağıtım tarihinden itibaren başlar. Danışma Kurulunun tavsiyesi veya bir kanun tasarı veya teklifinin tümünün veya belli hükümlerinin komisyona geri alınması veya geriverilmesi hallerinde, yukarıdaki fıkrada yazılı süre kaydına uyulmayabilir.	komisyon üyelerinden beşi tarafından yazıyla istenirse, bastırılarak komisyon üyelerine dağıtılır. Bu takdirde, söz konusu süre, dağıtım tarihinden itibaren başlar. Danışma Kurulunun tavsiyesi veya bir kanun tasarı veya teklifinin tümünün veya belli hükümlerinin komisyona geri alınması veya geri verilmesi hallerinde, yukarıdaki fıkrada yazılı süre kaydına uyulmayabilir.
İnceleme süresi. **MADDE 38.-** Tasarı veya teklifler komisyona havale gününden nihayet kırkbeş gün içinde komisyonca neticelendirilip Genel Kurula gönderilmek lâzımdır. Aksi takdirde adı geçen tasarı veya teklifin doğrudan doğruya gündeme alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri istemek hakkını haizdirler. Bir komisyon tarafından diğerine havale edilmiş olan bir mesele on gün içinde sonuçlandırılmak ve kabil olmazsa gerekçesi bildirilmek gerekir.	**Komisyonlarda inceleme süresi.** **MADDE 37.-** Tasarı veya tekliflerle kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç kırkbeş gün içinde sonuçlandırılması gerekir. Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul gündemine alınmak üzere Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür. Başkanlıkça esas komisyon dışında, tali komisyonlara da havale edilmiş olan bir konu bu komisyonlarca on gün içinde sonuçlandırılır. Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi komisyonun müracaatı hâlinde en çok on gün daha uzatılabilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Anayasaya uygunluğun incelenmesi. **MADDE 39.-** Komisyonlar, kendilerine havale edilen tasarı veya tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler. Bir komisyon, bir tasarı veya teklifin Anayasaya aykırı olduğunu gördüğü takdirde gerekçesini belirterek maddelerin müzakeresine geçmeden reddeder.	**Anayasaya uygunluğun incelenmesi.** **MADDE 38.-** Komisyonlar, kendilerine havale edilen tasarı veya tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler. Bir komisyon, bir tasarı veya teklifin Anayasaya aykırı olduğunu gördüğü takdirde gerekçesini belirterek maddelerin müzakeresine geçmeden reddeder.
Erteleme. **MADDE 40.-** Bir kanun tasarı veya teklifinin görüşülmesi sırasında, Hükümet temsilcisinin bulunmaması sebebiyle, komisyon gerekli görürse, görüşme bir defaya mahsus ertelenebilir. Erteleme, yazı ile Başbakanlığa veya ilgili bakanlığa bildirilerek, gelecek toplantıda ilgili temsilcinin hazır bulundurulması istenir.	**Erteleme.** **MADDE 39.-** Bir kanun tasarı veya teklifinin görüşülmesi sırasında, Hükümet temsilcisinin bulunmaması sebebiyle, komisyon gerekli görürse, görüşme bir defaya mahsus ertelenebilir. Erteleme, yazı ile Başbakanlığa veya ilgili bakanlığa bildirilerek, gelecek toplantıda ilgili temsilcinin hazır bulundurulması istenir.
Başbakanlığa haber verme. **MADDE 41.-** Millet Meclisi Başkanlığına verilen kanun teklifleri, derhal Başbakanlığa gönderilir.	**Başbakanlığa haber verme.** **MADDE 40.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen kanun teklifleri, derhal Başbakanlığa gönderilir.
Bakanlıklarla yazışma. **MADDE 42.-** Komisyonlar, bütün bakanlıklarla doğrudan doğruya yazışabilirler ve kendilerine havale edilen işlerin sonuçlandırılması için gerekli bilgileri bakanlıklardan isteyebilirler.	**Bakanlıklarla yazışma.** **MADDE 41.-** Komisyonlar, bütün bakanlıklarla doğrudan doğruya yazışabilirler ve kendilerine havale edilen işlerin sonuçlandırılması için gerekli bilgileri bakanlıklardan isteyebilirler.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyon Raporları. **MADDE 43.-** Komisyonlar, karara bağladıkları işler için birer rapor düzenlerler. Rapor, başkan veya komisyon sözcüsü yahut o iş için seçilen özel sözcü tarafından yazılır. Raporda konu hakkında komisyonun düşünceleri ile komisyonca yapılan değişikliklerin gerekçeleri yer alır. Raporlar konu hakkındaki son oylamaya katılan komisyon üyelerince imzalanır. Daha önceki toplantılara katılmış olup tasarı veya teklifin tümünün son oylamasında hazır bulunamayan komisyon üyeleri varsa gerekçeli muhalefetlerini de yazarak raporu imzalayabilirler. Bu durumda olan üyelerin son toplantıya katılamadıkları belirtilir. Komisyon raporunda imzası bulunan komisyon üyesi, diğer komisyonlarda ve Genel Kurulda, çekinser veya aykırı olduğunu rapor metninde yazıyla belirttiği hususlar dışında, sözcüden soru soramaz ve komisyon raporuna aykırı konuşma yapamaz. Komisyon raporları bastırılıp milletvekillerine dağıtılır ve Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı ilk birleşimin tutanağına eklenir. Komisyon raporunun tümüne veya belli kısımlarına çekinser veya muhalif kalan komisyon üyeleri rapora çekinserlik veya aykırılık görüşlerini eklemek hakkına sahiptirler. Bu üyeler, raporda tasarı veya teklifin hangi maddesine aykırı olduklarını yazmak zorundadırlar. Üyeler, komisyon raporuna katılmakla beraber, raporda yer almayan görüşlerini rapora eklemek hakkına da sahiptirler.	**Komisyon raporları.** **MADDE 42.-** Komisyonlar, karara bağladıkları işler için birer rapor düzenlerler. Rapor, başkan veya komisyon sözcüsü yahut o iş için seçilen özel sözcü tarafından yazılır. Raporda konu hakkında komisyonun düşünceleri ile komisyonca yapılan değişikliklerin gerekçeleri yer alır. Raporlar konu hakkındaki son oylamaya katılan komisyon üyelerince imzalanır. Daha önceki toplantılara katılmış olup tasarı veya teklifin tümünün son oylamasında hazır bulunamayan komisyon üyeleri varsa gerekçeli muhalefetlerini de yazarak raporu imzalayabilirler. Bu durumda olan üyelerin son toplantıya katılamadıkları belirtilir. Komisyon raporunda imzası bulunan komisyon üyesi, diğer komisyonlarda ve Genel Kurulda, çekimser veya aykırı olduğunu rapor metninde yazıyla belirttiği hususlar dışında, sözcüden soru soramaz ve komisyon raporuna aykırı konuşma yapamaz. Komisyon raporları bastırılıp milletvekillerine dağıtılır ve Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı ilk birleşimin tutanağına eklenir. Komisyon raporunun tümüne veya belli kısımlarına çekimser veya muhalif kalan komisyon üyeleri rapora çekimserlik veya aykırılık görüşlerini eklemek hakkına sahiptirler. Bu üyeler, raporda tasarı veya teklifin hangi maddesine aykırı olduklarını yazmak zorundadırlar. Üyeler, komisyon raporuna katılmakla beraber, raporda yer almayan görüşlerini rapora eklemek hakkına da sahiptirler. Şu kadar ki, bu haklarını Komisyon Başkanının belirleyeceği uygun süre içinde kullanmaları gerekir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyonlarda yeniden görüşme. **MADDE 44.-** Komisyon, bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamlamadan önce, o konu ile ilgili belli bir hususun yeniden görüşülmesini, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğunun oyuyla kararlaştırabilir. Komisyon, belli bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamladıktan sonra, aynı konunun komisyonda yeniden görüşülmesi, komisyon raporu Meclis Başkanlığına verilmeden önce, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğunun gerekçeli ve yazılı istemi üzerine bir defa için mümkündür.	**Komisyonlarda yeniden görüşme.** **MADDE 43.-** Komisyon, bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamlamadan önce, o konu ile ilgili belli bir hususun yeniden görüşülmesini, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğunun oyuyla kararlaştırabilir. Komisyon, belli bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamladıktan sonra, aynı konunun komisyonda yeniden görüşülmesi, komisyon raporu Meclis Başkanlığına verilmeden önce, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğunun gerekçeli ve yazılı istemi üzerine bir defa için mümkündür.
Eski raporun benimsenmesi. **MADDE 45.-** Seçimi yenilenen komisyon, aynı komisyonca daha evvel verilmiş rapor hakkında yeni bir karar alacağını, görev bölümü yaptıktan sonra en geç bir ay içinde Meclis Başkanlığına bildirmemiş olursa eski raporu benimsemiş sayılır.	**Eski raporun benimsenmesi.** **MADDE 44.-** Seçimi yenilenen komisyon, aynı komisyonca daha evvel verilmiş rapor hakkında yeni bir karar alacağını, görev bölümü yaptıktan sonra en geç bir ay içinde Meclis Başkanlığına bildirmemiş olursa eski raporu benimsemiş sayılır.
Genel Kurulda komisyonların temsili. **MADDE 46.-** Komisyonlar, Genel Kurulda başkan veya başkanvekili veya o konu için seçilmiş özel sözcü veya sözcüler tarafından temsil olunurlar. Komisyon sıralarında, toplantı yeter sayısını temin edecek sayıda komisyon üyesi yer almamışsa, komisyon temsilcisi; komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddini veya komisyona iadesini isteyebilir.	**Genel Kurulda komisyonların temsili.** **MADDE 45.-** Komisyonlar, Genel Kurulda başkan veya başkanvekili veya o konu için seçilmiş özel sözcü veya sözcüler tarafından temsil olunurlar. Komisyon sıralarında, toplantı yeter sayısını temin edecek sayıda komisyon üyesi yer almamışsa, komisyon temsilcisi; komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddini veya komisyona iadesini isteyebilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Komisyon toplantılarının düzeni. **MADDE 47.-** Bir komisyonda söz kesilir, şahsiyatla uğraşılır ve düzeni bozma hareketlerinde bulunulursa komisyon başkanı düzeni sağlar; gerekiyorsa toplantıya ara verir veya erteleyerek durumu gereği yapılmak üzere Millet Meclisi Başkanına bildirir.	**Komisyon toplantılarının düzeni.** **MADDE 46.-** Bir komisyonda söz kesilir, şahsiyatla uğraşılır ve düzeni bozma hareketlerinde bulunulursa komisyon başkanı düzeni sağlar; gerekiyorsa toplantıya ara verir veya erteleyerek durumu gereği yapılmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına bildirir.
Komisyonlar bülteni. **MADDE 48.-** Millet Meclisi Başkanlığı yılda iki defa komisyonlar bülteni yayımlar. Bu bültende, komisyonlara havale edilmiş veya komisyonlarca Genel Kuruldan geri alınmış yahut Genel Kurulca komisyonlara geri verilmiş işlerin hangi safhada olduğu belirtilir. Bu bülten, Genel Kurul tutanağına eklenir.	**Komisyonlar bülteni.** **MADDE 47.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yılda iki defa komisyonlar bülteni yayımlar. Bu bültende, komisyonlara havale edilmiş veya komisyonlarca Genel Kuruldan geri alınmış yahut Genel Kurulca komisyonlara geri verilmiş işlerin hangi safhada olduğu belirtilir. Bu bülten, Genel Kurul tutanağına eklenir.
Arşive verilecek komisyon dosyaları. **MADDE 49.-** Konu, Türkiye Büyük Millet Meclisince nihaî olarak karara bağlandıktan sonra, komisyonlara havale edilen dosyalar ile bu işlerle ilgili komisyon tutanakları, komisyon başkanlığınca yazılmış yazılar, komisyona gelen yazı ve önergeler, o dosya ile birlikte, arşivde saklanmak üzere Millet Meclisi Başkanlığına verilir.	**Arşive verilecek komisyon dosyaları.** **MADDE 48.-** Konu, Türkiye Büyük Millet Meclisince nihaî olarak karara bağlandıktan sonra, komisyonlara havale edilen dosyalar ile bu işlerle ilgili komisyon tutanakları, komisyon başkanlığınca yazılmış yazılar, komisyona gelen yazı ve önergeler, o dosya ile birlikte, arşivde saklanmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
ÜÇÜNCÜ KISIM **Genel Kurul Çalışmaları**	**ÜÇÜNCÜ KISIM** **Genel Kurul Çalışmaları**
Gündem. **MADDE 50.-** Millet Meclisi Genel Kurulunun gündemi şu kısımlardan ibarettir: 1. Başkanlığın Genel Kurula sunuşları. 2. Özel gündemde yer alacak işler. 3. Seçim. 4. Oylaması yapılacak işler. 5. Genel Görüşme ve Meclis Araştırması yapılmasına dair öngörüşmeler. 6. Sözlü sorular. 7. Kanun tasarı ve teklifleri ile Komisyonlardan gelen diğer işler. Danışma Kurulunun teklifi ve Genel Kurulun onayı ile 5 inci ve 6 ncı kısımların her biri için haftanın belli bir gününde belli bir süre ayrılabilir. 3 üncü ve 4 üncü kısımlardaki seçimler ve oylamalar için de haftanın belli bir günü ayrılabilir. Gündemdeki işlerin görüşme sırası Başkanlıkça alınış tarihlerine göre tespit edilir. Başkanlıkça lüzum görülen hallerde, 7. bentteki işlerin görüşme sırası Danışma Kurulunca Genel Kurula teklif olunabilir. Hükümet, esas komisyonlar ve kanun teklifi sahiplerinin bu konu ile ilgili istemleri de Danışma Kurulunda görüşülür.	**Gündem.** **MADDE 49.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun gündemi şu kısımlardan ibarettir: 1. Başkanlığın Genel Kurula sunuşları. 2. Özel gündemde yer alacak işler. 3. Seçim. 4. Oylaması yapılacak işler. 5. Meclis soruşturması raporları. 6. Genel görüşme ve Meclis araştırması yapılmasına dair öngörüşmeler. 7. Sözlü sorular. 8. Kanun tasarı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işler. Danışma Kurulunun teklifi ve Genel Kurulun onayı ile 6 ncı ve 7 nci kısımların her biri için haftanın belli bir gününde belli bir süre ayrılabilir. 3 üncü ve 4 üncü kısımlardaki seçimler ve oylamalar için de haftanın belli bir günü ayrılabilir. Gündemdeki işlerin görüşme sırası Başkanlıkça alınış tarihlerine göre tespit edilir. Başkanlıkça lüzum görülen hallerde, 8 inci bentteki işlerin görüşme sırası Danışma Kurulunca Genel Kurula teklif olunabilir. Hükümet, esas komisyonlar ve kanun teklifi sahiplerinin bu konu ile ilgili istemleri de Danışma Kurulunda görüşülür.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Danışma Kurulunun bu konudaki görüşü Genel Kurulun onayına sunulur. Başkan birleşimi kapatırken, gündemde bulunan hususlardan hangilerinin gelecek birleşimde veya birleşimlerde görüşüleceğini Genel Kurula bildirir. Bu husus ayrıca ilân tahtasında ilan edilir. Danışma Kurulunun görüşü alınıp, Genel Kurulca kararlaştırılmadıkça, Başkan tarafından görüşüleceği önceden bildirilmeyen hiçbir husus Genel Kurulda konuşulamaz.	Danışma Kurulunun bu konudaki görüşü Genel Kurulun onayına sunulur. Başkan birleşimi kapatırken, gündemde bulunan hususlardan hangilerinin gelecek birleşimde veya birleşimlerde görüşüleceğini Genel Kurula bildirir. Bu husus ayrıca ilan tahtasında ilan edilir. Danışma Kurulunun görüşü alınıp, Genel Kurulca kararlaştırılmadıkça, Başkan tarafından görüşüleceği önceden bildirilmeyen hiç bir husus, Genel Kurulda konuşulamaz.
Özel gündem. **MADDE 51.-** Danışma Kurulu, Anayasa ve İçtüzüğün emredici hükümleri gereğince, belli bir sürede sonuçlanması gereken, muayyen bir veya birkaç konunun yer alacağı özel gündemler ve görüşme günleri tespit edebilir. Bu konular, özel gündemde Başkanlık sunuşundan sonra yer alır. Özel gündem maddelerinden sonra, genel hükümler gereğince tespit olunmuş gündem maddelerine yer verilir.	**Özel gündem.** **MADDE 50**.- Danışma Kurulu, Anayasa ve İçtüzüğün emredici hükümleri gereğince, belli bir sürede sonuçlanması gereken, muayyen bir veya birkaç konunun yer alacağı özel gündemler ve görüşme günleri tespit edebilir. Bu konular, özel gündemde Başkanlık sunuşundan sonra yer alır. Özel gündem maddelerinden sonra, genel hükümler gereğince tespit olunmuş gündem maddelerine yer verilir.
Gelen kâğıtlar listesi. **MADDE 52.-** Başkanlığa gelen kanun tasarı ve teklifleri, resmî tezkereler ve komisyon raporları ile soru, genel görüşme, Meclis araştırması ve gensoru önergeleri, gelen kâğıtlar listesinde yayımlanır. Bunlardan Genel Kurula sevk edilenler bu listede ayrıca belirtilir. Başkanlığa geliş tarihleri de ayrıca gösterilir. Gelen kâğıtlar Meclisin toplantı günleri dağıtılır ve tutanağa eklenir. Gelen kâğıtlar, tatile rastlamadığı takdirde Cumartesi ve Pazar hariç, her gün yayımlanır, ilan tahtasına asılır ve ilk birleşim tutanağına eklenir.	**Gelen kâğıtlar listesi.** **MADDE 51**.- Başkanlığa gelen kanun tasarı ve teklifleri, resmî tezkereler ve komisyon raporları ile soru, genel görüşme, Meclis araştırması, Meclis soruşturması ve gensoru önergeleri, gelen kâğıtlar listesinde yayımlanır. Bunlardan Genel Kurula sevk edilenler bu listede ayrıca belirtilir. Başkanlığa geliş tarihleri de ayrıca gösterilir. Gelen kâğıtlar Meclisin toplantı günleri dağıtılır ve tutanağa eklenir. Gelen kâğıtlar, tatile rastlamadığı takdirde, Cumartesi ve Pazar hariç, her gün yayımlanır, ilan tahtasına asılır ve ilk birleşim tutanağına eklenir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Genel Kurulda bekletilme süresi. **MADDE 53.-** Genel Kurula sevkedilen bir komisyon raporu veya herhangi bir metin, aksine karar alınmadıkça dağıtımı tarihinden itibaren kırksekiz saat geçmeden görüşülemez. Bu süre geçmeden gündeme alınması, gündemdeki kanun tasarı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesi, Hükümet veya esas komisyon tarafından gerekçeli olarak Genel Kuruldan istenebilir. Bu takdirde, Genel Kurul, işaret oyuyla karar verir.	**Genel Kurulda bekletilme süresi.** **MADDE 52**.- Genel Kurula sevk edilen bir komisyon raporu veya herhangi bir metin, aksine karar alınmadıkça dağıtımı tarihinden itibaren kırksekiz saat geçmeden görüşülemez. Bu süre geçmeden gündeme alınması, gündemdeki kanun tasarı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesi, Hükümet veya esas komisyon tarafından gerekçeli olarak Genel Kuruldan istenebilir. Bu takdirde, Genel Kurul, işaret oyuyla karar verir.
Teşekkür, tebrik ve temenniler. **MADDE 54.-** Tebrik, teşekkür, takdir ve temenni gibi hususlara dair yazılar ve telgraflar ilân tahtasına asılır ve tam veya özet yahut sadece zikredilmek suretiyle tutanağa eklenir. Genel Kurulun saygı duruşunu gerektirecek haller Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.	**Teşekkür, tebrik ve temenniler.** **MADDE 53**.- Tebrik, teşekkür, takdir ve temenni gibi hususlara dair yazılar ve telgraflar ilan tahtasına asılır ve tam veya özet yahut sadece zikredilmek suretiyle tutanağa eklenir. Genel Kurulun saygı duruşunu gerektirecek haller Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.
Toplantı günleri. **MADDE 55.-** Resmî tatile rastlamadığı takdirde Millet Meclisi Genel Kurulu, Salı, Çarşamba, Perşembe günleri saat 15,00'ten 19,00'a kadar toplanır. Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul, toplantı gün ve saatlerini değiştirebileceği gibi, diğer günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir.	**Toplantı günleri.** **MADDE 54**.- Resmî tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Salı, Çarşamba, Perşembe günleri saat 15.00'ten 19.00'a kadar toplanır. Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul, toplantı hafta, gün ve saatlerini değiştirebileceği gibi, diğer günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Birleşimin açılması ve kapanması. **MADDE 56.-** Başkan oturumu açar ve gerekirse kapatır. Oturumun devamınca Başkanlık makamı ve Divan Üyelikleri boş kalamaz. Zorunlu hallerde, o birleşim için geçerli olmak kaydiyle ve sona ermek üzere olan işlerin tamamlanması amaciyle oturumun uzatılmasına Genel Kurulca karar verilebilir.	**Birleşimin açılması ve kapanması.** **MADDE 55**.- Başkan oturumu açar ve gerekirse kapatır. Oturumun devamınca Başkanlık makamı ve Kâtip Üyelikler boş kalamaz. Zorunlu hallerde, o birleşim için geçerli olmak kaydıyla ve sona ermek üzere olan işlerin tamamlanması amacıyla oturumun uzatılmasına Genel Kurulca karar verilebilir.
Kıyafet. **MADDE 57.-** Başkanlık kürsüsünde Başkan, beyaz kelebek kıravat ve siyah yelek üstüne siyah fırak giyer. Görevli Divan Üyeleri de, koyu renk elbise giyerler. Genel Kurul salonunda yer alan milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu üyeleri, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Teşkilâtı memurları ve diğer kamu personeli ceket giymek ve kıravat takmak zorundadırlar. Bayanlar tayyör giyerler. Görevlilerin kıyafeti Başkanlık Divanınca tespit edilir.	**Kıyafet.** **MADDE 56**.- Başkanlık kürsüsünde Başkan, beyaz kelebek kıravat ve siyah yelek üstüne siyah fırak giyer. Görevli kâtip üyeler de, koyu renk elbise giyerler. Genel Kurul salonunda yer alan milletvekilleri, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Teşkilatı memurları ve diğer kamu personeli ceket giymek ve kıravat takmak zorundadırlar. Bayanlar tayyör giyerler. Görevlilerin kıyafeti Başkanlık Divanınca tespit edilir.
Yoklama. **MADDE 58.-** Başkan birleşimi açtıktan sonra tereddüde düşerse yoklama yapar. Görüşmeler sırasında işaretle oylamaya geçilirken, on milletvekili ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebilir. Yoklama, elektronik oy düğmelerine basmak veya Başkan lüzum gördüğü zaman ad okunmak suretiyle yapılır.	**Yoklama.** **MADDE 57**.- Başkan birleşimi açtıktan sonra tereddüde düşerse yoklama yapar. Görüşmeler sırasında işaretle oylamaya geçilirken, yirmi milletvekili ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebilir. Yoklama, elektronik oy düğmelerine basmak veya Başkan lüzum gördüğü zaman ad okunmak suretiyle yapılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Yoklama sonucunda, üye tamsayısının salt çoğunluğunun mevcudolmadığı anlaşılırsa, oturum en geç bir saat sonrasına ertelenebilir. Bu oturumda da toplantı yeter sayısı yoksa, birleşim kapatılır.	Yoklama sonucunda, üye tamsayısının en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa, oturum en geç bir saat sonrasına ertelenebilir. Bu oturumda da toplantı yeter sayısı yoksa, birleşim kapatılır.
Geçen tutanak hakkında konuşma. **MADDE 59.-** Bir milletvekili veya bakan kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesi hakkında söz isterse, Başkan, beş dakikayı geçmemek üzere söz verir.	**Geçen tutanak hakkında konuşma.** **MADDE 58**.- Bir milletvekili veya bakan kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesi hakkında söz isterse, Başkan, beş dakikayı geçmemek üzere söz verir.
Gündem dışı konuşma. **MADDE 60.-** Meclis Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde beşer dakikayı geçmemek üzere, Başkanın takdiriyle en çok üç kişiye gündem dışı söz verilebilir. Hükümet bu konuşmalara cevap verebilir. Hükümet, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Hükümetin açıklamasından sonra, siyasi parti grupları birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler.	**Gündem dışı konuşma.** **MADDE 59**.- Meclis Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde beşer dakikayı geçmemek üzere, Başkanın takdiriyle en çok üç kişiye gündem dışı söz verilebilir. Hükümet bu konuşmalara cevap verebilir. Hükümet, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Hükümetin açıklamasından sonra, siyasî parti grupları birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler. Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.
Söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalar. **MADDE 61.-** Adını önceden kaydettirmeyen veya oturum sırasında Başkandan söz almayan hiç kimse konuşamaz. Gündemde bulunan veya belli bir günde görüşme konusu olacağı Anayasa, kanun veya İçtüzük gereğince bilinen konular dışında, Divan Üyeleri, söz alma istemi kaydedemezler.	**Söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalar.** **MADDE 60.-** Adını önceden kaydettirmeyen veya oturum sırasında Başkandan söz almayan hiç kimse konuşamaz. Gündemde bulunan veya belli bir günde görüşme konusu olacağı Anayasa, Kanun veya İçtüzük gereğince bilinen konular dışında, Kâtip Üyeler, söz alma istemi kaydedemezler.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Konuşma, Başkanlığa ve Genel Kurula hitabedilerek kürsüden yapılır. Pek kısa bir sözü olduğunu belirten üyeye Başkan, yerinden konuşma izni verebilir. Yazılı bir konuşmanın, kürsüden okunması veya Başkanın izni ile bir Divan üyesine okutturulması mümkündür. Görüşme sırasında Hükümetten veya komisyondan soru sormak isteyenler, sorularını yerlerinden sorarlar. Sorular, konuşmalar bittikten sonra sıra ile sorulur. İçtüzükte başka bir süre belirtilmemiş veya aksi Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa siyasi parti grupları, komisyon ve Hükümet adına yapılan konuşmalar yirmi, üyeler tarafından yapılan konuşmalar on dakika ile sınırlıdır. İkinci defa yapılacak konuşmalarda süre bunun yarısı kadardır.	Konuşma, Başkanlığa ve Genel Kurula hitap edilerek kürsüden yapılır. Pek kısa bir sözü olduğunu belirten üyeye Başkan, yerinden konuşma izni verebilir. Yazılı bir konuşmanın, kürsüden okunması veya Başkanın izni ile bir Kâtip Üyeye okutturulması mümkündür. Görüşme sırasında Hükümetten veya komisyondan soru sormak isteyenler, sorularını yerlerinden sorarlar. Sorular, konuşmalar bittikten sonra sıra ile sorulur. İçtüzükte başka bir süre belirtilmemiş veya aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa siyasî parti grupları, komisyon ve Hükümet adına yapılan konuşmalar yirmi, üyeler tarafından yapılan konuşmalar on dakika ile sınırlıdır. İkinci defa yapılacak konuşmalarda süre bunun yarısı kadardır.
Söz sırası ve söz sırasını değiştirme. **MADDE 62.-** Söz, kayıt veya istem sırasına göre verilir. Genel Kurul gerekli görürse, görüşme konusunun lehinde, aleyhinde ve üzerinde olmak üzere sırayla söz verilir. Başkan, görüşmeye başlamadan önce, söz sırasına göre söz alanların adlarını okutur. Hükümete, esas komisyona ve siyasi parti gruplarına, söz almada öncelik tanınır. İlk öncelik esas komisyona, ikinci öncelik Hükümete, üçüncü öncelik siyasi parti gruplarına aittir. Siyasi parti gruplarına istem sırasına göre söz verilir.	**Söz sırası ve söz sırasını değiştirme.** **MADDE 61**.- Söz, kayıt veya istem sırasına göre verilir. Genel Kurul gerekli görürse, görüşme konusunun lehinde, aleyhinde ve üzerinde olmak üzere sırayla söz verilir. Başkan, görüşmeye başlamadan önce, söz sırasına göre söz alanların adlarını okutur. Hükümete, esas komisyona ve siyasî parti gruplarına, söz almada öncelik tanınır. İlk öncelik esas komisyona, ikinci öncelik Hükümete, üçüncü öncelik siyasî parti gruplarına aittir. Siyasî parti gruplarına istem sırasına göre söz verilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Grup sözcüleri, yetki belgelerini Başkanlığa vermek zorundadırlar. Son söz milletvekilinindir. Bir milletvekili, söz sırasını diğerine verebilir. Söz sırasını bir başkasına veren milletvekili, bundan faydalanan milletvekilinin sırasında konuşabilir.	Grup sözcüleri, yetki belgelerini Başkanlığa vermek zorundadırlar. Son söz milletvekilinindir. Bir milletvekili, söz sırasını diğerine verebilir. Söz sırasını bir başkasına veren milletvekili, bundan faydalanan milletvekilinin sırasında konuşabilir.
Hükümetin temsili. **MADDE 63.-** Her görüşmenin başından sonuna kadar, Hükümet adına görüş bildirmek üzere Başbakan veya ilgili bakan veya zorunlu hallerde yetkilendirilmiş birinci derecede sorumlu daire âmirlerinden bir kamu görevlisi hazır bulunur. Bu kimseler görüşmenin başında hazır değillerse, o konudaki görüşme bir defalık gelecek birleşime bırakılır. Sayıştay Başkanı veya yetkilendireceği daire başkanı ya da üye, gerektiğinde Millet Meclisinde açıklama yapabilir.	**Hükümetin temsili.** **MADDE 62**.- Her görüşmenin başından sonuna kadar, Hükümet adına görüş bildirmek üzere Başbakan veya ilgili bakan veya zorunlu hallerde yetkilendirilmiş birinci derecede sorumlu daire amirlerinden bir kamu görevlisi hazır bulunur. Bu kimseler görüşmenin başında hazır değillerse, o konudaki görüşme bir defalık gelecek birleşime bırakılır. Sayıştay Başkanı veya yetkilendireceği daire başkanı ya da üye, gerektiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde açıklama yapabilir.
Usul hakkında konuşma. **MADDE 64.-** Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet, bir konuyu öne alma veya geriye bırakma gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur. Bu yolda bir istemde bulunulursa, onar dakikadan fazla sürmemek şartiyle, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir. Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse, oylama işaretle yapılır.	**Usul hakkında konuşma.** **MADDE 63**.- Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet, bir konuyu öne alma veya geriye bırakma gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur. Bu yolda bir istemde bulunulursa, onar dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir. Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse, oylama işaretle yapılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Başkanın görüşme ve oylamalara katılamaması. **MADDE 65.-** Genel Kurula başkanlık eden Başkan veya Başkanvekili, asıl konu görüşülürken ve oylanırken hiçbir surette görüşünü açıklayamaz. Başkan veya Başkanvekilleri, görevlerinin yerine getirilmesinin gerektirdiği haller dışında tartışmalara katılamazlar; kişisel savunma hakları saklıdır. Millet Meclisi Başkanı oy kullanamaz. Başkanvekilleri oturuma başkanlık yapmadıkları zaman, oy kullanabilir ve oyunun rengini belirtmek üzere söz alabilirler. Görüşmelere katılmak isteyen bir Divan Üyesi Başkanlık kürsüsünde görevli ise, yerini bir diğerine bırakmak zorundadır.	**Başkanın görüşme ve oylamalara katılamaması.** **MADDE 64.-** Genel Kurula başkanlık eden Başkan veya Başkanvekili, asıl konu görüşülürken ve oylanırken hiçbir surette görüşünü açıklayamaz. Başkan veya başkanvekilleri, görevlerinin yerine getirilmesinin gerektirdiği haller dışında tartışmalara katılamazlar; kişisel savunma hakları saklıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı oy kullanamaz. Başkanvekilleri oturuma başkanlık yapmadıkları zaman, oy kullanabilir ve oyunun rengini belirtmek üzere söz alabilirler. Görüşmelere katılmak isteyen bir kâtip üye Başkanlık kürsüsünde görevli ise, yerini bir diğerine bırakmak zorundadır.
Görüşmelerde genel düzen. **MADDE 66.-** Genel Kurulda söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak ve çalışma düzenini bozucu hareketlerde bulunmak yasaktır.	**Görüşmelerde genel düzen.** **MADDE 65.-** Genel Kurulda söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak ve çalışma düzenini bozucu hareketlerde bulunmak yasaktır.
Başkanın söz kesmesi. **MADDE 67.-** Kürsüdeki üyenin sözü ancak Başkan tarafından, kendisini İçtüzüğe uymaya ve konudan ayrılmamaya davet etmek için kesilebilir. İki defa yapılan dâvete rağmen, konuya gelmeyen milletvekilinin aynı birleşimde o konu hakkında konuşmaktan menedilmesi, Başkan tarafından Genel Kurula teklif olunabilir. Genel Kurul, görüşmesiz işaret oyu ile karar verir.	**Başkanın söz kesmesi.** **MADDE 66.-** Kürsüdeki üyenin sözü ancak Başkan tarafından, kendisini İçtüzüğe uymaya ve konudan ayrılmamaya davet etmek için kesilebilir. İki defa yapılan davete rağmen, konuya gelmeyen milletvekilinin aynı birleşimde o konu hakkında konuşmaktan menedilmesi, Başkan tarafından Genel Kurula teklif olunabilir. Genel Kurul, görüşmesiz işaret oyu ile karar verir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Konuşma üslûbu. **MADDE 68.-** Genel Kurulda kaba ve yaralayıcı sözler söyleyen kimseyi Başkan derhal, temiz bir dille konuşmaya, buna rağmen temiz bir dil kullanmamakta ısrar ederse kürsüden ayrılmaya dâvet eder. Başkan, gerekli görürse, o kimseyi o birleşimde salondan çıkartabilir. Başkanlığa gelen yazı ve önergelerde kaba ve yaralayıcı sözler varsa, Başkan, gereken düzeltmelerin yapılması için, o yazı veya önergeyi sahibine geri verir.	**Konuşma üslûbu.** **MADDE 67.-** Genel Kurulda kaba ve yaralayıcı sözler söyleyen kimseyi Başkan derhal, temiz bir dille konuşmaya, buna rağmen temiz bir dil kullanmamakta ısrar ederse kürsüden ayrılmaya davet eder. Başkan, gerekli görürse, o kimseyi o birleşimde salondan çıkartabilir. Başkanlığa gelen yazı ve önergelerde kaba ve yaralayıcı sözler varsa, Başkan, gereken düzeltmelerin yapılması için, o yazı veya önergeyi sahibine geri verir.
Gürültü ve kavga. **MADDE 69.-** Başkan, görüşmeler sırasında, gürültü veya kavga çıkar ve bu nedenle çalışma düzenini kuramazsa, kürsüde ayağa kalkarak, toplantıya ara vereceğini ihtar etmek suretiyle gerekli gayreti gösterir; buna rağmen gürültü ve kavga devam ederse oturuma en çok bir saat ara verir. Oturumun yeniden açılmasında gürültü veya kavgaya son verilemiyorsa, Başkan birleşimi kapatır.	**Gürültü ve kavga.** **MADDE 68.-** Başkan, görüşmeler sırasında gürültü veya kavga çıkar ve bu nedenle çalışma düzenini kuramazsa, kürsüde ayağa kalkarak, toplantıya ara vereceğini ihtar etmek suretiyle gerekli gayreti gösterir; buna rağmen gürültü ve kavga devam ederse oturuma en çok bir saat ara verir. Oturumun yeniden açılmasında gürültü veya kavgaya son verilemiyorsa, Başkan birleşimi kapatır.
Açıklama hakkı. **MADDE 70.-** Şahsına sataşılan veya ileri sürmüş olduğu görüşten farklı bir görüş kendisine atfolunan Hükümet, komisyon, siyasî parti grubu veya milletvekilleri, açıklama yapabilir ve cevap verebilir. Açıklama ve cevaplar için Başkan, aynı oturum içinde olmak üzere söz verme zamanını takdir eder. Bu suretle söz almak isteyen, ne sebepten dolayı konuşmak istediğini Başkana bildirir. Başkan, söz verip vermemek gerektiğini takdir eder. Başkanlıkça kendisine söz verilmeyen kimse direnirse, Genel Kurul, bu konuda görüşmesiz ve işaret oyuyla karar verir.	**Açıklama hakkı.** **MADDE 69.-** Şahsına sataşılan veya ileri sürmüş olduğu görüşten farklı bir görüş kendisine atfolunan Hükümet, komisyon, siyasî parti grubu veya milletvekilleri, açıklama yapabilir ve cevap verebilir. Açıklama ve cevaplar için Başkan, aynı oturum içinde olmak üzere söz verme zamanını takdir eder. Bu suretle söz almak isteyen, ne sebepten dolayı konuşmak istediğini Başkana bildirir. Başkan, söz verip vermemek gerektiğini takdir eder. Başkanlıkça kendisine söz verilmeyen kimse direnirse, Genel Kurul, bu konuda görüşmesiz ve işaret oyuyla karar verir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Kapalı oturumlar. **MADDE 71.-** Millet Meclisi Genel Kurulu, Başbakanın veya bir bakanın veya bir siyasî parti grubunun yahut onbeş milletvekilinin yazılı istemi üzerine kapalı oturum yapabilir. Kapalı oturum önergesi verilince, kapalı oturumda bulunabilecek şahıslar dışında herkes, toplantı salonundan çıkarılır. Salon boşaldıktan sonra kapalı oturum önergesinin gerekçesi dinlenir. Bu gerekçe Hükümet adına Başbakan veya bir bakan veya siyasî parti grubu sözcüsü veya önergedeki birinci imza sahibi milletvekili yahut onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekili tarafından açıklanır. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Yukardaki fıkrada söz konusu görüşmelerin tutanakları Divan Üyelerince tutulur. Ancak, Genel Kurul uygun görürse, yeminli stenolar bu görevi yerine getirebilirler. Bakanlar ve dinleyici olarak Cumhurbaşkanı kapalı oturumlarda bulunabilirler. Kapalı oturum sırasındaki görüşmeler hakkında, kapalı oturumda bulunanlar ve bulunma hakkına sahibolanlar tarafından hiçbir açıklama yapılamaz. Bunlar Devlet sırrı olarak saklanır. Kapalı oturumu gerektirmiş olan sebep ortadan kalkınca, Başkan, açık oturuma geçilmesini teklif eder. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.	**Kapalı oturumlar.** **MADDE 70.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Başbakanın veya bir bakanın veya bir siyasî parti grubunun yahut yirmi milletvekilinin yazılı istemi üzerine kapalı oturum yapabilir. Kapalı oturum önergesi verilince, kapalı oturumda bulunabilecek şahıslar dışında herkes, toplantı salonundan çıkarılır. Salon boşaldıktan sonra kapalı oturum önergesinin gerekçesi dinlenir. Bu gerekçe Hükümet adına Başbakan veya bir bakan veya siyasî parti grubu sözcüsü veya önergedeki birinci imza sahibi milletvekili yahut onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekili tarafından açıklanır. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Yukarıdaki fıkrada söz konusu görüşmelerin tutanakları Kâtip Üyelerce tutulur. Ancak, Genel Kurul uygun görürse, yeminli stenolar bu görevi yerine getirebilirler. Bakanlar ve dinleyici olarak Cumhurbaşkanı kapalı oturumlarda bulunabilirler. Kapalı oturum sırasındaki görüşmeler hakkında, kapalı oturumda bulunanlar ve bulunma hakkına sahip olanlar tarafından hiçbir açıklama yapılamaz. Bunlar Devlet sırrı olarak saklanır. Kapalı oturumu gerektirmiş olan sebep ortadan kalkınca, Başkan, açık oturuma geçilmesini teklif eder. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Kapalı oturum tutanakları. **MADDE 72.-** Kapalı oturum tutanaklarının birleştirilmesinden sonra, kapalı bir oturum akdedilerek eski tutanak özeti okunur. Özetle birlikte tutanak bir zarfa konarak hazır bulunan Divan Üyeleri tarafından hemen mumla mühürlenir ve Meclis arşivine verilir. Kapalı oturum tutanakları ve özetleri, kapalı oturum tarihinden itibaren on yıl geçtikten sonra yayımlanabilir. Bunların daha önce veya sonra yayımlanması hususunda Genel Kurul, Danışma Kurulunun teklifi üzerine işaret oyuyla karar verir.	**Kapalı oturum tutanakları.** **MADDE 71.-** Kapalı oturum tutanaklarının birleştirilmesinden sonra, kapalı bir oturum akdedilerek eski tutanak özeti okunur. Özetle birlikte tutanak bir zarfa konarak hazır bulunan Kâtip Üyeler tarafından hemen mumla mühürlenir ve Meclis arşivine verilir. Kapalı oturum tutanakları ve özetleri, kapalı oturum tarihinden itibaren on yıl geçtikten sonra yayımlanabilir. Bunların daha önce veya sonra yayımlanması hususunda Genel Kurul, Danışma Kurulunun teklifi üzerine işaret oyuyla karar verir.
Görüşmelerin tamamlanması. **MADDE 73.-** Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda, her siyasî parti grubunun grupları adına ve iki üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır. Bu konuşmalar yapıldıktan sonra görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmemişse, Başkan görüşmelerin tamamlandığını bildirir. Görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmiş ve bu önerge de Genel Kurulun işaret oyuyla kabul edilmiş ise, 1. fıkra gereğince siyasî parti gruplarına ve milletvekillerine ikinci defa konuşma hakkı doğar.	**Görüşmelerin tamamlanması.** **MADDE 72.-** Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda, her siyasî parti grubunun grupları adına ve iki üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır. Bu konuşmalar yapıldıktan sonra görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmemişse, Başkan görüşmelerin tamamlandığını bildirir. Görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmiş ve bu önerge de Genel Kurulun işaret oyuyla kabul edilmiş ise, birinci fıkra gereğince siyasî parti gruplarına ve milletvekillerine ikinci defa konuşma hakkı doğar.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
DÖRDÜNCÜ KISIM **Kanunların yapılması**	**DÖRDÜNCÜ KISIM** **Kanunların Yapılması**
Kanun tasarıları ve komisyonlara havale. **MADDE 74.-** Hükümetçe hazırlanan kanun tasarıları bütün bakanlarca imzalanmış olarak ve gerekçesi ile birlikte Meclis Başkanlığına sunulur. Gerekçede tasarının tümü ve maddeleri hakkında bilgiler, kaldırılması veya eklenmesi istenilen hükümlerin neler olduğu ve neden kaldırılması, değiştirilmesi veya eklenmesi gerekli görüldüğü açıkça gösterilmek lâzımdır. Başkan, gelen tasarıları ilgili komisyonlara doğrudan doğruya havale eder ve bunu tutanak dergisine ve ilân tahtasına yazdırır. Bu havaleye bir milletvekili itiraz etmek isterse oturumun başında söz alır.	**Kanun tasarıları ve komisyonlara havale.** **MADDE 73.-** Hükümetçe hazırlanan kanun tasarıları bütün bakanlarca imzalanmış olarak ve gerekçesi ile birlikte Meclis Başkanlığına sunulur. Gerekçede tasarının tümü ve maddeleri hakkında bilgiler, kaldırılması veya eklenmesi istenilen hükümlerin neler olduğu ve neden kaldırılması, değiştirilmesi veya eklenmesi gerekli görüldüğü açıkça gösterilmek lâzımdır. Başkan, gelen tasarıları ilgili komisyonlara doğrudan doğruya havale eder ve bunu tutanak dergisine ve ilan tahtasına yazdırır. Bu havaleye bir milletvekili itiraz etmek isterse oturumun başında söz alır.
Kanun teklifleri. **MADDE 75.-** Milletvekillerince verilen kanun tekliflerinde bir veya daha çok imza bulunabilir. Kanun teklifleri de gerekçesi ile birlikte Başkanlığa verilir. Komisyonlar, şartlarına uymayan kanun tekliflerini, sahiplerine tamamlatmaya yetkilidirler. Kanun teklifleri, Başkanlıkça komisyonlara doğrudan doğruya havale edilir.	**Kanun teklifleri.** **MADDE 74.-** Milletvekillerince verilen kanun tekliflerinde bir veya daha çok imza bulunabilir. Kanun teklifleri de, gerekçesi ile birlikte Başkanlığa verilir. Komisyonlar, şartlarına uymayan kanun tekliflerini, sahiplerine tamamlatmaya yetkilidirler. Kanun teklifleri, Başkanlıkça komisyonlara doğrudan doğruya havale edilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Geri alma ve benimseme. **MADDE 76.-** Hükümet veya teklif sahibi verilen kanun tasarısı veya tekliflerini gündeme alınmadan evvel Genel Kurula bilgi verilmek şartıyle geri alabilirler. Şu kadar ki, bu tasarı veya kanun tekliflerini diğer bir üye veya esas komisyon üzerlerine alırlarsa görüşmeye devam olunur. Bu tasarı ve teklifler gündeme alınmışlarsa geri alınmaları için Genel Kurulun karar vermesi gerekir.	**Geri alma ve benimseme.** **MADDE 75.-** Hükümet veya teklif sahibi verilen kanun tasarısı veya tekliflerini gündeme alınmadan evvel Genel Kurula bilgi verilmek şartıyla geri alabilirler. Şu kadar ki, bu tasarı veya kanun tekliflerini diğer bir üye veya esas komisyon üzerlerine alırlarsa görüşmeye devam olunur. Bu tasarı ve teklifler gündeme alınmışlarsa geri alınmaları için Genel Kurulun karar vermesi gerekir.
Reddedilen ve benimsenmeyen kanun tasarı ve tekliflerinin yeniden verilememesi. **MADDE 77.-** Anayasanın 92 nci maddesi gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından reddedilmiş olan kanun tasarı veya teklifleri, ret tarihinden itibaren bir tam yıl geçmedikçe Millet Meclisinin aynı yasama dönemi içinde yeniden verilemez.	**Reddedilen kanun tasarı ve tekliflerinin yeniden verilememesi.** **MADDE 76.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından reddedilmiş olan kanun tasarı veya teklifleri, ret tarihinden itibaren bir tam yıl geçmedikçe Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı yasama dönemi içinde yeniden verilemez.
Seçimlerin yenilenmesi hâlinde tasarı ve tekliflerin durumu. **MADDE 78.-** Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler. Yasama dönemi başında, önceki dönemde verilmiş soru, Meclis araştırması, genel görüşme ve gensoru önergeleri hükümsüz sayılır.	**Seçimlerin yenilenmesi hâlinde tasarı ve tekliflerin durumu.** **MADDE 77.-** Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler. Yasama dönemi başında, önceki dönemde verilmiş soru, Meclis araştırması, genel görüşme ve gensoru önergeleri hükümsüz sayılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Hükümetin çekilmesi hâlinde kanun tasarı ve teklifleri. **MADDE 79.-** Bakanlar Kurulunun herhangi, bir sebeple çekilmesi hâlinde yeni Bakanlar Kurulu güven oyu alıncaya kadar, Anayasa ve İçtüzük değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin komisyonlarda ve Genel Kurulda görüşülmesi ertelenir. Ancak, Bakanlar Kurulunun bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur.	**Hükümetin çekilmesi hâlinde kanun tasarı ve teklifleri.** **MADDE 78.-** Bakanlar Kurulunun herhangi bir sebeple çekilmesi hâlinde yeni Bakanlar Kurulu güven oyu alıncaya kadar, Anayasa ve İçtüzük değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin komisyonlarda ve Genel Kurulda görüşülmesi ertelenir. Ancak, Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur.
Raporun okunması. **MADDE 80.-** Başkan, bir tasarı veya teklifin görüşülmesine başlanırken raporun tamamının okunmasına gerek olup olmadığını Genel Kurula sorar. Buna lüzum görülürse aynen okunur.	**Raporun okunması.** **MADDE 79.-** Başkan, bir tasarı veya teklifin görüşülmesine başlanırken raporun tamamının okunmasına gerek olup olmadığını Genel Kurula sorar. Buna lüzum görülürse aynen okunur.
Raporda ret istemi. **MADDE 81.-** Bir kanun tasarı veya teklifinin esas komisyonca reddi istenir ve rapor da benimsenirse, kanun tasarı veya teklifi reddedilmiş olur. Rapor benimsenmezse komisyona geri verilir.	**Raporda ret istemi.** **MADDE 80.-** Bir kanun tasarı veya teklifinin esas komisyonca reddi istenir ve rapor da benimsenirse, kanun tasarı veya teklifi reddedilmiş olur. Rapor benimsenmezse komisyona geri verilir.
Tüm üzerine konuşmalar. **MADDE 82.-** Kanun tasarı veya tekliflerinin görüşülmesinde, önce tasarı veya teklifin tümü hakkında söz verilir. Anayasa değişiklikleri hariç, kanunun tümünün veya maddelerinin oylanması, onbeş üye tarafından açık oy istenmemişse, işaretle olur. Aksi Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa, siyasî parti grupları, komisyon ve Hükümet adına kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında yapılan konuşmalar, yirmişer dakika ile ve üyeler tarafından yapılan konuşmalar onar dakika ile sınırlıdır.	**Tüm üzerinde konuşmalar.** **MADDE 81.-** Kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesinde, önce tasarı veya teklifin tümü hakkında söz verilir. Anayasa değişiklikleri hariç, kanunun tümünün veya maddelerinin oylanması, yirmi üye tarafından açık oy istenmemişse, işaretle olur. Aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa, siyasî parti grupları, komisyon ve Hükümet adına kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında yapılan konuşmalar, yirmişer dakika ile ve üyeler tarafından yapılan konuşmalar onar dakika ile sınırlıdır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Maddeler hakkında konuşma süreleri bunun yarısı kadardır.	Maddeler hakkında konuşma süreleri bunun yarısı kadardır.
Komisyon metninin önce oylanması. **MADDE 83.-** Bir kanunun bir maddesi hakkında birçok önerge verilmiş ve madde değişiklik önergeleriyle birlikte komisyona geri alınmışsa, komisyon önergeleri görüştükten sonra eski metni kabul edebilir veya yeni bir metin hazırlayabilir. Önerge sahipleri komisyon toplantılarına katıldıkları takdirde beş dakikayı geçmemek üzere konuşabilirler. Komisyon, kabul ettiği metnin önergelerden önce ve açık oyla oylanmasını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla isterse, Genel Kurulda, önergelerden önce komisyon metni oylanır. Bu metin Genel Kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla kabul edilirse, önergeler reddedilmiş ve madde kabul edilmiş sayılır. Açık oylamadan önce, önerge sahiplerinin beşer dakikayı geçmemek üzere konuşma hakları vardır.	**Komisyon metninin önce oylanması.** **MADDE 82.-** Bir kanunun bir maddesi hakkında birçok önerge verilmiş ve madde değişiklik önergeleriyle birlikte komisyona geri alınmışsa, komisyon önergeleri görüştükten sonra eski metni kabul edebilir veya yeni bir metin hazırlayabilir. Önerge sahipleri komisyon toplantılarına katıldıkları takdirde beş dakikayı geçmemek üzere konuşabilirler. Komisyon, kabul ettiği metnin önergelerden önce ve açık oyla oylanmasını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla isterse, Genel Kurulda, önergelerden önce komisyon metni oylanır. Bu metin kabul edilirse, önergeler reddedilmiş ve madde kabul edilmiş sayılır. Açık oylamadan önce, önerge sahiplerinin beşer dakikayı geçmemek üzere konuşma hakları vardır.
Bir maddenin önce konuşulması veya fıkraların ayrı ayrı oylanması. **MADDE 84.-** Genel Kurulda bir maddenin diğerinden önce konuşulmasına işaret oyuyla karar verilebilir. Görüşülen bir madde bir çok mesele veya fıkralardan mürekkep ise ve bunların ayrı ayrı oya konmaları onbeş üye tarafından yazılı olarak teklif olunmuşsa gereği yapılır.	**Bir maddenin önce konuşulması veya fıkraların ayrı ayrı oylanması.** **MADDE 83.-** Genel Kurulda bir maddenin diğerinden önce konuşulmasına işaret oyuyla karar verilebilir. Görüşülen bir madde birçok mesele veya fıkralardan mürekkep ise ve bunların ayrı ayrı oya konmaları onbeş üye tarafından yazılı olarak teklif olunmuşsa gereği yapılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Anayasaya aykırılık önergeleri. **MADDE 85.-** Bir kanun tasarı veya teklifinin Genel Kuruldaki görüşülmesi sırasında tasarı veya teklifin belli bir maddesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler, diğer önergelerden önce oylanır.	**Anayasaya aykırılık önergeleri.** **MADDE 84.-** Bir kanun tasarı veya teklifinin Genel Kuruldaki görüşülmesi sırasında tasarı veya teklifin belli bir maddesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler, diğer önergelerden önce oylanır.
Tetkik Kurulu ve maddî hatalar. **MADDE 86.-** Meclis Başkanlığı kanun tasarı ve tekliflerini Anayasa dili, kanun yazılış tekniği bakımından incelemekle görevli yeteri kadar uzmandan kurulu bir heyet teşkil eder. Bu heyet komisyonlara danışmanlık yapar. Kanun tasarı veya teklifinin Millet Meclisince kabulünü gerektirecek oylamanın yapılmasından önce, metinde yazılış veya sıra bakımından bozukluk olduğu veya maddî hatalar bulunduğu ileri sürülürse ve esas komisyon veya Hükümet bu görüşe katılırsa, metin, esas komisyona geriverilir. Bu şekilde düzeltilen maddeler de yeniden oylanır.	**Tetkik kurulu ve maddî hatalar.** **MADDE 85.-** Meclis Başkanlığı kanun tasarı ve tekliflerini Anayasa dili, kanun yazılış tekniği bakımından incelemekle görevli yeteri kadar uzmandan kurulu bir heyet teşkil eder. Bu heyet komisyonlara danışmanlık yapar. Kanun tasarı veya teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisince kabulünü gerektirecek oylamanın yapılmasından önce, metinde yazılış veya sıra bakımından bozukluk olduğu veya maddî hatalar bulunduğu ileri sürülürse ve esas komisyon veya Hükümet bu görüşe katılırsa, metin, esas komisyona geri verilir. Bu şekilde düzeltilen maddeler de yeniden oylanır.
Son konuşmalar. **MADDE 87.-** Tasarı veya teklifin tümünün kesin olarak oylanmasından önce milletvekilleri, ne yolda oy kullanacaklarını kürsüden belirtmek isterlerse, Başkan lehte ve aleyhte birer kisiye söz verir. Bu konuşma kısa, açık ve gerekçeli yapılır.	**Son konuşmalar.** **MADDE 86.-** Tasarı veya teklifin tümünün kesin olarak oylanmasından önce milletvekilleri, ne yolda oy kullanacaklarını kürsüden belirtmek isterlerse, Başkan lehte ve aleyhte birer kişiye söz verir. Bu konuşma kısa, açık ve gerekçeli yapılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Değişiklik önergeleri. **MADDE 88.-** Kanunlarda veya İçtüzükte aksine hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, komisyona iadesi, değiştirilmesi veya metne madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından tasarı veya teklif maddelerinin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez. Bir kanun tasarı veya teklifinin, basılıp dağıtılmasından sonra en çok beş gün geçmiş ve Genel Kurulda görüşüleceği gün, Başkan tarafından Genel Kurula en az kırk sekiz saat önce bildirilmişse, bu kanunun maddelerine ait değişiklik önergelerinin konuşulmasından en geç yirmi dört saat önce Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olması gereklidir. Kanunun görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek önergelerde en az beş üyenin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz. Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme konur. Başkan her önerge için komisyona, katılıp katılmadığını sorar. Komisyonun katılmaması hâlinde, önerge sahibi, isterse beş dakikayı geçmemek üzere açıklama için söz alabilir. Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beş yüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beş yüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır. Başkan, değişiklik önergesinden derhal komisyonu haberdar eder.	**Değişiklik önergeleri.** **MADDE 87.-** Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez. Değişiklik önergeleri kanun tasarı veya tekliflerinin basılıp dağıtılmasından itibaren Başkanlığa verilebilir. Ancak, tasarı veya teklifin görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az beş milletvekilinin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz. Görüşülmekte olan tasarı veya teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz. Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak tasarı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır. Değişiklik önergelerinde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz. Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir. Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Başkan, değişiklik önergesi hakkında komisyona ve gruplara derhal bilgi verir. Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme konur. Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Hükümetin veya komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir. Önerge sahibine, gerekçesinin okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez. Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir.
Metnin veya maddenin geri istenmesi. **MADDE 89.-** Esas komisyon veya Hükümet, tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir.	**Metnin veya maddenin geri istenmesi.** **MADDE 88.-** Esas komisyon veya Hükümet, tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Genel Kurulda yeniden görüşme. **MADDE 89.-** Tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya Hükümet bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca, görüşmesiz ve işaret oyuyla karara bağlanır. Anayasa değişikliği görüşmelerinde bu madde hükmü uygulanmaz.
	Yetki kanunları ve kanun hükmünde kararnameler. **MADDE 90.-** Yetki kanunu tasarıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülür. Usulüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler geri çekilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararname ile de değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir. Yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamaz. Kanun hükmünde kararnameler, varsa değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Maddelerine geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler bir ret metni hazırlanması için komisyona verilir. Komisyonca o birleşim içinde veya en geç takip eden birleşime kadar hazırlanan metin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü hâlinde kanunlaşır.
	Temel kanunlar. **MADDE 91.-** Temel kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usülü tespitine, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.
BEŞİNCİ KISIM **Özel hükümler**	**BEŞİNCİ KISIM** **Özel Hükümler**
Ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarılar. **MADDE 90.-** Ölüm cezaları hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilmesine dair Başbakanlık yazıları, esas komisyon olarak Adalet Komisyonuna havale edilir. Adalet Komisyonu, bu yazıyı inceleyerek cezanın yerine getirilmesinin onaylanması veya onaylanmaması yönünde bir kanun metni hazırlar. Komisyonlar ve Genel Kurul, mahkeme kararını değiştiremezler.	**Ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarıları.** **MADDE 92.-** Ölüm cezaları hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilmesine dair Başbakanlık yazıları, esas komisyon olarak Adalet Komisyonuna havale edilir. Adalet Komisyonu, bu yazıyı inceleyerek cezanın yerine getirilmesinin onaylanması veya onaylanmaması yönünde bir kanun metni hazırlar. Komisyonlar ve Genel Kurul, mahkeme kararını değiştiremezler.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Anayasanın değiştirilmesi. **MADDE 91.-** Anayasa değişiklik teklifleri, diğer kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesindeki usule tabidir. Ancak, bu teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. İkinci görüşmeye, birinci görüşmenin bitiminden kırk sekiz saat geçmeden başlanamaz. İkinci görüşmede, sadece maddeler üzerinde verilmiş olan değişiklik önergeleri görüşülür.	**Anayasanın değiştirilmesi.** **MADDE 93.-** Anayasa değişiklik teklifleri, diğer kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesindeki usule tabidir. Ancak, bu teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. İkinci görüşmeye, birinci görüşmenin bitiminden kırksekiz saat geçmeden başlanamaz. İkinci görüşmede yalnızca maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülür, birinci görüşmede üzerinde değişiklik teklifi bulunmayan bir madde hakkında ikinci görüşmede önerge verilemez.
Anayasa maddelerinin kabulü. **MADDE 92.-** Anayasa değişiklik tekliflerinin görüşülmesinde, önergeler işaret oyuyla, maddelerin kabulü açık oylama ile olur. Ancak, verilmiş olan bir önerge kabul edilmişse, kabul için gerekli üçte iki çoğunluk bulunup bulunmadığını tespit için, önergenin oylanması açık oylama suretiyle tekrarlanır.	**Anayasada değişiklik tekliflerinin kabulü.** **MADDE 94.-** Anayasada değişiklik tekliflerinin birinci ve ikinci görüşmelerinde, maddelerin kabulü ile ikinci görüşmenin sonunda tümünün kabulü üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile mümkündür. Birinci görüşmede gerekli çoğunlukla kabul oyu alamayan bir madde ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamamışsa reddedilmiş olur. Teklif hakkında verilen değişiklik önergesinin kabulü hâlinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması gizli oylama suretiyle tekrarlanır.
Seçimlerin yenilenmesi kararı. **Madde 93.-** Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur.	**Seçimlerin yenilenmesi kararı.** **MADDE 95.-** Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
ALTINCI KISIM **Denetim Yolları** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Soru**	**ALTINCI KISIM** **Denetim Yolları** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Soru**
Soru. **MADDE 94.-** Soru, kısa, gerekçesiz ve şahsi mütalâa ileri sürülmeksizin bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanabilir. Aynı konuda ikiden fazla bakandan sorulan soru Başbakandan sorulmuş sayılır. Soru önergeleri Başkanlığa verilir. Başkan bu önergeleri gelen kâğıtlar listesine geçirir ve bir yazıya ek olarak Başbakanlığa veya aidolduğu bakanlığa gönderir. Hükümet adına verilecek cevabın süresi on dakikayı geçemez. Sözlü sorusu üzerine aldığı cevabın kendi bilgisine uygun olup olmadığı hakkında soru sahibi beş dakikayı geçmemek üzere Meclis kürsüsünde görüşünü açıklayabilir.	**Soru.** **MADDE 96.-** Soru; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Soru önergelerine belge eklenemez. Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanır ve Başkanlığa verilir. Başkan, İçtüzük şartlarına uygun gördüğü önergeleri gelen kâğıtlar listesinde yayımlar ve Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderir.
Sorulamayacak konular. **MADDE 95.-** Aşağıdaki sorular Başkanlıkça kabul edilmez. a) Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan konular; b) Tek amacı istişare sağlamaktan ibaret konular; c) Konusu, evvelce Başkanlığa verilmiş gensoru önergesiyle aynı olan sorular.	**Sorulamayacak konular.** **MADDE 97.-** Aşağıdaki sorular Başkanlıkça kabul edilmez: a) Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan konular; b) Tek amacı istişare sağlamaktan ibaret konular; c) Konusu, evvelce Başkanlığa verilmiş gensoru önergesiyle aynı olan sorular.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Yazılı sorunun cevabı. **MADDE 96.-** Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte Başkanlıkça alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir. Yazılı sorular, Başbakanlığa veya aidolduğu bakanlığa gönderildiği tarihten en geç yirmi gün içinde cevaplandırılır. Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakanın veya ilgili bakanların dikkatini çeker. Dikkati çekme yazısının tarihinden itibaren onbeş gün içinde yazılı sorunun cevabı Başkanlığa gelmezse, yazılı soru, sözlü soruya çevrilir ve gündemde verildiği tarihe göre sıra alır.	**Yazılı sorunun cevabı.** **MADDE 99.-** Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte Başkanlıkça alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir. Yazılı sorular, Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren en geç onbeş gün içinde cevaplandırılır. Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakanın veya ilgili bakanın dikkatini çeker. Yazılı sorular, dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren on gün içinde de cevaplandırılmazsa, önergenin süresi içinde cevaplandırılmadığı gelen kâğıtlar listesinde ilan edilir. Hükümet, yazılı sorunun cevabını, gereken bilgilerin derlenebilmesi için Başkanlığa bilgi vermek suretiyle bir ayı geçmemek üzere geciktirebilir.
Sözlü soruların gündeme alınması. **MADDE 97.-** Sözlü sorular, Başkanlık yazısının Başbakanlığa veya aidolduğu bakanlığa sevk tarihinden itibaren yedi gün sonra gündeme alınır. Başkan, gerekli görürse, bir bakana ait sözlü sorular ile birden fazla bakan tarafından cevaplandırılacak sözlü soruları, gündemin altıncı kısmı içerisinde bir araya toplayarak sırayla görüştürebilir. Bir milletvekilinin birden fazla soru önergesi gündemde başka milletvekillerinin de soru önergesi varsa, aynı birleşimde görüşülemez. Başbakan veya bakan soruya günün-	**Sözlü sorunun gündeme alınması ve cevaplandırılması** **MADDE 98.-** Sözlü sorular, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa sevk tarihinden itibaren beş gün sonra gündeme alınır. Sözlü soruların cevaplandırılması için; Anayasa, kanun ve İçtüzük gereği zorunluklar hariç olmak üzere, haftanın en az iki gününde, birleşimin başında ve birer saatten az olmamak şartıyla, Danışma Kurulunun önerisi ve Genel Kurulun onayı ile belli bir süre ayrılır. Hükümet adına verilecek cevabın süresi beş dakikayı geçemez. Bu cevap

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
den önce de cevap verebilir. Hükümet bir sözlü veya yazılı sorunun cevabını, kamu yararı sebebiyle veya gereken bilgilerin derlenebilmesi için bir ayı geçmemek üzere geciktirebilir. Bu takdirde Meclis Başkanlığına bilgi verilir. Hükümet üyesi kamu yararı sebebiyle soruya isterse gizli oturumda cevap verebilir. Soru sahibi, iki cevap gününde hazır bulunmazsa; izin, hastalık veya görev dışında, özrü ne olursa olsun, soru düşer. Düşen sözlü soru, aynı yasama yılı içinde ancak yazılı soru olarak tekrarlanabilir.	üzerine soru sahibi, yerinden, konu ile ilgili çok kısa ek bir açıklama isteyebilir. Hükümet adına verilecek cevapla görüşme tamamlanır. İkinci cevap süresi de beş dakikayı geçemez. Soru sahibinin Genel Kurulda bulunmaması, sorunun cevaplandırılmasına engel değildir. Hükümet adına cevap vermek için söz alan bakan; gündemde bulunan sözlü soru önergelerinden birden fazlasını sıra gözetmeden cevaplayabilir. Bu hakkını kullanmak isteyen bakan, önceden, birleşimi yöneten Başkana isteğini bildirir. Başkan bu isteği birleşimi açtıktan sonra derhal Genel Kurula duyurur. Konuları aynı olan sözlü sorular birleştirilerek cevaplandırılabilir. İkinci fıkradaki zorunluklar hariç, üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü sorular yazılı soruya çevrilir ve istemi hâlinde aynı birleşimde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.
Başkanlıktan sorular. **MADDE 98.-** Başkanın, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin ve Danışma Kurulunun Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında, Başkanlıktan sözlü veya yazılı soru sorulabilir. Bu sorular Başkan veya görevlendireceği Başkanvekillerinden biri tarafından cevaplandırılır. Soru sözlü ise, önergesi verildikten yedi gün sonra gündeme alınır. Bu sorular hakkında da Hükümete yöneltilen sorular hakkındaki hükümler uygulanır.	**Başkanlıktan sorular.** **MADDE 100.-** Başkanın, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin ve Danışma Kurulunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında, Başkanlıktan sözlü veya yazılı soru sorulabilir. Bu sorular Başkan veya görevlendireceği başkanvekillerinden biri tarafından cevaplandırılır. Soru sözlü ise, önergesi verildikten yedi gün sonra gündeme alınır. Bu sorular hakkında da Hükümete yöneltilen sorular hakkındaki hükümler uygulanır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
İKİNCİ BÖLÜM **Genel Görüşme**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Genel Görüşme**
Genel Görüşmenin tarifi. **MADDE 99.-** Genel görüşme, toplum ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.	**Genel görüşmenin tarifi.** **MADDE 101.-** Genel görüşme, toplum ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.
Genel Görüşmenin açılması. **MADDE 100.-** Genel görüşme açılması, Hükümet, siyasî parti grupları veya en az on milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. Bu istem derhal gelen kâğıtlar listesine alınır, Genel Kurula ve Hükümete duyurulur. Verilen önergenin metni beşyüz kelimeden fazla ise istek sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere önergenin özetini eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur. Genel görüşme açılıp açılmamasına Genel Kurul karar verir. Genel Kurulda bu konudaki görüşmede Hükümet, siyasi parti grupları ve istemde bulunan milletvekillerinden birinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi konuşabilir. Genel Kurul genel görüşme açılıp açılmamasına işaretle oylama suretiyle karar verir.	**Genel görüşmenin açılması.** **MADDE 102.-** Genel görüşme açılması, Hükümet, siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. Bu istem derhal gelen kâğıtlar listesine alınır, Genel Kurula ve Hükümete duyurulur. Verilen önergenin metni beşyüz kelimeden fazla ise istek sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere önergenin özetini eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur. Genel görüşme açılıp açılmamasına Genel Kurul karar verir. Genel Kurulda bu konudaki görüşmede Hükümet, siyasî parti grupları ve istemde bulunan milletvekillerinden birinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi konuşabilir. Genel Kurul genel görüşme açılıp açılmamasına işaretle oylama suretiyle karar verir.
Genel Görüşme için özel gündem. **MADDE 101.-** Genel görüşme açılmasına karar verilirse, genel görüşme günü bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunca tespit edilir. Genel görüşmenin başlıyacağı gün, görüşme açılmasına karar	**Genel görüşme için özel gündem.** **MADDE 103.-** Genel görüşme açılmasına karar verilirse, genel görüşme günü bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunca tespit edilir. Genel görüşmenin başlayacağı gün, görüşme açılmasına

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
verilmesinden itibaren kırksekiz saatten önce ve yedi tam günden sonra olamaz. Genel görüşmede ilk söz hakkı genel görüşme önergesi sahibi siyasi parti grubu veya gruplarına yahut genel görüşme önergesindeki birinci imza sahibi milletvekiline veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekiline aittir. Bundan sonraki görüşmeler hakkında genel hükümler uygulanır.	karar verilmesinden itibaren kırksekiz saatten önce ve yedi tam günden sonra olamaz. Genel görüşmede ilk söz hakkı genel görüşme önergesi sahibi siyasî parti grubu veya gruplarına yahut genel görüşme önergesindeki birinci imza sahibi milletvekiline veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekiline aittir. Bundan sonraki görüşmeler hakkında genel hükümler uygulanır.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Meclis Araştırması**	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Meclis Araştırması**
Meclis araştırmasının tarifi ve açılması. **MADDE 102.-** Meclis araştırması, Millet Meclisinin Anayasanın 88 nci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince yapacağı incelemedir. Araştırma istemi önergesi beşyüz kelimeden fazla ise önerge sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere özetini eklemek zorundadır. Meclis araştırmasının açılmasında genel görüşme açılmasındaki hükümler uygulanır. Meclis araştırma komisyonunun raporu hakkında Genel Kurulda, genel görüşme açılır.	**Meclis araştırmasının tarifi ve açılması.** **MADDE 104.-** Meclis araştırması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasanın 98 inci maddesinin üçüncü fıkrası gereğince yapacağı incelemedir. Araştırma istemi önergesi beşyüz kelimeden fazla ise önerge sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere özetini eklemek zorundadır. Meclis araştırmasının açılmasında genel görüşme açılmasındaki hükümler uygulanır. Meclis araştırma komisyonunun raporu hakkında Genel Kurulda, genel görüşme açılır.
Meclis Araştırma Komisyonu ve yetkileri. **MADDE 103.-** Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi, genel hükümlere göre seçilecek bir özel komisyona verilir. Bu komisyonun üye adedi, çalışma süresi ve gerektiğinde Ankara dışında da	**Meclis araştırma komisyonu ve yetkileri.** **MADDE 105.-** Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi, genel hükümlere göre seçilecek bir özel komisyona verilir. Bu komisyonun üye adedi, çalışma süresi ve gerektiğinde Ankara dışında da

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
çalışabileceği hususu Meclis Başkanının teklifi ile Genel Kurulca tespit edilir. Meclis araştırma komisyonu bakanlıklarla genel ve katma bütçeli dairelerden, mahallî idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumundan, kamu iktisadi teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ve kamu yararına çalışan derneklerden bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir. Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir. Devlet sırları ile ticarî sırlar, Meclis araştırması kapsamının dışında kalır.	çalışabileceği hususu Meclis Başkanının teklifi ile Genel Kurulca tespit edilir. Araştırmasını üç ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilir. Komisyon bu süre sonunda da çalışmasını tamamlayamadığı takdirde süre bitiminden itibaren onbeş gün içinde araştırmanın tamamlanmaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde Genel Kurulda görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir. Meclis araştırma komisyonu bakanlıklarla genel ve katma bütçeli dairelerden, mahallî idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumundan, kamu iktisadî teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ve kamu yararına çalışan derneklerden bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir. Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir. Devlet sırları ile ticarî sırlar, Meclis araştırması kapsamının dışında kalır.
	Meclis soruşturması açılması için önerge. **MADDE 107.-** Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilir. Bu önergede; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	görevleriyle ilgili işlerden dolayı hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezai sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, hangi fiillerinin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur.
	Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesi. **MADDE 108.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen Meclis soruşturması önergesi gelen kâğıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Okunan önergenin bir örneği, Başkanlıkça hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana gönderilir. Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında yapılacak görüşmelerin günü, önergenin verilişinden itibaren bir ay içinde görüşülüp karara bağlanacak şekilde, bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Bu görüşme günü de ayrıca hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana bildirilir. Sırasıyla, önergeyi verenlerden ilk imza sahibinin veya onun göstereceği bir diğer imza sahibinin, şahısları adına üç milletvekilinin ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşacağı bir görüşmeden sonra, Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Meclis soruşturması komisyonunun kuruluşu. **MADDE 109.-** Soruşturma açılmasına karar verilmesi hâlinde, soruşturmanın yürütülmesi görevi, Anayasanın 100 üncü maddesi hükümlerine göre, Başkanlıkça Genel Kurulda yapılacak ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyona verilir. Komisyon, kendisine bir başkan, bir başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış millet-vekilleri, bu komisyona seçilemezler. Komisyonda görevli memur ve raportörler ile stenograf için de aynı hüküm uygulanır.
	Meclis soruşturması komisyonunun çalışma usulü ve süresi. **MADDE 110.-** Soruşturma komisyonu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir. Komisyonun çalışmaları gizlidir. Bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar. Soruşturma komisyonu, raporunu Anayasanın 100 üncü maddesine göre kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi hâlinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Meclis soruşturması komisyonunun yetkileri. **MADDE 111.-** Komisyon kamusal ve özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir. Komisyon, naip veya istinabe yolu ile adlî mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle, zapt ve arama ile ilgili olarak adlî mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adlî merciden yazıyla isteyebilir. Komisyon, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir. Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.
	Soruşturmanın sonuçlandırılması. **MADDE 112.-** Soruşturma komisyonu raporu, Başkanlıkça bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır ve öncelikle görüşülür. Bu görüşmede, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Baş-

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	bakan veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılamaz. Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca karara bağlanır. Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporları ile Genel Kurulun Yüce Divana sevk kararlarında hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir. Komisyonun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır. Türkiye Büyük Millet Meclisince Yüce Divana sevk kararı alınırsa dosya, en geç yedi gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.
	Siyasî parti gruplarında soruşturmayla ilgili görüşme yapılamaması. **MADDE 113.-** Siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz. Ancak bu gruplarda Meclis soruşturması ile ilgili komisyon üyelikleri için Anayasanın 100 üncü maddesine göre gösterilecek adayların tespiti amacıyla seçim yapılabilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılması. **MADDE 114.-** Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir. Bu önerge derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur; suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulmasından başlayarak yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır. Bu birleşimde, suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının da dinleneceği bir görüşmeden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az dörtte üçünün oyuyla suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının Yüce Divana sevkine karar verilebilir. Suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanı, isterse, savunmasını yazılı olarak gönderebilir. Bu savunma Genel Kurulda aynen okunur. Birinci fıkrada söz konusu önerge ile üçüncü fıkrada söz konusu Yüce Divana sevk kararında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı ve suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanınca işlendiği ileri sürülen suçun hangi gerekçeyle vatana ihanet sayılması gerektiği belirtilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	YEDİNCİ KISIM **Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri**
	Dilekçe Komisyonu. **MADDE 115.-** Dilekçe Komisyonu, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikâyetleri inceler.
	Dilekçelerin Başkanlık Divanınca incelenmesi. **MADDE 116.-** Dilekçe Komisyonunun; Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibinden oluşan Başkanlık Divanı, komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek; 1. Belli bir konuyu ihtiva etmeyen, 2. Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren, 3. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan, 4. Yetkili idarî makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen, 5. Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan, Dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar. Komisyon Başkanlık Divanı, bu kararlarını bastırır ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtır. Dağıtım tarihinden itibaren onbeş gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderir.
	Dilekçelerin Komisyon Genel Kurulunca incelenmesi. **MADDE 117.-** Komisyon Başkanlık Divanının 116 ncı maddenin dışında gördüğü dilekçeler ile aynı madde gereğince karara bağladığı dilekçelerden süresi içinde itiraza uğrayanlar, Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir. Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri, ilk önce; 116 ncı madde hükmü gereğince inceleyerek karar konusu olup olamayacakları hususunu kararlaştırır.
	Komisyon Genel Kurulu kararlarının bastırılması ve dağıtılması. **MADDE 118.-** Komisyon Başkanlık Divanı, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırır, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtır.
	Komisyon Genel Kurulu kararlarına itiraz. **MADDE 119.-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin her üyesi Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren otuz gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir. Komisyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden iti-

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	baren otuz gün içinde bir rapor düzenleyerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı karar kesindir. Bu madde hükümleri gereğince kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.
	Dilekçeler hakkındaki kesin kararların sonucu. **MADDE 120.-** Bakanlar 119 uncu madde gereğince kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, aynı maddenin son fıkrası uyarınca kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren otuz gün içinde, Komisyon Başkanlığına yazıyla bildirirler. Komisyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, komisyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonun bu istekte bulunması hâlinde 119 uncu maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır. İlgili bakanlık birinci fıkra uyarınca yapması gereken bildiriyi yapmadığı takdirde de, aynı fıkra hükümleri uygulanır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	SEKİZİNCİ KISIM **Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni**
	Cumhurbaşkanı seçimi. **MADDE 121.-** Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir. Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının ve birleşimde görevli Başkanlık Divanı üyelerinin imzaladıkları bir tutanakla bildirilir. Cumhurbaşkanı seçimi tamamlanınca Başkan, yeni Cumhurbaşkanına seçildiğini bildirmek üzere oturumu kapatır.
	Cumhurbaşkanının andiçme töreni. **MADDE 122.-** Yeni Cumhurbaşkanının andiçme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır. Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebeple boşalmışsa, andiçme töreni, seçimden hemen sonraki oturumda yapılır. Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını Genel Kurul Salonuna davet eder. Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaş-

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	lı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir ve ayakta andiçer. Andiçme bitince, İstiklal Marşı çalınır ve Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır. Cumhurbaşkanı, andiçme töreninde siyah elbise giyer.
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **Güven İstemi**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Güven İstemi**
Hükümet programının okunması. **MADDE 104.-** Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur. Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Millet Meclisi tatil veya araverme hâlinde ise, Başkanın çağrısı ile olağanüstü toplanır.	**Hükümet programının okunması.** **MADDE 123.-** Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programı, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur. Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur. Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı hâlinde değilse, Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılır.
Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güven oyu. **MADDE 105.-** Bakanlar Kurulu programının Genel Kurulda okunmasından itibaren iki tam gün geçtikten sonra, program üzerinde görüşme açılır. Bu görüşme sırasında genel hükümler uygulanır. Görüşmeye ayrılan gün için Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.	**Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güvenoyu.** **MADDE 124.-** Bakanlar Kurulu programının Genel Kurulda okunmasından itibaren iki tam gün geçtikten sonra, program üzerinde görüşme açılır. Bu görüşme sırasında genel hükümler uygulanır. Görüşmeye ayrılan gün için Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Bu görüşme için söz almak, yeni Bakanlar Kurulu listesine dair Cumhurbaşkanlığı yazısının Genel Kurulda okunmasından sonra mümkündür. Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra güven oylamasına başvurulur. Güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır. Güven oyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur.	Bu görüşme için söz almak, yeni Bakanlar Kurulu listesine dair Cumhurbaşkanlığı yazısının Genel Kurulda okunmasından sonra mümkündür. Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra güven oylamasına başvurulur. Güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır.
Güven isteminin görüşme usulü. **MADDE 106.-** Başbakan gerekli görürse, Millet Meclisinden güven isteminde bulunabilir. Bu istem derhal, Başkanlıkça, Genel Kurula sunuşlar arasında bildirilir. Bu istem üzerine Danışma Kurulu derhal, güven isteminin görüşüleceği günü ve özel gündemi Genel Kurula teklif eder. Güven istemi üzerinde görüşme, her halde, güven isteminin Genel Kurulda okunmasından sonra bir tam gün geçmeden yapılamaz. Güven istemi üzerindeki görüşmelerde genel hükümler uygulanır. Görüşme bittikten sonra, Danışma Kurulu derhal, güven oylaması gününü ve özel gündemi Genel Kurula teklif eder. Güven oylaması, her halde, görüşmenin bitmesinden bir tam gün geçmeden yapılamaz. Oylama açık oyla olur. Başkanlık, ikiyüzyirmialtı milletvekili güvensizlik oyu kullandığı takdirde, Bakanlar Kuruluna güvensizlik oyu verildiğini aksi halde Bakanlar Kurulunun güven oyu aldığını bildirir.	**Güven isteminin görüşme usulü.** **MADDE 125.-** Başbakan gerekli görürse, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteminde bulunabilir. Bu istem derhal, Başkanlıkça, Genel Kurula sunuşlar arasında bildirilir. Bu istem üzerine Danışma Kurulu derhal, güven isteminin görüşüleceği günü ve özel gündemi Genel Kurula teklif eder. Güven istemi üzerinde görüşme, her halde, güven isteminin Genel Kurulda okunmasından sonra bir tam gün geçmeden yapılamaz. Güven istemi üzerindeki görüşmelerde genel hükümler uygulanır. Görüşme bittikten sonra, Danışma Kurulu derhal, güven oylaması gününü ve özel gündemi Genel Kurula teklif eder. Güven oylaması, her halde, görüşmenin bitmesinden bir tam gün geçmeden yapılamaz. Oylama açık oyla olur. Başkanlık, ikiyüzyetmişaltı milletvekili güvensizlik oyu kullandığı takdirde, Bakanlar Kuruluna güvensizlik oyu verildiğini, aksi halde Bakanlar Kurulunun güvenoyu aldığını bildirir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
BEŞİNCİ BÖLÜM **Gensoru**	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Olağanüstü Yönetim Usulleri**
Gensoruda usul. **MADDE 107.-** Gensoru önergesi bir siyasi parti grupu adına veya en az on milletvekilinin imzasıyla verilebilir. Gensoru önergesi beşyüz kelimeden fazla ise, imza sahipleri beşyüz kelimeyi geçmeyecek bir özeti bu önergeye eklemek zorundadırlar. Başkanlık bu özetleri bastırır. Gerekli görürse önergeleri de bastırıp dağıtabilir. Gensoru görüşmeleri Anayasanın 89. maddesi hükümlerine göre yapılır.	**Gensoruda usul.** **MADDE 106.-** Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir. Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde Başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılır. Gensoru önergesi beşyüz kelimeden fazla ise, imza sahipleri beşyüz kelimeyi geçmeyecek bir özeti bu önergeye eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur. Gensoru görüşmeleri Anayasanın 99 uncu maddesi hükümlerine göre yapılır.
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Olağanüstü Yönetim Usulleri**
	Olağanüstü hal ile ilgili kararlar. **MADDE 126.-** Anayasanın 121 inci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan olağanüstü hal ile ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Yukarıdaki fıkrada söz konusu kararda öngörülen sürenin kısaltılması veya uzatılması hakkında siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşme sırasında önerge verilebilir. Oylamadan önce önerge sahibi beş dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hâlin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü hâlin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülür ve karara bağlanır. Bu madde gereğince yapılacak görüşmeler genel hükümlere göre yapılır.
	Sıkıyönetimle ilgili kararlar. **MADDE 127.-** Anayasanın 122 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan sıkıyönetimle ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 126 ncı madde hükümleri uygulanır.
	Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmündeki kararnamelerinin görüşülmesi. **MADDE 128.-** Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşülür ve karara bağlanır. Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **Savaş Hâli İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar**
	Savaş hâli ilanı. **MADDE 129.-** Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hâli ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular. Ancak, Anayasanın 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırır.
	Silahlı kuvvet gönderilmesi veya kabulü. **MADDE 130.-** Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
YEDİNCİ KISIM **Yasama dokunulmazlığının kaldırılması** **ve milletvekilliğinin düşmesi**	**DOKUZUNCU KISIM** **Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Yasama Dokunulmazlığı**
Yasama dokunulmazlığının kaldırılması istemi ve görüşüleceği komisyon. **MADDE 108.-** Bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki istemler Başkanlıkça, Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona havale edilir. Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyonun Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibi, Anayasa Komisyonunun Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibidir.	**Yasama dokunulmazlığının kaldırılması istemi ve görüşüleceği komisyon.** **MADDE 131.-** Bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki istemler Başkanlıkça, Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona havale edilir. Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyonun Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibi, Anayasa Komisyonunun Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibidir.
Hazırlık Komisyonu ve görüşmeleri. **MADDE 109.-** Karma komisyon başkanı, dokunulmazlık dosyalarını incelemek üzere adçekme suretiyle beş üyeli bir hazırlık komisyonu teşkil eder. Hazırlık komisyonu kendine gizli oyla bir başkan ve sözcülük görevini de yapacak bir kâtip seçer. Bu komisyon bütün kâğıtları inceleyip gerekirse o milletvekilini dinler; tanık dinleyemez. Hazırlık komisyonu raporunu göreve başlamasından itibaren en geç bir ayda verir. Bu rapor Karma komisyonda bir ayda sonuçlandırılır.	**Hazırlık Komisyonu ve görüşmeleri.** **MADDE 132.-** Karma Komisyon başkanı, dokunulmazlık dosyalarını incelemek üzere ad çekme suretiyle beş üyeli bir hazırlık komisyonu teşkil eder. Hazırlık komisyonu kendine gizli oyla bir başkan ve sözcülük görevini de yapacak bir kâtip seçer. Bu komisyon bütün kâğıtları inceleyip gerekirse o milletvekilini dinler; tanık dinleyemez. Hazırlık komisyonu raporunu göreve başlamasından itibaren en geç bir ayda verir. Bu rapor Karma Komisyonda bir ayda sonuçlandırılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Karma Komisyon raporu. **MADDE 110.-** Karma komisyon, hazırlık komisyonunun raporunu ve eklerini görüşür. Karma komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kovuşturmanın milletvekilliği veya bakanlık sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar verir. Karma komisyon raporu, kovuşturmanın ertelenmesi şeklinde ise Genel Kurulda okunur. On gün zarfında bu rapora yazılı olarak itiraz edilmezse kesinleşir. Rapor, dokunulmazlığın kaldırılması şeklinde ise veya 3. fıkra gereğince itiraz edilmişse Genel Kurulda görüşülür. Kovuşturma ertelenmiş ve bu karar Genel Kurulca kaldırılmamış ise, dönem yenilenmiş olsa bile milletvekilliği sıfatı devam ettiği sürece ilgili hakkında kovuşturma yapılamaz.	**Karma Komisyon raporu.** **MADDE 133.-** Karma Komisyon, hazırlık komisyonunun raporunu ve eklerini görüşür. Karma Komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kovuşturmanın milletvekilliği veya bakanlık sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar verir. Karma Komisyon raporu, kovuşturmanın ertelenmesi şeklinde ise Genel Kurulda okunur. On gün zarfında bu rapora yazılı olarak itiraz edilmezse kesinleşir. Rapor, dokunulmazlığın kaldırılması şeklinde ise veya üçüncü fıkra gereğince itiraz edilmişse Genel Kurulda görüşülür. Kovuşturma ertelenmiş ve bu karar Genel Kurulca kaldırılmamış ise, dönem yenilenmiş olsa bile milletvekilliği sıfatı devam ettiği sürece ilgili hakkında kovuşturma yapılamaz.
Savunma hakkı. **MADDE 111.-** Dokunulmazlığın kaldırılması istenen milletvekili isterse hazırlık komisyonunda, Karma komisyonda ve Genel Kurulda kendini savunur veya bir üyeye savundurur. Savunma için çağrıda bulunulan milletvekili davete uymazsa evrak üzerinde karar verilir. Son söz her halde savunmanındır. Dokunulmazlığının kaldırılmasını üyenin bizzat istemesi yeterli değildir.	**Savunma hakkı.** **MADDE 134.-** Dokunulmazlığının kaldırılması istenen milletvekili isterse hazırlık komisyonunda, Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendini savunur veya bir üyeye savundurur. Savunma için çağrıda bulunulan milletvekili davete uymazsa evrak üzerinde karar verilir. Son söz her halde savunmanındır. Dokunulmazlığının kaldırılmasını üyenin bizzat istemesi yeterli değildir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	İKİNCİ BÖLÜM **Üyeliğin Düşmesi**
	Üyeliğin düşmesi. **MADDE 135.-** İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin üyeliği, 136, 137 ve 138 inci maddelere göre düşer.
Mahkûmiyet ve çekilme. **MADDE 112.-** Bir milletvekili Anayasanın 68 inci maddesinde yazılı suçlardan biri ile cezalandırılmış olursa, hükmün kesinleşmesi tarihinde milletvekilliği sıfatı düşer. Bir üye, milletvekilliğinden çekildiğini Başkanlığa yazılı olarak bildirdiği takdirde, çekilme yazısının Genel Kurula sunulması ile milletvekilliği sona erer.	**Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma.** **MADDE 136.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra üyeliğinin düşmesine Genel Kurulca görüşmesiz karar verilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.
Milletvekilliği ile bağdaşmayan görev kabul etme. **MADDE 113.-** Anayasanın 78 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi kabul ettiği bildirilen üyelerin durumu Başkanlık Diva-	**Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürme.** **MADDE 137.-** Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Diva-

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
nınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet komisyonlarından kurulu Karma komisyona gönderilir. Karma komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar. Bu raporu görüşen Genel Kurul, milletvekilliği ile bağdaşamayacak bir durum olduğuna açık oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Açık oylama, Karma komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.	nınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir. Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar. Bu rapor, Genel Kurulda görüşülür. Üyelik sıfatının düşmesi söz konusu olan milletvekili, isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır. Üyeliğin düşmesi, Genel Kurulda gizli oyla karara bağlanır. Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.
Milletvekillerinin devamsızlığı. **MADDE 114.-** Bir milletvekili Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay süre ile katılmazsa, devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet komisyonlarından kurulu Karma komisyona gönderilir. Karma komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar. Bu raporu görüşen Genel Kurul, devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine açık oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Açık oylama, Karma komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.	**Milletvekillerinin devamsızlığı.** **MADDE 138.-** Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir. Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar. Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyeliği düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
	Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz. Bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.
SEKİZİNCİ KISIM **Oylamalar ve seçimler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Oylamalar**	**ONUNCU KISIM** **Oylamalar ve Seçimler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Oylamalar**
Oylama şekilleri. **MADDE 115.-** Oylama üç şekilde yapılır: 1. İşaretle oylama; 2. Açık oylama; 3. Gizli oylama. İşaretle oylama üyelerin el kaldırması; tereddüt hâlinde ayağa kalkmaları; beş üyenin ayağa kalkarak teklif etmesi hâlinde de salonda olumlu ve olumsuz oy verenlerin ikiye bölünerek sayılmaları suretiyle yapılır. Açık oylama, üzerinde milletvekillerinin ad ve soyadlarıyle seçim çevrelerinin yazılı olduğu oy pusulalarının kutuya atılması veya elektronik oylama mekanizmasının çalıştırılması yahut ad cetvelinin okunması üzerine adı okunan milletvekilinin ayağa kalkarak «kabul», «çekinser». veya «ret» kelimelerinden birini yüksek sesle söylemesi ve böylece açıkladığı oyunun Divan Üyelerince kaydedilmesi suretiyle olur.	**Oylama şekilleri.** **MADDE 139.-** Oylama üç şekilde yapılır: 1. İşaretle oylama; 2. Açık oylama; 3. Gizli oylama. İşaretle oylama üyelerin el kaldırması; tereddüt hâlinde ayağa kalkmaları; beş üyenin ayağa kalkarak teklif etmesi hâlinde de salonda olumlu ve olumsuz oy verenlerin ikiye bölünerek sayılmaları suretiyle yapılır. Açık oylama, üzerinde milletvekillerinin ad ve soyadlarıyla seçim çevrelerinin yazılı olduğu oy pusulalarının kutuya atılması veya elektronik oylama mekanizmasının çalıştırılması yahut ad cetvelinin okunması üzerine adı okunan milletvekilinin ayağa kalkarak “kabul”, “çekimser” veya “ret” kelimelerinden birini yüksek sesle söylemesi ve böylece açıkladığı oyunun kâtip üyelerce kaydedilmesi suretiyle olur.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Oy pusulalarının toplanması kürsüde bulunan bir kutuya oy pusulalarının atılması suretiyle olabileceği gibi kutuların özel görevliler tarafından sıralar arasında dolaştırılması suretiyle de yapılabilir. Açık oylama şekillerinden birine başvurulması, Genel Kurulun kararına bağlıdır. Gizli oylama, üzerinde hiçbir işaret bulunmayan yuvarlakların kürsüden kutuya atılması suretiyle yapılır. Beyaz yuvarlak olumlu, yeşil yuvarlak çekinser ve kırmızı yuvarlak olumsuz oy anlamına gelir.	Oy pusulalarının toplanması kürsüde bulunan bir kutuya oy pusulalarının atılması suretiyle olabileceği gibi kutuların özel görevliler tarafından sıralar arasında dolaştırılması suretiyle de yapılabilir. Açık oylama şekillerinden birine başvurulması, Genel Kurulun kararına bağlıdır. Gizli oylama, üzerinde hiçbir işaret bulunmayan yuvarlakların kürsüden kutuya atılması suretiyle yapılır. Beyaz yuvarlak olumlu, yeşil yuvarlak çekimser ve kırmızı yuvarlak olumsuz oy anlamına gelir.
İşaretle oylamanın yapılacağı haller. **MADDE 116.-** Anayasada, kanunlarda ve İçtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kaide olarak işaret oyuna başvurulur. İçtüzükte işaret oyuyle halledileceği belirtilen hususlarda, oylamaların işaretle yapılması zorunludur.	**İşaretle oylamanın yapılacağı haller.** **MADDE 140.-** Anayasada, kanunlarda ve İçtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kaide olarak işaret oyuna başvurulur. İçtüzükte işaret oyuyla halledileceği belirtilen hususlarda, oylamaların işaretle yapılması zorunludur.
İşaretle oylamada usul. **MADDE 117.-** İşaret oyuna başvurulması gereken hallerde Başkan oylama yapılacağını bildirerek önce oya sunulan hususu kabul edenlerin, sonra kabul etmeyenlerin el kaldırmasını ister. Başkanlık Divanı Üyeleri, kendi oylarını Genel Kuruldaki oyların sayımı bittikten sonra Başkana bildirirler. Oylama sonucu, Başkan tarafından Genel Kurula «kabul edilmiştir» veya «kabul edilmemiştir» denmek suretiyle ilân olunur.	**İşaretle oylamada usul.** **MADDE 141.-** İşaret oyuna başvurulması gereken hallerde Başkan oylama yapılacağını bildirerek önce oya sunulan hususu kabul edenlerin, sonra kabul etmeyenlerin el kaldırmasını ister. Kâtip üyeler, kendi oylarını Genel Kuruldaki oyların sayımı bittikten sonra Başkana bildirirler. Oylama sonucu, Başkan tarafından Genel Kurula “kabul edilmiştir” veya “kabul edilmemiştir” denmek suretiyle ilân olunur.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
İşaretle oylama sırasında oya sunulan hususun lehinde ve aleyhinde el kaldıranları, Başkan ile Divan Üyeleri beraberce sayarak tespit ederler. Aralarında anlaşamadıkları veya oyları tespit edemedikleri hallerde, Başkan, oylamanın ayağa kalkmak suretiyle tekrarlanacağını bildirir. Ayağa kalkmak suretiyle oylamaya başvurulmasından hemen sonra bir arada ayağa kalkan beş milletvekili sonucun açıkça anlaşılmadığı gerekçesiyle oylamanın tekrarlanmasını isterlerse, oylama salonda ikiye bölünmek suretiyle yeniden yapılır.	İşaretle oylama sırasında oya sunulan hususun lehinde ve aleyhinde el kaldıranları, Başkan ile kâtip üyeler beraberce sayarak tespit ederler. Aralarında anlaşamadıkları veya oyları tespit edemedikleri hallerde, Başkan, oylamanın ayağa kalkmak suretiyle tekrarlanacağını bildirir. Ayağa kalkmak suretiyle oylamaya başvurulmasından hemen sonra bir arada ayağa kalkan beş milletvekili sonucun açıkça anlaşılmadığı gerekçesiyle oylamanın tekrarlanmasını isterlerse, oylama salonda ikiye bölünmek suretiyle yeniden yapılır.
Açık oylamanın zorunlu olduğu haller. **MADDE 118.-** Genel ve katma bütçe kanun tasarıları, bu kanunlara ilişkin ek tasarılarla değişiklik tasarıları, genel ve katma bütçeli daireler için ek ödenek veya olağanüstü ödenek verilmesi hakkındaki kanun tasarıları, bu kanunlara ilişkin değişiklik tasarıları, bu kanunlarda bölümler arasında aktarma yapılmasına dair kanun tasarıları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinin değiştirilmesi hakkında verilen kanun teklifleri, geçici olarak harcama yapılmasına ve gelir toplanmasına yetki veren kanun tasarılarının tümü; vergi, resim ve harclar konmasına, kaldırılmasına, eksiltilmesine veya artırılmasına dair kanun tasarısı ve tekliflerinin tümü; kesinhesap kanunu tasarıları, genel ve katma bütçeli dairelere bağlı döner sermayeler hesaplarının onaylanmasına dair kanun tasarılarının tümü; milletlerarası andlaşmaların onaylanması; bu andlaşmalara katılma veya bu andlaşmaların belli hükümlerinin yürürlüğe konması hakkındaki katılma bil-	**Açık oylamanın zorunlu olduğu haller.** **MADDE 142.-** Genel ve katma bütçe kanun tasarıları, bu kanunlara ilişkin ek tasarılarla değişiklik tasarıları, genel ve katma bütçeli daireler için ek ödenek veya olağanüstü ödenek verilmesi hakkındaki kanun tasarıları, bu kanunlara ilişkin değişiklik tasarıları, bu kanunlarda bölümler arasında aktarma yapılmasına dair kanun tasarıları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinin değiştirilmesi hakkında verilen kanun teklifleri, geçici olarak harcama yapılmasına ve gelir toplanmasına yetki veren kanun tasarılarının tümü; vergi, resim ve harçlar konmasına, kaldırılmasına, eksiltilmesine veya artırılmasına dair kanun tasarısı ve tekliflerinin tümü; kesinhesap kanunu tasarıları, genel ve katma bütçeli dairelere bağlı döner sermayeler hesaplarının onaylanmasına dair kanun tasarılarının tümü; milletlerarası andlaşmaların onaylanması; bu andlaşmalara katılma veya bu andlaşmaların belli hükümlerinin yürürlüğe konması hakkındaki katılma bildi-

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
dirilerinin yapılmasının uygun bulunması hakkındaki kanun tasarılarının tümü; uzun vadeli kalkınma plânı tasarısının tümü, Anayasanın değiştirilmesine dair kanun tekliflerinin her bir maddesiyle tümü ve bu İçtüzüğün emredici hükümleriyle belirtilen diğer hususların oylanması açık oylama ile yapılır.	rilerinin yapılmasının uygun bulunması hakkındaki kanun tasarılarının tümü; uzun vadeli kalkınma planı tasarısının tümü, Anayasanın değiştirilmesine dair kanun tekliflerinin her bir maddesiyle tümü ve bu İçtüzüğün emredici hükümleriyle belirtilen diğer hususların oylanması açık oylama ile yapılır.
Açık oylama istemi. **MADDE 119.-** Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde açık oylama yapılması en az onbeş milletvekilinin yazılı istemine bağlıdır. Bu hususdaki önergelerin, oylamaya geçilmeden önce Başkanlığa verilmiş olması gereklidir. Başkan, oylamaya geçmeden önce, açık oy istemi olduğunu bildirir ve önerge sahiplerinden en az onbeşinin Genel Kurul salonunda bulunup bulunmadığını tespit eder. Oylamaya ilk olarak açık oy isteminde bulunan üyelerden başlanır. Önerge sahiplerinden en az onbeşi Genel Kurul salonunda bulunmaz veya noksan imza herhangi bir milletvekili tarafından kabul edilmez veya oylamaya katılmazlarsa, açık oylama istemi düşer. Açık oylama önergesinde imzası bulunanlardan en az onbeş milletvekilinden herhangi birinin oyunu kutuya atmadığı tasnif sonunda anlaşılırsa, yapılan oylama, işaret oyu niteliğinde işlem görür. Açık oylama sırasında basılı oy pusulası bulunmayan milletvekili bir beyaz kağıt üzerine adını ve seçim çevresini yazıp imzalamak suretiyle oyunu kullanabilir.	**Açık oylama istemi.** **MADDE 143.-** Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde açık oylama yapılması en az onbeş milletvekilinin yazılı istemine bağlıdır. Bu hususdaki önergelerin, oylamaya geçilmeden önce Başkanlığa verilmiş olması gereklidir. Başkan, oylamaya geçmeden önce, açık oy istemi olduğunu bildirir ve önerge sahiplerinden en az onbeşinin Genel Kurul salonunda bulunup bulunmadığını tespit eder. Oylamaya ilk olarak açık oy isteminde bulunan üyelerden başlanır. Önerge sahiplerinden en az onbeşi Genel Kurul salonunda bulunmaz veya noksan imza herhangi bir milletvekili tarafından kabul edilmez veya oylamaya katılmazlarsa, açık oylama istemi düşer. Açık oylama önergesinde imzası bulunanlardan en az onbeş milletvekilinden herhangi birinin oyunu kutuya atmadığı tasnif sonunda anlaşılırsa, yapılan oylama, işaret oyu niteliğinde işlem görür. Açık oylama sırasında basılı oy pusulası bulunmayan milletvekili bir beyaz kâğıt üzerine adını ve seçim çevresini yazıp imzalamak suretiyle oyunu kullanabilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Açık oylamanın sonuçlanması. **MADDE 120.-** Açık oylamada oylama işleminin sona erdiği Başkanlıkça bildirildikten sonra, hiçbir milletvekili oyunu kullanamaz. Oyların sayımı ve dökümü Divan Üyelerince yapılır ve tutanakla tespit edilen sonuç aynı oturumda Başkan tarafından ilan olunur.	**Açık oylamanın sonuçlanması.** **MADDE 144.-** Açık oylamada oylama işleminin sona erdiği Başkanlıkça bildirildikten sonra, hiçbir milletvekili oyunu kullanamaz. Oyların sayımı ve dökümü kâtip üyelerce yapılır ve tutanakla tespit edilen sonuç aynı oturumda Başkan tarafından ilan olunur.
Birden fazla açık oylamanın bir arada yapılması. **MADDE 121.-** Birden fazla husus hakkında açık oylama yapılması gerekiyorsa, açık oylama işlemleri, oy pusulalarının değişik kutulara aynı zamanda atılması suretiyle de yapılabilir. Başkanın gerekli görmesi hâlinde açık oylama oturumun sonuna veya haftanın belli bir gününe bırakılabilir. Ancak, muhtevası itibariyle çelişki doğurması muhtemel maddeler ayrı ayrı oylanır.	**Birden fazla açık oylamanın bir arada yapılması.** **MADDE 145.-** Birden fazla husus hakkında açık oylama yapılması gerekiyorsa, açık oylama işlemleri, oy pusulalarının değişik kutulara aynı zamanda atılması suretiyle de yapılabilir. Başkanın gerekli görmesi hâlinde açık oylama oturumun sonuna veya haftanın belli bir gününe bırakılabilir. Ancak, muhtevası itibariyle çelişki doğurması muhtemel maddeler ayrı ayrı oylanır.
Karar yeter sayısı. **MADDE 122.-** Oya konulan bütün hususlar, Anayasada, kanunlarda, veya İçtüzükte ayrıca hüküm yoksa, toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğuyle kararlaştırılır. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından az olmayan çoğunluktur. İşaretle oylamada olumlu oylar, olumsuz oylardan fazlaysa, oya konan husus kabul edilmiş; aksi halde, reddedilmiş olur. Genel Kurulda bulunup da oya katılmayanlar yeter sayıya dâhil edilirler.	**Karar yeter sayısı.** **MADDE 146.-** Oya konulan bütün hususlar, Anayasada, kanunlarda veya İçtüzükte ayrıca hüküm yoksa, toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğuyla kararlaştırılır. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından az olmayan çoğunluktur. İşaretle oylamada olumlu oylar, olumsuz oylardan fazlaysa, oya konan husus kabul edilmiş; aksi halde, reddedilmiş olur. Genel Kurulda bulunup da oya katılmayanlar yeter sayıya dâhil edilirler.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Gizli oylama. **MADDE 123.-** Anayasa veya kanun gereğince açık oylamanın zorunlu bulunduğu hallerde veya İçtüzüğün işaret oyuyle hallinin zorunlu olduğunu belirttiği konularda yahut açık oylamanın İçtüzük uyarınca istem üzerine yapıldığı hallerde, gizli oylama yapılmaz. Yukarıdaki fıkrada yazılı haller dışında gizli oylama yapılabilmesi için onbeş milletvekilinin bir önerge ile, gizli oylama yapılmasını istemesi ve bu istemin Genel Kurulca kabulü lâzımdır. Karar görüşmesiz işaret oyuyle alınır.	**Gizli oylama.** **MADDE 147.-** Anayasa veya kanun gereğince açık oylamanın zorunlu bulunduğu hallerde veya İçtüzüğün işaret oyuyla hallinin zorunlu olduğunu belirttiği konularda yahut açık oylamanın İçtüzük uyarınca istem üzerine yapıldığı hallerde, gizli oylama yapılmaz. Yukarıdaki fıkrada yazılı haller dışında gizli oylama yapılabilmesi için yirmi milletvekilinin bir önerge ile, gizli oylama yapılmasını istemesi ve bu istemin Genel Kurulca kabulü lâzımdır. Karar görüşmesiz işaret oyuyla alınır.
Gizli oylama usulü. **MADDE 124.-** Milletvekillerine, beyaz, yeşil ve kırmızı renkte üç yuvarlak birden verilir. Bunlardan oy alarak kullanılacak yuvarlak, bunun için gösterilen kutuya atılır. Diğer iki yuvarlak ayrıca belirtilen yere bırakılır.	**Gizli oylama usulü.** **MADDE 148.-** Milletvekillerine, beyaz, yeşil ve kırmızı renkte üç yuvarlak birden verilir. Bunlardan oy olarak kullanılacak yuvarlak, bunun için gösterilen kutuya atılır. Diğer iki yuvarlak ayrıca belirtilen yere bırakılır.
Oylamanın manasının belirtilmesi. **MADDE 125.-** Gereken hallerde Başkan oylamadan önce verilecek oyların ne anlama geldiğini kısaca belirtebilir. Her oylamadan önce milletvekilleri zil çalınmak suretiyle çağırılır.	**Oylamanın manasının belirtilmesi.** **MADDE 149.-** Gereken hallerde Başkan oylamadan önce verilecek oyların ne anlama geldiğini kısaca belirtebilir. Her oylamadan önce milletvekilleri zil çalınmak suretiyle çağırılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
İKİNCİ BÖLÜM **Seçimler**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Seçimler**
Seçimlerde usul. **MADDE 126.-** Genel Kurul ve komisyonlarda seçimler, kanun ve İçtüzükle belirtilmiş başka bir usul yoksa, alfabe sırasıyla adları okunan milletvekillerinin oylarını kürsüdeki kutuya atmaları suretiyle yapılır. Sayım ve döküm işi ad çekmek suretiyle tespit edilecek beş üyeli bir tasnif komisyonu tarafından yerine getirilir. Bu komisyonun oylama sonuçlarına ait raporu, aynı oturumda Başkan tarafından Genel Kurula açıklanır. Seçimlerde milletvekilleri zil çalma suretiyle çağırılır.	**Seçimlerde usul.** **MADDE 150.-** Genel Kurul ve komisyonlarda seçimler, kanun ve İçtüzükte belirtilmiş başka bir usul yoksa, alfabe sırasıyla adları okunan milletvekillerinin oylarını kürsüdeki kutuya atmaları suretiyle yapılır. Sayım ve döküm işi ad çekmek suretiyle tespit edilecek beş üyeli bir tasnif komisyonu tarafından yerine getirilir. Bu komisyonun oylama sonuçlarına ait raporu, aynı oturumda Başkan tarafından Genel Kurula açıklanır. Seçimlerde milletvekilleri zil çalma suretiyle çağırılır.
DOKUZUNCU KISIM **Devam ve İzin**	**ONBİRİNCİ KISIM** **Devam ve İzin**
Devamsızlık ve izin. **MADDE 127.-** Genel Kurulda veya komisyonlarda yapılan yoklama veya açık oylamalarda özürsüz ve izinsiz olarak bulunmayan milletvekili o birleşimde yok sayılır. Başkan yazıyla başvuran bir milletvekiline on günü aşmamak üzere izin verebilir. Daha uzun süreli izinler için, Başkanlık Divanının sunuşlar arasında yer alacak teklifi üzerine, Genel Kurul, görüşmesiz ve işaretle oylama suretiyle karar verir.	**Devamsızlık ve izin.** **MADDE 151.-** Genel Kurulda veya komisyonlarda yapılan yoklama veya açık oylamalarda özürsüz veya izinsiz olarak bulunmayan milletvekili o birleşimde yok sayılır. Başkan yazıyla başvuran bir milletvekiline on günü aşmamak üzere izin verebilir. Daha uzun süreli izinler için, Başkanlık Divanının sunuşlar arasında yer alacak teklifi üzerine, Genel Kurul, görüşmesiz ve işaretle oylama suretiyle karar verir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Devamsızlık cetveli. **MADDE 128.-** Başkanlık Divanı milletvekillerinin Genel Kurul veya komisyon çalışmalarına katılmadığı günleri gösterir bir cetvel düzenleyerek bu cetvelin ilgili üyelere ait kısımlarını özel surette kendilerine gönderir. Cetvele itirazı olan milletvekili aldığından başlayarak yedi gün içinde yazı ile itiraz edebilir. Başkanlık Divanı itirazı inceler; gerekiyorsa ilgili üyeden bilgi ve belge ister, bundan sonra varacağı sonuca göre devamsızlık cetveli yayımlar. Devamsızlık cetveli bir yasama yılı içinde en az üç defa yayımlanır.	**Devamsızlık cetveli.** **MADDE 152.-** Başkanlık Divanı milletvekillerinin Genel Kurul veya komisyon çalışmalarına katılmadığı günleri gösterir bir cetvel düzenleyerek bu cetvelin ilgili üyelere ait kısımlarını özel surette kendilerine gönderir. Cetvele itirazı olan milletvekili aldığından başlayarak yedi gün içinde yazı ile itiraz edebilir. Başkanlık Divanı itirazı inceler; gerekiyorsa ilgili üyeden bilgi ve belge ister, bundan sonra varacağı sonuca göre devamsızlık cetveli yayımlar. Devamsızlık cetveli bir yasama yılı içinde en az üç defa yayımlanır.
Devamsızlığın müeyyidesi. **MADDE 129.-** Bir yasama yılı içinde izinsiz ve özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.	**Devamsızlığın müeyyidesi.** **MADDE 153.-** Bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.
İki ay için izin alanların ödenek ve yollukları. **MADDE 130.-** Bir yasama yılı içinde aralıksız olarak iki ay veya daha fazla izin almış olan milletvekillerine ödenek ve yolluklarının verilebilmesi, Genel Kurulun kararına bağlıdır. Genel Kurul, bu konudaki kararını, Başkanlık Divanının sunuşlar arasında yer alacak teklifi üzerine görüşmesiz ve işaretle oylama suretiyle verir.	**İki ay için izin alanların ödenek ve yollukları.** **MADDE 154.-** Bir yasama yılı içinde aralıksız olarak iki ay veya daha fazla izin almış olan milletvekillerine ödenek ve yolluklarının verilebilmesi, Genel Kurulun kararına bağlıdır. Genel Kurul, bu konudaki kararını, Başkanlık Divanının sunuşlar arasında yer alacak teklifi üzerine görüşmesiz ve işaretle oylama suretiyle verir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
ONUNCU KISIM **Tutanaklar**	**ONİKİNCİ KISIM** **Tutanaklar**
Tutanak nevileri, tutulması ve tutanakta düzeltme.	**Tutanak nevileri, tutulması ve tutanakta düzeltme.**
MADDE 131.- Genel Kurulda, tam ve özet olmak üzere, iki türlü tutanak tutulur.	**MADDE 155.-** Genel Kurulda, tam ve özet olmak üzere, iki türlü tutanak tutulur.
Tam tutanak, ses alma makinesinin yardımıyla stenolar ve İçtüzüğün gerektirdiği hallerde Divan Üyeleri tarafından tutulur.	Tam tutanak, ses alma makinesinin yardımıyla stenolar ve İçtüzüğün gerektirdiği hallerde kâtip üyeler tarafından tutulur.
Bunlar, tutanak dergisinde yayımlanır.	Bunlar, tutanak dergisinde yayımlanır.
Tam tutanağın bastırılıp dağıtılmasından başlayarak onbeş gün içinde ilgililer, gereken düzeltmelerin yapılması için Başkanlığa yazıyle başvurabilirler.	Tam tutanağın bastırılıp dağıtılmasından başlayarak onbeş gün içinde ilgililer, gereken düzeltmelerin yapılması için Başkanlığa yazıyla başvurabilirler.
Bu başvurma üzerine, Başkanlık Divanı, gereken incelemeyi yapar. Başkanlık Divanı düzeltme istemini haklı görürse, bir düzeltme yayımlanır ve aidolduğu tutanak dergisine eklenir.	Bu başvurma üzerine, Başkanlık Divanı, gereken incelemeyi yapar. Başkanlık Divanı düzeltme istemini haklı görürse, bir düzeltme yayımlanır ve ait olduğu tutanak dergisine eklenir.
Bir yasama yılının son birleşiminin tutanak özeti Divan Üyeleri tarafından hemen orada yazılarak o birleşimin sonunda okunur.	Bir yasama yılının son birleşiminin tutanak özeti kâtip üyeler tarafından hemen orada yazılarak o birleşimin sonunda okunur.
Bu halde düzeltmeler okunma sonunda yapılır.	Bu halde düzeltmeler okunma sonunda yapılır.
Son birleşim tutanağında milletvekilleri tarafından yapılacak düzeltmeler ilk çıkacak Resmî Gazetede yayımlanır.	Son birleşim tutanağında milletvekilleri tarafından yapılacak düzeltmeler ilk çıkacak Resmi Gazetede yayımlanır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
ONBİRİNCİ KISIM **Disiplin Cezaları**	**ONÜÇÜNCÜ KISIM** **Disiplin Cezaları**
Disiplin cezalarının nevileri. **MADDE 132.-** Milletvekillerine verilebilecek disiplin cezaları şunlardır: 1. Uyarma; 2. Kınama; 3. Meclisten geçici olarak çıkarma.	**Disiplin cezalarının nevileri.** **MADDE 156.-** Milletvekillerine verilebilecek disiplin cezaları şunlardır: 1. Uyarma; 2. Kınama; 3. Meclisten geçici olarak çıkarma.
Uyarma. **MADDE 133.-** Uyarma cezasını gerektiren haller şunlardır: 1. Söz kesmek; 2. Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak: 3. Şahsiyatla uğraşmak.	**Uyarma.** **MADDE 157.-** Uyarma cezasını gerektiren haller şunlardır: 1. Söz kesmek; 2. Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak; 3. Şahsiyatla uğraşmak.
Uyarma cezasının verilmesi. **MADDE 134.-** Uyarma cezası verilmesinin gereğini takdir ve yerine getirme yetkisi, Başkana aittir. Uyarma cezası alan milletvekili kendisini savunmak için söz isterse, bu üyeye oturumun veya birleşimin sonunda söz verilir. Başkan, gerekirse, daha önce söz verebilir. Başkan, milletvekilinin açıklamasını yeterli görmezse, uyarma cezasını kaldırmaz; yeterli görürse, uyarma cezasını kaldırdığını bildirir. Bir milletvekili aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alırsa, durum, tutanak özetinde belirtilir.	**Uyarma cezasının verilmesi.** **MADDE 158.-** Uyarma cezası verilmesinin gereğini takdir ve yerine getirme yetkisi, Başkana aittir. Uyarma cezası alan milletvekili kendisini savunmak için söz isterse, bu üyeye oturumun veya birleşimin sonunda söz verilir. Başkan, gerekirse, daha önce söz verebilir. Başkan, milletvekilinin açıklamasını yeterli görmezse, uyarma cezasını kaldırmaz; yeterli görürse, uyarma cezasını kaldırdığını bildirir. Bir milletvekili aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alırsa, durum, tutanak özetinde belirtilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Söz söylemekten yasaklama. **MADDE 135.-** Aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemesi Başkanın teklifi üzerine, Genel Kurulca görüşmesiz ve işaret oyu ile yasaklanabilir.	**Söz söylemekten yasaklama.** **MADDE 159.-** Aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemesi Başkanın teklifi üzerine, Genel Kurulca görüşmesiz ve işaret oyu ile yasaklanabilir.
Kınama. **MADDE 136.-** Kınama cezasını gerektiren haller şunlardır: 1. Aynı birleşimde iki kere uyarma cezası aldığı halde bunu gerektiren hareketten vazgeçmemek; 2. Bir ay içinde üç kere uyarma cezasına uğramış olmak; 3. Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek ve hareketler yapmak; 4. Saldırıda bulunmak; 5. Mecliste gürültü ve kavgaya sebebolmak veya Meclisin görevini yerine getirmesini önlemek için toplu bir harekete girişilmesine önayak olmak.	**Kınama.** **MADDE 160.-** Kınama cezasını gerektiren haller şunlardır: 1. Aynı birleşimde iki kere uyarma cezası aldığı halde bunu gerektiren hareketten vazgeçmemek; 2. Bir ay içinde üç kere uyarma cezasına uğramış olmak; 3. Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek ve hareketler yapmak; 4. Saldırıda bulunmak; 5. Mecliste gürültü ve kavgaya sebep olmak veya Meclisin görevini yerine getirmesini önlemek için toplu bir harekete girişilmesine önayak olmak.
Meclisten geçici çıkarma. **MADDE 137.-** Meclisten geçici olarak çıkarma cezası aşağıdaki hallerde verilir: 1. Aynı birleşim sırasında üç kere kınama cezasına uğramak; 2. Bir ay içinde beş kere kınama cezası almak; 3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Cumhuriyet Senatosuna, Millet Meclisine, Cumhuriyet Senatosu Başkanına, Millet Meclisi Başkanına, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Başkanlık Divanlarına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline hakarette	**Meclisten geçici çıkarma.** **MADDE 161.-** Meclisten geçici olarak çıkarma cezası aşağıdaki hallerde verilir: 1. Aynı birleşim sırasında üç kere kınama cezasına uğramak; 2. Bir ay içinde beş kere kınama cezası almak; 3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline hakarette bulunmak, sövmek veya onları

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
bulunmak, sövmek veya onları tehdidetmek yahut Türkiye Cumhuriyetine veya onun Anayasa düzenine sövmek; 4. Görüşmeler sırasında halkı veya Devlet kuvvetlerini yahut kamu organ, kuruluş ve görevlilerini kanun dışı hareketlere, ayaklanmaya veya Anayasa hükümlerini bozmaya teşvik veya tahrik etmek; 5. Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe ve arsaları içine silâhlı olarak girmek; 6. Meclis yapıları yahut eklentileri içinde yasak bir eylemde bulunmak.	tehdit etmek yahut Türkiye Cumhuriyetine veya onun Anayasa düzenine sövmek; 4. Görüşmeler sırasında halkı veya Devlet kuvvetlerini yahut kamu organ, kuruluş ve görevlilerini kanun dışı hareketlere, ayaklanmaya veya Anayasa hükümlerini bozmaya teşvik veya tahrik etmek; 5. Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe ve arsaları içine silahlı olarak girmek; 6. Meclis yapıları yahut eklentileri içinde yasak bir eylemde bulunmak.
Meclisten geçici çıkarma cezasının sonuçları. **MADDE 138.-** Meclisten geçici olarak çıkarma cezası, en çok üç birleşim için verilir. Bu ceza, verilir verilmez derhal yerine getirilir. Bu cezaya uğrayan milletvekili cezasının yerine getirilmesine karşı gelirse, Başkan, oturumu derhal kapatarak o milletvekilinin salondan çıkartılmasını İdareci Üyelerden ister. Bu cezaya çarptırılan milletvekili, Millet Meclisinin Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamaz.	**Meclisten geçici çıkarma cezasının sonuçları.** **MADDE 162.-** Meclisten geçici olarak çıkarma cezası, en çok üç birleşim için verilir. Bu ceza, verilir verilmez derhal yerine getirilir. Bu cezaya uğrayan milletvekili cezasının yerine getirilmesine karşı gelirse, Başkan, oturumu derhal kapatarak o milletvekilinin salondan çıkartılmasını idare amirlerinden ister. Bu cezaya çarptırılan milletvekili, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamaz.
Disiplin cezalarında savunma ve özür dileme. **MADDE 139.-** Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca görüşmesiz, işaret oyu ile kararlaştırılır.	**Disiplin cezalarında savunma ve özür dileme.** **MADDE 163.-** Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca görüşmesiz, işaret oyu ile kararlaştırılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Böyle bir cezaya uğratılması teklif edilen milletvekilinin savunmasını yapmak yahut bunu bir arkadaşına yaptırmak hakkıdır. Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları, tutanak özetine geçirilir. Geçici olarak Meclisten çıkarma cezasına uğrayan bir milletvekili izin alıp kürsüden açıkça af dilerse Meclise girmek hakkını kazanır. Disiplin cezaları Bakanlar Kurulu üyeleri hakkında da uygulanır.	Böyle bir cezaya uğratılması teklif edilen milletvekilinin savunmasını yapmak yahut bunu bir arkadaşına yaptırmak hakkıdır. Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları, tutanak özetine geçirilir. Geçici olarak Meclisten çıkarma cezasına uğrayan bir milletvekili izin alıp kürsüden açıkça af dilerse Meclise girmek hakkını kazanır. Disiplin cezaları Bakanlar Kurulu üyeleri hakkında da uygulanır.
ONİKİNCİ KISIM **Kolluk İşleri**	**ONDÖRDÜNCÜ KISIM** **Kolluk İşleri**
Kolluk tedbirleri. **MADDE 140.-** Başkan, Millet Meclisine ait bina, bahçe ve arsaların iç ve dış güvenliğiyle ilgili tertip ve tedbirleri almakla yükümlüdür. Muhafız taburu ile güvenlik kuvveti, ancak Başkanın emri altındadır.	**Kolluk tedbirleri.** **MADDE 164.-** Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisine ait bina, bahçe ve arsaların iç ve dış güvenliğiyle ilgili tertip ve tedbirleri almakla yükümlüdür. Muhafız taburu ile güvenlik kuvveti, ancak Başkanın emri altındadır.
Silâh taşıma yasağı. **MADDE 141.-** Millet Meclisi bina, bahçe, arsa ve eklerine silâhla girmek yasaktır. Muhafız taburu ile emniyet kuvvetlerindeki görevlilerle Başkanın istemi üzerine çağırılan silâhlı kuvvetler ve güvenlik kuvvetleri mensupları hakkında bu hüküm uygulanmaz. Bu hükme aykırı hareket edenler Başkanlıkça derhal dışarı çıkartılır.	**Silah taşıma yasağı.** **MADDE 165.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe, arsa ve eklerine silahla girmek yasaktır. Muhafız taburu ile emniyet kuvvetlerindeki görevlilerle Başkanın istemi üzerine çağırılan silahlı kuvvetler ve güvenlik kuvvetleri mensupları hakkında bu hüküm uygulanmaz. Bu hükme aykırı hareket edenler Başkanlıkça derhal dışarı çıkartılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Çalışma salonlarına girme yasağı ve ziyaretçiler. **MADDE 142.-** Genel Kurul salonu ile komisyon odalarına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden, Meclis memur ve hizmetlilerinden, Hükümetin iş için gönderdiği memurlardan ve çağrılan uzmanlardan başka kimselerin girmesi yasaktır. Girenler Başkanlıkça dışarı çıkartılır. Ziyaretçilerin ziyaret usulleri bir yönetmelik ile düzenlenir.	**Çalışma salonlarına girme yasağı ve ziyaretçiler.** **MADDE 166.-** Genel Kurul salonu ile komisyon odalarına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden, Meclis memur ve hizmetlilerinden, Hükümetin iş için gönderdiği memurlardan ve çağırılan uzmanlardan başka kimselerin girmesi yasaktır. Girenler Başkanlıkça dışarı çıkartılır. Ziyaretçilerin ziyaret usulleri bir yönetmelik ile düzenlenir.
T.B.M.M. eski üyeleri. **MADDE 143.-** Millet Meclisi eski üyeleri, yasama, ödenek ve yolluk, Genel Kurul ve parti grup toplantılarına girme hakları dışında kalan ve Millet Meclisi üyelerine tanınan bütün haklardan yaralanırlar.	**Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyeleri.** **MADDE 167.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyeleri, yasama, ödenek ve yolluk, Genel Kurul ve parti grup toplantılarına girme hakları dışında kalan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine tanınan bütün haklardan yararlanırlar.
Basın. **MADDE 144.-** Millet Meclisi Genel Kurul ve komisyonlarındaki çalışmaları takibedecek basın ve yayın mensuplarına, Başkanlıkça özel bir giriş kartı verilir. Bu kartı taşımayan basın ve yayın mensupları, Millet Meclisinde basına ayrılan yerlere giremezler. Bu özel kartlarla ilgili esaslar, Başkanlık Divanınca, Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanıyla anlaşmak suretiyle kararlaştırılır. Türk ve yabancı basın ve yayın mensuplarına özel dinleme locaları ve çalışma büroları ayrılması, Meclis binasının diğer kısımlarına girebilmeleri ve basın ve yayın mensuplarına ilişkin sair hususlar, Başkanlık Divanınca hazırlanacak bir yönetmelik ile düzenlenir.	**Basın.** **MADDE 168.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul ve komisyonlarındaki çalışmaları takip edecek basın ve yayın mensuplarına, Başkanlıkça özel bir giriş kartı verilir. Bu kartı taşımayan basın ve yayın mensupları, Türkiye Büyük Millet Meclisinde basına ayrılan yerlere giremezler. Bu özel kartlarla ilgili esaslar, Başkanlık Divanınca kararlaştırılır. Türk ve yabancı basın ve yayın mensuplarına özel dinleme locaları ve çalışma büroları ayrılması, Meclis binasının diğer kısımlarına girebilmeleri ve basın ve yayın mensuplarına ilişkin sair hususlar, Başkanlık Divanınca hazırlanacak bir yönetmelik ile düzenlenir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Dinleyiciler. **MADDE 145.-** Dinleyiciler, birleşimin devamı süresince kendilerine ayrılan yerlerde sükûnet içinde oturmak zorundadırlar. Dinleyiciler görüşmelerde, kabul veya ret yönünde söz, alkış yahut herhangi bir hareketle kendi düşüncelerini ortaya koyamazlar. Bu yasağa uymayanlar, o yerin düzenini korumakla görevli olanlar tarafından hemen dışarı çıkarılırlar.	**Dinleyiciler.** **MADDE 169.-** Dinleyiciler, birleşimin devamı süresince kendilerine ayrılan yerlerde sükûnet içinde oturmak zorundadırlar. Dinleyiciler görüşmelerde, kabul veya ret yönünde söz, alkış yahut herhangi bir hareketle kendi düşüncelerini ortaya koyamazlar. Bu yasağa uymayanlar, o yerin düzenini korumakla görevli olanlar tarafından hemen dışarı çıkarılırlar.
T.B.M.M. içinde suç işlenmesi. **MADDE 146.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe ve arsaları içinde milletvekillerinden ve Bakanlar Kurulu üyelerinden başka bir kimse bir suç işler ve bu suç savcılığın kendiliğinden kovuşturma âçamayacağı fiillerden, olursa, görevliler sanığı dışarı çıkartır. Eğer suç, savcılığın kendiliğinden kovuşturma açabileceği fiillerden ise, sanık hemen savcılığa teslim edilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin suç işlemeleri hâlinde Anayasanın 79 uncu maddesindeki hükümlere göre işlem yapılır.	**Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde suç işlenmesi.** **MADDE 170.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe ve arsaları içinde milletvekillerinden ve Bakanlar Kurulu üyelerinden başka bir kimse bir suç işler ve bu suç savcılığın kendiliğinden kovuşturma açamayacağı fiillerden olursa, görevliler sanığı dışarı çıkartır. Eğer suç, savcılığın kendiliğinden kovuşturma açabileceği fiillerden ise, sanık hemen savcılığa teslim edilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin suç işlemeleri hâlinde Anayasanın 83 üncü maddesindeki hükümlere göre işlem yapılır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
ONÜÇÜNCÜ KISIM **Millet Meclisinin İç Hizmetleri** **BİRİNCİ BÖLÜM** **İdari İşler**	**ONBEŞİNCİ KISIM** **Türkiye Büyük Millet Meclisinin İçhizmetleri** **BİRİNCİ BÖLÜM** **İdarî İşler**
İçhizmetlere dair mevzuat. **MADDE 147.-** Millet Meclisinin içhizmetleri, kanunlara ve bu İçtüzüğe uygun olarak yürütülür. Anayasaya, kanuna ve İçtüzüğe uygun olmak şartiyle Başkanlık Divanı, sırf Millet Meclisinin içhizmetlerine aidolmak üzere düzenleyici kararlar alabilir. Cumhuriyet Senatosu ile ortak hizmetler için bu kararlar üzerinde Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divaniyle anlaşmak gereklidir.	**İçhizmetlere dair mevzuat.** **MADDE 171.-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin içhizmetleri, kanunlara ve bu İçtüzüğe uygun olarak yürütülür. Anayasaya, kanuna ve İçtüzüğe uygun olmak şartıyla Başkanlık Divanı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin içhizmetlerine ait olmak üzere düzenleyici kararlar alabilir.
Millet Meclisinin heyetle temsili. **MADDE 148.-** Millet Meclisinin temsil edilmesi gereken yurt içindeki törenlerde, Başkan veya Başkanlık Divanı üyeleri Millet Meclisi adına hazır bulunur. Böyle bir törene Millet Meclisi adına bir heyet gönderilmesi gerektiği takdirde, bu heyet üyelerinin sayısı, Başkan tarafından tespit edilir. Bu heyette her siyasi parti grupundan en az bir milletvekili bulunur. Bu heyete, Başkan veya göstereceği Başkanvekillerinden birisi başkanlık eder.	**Türkiye Büyük Millet Meclisinin heyetle temsili.** **MADDE 172.-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin temsil edilmesi gereken yurt içindeki törenlerde, Başkan veya Başkanlık Divanı üyeleri Türkiye Büyük Millet Meclisi adına hazır bulunur. Böyle bir törene Türkiye Büyük Millet Meclisi adına bir heyet gönderilmesi gerektiği takdirde, bu heyet üyelerinin sayısı, Başkan tarafından tespit edilir. Bu heyette her siyasî parti grubundan en az bir milletvekili bulunur. Bu heyete, Başkan veya göstereceği başkanvekillerinden birisi başkanlık eder.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
T.B.M.M. Kitaplığından faydalanma. **MADDE 149.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığından faydalanma şartları, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Karma Komisyonunca hazırlanıp, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanlarınca onaylanacak bir yönetmelikle düzenlenir.	**Türkiye Büyük Millet Meclisi kitaplığından faydalanma.** **MADDE 173.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi kitaplığından faydalanma şartları, Başkanlık Divanınca onaylanacak bir yönetmelikle düzenlenir.
İKİNCİ BÖLÜM **Milletvekilliği ile ilgili belgeler ve işaretler**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Milletvekilliği ile İlgili Belgeler ve İşaretler**
Hal tercümesi varakası. **MADDE 150.-** Milletvekilleri Meclise katıldıkları ilk günlerde Başkanlığa birer hal tercümesi varakası verirler. Bu varakada milletvekilinin: 1. Soyadı ve adı; 2. Baba adı; 3. Doğduğu tarih ve yer; 4. İkametgâhı; 5. Tahsil derecesi; bildiği yabancı diller, varsa ihtisası, ilmî rütbeleri, madalya ve nişanları ile eserleri; 6. Mesleği; 7. Evli olup olmadığı; eşinin adı; varsa çocuklarının sayısı ve adları; İle gerekli diğer hususlar yazılır. Sonradan olacak değişiklikler, milletvekili tarafından yazıyle Başkanlığa bildirilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmıyan bakanlar da, bu madde hükümlerine tabidirler. Milletvekilleri, ayrıca, kanunlar gereğince doldurmaları gereken diğer belgeleri ve mal bildirimini Başkanlığa verirler.	**Hal tercümesi varakası.** **MADDE 174.-** Milletvekilleri Meclise katıldıkları ilk günlerde Başkanlığa birer hal tercümesi varakası verirler. Bu varakada milletvekilinin: 1. Soyadı ve adı; 2. Baba adı; 3. Doğduğu tarih ve yer; 4. İkametgâhı; 5. Tahsil derecesi; bildiği yabancı diller; varsa ihtisası, ilmî rütbeleri, madalya ve nişanları ile eserleri; 6. Mesleği; 7. Evli olup olmadığı; eşinin adı; varsa çocuklarının sayısı ve adları; İle gerekli diğer hususlar yazılır. Sonradan olacak değişiklikler, milletvekili tarafından yazıyla Başkanlığa bildirilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmayan bakanlar da, bu madde hükümlerine tâbidirler. Milletvekilleri, ayrıca, kanunlar gereğince doldurmaları gereken diğer belgeleri ve mal bildirimini Başkanlığa verirler.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Tanıtıcı belgeler. **MADDE 151.-** Milletvekillerine, bir kimlik cüzdanı, rozet, hamail ve bindikleri vasıtayı tanıtıcı plâka veya işaret verilir. Milletvekilliğiyle ilgili belge ve işaretlerin nitelikleriyle nerelerde kullanılacağı, Başkanlık Divanınca yapılacak bir yönetmelikte tespit olunur. Eski milletvekillerine de rozet ve şekli Başkanlık Divanınca tespit edilecek ayrı bir kimlik cüzdanı verilir.	**Tanıtıcı belgeler.** **MADDE 175.-** Milletvekillerine, bir kimlik cüzdanı, rozet, hamail ve bindikleri vasıtayı tanıtıcı plâka veya işaret verilir. Milletvekilliğiyle ilgili belge ve işaretlerin nitelikleriyle nerelerde kullanılacağı, Başkanlık Divanınca yapılacak bir yönetmelikte tespit olunur. Eski milletvekillerine de rozet ve şekli Başkanlık Divanınca tespit edilecek ayrı bir kimlik cüzdanı verilir.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Malî işler**	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Malî İşler**
Millet Meclisi Bütçesinin hazırlanması. **MADDE 152.-** Millet Meclisi Bütçe tasarısı İdareci Üyeler tarafından hazırlanıp Başkanlığa sunulur. Bütçe tasarısı Başkanlık Divanınca incelenerek son şeklini alır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinin sadece Millet Meclisi hizmetlerine dair maddelerinden yapılacak harcamalarla ilgili verile emirleri, Millet Meclisi Başkanı tarafından imzalanır. Hangi verile emirlerinin kendi yerine İdareci Üyeler tarafından imzalanacağını, Başkan takdir eder. Bina, bahçe ve arsaların yapım, imar ve onarımı hakkındaki kararlar, Başkanlık Divanınca alınır.	**Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinin hazırlanması.** **MADDE 176.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe tasarısı idare amirleri tarafından hazırlanıp Başkanlığa sunulur. Bütçe tasarısı Başkanlık Divanınca incelenerek son şeklini alır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinin sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi hizmetlerine dair maddelerinden yapılacak harcamalarla ilgili verile emirleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından imzalanır. Hangi verile emirlerinin kendi yerine idare amirleri tarafından imzalanacağını, Başkan takdir eder. Bina, bahçe ve arsaların yapım, imar ve onarımı hakkındaki kararlar, Başkanlık Divanınca alınır.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Harcamaların denetimi. **MADDE 153.-** Hesapları İnceleme Komisyonu, Genel Kurulca kabul edilen Millet Meclisi Bütçesiyle Meclise bağlı bütçelerin tatbikatına nezaret eder. Saymanlığın denetlenmesi yılda altı defadan az olamaz. Komisyon, söz konusu incelemelerinin sonucunu bir raporla Genel Kurula sunar.	**Harcamaların denetimi.** **MADDE 177.-** Hesapları İnceleme Komisyonu, Genel Kurulca kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesiyle Meclise bağlı bütçelerin tatbikatına nezaret eder. Saymanlığın denetlenmesi yılda altı defadan az olamaz. Komisyon, söz konusu incelemelerinin sonucunu bir raporla Genel Kurula sunar.
Harcamaların vize edilmesi. **MADDE 154.-** Verile emirleri, Hesapları İnceleme Komisyonu Denetçi Üyesi tarafından harcamanın yapılmasından önce vize edilir. Denetçinin özürlü olması hâlinde, bu görevi, komisyonun sözcüsü yapar. Hesapları İnceleme Komisyonu Denetçi Üyesi veya onun izinli veya özürlü olması hâlinde Sözcüsü, tatil ve araverme sırasında Ankara'da bulunur.	**Harcamaların vize edilmesi.** **MADDE 178.-** Verile emirleri, Hesapları İnceleme Komisyonu Denetçi Üyesi tarafından harcamanın yapılmasından önce vize edilir. Denetçinin özürlü olması hâlinde, bu görevi, komisyonun Sözcüsü yapar. Hesapları İnceleme Komisyonu Denetçi Üyesi veya onun izinli veya özürlü olması hâlinde Sözcüsü, tatil ve araverme sırasında Ankara'da bulunur.
Eşya ve demirbaşların denetlenmesi. **MADDE 155.-** Millet Meclisi eşya ve demirbaş defterleri, Millet Meclisi İdareci Üyeleri tarafından tutulur ve Hesapları İnceleme Komisyonuna sunulur. Komisyon, mevcut eşya ve demirbaşları, kurul hâlinde denetler ve bahis konusu defterleri inceliyerek, raporunu, Genel Kurula sunar.	**Eşya ve demirbaşların denetlenmesi.** **MADDE 179.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi eşya ve demirbaş defterleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi idare amirleri tarafından tutulur ve Hesapları İnceleme Komisyonuna sunulur. Komisyon, mevcut eşya ve demirbaşları, kurul hâlinde denetler ve bahis konusu defterleri inceleyerek, raporunu, Genel Kurula sunar.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Kesinhesap. **MADDE 156.-** Hesapları İnceleme Komisyonu, her malî yılın sonunda, Millet Meclisine ait geçen yıl bütçesinin kesinhesabını bir raporla birlikte Genel Kurula sunar. Genel Kurul bu rapora bilgi edinmekle yetinir.	**Kesinhesap** **MADDE 180.-** Hesapları İnceleme Komisyonu, her malî yılın sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisine ait geçen yıl bütçesinin kesinhesabını bir raporla birlikte Genel Kurula sunar. Genel Kurul bu rapora bilgi edinmekle yetinir.
ONDÖRDÜNCÜ KISIM **Çeşitli hükümler**	**ONALTINCI KISIM** **Çeşitli Hükümler**
İçtüzüğün değiştirilmesi. **MADDE 157.-** İçtüzükte değişiklik yapılmasını öngören teklifler, milletvekillerince yapılabilir. Bunlar hakkında, kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanır. Bu teklifler, Anayasa Komisyonunda incelendikten sonra, bu komisyonun raporu esas olmak üzere, Genel Kurulda görüşülür ve sonuçlandırılır. Anayasa Komisyonu, İçtüzükte gördüğü boşluk ve aksaklıkları ve bunların doldurulması ve düzeltilmesi için uygun gördüğü tedbirleri, bir rapor hâlinde Meclis Başkanlığına sunar. Bu rapordaki görüşler Başkanlık Divanınca da benimsenirse, Meclis Başkanı İçtüzükte gerekli değişiklik tekliflerinin yapılması için Genel Kurulu uyarır. İçtüzük değişiklikleri, Millet Meclisi kararı olarak Resmî Gazetede yayımlanmakla yürürlüğe girer; kararda, ileriye ait başkaca bir yürürlük tarihi de gösterilebilir.	**İçtüzüğün değiştirilmesi.** **MADDE 181.-** İçtüzükte değişiklik yapılmasını öngören teklifler, milletvekillerince yapılabilir. Bunlar hakkında, kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanır. Bu teklifler, Anayasa Komisyonunda incelendikten sonra, bu Komisyonun raporu esas olmak üzere, Genel Kurulda görüşülür ve sonuçlandırılır. Anayasa Komisyonu, İçtüzükte gördüğü boşluk ve aksaklıkları ve bunların doldurulması ve düzeltilmesi için uygun gördüğü tedbirleri, bir rapor hâlinde Meclis Başkanlığına sunar. Bu rapordaki görüşler Başkanlık Divanınca da benimsenirse, Meclis Başkanı İçtüzükte gerekli değişiklik tekliflerinin yapılması için Genel Kurulu uyarır. İçtüzük değişiklikleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olarak Resmî Gazetede yayımlanmakla yürürlüğe girer; kararda, ileriye ait başkaca bir yürürlük tarihi de gösterilebilir.

MADDELERİN MEVCUT HALİ	MADDELERİN 424 NUMARALI KARARLA DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ
Millet Meclisi kararlarının yayımlanması ve yürürlüğe girmesi. **MADDE 158.-** Bu İçtüzükte bahis konusu Başkanlık Divanı tarafından hazırlanan yönetmelikler ve düzenleyici kararlar Resmî Gazetede yayımlanmakla yürürlüğe girer; kararda ileriye ait başkaca bir yürürlük tarihi de gösterilebilir. Meclis kararları ile Meclisin yaptığı seçimlerin sonuçlarından ve Başkanlık Divanı kararlarından hangilerinin Resmî Gazetede yayımlanacağı Başkanlık Divanının hazırlayacağı bir yönetmelikte belirtilir.	**Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarının yayımlanması ve yürürlüğe girmesi.** **MADDE 182.-** Bu İçtüzükte bahis konusu Başkanlık Divanı tarafından hazırlanan yönetmelikler ve düzenleyici kararlar Resmî Gazetede yayımlanmakla yürürlüğe girer; kararda ileriye ait başkaca bir yürürlük tarihi de gösterilebilir. Meclis kararları ile Meclisin yaptığı seçimlerin sonuçlarından ve Başkanlık Divanı kararlarından hangilerinin Resmî Gazetede yayımlanacağı Başkanlık Divanının hazırlayacağı bir yönetmelikte belirtilir.
Sürelerin tatil sırasında işlememesi. **MADDE 159.-** Bu İçtüzükte gösterilen süreler, aksi Anayasa, kanun veya İçtüzükte belirtilmedikçe, tatil sırasında işlemez.	**Sürelerin tatil sırasında işlememesi.** **MADDE 183.-** Bu İçtüzükte gösterilen süreler, aksi, Anayasa, kanun veya İçtüzükte belirtilmedikçe, tatil sırasında işlemez.
ONBEŞİNCİ KISIM **Son hükümler**	**ONYEDİNCİ KISIM** **Son Hükümler**
Dâhilî Nizamnamenin yürürlükten kalkması. **MADDE 160.-** Anayasanın 3 üncü geçici maddesi gereğince Millet Meclisinde uygulanan 1 Kasım 1956 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhilî Nizamnamesi işbu Tüzüğün yürürlüğe girmesi tarihinde yürürlükten kalkar.	**Dâhilî Nizamnamenin yürürlükten kalkması.** **MADDE 184.-** Anayasanın 3 üncü geçici maddesi gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisinde uygulanan 1 Kasım 1956 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhilî Nizamnamesi işbu Tüzüğün yürürlüğe girmesi tarihinde yürürlükten kalkar.
Yürürlük tarihi. **MADDE 161.-** Bu İçtüzük, 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girer.	**Yürürlük.** **MADDE 185.-** Bu İçtüzük, 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girer.
Yürütme. **MADDE 162.-** Bu İçtüzük, Millet Meclisi tarafından yürütülür.	**Yürütme.** **MADDE 186.-** Bu İçtüzük, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TBMM İÇTÜZÜĞÜNÜN DEĞİŞİKLİKTEN ÖNCEKİ VE SONRAKİ MADDE NUMARALARI

Yeni Madde	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde
1	1	**43**	44	**85**	86	**127**	-	**169**	145
2	2	**44**	45	**86**	87	**128**	-	**170**	146
3	3	**45**	46	**87**	88	**129**	-	**171**	147
4	4	**46**	47	**88**	89	**130**	-	**172**	148
5	5	**47**	48	**89**	-	**131**	108	**173**	149
6	6	**48**	49	**90**	-	**132**	109	**174**	150
7	7	**49**	50	**91**	-	**133**	110	**175**	151
8	8	**50**	51	**92**	90	**134**	111	**176**	152
9	9	**51**	52	**93**	91	**135**	-	**177**	153
10	10	**52**	53	**94**	92	**136**	112	**178**	154
11	11	**53**	54	**95**	93	**137**	113	**179**	155
12	12	**54**	55	**96**	94	**138**	114	**180**	156
13	13	**55**	56	**97**	95	**139**	115	**181**	157
14	14	**56**	57	**98**	97	**140**	116	**182**	158
15	15	**57**	58	**99**	96	**141**	117	**183**	159
16	17	**58**	59	**100**	98	**142**	118	**184**	160
17	16	**59**	60	**101**	99	**143**	119	**185**	161
18	18	**60**	61	**102**	100	**144**	120	**186**	162
19	19	**61**	62	**103**	101	**145**	121		
20	20	**62**	63	**104**	102	**146**	122		
21	21	**63**	64	**105**	103	**147**	123		
22	22	**64**	65	**106**	107	**148**	124		
23	23	**65**	66	**107**	-	**149**	125		
24	-								
24	25	**66**	67	**108**	-	**150**	126		
25	26	**67**	68	**109**	-	**151**	127		
26	27	**68**	69	**110**	-	**152**	128		

Yeni Madde	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde	**Yeni Madde**	Eski Madde
27	28	**69**	70	**111**	-	**153**	129		
28	29	**70**	71	**112**	-	**154**	130		
29	30	**71**	72	**113**	-	**155**	131		
30	31	**72**	73	**114**	-	**156**	132		
31	32	**73**	74	**115**	-	**157**	133		
32	33	**74**	75	**116**	-	**158**	134		
33	34	**75**	76	**117**	-	**159**	135		
34	35	**76**	77	**118**	-	**160**	136		
35	36	**77**	78	**119**	-	**161**	137		
36	37	**78**	79	**120**	-	**162**	138		
37	38	**79**	80	**121**	-	**163**	139		
38	39	**80**	81	**122**	-	**164**	140		
39	40	**81**	82	**123**	104	**165**	141		
40	41	**82**	83	**124**	105	**166**	142		
41	42	**83**	84	**125**	106	**167**	143		
42	43	**84**	85	**126**	-	**168**	144		

Eski Madde	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde
1	1	**43**	42	**85**	84	**-**	126	**144**	168
2	2	**44**	43	**86**	85	**-**	127	**145**	169
3	3	**45**	44	**87**	86	**-**	128	**146**	170
4	4	**46**	45	**88**	87	**-**	129	**147**	171
5	5	**47**	46	**89**	88	**-**	130	**148**	172
6	6	**48**	47	**-**	89	**108**	131	**149**	173
7	7	**49**	48	**-**	90	**109**	132	**150**	174
8	8	**50**	49	**-**	91	**110**	133	**151**	175
9	9	**51**	50	**90**	92	**111**	134	**152**	176
10	10	**52**	51	**91**	93	**-**	135	**153**	177
11	11	**53**	52	**92**	94	**112**	136	**154**	178
12	12	**54**	53	**93**	95	**113**	137	**155**	179
13	13	**55**	54	**94**	96	**114**	138	**156**	180
14	14	**56**	55	**95**	97	**115**	139	**157**	181
15	15	**57**	56	**96**	99	**116**	140	**158**	182
16	17	**58**	57	**97**	98	**117**	141	**159**	183
17	16	**59**	58	**98**	100	**118**	142	**160**	184
18	18	**60**	59	**99**	101	**119**	143	**161**	185
19	19	**61**	60	**100**	102	**120**	144	**162**	186
20	20	**62**	61	**101**	103	**121**	145		
21	21	**63**	62	**102**	104	**122**	146		
22	22	**64**	63	**103**	105	**123**	147		
23	23	**65**	64	**-**	107	**124**	148		
24	-	**66**	65	**-**	108	**125**	149		
25	24	**67**	66	**-**	109	**126**	150		
26	25	**68**	67	**-**	110	**127**	151		
27	26	**69**	68	**-**	111	**128**	152		
28	27	**70**	69	**-**	112	**129**	153		

Eski Madde	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde	**Eski Madde**	Yeni Madde
29	28	**71**	70	**-**	113	**130**	154		
30	29	**72**	71	**-**	114	**131**	155		
31	30	**73**	72	**-**	115	**132**	156		
32	31	**74**	73	**-**	116	**133**	157		
33	32	**75**	74	**-**	117	**134**	158		
34	33	**76**	75	**-**	118	**135**	159		
35	34	**77**	76	**-**	119	**136**	160		
36	35	**78**	77	**-**	120	**137**	161		
37	36	**79**	78	**-**	121	**138**	162		
38	37	**80**	79	**-**	122	**139**	163		
39	38	**81**	80	**104**	123	**140**	164		
40	39	**82**	81	**105**	124	**141**	165		
41	40	**83**	82	**106**	125	**142**	166		
42	41	**84**	83	**107**	106	**143**	167		

KARARA ESAS İÇTÜZÜK TEKLİFİ

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın ve Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri Meclis Başkanlığına sunulmuş ve sırasıyla 2/158, 2/30, 2/52, 2/67, 2/89, 2/161, 2/176, 2/177, 2/178, 2/183, 2/204 esas numaraları almıştır.

Anayasa Komisyonu (2/158) esas numaralı İçtüzük Değişiklik Teklifini esas alarak görüşmelerini tamamlamıştır. Söz konusu Teklifin gerekçesinde; Anayasanın geçici 6 ncı maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi İçtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün Anayasaya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağının, 95 inci maddesinde ise, "Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürüteceğinin" hükme bağlandığı, bu duruma göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmalarını düzenleyen ve 1982 Anayasasına ve onun öngördüğü tek meclis sistemine uygun bir içtüzüğe ihtiyaç olduğu, bu ihtiyacın giderilmesi için takip edilecek iki yolun bulunduğu, bunların tümünü kapsayacak yeni bir İçtüzük Teklifi hazırlamak ve Millet Meclisi İçtüzüğünde bazı ek ve değişiklikler yaparak parlamento geleneğimize dayalı daha demokratik bir düzenleme gerçekleştirmek olduğu belirtilmiştir.

Gerekçede ayrıca 1973 tarihli Millet Meclisi İçtüzüğünün o tarihte Meclis'te temsil edilen siyasî partilerin oybirliği ile kabul edildiği, bu nedenle de çoğu hükümlerinin yerleşmiş bulunduğu, Millet Meclisi İçtüzüğünde ek ve değişiklik yapılmasını öngören bu Teklifte; Millet Meclisi İçtüzüğünün yerleşmiş, müesseseleşmiş ve alışılmış kurallarının korunduğu, Tek Meclis sisteminin gereği olarak (mülga) Birleşik Toplantı İçtüzüğünün bazı müesseselerine yer verildiği, uygulamalarda noksanlık veya boşlukları görülen hususlara mevcut teamüller de dikkate alınmak suretiyle, yeni düzenlemelerin getirildiği, Anayasanın ve kanunların öngördüğü müesseselere yer verilirken Anayasa gereği olan değişiklikler ve düzeltmelerin de yapıldığı ifade edilmiştir.

KOMİSYON GÖRÜŞMELERİ

Anayasa Komisyonuna farklı tarihlerde havale edilen Millet Meclisi İçtüzüğünde değişiklik öngören onbir adet İçtüzük Değişiklik Teklifi Komisyonca 3.4.1996 tarihli toplantı gündemine alınmıştır. Bu toplantıda, Komisyonda temsil edilen her siyasi parti grubundan birer üyenin katılımıyla kurulacak beş kişilik bir Alt Komisyonun ilk incelemeyi yapması kararlaştırılmıştır. Alt Komisyon raporu, Komisyonun 11.4.1996 ve 16.4.1996 tarihli toplantılarında görüşülmüştür. Daha sonra, Komisyonun onüç üyesinin, İçtüzüğün 44 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca istedikleri yeniden görüşme önergesi 18.4.1996 tarihli toplantı gündemine alınmıştır. Bu toplantıda, 87 nci madde olarak düzenlenen "değişiklik önergeleri" başlıklı madde ile "Temel Kanunlar" başlıklı 91 inci madde, Hatay Milletvekili Atila Sav'ın 2/204 sayılı teklifinin kabulü ile metne eklenen 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesinin metinden çıkartılmasına ilişkin düzenleme, önergeler doğrultusunda yeniden değerlendirilmiştir.

Komisyon raporu 24.4.1996 tarihli ve 1 Karar numarasıyla Meclis Başkanlığına sunulmuş ve basılarak 13 sıra sayısı almıştır.

GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

Komisyon raporu, Genel Kurulun 8.5.1996 ve 16.5.1996 tarihli 49 ve 53 üncü Birleşimlerinde görüşülmüştür.

Teklifin 1 inci maddesi üzerinde iki önerge kabul edilmiştir. Hatay Milletvekili Atila Sav ve arkadaşlarının önergesi ile İçtüzüğün “Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güven oyu” başlıklı 105 inci maddesinin son fıkrasının son cümlesinde yer alan "Güven oyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur" hükmünün çıkarılmasına yönelik düzenleme 1 inci maddeye eklenmiştir. DYP, ANAP, DSP ve CHP Grup Başkanvekillerinin imzalarının da bulunduğu ikinci önerge ile de 55 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki "toplantı" ve "gün" kelimeleri arasına "hafta," ibaresi ilave edilmiştir. Böylece Genel Kurul, bazı haftalarda çalışmayı daha yoğunlaştırmak suretiyle bazı haftaları boş bırakabilecektir.

Teklifin 6 ncı maddesi üzerinde Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve arkadaşlarının bir önergesi kabul edilmiştir. Bu önerge ile İçtüzüğün 14 üncü maddesinin 9 numaralı bendi değiştirilerek Başkanın görevleri arasına “Başkanlık Divanı bünyesinde oluşturulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür Sanat ve Yayın Kurulu aracılığıyla, Meclisi ve çalışmalarını yurt içinde ve yurt dışında tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak” eklenmiştir. Önergenin gerekçesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisini yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak, millî egemenlik ilkesini geniş halk kitlelerine yaygınlaştırarak benimsetmek amacıyla, 25 Ekim 1984 ve 34 sayılı Başkanlık Divanı Kararıyla oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür Sanat ve Yayın Kurulunun İçtüzük hükmüyle kurumsallaştırıldığı belirtilmiştir.

7 nci madde üzerinde kabul edilen iki önergeyle, TBMM ihtisas komisyonlarının adları yeniden düzenlenmiştir. DYP, ANAP, DSP ve CHP Grup Başkanvekillerinin imzalarının da bulunduğu ilk önergeyle Komisyonca birleştirilen Milli Savunma ve Dışişleri Komisyonları ayrılarak farklı bentlerde düzenlenmiş, aynı şekilde Bursa Milletvekili Feridun Pehlivan ve arkadaşlarının önergesiyle de komisyon raporunda bir arada yer alan "Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu" ile "Çevre Komisyonu" ayrı komisyonlar olarak düzenlenmiştir.

Teklife yeni bir 10 uncu madde eklenmesine ilişkin Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya ve arkadaşlarının bir önergesi kabul edilmiş ve Millet Meclisi İçtüzüğünün 27 nci maddesine ikinci fıkrasının son cümlesinden sonra gelmek üzere "...hâkimdir, üyeleri tarafından gündeme alınması teklif edilen işler hakkında karar verir." ibaresi ve "Üyelerinin üçte biri tarafından komisyona teklif edilecek gündem üzerine de komisyonlar, başkanlarınca toplantıya çağrılır." şeklinde bir fıkra eklenmiştir.

Teklifin (eski 13) 14 üncü maddesi üzerinde İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşlarının önergesi kabul edilmiş ve Başkanın değişiklik önergesi hakkında komisyonun yanı sıra gruplara da bilgi vereceği hususu hükme bağlanmıştır.

Teklifin (eski 15) 16 ncı maddesiyle İçtüzüğe eklenen 90 ıncı maddenin dördüncü fıkrası Grup Başkanvekillerinin imzalarının da bulunduğu bir önerge ile değiştirilmiş ve konu bütünlüğünün sağlanması ve yasa tekniği açısından daha doğru olacağı gerekçesiyle, bir kanun hükmünde kararnamede daha sonra başka kanun hükmünde kararnamelerle değişiklik yapılmışsa, hepsinin birleştirilerek görüşülmesi ve tek kanun metni hâline getirilmesi yönünde düzenleme yapılmıştır.

Teklifin (eski 19) 20 nci maddesi üzerinde bir önerge kabul edilmiş ve maddedeki "95 inci maddesi kaldırılmış" ibaresi metinden çıkarılmıştır. Böylece, yürürlükteki İçtüzüğün 95 inci maddesindeki "Sorulamayacak Konular" genel başlığı altında, Başkanlıkça kabul edilmeyecek soru önergelerine ilişkin hükmün korunmasında yarar görülmüştür.

Teklifin (eski 21) 22 nci maddesi üzerinde Sivas Milletvekili Abdüllatif Şener ve arkadaşlarının önergesi kabul edilmiş ve maddedeki “önerge işlemden kaldırılır ve” ibaresi çıkarılarak yazılı soruların dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren on gün içinde de cevaplandırılmaması hâlinde önergenin işlemde kalacağı hususu düzenlenmiştir.

Teklifin (eski 24) 25 nci maddesi ile İçtüzüğe 106 ila 113 üncü maddeler eklenmiştir. Soruşturmanın sonuçlandırılması başlıklı 111 inci madde üzerinde kabul edilen dört grup başanvekilinin imzalarının da bulunduğu bir önergeyle, maddenin dördüncü fıkrası “Komisyonun, Yüce Divana sevk yönündeki raporları ile Genel Kurulun Yüce Divana sevk kararlarında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir." şeklinde değiştirilmiştir.

Teklifin (eski 26) 27 nci maddesi ile İçtüzüğe 120 ila 129 uncu maddelerin eklenmesi öngörülmüştür. “Olağanüstü hal ile ilgili kararlar” başlıklı 125 inci madde üzerinde dört grup başkanvekilinin imzasının bulunduğu iki önerge kabul edilmiştir. İlk önerge ile 125 inci maddenin ikinci fıkrası "Yukarıdaki fıkrada söz konusu kararda öngörülen sürenin kısaltılması veya uzatılması hakkında siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşme sırasında önerge verilebilir. Oylamadan önce, önerge sahibi beş dakikayı geçmemek üzere söz alabilir." şeklinde düzenlenmiştir. Önergenin gerekçesinde, 125 inci maddenin ikinci fıkrasındaki "veya istemde" ibaresiyle üçüncü fıkrasındaki "veya istemler" ibaresinin olduğu, bir tertip içinde alınan bu maddenin birinci fıkrasında herhangi bir istem yer almadığı için, anlamını yitirmiş bulunduğu, ikinci fıkranın bu yönde düzeltilmesi gerektiği ve önerge sahibinin konuşma süresinin önergelerle ilgili, genel ilke doğrultusunda beş dakika olarak değiştirilmesi amacıyla bu önergenin hazırlandığı belirtilmiştir. İkinci kabul edilen önergeyle, 125 inci maddenin üçüncü fıkrası metinden çıkarılmıştır. Önergenin gerekçesinde, bu fıkranın olağanüstü hal ve -bir sonraki maddede yapılan yollama ile- sıkıyönetim kararlarının, sürelerinin kısaltılması veya uzatılması yönündeki önergelerle birlikte, Mecliste görüşülerek onaylandıktan sonra, aynı kanunun, sürekli olarak tartışmaya açık tutulmasına elverişli olduğu, her iki olağanüstü yönetim usulünden beklenen yararı da azaltabilecek böyle bir sakıncaya meydan vermemek düşüncesiyle bu önergenin verildiği belirtilmektedir.

Teklifin (eski 26) 27 nci maddesi ile İçtüzüğe eklenen 126 ncı madde üzerinde kabul edilen önergeyle, maddenin ikinci fıkrasındaki "görüşmeler sırasında veya görüşmelerden sonra" ibaresinin metinden çıkarılması kabul edilmiştir. Önergenin gerekçesinde, söz konusu ibareyle 126 ncı maddeye yapılan yollamanın, sıkıyönetim kararı Mecliste görüşülerek onaylandıktan sonra, aynı kanunun sürekli olarak tartışmaya açık tutulmasına olanak veren düzenlemenin, sıkıyönetim hakkında da uygulanmasını öngördüğü, 125 inci maddenin üçüncü fıkrası metinden çıkarıldığı takdirde bu ibarenin de anlamının kalmayacağı, dolayısıyla bu ibarenin de metinden çıkarılması gerektiği belirtilmiştir.

Teklifin (eski 26) 27 nci maddesi ile İçtüzüğe eklenen 128 inci maddenin birinci fıkrasındaki "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile" ibaresinin "Türkiye Büyük Millet Meclisince" biçiminde değiştirilmesi kabul edilmiştir. Önergenin gerekçesinde, Anayasanın 92 nci maddesinde savaş hali ilanı ile ilgili herhangi bir karar yeter sayısı öngörülmediği için, bu konuda Anayasanın 96 ncı maddesindeki genel toplantı ve karar yeter sayılarının uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Teklifin (eski 26) 27 nci maddesi ile İçtüzüğe eklenen 129 uncu maddede verilen önergenin kabulü ile 128 inci maddede yapılan değişikliğe paralel bir değişiklik yapılmış ve maddedeki "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile" ibaresi, "Türkiye Büyük Millet Meclisince" biçiminde değiştirilmiştir. Anayasanın 92 nci maddesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin konusunda herhangi bir karar yeter sayısı öngörülmediği için bu konuda, Anayasanın 96 ncı maddesindeki genel toplantı ve karar yeter sayılarının uygulanması gerektiği önergenin gerekçesinde belirtilmiştir.

Teklifin (eski 27) 28 inci maddesiyle İçtüzüğün 134 ila 137 nci maddeleri de değiştirilmektedir. Kabul edilen bir önergeyle 134 üncü madde "İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin üyeliği 135, 136 ve 137 nci maddelere göre düşer." şeklinde değiştirilmiştir. Önergenin gerekçesinde üyeliğin düşmesi nedenlerini sıralayan 134 üncü maddenin, doğrudan doğruya hiçbir hüküm getirmediği ve sadece uygulanacak hükümler için izleyen maddelere yollama yaptığı belirtilmiş, sözü edilen nedenlerin sonucunun da aynı maddede belirtilmesinin, bu maddenin gereksiz bir düzenleme durumuna düşmemesi, amacın daha iyi ifade edilmesi ve yasa tekniği bakımından uygun olacağı ifade edilmiştir.

Teklifin 28 inci maddesi ile değiştirilen İçtüzüğün 136 ncı maddesi üzerinde bir önerge kabul edilmiş ve üçüncü ve dördüncü fıkraları "görüşme, savunma ve oylama sırasına uygun olmayan bir düzenleme içinde, amacı tam olarak yansıtmayan bir ifade ile kaleme alındığı" gerekçesiyle "Bu rapor, Genel Kurulda görüşülür. Üyelik sıfatının düşmesi söz konusu olan milletvekili, isterse karma komisyonda ve Genel Kurulda kendisi savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz, her halde savunmanındır." "Üyeliğin düşmesi, Genel Kurulda, gizli oyla karara bağlanır. Oylama, karma komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren 24 saat geçmeden yapılamaz." şeklinde değiştirilmiştir.

Teklifin (eski 28) 29 uncu maddesi "Bu İçtüzük değişikliği, yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer." şeklinde değiştirilmiştir.

Teklifin diğer maddeleri aynen kabul edilmiştir.

16.5.1996 TARİHLİ VE 424 SAYILI MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN BAŞLIĞI İLE BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE BU İÇTÜZÜĞE BAZI MADDELER EKLENMESİ HAKKINDA KARAR

(Resmi Gazete ile yayımı: 24.5.1996 Sayı: 22645)

Karar No. 424 **Karar Tarihi: 16.5.1996**

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün başlığında ve içinde geçen;

- "Millet Meclisi" ibareleri "Türkiye Büyük Millet Meclisi";

- "Divan Üyesi" ibareleri "Kâtip Üye";

- "İdareci Üye" ibareleri "İdare Amiri";

- "Çekinser" kelimesi "çekimser";

- 1 inci maddesinde geçen "1 Kasım-31 Ekim" ibaresi "1 Ekim-30 Eylül" ve "4 yıl" ibaresi "5 yıl";

- 2 nci maddesinde geçen "dörtyüzelli" sayısı "beşyüzelli";

- 3 üncü maddesinde geçen "Türkiye Radyolarında" ibaresi "Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında";

- 4 üncü maddesinde geçen "Kasım" kelimesi "Ekim";

- 18 inci maddesinde geçen "on milletvekili" ibaresi "yirmi milletvekili";

- 58 inci maddesinin dördüncü fıkrasında geçen "salt çoğunluğunun mevcut olmadığı anlaşılırsa" ibaresi, "en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa";

- 102 nci maddesinde geçen "Anayasanın 88 inci maddesinin ikinci fıkrası" ibaresi "Anayasanın 98 inci maddesinin üçüncü fıkrası";

- 106 ncı maddesinde geçen "ikiyüzyirmialtı" sayısı "ikiyüzyetmişaltı";

- 146 ncı maddesinde geçen "Anayasanın 79 uncu maddesi" ibaresi "Anayasanın 83 üncü maddesi";

- 149 uncu maddesinde geçen "Divanlarınca" kelimesi "Divanınca";

- "Kâtip Üye, İdare Amiri" ibareleri bu yazılış sırasına göre ve

"16 ncı madde numarası 17";

"17 nci madde numarası 16";

Olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- Yoklama istemi ile ilgili 58 inci maddesinde geçen on;

- Kapalı oturum istemiyle ilgili 71 inci maddesinde geçen onbeş;

- Kanunun tümünün ve maddelerinin oylanmasında açık oy istemi ile ilgili 82 nci maddesinde geçen onbeş;

- Genel Görüşme istemiyle ilgili 100 üncü maddesinde geçen on;

- Gizli oylama istemi ile ilgili 123 üncü maddesinde geçen onbeş;

Sayıları yirmi olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünde geçen;

- "Cumhuriyet Senatosu", "Cumhuriyet Senatosu Başkanı", "Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı", "Cumhuriyet Senatosu Üyeleri" ve "senatör" ibareleri;

- 21 inci maddesinde geçen "Türkiye Büyük Millet Meclisi" ibaresi ile "Karma" ibareleri;

- 24 üncü maddesinin tamamı; 32 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki "teklifte imzası bulunan senatörler" ibaresi;

- 77 nci maddesinin başlığında geçen "ve benimsenmeyen" ibaresi ile maddede geçen "Anayasanın 92 nci maddesi gereğince" ibaresi;

- 83 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında geçen "Genel Kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla" ibaresi;

- 105 inci maddesinin son fıkrasının son cümlesinde yer alan "güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur" ibaresi;

- 144 üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde geçen "Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanıyla anlaşmak suretiyle" ibaresi;

- 147 nci maddesinin son fıkrasının son cümlesi ile bu fıkradaki "sırf" kelimesi;

- 149 uncu maddesinde geçen "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Karma Komisyonunca hazırlanıp, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu" ibaresi;

Çıkarılmıştır.

Çıkarılan 24 üncü maddeden sonraki numaralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- 43 üncü maddesinin sonuna "Şu kadar ki, bu haklarını Komisyon Başkanının belirleyeceği uygun süre içinde kullanmaları gerekir." cümlesi;

- 50 nci maddesine 5 inci bent olarak "Meclis Soruşturması Raporları" ibaresi eklenerek bent numaraları teselsül ettirilmiş;

- 52 nci maddesine "Meclis Araştırması" ibaresinden sonra "Meclis Soruşturması" ibaresi;

- 55 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki "toplantı" ve "gün" kelimeleri arasına "hafta," kelimesi;

Eklenmiştir.

MADDE 2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatil

Madde 5.- Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir.

Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer.

Bir yasama yılı içinde üç aydan fazla tatil yapılamaz.

MADDE 3.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatilde veya aravermede toplantı

Madde 7.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, tatil veya araverme sırasında Cumhurbaşkanı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılması hâlinde, belirtilen gün ve saatte toplanır.

Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı doğrudan gerek görürse toplantı çağrısına karar verebilir. Üyelerin beşte birinin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini ise en geç yedi gün içinde yerine getirir.

Bu çağrılarda, toplantı gün ve saatinin ve bu toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır.

Birleşim yeterli çoğunlukla açılabildiği takdirde, Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatile veya ara vermeye devam olunur. Yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrı düşer.

MADDE 4.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Başkan seçimi ve süresi

Madde 10.- Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenin görev süresi üç yasama yılıdır.

Siyasi parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren on gün içinde tamamlanır.

MADDE 5.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin son fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillikleri, Kâtip Üyelikleri ve İdare Amirlikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır.

MADDE 6.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü maddesinin 6 ncı ve 9 uncu bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

6. Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek; işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanı ve üyelerini uyarmak ve durumu Genel Kurulun bilgisine sunmak;

9. Başkanlık Divanı bünyesinde oluşturulacak "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu" aracılığıyla Meclisi ve çalışmalarını yurt içinde ve yurt dışında tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak;

MADDE 7.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonların adları

Madde 20.- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır:

1. Anayasa Komisyonu;

2. Adalet Komisyonu;

3. Millî Savunma Komisyonu;

4. İçişleri Komisyonu;

5. Dışişleri Komisyonu;

6. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu;

7. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu;

8. Çevre Komisyonu;

9. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;

10. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;

11. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu;

12. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;

13. Dilekçe Komisyonu;

14. Plân ve Bütçe Komisyonu;

15. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu;

16. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu.

(14) ve (15) inci bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

MADDE 8.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 23 üncü maddesi ve başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlara havale, esas ve tali komisyonlar

Madde 23.- Tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir.

Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona esas komisyon denir. Tali komisyonlar, işin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde esas komisyona görüş bildiren komisyonlardır.

Başkanlıkça, esas komisyona ve diğer komisyonlara havale birlikte yapılır.

Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler.

Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi; esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.

MADDE 9.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci maddesinin madde numarası 24 olarak değiştirilmiş ve maddenin sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Yeni kurulan bir hükümetin güven oyu almasından itibaren on gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimleri yenilenir.

MADDE 10.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 27 nci maddesinin madde numarası 26 olarak değiştirilmiş ve maddenin ikinci fıkrasının son cümlesine aşağıdaki ibare ile maddeye son fıkra olarak aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“, üyeleri tarafından gündeme alınması teklif edilen işler hakkında karar verir.”

Üyelerinin üçte biri tarafından Komisyona teklif edilecek gündem üzerine de komisyonlar, Başkanlarınca toplantıya çağrılır.

MADDE 11.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 38 inci maddesi 37 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlarda inceleme süresi

Madde 37.- Tasarı veya tekliflerle kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç kırkbeş gün içinde sonuçlandırılması gerekir.

Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul gündemine alınmak üzere Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür.

Başkanlıkça esas komisyon dışında, tali komisyonlara da havale edilmiş olan bir konu bu komisyonlarca on gün içinde sonuçlandırılır. Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi komisyonun müracaatı hâlinde en çok on gün daha uzatılabilir.

MADDE 12.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 60 ıncı maddesinin madde numarası 59 olarak değiştirilmiş ve maddenin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

MADDE 13.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu maddesinin madde numarası 78 olarak ve maddenin son cümlesi de aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ancak, Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur.

MADDE 14.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 88 inci maddesi 87 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Değişiklik önergeleri

Madde 87.- Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez.

Değişiklik önergeleri kanun tasarı veya tekliflerinin basılıp dağıtılmasından itibaren Başkanlığa verilebilir. Ancak, tasarı veya teklifin görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az beş milletvekilinin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak tasarı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır.

Değişiklik önergelerinde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz.

Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir. Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır.

Başkan, değişiklik önergesi hakkında komisyona ve gruplara derhal bilgi verir.

Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme konur.

Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Hükümetin veya komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir. Önerge sahibine, gerekçesinin okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez.

Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir.

MADDE 15.- Millet Meclisi İçtüzüğüne 88 inci maddeden sonra aşağıdaki 89 uncu madde eklenmiştir.

Genel Kurulda yeniden görüşme

Madde 89.- Tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya Hükümet bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca, görüşmesiz ve işaret oyuyla karara bağlanır.

Anayasa değişikliği görüşmelerinde bu madde hükmü uygulanmaz.

MADDE 16.- Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki 90 ıncı madde eklenmiştir.

Yetki kanunları ve kanun hükmünde kararnameler

Madde 90.- Yetki kanunu tasarıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülür.

Usulüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler geri çekilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararname ile de değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.

Yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamaz.

Kanun hükmünde kararnameler, varsa değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz.

Maddelerine geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler bir ret metni hazırlanması için komisyona verilir. Komisyonca o birleşim içinde veya en geç takip eden birleşime kadar hazırlanan metin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü hâlinde kanunlaşır.

MADDE 17.- Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki 91 inci madde eklenmiştir.

Temel kanunlar

Madde 91.- Temel kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü tespitine, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.

MADDE 18.- Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen maddelere göre numaralar teselsül ettirilmek suretiyle 91 inci madde 93 üncü madde olarak ve son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İkinci görüşmede yalnızca maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülür, birinci görüşmede üzerinde değişiklik teklifi bulunmayan bir madde hakkında ikinci görüşmede önerge verilemez.

MADDE 19.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 92 nci maddesi 94 üncü madde olarak başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasada değişiklik tekliflerinin kabulü

Madde 94.- Anayasada değişiklik tekliflerinin birinci ve ikinci görüşmelerinde, maddelerin kabulü ile ikinci görüşmenin sonunda tümünün kabulü üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile mümkündür.

Birinci görüşmede gerekli çoğunlukla kabul oyu alamayan bir madde ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamamışsa reddedilmiş olur.

Teklif hakkında verilen değişiklik önergesinin kabulü hâlinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması gizli oylama suretiyle tekrarlanır.

MADDE 20.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 94 üncü maddesi 96 ncı madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Soru

Madde 96.- Soru; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Soru önergelerine belge eklenemez.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanır ve Başkanlığa verilir.

Başkan, İçtüzük şartlarına uygun gördüğü önergeleri gelen kağıtlar listesinde yayımlar ve Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderir.

MADDE 21.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 97 nci maddesi 98 inci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Sözlü sorunun gündeme alınması ve cevaplandırılması

Madde 98.- Sözlü sorular, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa sevk tarihinden itibaren beş gün sonra gündeme alınır.

Sözlü soruların cevaplandırılması için; Anayasa, kanun ve İçtüzük gereği zorunluklar hariç olmak üzere, haftanın en az iki gününde, birleşimin başında ve birer saatten az olmamak şartıyla, Danışma Kurulunun önerisi ve Genel Kurulun onayı ile belli bir süre ayrılır.

Hükümet adına verilecek cevabın süresi beş dakikayı geçemez. Bu cevap üzerine soru sahibi, yerinden, konu ile ilgili çok kısa ek bir açıklama isteyebilir. Hükümet adına verilecek cevapla görüşme tamamlanır. İkinci cevap süresi de beş dakikayı geçemez.

Soru sahibinin Genel Kurulda bulunmaması, sorunun cevaplandırılmasına engel değildir.

Hükümet adına cevap vermek için söz alan bakan; gündemde bulunan sözlü soru önergelerinden birden fazlasını sıra gözetmeden cevaplayabilir. Bu hakkını kullanmak isteyen bakan, önceden birleşimi yöneten Başkana isteğini bildirir. Başkan bu isteği birleşimi açtıktan sonra derhal Genel Kurula duyurur. Konuları aynı olan sözlü sorular birleştirilerek cevaplandırılabilir.

İkinci fıkradaki zorunluklar hariç, üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü sorular yazılı soruya çevrilir ve istemi hâlinde aynı birleşimde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

MADDE 22.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 96 ncı maddesi 99 uncu madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve buna göre madde numaraları teselsül ettirilmiştir.

Yazılı sorunun cevabı

Madde 99.- Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte Başkanlıkça alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir.

Yazılı sorular, Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren en geç onbeş gün içinde cevaplandırılır.

Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakanın veya ilgili bakanın dikkatini çeker.

Yazılı sorular, dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren on gün içinde de cevaplandırılmazsa, önergenin süresi içinde cevaplandırılmadığı gelen kağıtlar listesinde ilân edilir.

Hükümet, yazılı sorunun cevabını, gereken bilgilerin derlenebilmesi için Başkanlığa bilgi vermek suretiyle bir ayı geçmemek üzere geciktirebilir.

MADDE 23.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 103 üncü maddesi, 105 inci madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna da aşağıdaki hüküm eklenerek değiştirilmiştir.

Araştırmasını üç ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilir. Komisyon bu süre sonunda da çalışmasını tamamlayamadığı takdirde süre bitiminden itibaren onbeş gün içinde araştırmanın tamamlanmaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde Genel Kurulda görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

MADDE 24.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 107 nci maddesi 106 ncı madde olarak "Dördüncü Bölüm (Gensoru)" başlığı altında aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gensoru

Gensoruda usul

Madde 106.- Gensoru önergesi, bir siyasi parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde Başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılır.

Gensoru önergesi beşyüz kelimeden fazla ise, imza sahipleri beşyüz kelimeyi geçmeyecek bir özeti bu önergeye eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur.

Gensoru görüşmeleri Anayasanın 99 uncu maddesi hükümlerine göre yapılır.

MADDE 25.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Beşinci Bölüm (Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk)" başlığı altında aşağıdaki 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113 ve 114 üncü maddeler eklenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk

Meclis soruşturması açılması için önerge

Madde 107.- Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilir.

Bu önergede; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezai sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, hangi fiillerinin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur.

Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesi

Madde 108.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen Meclis soruşturması önergesi gelen kağıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Okunan önergenin bir örneği, Başkanlıkça hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana gönderilir.

Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında yapılacak görüşmelerin günü, önergenin verilişinden itibaren bir ay içinde görüşülüp karara bağlanacak şekilde, bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Bu görüşme günü de ayrıca hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana bildirilir.

Sırasıyla, önergeyi verenlerden ilk imza sahibinin veya onun göstereceği bir diğer imza sahibinin, şahısları adına üç milletvekilinin ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşacağı bir görüşmeden sonra, Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilir.

Meclis soruşturması komisyonunun kuruluşu

Madde 109.- Soruşturma açılmasına karar verilmesi hâlinde, soruşturmanın yürütülmesi görevi, Anayasanın 100 üncü maddesi hükümlerine göre, Başkanlıkça Genel Kurulda yapılacak ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyona verilir.

Komisyon, kendisine bir başkan, bir başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri, bu komisyona seçilemezler.

Komisyonda görevli memur ve raportörler ile stenograf için de aynı hüküm uygulanır.

Meclis soruşturması komisyonunun çalışma usulü ve süresi

Madde 110.- Soruşturma komisyonu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar.

Soruşturma komisyonu, raporunu Anayasanın 100 üncü maddesine göre kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi hâlinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur.

Meclis soruşturması komisyonunun yetkileri

Madde 111.- Komisyon kamusal ve özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir.

Komisyon, naip veya istinabe yolu ile adlî mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle, zapt ve arama ile ilgili olarak adlî mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adlî merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.

Soruşturmanın sonuçlandırılması

Madde 112.- Soruşturma komisyonu raporu, Başkanlıkça bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır ve öncelikle görüşülür.

Bu görüşmede, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılamaz.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca karara bağlanır.

Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporları ile Genel Kurulun Yüce Divana sevk kararlarında hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir.

Komisyonun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur.

Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince Yüce Divana sevk kararı alınırsa dosya, en geç yedi gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

Siyasi parti gruplarında soruşturmayla ilgili görüşme yapılamaması

Madde 113.- Siyasi parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Ancak bu gruplarda Meclis soruşturması ile ilgili komisyon üyelikleri için Anayasanın 100 üncü maddesine göre gösterilecek adayların tespiti amacıyla seçim yapılabilir.

Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılması

Madde 114.- Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

Bu önerge derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur; suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulmasından başlayarak yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

Bu birleşimde, suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının da dinleneceği bir görüşmeden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az dörtte üçünün oyuyla suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının Yüce Divana sevkine karar verilebilir. Suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanı, isterse, savunmasını yazılı olarak gönderebilir. Bu savunma Genel Kurulda aynen okunur.

Birinci fıkrada söz konusu önerge ile üçüncü fıkrada söz konusu Yüce Divana sevk kararında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı ve suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanınca işlendiği ileri sürülen suçun hangi gerekçeyle vatana ihanet sayılması gerektiği belirtilir.

MADDE 26.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Yedinci Kısım (Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri)" başlığı altında aşağıdaki 115, 116, 117, 118, 119 ve 120 nci maddeler eklenmiştir.

YEDİNCİ KISIM

Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri

Dilekçe Komisyonu

Madde 115- Dilekçe Komisyonu, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikayetleri inceler.

Dilekçelerin Başkanlık Divanınca incelenmesi

Madde 116- Dilekçe Komisyonunun; Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibinden oluşan Başkanlık Divanı, komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek;

1. Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,

2. Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,

3. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,

4. Yetkili idarî makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,

5. Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan,

Dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar.

Komisyon Başkanlık Divanı, bu kararlarını; bastırır ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtır. Dağıtım tarihinden itibaren onbeş gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderir.

Dilekçelerin Komisyon Genel Kurulunca incelenmesi

Madde 117- Komisyon Başkanlık Divanının 116 ncı maddenin dışında gördüğü dilekçeler ile aynı madde gereğince karara bağladığı dilekçelerden süresi içinde itiraza uğrayanlar, Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir.

Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri, ilk önce; 116 ncı madde hükmü gereğince inceleyerek karar konusu olup olamayacakları hususunu kararlaştırır.

Komisyon Genel Kurulu kararlarının bastırılması ve dağıtılması

Madde 118- Komisyon Başkanlık Divanı, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırır, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtır.

Komisyon Genel Kurulu kararlarına itiraz

Madde 119.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin her üyesi Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren otuz gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir.

Komisyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden itibaren otuz gün içinde bir rapor düzenleyerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı karar kesindir.

Bu madde hükümleri gereğince kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

Dilekçeler hakkındaki kesin kararların sonucu

Madde 120- Bakanlar 119 uncu madde gereğince kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, aynı maddenin son fıkrası uyarınca kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren otuz gün içinde, Komisyon Başkanlığına yazıyla bildirirler. Komisyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, komisyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonun bu istekte bulunması hâlinde 119 uncu maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır.

İlgili bakanlık birinci fıkra uyarınca yapması gereken bildiriyi yapmadığı takdirde de, aynı fıkra hükümleri uygulanır.

MADDE 27.- Millet Meclisi İçtüzüğüne “Sekizinci Kısım (Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar)” başlığı altında aşağıdaki 121, 122, 126, 127, 128, 129 ve 130 uncu maddeler eklenmiş; İçtüzüğün 104 üncü maddesi 123 üncü madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; 105 ve 106 ncı maddelerinin numaraları da 124 ve 125 olarak teselsül ettirilmiştir.

SEKİZİNCİ KISIM

Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

BİRİNCİ BÖLÜM

Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni

Cumhurbaşkanı seçimi

Madde 121- Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir.

Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının ve birleşimde görevli Başkanlık Divanı Üyelerinin imzaladıkları bir tutanakla bildirilir.

Cumhurbaşkanı seçimi tamamlanınca Başkan, yeni Cumhurbaşkanına seçildiğini bildirmek üzere oturumu kapatır.

Cumhurbaşkanının andiçme töreni

Madde 122- Yeni Cumhurbaşkanının andiçme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır.

Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebeple boşalmışsa, andiçme töreni, seçimden hemen sonraki oturumda yapılır.

Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını Genel Kurul Salonuna davet eder. Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir ve ayakta andiçer. Andiçme bitince, İstiklal Marşı çalınır ve Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır.

Cumhurbaşkanı, andiçme töreninde siyah elbise giyer.

İKİNCİ BÖLÜM

Güven İstemi

Hükümet programının okunması

Madde 123. - Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programı, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur.

Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.

Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı hâlinde değilse, Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Olağanüstü Yönetim Usulleri

Olağanüstü hal ile ilgili kararlar

Madde 126.- Anayasanın 121 inci maddesi gereğince Bakanlar kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan olağanüstü hal ile ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Yukarıdaki fıkrada söz konusu kararda öngörülen sürenin kısaltılması veya uzatılması hakkında siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşme sırasında önerge verilebilir. Oylamadan önce önerge sahibi beş dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hâlin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü hâlin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülür ve karara bağlanır.

Bu madde gereğince yapılacak görüşmeler genel hükümlere göre yapılır.

Sıkıyönetimle ilgili kararlar

Madde 127.- Anayasanın 122 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan sıkıyönetimle ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 126 ncı madde hükümleri uygulanır.

Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmündeki kararnamelerinin görüşülmesi

Madde 128.- Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşülür ve karara bağlanır.

Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Hâli İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

Savaş hâli ilanı

Madde 129.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hâli ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

Ancak, Anayasanın 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırır.

Silahlı kuvvet gönderilmesi veya kabulü

Madde l30.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

MADDE 28.- Millet Meclisi İçtüzüğünün yedinci kısmı “Dokuzuncu Kısım (Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi)” başlığı altında Birinci Bölüm olarak İçtüzüğün; 108, 109, 110 ve 111 inci maddelerinin numaraları 131, 132, 133 ve 134 üncü madde olarak teselsül ettirilmiş; İkinci Bölüm olarak 112, 113 ve 114 üncü maddeleri ise 135, 136, 137 ve 138 inci madde olarak aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiş, müteakip kısımların numaraları ile madde numaraları buna göre teselsül ettirilmiştir.

DOKUZUNCU KISIM

Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasama Dokunulmazlığı

İKİNCİ BÖLÜM

Üyeliğin Düşmesi

Üyeliğin düşmesi

Madde 135.- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin üyeliği, 136, 137 ve 138 inci maddelere göre düşer.

Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma

Madde 136.- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra üyeliğinin düşmesine Genel Kurulca görüşmesiz karar verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürme

Madde 137.- Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu rapor, Genel Kurulda görüşülür. Üyelik sıfatının düşmesi söz konusu olan milletvekili, isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

Üyeliğin düşmesi, Genel Kurulda gizli oyla karara bağlanır. Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Milletvekillerinin devamsızlığı

Madde 138.- Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyeliği düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

MADDE 29.- Bu İçtüzük değişikliği, yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

MADDE 30.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BU KARARA AİT TUTANAKLAR

Dönem	Cilt	Birleşim	Sayfa
20	5	49	154:176
		53	524:581

I- Gerekçeli 13 Sıra Sayılı Basmayazı Türkiye Büyük Millet Meclisinin 49 uncu Birleşim tutanağına eklidir.

II- Bu İçtüzük değişikliğini; Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu görüşmüştür.

Esas no: (2/158, 2/30, 2/52, 2/67, 2/89, 2/161, 2/176, 2/177, 2/178, 2/183, 2/204)

16.5.1996 TARİHLİ VE 424 SAYILI KARARA İLİŞKİN KOMİSYON RAPORU (SIRA SAYISI)

Dönem: 20 **Yasama Yılı:1**

T.B.M.M. **(Sıra Sayısı: 13)**

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın ve Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/158, 2/30, 2/52, 2/67, 2/89, 2/161, 2/176, 2/177, 2/178, 2/183, 2/204)

28.3.1996

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifimiz gerekçeli olarak ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

Saygılarımızla.

Hasan Korkmazcan	Ahmet İyimaya	Abdülkadir Baş
Denizli	Amasya	Nevşehir
Metin Bostancıoğlu		Oya Araslı
Sinop		İçel

GENEL GEREKÇE

Anayasamızın geçici 6 ncı maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için, kendi İçtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisi'nin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağını" ve 95 inci maddesi de, "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürüteceğini" hükme bağlamıştır.

Bu duruma göre; Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, toplantı ve çalışmalarını düzenleyen ve 1982 Anayasasına ve onun öngördüğü tek meclis sistemine uygun bir içtüzüğe ihtiyacı bulunduğu ortadadır.

Bu ihtiyacın giderilmesi için takip edilecek iki yol vardır.

1. Tümünü kapsayacak yeni bir İçtüzük Teklifi hazırlamak,

2. Millet Meclisi İçtüzüğünde bazı ek ve değişiklikler yaparak, parlamento geleneğimize dayalı daha demokratik bir düzenleme gerçekleştirmek.

1973 tarihli Millet Meclisi İçtüzüğü; o tarihte Mecliste temsil edilen siyasî partilerin oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu nedenle de çoğu hükümlerinin yerleşmiş bulunduğu kuşkusuzdur.

Millet Meclisi İçtüzüğünde ek ve değişiklik yapılmasını öngören bu teklifte;

a) Millet Meclisi İçtüzüğünün yerleşmiş, müesseseleşmiş ve alışılmış kuralları korunmuştur.

b) Tek Meclis sisteminin gereği olarak; (mülga) Birleşik Toplantı İçtüzüğünün bazı müesseselerine yer verilmiştir.

c) Uygulamalarda noksanlık veya boşlukları görülen hususlara, mevcut teamüller de dikkate alınmak suretiyle, yeni düzenlemeler getirilmiştir.

d) Anayasanın ve kanunların öngördüğü müesseselere yer verilmiş ve Anayasa gereği olan değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1.- Anayasa hükümleri ve tek Meclis sisteminin gereği olarak; Millet Meclisi İçtüzüğünde geçen bazı ibare, ifade ve deyimler değiştirilmiş, kaldırılmış ve eklenmiştir.

Madde 2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 5 inci maddesi; Anayasanın 93 üncü maddesine uygun hâle getirilmiş, Meclisin, aksine bir karar alın-madığında 1 Temmuz günü tatile gireceği hükme bağlanmıştır.

Madde 3.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi; Anayasanın 93 üncü maddesi ve teamüller dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir. Üyelerinin beşte birinin imzasını taşıyan olağanüstü toplantı çağrılarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından en geç yedi gün içinde yerine getirileceği hususuna açıklık getirilmiş ve olağanüstü toplantı üzerindeki işlemler tamamlandıktan sonra, Meclis tarafından aksine karar alınmadıkça tatil veya aravermeye devam olunacağı belirtilmiştir.

Madde 4.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu maddesi; "Başkan Seçimi ve Süresi"ni hükme bağlayan Anayasanın 94 üncü maddesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Madde 5.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin son fıkrasının ilk cümlesi Anayasanın 94 üncü maddesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Madde 6.- Bu maddede komisyonlar sayılmış; görev süreleri belirtilmiş, ayrıca; kanunla kurulmuş bulunan İnsan Hakları İnceleme Komisyonu ile tek meclis sistemi nedeniyle "Karma" olma niteliği kalmamış bulunan komisyonlara madde içerisinde yer verilmiştir.

Plan ve Bütçe Komisyonunun üye sayısı Anayasada; Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunun üye sayısı da özel kanununda belirtilmiş bulunduğundan; diğer komisyonların üye sayılarının tespiti, Danışma Kurulu'nun teklifi üzerine Genel Kurula bırakılmıştır.

Komisyonların görevlerini ayrı bir madde hâlinde belirtmek uzun bir maddenin tanzimine yol açacağından, konunun madde gerekçeleri arasında düzenlenmesi uygun görülmüştür.

Anayasa Komisyonu: Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki kanun tekliflerini; Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimi, faaliyetleri, üyelerinin statüsü ve hakları hakkındaki kanun tasarısı ve tekliflerini, İçtüzük hakkındaki teklifleri, Bakanlar Kurulunun, Başbakanlığın, bakanlıkların kuruluş ve çalışma usulleri hakkındaki kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri; siyasî partilerin statüsü ile ilgili kanun tasarı ve tekliflerini, Anayasa konuları ile ilgili görülerek havale edilen diğer kanun tasarı ve tekliflerini; Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ve görevlerini yerine getirmesi ile ilgili olarak Başkanlık, Başkanlık Divanı, komisyonlar veya Genel Kurulca yapılacak görüş istemlerini incelemekle görevlidir.

Adalet Komisyonu: Adalet işleri ve temel kanunlarla ilgili tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri, genel tedvin ahengini sağlamak üzere havale edilen diğer işleri inceler.

Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonu: Günümüz koşullarında millî savunmanın milletlerarası ilişkilerden ayrı düşünülemeyeceği görüşüyle;

uygulamada iki ayrı komisyona verilen; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının ve milletlerarası andlaşmalara katılmanın uygun bulunması hakkındaki kanun tasarılarının, Türkiye Cumhuriyetinin dış münasebetlerinin teşkilatlandırılması ve idaresi hakkındaki ve dış münasebetlerle, millî güvenlik, savunma ve askerlik ile ilgili tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin incelenmesi görevi bu düzenleme ile tek komisyona verilmiştir.

İçişleri Komisyonu: Merkezî idarenin, mahallî idarelerin genel olarak düzenlenmesi, emniyet, jandarma, sivil savunma ve diğer içişleri ile ilgili kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri ve diğer komisyonların yetki alanları dışında kalan kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri inceler.

Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu: Eğitim, kültür, sanat, gençlik ve spor konuları ile ilgili kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri inceler.

Bayındırlık, İmâr, Ulaştırma, Çevre ve Turizm Komisyonu: Bayındırlık, imâr ve iskan, ulaştırma, turizm işleri ile doğal, kültürel ve sosyal çevrenin korunması, iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve çevre sorunları ile kirliliğin önlenmesi hakkındaki kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri inceler.

Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu: Çalışma ve iş hayatı, sosyal güvenlik, sağlık ve sosyal yardım konuları ile ailenin bütünlüğünün korunması ve aile planlaması hakkındaki kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri inceler.

Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu: Tarım, orman ve köyişleri ile ilgili kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmündeki kararnameleri inceler.

Sanayi, Ticaret, Tabiî Kaynaklar, Enerji ve Teknoloji Komisyonu: Sanayi, enerji, madencilik, akaryakıt, iç ve dış ticaret ve teknoloji ile ilgili kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmündeki kararnameleri inceler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu: İçtüzükle verilen görevleri yerine getirir.

Dilekçe Komisyonu: Anayasa gereğince vatandaşların dilekçe haklarını kullanarak yaptıkları yazılı başvuruları inceler.

Plan ve Bütçe Komisyonu: Başkanlıkça, Hükümetçe veya Genel Kurulca kalkınma planı ile ilgili görülen kanun tasarı ve tekliflerini, kamu harcama ve gelirlerinde artış veya azalışı gerektiren kanun tasarı ve tekliflerini; veya sadece belli hükümleri bu niteliği taşıyan kanun tasarı ve tekliflerinin söz konusu hükümlerini, vakıflar, millî emlak, vergi, resim harçlarla ilgili kanun tasarı ve tekliflerini, genel ve katma bütçe kanun tasarılarını, cari yıl bütçesindeki

ödenek artışını öngören değişiklik tasarıları ile cari ve ileriki yıl bütçelerine mali yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerini, kesin hesap kanunu tasarıları ile genel ve katma bütçeli dairelere bağlı döner sermayelerin kesin hesaplarının onaylanmasına dair kanun tasarılarını; malî işlerle ve gümrüklerle ilgili diğer kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnameleri ve Sayıştay tarafından kanun gereğince verilen raporları inceler.

Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu: Kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi veya teftişine ilişkin raporlar ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun kurum ve kuruluşlar hakkında düzenlediği denetim raporlarını özel kanunundaki hükümlere göre inceler ve karara bağlar.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu: 5.12.1990 tarihli ve 3686 sayılı Kanunda belirtilen görevleri yerine getirir.

Madde 7.- Bu madde ile; tasarı ve tekliflerin havalesinde esas komisyonun belirtilmesi ve havalenin esas komisyona ve varsa tali komisyonlara aynı anda yapılması hükmü getirilmiştir.

Madde 8.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 38 inci maddesi 37 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Komisyonlarda 45 gün içinde sonuçlandırılamayan kanun tasarılarının veya kanun hükmünde kararnamelerin Hükümet tarafından; kanun tekliflerinin ise teklif sahipleri tarafından; doğrudan doğruya Genel Kurul Gündemine alınması istenebilecektir.

Ayrıca; süresi içinde Komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, Başkanlıkça, doğrudan Genel Kurul Gündemine alınması için Danışma Kuruluna götürülmesi hükmü getirilmiştir.

Madde 9.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 88 inci maddesi, 87 nci madde olarak değiştirilmiş ve yapılan bu değişiklikle; görüşülmekte olan tasarı ve teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklikler yapan ve yeni bir kanun teklifi niteliğinde olan değişiklik önergeleri ile şarta bağlı tutulan önergelerin işleme konulmayacağı; komisyon metninde bulunmayan, ancak değiştirilen kanunda yer alan ve tasarı ve teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddenin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılacağı hükme bağlanmıştır.

Getirilen bir başka yenilikle de; önergelerin gerekçeli olması mecburiyeti getirilmiş, Komisyonun önergeye katılmaması hâlinde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz hakkı tanınırken, gerekçesi okunan önerge hakkında ise söz verilmemesi esası getirilmiştir.

Madde 10.- Millet Meclisi İçtüzüğüne 89, 90 ve 91 inci maddeler eklenmiştir.

89 uncu madde olarak eklenen bu hükümle; tek Meclis ve tek görüşme esası sebebiyle husule gelebilecek bazı hataların veya noksanlıkların giderilmesi amacıyla, "Genel Kurulda yeniden görüşme" imkânı sağlanmıştır.

İki defa görüşülecek konularda bu madde hükmü uygulanmayacaktır. Maddede geçen "belli bir maddesinin" ibaresi, tek bir madde anlamında olmayıp, açıkça belirtilen maddeleri kapsamaktadır.

90 ıncı madde olarak eklenen bu hükümle; Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan kanun hükmünde kararnamelerin; bölünerek görüşülüp kanunlaştırılamayacağı, geri çekilemeyeceği, işlemden kaldırılmalarının ancak, aynen veya değiştirilerek kabul, yürürlükten kaldırma veya red şeklinde çıkarılacak bir kanunla mümkün olabileceği belirtilmiştir. Kanun hükmünde kararnamelerin, aynen kanunlar gibi bir yürürlük görmüş olması, böyle bir düzenlemeyi gerekli kılmıştır. Ayrıca; maddelere geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler hakkında komisyonca hazırlanacak red metninin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanarak kanunlaşacağı hükme bağlanmıştır.

91 inci madde olarak eklenen bu hükümle; Medenî Kanun, Ceza Kanunu, Ticaret Kanunu gibi temel kanunları veya İçtüzüğü bütünüyle değiştiren kanun tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda özel bir görüşme usulüyle ele alınabilmesi imkânı sağlanmış ve bu tür tasarıların kısa bir sürede sonuçlandırılabilmesi amaçlanmıştır. Ancak, bu imkânı sağlarken İçtüzüğün diğer hükümleri ile çelişki doğurmayacak şekilde, demokratik usul ve kurallar içinde bir yöntem tespiti için Danışma Kurulu devreye sokulmuş ve bu tespit yapılırken de oybirliği şartı konmuştur.

Madde 11.- Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen maddelere göre madde numaraları, teselsül ettirilmiş, Millet Meclisi İçtüzüğünün 92 nci maddesi 94 üncü madde olarak, başlığı ile birlikte yeniden düzenlenmiştir.

Madde 12.- Millet Meclisi İçtüzüğünün Denetim yolları ile 95 inci maddesi kaldırılmış, 94 üncü maddesi 96; 97 nci maddesi 97; 96 ncı maddesi 98 inci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Yapılan bu yeni düzenlemelerle soru müessesesine işlerlik ve hız kazandırılmış, ayrıca, gündemde soru birikiminin önlenmesi amaçlanmıştır. Soruların gündeme alınması ve cevaplandırılması ile ilgili süreler kısaltılmış, soruların süresi içinde cevaplandırılmaması hâline müeyyide getirilmiştir.

Madde 13.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 103 üncü maddesi 104 üncü madde olarak ve ikinci fıkrası da değiştirilerek düzenlenen bu madde ile; araştırmanın güncelliğini kaybetmeden sonuçlandırılarak Genel Kurula bilgi sunulması amaçlanmış ve bu nedenle de, komisyona azami 3 aylık bir süre tanınmıştır. Bu sürenin sonunda konunun sonuçlandırılması için üzerinde

Genel Görüşme açılacağı ve gerekiyorsa yeniden bir komisyon kurulmasına karar verilebileceği hükme bağlanmıştır.

Madde 14.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 107 nci maddesi 105 inci madde olarak ve Anayasanın 99 uncu maddesi ile Millet Meclisi İçtüzüğünün 107 nci maddesinin gerekçesi de dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 15.- Çift Meclis döneminin müşterek konularını teşkil etmesi nedeniyle, (mülga) T.B.M.M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünde yer almış bulunan "Meclis Soruşturma ve Yüce Divana Sevk" ile ilgili hususlar; (mülga) Birleşik Toplantı İçtüzüğünün ilgili maddeleri ve madde gerekçeleri ile Anayasanın 100 üncü maddesi hükmü dikkate alınmak suretiyle yeni bir bölüm olarak düzenlenmiştir.

Bu bölümü teşkil eden maddelerde;

Madde 106.- Meclis Soruşturması açılması hakkında önerge konusu, Anayasanın 100 üncü ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 12 nci maddesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Madde 107. - Meclis Soruşturması önergesinin görüşmesi, Anayasanın 100 üncü maddesine uygun olarak düzenlenmiştir. Tespit edilecek bir özel gündemde yapılacak görüşmelerden sonra soruşturma açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilecektir. Eskiden olduğu gibi, soruşturma hazırlık komisyonu teşkili söz konusu olmayacaktır.

Madde 108.- Meclis Soruşturma Komisyonunun kuruluşu, Anayasanın 100 üncü maddesine uygun şekilde düzenlenmiştir.

Madde 109.- Bu madde Anayasanın 100 üncü maddesi hükmüne uygun olarak düzenlenmiştir. Bu komisyonların karar alma hususunda büyük güçlükler çektiği geçmiş uygulamalarda görülmüştür. Anayasal süreler içinde raporunu tamamlamak zorunda olan bir komisyon olduğu için, bu zorluk daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenle; soruşturma komisyonunun, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanması ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar almasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Madde 110.- Meclis soruşturmasının önemi ve gereği olarak, komisyona geniş yetkiler verilmiştir. Savunma ile ilgili belgeler komisyonca sağlanacaktır. Komisyon gerektiğinde alt komisyonlar hâlinde Ankara dışında da çalışma kararı alabilecektir.

Madde 111.- Anayasanın 100 üncü ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 14, 19 ve 21 inci maddeleri dikkate alınarak düzenlenen bu maddede, komisyon raporunun gündeme alınması, görüşmede söz alabilecek olanlar, komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporu ile Meclisin bu konudaki kararında belirtilmesi gereken hususlar ve Yüce Divana sevkedilmeme yönündeki komisyon raporunun, Yüce Divana sevke dair verilen önergenin kabulüyle red olunabileceği hükme bağlanmıştır.

Madde 112.- Anayasa gereği olarak siyasî parti gruplarının Meclis soruşturması ile ilgili olarak görüşme yapamayacakları ve karar alamayacakları hükme bağlanmıştır. Bu maddenin tanziminde Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 22 nci maddesi dikkate alınmıştır.

Madde 113.- Görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılması konusu Anayasanın 105 inci ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 23 üncü maddesi dikkate alınmak suretiyle düzenlenmiştir.

Madde 16.- Çift Meclis döneminde Karma Komisyon niteliğinde olan ve 140 sayılı Kanun hükümlerine göre faaliyet gösteren T.B.M.M. Dilekçe Karma Komisyonu; tek Meclis esası nedeniyle "karma" olma niteliğini kaybetmiş ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunla, 140 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar Dilekçe Komisyonu faaliyetlerinin 140 sayılı Kanun hükümleri uyarınca sürdürüleceği hükme bağlanmıştır.

Bu nedenlerle; "Dilekçelerin incelenmesi ve karara bağlanması esas ve usullerinin Meclis İçtüzüğünde yeni bir kısım olarak düzenlenmesi zorunlu olmuştur.

Anayasanın 74 üncü maddesi ile 140 ve 3071 numaralı Kanunlar ve gerekçeleri göz önünde bulundurulmak suretiyle, düzenlenen bu yeni kısım (114-119) uncu maddelerden oluşmuştur.

Madde 17.- Bu madde ile yeni bir kısım düzenlenmiş ve bu kısım içerisinde; çift Meclis döneminin müşterek konularını teşkil etmesi nedeniyle, (mülga) T.B.M.M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünde yer almış bulunan konulara Anayasa hükümleri ve Birleşik Toplantı İçtüzüğü maddeleri ile bunların gerekçeleri dikkate alınmak suretiyle yeni düzenlemeler getirilmiştir. Ayrıca; Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 üncü maddesi 122 nci madde olarak ve değiştirilerek, 105 ve 106 ncı maddeleri ise 123 ve 124 üncü maddeler olarak ve aynen, bu kısım içerisinde yer almıştır.

Bu kısmı oluşturan maddelerde;

Madde 120.- Cumhurbaşkanı seçimi; konunun düzenlendiği Anayasa maddelerine atıf yapılmak ve uygulamalar dikkate alınmak suretiyle hükme bağlanmıştır.

Madde 121.- Cumhurbaşkanının andiçme töreni, (mülga) Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 11 inci maddesinden yararlanılmak ve şeklî hususlarından arındırılmak suretiyle yeniden düzenlenmiş ve Cumhurbaşkanının and içeceği yer belirtilmiştir.

Madde 122.- Hükümet programının okunması, Anayasanın 110 uncu maddesine uygun şekilde düzenlenmiştir.

Madde 125.- Bu maddede; olağanüstü hal ile ilgili kararlar Anayasanın 121 inci maddesine uygun olarak düzenlenmiştir. Meclisce onaylanan olağanüstü hâlin süresinin uzatılmasına değiştirilmesine veya olağanüstü hâlin kaldırılmasına dair Hükümetin istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülüp karara bağlanacaktır.

Madde 126.- Bu maddedeki Sıkıyönetim ile ilgili kararlar Anayasanın 122 nci maddesine uygun olarak düzenlenmiştir. Sıkıyönetim ile ilgili hususlarda; Bakanlar Kurulundan vaki olacak istemlerin ve verilecek olan önergelerin işlem ve görüşmelerinde 125 inci madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Yapılan düzenlemede, Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 26 ncı maddesinden faydalanılmıştır.

Madde 127.- Olağanüstü hal ve sıkıyönetim süresinde çıkarılacak kararnamelerin görüşülmesi konusu; Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereği olarak düzenlenmiştir. Söz konusu kararnameler, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle; kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle ve 30 gün içinde görüşülüp karara bağlanacaktır. 30 günlük süre; komisyonlar ve Genel Kurul için tanınmıştır. Yani 30 gün içinde konunun Genel Kurulda karara bağlanmış olması zorunludur. Bu nedenle, komisyonlarda en geç 20 gün içinde karara bağlanamayan kanun hükmünde kararnameler, Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul Gündemine alınacaktır.

Herhangi bir yetkiye dayanılmadan çıkarılan bu kararnamelerden doğabilecek mahzurların asgariye indirilmesi amaçlanmıştır.

Madde 128.- Savaş hâli ilanı Anayasanın 92 nci ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 24 üncü maddesi dikkate alınarak düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, Anayasa hükmünün gereği yerine getirilmiştir.

Madde 129.- Silahlı Kuvvet gönderilmesi ve kabulü konusu; Anayasanın 92 nci ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 25 inci maddesi dikkate alınarak düzenlenmiştir.

Madde 18.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğünün yasama dokunulmazlığı konusunu düzenleyen 108, 109, 110 ve 111 inci maddelerinin numaraları sırasıyla 130, 131, 132 ve 133 üncü maddeler olarak teselsül ettirilmiş olduğundan üyeliğin düşmesi ile ilgili 112, 113 ve 114 üncü maddeler 134, 135, 136 ve 137 nci maddeler olarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 134.- Üyeliğin düşmesini düzenleyen bu madde ile Anayasanın değişik 84 üncü maddesi hükmüne uygunluk sağlanmıştır.

Madde 19.- Yürürlükle ilgilidir.

Madde 20.- Yürütme ile ilgilidir.

DENİZLİ MİLLETVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN VE

4 ARKADAŞININ TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin

Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe

Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünde geçen;

- "Millet Meclisi" ibareleri "Türkiye Büyük Millet Meclisi";

- "Divan Üyesi" ibareleri "Kâtip Üye";

- "İdareci Üye" ibareleri "İdare Amiri";

- 1 inci maddesinde geçen "1 Kasım - 31 Ekim" ibaresi "1 Ekim - 30 Eylül" ve "4 yıl" ibaresi "5 yıl";

- 2 nci maddesinde geçen "450" ibaresi "550";

- 3 üncü maddesinde geçen "Türkiye Radyolarında" ibaresi "Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında";

- 4 üncü maddesinde geçen "Kasım" ibaresi "Ekim";

- 18 inci maddesinde geçen "10" milletvekili ibaresi "20" milletvekili;

- 58 inci maddenin 4 üncü fıkrasında geçen "salt çoğunluğunun mevcut olmadığı anlaşılırsa" ibaresi, "en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa";

- 102 nci maddesinde geçen "Anayasanın 88 inci maddesinin 2 nci fıkrası" ibaresi "Anayasanın 98 inci maddesinin 3 üncü fıkrası";

- 146 ncı maddesinde geçen "Anayasanın 79 uncu maddesi" ibaresi "Anayasanın 83 üncü maddesi";

"Kâtip Üye, İdare Amiri" ibareleri bu yazılış sırasına göre ve

"16 ncı madde numarası 17";

"17 nci madde numarası 16";

Olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- Yoklama istemi ile ilgili 58 inci maddesinde geçen 10;

- Kapalı oturum istemiyle ilgili 71 inci maddesinde geçen 15;

- Kanunun tümünün ve maddelerinin oylanmasında açık oy istemi ile ilgili 82 nci maddesinde geçen 15;

- Genel Görüşme istemiyle ilgili 100 üncü maddesinde geçen 10;

- Gizli oylama istemi ile ilgili 123 üncü maddesinde geçen 15;

rakamları 20; olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi içtüzüğünde geçen;

- "Cumhuriyet Senatosu" "C.S. Başkanı", "C.S. Başkanlık Divanı", "C.S. Üyeleri" ve "Senatör" ibareleri,

- 21 inci maddesinde geçen "T.B.M.M." ibaresi ile "Karma" ibareleri;

- 24 üncü maddesinin tamamı; 32 nci maddesinin 2 nci fıkrasındaki "teklifte imzası bulunan senatörler" ibaresi,

- 77 nci maddesinin başlığında geçen "ve benimsenmeyen" ibaresi ile maddede geçen "Anayasanın 92 nci maddesi gereğince" ibaresi,

- 83 üncü maddenin üçüncü fıkrasında geçen "Genel Kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğuyla" ibaresi;

- 144 üncü maddenin birinci fıkrasının son cümlesinde geçen "C.S. Başkanlık Divanı ile anlaşmak suretiyle" ibaresi ve

- 147 nci maddenin son fıkrasının son cümlesi ile bu fıkradaki "sırf kelimesi;

- 149 uncu maddede geçen "Türkiye Büyük Millet Meclis Kitaplık Karma Komisyonunca hazırlanıp, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu" ibaresi;

Çıkarılmıştır.

Çıkarılan 24 üncü maddeden sonraki numaralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

-43 üncü maddesinin sonuna "şu kadarki bu haklarını komisyon Başkanının belirleyeceği süre içinde kullanmaları gerekir" cümlesi ile,

-50 nci maddesine 5 inci bent olarak "Meclis Soruşturması Raporları" ibaresi eklenerek bent numaraları teselsül ettirilmiş ve

-52 nci maddesine "Meclis Araştırması" ibaresinden sonra "Meclis Soruşturması" ibaresi;

Eklenmiştir.

MADDE 2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatil

Madde 5.- Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir.

Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer.

Bir yasama yılı içinde üç aydan fazla tatil yapılamaz.

MADDE 3.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatilde ve Aravermede Toplantı

Madde 7.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, tatil veya araverme sırasında Cumhurbaşkanı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılması hâlinde, belirtilen gün ve saatte toplanır.

Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı doğrudan gerek görür ise toplantı çağrısına karar verebilir. Üyelerin beşte birinin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini ise en geç yedi gün içinde yerine getirir.

Bu çağrılarda, toplantı gün ve saatinin ve bu toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır.

Birleşim yeterli çoğunlukla açılabildiği takdirde, Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatile veya ara vermeye devam olunur.

MADDE 4.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Başkan Seçimi ve Süresi

Madde 10.- Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenin görev süresi üç yasama yılıdır.

Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday

için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren on gün içinde tamamlanır.

MADDE 5.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin son fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekilleri, Kâtip Üyelikleri ve İdare Amirlikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır.

MADDE 6.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonların Adları

Madde 20.- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır :

1. Anayasa Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;
3. Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonu;
4. İçişleri Komisyonu;
5. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu;
6. Bayındırlık, İmâr, Ulaştırma, Çevre ve Turizm Komisyonu;
7. Sağlık, Aile Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;
8. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;
9. Sanayi, Ticaret, Tabiî Kaynaklar, Enerji ve Teknoloji Komisyonu;
10. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;
11. Dilekçe Komisyonu;
12. Plan ve Bütçe Komisyonu;
13. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu;
14. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu;

(12) ve (13) üncü bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların herbirinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

MADDE 7.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 23 üncü maddesi ve başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlara Havale, Tali ve Esas Komisyonlar

Madde 23.- Tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir.

Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona esas komisyon denir. Tali komisyonlar, işin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerine esas komisyona görüş bildiren komisyonlardır.

Başkanlıkça, esas komisyona ve diğer komisyonlara havale birlikte yapılır.

Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler.

Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi; esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.

MADDE 8.- Millet Meclisi içtüzüğünün 38 inci maddesi 37 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlarda İnceleme Süresi

Madde 37.- Tasarı veya tekliflerle kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç 45 gün içinde sonuçlandırılması gerekir.

Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul Gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler.

Bu istemler üzerinde komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul Gündemine alınması için Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür.

Başkanlıkça esas komisyon dışında, tali komisyonlara da havale edilmiş olan bir mesele bu komisyonlarca 10 gün içinde cevaplandırılır.

Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi Komisyonun müracaatı hâlinde en çok on gün daha uzatılabilir.

MADDE 9.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 88 inci maddesi 87'nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Değişiklik Önergeleri

Madde 87.- Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez.

Değişiklik önergeleri kanun tasarı ve tekliflerinin basılıp dağıtılmasından itibaren Başkanlığa verilebilir. Ancak, tasarı veya teklifin görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az beş milletvekilinin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı ve teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak tasarı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır.

Değişiklik önergelerinde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz,

Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir.

Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır.

Başkan, değişiklik önergesinden komisyona derhal bilgi verir.

Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme konur.

Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir. Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez.

Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı, ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir.

MADDE 10.- Millet Meclisi İçtüzüğüne 88 inci maddeden sonra aşağıdaki 89, 90 ve 91 inci maddeler eklenmiştir.

Genel Kurulda Yeniden Görüşme

MADDE 89.- Tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya Hükümet bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca, görüşmesiz ve işaret oyuyla karara bağlanır.

Anayasa değişikliği görüşmelerinde bu madde hükmü uygulanmaz.

Yetki Kanunları ve Kanun Hükmünde Kararnameler

MADDE 90.- Yetki kanunu tasarıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülür.

Usulüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler geri çekilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararname ile de değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.

Yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamaz.

Kanun hükmünde kararnameler bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz.

Maddelerine geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler bir red metni hazırlanması için komisyona verilir. Komisyonca o birleşim içinde hazırlanan metin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü hâlinde kanunlaşır.

Temel Kanunlar

MADDE 91.- Temel Kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü tespitine, hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.

MADDE 11.- Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen maddelere göre numaralar teselsül ettirilmek suretiyle 92 nci madde 94 üncü madde olarak başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasada Değişiklik Tekliflerinin Kabulü

Madde 94.- Anayasada değişiklik tekliflerinin birinci ve ikinci görüşmelerinde, maddelerin kabulü ile ikinci görüşmenin sonunda tümünün kabulü üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile mümkündür.

Birinci görüşmede gerekli çoğunlukla kabul oyu alamayan bir madde ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamamışsa reddedilmiş olur.

Teklif hakkında verilen değişiklik önergesinin kabulü hâlinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması gizli oylama suretiyle tekrarlanır.

MADDE 12.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 95 inci maddesi kaldırılmış ve 94 üncü maddesi 96; 97 nci maddesi 97; 96 ncı maddesi 98 inci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve buna göre madde numaraları teselsül ettirilmiştir.

Soru

Madde 96.- Soru; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Soru önergelerine belge eklenemez.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanır. Soru önergeleri Başkanlığa verilir.

Başkan, İçtüzük şartlarına uygun gördüğü önergeleri Gelen Kağıtlar listesinde yayımlar ve Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderir.

Sözlü Sorunun Gündeme Alınması ve Cevaplandırılması

Madde 97.- Sözlü sorular, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa sevk tarihinden itibaren 5 gün sonra gündeme alınır.

Sözlü soruların cevaplandırılması için; Anayasa, kanun ve İçtüzük gereği zorunluklar hariç olmak üzere, haftanın en az iki gününde, birleşimin başında ve birer saatten az olmamak şartıyla, Danışma Kurulunun önerisi ve Genel Kurulun onayı ile belli bir süre ayrılır.

Hükümet adına verilecek cevabın süresi beş dakikayı geçemez. Bu cevap üzerine soru sahibi, yerinden, konu ile ilgili çok kısa ek bir açıklama isteyebilir. Hükümet adına verilecek cevapla görüşme tamamlanır. İkinci cevap süresi de beş dakikayı geçemez.

Soru sahibinin Genel Kurulda bulunmaması, sorunun cevaplandırılmasına engel değildir.

Hükümet adına cevap vermek için söz alan bakan; Gündemde bulunan sözlü soru önergelerinden birden fazlasını sıra gözetmeden cevaplayabilir. Bu hakkını kullanmak isteyen bakan, önceden birleşimi yöneten Başkana isteğini bildirir. Başkan bu isteği birleşimi açtıktan sonra derhal Genel Kurula duyurur. Konuları aynı olan sözlü sorular birleştirilerek cevaplandırılabilir.

İkinci fıkradaki zorunluklar hariç, üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü sorular işlemden kaldırılır ve istemi hâlinde aynı birleşimde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

Yazılı Sorunun Cevabı

Madde 98. - Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte Başkanlıkça alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir.

Yazılı sorular, Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren en geç 15 gün içinde cevaplandırılır.

Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakanın veya ilgili bakanın dikkatini çeker.

Yazılı sorular, dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren 10 gün içinde de cevaplandırılmazsa, önerge işlemden kaldırılır ve önergenin süresi içinde cevaplandırılmadığı Gelen Kağıtlar listesinde ilan edilir.

Hükümet, yazılı sorunun cevabını, gereken bilgilerin derlenebilmesi için Başkanlığa bilgi vermek suretiyle bir ayı geçmemek üzere geciktirebilir.

MADDE 13.- Millet Meclisi içtüzüğünün 103 üncü maddesi 104 üncü madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna da aşağıdaki hüküm eklenerek değiştirilmiştir.

Araştırmasını iki ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin bir süre verilir. Komisyon bu süre sonunda da raporunu veremediği takdirde süre bitiminden itibaren 15 gün içinde konu üzerinde bir Genel Görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

MADDE 14.- Millet Meclisi içtüzüğünün 107 nci maddesi 105 inci madde olarak "DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (Gensoru)" başlığı altında aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gensoru

Gensoruda Usul

Madde 105.- Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde Başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılır.

Gensoru önergesi beşyüz kelimeden fazla ise, imza sahipleri beşyüz kelimeyi geçmeyecek bir özeti bu önergeye eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur.

Gensoru görüşmeleri Anayasanın 99 uncu maddesi hükümlerine göre yapılır.

MADDE 15.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "BEŞİNCİ BÖLÜM (Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk)" başlığı altında aşağıdaki 106, 107, 108, 109, 110, 111,112 ve 113 üncü maddeler eklenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk

Meclis Soruşturması Açılması İçin Önerge

MADDE 106.- Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilir.

Bu önergede; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezai sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, hangi fiillerinin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur.

Meclis Soruşturması Önergesinin Görüşülmesi

MADDE 107.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen Meclis soruşturması önergesi Gelen Kağıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Okunan önergenin bir örneği, Başkanlıkça hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana gönderilir.

Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında yapılacak görüşmelerin günü, önergenin verilişinden itibaren bir ay içinde görüşülüp karara bağlanacak

şekilde, bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Bu görüşme günü de ayrıca hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana bildirilir.

Sırasıyla, önergeyi verenlerden ilk imza sahibinin veya onun göstereceği bir diğer imza sahibinin, şahısları adına üç milletvekilinin ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşacağı bir görüşmeden sonra, Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilir.

Meclis Soruşturma Komisyonunun Kuruluşu

MADDE 108.- Soruşturma açılmasına karar verilmesi hâlinde, soruşturmanın yürütülmesi görevi, Anayasanın 100 üncü maddesi hükümlerine göre Başkanlıkça Genel Kurulda yapılacak ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyona verilir.

Komisyon, kendisine bir başkan, bir başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri, bu komisyona seçilemezler.

Komisyonda görevli memur ve raportörler ile stenograf için de aynı hüküm uygulanır.

Meclis Soruşturması Komisyonunun Çalışma Usulü ve Süresi

MADDE 109.- Soruşturma Komisyonu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar.

Soruşturma Komisyonu, raporunu Anayasanın 100 üncü maddesine göre kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi hâlinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur.

Meclis Soruşturması Komisyonunun Yetkileri

MADDE 110.- Komisyon kamusal ve özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanılabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir.

Komisyon, naib veya istinabe yolu ile adlî mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle ve zapt arama ile ilgili olarak adlî mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adlî merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.

Soruşturmanın Sonuçlandırılması

MADDE 111.- Soruşturma Komisyonu raporu, Başkanlıkça bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır ve öncelikle görüşülür.

Bu görüşmede, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve -o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın- hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılamaz.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca karara bağlanır.

Komisyonun Yüce Divana sevkedilmesi yönündeki raporları ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yüce Divana sevk kararlarında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir.

Komisyonun Yüce Divana sevk edilmesi yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana şevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur.

Yüce Divana sevk kararı ancak üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince Yüce Divana sevk kararı alınırsa, dosya, en geç yedi gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

Siyasî Parti Gruplarında Soruşturmayla ilgili Görüşme Yapılamaması

MADDE 112.- Siyasî parti gruplarında, Meclis Soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Ancak bu gruplarda Meclis Soruşturması ile ilgili komisyon üyelikleri için Anayasanın 100 üncü maddesine göre gösterilecek adayların tespiti amacıyla seçim yapılabilir.

Cumhurbaşkanının Vatana İhanetle Suçlandırılması

MADDE 113.- Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

Bu önerge derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur; suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulmasından başlayarak yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

Bu birleşimde, suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının da dinleneceği bir görüşmeden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az dörtte üçünün oyuyla suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının Yüce Divana sevkine karar verilebilir. Suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanı, isterse, savunmasını yazılı olarak gönderebilir. Bu savunma Genel Kurulda aynen okunur.

Birinci fıkrada söz konusu önerge ile üçüncü fıkrada söz konusu Yüce Divana sevk kararında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı ve suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanınca işlendiği ileri sürülen suçun hangi gerekçeyle vatana ihanet sayılması gerektiği belirtilir.

MADDE 16.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Yedinci Kısım (Dilekçelerin incelenmesi ve karara bağlanması esas ve usulleri)" başlığı altında aşağıdaki 114, 115, 116, 117, 118 ve 119 uncu maddeler eklenmiştir.

YEDİNCİ KISIM

Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri

Dilekçe Komisyonu

MADDE 114.- Dilekçe Komisyonu, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikâyetleri inceler.

Dilekçelerin Başkanlık Divanınca İncelenmesi

MADDE 115.- Dilekçe Komisyonunun; Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibinden oluşan Başkanlık Divanı, komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek;

1. Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,

2. Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,

3. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,

4. Yetkili idarî makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,

5. Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan,

6. Dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar.

Komisyon Başkanlık Divanı, bu kararlarını; bastırır ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtır. Dağıtım tarihinden itibaren onbeş gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderir.

Dilekçelerin Komisyon Genel Kurulunca İncelenmesi

MADDE 116.- Komisyon Başkanlık Divanının 115 inci maddenin dışında gördüğü dilekçeler ile aynı madde gereğince karara bağladığı dilekçelerden süresi içinde itiraza uğrayanlar, Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir.

Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri, ilk önce; 115 inci madde hükmü gereğince inceleyerek karar konusu olup olamayacakları hususunu kararlaştırır.

Komisyon Genel Kurulu Kararlarının Bastırılması ve Dağıtılması

MADDE 117.- Komisyon Başkanlık Divanı, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırır, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtılır.

Komisyon Genel Kurulu Kararlarına İtiraz

MADDE 118.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin her üyesi Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren otuz gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir.

Komisyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden itibaren otuz gün içinde bir rapor düzenleyerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı karar kesindir.

Bu madde hükümleri gereğince kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

Dilekçeler Hakkındaki Kesin Kararların Sonucu

MADDE 119.- Bakanlar 118 inci madde gereğince kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, aynı maddenin son fıkrası uyarınca kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren otuz gün içinde, Komisyon Başkanlığına yazıyla bildirirler. Komisyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, komisyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonun bu istekte bulunması hâlinde 118 inci maddenin 2 ve 3 üncü fıkraları hükümleri uygulanır.

İlgili bakanlık 1 inci fıkra uyarınca yapması gereken bildiriyi yapmadığı takdirde de, aynı fıkra hükümleri uygulanır.

MADDE 17.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Sekizinci Kısım (Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar)" başlığı altında aşağıdaki 120, 121, 125, 126, 127, 128 ve 129 uncu maddeler eklenmiş; İçtüzüğün 104 üncü maddesi 122 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; 105 ve 106 ncı maddelerin numaraları da 123 ve 124 olarak teselsül ettirilmiştir.

SEKİZİNCİ KISIM

Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

BİRİNCİ BÖLÜM

Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni

Cumhurbaşkanı Seçimi

Madde 120.- Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir.

Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının ve birleşimde görevli Başkanlık Divanı üyelerin imzaladıkları bir tutanakla bildirilir.

Cumhurbaşkanı seçimi tamamlanınca Başkan, yeni Cumhurbaşkanına seçildiğini bildirmek üzere oturumu kapatır.

Cumhurbaşkanının Andiçme Töreni

Madde 121.- Yeni Cumhurbaşkanının andiçme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır.

Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebeple boşalmışsa, andiçme töreni, seçimden hemen sonraki oturumunda yapılır.

Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını Genel Kurul Salonuna davet eder. Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir ve kendisine ayrılan mikrofondan, ayakta andiçer. Andiçme bitince, İstiklâl Marşı çalınır ve Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır.

Cumhurbaşkanı, andiçme töreninde siyah elbise giyer.

İKİNCİ BÖLÜM

Güven İstemi

Hükümet Programının Okunması

Madde 122.- Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun Programı, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur.

Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.

Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı hâlinde değilse, Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Olağanüstü Yönetim Usulleri

Olağanüstü Hal ile İlgili Kararlar

Madde 125.- Anayasanın 121 inci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmî Gazetede yayımlanan olağanüstü hal ile ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Yukarıdaki fıkrada söz konusu karar veya istemde zikredilen sürelerin kısaltılması veya uzatılması hakkında Siyasî Parti Grupları veya en az 20 milletvekili görüşme sırasında önerge verebilir. Oylamadan önce önerge sahibi on dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

Birinci fıkradaki söz konusu karar veya istemler Türkiye Büyük Millet Meclisince karara bağlandıktan sonra, Siyasî Parti Grupları veya en az 20 milletvekilinin olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin kısaltılması için verdikleri önergeler, Başkanlıkça alındıkları tarihi takibeden yedi gün içinde gündeme alınır ve üzerlerinde görüşme açılıp açılmaması oylanır. Oylamadan

önce hükümet ve on dakikayı geçmemek üzere önerge sahibi söz alabilirler. Görüşme açılması reddedilirse, önerge de reddedilmiş olur. Görüşme açılması kabul edilirse, önerge yedi gün içinde gündeme alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hâlin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü hâlin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülür ve karara bağlanır.

Bu madde gereğince yapılacak görüşmeler genel hükümlere göre yapılır.

Sıkıyönetimle İlgili Kararlar

Madde 126.- Anayasanın 122 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmî Gazetede yayımlanan sıkıyönetimle ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve Siyasî Parti Grupları veya en az 20 milletvekilince görüşmeler sırasında veya görüşmelerden sonra verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 125 inci madde hükümleri uygulanır.

Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim Kanun Hükmündeki Kararnamelerinin Görüşülmesi

Madde 127.- Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç 30 gün içinde görüşülür ve karara bağlanır.

Komisyonlarda en geç 20 gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Hâli İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

Savaş Hâli İlanı

Madde 128.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hâli ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

Ancak, Anayasanın 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırır.

Silahlı Kuvvet Gönderilmesi veya Kabulü

Madde 129.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için izin, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

MADDE 18.- Millet Meclisi İçtüzüğünün yedinci kısmı "DOKUZUNCU KISIM (Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi)" başlığı altında Birinci Bölüm olarak İçtüzüğün; 108, 109, 110 ve 111 inci maddelerinin numaraları 130, 131, 132 ve 133 üncü madde olarak teselsül ettirilmiş; İkinci Bölüm olarak 112, 113 ve 114 üncü maddeleri ise 134,135,136 ve 137 nci madde olarak aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiş müteakip kısımların numaraları ile madde numaraları buna göre teselsül ettirilmiştir.

DOKUZUNCU KISIM

Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasama Dokunulmazlığı

İKİNCİ BÖLÜM

Üyeliğin Düşmesi

Üyeliğin Düşmesi

Madde 134.- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyeliğinin düşmesine karar verilebilir.

Üyelikten İstifa, Mahkûmiyet ve Kısıtlanma

Madde 135.- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra Genel Kurulca görüşmesiz karar verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesin mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Bir Görevi Sürdürme

Madde 136.- Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul, gizli oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Üyeliğin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz herhalde savunmanındır.

Gizli oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Milletvekillerinin Devamsızlığı

Madde 137.- Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz herhalde savunmanındır.

Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz ve özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

MADDE 19.- Bu İçtüzük hükümleri yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

MADDE 20.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

TBMM İçtüzüğünün 102 nci Maddesinin Sonuna Bir Fıkra Eklenmesi ile 103 üncü Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Değiştirilmesiyle İlgili Kanun Teklifim ilişikte sunulmuştur.

Gereğini emir ve takdirlerinize arz ederim.

Emin Kul

İstanbul

GENEL GEREKÇE

TBMM İçtüzüğünün Üçüncü Bölümü "Meclis Araştırması" başlığı altında 102 ve 103 üncü maddelerle düzenlenmiştir.

"Meclis Araştırması" TBMM'sinin faaliyet dönemi içinde kurulan "Araştırma Komisyonları" eliyle yürütülen ve çoğu kez zamanla yarışırcasına inceleme ihtiyacı olan konulara yönelik geniş bir emek mahsulü olan raporlara dayalı bir denetim ve Yüce Meclisi bilgilendirme, aydınlatma müessesesidir.

Meclis Araştırması siyasî sonuçları hedefleyen ve sonucu Meclis içi siyasî dengelere göre karara bağlanan bir nitelik taşımaktan ziyade, Meclisi, araştırılması öngörülen konuda bilgilendirmeye ve gerekiyorsa araştırma sonuçlarına göre önlemler alınmasına zemin teşkiline vesile olmaya yönelik bir çalışmadır.

Amaç ve sonuçları sınırlı böylesine bir çalışmanın yapılmasıyla görevlendirilen komisyonların geniş bir emek sarfıyla yaptıkları inceleme ve tespitleri derleyen ve TBMM Başkanlığına Meclis çalışmalarının seçimler nedeniyle fiilen sona ermesinden önce usulünce yazılmış ve imzalanmış "Araştırma Komisyonu Raporu" sunulmuş olması hâlinde, herhangi bir nedenle bu raporların görüşülmemesi kadük olmasına sebep teşkil etmemelidir.

Aksi halde Yüce Meclisçe sonuçlandırılmış süresi içinde gerçekleştirilmiş bir araştırma için sarf edilen bütün maddî ve manevî harcama ve emeklerin heba olması söz konusu olacaktır ve Meclisin Araştırma Komisyonu eli ile tekemmül etmiş iradesinin kadük olduğu sonucu doğacaktır. Zira Araştırma Komisyonunun usulünce tamamlanmış ve süresi içerisinde verilmiş raporu TBMM'sine niyabeten tamamlanmış bir bilgi sunma iradesinin ifadesi olup yasama ve diğer denetleme faaliyetlerinde izlenen usul ve sonuçları doğurmamaktadır.

Özetle arzedilen bu nedenlerle TBMM'nin seçim döneminin dolması veya seçimin yenilenmesi kararı verilmesi dolayısıyla Meclis Genel Kurulunun fiilî faaliyetine seçimler nedeniyle son verildiği tarihten önce TBMM Başkanlığına sunulan ve fakat görüşmeye açılmayan Araştırma Komisyonu raporları Yeni Meclisin bilgisine ve görüşmesine sunulabilmelidir. 102 nci maddeyle ilgili teklifim bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak sunulmuştur.

103 üncü maddenin üçüncü fıkrasının değiştirilmesiyle ilgili teklifte; Araştırma Komisyonunun inceleme ve çağırıp bilgi alma yetkisinde bulunduğu kurum, kuruluş, merci ve şahısların mevcut metindeki tadadî kısıtlamasının genişletilmesi bu yetkinin ve uzman kullanılmasının imkânlarının sağlanılmasının güçlendirilmesi amaçlarına yönelik bir değişiklik düzenlemesi öngörülmüştür.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1.- Genel gerekçede açıklandığı üzere TBMM Araştırma Komisyonlarının usulünce tamamlanmış ve tayin edilen süresi ile Meclis genel kurulunun fiili çalışma süresi içinde başkanlığa verilmiş raporları, TBMM'sine niyabeten tamamlanmış bir bilgi sunma iradesinin ifadesi niteliğinde olup, tekemmül ve teşekkül etmiş Meclis iradesinin "kadük" kalması gibi bir sonucun doğmasını engelleme amacına yönelik bir fıkranın 102 nci maddeye eklenmesiyle ilgili düzenlemeden ibarettir.

Madde 2.- Araştırma Komisyonunun inceleme ve bilgi alma yetkisini kullanmasında tadadî bir sınırlamaya yer verilmesini önlemek, inceleme ve bilgi alma imkânlarını güçlendirmek, bu konuda her merci ve kişiyi komisyon faaliyetine yardımcı kılmak amacına yönelik bir değişiklikten ibarettir.

Madde 3.- Yürürlükle ilgilidir.

Madde 4.- Yürütmeyle ilgilidir.

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ EMİN KUL'UN TEKLİFİ

TBMM İçtüzüğünün 102 nci Maddesinin Sonuna Bir Fıkra Eklenmesi ile 103 üncü Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi

MADDE 1.- TBMM İçtüzüğünün Meclis Araştırmasıyla ilgili 102 nci maddesinin sonuna aşağıda yer verilen fıkra eklenmiştir.

"TBMM'nin seçim döneminin dolması veya seçimin yenilenmesi kararı verilmesi dolayısıyla genel kurulun fiilî faaliyetine seçimler nedeniyle son verildiğinin kararlaştırıldığı tarihten önce Başkanlığa sunulan ve fakat görüşmeye açılmayan Araştırma Komisyonu raporları kadük sayılmaz ve yenilenen Meclis tarafından görüşülür."

MADDE 2.- TBMM İçtüzüğünün Meclis Araştırma Komisyonu ve yetkileri ile ilgili 103 üncü maddesinin üçüncü fıkrası aşağıda yer verilen şekilde değiştirilmiştir.

"Meclis Araştırma Komisyonu Bakanlıklar, İdarî, Adlî Yargı Organları, Sayıştay, Emniyet Teşkilatı ve Üniversiteler dâhil her türlü resmî ve özel

dairelerden kurum, kuruluş ve tüzelkişilikler ile resmî ve özel kişi ve mercilerden, bankalardan, borsalardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon gerekli gördüğünde Araştırma konusuyla ilgili uygun bulacağı uzmanlar çalıştırabilir veya bilgilerine başvurabilir. Daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa Komisyonun taleplerini yerine getirmeyen kamu görevlileri hakkında TCK'nın 230 uncu maddesine, özel eşhas hakkında ise aynı kanunun 526 ncı maddesine göre işlem yapılır.

MADDE 3.- Bu Kanunun kabulü tarihinde TBMM İçtüzük hükümleriyle ilgili değişiklik yürürlüğe girer.

MADDE 4.- Bu İçtüzük hükümleri Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Fıkra ve Bir Madde Eklenmesine Dair Teklifim ilişikte sunulmuştur. Gereğini müsaadelerinize arz ederim.

Saygılarımla.

M. Oltan Sungurlu

Gümüşhane

GEREKÇE

Mevcut Anayasa ve İçtüzük hükümlerine göre Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi genel hükümler çerçevesinde seçilecek bir özel komisyon tarafından yapılmaktadır.

Bu komisyonun görev süresi ve sayısı Genel Kurul tarafından belirtilmektedir.

Kanun Teklifimiz ile resmî ihale ve alım-satımlarda fesat karıştırma, menfaat sağlama, irtikap, rüşvet, zimmet veya görevden dolayı kaçakçılık olayları hakkında Meclis adına araştırma yapmak üzere daimî bir komisyon kurulması amacı ile İçtüzükte değişiklik öngörülmektedir.

Teklifin 1 inci maddesi ile İçtüzüğün 20 nci maddesinde sayılan TBMM daimi komisyonlarına "Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu" adı ile yeni bir komisyon kurulması öngörülmüştür.

2 nci madde ise kurulması öngörülen söz konusu komisyonun görev ve çalışma esaslarını düzenlemektedir.

GÜMÜŞHANE MİLLETVEKİLİ M. OLTAN SUNGURLU'NUN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Fıkra ve Bir Madde Eklenmesine Dair Teklif

MADDE 1.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinin birinci fıkrasının 12 nci bendinden sonra aşağıdaki 13 üncü bendi eklenmiştir.

"13. Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu"

MADDE 2.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 103 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 103/A maddesi eklenmiştir.

"Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu ve Yetkileri

MADDE 103/A.- Resmî ihale ve alım-satımlara fesat karıştırma, menfaat sağlama, irtikap, rüşvet, zimmet veya görevden dolayı kaçakçılık olayları hakkında Meclis adına araştırma yapma görevi Yolsuzlukları Araştırma Komisyonuna aittir.

Üyeler tarafından Meclis Başkanlığına verilen, yukarıda sayılan olaylarla ilgili araştırma önergeleri, Yolsuzlukları Araştırma Komisyonuna gönderilir.

Önerge, Başkan tarafından veya üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi ile Komisyon gündemine alınabilir.

Gündeme alınması reddedilen önergeler hakkında başkaca bir işlem yapılmaz.

Komisyon, araştırılmasına karar verilen önergelerle ilgili olarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında inceleme yapmak, kamu görevlilerini ve ilgili diğer kişileri çağırıp dinlemek ve bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyonda görüşmeler açık olarak yapılır. Ancak Komisyon üyelerinin oybirliğiyle gizlilik kararı alınabilir.

Komisyon, araştırması sonunda, birinci fıkrada yazılı suçların işlendiğine dair yeterli bilgi elde ederse, raporunu gereği yapılmak üzere yetkili mercilere gönderir.

Komisyon, önerge sonuçlarını Genel Kurulun bilgisine de sunar."

MADDE 3.- Bu İçtüzük yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifim ve Gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

Hasan Korkmazcan

Denizli

GEREKÇE

Uygulamada görülen ihtiyaçlar; bazı komisyonların birleştirilmesini ve bazılarının da içeriğinin genişletilmesini zorunlu kılmıştır.

Ayrıca; mevcut İçtüzükte yer almayan Dilekçe, Plan ve Bütçe, Kamu İktisadî Teşebbüsleri ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonları madde içerisine dâhil edilmiştir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılacağı, ilk seçilenlerin görev süresinin iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılı olacağı hükmü bağlanmıştır.

DENİZLİ MİLLETVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN'IN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonların Adları

Madde 20.- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır:

1. Anayasa, İçtüzük, Siyasal Ahlak ve Adalet Komisyonu;
2. Millî Güvenlik, Savunma ve Dışişleri Komisyonu;
3. İçişleri Komisyonu;
4. Millî Eğitim, Kültür, Aile, Gençlik ve Spor Komisyonu;
5. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma, Çevre ve Turizm Komisyonu;
6. Sağlık, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;
7. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;
8. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilim ve Teknoloji Komisyonu;
9. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;
10. Dilekçe Komisyonu;
11. Plan ve Bütçe Komisyonu;
12. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu;
13. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu;

(11) ve (12) nci bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların herbirinin üye sayısı Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

MADDE 2.- Bu İçtüzük yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu İçtüzük TBMM tarafından yürütülür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Bend Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifimiz gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

Saygılarımızla.

Gencay Gürün	*Turhan Tayan*
İzmir	Bursa

GEREKÇE

Kültür her şey demektir. Milleti millet yapan ve hayatta kalmasını sağlayan maddî ve manevî değerler bütünüdür.

Kültürün içinde, milletin düşüncesi ve davranışı, sanatı ve bilgisi, tarihi ve dili, inancı ve ahlakı, örf, âdet ve töresi vardır.

Bunun içindir ki; Kültür Bakanlığı, hizmet bakanlıkları içinde en önemli Bakanlıklardan biridir. Görevi ise, millî, manevî, tarihî ve kültürel ve evrensel değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle millî birliğin, bütünlüğün sağlanmasına yardımcı olmaktır.

Kültür sorunlarının takip ve çözümü için Kültür Bakanlığı kurulmuştur. Buna paralel olarak Kültür Bakanlığını ve kültür yaşamını ilgilendiren Kanun Tasarı ve Tekliflerinin görüşüleceği daimî bir Kültür Komisyonunun kurulması mecburiyeti doğmuştur.

Kanun Teklifi bu amaçla verilmiştir.

İZMİR MİLLETVEKİLİ GENCAY GÜRÜN VE BURSA MİLLETVEKİLİ TURHAN TAYAN'IN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Bend Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine aşağıdaki bend eklenmiştir.

MADDE 20.- Komisyonların adları.

"13. Kültür Komisyonu."

MADDE 2.- Bu İçtüzük hükmü yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu İçtüzük hükmünü Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı yürütür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifim ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Mustafa Kalemli
Kütahya

GEREKÇE

Millî iradenin temsilcisi olan milletvekillerinin yasama faaliyetlerinin yanı sıra kendi seçmenlerinin sorunlarını dinleyip ilgililere ulaştırma, çeşitli platformlarda dile getirme gibi son derece yoğun bir iş yüküne sahip olduğu hepimizce bilinmektedir. Genel Kurul çalışmalarının yanı sıra, Komisyon ve Grup toplantılarına katılma, bilimsel ve siyasî çalışmalar yapmak da milletvekillerinin görevleri arasındadır.

Bu nedenlerle, Genel Kurul çalışmalarının ayın ilk üç haftası içerisinde toplanarak bir haftasının yukarıda sayılan çalışmalara ayrılmasının uygun olacağı düşüncesi ile bu teklif hazırlanmıştır.

Esasen Genel Kurul diğer hafta ve günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir. Maddenin ikinci fıkrası ile bu imkân da getirilmiştir.

KÜTAHYA MİLLETVEKİLİ MUSTAFA KALEMLİ'NİN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 55.- Resmî tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, her ayın ilk üç haftası, Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00'den 20.00'ye kadar toplanır.

Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul, toplantı gün ve saatlerini değiştirebileceği gibi, diğer hafta ve günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir.

MADDE 2.- Bu İçtüzük hükmü yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

5.3.1973 tarih ve 584 Karar No.lu Millet Meclisi İçtüzüğünün adının ve bazı maddelerinin değiştirilmesine dair teklifimiz ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımızla arz ederiz.

Şevket Kazan
Kocaeli

Süleyman Arif Emre
İstanbul

Ali Oğuz
İstanbul

M. Ali Şahin
İstanbul

Lütfü Esengün
İstanbul

Mehmet Altınsoy
Aksaray

Ahmet Dökülmez
Kahramanmaraş

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1.- Tüzüğün ismi Meclisin yeni ismiyle uygun hâle getirilmiştir.

Madde 2.- Bu madde ile yasama dönemi süresi 1982 Anayasasının 77 nci maddesine, yasama yılı ise 93 üncü maddesine uygun hâle getirilmiştir.

Madde 3.- Bu madde ile İçtüzüğün Anayasanın 75 inci maddesiyle uygunluğu sağlanmıştır.

Madde 4.- Bu madde ile iki Meclis'e göre yazılmış olan metin tek Meclis'e, tatil süresi ise 1982 Anayasasının 93 üncü maddesine göre yeniden düzenlenmiştir.

Madde 5.- İki Meclis'li sisteme göre yazılmış olan metin değiştirilmiş ve 1982 Anayasasının 93 üncü maddesine uygun hâle getirilmiştir.

Madde 6.- Meclis Başkanının seçimi ile ilgili eski hükümler kaldırılmış ve madde Anayasanın 94 üncü maddesine uygun hâle getirilmiştir.

Madde 7.- Bu maddede yapılan değişiklik ile 4 senelik yasama dönemine göre düzenlenen işlemler, Anayasanın 94 üncü maddesine uygun hâle getirilmiş, 5 senelik süreye göre yeniden düzenlenmiş; ayrıca Meclis Başkan Vekillerinin, Genel Kurulu idare etmek hususundaki özel durumları dolayısıyla Genel Kuruldaki oylanmalarının ayrı ayrı yapılmasının daha sağlıklı olacağı kanaatine varılmıştır.

Madde 8.- Meclis Başkanının komisyonları denetleyeceğine dair 6 ncı bent hükmü, Meclis Başkanına herhangi bir etkinlik vermemektedir. Oysa yıllardan beri görülmektedir ki komisyonlarda biriken işler yasama faaliyetlerinin tıkanmasına yol açmaktadır. Bu tıkanıklığın giderilmesi için ancak böyle bir değişiklik faydalı görülmüştür.

Madde 9.- Bu madde ile Meclis içindeki partilerin grup kurabilmeleri için gerekli sayı Anayasanın 95 inci maddesine uygun olarak 20'ye çıkartılmıştır.

Madde 10.- Yürürlükteki kaidelerle Komisyonların çoğulcu demokrasiye uygun şekilde çalışması mümkün olamamakta, çok defa iktidar partisine mensup komisyon başkanları parti genel başkanlarının yani başbakanlarının talimatları doğrultusunda hareket etmekte ve böylece hükümeti Meclise karşı bir baskı aracı olarak kullanmaktadırlar. Teklifimiz bu tür uygulamalara ve hakkın kötüye kullanılmasına son verilmesi amacını gütmektedir.

Madde 11.- İki Meclisli sisteme göre yazılmış olan bu fıkra 1982 Anayasasına uygun hâle getirilmiştir.

Madde 12.- Özellikle Özel Gündemle ilgili konularda Danışma Kurulu önergeleri 4 üncü sıradaki işler meyanında oylandıktan sonra tekrar 2 nci sırada yer alan işler maddesine dönülerek usule aykırı çalışmalar yapılmakta bu mevzudaki itirazlar teamüller bahane edilerek haksız bir şekilde reddedilmektedir. Bu değişikliklerle duruma açıklık getirilmiştir.

Madde 13.- Zaman zaman üyeler tarafından maddenin birinci fıkrasında belirtilen hususlardan birinin varlığı ileri sürülerek istenen sözler, 2 nci fıkrada

(söz verilir) ifadesine rağmen, sanki başkana takdir yetkisi tanınmış gibi telakki edilerek, üyelerin istemleri Başkanlar tarafından reddedilmektedir. Bu değişiklikle burada Başkanın 1 inci fıkradaki hallerden birinin söz konusu olması hâlinde istekte bulunan üyeye söz vermek mecburiyetinde olduğu açıkça hükme bağlanmıştır.

Madde 14.- Son yıllarda müstafi Bakanlar Kurulu bu maddeye dayanarak Meclis Başkanlığından öyle bir liste ile kanun görüşmeleri isteğinde bulunmaktadırlar ki, talepleri muhteva itibariyle maddenin 1 inci cümlesindeki sınırlamayı tamamen ortadan kaldırmakta ve iş bir hakkın suistimaline vardırılmaktadır. Bu değişiklikle müstafi hükümetin ancak aciliyete binaen ve sınırlı olarak istekte bulunabilecekleri hükme bağlanmıştır.

Madde 15.- Kanunların müzakeresinde son yıllarda sıkça görülen bir uygulama önerge sahibinin konuşma hakkını ve imkânını ortadan kaldırmada yeni usullerin ortaya çıkması veya çıkarılmasıdır. Şöyle ki bir değişiklik önergesi veren üyenin bu önergesi üzerinde işlem yapılırken şayet üyenin konuşma hakkı bertaraf edilmek isteniyorsa Hükümet ile Komisyon bir muvazaa içine girmekte, sorulduğunda hükümet önergeye katılmadığını, komisyon ise (aslında katılmadığı halde) katıldığını ifade etmekte ve böylece üye verdiği önergeyi izaha imkân bulamadan önerge reddedilmektedir. İşte bu değişiklikle bu muvazaa bertaraf edilmiş olmaktadır.

Madde 16/17.- İçtüzüğün 91 ve 92 nci maddelerindeki bu değişiklikler, Anayasanın 175 inci maddesinde yer alan hükümlere uygun hâle getirilmesi için yapılmıştır.

Madde 18.- Yürürlükteki İçtüzüğün 104 üncü maddesindeki açık hükme ve yine İçtüzüğün 50 nci maddesindeki gündem sıralamasına rağmen, sürdürülen yanlış bir uygulama ile önce programın okunacağına dair özel gündem teklifi oylanmakta, sonra tekrar oylanacak işler maddesinden, özel gündem maddesine dönülerek hükümet programı okunmakta böylece hem milletvekilleri emrivaki ile karşı karşıya bırakılmakta hem de hükümet Anayasanın 110 uncu maddesinde kendisine ciddî bir hükümet programı hazırlama gereğini hafife almış olmaktadır. Tüm bu yanlış davranışları ortadan kaldırmak için bu değişiklik gerekli görülmüştür.

Madde 19/20.- Yürürlük maddeleridir.

KOCAELİ MİLLETVEKİLİ ŞEVKET KAZAN VE 6 ARKADAŞININ TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Teklif

MADDE 1.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün ismi "Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2 - 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 1 inci maddesinin 1 inci ve 2 nci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 1.- Yasama dönemi Millet Meclisinin 2 milletvekili genel seçimi arasındaki süre olup bu süre Anayasa uyarınca değiştirilmediği veya seçimler yenilenmediği takdirde 5 yıldır. Yasama yılı 1 Ekim'de başlayıp 30 Eylül'de sona eren süredir.

MADDE 3.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 2 nci maddesinin 1 inci fıkrasının 1 inci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 2.- Üye tam sayısı 550'dir.

MADDE 4.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 5.- Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını ertelemesidir.

TBMM'nin tatile girmesi, Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra teklifin Genel Kurulda oylanıp kabul edilmesi suretiyle olur.

Bir yasama yılında 3 aydan fazla tatil yapılamaz.

MADDE 5.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 7.- Meclis, tatil ve ara verme sırasında doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanı tarafından, ayrıca Bakanlar Kurulu istemi üzerine Cumhurbaşkanı veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine Meclis Başkanı tarafından olağanüstü toplantıya çağrılır. TBMM Genel Kurulu çağrı günü toplanır. Çağrıda toplantı saatinin ve görüşülecek konunun belirtilmiş olması şarttır.

Olağanüstü toplantıda birleşim açılınca Başkan önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür.

Olağanüstü toplantıyı gerektiren konu üzerindeki işlemler tamamlandıktan sonra Genel Kurul çalışmalara devam kararı verebilir.

MADDE 6.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 10.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi 2, ikinci devre için seçilenin görev süresi 3 yıldır.

Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren 10 gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tam sayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, 10 gün içinde tamamlanır.

MADDE 7.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"TBMM Başkan Vekilleri, İdare Üyeleri ve Divan Üyeleri için önce iki yıl, sonra üç yıl için 2 defa seçim yapılır. Başkan Vekili adaylıkları için yapılan teklifler ayrı ayrı, İdareci Üyeler ile Divan Üyeliği adayları ile ilgili teklifler tek liste hâlinde oylanır. Bu görevlerde herhangi bir surette boşalma olması hâlinde, yeni seçilen Divan Üyesi eskisinin görev süresini tamamlar."

MADDE 8.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü maddesinin 6 ncı bendi aşağıdaki şekilde genişletilmiştir.

6. Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek, işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanı ve üyelerini uyarmak, durumu Genel Kurula rapor etmek, gerekirse Komisyon Başkanının azlini teklif etmek.

MADDE 9.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 18 inci maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"En az 20 milletvekili bulunan siyasî partiler TBMM'de grup kurma hakkına sahiptirler."

MADDE 10.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 27 nci maddesinin 2 nci fıkrasının son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"...Ancak, üyelerin beşte birinin talebi üzerine Komisyon Başkanı komisyonu toplantıya çağırmaya ve yine üyelerden beşte birinin talebi üzerine gündeme ilave edilmesi istenen konuları gündeme almaya mecburdur."

MADDE 11.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 32 nci maddesinin 2 nci fıkrası içinden (teklifte imzası bulunan senatörler) ibaresi çıkartılmıştır.

MADDE 12.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 50 nci maddesine 7 nci bentten sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Gündemde sırası geçen işlere yeniden dönülemez."

MADDE 13.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 64 üncü maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Bu yolda bir istemde bulunulursa bu istek mutlaka yerine getirilir ve onar dakikayı geçmemek şartıyla lehte ve aleyhte ikişer kişiye söz verilir."

MADDE 14.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu maddesinin son cümlesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

"Ancak müstafi Bakanlar Kurulunun aciliyetini bir yazı ile Başkanlığa açıkça bildirdiği kanun tasarılarının görüşülmesine devam olunur."

MADDE 15.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 88 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının son cümlesinin başına "Hükümetin veya..." ibaresi eklenmiştir.

MADDE 16.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 91 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 91.- Anayasanın değiştirilmesi TBMM üye tam sayısının en az üçte biri tarafından yazı ile teklif edilebilir. Bu teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür.

İkinci görüşmeye, birinci görüşmenin bitiminden kırk sekiz saat geçmeden başlanamaz.

Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.

İkinci görüşmede sadece maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülür, birinci görüşmede müzakere edilmemiş bir madde hakkında ikinci görüşmede önerge verilemez.

MADDE 17.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 92 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 92.- Anayasa değişiklik tekliflerinin görüşülmesinde önergeler işaret oyuyla oylanır. Ancak, verilmiş bir önerge işaret oyuyla kabul edilmiş ise gerekli beşte üç oy çokluğunun bulunup bulunmadığının tespiti için bu defa yeniden gizli oyla oylama tekrarlanır.

Yukarıda belirtilen hususlar dışında usul, aynen kanunların müzakeresindeki usul gibidir,

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, kanunun halk oylamasına sunulması hâlinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden hangilerinin birlikte, hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.

MADDE 18.- 5.3.1973 tarih ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 üncü maddesinin 1 inci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

"Bakanlar Kurulu listesinin sunulduğu gün ile özel gündemin kabul edildiği gün hükümet programı okunamaz."

MADDE 19.- Bu İçtüzük Resmî Gazetede yayınlandığı tarihte yürürlüğe girer.

MADDE 20.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifimiz ekte sunulmuştur.

Gereğini saygı ile arz ederim.

Lütfü Esengün

Erzurum

GEREKÇE

Hâlihazır İçtüzükte Komisyon yöneticilerini görevden alma imkânı yoktur. Görevini yerine getirmeyen, İçtüzük ve yasalara aykırı hareket eden veya görevini kötüye kullanan Komisyon Başkanı, Başkan Yardımcısı, Sözcü ve Kâtiplerin görevlerinden alınabilmeleri veya herhangi bir siyasî bir sebeple değişiklik yapılması yönünden böyle bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

ERZURUM MİLLETVEKİLİ LÜTFÜ ESENGÜN'ÜN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifi

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci maddesine aşağıdaki son fıkra eklenmiştir.

"Komisyon üye tam sayısının üçte birinin yazılı teklifi üzerine Komisyon Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibi Komisyon üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu ile görevden alınabilirler."

MADDE 2.- Bu İçtüzük değişikliği yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ile İlgili Olarak Değişiklik Teklifimiz ekte sunulmuştur.

Gündeme alınarak gereğinin yapılmasını arz ederim.

Recep Kırış

Kayseri

GEREKÇE

Grubu olmayan partilerin de Meclis çalışmalarına daha aktif katılımını sağlamak, çok seslilik ve demokratikleşme açısından olanlara da belli ölçüler dâhilinde söz hakkı tanımak şüphesiz ki yararlı ve herkesin destekleyeceği bir durum olarak düşünülmüş ve teklif ve gerekçelerle hazırlanmıştır.

KAYSERİ MİLLETVEKİLİ RECEP KIRIŞ'IN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi

MADDE 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 Karar Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğünün 73 üncü maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Görüşmelerin Tamamlanması

MADDE 73.- Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda her siyasi parti grubunun grupları adına, grupları olmayan ama en az beş milletvekiliyle Mecliste temsil edilen partilerin partileri adına ve iki üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır. Grubu olmayan ancak Mecliste en az beş milletvekiliyle temsil edilen partilere her halükârda gruplara tanınan söz

süresinin yarısı kadar söz hakkı tanınır. Konuşmalar yapıldıktan sonra görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmemişse, Başkan görüşmelerin tamamlandığını bildirir."

MADDE 2.- İçtüzüğün 60 ıncı maddesinin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

"Mecliste en az beş milletvekiliyle temsil edilen partilere de beşer dakikayı aşmamak üzere konuşma hakkı verilir."

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisi İçtüzüğünün 9 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki İçtüzük Teklifimiz gerekçeli olarak ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla

Prof. Dr. Oya Araslı

Grup Başkanvekili

İçel

GENEL GEREKÇE

Anayasamızın 68 inci maddesinde siyasi partilerin demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olduğunu; 94 üncü maddesinde siyasi parti gruplarının Başkanlık Divanına üye sayısı oranında katılacağını; 95 inci maddesinde de İçtüzüğün, siyasi parti gruplarının Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenleneceğini bildirmiştir. Bu hükümler doğrultusunda, siyasi parti gruplarına en az birer başkanvekilliği sağlayacak bir düzenleme yapılmasının, İçtüzüğün Anayasayla uyumunun gerçekleştirilmesi açısından daha uygun olacağı düşünülmüştür.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının üye sayısının sınırlandırılması, tüm siyasi parti gruplarının Başkanlık Divanında başkanvekilliği almasını engellemekte ve Anayasanın 68, 94 ve 95 inci maddelerinde belirtilen ilkelerle bağdaşmayan durumların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Böylesi durumları önleyebilmek amacıyla söz konusu değişikliğe gerek duyulmuştur.

MADDE 2.- Anayasanın 68, 94 ve 95 inci maddelerinde belirtilen ilkeler doğrultusunda, her siyasi parti grubuna birer başkanvekilliği sağlayabilmek amacıyla söz konusu değişikliğe gerek duymuştur.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ GRUP BAŞKANVEKİLİ İÇEL
MİLLETVEKİLİ OYA ARASLI'NIN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün 9 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki İçtüzük Teklifi

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 9. - Başkanlık Divanı bir başkan; Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca kabul edilecek sayıda başkanvekili, idareci üye ve divan üyesinden kurulur."

MADDE 2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 11.- Başkanlık Divanındaki başkanvekillikleri oranı en yüksek olan siyasi parti grubundan başlayarak sıra ile dağıtılır. Bu dağıtımda her siyasi parti grubuna en az birer başkanvekilliği verilir."

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

5 Mart 1973 tarihli ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün 105 inci Maddesinin Son Fıkrasının Bir Cümlesinin Metinden Çıkartılmasına İlişkin Teklifimiz ekte sunulmuştur.

Gereğini takdirlerinize sunarım.

Saygılarımla.

Atila Sav

Hatay

GEREKÇE

Millet Meclisi İçtüzüğünün altıncı kısım dördüncü bölümü "Güven istemi" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde bulunan 105 inci maddenin başlığı ise "Hükümet Programının görüşülmesi; göreve başlarken güven oyu"dur.

Anayasamızda hükümetin göreve başlarken güven oyunun hangi yeter sayıya tabi olduğu yolunda açık bir özel düzenleme yoktur. Özel düzenleme yalnızca 99 uncu maddenin beşinci fıkrasında vardır. Bu düzenleme gensoru sonucu yapılan oylamada Bakanlar Kurulunun ya da bir bakanın düşürülmesi için üye tamsayısının salt çoğunluğunun gerektiği yolundadır. Bunun dışında güven oyu ile ilgili özel düzenleme olmadığına göre genel hükümler uygulanacaktır. Nitekim İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının ikinci tümcesi de bu yoldadır.

Metinden çıkartılması öngörülen son tümce, Anayasanın 96 ncı maddesine uymayan bir düzenlemedir. Çünkü Anayasaya göre bir kararın oluşması için toplantıya katılanların salt çoğunluğunun aynı oyda birleşmesi gerekir. Yalnızca kabul ve red oyları değil, çekinser oylar da oylamaya katılanların sayısında dikkate alınır. Bir oylamaya katılanların yarısından çoğu aynı görüşte birleşmemişse karar oluşmamış demektir. Güvenoylaması da güven verilmesi biçiminde değerlendirilemez.

Bu hâliyle İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son tümcesi Anayasanın 96 ncı maddesine uygun olmadığı gibi, aynı fıkranın bir önceki tümcesi ile de çelişmektedir. Bu nedenle son tümcenin metinden çıkarılması zorunludur.

HATAY MİLLETVEKİLİ ATİLA SAV'IN TEKLİFİ

Millet Meclisi İçtüzüğünün 105 inci Maddesinin Son Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Teklif

MADDE 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 karar nolu Millet Meclisi İçtüzüğünün "Hükümet programının görüşülmesi, göreve başlarken güven oyu" başlıklı 105 inci maddesinin son fıkrasının "Güven oyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur" cümlesi metinden çıkarılmıştır.

MADDE 2.- Bu İçtüzük değişikliği Millet Meclisince yürütülür.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu *24.4.1996*

Esas No.: 2/30, 2/52, 2/67, 2/89, 2/158, 2/161,

2/176,2/177,2/178,2/183,2/204

Karar No.: 1

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığınızca, Komisyonumuza; 28.3.1996 tarihinde gönderilen;

İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; TBMM İçtüzüğünün 102 nci Maddesinin Sonuna Bir Fıkra Eklenmesi ile 103 üncü Maddesinin 3 üncü Fıkrasının Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi. (2/30),

Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Fıkra ve Bir Madde Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifi. (2/52),

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/67),

İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/89),

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğü Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/158),

Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/161),

3.4.1996 tarihinde gönderilen;

Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi. (2/176),

Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair içtüzük Teklifi. (2/177),

Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Tüzük Teklifi. (2/178),

4.4.1996 tarihinde gönderilen,

Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 9 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/183) ve

9.4.1996 tarihinde gönderilen,

Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 105 inci Maddesinin Son Fıkrasının Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi (2/204),

3.4.1996 tarihli toplantı gündemine alınmıştır.

Bu toplantıda, komisyonumuzda temsil edilen her siyasi parti grubundan birer üyenin katılması ile kurulan beş kişilik bir Alt komisyonun ilk incelemeyi yapması kararlaştırılmıştır.

Alt Komisyonun raporu, Komisyonumuzun 11 ve 16.4.1996 tarihli toplantılarında görüşülmüştür.

Anayasanın 95 inci maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürüteceğini hükme bağlamış, geçici 6 ncı maddesi ise "Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için, kendi İçtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır" hükmünü getirmiştir. Bu hükümler doğrultusunda hazırlanan tekliflerin tümü Komisyonumuzca değerlendirilmiştir.

Daha sonra, komisyonumuzun on üç üyesinin, İçtüzüğün 44 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca istedikleri yeniden görüşme önergesi 18.4.1996 tarihli toplantı gündemine alınmıştır. Bu toplantıda, 87 nci madde olarak düzenlenen "değişiklik önergeleri" başlıklı madde ile, "Temel Kanunlar" başlıklı 91 inci madde, Hatay Milletvekili Atila Sav'ın 2/204 sayılı teklifinin kabulü ile metne eklenen 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesinin metinden çıkartılmasına ilişkin düzenleme, önerge doğrultusunda yeniden değerlendirilmiştir.

Komisyonumuzca yapılan düzenlemeler aşağıda sunulmuştur.

1 inci madde ile, Anayasa hükümleri ve tek meclis sisteminin gereği olarak İçtüzükte geçen ibare, ifade, kelime ve deyimler çıkartılmış, değiştirilmiş ve eklenmiştir.

2 nci madde ile İçtüzüğün 5 inci maddesi,

3 üncü madde ile 7 nci maddesi,

4 üncü madde ile 10 uncu maddesi ve

5 inci madde ile 11 inci maddelerinin son fıkrasının ilk cümlesi Anayasaya uygun düzenlenmiştir.

6 ncı madde ile "Başkanın görevleri"ni düzenleyen 14 üncü maddenin 6 ncı bendi, uygulamalar gözönüne alınarak Meclis Başkanının komisyonları denetlemek görevine, haklı bir neden olmaksızın işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanını ve üyelerini uyarma hususunun eklenmesi ile kabul edilmiştir.

7 nci madde ile komisyonları belirleyen 20 nci madde düzenlenmektedir. Komisyonumuz, 2/158 sayılı teklifin metnini benimsemekle beraber, Sanayi, Ticaret, Tabiî Kaynaklar, Enerji ve Teknoloji Komisyonuna günümüz koşullarında bilime verilen değeri gözönüne alarak "Bilim" konusunu da eklemiştir. Ayrıca, komisyonumuz, komisyonların görevlerinin ayrı ayrı madde metninde sayılmasının uygulamada fayda sağlamayacağını kabul etmiş, teklifin bu maddesine ait gerekçesi benimsendiği için de buraya aynen aktarmak yerine bu gerekçeye atıfta bulunulmasını da kararlaştırmıştır. Ayrıca, komisyon seçimlerini tamamladığından bu maddenin ikinci devre komisyon seçimlerinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılmış ve yürürlük maddesi de buna göre düzenlenmiştir.

8 inci madde ile İçtüzüğün 23 üncü maddesi yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile esas ve tali komisyonlara aynı anda havale usulü getirilmiş, 37 nci maddede tali komisyonlara, on günlük süre tanınmış ve bu süre içinde cevap alınamadığından esas komisyonun konuyu görüşmesine olanak sağlayarak uygulamada görülen aksamanın giderilmesi amaçlanmıştır,

9 uncu madde ile İçtüzüğün 25 inci maddesi 24 üncü madde olarak; yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasından itibaren on gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimlerinin yenilenebilmesine olanak sağlayan bir düzenleme son fıkra olarak eklenerek kabul edilmiştir.

10 uncu madde ile komisyonlarda inceleme süresini düzenleyen 38 inci madde 37 nci madde olarak, 23 üncü maddede yapılan değişikliğe paralel ve uygulamaya açıklık getirecek şekilde düzenlenmiştir.

11 inci madde ile İçtüzüğün 60 ıncı maddesi 59 uncu madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna eklenen cümle ile Hükümetin gündemdışı söz talebinde siyasi parti gruplarının yanı sıra grubu bulunmayan milletvekillerinin de konuşabilmesi için bir milletvekiline söz verilmesi esası getirilerek düzenlenmiştir.

12 nci madde ile İçtüzüğün 79 uncu maddesi 78 inci madde olarak ve son cümlesi değiştirilerek, Bakanlar Kurulunun önceliğini bir yazı ile açıkça bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülebilmesi esası getirilmiştir.

13 üncü madde ile İçtüzüğün değişiklik önergelerini düzenleyen 88 inci maddesi 87 nci madde olarak, geçmiş uygulamalar gözönüne alınarak Genel Kurul çalışmalarına rahatlık getirecek şekilde düzenlenmiştir. Teklifin bu

maddesine; gerekçesinin okunmasını isteyen teklif sahibine önergesi hakkında söz verilmemesini düzenleyen bir cümle bu nedenle eklenmiştir.

14 madde ile tek meclis sisteminin gereği olarak "Genel Kurulda yeniden görüşme"yi düzenleyen 89 uncu madde eklenmiştir.

15 inci madde ile İçtüzükte yer almayan ve uygulamada karşılaşılan sıkıntılarını gidermeye yönelik olarak yetki kanunları ile kanun hükmünde kararnamelerin görüşülme usulünü düzenleyen 90 ıncı madde İçtüzüğe eklenmiştir.

16 ncı madde ile "Temel kanunlar" başlığı altında Medeni Kanun, Ceza Kanunu gibi çok sayıda madde içeren kanunların bütünüyle veya kapsamlı değişikliğinde özel görüşme usulü getirilebilmesine olanak sağlayan bir düzenleme 91 inci madde olarak eklenmiştir.

17 nci madde ile İçtüzüğün 91 inci maddesi 93 üncü madde olarak ve son fıkrası ve

18 inci madde ile de 92 nci maddesi 94 üncü madde olarak, Anayasanın 175 inci maddesine uygun ve Anayasa değişiklikleri sırasında uygulamada karşılaşılan sorunlara açıklık getirecek şekilde değiştirilmiştir.

19 uncu madde ile "soru"yu düzenleyen 94 üncü madde 96 ncı madde olarak, düzenlenmiş bu madde kapsamında değerlendirilen 95 inci madde İçtüzükten çıkarılmıştır.

20 nci madde ile "sözlü sorunun gündeme alınması ve cevaplandırılmasını" düzenleyen 97 nci madde 2/158 sayılı teklifteki hâliyle benimsenmiş ancak, üç birleşim cevaplandırılmayan sözlü soruların yazılı soruya çevrilmesi esası kabul edilmiştir.

21 inci madde ile "yazılı sorunun cevabı"nı düzenleyen 96 ncı madde 98 inci madde olarak, sürelerin kısaltılması ve sorunun cevaplandırılmaması hâlinde durumun Gelen Kâğıtlarda ilan edilmesini öngören düzenlemenin yapılması ile uygulamada tıkanmaları önleyecek biçimde kabul edilmiştir.

27 nci madde ile İçtüzüğün 103 üncü maddesi 104 üncü madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna araştırma komisyonlarının çalışma sürelerini kesin belirleyen ve süresi içinde çalışmalarını tamamlamamaları hâlinde Genel Kurulda görüşme açılmasına olanak sağlayan düzenlemenin eklenmesi ile kabul edilmiştir.

23 üncü madde ile İçtüzüğün "Gensoru"yu düzenleyen 107 nci maddesi 105 inci madde olarak Anayasanın 99 uncu maddesine uygun biçimde kabul edilmiştir.

24 üncü madde ile çift meclis sisteminde Millet Meclisi İçtüzüğünde yer almayan "Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk" başlığı altında BEŞİNCİ BÖLÜM olarak 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112 ve 113 üncü maddeler İçtüzüğe eklenmiştir.

25 inci madde ile yukarıda anılan nedenle İçtüzükte yer almayan "Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri" başlığı altında YEDİNCİ KISIM olarak 114, 115, 116, 117, 118 ve 119 uncu maddeler eklenmiştir.

26 ncı madde olarak "Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silâhlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar" başlığı altında SEKİZİNCİ KISIM olarak 120, 121, 125, 126, 127, 128 ve 129 uncu maddeler eklenmiş, bu bölümde yer alması uygun görülen 104, 105 ve 106 ncı maddeler 122, 123 ve 124 üncü maddeler olarak eklenmiştir.

27 nci madde ile DOKUZUNCU KISIM'da "üyeliğin düşmesi" başlığı altında 112, 113 ve 114 üncü maddeler Anayasanın 84 üncü maddesinde yapılan değişikliğe uygun olarak ve 134, 135, 136 ve 137 nci maddeler olarak kabul edilmiştir.

Komisyonumuz, yapılan tüm bu değişiklikler sonucu kısım ve bölüm numaralarını da teselsül ettirmiştir.

29 ve 30 uncu maddelerde de yürürlük ve yürütme hükümleri düzenlenmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekili
Metin Emiroğlu	Ahmet İyimaya
Malatya	Amasya
Sözcü	Üye
Nejat Arseven	Uğur Aksöz
Ankara	Adana
Üye	Üye
Cemil Erhan	Mehmet Altınsoy
Ağrı	Aksaray
	Söz hakkım mahfuzdur

Üye
M. Seyfi Oktay
Ankara
İmzada bulunamadı
(Karşı oyu ekli)

Üye
Lütfü Esengün
Erzurum
Muhalifim

Üye
Atila Sav
Hatay
(Karşı oyumu verdim)

Üye
Süleyman Arif Emre
İstanbul
Muhalifim

Üye
M. Ali Şahin
İstanbul
Muhalifim

Üye
Işın Çelebi
İzmir
Söz hakkım saklı

Üye
Ahmet Dökülmez
K. Maraş
Muhalifim

Üye
Sümer Oral
Manisa

Üye
Abdülkadir Baş
Nevşehir
Söz hakkım saklıdır

Üye
Ergun Özkan
Niğde

Üye
İhsan Çabuk
Ordu

Üye
Metin Bostancıoğlu
Sinop

Üye
M. Fevzi Şıhanlıoğlu
Şanlıurfa

Üye
Hikmet Sami Türk
Trabzon
Karşı oy yazım eklidir

Üye
Mahmut Yılbaş
Van

KARŞIOY YAZISI

(İçtüzüğün 105 inci maddesi değişikliği)

İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son cümlesi "güven oyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazla ise Bakanlar Kurulu güven almış olur" hükmünü koymaktadır.

Bu kural Anayasanın 96 ncı maddesine aykırıdır. Çünkü Anayasanın 96 ncı maddesi "... Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak, karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz" demektedir.

Bu bir ilke kuralıdır. Anayasada tersine bir hüküm yoksa bütün kararlarda bu yeter sayı uygulanır. Bu sayıyı sağlamayan oylama ile karar alınmış olamaz.

Anayasada özel nitelikli çoğunluk gerektiren çeşitli maddeler vardır. Örneğin 99 ve 111 inci maddelerde güvensizlik oyu için üye tam sayısının salt çoğunluğu aranmaktadır. Ayrıca 84 üncü maddede salt çoğunluk; 94 ve 102 nci maddelerde seçim için özel çoğunluk aranmaktadır.

Anayasanın 110 uncu maddesinin son fıkrasında güven oyu için özel bir oylama ve yeter sayı öngörülmemiştir. Bu durumda uygulanacak kural 96 ncı maddedeki hükümdür.

İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasında "güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır" denmektedir. Buradaki genel hüküm Anayasanın 100 üncü maddesinin delaletiyle 96 ncı maddenin uygulanmasını gerektirir.

Bu durumda İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son iki tümcesi birbiriyle çelişmektedir.

Anayasanın Geçici 6 ncı Maddesi "... yürürlükte olan İçtüzüğün Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır" demektedir. Bu hükme göre esasen İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son tümcesi Anayasaya aykırılığı nedeniyle mülgadır, yürürlükten kalkmıştır.

Anayasa Komisyonu önce bu yoldaki kanun teklifimizi kabul ederek, anılan cümlenin metinden çıkarılması suretiyle İçtüzüğün değiştirilmesini benimsemiştir.

Daha sonra görüşmelerin yinelenmesi (tekrir-i müzakere) istemi üzerine İçtüzüğe uygun olmayan bir usulle komisyon yeniden toplantıya çağrılmış ve konu yeniden görüşmeye açılmıştır. Yapılan oylamada, çağrı usulü İçtüzüğe aykırı olduğu gibi işin esası bakımından da Komisyonun 105 inci maddeyle ilgili kararı da yukarıda belirtilen nedenlerle Anayasaya aykırı bulunduğundan çoğunluğun görüşüne karşıyız ve Genel Kurulda söz ve oy hakkımızı saklı tutuyoruz.

18.4.1996

Atila Sav	*Seyfi Oktay*
Hatay	Ankara

KARŞIOY YAZISI

Anayasanın 68 inci maddesinde siyasî partilerin demokratik yaşamın vazgeçilmez unsurları olduğunu; 94 üncü maddesinde siyasal parti gruplarının Başkanlık Divanına üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenleneceğini belirtmiştir. Bu hükümler doğrultusunda siyasal parti gruplarına en az birer başkanvekilliği sağlayacak bir düzenleme yapılmasının İçtüzüğün Anayasayla uyumunun gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Bu nedenle 9 uncu maddeye "... Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca kabul edilecek sayıda başkanvekilliği, idare amirliği ve kâtip üyeden kurulur" ibaresinin konmasını; 11 inci maddenin ikinci fıkrasına da "her siyasî parti grubuna en az birer başkanvekilliği verilecek biçimde değiştirilmesi görüşündeyim. Bu nedenle çoğunluğa katılmıyor; karşı oy kullanıyorum.

Atila Sav

Hatay

KARŞIOY YAZISI

Anayasa Komisyonunun kabul ettiği İçtüzük Teklifi metninde yer alan bazı düzenlemelerin aşağıda kısaca açıklanan nedenlerle yerinde ve/veya Anayasaya uygun olmadığı düşüncesindeyim.

1. Madde 7.- Bu madde ile değiştirilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesiyle Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonlarının birleştirilmesi, her iki komisyonun asıl görev alanlarının farklılığı nedeniyle yerinde olmamıştır. Aynı biçimde Çevre ve Turizm Komisyonu ile Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunun da ayrı birer komisyon durumuna getirilmesi, konularının önemi bakımından yararlı olacaktır.

2. Madde 15.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 90 ıncı maddenin IV üncü fıkra 1 inci yarı cümlesinin "Kanun hükmünde kararnameler, -varsa- sonraki değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülür;..." biçiminde düzeltilmesi, fıkranın anlamı üzerinde herhangi bir duraksamaya yer verilmemesi bakımından uygun olacaktır.

3. Madde 19.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğünün "Sorulamayacak konular" kenar başlıklı 95 inci maddesinin kaldırılması yerinde olmamıştır. Başkanlıkça kabul edilmeyecek soruların İçtüzükte belirtilmesinde yarar vardır. Nitekim 25 inci madde ile eklenen yeni 115 inci maddede Dilekçe Komisyonunda görüşülemeyecek konuların Başkanlık Divanınca ayrılması öngörülmüştür.

4. Madde 24.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 111 inci maddenin IV üncü fıkrasının başlangıcındaki "Komisyonun, Yüce Divana sevkedilmesi yönündeki..." ibaresi, yanlış anlamaya meydan verilmemesi için "Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki..." biçiminde düzeltilmelidir.

5. Madde 26.- a) Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 125 inci maddenin III. üncü fıkrasında Türkiye Büyük Millet Meclisince

onaylanan olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin kısaltılması yolunda siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilince verilecek önergeler üzerine yapılacak işlemler gösterilmektedir. Yine 26 ncı madde ile İçtüzüğe eklenen yeni 126 ncı maddenin II nci fıkrasına göre aynı düzenleme, sıkıyönetim kararları hakkında da uygulanacaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün "Sıkıyönetimle ilgili" 26 ncı maddesinden alınan bu düzenleme, olağanüstü hal veya sıkıyönetim kararları, sürelerinin kısaltılması veya uzatılması yönündeki önergelerle birlikte Mecliste görüşülerek onaylandıktan sonra aynı konunun sürekli olarak tartışmaya açık tutulmasında yarar yoktur. Kaldı ki Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hal veya sıkıyönetimin Bakanlar Kurulunun istemi üzerine kaldırılması veya süresinin değiştirilmesi, yeni 126 ncı maddenin IV üncü fıkrasında düzenlenmiş bulunmaktadır.

Öte yandan Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 26 ncı maddesinin I inci fıkra 2 nci cümlesinde düzenlenen uzatma istemlerinin yeni 125 inci maddenin IV üncü fıkrasında sürenin değiştirilmesi ve olağanüstü hal veya sıkıyönetimin kaldırılması istemleriyle birlikte düzenlenmesi sonucunda II ve III üncü fıkralarda I inci fıkraya yapılan yollamalardaki "veya istemde" ve "veya istemler" ibareleri, anlamlarını yitirmiş bulunmaktadır.

b) Yine 26 ncı madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 128 ve 129 uncu maddelerde, Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca savaş hâli ilanı, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı Silâhlı Kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için izin verme kararlarının "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile" alınacağı hükme bağlanmıştır. Oysa Anayasanın 92 nci maddesinde herhangi bir karar yeter sayısı öngörülmediği için; bu konularda Anayasanın 96 ncı maddesindeki genel toplantı ve karar yeter sayıları, uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla bu yeter sayıların İçtüzüğe eklenen yeni 128 ve 129 uncu maddelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısı üzerinden hesaplanan bir salt çoğunluğa yükseltilmesi, Anayasaya aykırıdır.

Kaldı ki ülke savunması için bazı durumlarda süratle alınması gerekebilecek bu kararların zorlaştırmasında yarar yoktur. Kayda değer ki, yeni 128 ve 129 uncu maddelere kaynaklık eden Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 24 ve 25 inci maddelerinde de herhangi bir karar yeter sayısı öngörülmemiş; konu, 1982 Anayasasının 96 ncı maddesine tekabül eden 1961 Anayasasının 86 ncı maddesine bırakılmıştır.

6. Madde 27.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 134 üncü madde, burada sıralanan üyeliğin düşmesi nedenleri zaten 135-137 nci maddelerinde ayrı ayrı düzenlendiği için gereksizdir. O nedenle doğrudan doğruya hiçbir hüküm getirmeyen, sadece uygulanacak hükümler için izleyen maddelere yollama yapan böyle bir maddenin İçtüzükten çıkarılması uygun olacaktır.

Prof. Dr. Hikmet Sami Türk

Trabzon

ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünde geçen;

- "Millet Meclisi" ibareleri "Türkiye Büyük Millet Meclisi";

- "Divan Üyesi" ibareleri "Kâtip Üye";

- "İdareci Üye" ibareleri "İdare Amiri";

- "Çekinser" kelimesi" "Çekimser";

- 1 inci maddesinde geçen "1 Kasım - 31 Ekim" ibaresi "1 Ekim - 30 Eylül" ve "4 yıl" ibaresi "5 yıl";

- İkinci maddesinde geçen "dörtyüzelli" sayısı "beşyüzelli";

- 3 üncü maddesinde geçen "Türkiye Radyolarında" ibaresi "Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında";

- 4 üncü maddesinde geçen "Kasım" kelimesi "Ekim";

- 18 inci maddesinde geçen "on milletvekili" ibaresi "yirmi milletvekili";

- 58 inci maddenin 4 üncü fıkrasında geçen "salt çoğunluğunun mevcut olmadığı anlaşılırsa" ibaresi, "en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa";

- 102 nci maddesinde geçen "Anayasanın 88 inci maddesinin ikinci fıkrası" ibaresi "Anayasanın 98 inci maddesinin üçüncü fıkrası";

- 106 ncı maddesinde geçen "ikiyüzyirmialtı" sayısı "ikiyüzyetmişaltı";

- 146 ncı maddesinde geçen "Anayasanın 79 uncu maddesi" ibaresi "Anayasanın 83 üncü maddesi";

- 149 uncu maddesinde geçen "Divanlarınca" kelimesi "Divanınca";

- "Kâtip Üye, İdare Amiri" ibareleri bu yazılış sırasına göre ve

- "16 ncı madde numarası 17";

- "17 nci madde numarası 16";

Olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- Yoklama istemi ile ilgili 58 inci maddesinde geçen (on);

- Kapalı oturum istemiyle ilgili 71 inci maddesinde geçen onbeş;

- Kanunun tümünün ve maddelerinin oylanmasında açık oy istemi ile ilgili 82 nci maddesinde geçen onbeş;

- Genel Görüşme istemiyle ilgili 100 üncü maddesinde geçen on;

- Gizli oylama istemi ile ilgili 123 üncü maddesinde geçen onbeş; sayıları yirmi; olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünde geçen;

- "Cumhuriyet Senatosu" "Cumhuriyet Senatosu Başkanı", "Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı", "Cumhuriyet Senatosu Üyeleri" ve "senatör" ibareleri;

- 21 inci maddesinde geçen "Türkiye Büyük Millet Meclisi." ibaresi ile "Karma" ibareleri;

- 24 üncü maddesinin tamamı; 32 nci maddesinin 2 nci fıkrasındaki "teklifte imzası bulunan senatörler" ibaresi;

- 77 nci maddesinin başlığında geçen "ve benimsenmeyen" ibaresi ile maddede geçen "Anayasanın 92 nci maddesi gereğince" ibaresi;

- 83 üncü maddenin üçüncü fıkrasında geçen "Genel Kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğuyla" ibaresi;

- 144 üncü maddenin birinci fıkrasının son cümlesinde geçen "Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı ile anlaşmak suretiyle" ibaresi;

- 147 nci maddenin son fıkrasının son cümlesi ile bu fıkradaki "sırf" kelimesi ve;

- 149 uncu maddede geçen "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Karma Komisyonunca hazırlanıp, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu" ibaresi;

Çıkarılmıştır.

Çıkarılan 24 üncü maddeden sonraki numaralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- 43 üncü maddesinin sonuna "şu kadarki bu haklarını Komisyon Başkanının belirleyeceği süre içinde kullanmaları gerekir" cümlesi ile,

- 50 nci maddesine 5 inci bent olarak "Meclis Soruşturması Raporları" ibaresi eklenerek bent numaraları teselsül ettirilmiş ve

- 52 nci maddesine "Meclis Araştırması" ibaresinden sonra "Meclis Soruşturması" ibaresi;

Eklenmiştir.

MADDE 2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatil

Madde 5.- Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir.

Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer.

Bir yasama yılı içinde üç aydan fazla tatil yapılamaz.

MADDE 3.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatilde ve Ara Vermede Toplantı

Madde 7.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, tatil veya ara verme sırasında Cumhurbaşkanı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılması hâlinde, belirtilen gün ve saatte toplanır.

Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı doğrudan gerek görür ise toplantı çağrısına karar verebilir. Üyelerin beşte birinin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı sistemini ise en geç yedi gün içinde yerine getirir.

Bu çağrılarda, toplantı gün ve saatinin ve bu toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır.

Birleşim yeterli çoğunlukla açılabildiği takdirde, Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatile veya ara vermeye devam olunur. Yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrı düşer.

MADDE 4.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Başkan Seçimi ve Süresi

Madde 10.- Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenin görev süresi üç yasama yılıdır.

Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü

oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren on gün içinde tamamlanır.

MADDE 5.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin son fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillikleri, Kâtip Üyelikleri ve İdare Amirlikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır.

MADDE 6.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü maddesinin 6 ncı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

6. Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek; işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanı ve üyelerini uyarmak ve durumu Genel Kurulun bilgisine sunmak;

MADDE 7.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonların Adları

Madde 20.- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır:

1. Anayasa Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;
3. Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonu;
4. İçişleri Komisyonu;
5. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu;
6. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma, Çevre ve Turizm Komisyonu;
7. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;
8. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;
9. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilim ve Teknoloji Komisyonu;
10. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;
11. Dilekçe Komisyonu;
12. Plân ve Bütçe Komisyonu;
13. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu;
14. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu;

(12) ve (13) üncü bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

MADDE 8.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 23 üncü maddesi ve başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlara Havale, Esas ve Tali Komisyonlar

Madde 23.- Tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir.

Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona esas komisyon denir. Tali komisyonlar, işin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde esas komisyona görüş bildiren komisyonlardır.

Başkanlıkça, esas komisyona ve diğer komisyonlara havale birlikte yapılır.

Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler.

Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi; esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.

MADDE 9.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci maddesi 24 üncü madde olmuş ve aşağıdaki son fıkra eklenmiştir.

Yeni kurulan bir hükümetin güven oyu almasından itibaren on gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimleri yenilenir.

MADDE 10.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 38 inci maddesi 37 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlarda İnceleme Süresi

Madde 37.- Tasarı veya tekliflerle kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç kırkbeş gün içinde sonuçlandırılması gerekir.

Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul Gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul gündemine alınmak üzere Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür.

Başkanlıkça esas komisyon dışında, tali komisyonlara da havale edilmiş olan bir konu bu komisyonlarca on gün içinde sonuçlandırılır. Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi komisyonun müracaatı hâlinde en çok on gün daha uzatılabilir.

MADDE 11.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 60 ıncı maddesi 59 uncu madde olmuş ve ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

MADDE 12.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu maddesi 78 inci madde olmuş ve son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ancak, Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur.

MADDE 13.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 88 inci maddesi 87 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Değişiklik Önergeleri

Madde 87.- Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde Milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez.

Değişiklik önergeleri kanun tasarı ve teklilerinin basılıp dağıtılmasından itibaren Başkanlığa verilebilir. Ancak, tasarı veya teklifin görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az beş milletvekilinin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı ve teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak tasarı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır.

Değişiklik önergelerinde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz.

Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir. Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır.

Başkan, değişiklik önergesi hakkında komisyona derhal bilgi verir.

Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme konur.

Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Hükümetin veya komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir. Önerge sahibine, gerekçesinin okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez.

Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir.

MADDE 14.- Millet Meclisi İçtüzüğüne 88 inci maddeden sonra aşağıdaki 89 uncu madde eklenmiştir.

Genel Kurulda Yeniden Görüşme

Madde 89.- Tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya Hükümet bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca, görüşmesiz ve işaret oyuyla karara bağlanır.

Anayasa değişikliği görüşmelerinde bu madde hükmü uygulanmaz.

MADDE 15.- Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki 90 ıncı madde eklenmiştir.

Yetki Kanunları ve Kanun Hükmünde Kararnameler

MADDE 90.- Yetki kanunu tasarıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülür.

Usulüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler geri çekilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla

kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararname ile de değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.

Yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamaz.

Kanun hükmünde kararnameler bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz.

Maddelerine geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler bir red metni hazırlanması için komisyona verilir. Komisyonca o birleşim içinde veya en geç takip eden birleşime kadar hazırlanan metin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü hâlinde kanunlaşır.

MADDE 16.- Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki 91 inci madde eklenmiştir.

Temel Kanunlar

Madde 91.- Temel Kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü tespitine, hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.

MADDE 17.- Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen maddelere göre numaralar teselsül ettirilmek suretiyle 91 inci madde 93 üncü madde olarak ve son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İkinci görüşmede yalnızca maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülür, birinci görüşmede üzerinde değişiklik teklifi bulunmayan bir madde hakkında ikinci görüşmede önerge verilemez.

MADDE 18.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 92 nci maddesi 94 üncü madde olarak başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasada Değişiklik Tekliflerinin Kabulü

Madde 94.- Anayasada değişiklik tekliflerinin birinci ve ikinci görüşmelerinde, maddelerin kabulü ile ikinci görüşmenin sonunda tümünün kabulü üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile mümkündür.

Birinci görüşmede gerekli çoğunlukla kabul oyu alamayan bir madde ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamamışsa reddedilmiş olur.

Teklif hakkında verilen değişiklik önergesinin kabulü hâlinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması gizli oylama suretiyle tekrarlanır.

MADDE 19.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 95 inci maddesi kaldırılmış ve 94 üncü maddesi 96 ncı madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Soru

Madde 96.- Soru; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Soru önergelerine belge eklenemez.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanır ve Başkanlığa verilir.

Başkan, İçtüzük şartlarına uygun gördüğü önergeleri Gelen Kâğıtlar listesinde yayımlar ve Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderir.

MADDE 20.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 97 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Sözlü Sorunun Gündeme Alınması ve Cevaplandırılması

Madde 97.- Sözlü sorular, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa sevk tarihinden itibaren beş gün sonra gündeme alınır.

Sözlü soruların cevaplandırılması için; Anayasa, kanun ve İçtüzük gereği zorunluklar hariç olmak üzere, haftanın en az iki gününde, birleşimin başında ve birer saatten az olmamak şartıyla, Danışma Kurulunun önerisi ve Genel Kurulun onayı ile belli bir süre ayrılır.

Hükümet adına verilecek cevabın süresi beş dakikayı geçemez. Bu cevap üzerine soru sahibi, yerinden, konu ile ilgili çok kısa ek bir açıklama isteyebilir. Hükümet adına verilecek cevapla görüşme tamamlanır. İkinci cevap süresi de beş dakikayı geçemez.

Soru sahibinin Genel Kurulda bulunmaması, sorunun cevaplandırılmasına engel değildir.

Hükümet adına cevap vermek için söz alan bakan; Gündemde bulunan sözlü soru önergelerinden birden fazlasını sıra gözetmeden cevaplayabilir. Bu hakkını kullanmak isteyen bakan, önceden birleşimi yöneten Başkana isteğini bildirir. Başkan bu isteği birleşimi açtıktan sonra derhal Genel Kurula duyurur. Konuları aynı olan sözlü sorular birleştirilerek cevaplandırılabilir.

İkinci fıkradaki zorunluklar hariç, üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü sorular yazılı soruya çevrilir ve istemi hâlinde aynı birleşimde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

MADDE 21.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 96 ncı maddesi 98 inci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve buna göre madde numaraları teselsül ettirilmiştir.

Yazılı Sorunun Cevabı

Madde 98.- Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte Başkanlıkça alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir.

Yazılı sorular, Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren en geç onbeş gün içinde cevaplandırılır.

Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakanın veya ilgili bakanın dikkatini çeker.

Yazılı sorular, dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren on gün içinde de cevaplandırılmazsa, önerge işlemden kaldırılır ve önergenin süresi içinde cevaplandırılmadığı Gelen Kâğıtlar listesinde ilan edilir.

Hükümet, yazılı sorunun cevabını, gereken bilgilerin derlenebilmesi için Başkanlığa bilgi vermek suretiyle bir ayı geçmemek üzere geciktirebilir.

MADDE 22.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 103 üncü maddesi, 104 üncü madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna da aşağıdaki hüküm eklenerek değiştirilmiştir.

Araştırmasını üç ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilir. Komisyon bu süre sonunda da çalışmasını tamamlayamadığı takdirde süre bitiminden itibaren onbeş gün içinde araştırmanın tamamlanmaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde Genel Kurulda görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

MADDE 23.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 107 nci maddesi 105 inci madde olarak "Dördüncü Bölüm (Gensoru)" başlığı altında aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gensoru

Gensoruda Usul

Madde 105.- Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde Başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılır.

Gensoru önergesi beşyüz kelimeden fazla ise, imza sahipleri beşyüz kelimeyi geçmeyecek bir özeti bu önergeye eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur.

Gensoru görüşmeleri Anayasanın 99 uncu maddesi hükümlerine göre yapılır.

MADDE 24.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Beşinci Bölüm (Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk)" başlığı altında aşağıdaki 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112 ve 113 üncü maddeler eklenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk

Meclis Soruşturması Açılması İçin Önerge

MADDE 106.- Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilir.

Bu önergede; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezaî sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, hangi fiillerinin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur.

Meclis Soruşturması Önergesinin Görüşülmesi

MADDE 107.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen Meclis soruşturması önergesi Gelen Kâğıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Okunan önergenin bir örneği, Başkanlıkça hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana gönderilir.

Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında yapılacak görüşmelerin günü, önergenin verilişinden itibaren bir ay içinde görüşülüp karara bağlanacak şekilde, bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Bu görüşme günü de ayrıca hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana bildirilir.

Sırasıyla, önergeyi verenlerden ilk imza sahibinin veya onun göstereceği bir diğer imza sahibinin, şahısları adına üç milletvekilinin ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşacağı bir görüşmeden sonra, Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilir.

Meclis Soruşturma Komisyonunun Kuruluşu

MADDE 108.- Soruşturma açılmasına karar verilmesi hâlinde, soruşturmanın yürütülmesi görevi, Anayasanın 100 üncü maddesi hükümlerine göre, Başkanlıkça Genel Kurulda yapılacak ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyona verilir.

Komisyon, kendisine bir başkan, bir başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri, bu komisyona seçilemezler.

Komisyonda görevli memur ve raportörler ile stenograf için de aynı hüküm uygulanır.

Meclis Soruşturması Komisyonunun Çalışma Usulü ve Süresi

MADDE 109.- Soruşturma Komisyonu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır veya toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar.

Soruşturma Komisyonu, raporunu Anayasanın 100 üncü maddesine göre kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi hâlinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur.

Meclis Soruşturması Komisyonunun Yetkileri

MADDE 110.- Komisyon kamusal ve özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir.

Komisyon, naib veya istinabe yolu ile adlî mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle, zapt ve arama ile ilgili olarak adlî mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adlî merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.

Soruşturmanın Sonuçlandırılması

MADDE 111.- Soruşturma Komisyonu raporu, Başkanlıkça bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır ve öncelikle görüşülür.

Bu görüşmede, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunması hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılamaz.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca karara bağlanır.

Komisyonun, Yüce Divana sevkedilmesi yönündeki raporları ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yüce Divana sevk kararlarında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir.

Komisyonun Yüce Divana sevketmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur.

Yüce Divana sevk kararı ancak üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince Yüce Divana sevk kararı alınırsa dosya, en geç yedi gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

Siyasî Parti Gruplarında Soruşturmayla İlgili Görüşme Yapılamaması

Madde 112.- Siyasî parti gruplarında, Meclis Soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Ancak bu gruplarda Meclis Soruşturması ile ilgili komisyon üyelikleri için Anayasanın 100 üncü maddesine göre gösterilecek adayların tespiti amacıyla seçim yapılabilir.

Cumhurbaşkanının Vatana İhanetle Suçlandırılması

Madde 113.- Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin imzasıyla Türkiye Büyük. Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

Bu önergede derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur; suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulmasından başlayarak yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

Bu birleşimde, suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının da dinleneceği bir görüşmeden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az dörtte üçünün oyuyla suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının Yüce Divan'a sevkine karar verilebilir. Suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanı, isterse, savunmasını yazılı olarak gönderebilir. Bu savunma Genel Kurulda aynen okunur.

Birinci fıkrada söz konusu önerge ile üçüncü fıkrada söz konusu Yüce Divana sevk kararında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı ve suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanınca işlendiği ileri sürülen suçun hangi gerekçeyle vatana ihanet sayılması gerektiği belirtilir.

MADDE 25.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Yedinci Kısım (Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri)" başlığı altında aşağıdaki 114, 115, 116, 117, 118 ve 119 uncu maddeler eklenmiştir.

YEDİNCİ KISIM

Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri

Dilekçe Komisyonu

Madde 114.- Dilekçe Komisyonu, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikâyetleri inceler.

Dilekçelerin Başkanlık Divanınca İncelenmesi

Madde 115.- Dilekçe Komisyonunun Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibinden oluşan Başkanlık Divanı, komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek;

1. Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,

2. Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,

3. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,

4. Yetkili idarî makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,

5. Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan,

Dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar.

Komisyon Başkanlık Divanı, bu kararlarını; bastırır ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtır. Dağıtım tarihinden itibaren onbeş gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderir.

Dilekçelerin Komisyon Genel Kurulunca İncelenmesi

Madde 116.- Komisyon Başkanlık Divanının 115 inci maddenin dışında gördüğü dilekçeler ile aynı madde gereğince karara bağladığı dilekçelerden süresi içinde itiraza uğrayanlar Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir.

Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri, ilk önce; 115 inci madde hükmü gereğince inceleyerek karar konusu olup olamayacakları hususunu kararlaştırır.

Komisyon Genel Kurulu Kararlarının Bastırılması ve Dağıtılması

Madde 117.- Komisyon Başkanlık Divanı, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırır, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtılır.

Komisyon Genel Kurulu Kararlarına İtiraz

Madde 118.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin her üyesi Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren otuz gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir.

Komisyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden itibaren otuz gün içinde bir rapor düzenleyerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı karar kesindir.

Bu madde hükümleri gereğince kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

Dilekçeler Hakkındaki Kesin Kararların Sonucu

Madde 119.- Bakanlar 118 inci madde gereğince kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, aynı maddenin son fıkrası uyarınca kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren otuz gün içinde, Komisyon Başkanlığına yazıyla bildirirler. Komisyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, komisyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonun bu istekte bulunması hâlinde 118 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır.

İlgili bakanlık birinci fıkra uyarınca yapması gereken bildiriyi yapmadığı takdirde de, aynı fıkra hükümleri uygulanır.

MADDE 26.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Sekizinci Kısım (Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar)" başlığı altında aşağıdaki 120, 121, 125, 126, 127, 128 ve 129 uncu maddeler eklenmiş; İçtüzüğün 104 üncü maddesi 122 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; 105 ve 106 ncı maddelerinin numaraları da 123 ve 124 olarak teselsül ettirilmiştir.

SEKİZİNCİ KISIM

Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

BİRİNCİ BÖLÜM

Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni

Cumhurbaşkanı Seçimi

Madde 120.- Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir.

Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının ve birleşimde görevli Başkanlık Divanı Üyelerinin imzaladıkları bir tutanakla bildirilir.

Cumhurbaşkanı seçimi tamamlanınca başkan, yeni Cumhurbaşkanına seçildiğini bildirmek üzere oturumu kapatır.

Cumhurbaşkanının Andiçme Töreni

Madde 121.- Yeni Cumhurbaşkanının andiçme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır.

Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebeple boşalmışsa, andiçme töreni, seçimden hemen sonraki oturumda yapılır.

Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını Genel Kurul Salonuna davet eder. Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir ve ayakta andiçer. Andiçme bitince, İstiklal Marşı çalınır ve Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır.

Cumhurbaşkanı, andiçme töreninde siyah elbise giyer.

İKİNCİ BÖLÜM

Güven İstemi

Hükümet Programının Okunması

Madde 122.- Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programı, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur.

Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.

Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı hâlinde değilse, Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Olağanüstü Yönetim Usulleri

Olağanüstü Hal ile İlgili Kararlar

Madde 125.- Anayasanın 121 inci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmî Gazetede yayımlanan olağanüstü hal ile ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Yukarıdaki fıkrada söz konusu karar veya istemde zikredilen sürelerin kısaltılması veya uzatılması hakkında siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşme sırasında önerge verilebilir. Oylamadan önce önerge sahibi on dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

Birinci fıkradaki söz konusu karar veya istemler Türkiye Büyük Millet Meclisince karara bağlandıktan sonra, siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile verilen olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin kısaltılmasına dair önergeler, Başkanlıkça alındıkları tarihi takibeden yedi gün içinde gündeme alınır ve üzerlerinde görüşme açılıp açılmaması oylanır. Oylamadan önce hükümet ve on dakikayı geçmemek üzere önerge sahibi söz alabilirler. Görüşme açılması reddedilirse, önerge de reddedilmiş olur. Görüşme açılması kabul edilirse, önerge yedi gün içinde gündeme alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hâlin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü hâlin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülür ve karara bağlanır.

Bu madde gereğince yapılacak görüşmeler genel hükümlere göre yapılır.

Sıkıyönetimle İlgili Kararlar

Madde 126.- Anayasanın 122 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmî Gazetede yayımlanan sıkıyönetimle ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşmeler sırasında veya görüşmelerden sonra verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 125 inci madde hükümleri uygulanır.

Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim Kanun Hükmündeki Kararnamelerinin Görüşülmesi

Madde 127.- Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşülür ve karara bağlanır.

Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Hâli İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

Savaş Hâli İlanı

Madde 128.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hâli ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

Ancak, Anayasanın 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırır.

Silahlı Kuvvet Gönderilmesi veya Kabulü

Madde 129.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için izin, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

MADDE 27.- Millet Meclisi İçtüzüğünün yedinci kısmı "Dokuzuncu Kısım (Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi)" başlığı altında Birinci Bölüm olarak İçtüzüğün; 108, 109, 110 ve 111 inci maddelerinin numaraları 130, 131, 132 ve 133 üncü madde olarak teselsül ettirilmiş; İkinci Bölüm olarak 112, 113 ve 114 üncü maddeleri ise 134, 135, 136 ve 137 nci madde olarak aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiş müteakip kısımların numaraları ile madde numaraları buna göre teselsül ettirilmiştir.

DOKUZUNCU KISIM

Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasama Dokunulmazlığı

İKİNCİ BÖLÜM

Üyeliğin Düşmesi

Üyeliğin Düşmesi

Madde 134.- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyelikleri hakkında 135, 136 ve 137 nci maddeler uygulanır.

Üyelikten İstifa, Hükümlülük ve Kısıtlanma

Madde 135.- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra üyeliğinin düşmesine Genel Kurulca görüşmesiz karar verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Bir Görevi Sürdürme

Madde 136.- Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul, gizli oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Üyeliğin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz herhalde savunmanındır.

Gizli oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Milletvekillerinin Devamsızlığı

Madde 137.- Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyeliği düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz herhalde savunmanındır.

Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin, tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz ve özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

MADDE 28.- Bu İçtüzüğün 7 nci maddesi ile değiştirilen 20 nci maddesi 1 Ekim 1997 tarihinde, diğer hükümleri yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

MADDE 29.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

16.5.1996 TARİHLİ VE 424 SAYILI KARARA İLİŞKİN ANAYASA KOMİSYONU TUTANAKLARI

Görüşme Tarihi: 3.4.1996

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 10.10

BAŞKAN: Metin EMİROĞLU

BAŞKANVEKİLİ: Ahmet İYİMAYA (Amasya)

SÖZCÜ: Nejat ARSEVEN (Ankara)

KÂTİP: M. Kemal AYKURT (Denizli)

BAŞKAN - Hepinize hoşgeldiniz diyorum ve toplantımızı açıyorum; memleketimiz ve vatanımız için hayırlı çalışmalara vesile olmasını diliyorum.

Komisyonumuzun önemli görevleri var. Bu Komisyon, senelerdir birikmiş anayasal meseleleri çözmek imkânına ve şansına da sahip olacaktır; ben, bu ümidi taşımaktayım. Yüksek Heyetinizin, bu konularda fevkalade büyük bir uhdiyet içerisinde bu meseleleri çözeceğine inanmaktayım.

Toplantı için yeter sayımız mevcuttur ve gündeme almış bulunduğumuz İçtüzük gibi, senelerdir çözülemeyen bir meseleyi görüşmemiz itibariyle, tutanağın, İçtüzüğün 34 üncü maddesi gereğince, tam olarak yapılmasını düşünmekteyim. Bu konuyu sizlerin oylarına takdim ediyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Aynı zamanda, basınımızın da, İçtüzük çalışmalarını Komisyonumuza iştirak etmek suretiyle, açık bir şekilde takip etmesini uygun görmekteyim.

Konuyu, açılışı biraz uzattım; bunun sebebi, Sayın Meclis Başkanımızın 10.15'te Komisyonumuzu ziyaret etme talebine yöneliktir. Kendilerinin bir teklifi var; öyle zannederim ki, o teklif hakkında bize açıklamalar yapacaklar.

Müsaade, ederseniz, ben, Sayın Başkan gelinceye kadar, izleyeceğimiz usul hakkında bilgi vermek istiyorum. Bilindiği gibi, İçtüzük değişikliğine dair 7 teklif var. Bu tekliflerin bir tanesi, muhtelif partilerden değerli milletvekillerinin katıldığı bir komisyon, bir komite tarzındaki çalışmayı ihtiva etmektedir; Hasan Korkmazcan ve 5 arkadaşının hazırlamış bulunduğu 20 maddelik bir tekliftir.

Diğer teklifler, birer maddeden ibaret teklifler mahiyetindedir. Uygun görürseniz, çok daha geniş kapsamlı olan 20 maddelik teklifi, bütün partilerden değerli arkadaşlarımızın iştirakiyle hazırlanmış olan teklifi esas alalım, ondan başlayalım ve ilgili madde geldiğinde...

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI MUSTAFA KALEMLİ - Günaydın efendim.

BAŞKAN - Günaydın Sayın Başkanım.

Hoş geldiniz efendim.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI MUSTAFA KALEMLİ - Hoş bulduk efendim.

BAŞKAN - Sayın Başkanım, siz geldiğinizde, biz, bu İçtüzük meselesini ne şekilde görüşelim diye bir başlangıç yapmıştık. Kıymetli vakitlerinizi ayırıp, Komisyonumuzu ziyaret ettiniz; hoşgeldiniz diyoruz.

Söz sizin efendim; buyurun.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI MUSTAFA KALEMLİ - Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Belki, ben, bugün usuller dışına çıktım; ama, 20 nci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk komisyon toplantısını yapıyorsunuz bugün ve birinci günü; fevkalade önemsiyorum bu hadiseyi. 20 nci Dönemde, Meclisimizin fevkalade verimli çalışacağını düşünüyorum. Anayasa Komisyonu da, bizim komisyonlarımız içerisinde, bana göre, en önemli Komisyonumuzdur; çünkü, en önemli meselelerimizi biz bu Komisyonda tartışıyoruz, görüşüyoruz.

Bu Komisyonun ilk toplantısında da, yıllardır hepimizin arzusu olan, sözünü ettiğimiz İçtüzük değişikliği gibi önemli bir konuyu gündeminize almış olmanızdan dolayı, Meclis Başkanı olarak size teşekkürlerimi ifade etmek istedim, bu teşekkürlerimi bizzat yapmak istedim. Bana zaman ayırdınız, Sayın Başkan başta olmak üzere bütün Komisyon üyesi arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Ben, emrettiğiniz zaman, Meclis Başkanı olarak Komisyon çalışmalarına katılmaya hazırım, sadece, yardımcı olarak. Onun dışında, Sayın Başkanvekili arkadaşım zaten bizi temsilen, bürokrat arkadaşlarla beraber Komisyonun huzurundadırlar, elimizden geleni yapmanın gayreti içinde olacağız.

Ben, çalışmalarınızın tekrar başarılı geçmesi temennisiyle hepinize saygılar sunuyorum ve müsaade ederseniz ayrılacağım efendim.

BAŞKAN - Sağ olun efendim, teşekkür ederiz.

Sizin bir de teklifiniz var Sayın Başkan.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI MUSTAFA KALEMLİ - Evet efendim.

BAŞKAN - Bu teklifinizi daha sonra ele alacağız ilgili madde geldiğinde, o zamanda, herhalde bir görüşme imkânı olacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI MUSTAFA KALEMLİ - Onun için de ayrıca teşekkür ederim ve yardımlarınızı talep ediyorum efendim.

Efendim çok teşekkür ediyorum ve hayırlı çalışmalar diliyorum.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, bu safhada bir maruzatta bulunmak istiyorum. Refah Partisinin de İçtüzük değişikliği teklifleri Meclis Başkanlığına dün verilmişti; henüz buraya intikal etmemiş. Beraber ele alınması daha yerinde olur.

BAŞKAN - Kaç maddelik bir teklif?

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - 19 maddelik bir teklif.

BAŞKAN - Aşağı yukarı grup teklifine belki paraleldir, belki bazı maddeleri farklı olabilir.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Evet, bazı maddeleri farklı.

BAŞKAN - O zaman, biz, o teklifleri alalım efendim.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER- Efendim, arkadaşlarımız işlemleri çabuklaştırır, Sayın Başkandan havale ettirilir, hemen intikal ettiririz buraya.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım; Muhterem Başkanımızın verdiği bilgiden de anlıyoruz ki, 7 İçtüzük tadil teklifi önümüzde, Sayın Başkan 7 olarak ifade etti; birisinin 20 maddelik olduğunu, diğerlerinin de 1'er maddelik teklif olduğunu ifade buyurdular. Burada, Sayın Kul'un teklifinin 2 maddelik olduğunu tespit ettim.

BAŞKAN - Evet, 2 maddelik.

ALİ OĞUZ (Devamla) - Anlaşılıyor ki, yeni teklif varsa, birisi 20 maddelik, diğeri 2 veya 1'er maddelik olmak üzere, bu 7 teklifi beraber müzakere edeceğiz burada; ancak, işin kolayı bakımından -bilmiyorum, Yüce Komisyon uygun görür mü- bunların tek bir metin hâline getirilip, müzakereyi kolaylaştırmak bakımından bir alt komisyondan -bir gün farkla dahi olsa-incelenip, alt komisyon üyesi olarak seçeceğimiz arkadaşların bir metin getirmelerinin, müzakerenin kolaylığı bakımından daha uygun olacağını düşünüyorum.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Efendim, tabiî, alt komisyonlar usulden ihtiyaç olduğu zaman kurulur; fakat, incelerken göreceksiniz, fazla bir meseleyle karşı karşıya değiliz. Bu bakımdan, redakte edilecek, alt komisyona verilmesi mutlaka zaruri olan bir durum ortada yok. Komisyonumuz, burada, ilgili maddeler geldiğinde, diğer bütün teklifleri birlikte mütalaa imkânına sahip olacak. O açıdan, eğer uygun görürseniz, alt komisyon düşüncesini burada uygulamayalım, madde 1'den devam edelim. Refah Partisinin verdiği teklifleri hemen alacağız.

1 inci madde bir hayli uzun. Öyle zannederim ki, 1 inci maddeyi bitirmeden, sizin teklifleriniz arkadaşlarımıza ulaşmış olacak, içeride hazırlıyorlar. Onları da, ilgili madde geldiğinde, birlikte görüşeceğiz; zaten, çok fazla korkulacak bir mesele değildir. Bu bakımdan, eğer siz de uygun görürseniz, alt komisyona havale etmeden, 1 inci maddeden başlayarak, mümkün olduğu kadar da süratli bir şekilde bu işi götürelim efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, doğru, tabiî, fikirlerinize saygılıyız da; ancak, 7 teklif bulunduğuna göre, bu 7 teklifin bazı maddelerinde, belki 7 ayrı görüş olarak ifade edilmesi karşımıza çıkacaktır. Yani, burada, o madde geldiği zaman, 7 ayrı maddeyi müzakere edeceğimize, arkadaşlarımız bunu tek bir metin hâlinde getirirlerse, belki bir gün veya iki gün zayiat olur; ama, müzakere kolaylığı bakımından da bize bir hayli kolaylık sağlar diye düşünüyorum; yine, takdir Yüce Komisyonundur.

Zannediyorum birisi 19 maddelik, diğeri de 1 maddelik olmak üzere, 2 teklifimiz var.

BAŞKAN - 1'er maddeden ibaret olduğu için, o açıdan bir zorluk olmadığını düşünmüştüm.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Takdir Yüce Komisyonundur.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Oğuz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım...

BAŞKAN - Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum)- Sayın Başkanım, ben de Sayın Oğuz'un görüşüne katılıyorum. Şu anda müşterek imzayla verilen teklif, benim imzam olmayan, partiler arası komisyonda kısmen görüşülen, kısmen mutabakata varılan teklif, 20 maddelik. Bizim getirdiğimiz, biraz sonra Komisyona intikal edecek olan metin 20 maddelik. Diğer müstakil 6, yine benim tek maddelik bir teklifim var; 7 tane ayrıca değişiklik teklifi var; yani, işimiz kolay değil.

Tabiî, biz, alt komisyona havale etme teklifinde bulunurken, şunu samimiyetle arz edeyim; işin kolaylaştırılması, çabuklaştırılması daha kısa

zamanda sonuca varılması niyetiyle hareket ediyoruz. Tahmin ediyorum, biz, maddelere başladığımız takdirde, zannedildiği gibi, bu iş kolay ve kısa zamanda olmayacak, partiler arası komisyonda bunun, az da olsa, bir tecrübesini yaşadık, 25 kişilik bir komisyonda, bu 20 maddelik iki ayrı metnin, müstakil 6 ayrı metnin görüşülmesiyle -5 kişiyiz farzımuhal, eğer alt komisyon 5 kişiden teşekkül edecekse- 5 kişilik bir komisyonda görüşülmesi, mutabakat sağlanması, müşterek bir metin hazırlanması çok daha rahat, çok daha kolay ve ekonomik olur. Bu bizim teklifimizin ciddî şekilde ele alınması kanaatindeyim; yani, işin çabuklaştırılması, hatta alt komisyona belli bir süre de verebiliriz, farzımuhal üç gün, beş gün, azamî bir hafta içerisinde. Tanzim edilecek metnin Komisyona getirilmesi şeklinde, eğer alt komisyon bu maddeler üzerinde mutabakata varırsa, Komisyonumuzun işi fevkalade kolaylaşır, belki birkaç küçük değişiklikle Genel Kurula arz etme imkânına sahip oluruz; ama, bu hâliyle, biz, zannediyorum, işi kolaylaştırmak değil, belki güçleştireceğiz.

Saygıyla arz ediyorum.

BAŞKAN - Tabiî, sizin hazırladığınız metnin mahiyetini bilmediğim için...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Genel de aynı maddeler.

BAŞKAN - O zaman, aynı maddelerse, şu 1 inci madde hariç, diğerlerini zaten münferit hususları itibariyle, sadece 1 inci madde...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - İşin bir yönü de şu: Sayın Başkanım, bütün partilerin, neticede de Mecliste uygulanacak usulü tanzim ettiğine göre, mutabakatla çıkmasında büyük ehemmiyet var; yani, gönül ister ki, burada bütün partilerin mutabakatıyla, görüş birliğiyle bir metin hazırlansın, Genel Kurulda da belki fazlaca değişikliğe uğramadan çıksın; ama, burada herhangi bir üyenin veya partinin sürekli muhalefeti, diğer tarafın sürekli kendi dediğini kabul ettirmesi şeklinde; yani, sonuçta oylamayla neticeye gidersek, bundan fazla bir hayır gelmeyeceği kanaatindeyim yasalaşsa dahi.

BAŞKAN - Peki, o zaman, bu düşüncenizi müzakereye açıyorum.

Bir alt komisyon kurulması konusunda başka söz almak isteyen, bu fikri desteklemek isteyen arkadaşımız var mı?

O zaman, alt komisyon kurulması fikrini oylarınıza sunuyorum: Kabul eden...

SÜMER ORAL (Manisa) - Yeteri kadar müzakere edilmedi gibi geliyor. Bazı arkadaşlarımız...

BAŞKAN - Hayır, ben sordum, kimse söz almadı, onun için...

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Hayır, siz, destekler mahiyette dediniz.

BAŞKAN - Peki, aksini düşünen var mı?

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Aksini ben söyleyeyim.

BAŞKAN - Buyurun.

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Şu anda önümüzde ne olduğu belli olmayan bir sürü yazı var. Benim fikrim, önce bir girelim; burada çok basit maddeler var. Millet Meclisi kasım ayında toplanır gibi, en az 10 madde var; bir kere bunları çok hızlı geçelim. Ağdalı olan, üzerinde tartışma olan maddeleri şuraya yazıp toplayalım. Kaç maddede sıkıntımız var; sekiz madde. O sekiz maddeyi alt komisyona bırakırız; ama, diğerlerini geçirmiş oluruz; benim teklifim bu. Ben, önce, bir giriş yapalım diyorum, ne olduğunu görelim.

BAŞKAN - Başka konuşacak var mı efendim?

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Sayın Başkan...

BAŞKAN - Değerli üyeler isimlerini söylerlerse, ilk toplantı olduğu için tanışmamış olabiliriz.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Sayın Başkanım, Komisyon olarak, Sayın Korkmazcan'ın başkanlığında hazırladığımız teklifin 1 inci maddesi, çoğunlukla, Anayasaya uydurma, Anayasaya paralellik sağlamaya yönelik ve üzerinde tartışma olacağını zannetmediğim, kıymetli meslektaşım Lütfü Beyin de katıldığı, Refah Partisinin de karşı çıkmadığı maddelerdir. Bunlar, sıradan okumayacağım burada; işte, tüzüğün isminin değiştirilmesi, kâtip üye, idare amiri, talimlerde değişiklik gibi birtakım, sayılarda kaç kişiyle teklif edileceği konusunda değişiklikler olduğundan, dilerseniz, arkadaşlar da kabul ederlerse, bu 1 inci maddeyi mutlaka geçelim, yürümüş olalım. Daha sonra, Refah Partili arkadaşlarımızın getirdiği teklifi de biz elimize alıp, inceleyip gelelim; ondan sonra oylama yapalım diyorum. Bugün çalışmalarımıza devam edelim, teklif geldikten sonra, oyumuzu açıklayalım.

BAŞKAN - Lütfü Beyin de burada ismi var; yani, bu komitede Lütfü Bey de vardı, değil mi?

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Evet efendim, beraber devam ettik efendim.

BAŞKAN - O zaman, Refah Partisinin hazırladığı metin bundan çok mu farklı?

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Farklı tarafları var efendim.

BAŞKAN - Olanları, ilgili maddede görüşürüz efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Efendim, bizimki teklif. Değerli Başkanım, Komisyonumuz, görüşümüze iltifat eder, etmez; o ayrı mesele. Müzakere açtınız, müzakere neticesinde, hatta oyladınız da...

BAŞKAN - Peki efendim, biz, o zaman devam edelim müsaade ederseniz. Eğer bir ihtiyaç olursa, alt komisyona havale ederiz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Hayır, müzakere açtığınıza göre, o oylamayı geçersiz saydınız efendim. Yeniden oylamanız lazım.

BAŞKAN - Peki efendim, yeniden oylayalım:

Teklifi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Teklif kabul edilmiştir.

O zaman, alt komisyonu tespit edelim, bir süre verelim; o süre içerisinde birieştirsinler, Refah Partisinin getirdiği teklifi de birleştirsinler.

Alt komisyona her partiden birer kişi seçiyoruz.

Efendim, konu anlaşılmıştır.

Şimdi, iki konuyu müzakere etmek istiyorum. Birincisi, bu alt komisyonun süresi.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bir hafta efendim.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, onu, komisyona seçilen arkadaşlara soralım.

BAŞKAN - Önümüzdeki salı günü, toplantıda, alt komisyon, raporunu getirsin; uygun mu efendim?

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Salı günü grup toplantımız var.

OYA ARASLl (İçel) - Bizim de grup toplantımız var salı günü.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Başkanım, çarşamba olsun, salı günü grup toplantıları var.

BAŞKAN - Çarşamba günü de bizim grup toplantılarımız var; DYP'nin, DSP'nin grup toplantıları var. Şimdi, bu grup toplantılarını da bir gözden geçirmemiz gerekiyor. Bakınız, CHP'nin, ANAP'ın, Refah Partisinin salı günü grup toplantısı var, Doğru Yolun ve DSP'nin çarşamba günü 11.00' de grup toplantıları var. Eğer, gruplara rastlamasın diye düşünecek olursanız, ya pazartesi günü...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Yetiştirebilirlerse efendim...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Pazartesi günü seçim bölgelerimize gidiyoruz, perşembe en iyisi.

BAŞKAN - Yalnız, haftada bir gün değil, iki gün çalışmayı öngermekteyiz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Perşembe, cuma olabilir.

BAŞKAN - Yani, tatil günleri çalışmayı da düşünebileceksek, o zaman cumayı da öngörüyorum.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Perşembe, cuma efendim.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, burada, 50 maddeye yakın bir İçtüzük değişikliği söz konusu, bunların, pazartesi veya salı gününe kadar görüşülmesi, birleştirilmesi mümkün olmaz, gerçekçi olmak gerekir. Eğer, uygun görürseniz, bu komisyona 10 gün süre verelim, ondan sonra, biz, haftada iki gün çalışalım. Aksi takdirde, alt komisyon sıkışacak ve raporunu tam olarak olgunlaştıramadan veya bütün bu maddeleri tamamen görüşemeden bize getirmek zorunda kalacaktır.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, malumunuz, 16 Nisan Salı Günü Genel Kurulda bütçe görüşmeleri başlayacak. Dolayısıyla, belki, gece mesaisi dahil, cumartesi, pazar Genel Kurul çalışacak. Genel Kurulun o mesaisinden istifade ederek, biz de, buradaki çalışmalarımızı, o hafta, geceli gündüzlü tatil demeden sürdürebiliriz. Alt komisyon, ayın 15'ine kadar raporunu hazırlamış olsun, biz, bütçeyle beraber başlayalım, bütçenin maratonuna ayak uydurup, bu işi bitirelim.

OYA ARASLI (İçel) - Şimdi, bu çok önemli ihtiyacı karşılayacak birtakım değişiklikleri kapsıyor getirilen öneriler. Özellikle, başta, bir grup hâlinde, parti temsilcileriyle üzerinde anlaştığımız değişiklikler. Bunu çok ileri tarihlere atmamız, beklediğimiz yararın sıfırlanmasına yol açacaktır. 15 gün falan, ben, bunların çok fazla süreler olduğunu düşünüyorum; yani, bir hafta sonu bile çok dikkatli çalışıldığı zaman, bu redaksiyonun yapılacağını düşünüyorum. Bu kadar da geciktirmeyelim; yani, en geç haftaya perşembe olması, o da en geç.

BAŞKAN - Uygun mu efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Evet, uygun efendim.

Sayın Başkan alt komisyon kimlerden teşekkül etti.

BAŞKAN - Refah Partisinden Sayın Esengün, Doğru Yol Partisinden Sayın İyimaya, Anavatan Partisinden Sayın Baş, DSP'den Sayın Bostancıoğlu, CHP'den Sayın Sav.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Başkanım, şöyle bir önerim var: Gelecek perşembe gününe kadar alt komisyon raporunu hazırlayıp veremediği takdirde veya eksik verdiği takdirde, mevcut duruma göre çalışmalara devam edilmesinin karara bağlanmasını teklif ediyorum. Süre uzatma olmadan karara bağlayalım.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Olur mu öyle şey; alt komisyon görevini yapacak; ama müspet; ama menfî; ama yeterli; ama yetersiz.

BAŞKAN - Ali Bey müsaade ederseniz benim bir teklifim daha var. Yani, heyetiniz buraya çalışmak için geldi. Alt komisyon fikri, benim, şahsen kendi düşüncem değildi; ama, Komisyon bunu öngördü, uygun görürseniz, biz, madde 1 diye devam edelim alt komisyon gibi, bir iki madde geçelim buraya

gelmişken. Yani, hız da verelim, göreceksiniz ki, şu 1 inci maddede hiçbir şey yok, tamamen bir redaksiyondur, zamanı iyi değerlendirmiş oluruz, bugün çalışalım, geri kalanına alt komisyonumuz devam etsin, perşembe günü de, geri kalan maddeleri tamamlayıp getirsinler. Uygun mu efendim?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, o 1 inci ve benzeri maddeler zaten kabul görmüş ve süratle geçecek maddeler, bunlar, alt komisyondan da süratle geçecek, onun için, belki, 5 inci maddede zannediyorum takılacağız, orada bir ihtilaf var.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Onu konuşalım o zaman. Biz, şu 1 inci maddeden bir başlayalım.

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Sayın Başkanım, bir görev, alt komisyona tevdi edildikten sonra, geniş komisyonda görüşülmesi hukuka uygun değildir, bence. Çalışmaya devamı çok doğru bir fikir olduğundan, alt komisyon üyeleri kalsın, olmayan üye arkadaşımızın yerine siz temsil edin, Abdülkadir'in yerine, bence, alt komisyon devam etsin, diğerlerimiz ayrılalım. Bir görev veriyorsunuz, onların görevini biz yapıyoruz, bence, doğru değil.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Çok doğru Başkanım. Alt komisyon zaman kazanmış olur.

BAŞKAN - Hukukçular çok şekilci olur, ama, şimdi, Komisyon da fazla şekilci olmaya başladı. Kusura bakmayın; ama, bu kadar heyet gelmiş buraya oturmuş, bunun hepsi birdir, göreceksiniz, bir şey yok arkadaşlar; niçin kendi kendimize önümüze handikap koyuyoruz, birtakım şeyler örüyoruz. Bakın, bütün düşüncelere saygımız var. Ben, açık söyleyeyim, niçin kabul ettim alt komisyonu; ben, Başkan olarak bunu burada devam da ettiririm. Niçin kabul ettim; Refah Partisi bir teklif verdi; şimdi, makul olanı yapmak lazım, arkadaşlar 20 maddelik teklif verdik dediler, onun için kabul ettim; doğrusu bu. Niye; 20 maddenin bir redaksiyonu gerekecektir, az değil; çünkü, öbürü de 20 madde. O bakımdan alt komisyonun kurulmasını istedim; ama, şurada toplanmışken bir iki madde geçelim, zamanı iyi kullanalım arkadaşlar, yapmayın böyle, lütfen yani.

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Ben ayrılıyorum; bana ters çünkü.

Şimdi şöyle düşünelim, Anayasa Komisyonuna verilmiş bir işi Genel Kurul görüşebilir mi, buradan çıkmadan Genel Kurula götürebilir misiniz?

Bunu, bu Komisyon alt komisyona havale etti, artık, bu Komisyon, bence görüşemez; verilmeyecekti, verildiyse, yetki onundur; yani, benim hukuk anlayışım bu.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sizin boykot hakkınız yok.

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Hayır, boykot değil canım. Yani, alt komisyon çalışsın, ben onun yetkisini niye kullanayım, siz devam edin; ama, yanlış.

BAŞKAN - Siz, hâkimlikten geldiğiniz için, herhalde...

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Hayır, hâkimlik değil, ben, 20 yıldır serbest avukatım; Anayasa Komisyonunda da 5 yıldır görev yapıyorum, arkadaşlarım bilirler; ama, işi düzgün yapmak lazım.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Beyefendi prensip olarak haklı.

UĞUR AKSÖZ (Adana) - İlke olarak karşıyım.

OYA ARASLI (İçel) - Sayın Başkan, şimdi, bu tür birtakım sorunların çıkmasını önleyebilmek için, alt komisyona hangi görevi verdiğimizi açıklıkla belirleyebiliriz. Eğer, ilk beş madde, tamamen uyum düzenlemelerinden ibaretse, bunu, seçtiğimiz alt komisyonun görev alanı dışına çıkarmak da yine bizim yetkimiz dahilindedir. Burada oylarız, bu kararı alırız ve bu beş maddeyi bir kere bugünü değerlendirerek bir kenara çıkarıp koyarız, üzerinde tartışma açar, beşinci maddeden itibaren redaksiyon gerektiği görüşünde hepimiz anlaşıyorsak, alt komisyonun görevi de beşinci madde dahil, diğer maddelerle sınırlı olur. Bu da bize bir sürat kazandırır diye düşünüyorum.

BAŞKAN - Efendim, şimdi, gereksiz hassasiyetlere hiç gerek yok. Burası, Anayasa Komisyonu çok geniş bir Komisyondur. Anayasa Komisyonu, kendi içerisinde birtakım meseleleri görüşmek için alt komisyon kurabilir. Anayasa Komisyonunun veya herhangi bir komisyonun bir meselede alt komisyon kurmuş olması, ana komisyonun, esas komisyonun o meseleyi görüşme hakkını ortadan kaldırmaz; ne teamülen kaldırır ne hukuken kaldırır; benim düşüncem bu; ama, bu konuyu böyle uzun uzun tartışmaya da gerek görmüyorum; çünkü, Komisyonun gündemi belli, bu gündeme göre çalışmak için toplandık, ancak, bir teklif geldi, bu teklifte, bir alt komisyon kurulması, meseleye hız vermesi bakımından, ben de, meseleye hız vermek için, burada, ana komisyon toplanmış iken, zamanı iyi kullanma açısından, bu konunun, bugünkü gündem içerisinde görüşebildiğimiz kadar maddelerine geçilmesini ben oylarınıza sunuyorum efendim: Kabul edenler...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, bir konuyu arz edeyim: Bizim verdiğimiz teklifte de, o, ilk beş maddeyle ilgili ayrı teklifler var; yani, biz o müşterek imzalı metin üzerinden devam eder, ilk beş maddeyi farzımuhal görüşür, kabul edersek, bizim verdiğimiz, şimdi huzurunuza gelen teklifteki maddeler ne olacak.

BAŞKAN - Efendim, madde 1 diye başladığımız zaman, diyeceksiniz ki, bizim verdiğimiz teklifte de bu maddeye taahhüt eden şöyle bir durum var diyeceksiniz, burada müzakere edeceğiz o konuyu.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Bakınız, bizim verdiğimiz teklifte şöyle bir durum var: O müşterek imzalı teklifteki birinci maddede tanzim edilen hususlar, bizde, ayrı ayrı maddeler hâline getirilmiş. Bunun, bir defa,

redaksiyon açısından yine elden geçirilmesi, kaleme alınması lazım, üzerinde görüşülmesi lazım.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Ya o benimsenecek ya bu, bizim görüşmemizi engeller mi?

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhterem Başkanım, bakın, Uğur Bey gitti, Ahmet Bey gitti. Şimdi, Lütfü Bey kardeşimin ifade ettiği gibi bizim teklifimiz de, şu mevcut tekliflerde mecz edileceğine göre; yani, alt komisyondan gelecek tek metinden, bizim sürat kazanacağımız daha açık yani. Şurada, bir iki madde kazanacağız diye Komisyonun bütünlüğünü bozmayalım. Arkadaşlar diyorlar ki, madem ki, alt komisyona havale edildi, müşterek metin gelecek, o metin üzerinde perşembe günü süratle gideriz, cuma günü de devam ederiz, bitiririz bu işi.

BAŞKAN - Süratle gidemeyiz efendim. Ben, konuyu burada oylamaya sunuyorum.

Bugün çalışmayı kabul eden üyeler elini kaldırsın; yani, madde 1 diye, bu teklifleri ben, burada bir iki madde geçmek istiyorum, Komisyonun şu toplantısını değerlendirmek istiyorum, bir iki madde geçmek istiyorum. Bu teklifimi kabul edenler...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan...

BAŞKAN - Buyurun, usul hakkında son sözü size veriyorum; usul hakkında bir daha söz vermeyeceğim, oylayacağım.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Hayır, usul hakkında, benim, Komisyonunuzda konuşma imkânım yok. Burada, teklif sahibi olarak ve Meclis Başkanlığını temsilen bulunuyorum. Sadece, Komisyonun bir karara varması bakımından, daha önce yapılan çalışmalarla ilgili kısa bir açıklama yapmak için söz aldım.

Bildiğiniz gibi, bugün, Komisyonumuza gelen konu, partiler arasında teşkil edilen bir komisyonun 7 oturumunda tartışılmıştır; Meclis Başkanlığı tarafından hazırlanan taslak, 7 defa, partilerin temsilcilerinin bulunduğu, benim başkanlık ettiğim bir toplantıda tartışılmıştır ve Mecliste grubu bulanan 4 siyasî partimizin ortak önerisi olarak Meclis Başkanlığına sunulmuştur. Bu toplantılar sırasında, sayın Refah Partisi temsilcileri de baştan sona hazır bulunmuşlar, birçok maddeye katılmışlar, zannediyorum, 20 maddelik teklif içerisinde ancak 3 maddeye esaslı itirazları olmuştur, orada da, birtakım redaksiyon ihtilaflarından dolayı itirazları olmuştur. Bunların da giderilebileceğini, hatta, teklif metnine, kendilerinin de imza koyabileceğini ümit ediyorduk, imza koymadılar, sonradan bir açıklama gönderdiler, tabiî, o açıklamayı da, bizim, Meclis Başkanlığındaki işlemlere esas almamız mümkün değildi, müzakereler başlamış olsaydı, arkadaşlarımızın gönderdiği yazıyı, bizim işleme koymadığımız yazıyı da tutanaklara geçmesi bakımından okuyacaktım. Yani,

orada da görülecektir ki, alt komisyona havale edilecek ölçüde esaslı ihtilaf yoktur. Alt komisyona giden konular, müzakere edildiğinde, eğer, 4 parti mutabakatlarını bozmazlarsa, alt komisyondan da gelecek rapor aşağı yukarı aynı mahiyette olacaktır. Yani, Refah Partili arkadaşlarımız, alt komisyonda da, Partilerarası Komisyonda yaptıkları itirazları tekrarlayacaklar ve diğer 4 parti de, kendi görüşlerinde ısrar edecekler ve sonuç olarak, haftaya perşembe günü, bugün bulunduğumuz noktaya varacağız.

Ayrıca, alt komisyon kurulurken, Komisyona resmen havale edilmemiş, içerisinde ne olduğu bilinmeyen Refah Partisinin 20 maddelik teklifi bahis konusu oldu; henüz Komisyona gelmedi o, Komisyonun gündeminde değil. Böyle bir durumda, alt komisyona havale ettiğimiz mesele, Komisyonun bütün çalışmalarını durdurur gibi bir sonuca varmak da herhalde yanlış olur; ama, ben, usul itibariyle ifade etmiyorum, sadece, konumum itibariyle, teklif sahibi olarak, teklifimin bir an evvel gerçekleşmesi düşüncesiyle, geçmişteki çalışmalar hakkında Yüce Komisyonu aydınlatmak amacıyla vaktinizi aldım. Burada esas olan, Mecliste yeterli bir çoğunluğun mutabakatının sağlanabilmesidir. Bunlar, teknik konulardır, Refah Partisinin itirazlarının da, Partilerarası Komisyondaki itirazlarının da, alt komisyon aşamasında ortadan kalkacağını zannetmiyorum.

Sonuç İtibariyle, 15 Nisana kadar ki süreyi kaybetmek durumuna düşebiliriz. 15 Nisandan sonra da, uluslararası toplantılar ve egemenlik haftası dolayısıyla başka aktivitelerimiz var, tahmin ediyorum Komisyon üyesi arkadaşlarımın da bir kısmı bu aktivitelere katılacaktır; zamanımız çok kısıtlıdır, bunun da dikkate alınması ifade ediyor ve teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Ben teşekkür ederim.

Esasen, bu zamanı iyi kullanmak için ben de bu konuda ısrarlı oldum. Teklifin, zaten, tümü üzerinde bir görüşme açmış bulunmaktayız. Bugün, bu tümü üzerindeki görüşmelere devam edelim, maddeler konusunda, zaten redaksiyon açısından alt komisyon görevini yapacak, alt komisyon görevini, daha sonra yine bu çerçeve içerisinde yapacaktır.

Şimdi, değerli arkadaşlarım, bu teklifin tümü üzerinde görüş bildirecek arkadaşlarımın isimlerini kaydetmek istiyorum.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Hayır, oylayacaktınız Sayın Başkan.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, usul hakkında söz alabilir miyim?

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Oylayacağınızı ifade ettiniz ki, doğrusu odur efendim; devamına veya alt komisyona havale edildiğine göre devama imkân olmadığına dair oylamayı yapmanız lazım Sayın Başkan.

BAŞKAN - Ben, bu konudaki müzakerelerin neden bu kadar uzadığını daha anlamış değilim.

İHSAN ÇABUK (Ordu) - Sayın Başkan, biz, şimdi bunları gördük, ben derim ki, Refahın tekliflerini okumadık, görmedik, onları görüp, ondan sonra alt komisyona havale edilmesinde yarar görüyorum. Havale edilmemiş, bilmediğimiz bir konu için bir alt komisyonu niye kuralım; olmayan bir şey için alt komisyon kuralım.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Efendim, o konu halledildi, oylandı o konu.

İHSAN ÇABUK (Ordu) - Yok efendim, gelmeyen, görmediğimiz teklifler, hayalî teklifler...

BAŞKAN -Teklif dağıtıldı.

Şimdi, esasen, biz, bu alt komisyonu, sadece, Refah Partisinin teklifleri için değil, arkadaşların teklifi üzerine burada 7 tane teklif var, bu 7 tane teklifin redaksiyonu bakımından, daha pratik olması bakımından arkadaşlar teklif ettiler ve Komisyonumuz karar aldı, Komisyonumuzda çekinser üyeler de oldu, Komisyon karar aldı. Şimdi, tabiî, Refah Partisinin teklifinin Komisyona resmî olarak, Başkanlık tarafından intikal ettirilmesine dair prosedür bu arada yürümektedir; ama, biz, bu konuyu, illa, Refah Partisinin teklifi için alt komisyona havale etmiş değiliz. Burada 7 tane teklif var, bu 7 teklifin redakte edilmesi, birleştirilip gelmesi bakımından bir alt komisyonu, Komisyonumuz karar alarak kurmuş bulunmaktadır. Şimdi, biz, bu tekliflerin tümü üzerinde bir görüşme açmış bulunuyoruz. Tabiî, usul hakkında mütalaalar oldu, bir alt komisyon kuruldu, yine Komisyonumuzun kararıyla. Şimdi, esas hadise, burada, bu ana teklif üzerinde açmış bulunduğumuz, tekliflerin tümü üzerindeki görüşmeleri bugün tamamlamaktı; benim, arzum budur. Şimdi, eğer, yok, biz teklifleri de, tümü üzerinde de, görüşmeyelim, bugün keselim diyorsanız, Komisyonumuzun bir karar alması gerekmektedir. Usul hakkındaki müzakerelerin, Komisyonumuzu bu derece işgal etmesini, ben, biraz, vakit kaybı olarak görüyorum; çünkü, esasa taahhüt eden bir mesele görüşmemekteyiz. Nihayet, alt komisyona da, meseleyi, teknik açıdan ayrıntıların redaksiyonu ve diğer hususların tanzimi için göndermiş bulunmaktayız Komisyonumuzun kararıyla. Uygun görürseniz, bugün, tümü üzerindeki çalışmalara devam edelim, Komisyonumuz devam etsin, bu toplantısını değerlendirsin, maddelere geldiğinde toplantımızı keselim ve alt komisyon görevine devam etsin.

Bu görüşümü kabul eden üyeler... Kabul etmeyenler... Teklif kabul edilmiştir.

Şimdi, bu tekliflerin tümü üzerindeki görüşmeye geçiyorum. Söz almak isteyen üyelere söz vereceğim.

Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; Komisyonumuz, bu konuyu, alt komisyona havale etti; alt komisyondan nasıl bir metin geleceği belli değil. Dolayısıyla, bizim, şu anda, hangi metnin üzerinde konuşacağımız, görüş serdedeceğimiz de belli değil. Biz, şu anda, işi alt komisyona havale ettikten sonra, tümü üzerinde görüşme yapmak gibi, bir yönüyle, yani, abesle iştigal ediyoruz desem belki biraz fazla ileri gitmiş olmam inşallah. Alt komisyon çalışacak, bizim önümüze, Yüce Komisyonun huzuruna bir metin getirecek ve metnin tümü üzerinde, bizim, ancak müzakere ve görüş bildirme imkânımız olacak.

Şimdi, 7 tane metin var, 2 tane bizim verdiğimiz metin var 9 tane metin alt komisyonda acaba ne hal alacak, ben, hangi noktasını tenkit edeceğim, hangi noktasını savunacağım; bu belli değil.

Bizim, bugün, tümü üzerinde görüşme diye yaptığımız şu iş, zannediyorum boşuna vakit kaybetme olacak. Elimizdeki İçtüzük 1973 tarihli; 23 yıl önce yapılmış, bugüne kadar da, maalesef, değiştirilememiş bir İçtüzük. Anayasa 1982 tarihli, 14 yıldan beri 82 Anayasasıyla çatışan, çelişen bir İçtüzükle gelmişiz, 14 yıl da böyle geçmiş, şurada, bir hafta içerisinde, şu işi, parti yetkilileri, komisyondan teşkil edilen bir alt komisyon, inşallah, mutabakat hâlinde bir metin şekline dönüştürsün, getirsin; buna tahammül edemiyoruz nedense. Yani, bir hafta, bu geçen yıllar, aylar, hatta, şu 20 nci Dönemde kaybettiğimiz üç aylık zamanın yanında fazla önemsenmeyecek, aslında, değerlendirilecek bir zamandır. Alt komisyon görevine bugün başlasın; saat 14.00'te, 15.00'te işbaşı yapıp, perşembe, cuma, pazartesi, salı, çarşamba, beş altı gün müteaddit toplantılarla, zannediyorum, bu konu üzerinde mutabakat imkânı da vardır. Sayın Korkmazcan'ın, 4 partinin mutabık olduğuna dair görüşüne katılmıyorum, biz, aşağıda, Partilerarası Komisyonda biz imzadan imtina ettik; ama, diğer parti temsilcileri arasında da bütün konularda görüş birliği sağlanmadı; ama, yine de sağlama imkânı var. Refah Partisinin de bu konuda diğer görüşlerle ters düşeceğini ben şahsen tahmin etmiyorum. Zannediyorum, büyük ihtimalle uzlaşacağız. Uzlaşamadığımız konuyu da yine Komisyonun huzuruna getiririz, burada yapılacak birtakım değişikliklerle yine o uzlaşma sağlanır, belki, Genel Kurula kalır, belki, bizim muhalefetimizle yine geçer, ona da tabiî, saygı duyacağız.

Netice itibariyle, şu anda, bu tekliflerin tümü üzerinde görüşme yapmanın faydalı olmayacağı kanaatimi arz ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurun Arseven.

NEJAT ARSEVEN (Ankara) - Değerli Başkanım, değerli Komisyon üyesi arkadaşlarım; öyle anlıyorum ki, bizim bu Anayasa Komisyonumuzdan önce, Partilerarası Komisyon 7 oturum toplantı yapmış, demin, arkadaşlarımızın

ifadesi odur. Bu 7 oturumda, zannediyorum, Refah Partisinin, buraya getirmiş olduğu değişikliklerin de, orada, bir manada görüşülmüş olması gerekiyor.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hayır, hiç görüşülmedi.

NEJAT ARSEVEN (Ankara) - Peki, o zaman, orada hiç görüşülmediyse, bugün, Anayasa Komisyonunun bu toplantısına gelmesi ve şu metin gibi hepimizin elinde olması gerekirdi diye düşünüyorum bu değişiklikler.

Diğer tarafına gelince, bir alt komisyonun kurulmuş olması, burada, arkadaşlarımızın, üzerinde ittifakla karar vereceğimiz ki, Refah Partisinin de katılacağı çok basit maddeler var, bu maddelerin kabulü hâlinde, alt komisyon, hiç olmazsa, bunların incelenmesi gibi bir yükten de kurtulmuş olacaktır. Eğer, biz, burada, bazı maddeler üzerinde karar alıp ve bu kararımızı burada metin hâline getirirsek veya tespit edersek, alt komisyon, hiç olmazsa, kendisine havale edilen diğer ve üzerinde, özellikle, Refah Partisiyle problem teşkil eden maddeleri görüşecektir, bu sıkıntıdan da kurtulmuş olacaktır. Kısa bir süre verilmiş olması dolayısıyla, hiç olmazsa, bu uzun metin içerisinde de boğulup kalmayacaktır alt komisyon ve süresi içerisinde gelip, herhalde bir şey üzerinde anlaşıp, burada, bizim daha iyi değerlendirme yapma imkânımız doğacaktır.

Ben, burada, bu görüşmelerin yapılmasına niye karşı çıkıldığını da anlamıyorum. Yani, şimdi, heyet burada, karar yeter sayımız var, oturup, burada bazı maddeler üzerinde karar versek ve bunları bitirmenin ne gibi bir mahzuru var, onu da anlamıyorum.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - O zaman alt komisyon niye kuruldu. Alt komisyonda başka bir metin kabul edilirse, burada kabul ettiğimiz metinle çelişirse...

NEJAT ARSEVEN (Ankara) - Efendim, göndermeyiz alt komisyona o metni, biz, burada, kabul ettiğimiz metinleri kabul edilmiş sayarız, edilmemiş metinleri alt komisyona göndeririz devam eder alt komisyon bunun üzerindeki görüşmesine. Yani, bir sıkıntı var mı; ben hukukçuyum, bunda bir mani hal görmüyorum, gören arkadaşlarım varsa bana izah etsinler. Uğur Bey de fevkalade fevrî davrandı, onun davranışını da tasvip etmiyorum. Daha Anayasa Komisyonu burada ilk toplantısında böyle bir problemle karılaşacaksak, bizim ne İçtüzük değiştirmemiz, ne de bu memleketin çok ciddî meselesi olan Anayasa değişikliklerini burada tartışmamız ve bir noktaya gelmemiz de katiyen mümkün değildir. Onun için, ben burada Komisyon üyesi bütün arkadaşlarımızdan, hiçbir parti farkı gözetmeksizin, demin siz ifade ettiniz, bu memleketin İçtüzük ihtiyacının, değişikliğinin ne kadar önemli olduğunu ve bunun bir an önce çıkarılmasının ehemmiyetini ifade eden sizlersiniz. Onun için, lütfen müsaade buyurun, bu Komisyon burada toplanmışken, bu iş bir neticeye bağlansın ve netice itibariyle bu işlerin de yolu açılsın. Bu İçtüzükle Meclisin idare edilebileceğine, siz Mecliste daha önce de görev yapan arkadaşlarım olarak kabul ediyor musunuz, Meclis çalışıyor mu? Çalışmadığına göre, o zaman gelin bunu değiştirelim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bu, 20 senedir üzerinde çalışılan bir konu.

NEJAT ARSEVEN (Ankara) - 20 senedir çalışılıyorsa, o zaman bırakın bu Komisyon çalışsın.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Sayın Başkan, biraz önce bir karar aldık, bu karara göre komisyon kurduk; ancak, komisyonun görev sınırlarını tayin etmedik. Uygun görürseniz, Sayın Korkmazcan ve 5 arkadaşının hazırladığı teklif ve diğer teklifler birlikte incelenmek; ancak, Sayın Korkmazcan ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu teklifin 1 inci maddesinin dışındaki konularda çalışma yapıp getirmesi için diyelim.

BAŞKAN - Efendim, affınıza sığınarak söylüyorum, şu anda biz tekliflerin tümü üzerinde görüşme açmış bulunuyoruz. Tekliflerin tümü üzerindeki görüşmeler bittikten sonra maddelere geçilmesini oylayacağım ve orada kesmeyi düşünmekteyim. Yani, maddeleri alt komisyona bırakmaktayım. Burada Sayın Esengün'ün bu ifadesine de katılmıyorum; çünkü, Refah Partisinin teklifi Komisyonumuza resmen gelmiş değildir. Biz bir anlayış gösterdik, ama bakıyorum şimdi Sayın Esengün'ün konuşması, hem kendi kendini nakşetmektedir, yani Refah Partisinin tekliflerini de içerisine alacak şekilde bir alt komisyon kurulmasına komisyonumuz karar vermiştir. Fakat, tümü üzerindeki görüşmede de şu anda gündemde Refah Partisinin teklifi resmen Başkanlığa bildirilmediği için, ortada müphem olan, gelmeyen, bilinmeyen bir şey yoktur Başkanlıkça. Teklifler bellidir, 7 tane teklif vardır. Ben, Refah Partisi yönetimindeki arkadaşlarıma, tekliflerini alt komisyon çalışmalarına yetiştirmelerini rica ediyorum. Yani, onu da orada değerlendirelim, tekrar maddelere geçtiğimiz zaman, maddelerin görüşülmesi sırasında bütün teklifleri bir arada ikmal edilmiş olarak görüşülmesine imkân vermiş olalım. Şu anda biz, resmen Başkanlığımıza bildirilmiş bulunan tekliflerin tümü üzerinde görüşmekteyiz. Tümü üzerindeki görüşmeleri, bir müddet daha, saat 13.00'e kadar -bakın, iki saat vaktimiz var- devam ettirelim, maddelere geçilmesine geldikten sonra da toplantımıza ara veririz, maddeleri de alt komisyonda görüşürüz. Tabiî, bu arada böyle bir sınırlama ihtiyacı da bu görüş ışığında zannederim ki olmayacaktır. Alt komisyon, bütün maddelerin redaksiyonunu ve diğer hususların birleştirilmesini -Refah Partisinin teklifi de dahil olmak üzere- yapmış olacaktır.

Efendim, tekliflerin tümü üzerinde başka söz almak isteyen üyemiz var mı?.. Buyurun Sayın Oğuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhterem Başkanım, değerli arkadaşlarım; ben, herşeyden evvel Komisyonumuzun ilk toplantısında bu hava içerisinde bir müzakereye girilmesini talihsizlik olarak kabul ediyorum. Aslında, 20 nci Dönemin ilk toplantısı ve onu takip eden inşallah toplantılar, daha verimli, daha uyum içerisinde olur yüksek riyasetinizde, bunu ümit ediyorum.

BAŞKAN - Ben de ümit ediyorum.

ALİ OĞUZ (Devamla) - 19 uncu Dönemde biz bu işin uzun yıllar çok emeğini verdik. Önce Meclis Başkanımızın başkanlığında ve güdümünde ve teşvikinde bir komisyon uzun aylar çalıştık. Sonra Anayasa Komisyonumuza havale edilmiş bir metin esas alınarak, önce alt komisyonda uzun zaman Coşkun Kırca Beyefendinin gayretiyle bir büyük metin hazırlandı, Tüzüğün tamamını ihtiva eden bir metin hazırlandı. Bir kısmına Lütfü Bey kardeşim bir kısmına da ben katıldım bu alt komisyon çalışmalarının. Sonra ikmal edildi ve Komisyona çıktı, metin de elde hazır. Aslında, o metnin devam etmesi ve bunun müzakere edilmesiyle sadece 20 maddeden ibaret bir değişiklik değil, tamamına şamil bir değişikliğin Komisyona gelip müzakere edilmesi belki daha da uygun olurdu. Ama, yeni Başkanımız Sayın Kalemli'nin 20 maddeden ibaret teklifi, aşağıda bizim de iştirakimizle birlikte, yine müzakere edildi. Ancak, ona ilave olarak, 6 yeni teklifin -1 veya 2 madde olmak üzere- bir de partimizin ve Sayın Esengün'ün teklifi olarak gelecek olan 2 teklifin de müşterek bir şekilde alt komisyonda müzakere edilmesi hususu Yüce Komisyonun kararına iktiran etti ve kabul edilmiş oldu. Son oylamayla da, "Alt komisyon bu metinlerin hepsini nazara alarak müzakere etsin ve tek metin getirsin" şeklindeki tavsiyemiz ve temennimiz geldi ve alt komisyonun perşembeye kadar görevini bitirerek bu metni getirmesi hususundaki kararı da yine Yüce Komisyonun iradesiyle ortaya konulmuş oldu. Şimdi ise, sadece geneli üzerinde bir müzakere açtınız ve bunun da saat 13.00'e kadar devamını uygun görüyorsunuz. Ben de arkadaşımın görüşüne aynen katılıyorum. Yani, tamamı üzerindeki görüşlerin belirtilmesi için de, alt komisyonun getireceği metnin elde olmasına zaruret var. Mesela, 1 inci maddeyi ele alacağız, 1 inci madde bir paket madde, torba hâlinde, içerisine her türlü görüş konulmuş ve birçok maddenin tadilini tazammun eden esaslarla...

BAŞKAN - Maddelere geçmeyin efendim, tümü üzerinde.

ALİ OĞUZ (Devamla) - Tümü efendim. Hayır efendim, misal olarak veriyorum.

BAŞKAN - Ama misal uygun değil. Maddeye geçtiğimiz zaman...

ALİ OĞUZ (Devamla) - Hayır, gayet uygun. Zira, tümünden bahsederken bunun mevcut 20 maddesinin de hepsini alakadar eden görüşlerimizi belirtmek durumundayız. Yoksa, şunun maddeleriyle ilgili görüşlerimizi söylemezsek tümü hakkında ne diyeceğiz. Diyeceğiz ki herşeyden evvel, siz bir torba, bir paket kanun getiriyorsunuz; bu uygun değil. Çünkü, birçok kanunun tadilini, birçok maddenin tadilini 1 inci maddede zikretmişsiniz, Halbuki, bunu parça parça, tek tek maddeler hâlinde zikreden teklifler var. Belki alt komisyon buna itibar etmeyecek, diyecek ki: Bunları tek tek madde hâlinde düzeltmek kanun tekniğine daha uygundur. Bunlar birçok ayıklamaları ihtiva ediyor, Senato Tüzüğünü bertaraf ediyor, Anayasanın getirmiş olduğu yenilikleri İçtüzüğe

intikal ettiriyor. Bunları tek tek müzakerede fayda var diyecek belki alt komisyon. O sebeple, yani ille de bugün tümü hakkında müzakereleri tamamlayalım ve perşembe günü de zaten tümü hakkındaki müzakereleri bitirmiştik, tekrar geriye dönmemiz mümkün değil diyerek, eğer alt komisyonun getirdiği metni tümü üzerindeki görüşlerimizi imkân vermeyecek şekilde kısıtlarsak, o zaman da usule uygun olmaz diye düşünüyorum.

Arz ederim Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Efendim, siz tümü üzerinde görüşlerinizi ifade edebilirsiniz, teklif gayri resmi de olsa hazırlanmış bir teklifiniz var, bu teklife dahil olan görüşlerinizi tümü üzerinde genel mahiyette arz edebilirsiniz, onda bir mahzur yok. Biz değerlendiririz, değerlendirmeye alırız, her fikri değerlendirmeye uygun görürüz. O açıdan, bir mahzur olduğu kanaatinde değilim.

Başka tümü üzerinde söz isteyen var mı?..

Buyurun Sayın Şahin.

MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - Değerli Başkanım, saygıdeğer arkadaşlarım; hepinize saygılar sunuyorum.

Şimdi, tümü üzerinde bir görüşme açtınız. Tabiî, maddelere tek tek girilerek veya objektif bîr değerlendirme mi istiyorsunuz bu konuda, yoksa bu değişiklik yapılırken, Komisyon üyesi arkadaşlar olarak, Komisyon olarak hangi hususlara dikkat edelim genel olarak, böyle bir cevap mı bekliyorsunuz. Ama, müsaade ederseniz ben anladığım şekilde birkaç cümle kullanmak istiyorum.

Şimdi, böyle bir Tüzük değişikliği yaparken, Komisyonumuz ve Komisyon üyesi arkadaşlarımız olarak, nasıl bir genel yaklaşım içerisinde bulunmalıyız. Ben, tümü üzerinde görüşme derken böyle bir algılama yaptım. Gerçekten iki şey yapacağız gibime geliyor bu değişiklikle. Bir, 1982 Anayasasına uyum hâline getireceğiz Tüzüğümüzü ve bir de günün şartlarına göre, ihtiyaç zuhur etmiş, bu Tüzük şu andaki Meclis çalışmalarının aksamasına zaman zaman sebep olmuş, binaenaleyh günün şartlarına uygun hâle getireceğiz. Bunu yaparken nasıl bir yol izleyelim?.. Şimdi burada iktidara mensup arkadaşlarımız var, muhalefete mensup arkadaşlarımız var. Bugünün iktidarı yarın muhalefet olur, muhalefet de iktidar olur. O nedenle bu değişiklikler yapılırken, objektif bir bakış açısını getirmeye gayret edelim diye düşünüyorum. Yani, burada bir noktada burada yapacağımız çalışmaların kurallarını ortaya koyuyoruz. Eğer yapacağımız çalışma bir futbol oyunu olacaksa, tabiî futbolun da kaideleri olacaktır. Yapacağımız çalışma nedir; yasama görevini Parlamentoda yaparken hangi kurallara uyacağız? Bu kuralların objektif olmasının gerekliliği hususunda tüm arkadaşlarımızın ittifak hâlinde olacağına inanıyorum. Ben, Tüzük değişikliği çalışmalarının Komisyonumuzda uzun süre kalmayacağını, ittifakla çok kısa bir sürede bu Tüzük değişikliğinin yapılacağına inanıyorum, nihayet onun kurallarıdır bunlar, hepimizi ilgilendiren kurallardır. Ne iktidar partisi bu değişikliği yaparken, "Ben şimdi iktidarım,

Hükümetten gelecek olan tasarılar çabucak geçsin" yaklaşımı içerisinde olur, çünkü yarın da muhalefet olacaktır, ne muhalefet partileri de "Efendim, biz Hükümetten gelecek tasarıları çıkarmakta zorluk çıkaralım, Tüzüğe öyle maddeler koyalım" da yanlıştır; çünkü, o muhalefet yarın iktidar olacak. Öyle bir yaklaşım içerisinde, objektif bir anlayışla bu çalışmanın çok kısa sürede neticeleneceği kanaatindeyim. Benim, tümü üzerinde görüşme derken anladığımı size birkaç cümleyle ifade etmeye çalıştım.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Şahin.

Buyurun Sayın İyimaya.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli Başkanım, Komisyonun değerli üyeleri, değerli misafirler; Yasama Organının en önemli sorunu, kendi iç düzenini, çalışma düzenini yasama ekonomisini yani süratli ve olgun bir şekilde kuralları üretme usulünü düzenleyebilmesi, yapabilmesi. Bu Tüzük, aşağı yukarı genel yapısı içerisinde 1877 yılında kabul edilen Dahili Nizamnamenin kesintisiz devamı niteliğinde, çok büyük değişiklikler olmamış 1908'de, 1927'de, 1957'de; fakat, gelişmiş ülkelerin parlamentolarında yasama ekonomisini sağlayıcı önemli konseptler görüyoruz, önemli kurallar görüyoruz. Bu değişiklikteki, yani şu anda görüştüğümüz değişiklikteki iki temel hedef, birisi arkadaşlarımızın ifade ettiği gibi, Anayasaya uygunluk, yani Anayasanın yatay yorumlarının bu yatay yorumlarla çatışan tüzükleri veyahut da Tüzük hükümlerini bertaraf etmek yoluyla yeni kural üretmek. İkincisi, yasama tasarrufunda verimi sağlayacak yeni kurallar, yeni düzenlemeler, yeni ... getirebilmesidir. Zannediyorum Refah Partisinin teklifinde de bu noktalar ele alınmıştı; fakat, bizim bir temel görevimiz daha var. Bu çalışmayla bağlı kalmaksızın, bu çalışmayı süratle bitirmemiz lazım, bu kuralları, bu teklifleri süratle neticelendirmemiz lazım; ama, Tüzüğün, Anayasanın ve İçtüzüğümüzün 157 nci maddesine göre, Tüzüğün aksayan diğer hükümlerini de zaman içerisinde olgunlaştırarak değiştirmemiz lazım. Bu da bizim önemli sorunumuz. Mesela gündem dışı konuşma maddesi, obstrüksiyonları önleme maddeleri, İçtüzük hilelerine karşı davranışları, suiniyeti, kötü niyeti bertaraf edici, savsaklayıcı davranışları önleyici hükümleri... Yani, bunu süratle bitirmeliyiz; fakat, Komisyonumuz olarak İçtüzüğün 157 nci maddesinde öngörülen daimi görevimiz gereği de, gelecek için daha mükemmel bir Tüzük hazırlamayı da zaman zaman ihmal etmemeliyiz diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Oral.

SÜMER ORAL (Manisa) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; şimdi, bu İçtüzük değişikliklerinin esas amacı nedir diye düşündüğümüzde, herhalde TBMM'nin çalışmasındaki metodu bir kere daha gözden geçirmesidir. Esas

itibariyle Parlamento teşrii görevini, denetim görevini, diğer görevlerini yaparken, belli kurallara uyarak götürüyor. Şimdi, bu kurallar da İçtüzükle tespit edilmiş; ama, bugün İçtüzükte bir değişiklik yapma ihtiyacı ortaya çıkmış. Bu ihtiyacın esas temel hedefi, diğer arkadaşlarımızın da biraz evvel ifade ettikleri gibi, Anayasada birtakım değişiklikler olmuş, şartlarda birtakım değişiklikler olmuş, onlara uyumlu hâle getirecek birtakım değişiklikler yapmak. İkincisi, çalışmalarda zaman kaybını önlemek ve sağlıklı müzakereyi sağlamaktır. Temel esas bu. Yani, çalışma metodunu ortaya koyma. Zaten, dünyada da en önemli şey, metodu sağlıklı bir şekilde tespit etmektir, her alanda, sadece bu Meclis çalışmasında değil, her alanda metot en önemli unsurdur. Esasen, gelişmiş ülkelerin de gelişme seviyelerini artırmadaki temel unsur, metotlarını çok iyi tespit etmiş olmalarıdır. Her alanda kayba yol açmadan hedefe ulaşmak için kullanılan vasıta.

Şimdi, bizim de, Parlamentonun esas amacına sebebiyet vermeden, en verimli şekilde müzakereleri nasıl sağlıklı şekilde yapacağız ve geçmiş yılın uygulamalarında ortaya çıkan sıkıntıları da görerek. Bununla ilgili birtakım değişiklikler meydana getirilmiş, hazırlanmış, 20 arkadaşımız veya münferit arkadaşlarımız hazırlamış. Şimdi de Refah Partisi bir değişiklik paketi hazırlayarak sunduğunu ifade etti. Esas itibariyle belki bir alt komisyona o kadar gerek de olmayabilirdi; ama, benim kişisel olarak tereddüdüm, mademki 19 maddelik yeni bir değişiklik var, bu biraz sonra gelecek, bugün gelmeyecek, onu tekrar ele almak zaman kaybı olabilir. Alt komisyona bir iki günlük bir zaman tanıyarak, bunları birleştirip nihai bir metin getirebilir mi düşüncesinden kaynaklanmıştı.

Şimdi, bu alt komisyon görevini yapacak ve bu alt komisyona üye arkadaşların bir bölümü de şu anda da bu masanın etrafında var. Biz, tümü üzerinde -Başkanım bana göre son derece yerinde- bir konuşma fevkalade isabetli olacaktır. Alt Komisyonun çalışmasına müdahale değil. Belki buradaki tartışmada getirilecek birtakım unsurlar, bu çalışmalara katılmış arkadaşlarımız var, geçen dönem de çalışmış, bu dönem de çalışmış ve Refah Partisinin teklifinde yer alan unsurları bilen arkadaşlarımız var. Bu iki saat içerisinde bu komisyon, meydana getirilecek değişikliklerde yer alması gereken unsurları burada dile getirirlerse, alt komisyon için de yararlı olacaktır. Yani, alt komisyon çalışmasını yaparken, bir yerde bu esas komisyonun düşüncesini de öğrenmiş olur. O bakımdan, bence tamamen salt bir usul tartışmasına girip, "Efendim, alt komisyon kurulmuş, burada şimdi geneli üzerinde niye görüşelim" demekten çok, görüşülüp alt komisyonun da çalışmalarına belki bir ışık tutacak veya çalışmalarında yararlanabilecek birtakım unsurlar da burada dile getirilebilir ve alt komisyon genel komisyonun düşüncesini de bildiği için, bileceği için, daha süratli bir çalışma temposuna da girer. Benim istirhamım, ben tabiî bu çalışmalarda tam bulunmadım, gerçi akşam şu 20 maddelik teklife baktım ama, bu çalışmaya geçen dönemden ve bu dönemden katılmış olan

arkadaşlarımızın temel nitelikteki değişiklikler konusunda görüşlerini ortaya koyar ve bunu karşılıklı tartışırsak, sanıyorum ki zamanımızı da değerlendirmiş oluruz. Öyle görüyorum ki, şimdi belki bir arkadaş falan daha konuşacak, saat 13.00'e kalmadan halledeceğiz. Saat 13.00'e kadar şu süreyi değerlendirelim, alt komisyonda tartışma hâline gelebilecek konular üzerinde görüşlerimizi değerlendirirsek yararlı olur diye düşünürüm.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın Oktay.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Sayın Başkanım, tabiî çok önemli bir konu üzerinde görüşüyoruz. Biliyorsunuz, zaten tekrarlamaya gerek yok. İçtüzük de Anayasa kadar önemli metinler. Çünkü, ulusal iradenin odak noktası olan Meclisin iradesinin belirlenmesi usullerinin esaslarını ortaya koyan bir metin. Son derece önem taşıyor.

Şimdi, cumhuriyetin birçok organlarında bu iradenin ortaya konması, kararlar alınması çok değişik koşullarda anlamak lazım. Bir Bakanlar Kurulunda tartışılır, oylanır, karar alınır. Bir başka organda tartışılır, oylanır, karar alınır; ama, burada TBMM'nin niteliği, özelliği, yapısı son derece farklı. Muhalefetin de iktidarın da birlikte olduğu, beraber olduğu ve deyim yerinde ise, halkımızın demokrasi arşivinin pişirilip birlikte kotarıldığı ve ulusal iradenin -bir bakıma- tecelli ettiği bir yer.

Şimdi, çok uzun zamandan beri, biz bu metin üzerinde çalışıyoruz, Meclisler çalışıyor. Çok defa hazırlandı, işte karar aşamasına geldik, kaldık ve kadük oldu. Benim bildiğim üç dört tane İçtüzük çalışması var ki sonuçlanmadı. Yani, üzerinde aylarca çalışıldı, sonuca vardık diye düşünüldü; ama, sonuçlanmadı. Bu, herhalde şöyle düşünüyorum; burada bence dikkat edilmesi gereken iki tane önemli husus var. Bir tanesi, bir kere, Meclisin çok süratli çalışması, çok aktif olması, verimli bir çalışma yapabilmesi. Bir kere bu çok önemli bir husus. Hele hele, Meclisimiz geçen dönemde 450 kişiydi, bu defa 550 kişiye sayı olarak yükseldi. Sonra bakıyoruz toplumda birçok değişmeler var, gelişmeler var, toplumlar çabuk değişiyor, dönüşüyor, yeni fikirler, yeni düşünceler oluşuyor. Bu durum karşısında hakikaten ciddî, iyi bir çalışma yapabilmesi, verimli bir çalışma yapabilmesi önemli. Bir taraftan bunu sağlamak. Ama, öbür taraftan da Parlamentonun yapısını dikkate almak suretiyle muhalefetin de iktidarın da birlikte, bütün iradesinin yansıdığı ve alınan kararlara intikal ettiği bir platformu oluşturmak lazım, koşulları oluşturmak lazım. Bu çok önemli. Eğer biz bunu burada yapamazsak, yani bütün muhalefetin, iktidarın birlikte bütün görüşlerin, partilerin iradelerinin, görüşlerinin yansımasını çok demokratik bir ortamda yansımasını gerçekleştiremezsek eğer, daha alınan kararlar peşin peşin çok sakıncalı

durumlarla malül olmakla karşı karşıyadır. Daha işin başında biz meseleyi kaybetmiş sayılırız. Saygınlığı azalır, demokrasi gerçekleşmez. Oysa ki biz burada bunu gerçekleştirmek zorundayız.

Şimdi, bir taraftan hem süratli çalışıp verimli çalışmak hem de demokratik koşulları oluşturmak; bu ikisini bağdaştırmak bir hayli zor oluyor gibi geliyor bana. Sanıyorum burada olay düğümleniyor. Bir taraftan, çok acele, hemen olayı, kararları rahat alabilme koşullarını getirirken, öbür taraftan diyoruz ki, bu içimize sinmedi, bu Mecliste bu genel iradenin ciddî şekilde belirlenebilmesi, saptanabilmesi konusunda da sakıncalar oluştu. Şimdi, bu çok önemli bir konu. Bence tabiî hâliyle bir iktidar-muhalefet çekişmesi, çatışması veya tartışması hâline dönüştürülmeden, çok rahat bir ortam içerisinde olayı değerlendirmek gerekli olduğuna inanıyorum ve her arkadaşımın da, başta sizin demokrat kişiliğinize inanıyoruz, buna inandığına ve böyle düşündüğüne de inanıyorum.

Şimdi önemli değil, biz burada da konuşuyoruz ve gelsin arkadaşlarımızın önerileri, onlar da alt komisyonda dikkate alınsın, onlar da tekrar gelsin tartışalım. Ama, tabiî ki artık daha aylarca çalışmak, meseleyi uzatmak falan, o aşamada değiliz biz şimdi. Bu sürede yapacağız ama, asgari tartışma koşullarını da gerçekleştirmek durumundayız. Onu da dikkate alalım. Belki çok iyi öneriler gelecek, belki bize, yani öneriler belli çağrışımları da yaptırabilir. Böyle kısa zamanı, kısa süreyi, çabuk çalışmayı, çok verimli bir biçime dönüştürmekte yarar var. Bence geneli üzerinde tartışalım, arkadaşlarımızın önerisi de gelsin, alt komisyonda değerlendirilsin, tekrar geldiğinde gerekirse gene çok önemli noktaları gene tartışır konuşuruz. Bence uzatmaya gerek yok, çok önemli bir konudayız. Yani, bağışlamanız dileğiyle ifade ediyorum, bir iktidar-muhalefet farklılaşması ortamı içerisinde bir İçtüzük görüşmesinin hiç saygın bir ortam yaratmayacağına ben inanıyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Oktay.

Tekliflerin tümü üzerinde başka görüş bildirmek isteyen üyemiz var mı?..

Buyurun Sayın Altınsoy.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sayın Başkan, bendeniz buraya gelmeden evvel bir alt komisyona havale edildiği için, yanlış bir şey söylersem beni ikaz etmenizi rica edeceğim. Öyle anlıyorum ki, alt komisyona havale edilen 7, 2 de Refah Partisi tarafından hazırlanan, ama resmiyete intikal etmemiş tadil teklifiyle 9 ayrı teklif tevhid edilecek, ortaya müşterek bir metin getirilecek. Ama, şimdi tümü üzerinde görüşme açtığımıza göre, bunun zatı âlinizin de izahından bunu bir nevi fikir cimnastiği olarak kabul ediyorum. Böyle olunca da, izninizle biraz nostaljik bazı ifadeler kullanacağım, özür dilerim.

Efendim, malumunuz, İçtüzük, anayasaların uzantısıdır ve en az anayasalar kadar da ehemmiyetlidir. Ama, nedense gerek anayasalarımız gerekse İçtüzük değişikliklerimiz bir türlü rayına oturmamıştır. Mesela, bendenize göre, 1924 Anayasası tek parti döneminde otoriter bir idare zamanında çıkmış olmasına rağmen, hem 1961 Anayasasından hem 1982 Anayasasından bütün demokraside yol aldığımız iddiasına rağmen, daha sistemli, daha kanun yapma tekniğine uygun, ama bazı müesseseleri eksik bir anayasadır. Bu iki anayasayı sağdan soldan toplayıp, toplama bir anayasa yapacağımız yerde, asıl orijinal olan, 1924 Anayasasına yeni müesseseleri, yeni gelişmeleri, yeni demokratik düzenleri ilave etseydik, çok daha orijinal, çok daha kendi bünyemize uygun, sosyal hayatımıza uygun bir anayasa yapabilirdik. Tüzük de aynı şekilde. 1877'deki orijinal hâlini ne kadar bozmaya çalışmışsak, yine hiç olmazsa o muhafaza ediliyor, bir orijinal bölümü var. Şimdi, bu tekliflerde de gelen 20 küsur maddenin değişikliği veya hepsiyle beraber bir araya getirirsek, sanıyorum aynı değişiklikler aynı maddeler için aşağı yukarı, bütün diğer tekliflerde de, bilemediniz 30 madde üzerinde yapacağımız bir tadilatla bu İçtüzükte ciddî bir çalışma yapmış olmayız.

Gönül isterdi ki, birçok defalar arkadaşlar da ifade etti, bendeniz de o komisyonlarda vaktiyle bulunmuştum, pekçok İçtüzük silbaştan yapılması, düzenlenmesi istendi. Bir defa 1973'te yapıldı, onu da ciddî bir tadilat olarak kabul etmek mümkün değil; çünkü, pekçok maddeler çok eskiden kalmadır. Ama, her yaptığımız kısmî tadilatta, sistematiği biraz daha bozuyoruz ve kanun yapma tekniğine, kodifikasyon tekniğine aykırı hareket ediyoruz, sonra da maddeler birbirleriyle çelişiyor veya birtakım Parlamentoyu açmaza sokacak yeni taktiklere vesile oluyor gelen maddeler. Onun için derim ki -tabiî bu geçmiş ama, gönül öyle istediği için bir istek olarak belirtiyorum- hızlı yapalım, fakat acele yapmayalım, süratli çalışalım, işi aceleye getirmeyelim; aceleye getirdiğimiz zaman yanlışlıklar yapıyoruz. Bu yanlışlıklarla dolu; bu Parlamentonun tarihinde maalesef çok yaşanan şey, kanunların daha mürekkebi kurumadan, birtakım yanlışlar yapıldığından dolayı, yeni tadil kanunları, yeni tadil maddeler getiriliyor. Hiç olmazsa, bunu İçtüzükte yapmayalım. Onun için, fazla hızlı çalışalım, acele çalışmayalım derim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Ben teşekkür ederim. Temennilerinize katılıyoruz efendim.

Buyurun Sayın Kırış.

RECEP KIRIŞ (Kayseri) - Sayın Başkanım, muhterem arkadaşlar; ben de bir hususu takdirlerinize arz etmek istiyorum.

Şimdi, Refah Partili arkadaşlarımızın, Tüzük değişikliğiyle ilgili yeni teklifleri geliyor. O da havale edilerek, inşallah gündeme alınacak. Bu arada bizim de, Büyük Birlik Partisi olarak, Meclis Başkanlığından havale ettirerek

Komisyona arzını istediğimiz bir teklif oldu. Kısaca, bir Tüzük değişikliği kapsamında genel değerlendirmeler yapıldığına göre, o konuda bilgi arz etmek istiyorum.

Değerli arkadaşlar, hepinizin de söylediği gibi, hakikaten, Tüzük değişikliği, bir ihtiyaç hâlindedir. Daha demokratik, Meclisin daha uyumlu çalışmasını ve pratik çalışmasını öngören bir çalışma yapılıyor. Şimdi, Mecliste, daha önceki dönemlerde çalışan arkadaşlarımız, bu durumu çok canlı şekilde yaşadılar. Şu anki Meclis İçtüzüğü işleyişi, sadece, Mecliste grubu olan partilere, daha çok, Meclis çalışmalarına katkı sağlamak, onların seslerini duyurmak konusunda bir imkân temin etmekdedir. Onun dışında, diğer siyasî partilerin, grubu olmadıktan sonra, Meclis çalışmalarına ne doğru dürüst katkıda bulunmaları mümkündür ne de görüş beyan etmeleri mümkündür. Orada, sadece, varlıkları yoklukları, sanki müsavi gibi bir durum söz konusudur. Mesela geçen dönemlerde, öyle acı şeyler yaşandı ki... Diyelim ki, Mecliste çok önemli bir konu görüşülürken, Sayın Ecevit -bir siyasî partinin genel başkanı, başbakanlık yapmış olan bir zat- o konuyla ilgili olarak konuşabilmek için, ancak iki sayın üye kişisel söz alıyor ya, onlara rica edilmek suretiyle, yani "lütfederseniz, bakın, Sayın Ecevit'e söz verilemedi, bu sıranızı verseniz" filan gibi şeylerle temin edilebildi. Bu da, hem onların onurları bakımından hem demokratikleşme açısından hem de çokseslilik açısından, asla uygun olan ve hiçbir arkadaşımızın da onayladığı bir durum değildir. Ama, ne yazık ki, mevcut İçtüzüğe göre de, durum bundan ibarettir, hâlâ da böyledir.

Dolayısıyla, biz, bir teklif hazırlamak suretiyle, zaten iki maddede değişiklik yapıldığı takdirde ki, birisi İçtüzüğün 60 ıncı maddesinde bulunan gündemdışı sözlerle ilgilidir. 60 ıncı maddede, gündemdışı sözlerle ilgili olarak, bakınız son fıkrada "Hükümet, olağanüstü acele hallerde gündemdışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Hükümetin açıklamasından sonra siyasî parti grupları, birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler" diyor. Buraya son bir cümle eklemek suretiyle "İçtüzüğün 60 ıncı maddesinin ikinci fıkrasının sonuna, aşağıdaki cümle eklenmiştir." diyerek "Mecliste, en az 5 milletvekiliyle temsil edilen partilere de, beşer dakikayı aşmamak üzere konuşma hakkı verilir" diyoruz. Yani, yine gruplar kadar olmasın diye -gruplara gündemdışı konularda, hükümetin bir konuyu gündeme getirmesi hâlinde 10'ar dakika söz veriliyor- onlara da -ki üstelik yani, orada da yine bir ölçü getiriyoruz- Mecliste, hiç olmazsa, 5'i milletvekiliyle temsil edilen partilere, grupların yarısı kadar bir söz verilse diyoruz. Nihayet, 5 dakikalık bir ilave yapmış oluyoruz.

Bir diğeri de, 73 üncü maddededir. 73 üncü maddede, aynen şöyle deniliyor: "Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda, her siyasî parti grubunun grupları adına ve iki üyenin kendileri adına, birer defa konuşma hakları vardır" deniliyor. Buraya, şöyle bir değişiklik teklif ediyoruz: "Tüzükte başkaca hüküm yoksa, her konuda, her siyasî partinin grupları adına, grupları

olmayan; ama, en az 5 milletvekiliyle Mecliste temsil edilen partilerin, partileri adına -ki, onların konuşmacıları grup adına konuşmayacak, parti adına, parti sözcüsü olarak konuşmuş olacak- ve iki üyenin kendileri adına, birer defa konuşma hakları vardır. Grubu olmayan; ancak, Mecliste en az 5 milletvekiliyle temsil edilen partilere, her halükârda gruplara tanınan söz süresinin yarısı kadar söz hakkı tanınır. Konuşmalar yapıldıktan sonra, görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmemişse, Başkan, görüşmelerin tamamlandığını bildirir." aynen devam ediyor. Oraya bir cümle girmek suretiyle, böyle bir değişiklik yapıyoruz,

Bununla düşündüğümüz şey, sadece ve sadece demin söylediğim gibi, demokratikleşmeye bir katkı, Mecliste en geniş anlamda bir bakıma mutabakatı sağlamak ki, artık, mutabakat, daha da önem arz ediyor. Şu anda, hiçbir parti tek başına gelemedi, belki önümüzdeki zaman içerisinde de, hakikaten, yine buna benzer tablolar ortaya çıkacak. Bu durum da, belki, partilerimizin birbirleriyle olan diyaloglarını daha zarurî hâle getirecek, bu da belki faydalı olacak.

Yani, Mecliste yapılan bir görüşme, netice itibariyle, gruplara 20'şer dakika söz verildiği zaman, Mecliste 5 milletvekiliyle temsil edilen bir partiye de 10 dakika söz verilse ne olur. Yani, görüşmeler, 10 dakika uzamış olsa ne olur; bir şey olmaz; ama, en azından, Türkiye'de, birtakım Mecliste temsil edilen partiler "Mecliste bize niye söz verilmiyor, niye bu durum antidemokratiktir" değil mi... "Antidemokratik olduğu halde devam ettiriliyor gibi bir yakınma, bir sitem meydana gelmemiş olur, herhalde, ben bu teklife bu düşünceye bütün partilerimizin katılacağını umuyorum. Zaten, bazı arkadaşlarla... Dün, Meclis Başkanımız bizi ziyaret ettiğinde gündeme geldi. Böyle bir teklif verilirse, ben de destekliyorum; inşallah diğer arkadaşlarla diğer gruplarla da görüşeceğim dedi. Gruplarınız, tabiî, uygun görürse inşallah bunu, bu şekilde yaparsak, faydalı olur diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

Tekliflerin tümü üzerinde başka görüş bildirmek isteyen üyemiz var mı?. Yok.

Başka söz almak isteyen olmadığına göre, tekliflerin tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylece, maddelere geçmiş bulunmaktayız.

Bu tarihten sonra, resmi prosedürün tamamlanarak, Başkanlıktan, İçtüzük konusunda, Komisyonumuza havale edilen tekliflerin de, alt komisyonda görüşülmesi hususunu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yalnız, burada teknik bir konu ortaya çıkıyor. Şimdi, alt komisyon, perşembe gününe kadar çalışmalarını tamamlayacak. Biz, perşembe günü toplanacağız. Alt komisyon raporlarının, bir müddet evvel üyelerimizin eline geçmesi lazım.

Alt komisyon üyelerimiz lütfen dağılmasınlar; kendileriyle alt komsiyonun çalışma günlerini tezekkür edelim.

Alt komisyon, raporunu tamamlayacak, biz de, perşembe günü görüşeceğiz. Salı günü, yani iki gün evvelden bunun bitirilip dağıtılması lazım ki, üyelerimiz burada daha iyi tezekkür edebilsinler.

SÜMER ORAL (Manisa) - Efendim, bir de, alt komisyon, acaba raporuna -kendileri tabiî görüşecek ama- şöyle bir ilave sayfa yapsa, değişikliğe uğrayan veya uğrayacak Tüzük maddelerini sırayla yazıp, onunla ilgili kaç tane teklif varsa, birleşmiş bir sayfa şekilde...

BAŞKAN - Olabilir. Biz, o yönde bir hazırlık yapmıştık efendim.

SÜMER ORAL (Manisa) - O çok iyi olur.

Bugünkü toplantımızı, burada sona erdiriyorum.

Kapanma Saati: 11.45

Görüşme günü: 11.4.1996

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 10.12

BAŞKAN: Metin EMİROĞLU

BAŞKANVEKİLİ: Ahmet İYİMAYA

SÖZCÜ: Nejat ARSEVEN (Ankara)

KÂTİP: M. Kemal AYKURT (Denizli)

BAŞKAN - Değerli arkadaşlarım, toplantıyı açıyorum. Yeterli çoğunluğumuz vardır.

Bilindiği gibi, geçen toplantıda İçtüzük değişiklerinin tümü üzerindeki müzakereleri tamamlamıştık ve maddelere geçilmesini kabul etmiştik. Aynı zamanda, Sayın Korkmazcan ve arkadaşlarının vermiş bulunduğu teklif esas alınmak suretiyle, bu teklife inzimamen ayrıca verilmiş bulunan değerli milletvekillerinin diğer tekliflerinin görüşülmesi ve konunun değerlendirilmesi amacıyla bir alt komisyon teşkiline yine Komisyonumuz karar vermiş bulunmaktaydı. Alt komisyonumuz, Başkanlığa Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya'yı, sözcülüğe de Sinop Milletvekilimiz Metin Bostancıoğlu'nu seçerek görev taksimi yapmış ve üst üste üç oturum icra ederek görevini tamamlamış ve raporunu hazırlamış bulunmaktadır.

Ben, raporun tümü üzerindeki görüşmeye geçmeden evvel, Hatay Milletvekilimiz Sayın Sav'ın İçtüzüğün 105 inci maddesinin değiştirilmesine dair bir yeni teklifi olmuştur. Bu teklifin de bu çalışmalarımıza dayanan gündeme alınmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Sav'ın teklifiyle beraber alt komisyon raporunun görüşülmesi üzerinde görüşme açmakta, yine, daha önce almış bulunduğumuz karar uyarınca tam zabıt tutulmaya devam edilmektedir. Onu da bilgilerinize sunuyorum.

Alt komisyon raporu üzerindeki genel görüşmeyi açıyorum. Alt Komisyon Başkanımız Sayın İyimaya'dan bir özet rica edelim; neler yaptınız; hangi konuları düzenlediniz; hangi değişiklikler oldu; hangi noktalarda farklı anlayışlar oldu?

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli Başkanım, Komisyonun değerli üyeleri; Alt komisyon, Başkanın da ifade ettiği gibi, üç toplantı yapmış ve tasarı görüşmelerini tamamlayarak rapor hâlinde Komisyonumuza tevdi etmiş bulunmaktadır.

Alt komisyonda, anlaşmaya vardığımız, kabul ettiğimiz metinler; anlaşmaya varılamayan, karşı konan metinler; bir de hiçbir görüşme yapmaksızın Komisyonumuza iade edilen veya gönderilen, doğrudan takdim edilen tartışmasının burada daha yararlı olacağı düşünülen metinler şeklinde bir ayırım yapıldı.

Konsensüs sağlanamayan metinlerde, raporun gerekçe bölümünde karşı oy işaretinde bulunulduğu, kimin karşı oyda bulunduğu kaydedildi.

Aşağı yukarı maddelerimizin çoğunda anlaşma sağlanmış, konsensüs sağlanmıştır. Refah Partili millevekili arkadaşlarımızın, Şevket Kazan'ın ve Sayın Esengün'ün tekliflerinin bazı, çok az bir bölümünün konsensüs içerisinde değişikliğe eklenmesi sonucuna varıldı. Ulaştığımız sonuç bundan ibaret.

Zaten yazımda da bunlar işaret edildi. Hem gerekçe bölümünde hem de metinler bölümünde anlaşmaya varılan, varılamayan ve üst komisyona gönderilen maddeler şeklinde.

Ben, bir gereksiz tekrarlama hâli vermemek bakımından bu özeti veriyorum. Zaten tek tek görüştüğümüz zaman da onlar önümüze gelecek.

BAŞKAN - Vardığınız çalışmanın ana yapısı bu. Çok güzel, çok istifadeli bir çalışma oldu gerçekten.

Efendim Başkan alt raporun tümü üzerinde...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Efendim, tümü üzerinde müzakere yapmıştık...

BAŞKAN - Hayır, Komisyon alt raporunun.

Tabiî maddelerine daha geçip görüşeceğiz de...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Gelen metin ondan farklı değil. O mevcut metinleri birleştirerek bir metin hâline getiriliyor; ama, söz almamış arkadaşlara yine bir imkân verin efendim.

BAŞKAN - Bu, tabiî, yeni bir komisyon raporu gibi prosedüre tabiî oluyor; o açıdan.

Peki, efendim, alt komisyon raporunun maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum:

MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN BAŞLIĞI İLE BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE BU İÇTÜZÜĞE BAZI MADDELER EKLENMESİ HAKKINDA İÇTÜZÜK TEKLİFİ

MADDE 1-

Millet Meclisi İçtüzüğünün başlığında ve içinde geçen;

- "Millet Meclisi" ibareleri "Türkiye Büyük Millet Meclisi";

- "Divan Üyesi" ibareleri "Katip Üye";

- "İdareci Üye" ibareleri "İdare Amiri";

- 1 inci maddesinde geçen "1 Kasım - 31 Ekim" ibaresi "1 Ekim - 30 Eylül" ve "dört yıl" ibaresi "beş yıl";

- İkinci maddesinde geçen "dörtyüz elli" ibaresi" beşyüzelli";

- 3 üncü maddesinde geçen "Türkiye Radyolarında" ibaresi "Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında";

- 4 üncü maddesinde geçen "Kasım" kelimesi "Ekim";

- 18 inci maddesinde geçen "10 milletvekili" ibaresi "20 milletvekili";

- 58 inci maddenin 4 üncü fıkrasında geçen "salt çoğunluğunun mevcut olmadığı anlaşılırsa" ibaresi, "en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa";

- 102 nci maddesinde geçen "Anayasanın 88 inci maddesinin 2 nci fıkrası" ibaresi "Anayasanın 98 inci maddesinin 3 üncü fıkrası";

- 106 ncı maddesinde geçen "ikiyüzyirmialtı" sayısı" ikiyüzyetmişaltı"

- 146 ncı maddesinde geçen "Anayasanın 79 uncu maddesi" ibaresi "Anayasanın 83 üncü maddesi";

- "Katip Üye, İdare Amiri" ibareleri bu yazılış sırasına göre ve "16 ncı madde numarası 17";

"17 nci madde numarası 16";

Olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- Yoklama istemi ile ilgili 58 inci maddesinde geçen (on);

- Kapalı oturum istemiyle ilgili 71 inci maddesinde geçen onbeş;

- Kanunun tümünün ve maddelerinin oylanmasında açık oy istemi ile ilgili 82 nci maddesinde geçen onbeş;

- Genel Görüşme istemiyle ilgili 100 üncü maddesinde geçen on;

- Gizli oylama istemi ile ilgili 123 üncü maddesinde geçen onbeş; sayıları yirmi; olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünde geçen;

- "Cumhuriyet Senatosu" "C.S. Başkanı", "C.S. Başkanlık Divanı", "C.S. Üyeleri" ve "Senatör" ibareleri,

- 21 inci maddesinde geçen "T.B.M.M." ibaresi ile "Karma" ibareleri;

- 24 üncü maddesinin tamamı;

- 32 nci maddesinin 2 nci fıkrasındaki "teklifte imzası bulunan senatörler" ibaresi,

- 77 nci maddesinin başlığında geçen "ve benimsenmeyen" ibaresi ile maddede geçen "Anayasanın 92 nci maddesi gereğince" ibaresi,

- 83 üncü maddenin üçüncü fıkrasında geçen "Genel Kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğuyla" ibaresi;

- 144 üncü maddenin birinci fıkrasının son cümlesinde geçen "C.S. Başkanlık Divanı ile anlaşmak suretiyle" ibaresi ve

- 147 nci maddenin son fıkrasının son cümlesi ile bu fıkradaki "sırf" kelimesi;

- 149 uncu maddede geçen "Türkiye Büyük Millet Meçlisi Kitaplık Karma Komisyonunca hazırlanıp, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu" ibaresi,

Çıkarılmıştır.

Çıkarılan 24 üncü maddeden sonraki numaralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- 43 üncü maddesinin sonuna "Şu kadar ki, bu haklarını komisyon Başkanının belirleyeceği uygun süre içinde kullanmaları gerekir" cümlesi ile,

- 50 nci maddesine 5 inci bent olarak "Meclis Soruşturması Raporları" ibaresi eklenerek bent numaraları teselsül ettirilmiş ve

- 52 nci maddesine "Meclis Araştırması" ibaresinden sonra "Meclis Soruşturması" ibaresi;

Eklenmiştir.

BAŞKAN - Görüldüğü gibi, bu maddede alt komisyon fazla bir değişiklik yapmadı. Esas itibariyle, bu madde, İçtüzükte geçen ibareleri, ifade ve deyimleri değiştirmeyi ve yeni Anayasa değişikliğiyle ortaya çıkan hükümleri, Anayasanın tüm metnine ithalini ve redaksiyonunu öngören bir çalışmaydı. Bu çalışmada, maddenin tümü üzerinde ittifak sağlandı; ancak, bazı mülahazalar

oldu. Özellikle Sayın Esengün'ün, bu konuda, 58 inci maddeyle ilgili görüşleri var. İsterseniz Sayın Esengün'e söz verelim. Düşüncelerini kısaca arz etsin.

Buyurun.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Tabiî, bu maddenin, bu şekilde inşallah İçtüzükte yer alması, İçtüzüğün daha iyi uygulanması yönünden faydalı olacaktır. Bizim, burada, itirazımız 58 inci maddedeki yoklamayla ilgili "yoklama isteyecek asgarî milletvekili sayısı"nadır. Şu andaki İçtüzükte, malum olduğu üzere, "on milletvekilinin yazılı önerisiyle" veya "ayağa kalkarak yoklama istemesi suretiyle" Genel Kurulda toplantı yeter sayısının olup olmadığı yolunda yoklama yapılabilir. Bu getirilen değişiklikle bu 20'ye çıkarılıyor. Bunun makbul hiçbir sebebi yok. Sadece milletvekili sayısının 450'den 550'ye çıkarılmış olması, yoklama isteyecek üye sayısının da bir misli artırılmasına gerekçe olamaz.

Halbuki, yoklama, yine malum olduğu üzere, Genel Kurulda çoğunluğun olmadığı anda istenen, o yola başvurulan bir metot. Çoğunluğun olmadığı bir anda 20 milletvekilini temin edip de yoklama istemek, azlığın olduğu yerde çokluğu aramak gibi bir çelişkiyi doğurur. Diğer maddelerdeki sayının 20'ye çıkarılması makuldür. Mecliste belli ... sayısı 20 olduğuna göre, belli işlemler için de 20 imzanın olması normaldir; ama, daha önce, hatta, zannederim 1973 tarihindeki düzenlemede bu yoklama üç veya beş milletvekilinin isteği üzerine yapılıyormuş. Şimdi, "10"u "20"ye çıkarmanın hiçbir gerekçesi yoktur. Pratikte yoklama isteğini çok zorlaştıran, Meclisi toplantı yeter sayısı olmadan çalışmaya zorlayan bir usul olacaktır. Geçen dönemde, ben iyi hatırlıyorum, çoğu zaman ya Anavatan Partisi -muhalefet, tabiatıyla, genelde bu yoklama isteğini dile getirir- bizden ilâve imza istemiştir veya bizim o milletvekilimiz o anda hazır olmadığı için ANAP üyelerinden ilave imza istemişizdir. Pratikte her zaman karşılaşılabilecek bir zorluktur. 20 imzaya çıkarmak demek, Mecliste, yoklama isteğini alabildiğine zorlaştırmak demektir. Dolayısıyla, hâlihazır durumun, "on imza"nın muhafaza edilmesini ben talep ediyorum. Başkaca bu madde üzerinde itirazımız yok.

Sayın Başkanım, arz ediyorum.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Çoğunluk isteyecek kadar dahi çoğunluk olamamasıdır.

BAŞKAN - Bu konu üzerinde söz almak isteyen?..

ALİ OĞUZ (İstanbul) - 1 inci madde mi, yoksa 58 mi efendim?..

BAŞKAN - 58 efendim.

Buyurun Sayın Oğuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım; 1 inci maddenin önümüze getirilen teklifte olduğu gibi, yine aynen huzura gelmiş olduğunu müşahade ediyorum.

... Senatoyla ilgili .... çıkarmışız; Anayasaya uyumlu hâle getirmişiz. Gerekli görülen değişikliklerin hepsini koymuşuz. Geriye kalan 20 maddeyi de bunun içine koysaydık çok rahat olurdu. Daha evvel Meclise giren kanunlar vardı ya üç nüshadan ibaretti, içerisinde İçtüzükle ilgili değişik teklifleri gelmişti son dönemde. Öyle yapsaydık daha kolay olurdu. Hepsini bunun içine koyardık. Şöyle bir değişiklik çıktı, böyle bir değişiklik çıktı diye. Ondan sonra, artık günlerce otururduk, elimize kalemi alırdık, aslı ne, niye değişmiştir, önümüzdeki İçtüzüğü ona göre tashih eder, kendimize göre bir düzene sokar ve aradığımız değişikliği de o maddelerde bulurduk. Burada hepsi bir torbanın içerisinde. Bunun içerisinde aradığımız değişikliği bulabilmek için herkes yine elindeki İçtüzüğü alıp kendisine göre tashih edecek, şu çıkarıldı, bu ilave edildi, bu çıkarıldı... Bu, yine, bir harita gibi olacak elimizde. Niye böyle yapıyoruz anlamıyorum. Yeni bir kanun mu geldi de, biz mi çağın gerisinde kaldık; çünkü, benim mezuniyetime 40 sene, 50 sene oldu. Herhalde çok gerilerde kaldım diye düşünüyorum. Bunu, araya araya, bunun içerisinde neler değişmiştir diye arayıp duracağız. Ben, bunun kanun yapmak fikrine uygun olduğunu da, pratik olduğunu da kabul etmiyorum. Bu sebeple diyorum ki, hangi maddede ne değiştireceğiz, onu kendi maddesine yazalım ve bu şekilde onu müzakere edelim. Sıhhatli bir şey çıksın karşımıza. Yoksa, bu paket değişikliklerle yapılan bu düzenlemenin uygun olmadığı kanaatindeyim. Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Ahmet Bey.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Efendim, benim her maddede bir iki teklifim olacak. Arkadaşlarımın konuşmalarına karşı düşüncedeyim.

Değerli Başkan, değerli arkadaşlarım; İçtüzükte "çekinser" biçiminde bir ibare değil, bir kavram veya terim yer almaktadır. Biraz, bu konuda komisyonu bilgilendirmek istiyorum. "Çekimser" sözcüğü dilimizde aşağı yukarı 40 yaşında olan bir sözcüktür. "Çekinser" adı altında, hiçbir sözlüğümüzde, sözcük yer almamaktadır. 1973 İçtüzüğü çıkarılırken Anayasa Komisyonunda sadece bir cümlecik var: "Çekimser" yanlış olduğundan "çekinser olarak değiştirilmesi" denmiştir. Oysa gerek morfolojik gerek semantik yapıda kavramın doğru karşılığı, yani sözcük çekimserdir. Ayrıca, kullanım şıklığı da bu kavramda düğümlenmektedir. Bütün parlamento hukuku kaynaklarında ve anayasa hukukunda ve bu konudaki monografik araştırmalarda İçtüzüğe rağmen "çekinser" değil, "çekimser" kavramı, terimi yer almaktadır.

Sayın Başkanım, 1 inci maddenin "İdareci Üye" ibareleri "İdare Amiri" bölümünden sonra "çekinser" sözcüğü veya terimi veya kavramı "çekimser" şeklinde değiştirilsin diyorum.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Nerede dediniz Ahmet Bey?

AHMET İYİMAYA (Devamla) - 1 inci madde, beşinci satır olarak şöyle diyelim "çekinser" sözcüğüne terimi veya kavramı ne derseniz "çekimser" diyelim; önerim o.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Nerede efendim? Yok ki...

İHSAN ÇABUK (Ordu) - İlave edelim diyor yani.

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Teklifim var...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Nereye koyuyoruz?

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Beşinci satırdan sonra altıncı satır olarak koyuyoruz. "Çekinser" kelimesi, sözcüğü, terimi veya kavramına "çekimser" diyeceğiz.

Efendim, sayıların değişimine, ben, yani, 20 olsun, 10 olsun... Parlamentolar çalışmamak için değil...

ATİLA SAV (Hatay) - 115'te var...

AHMET İYİMAYA (Devamla) - 115'te var, başka maddede olabilir, gerekçede olabilir.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Ben görmedim; ama, olabilir...

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Efendim, Sayın Esengün'ün, aslında, çekimserle ilgili özet bilgi verdim. Yoklama istemi yeter sayısı 10 mu olsun...

BAŞKAN - Bu çekinser konusunu biraz irdelemek istiyorum müsaade ederseniz.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Affedersiniz...

BAŞKAN - Buyurun.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Bostancıoğlu'nun bir sorusu oldu, ben yanlış cevapladım. Türk Dil Kurumundan henüz cevap gelmedi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden geldi. Yanlış ifade ettim.

Teşekkür ederim.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Gördüm... Onları gördüm...

Sayın Başkanım...

BAŞKAN - Buyurun Sayın Bostancıoğlu.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Sayın Başkanım, kıymetli meslektaşlarım; çekinser ve çekimser kelimeleri üzerine, bu dönemde, yoğun bir tartışma başlatıldı. Bunu ben de inceledim; çekinser mi, çekimser mi diye. Bunu incelerken, dil konusunda çok titiz olan Genel Başkanım Sayın Ecevit'in

yanlış yapmayacağı önyargısından hareket ettim. Türk Dil Kurumu lügatlarını araştırdım, Osmanlıca lügatları araştırdım. Türk Dil Kurumunun en son baskısını derleyen kurulun üyeleriyle görüştüm. Türk Dil Kurumunun Başkanıyla görüştüm. Şu cevabı aldım -çarpıcı cevap şu- "Türk Dil Kurumu sözlüğünde çekinser kelimesi yok; ancak, eğer, 1973 yılından beri, Türkiye Büyük Millet Meclîsi İçtüzüğünde varsa, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanının hemen arkasında yazılı ise, oylamada eklenmeli kullanılan makinelerde varsa; yani, bu, hayatta var ise, sözlükte bulunmaması bizim hatamızdır." Başkanın kullandığı cümle bu.

Çekimser, çekinsere gelince, gülümser, karamsar gibi kelimeler, anolojik baskıyla, çekinseri çekimser yapmıştır. Çekinmek; çekince koymak; çekimseri izah ederken dayandığım kaynaktır. Çekinser oy, aslında, kabul eden; fakat, çekinceleri olan oydur. Çekinser oy, red oyu değildir. Sözlükteki müstenkif; karara katılmamaktır. Yeni bir kavramdır bu, karara katılmamaktır. Analojiyi şöyle tarif ettiler: Analoji, dilin kullanılan şekline ses olarak, fonetik olarak uymayan, bu nedenle de, baskıyla değişen kelimeler olarak verdiler. Baskıyla değişen. Doğrusu, özü, çekinmektir. Çekimle ilgisi yok bizim oyumuzun, çekmekle, çekimle ilgisi yok, çekinmekle ilgisi bizim oyumuzun, çekinceyle ilgisi var. Bu nedenle, çekinser doğrudur. Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden birtakım hocaların görüşleri sizlere dağıtıldı. Ben, o hocaların kürsüleriyle ilgili araştırma da yaptım; tasavvuf edebiyatı, divan edebiyatıyla ilgili Türk Dili hocalarının görüşü olduğunu anladım; ancak, Türk Dil Kurumundan bir cevap da henüz gelmediğinden, bu tartışmanın, Türk Dil Kurumundan gelecek cevaba ertelenmesini; doğrunun çekinmek, doğrunun çekinser olduğu kanaatimi bilgilerinize arz ediyorum.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Efendim, Değerli Komisyon Üyemizin bu konudaki açıklamaları üzerine, ilave açıklamalar...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Bir paragraf atladım, izin verirseniz onu da söyleyeyim.

Şimdi, dilimizde bazı yanlışlar vardır. Örneğin, Fransızcada "cent" hem "sız" anlamına gelir, "cent numero" numarasızdır hem de sayısal olarak 100 anlamına gelir. Birisi kalkmış, Fransızların "cent numero" dediği "numarasız" dediği terime yüznumara demiş; biz, helaya yüznumara demişiz. Yok böyle bir şey; yanlış kullanılmış. Yanlış örnek olmaz. Cent numero, Fransızcada "numarasız" demektir. Yüznumara demek değildir; ama, halkımız hâlâ "yüznumaraya gidiyorum" diyor. Yok, yüznumara değil orası, bildiğimiz anlamda tuvalet. O nedenle, yanlış kullanılma bize örnek olmasın diyorum. Arz ediyorum.

BAŞKAN - Tabiî, bu, son derece akademik bir tartışmayı ihtiyaç gösteriyor. Gücümüz yettiğince, doğrusunu bulmaya gayret edelim.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Dil Kurumunu bekleyelim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Bir defa, Sayın Başkanım, bizim İçtüzük hukukunda "çekinser" terim olarak yer almasına rağmen, anayasal anlamı üzerinde tartışılmamış. Fransa'da bu tartışılmış. Fransa İçtüzüğünde var ve orada açıkça söylüyor, diyor ki "çekinser, reddede katılmamaktır, kabule de katılmamaktır." Bu terim de Fransız İçtüzüğünden alınmış, gelmiş. Yani, çekinserin semantik olarak, anlam olarak, bazı ihtirazî kayıtlarla kabule iştirak şeklinde bir fonksiyonu yok, anayasal anlamı yok. Biz, isteyerek de bir sözcüğe, istediğimiz anlamı yükleyebiliriz; tarih içerisinde bir sözcük teşekkül eder, terime dönüşür.

Açıklayıcı bilgiler vereyim. Bizim dilimizde, im sa ve geniş zaman ortacıyla, ya isme ya sıfata veya dönüşsüz fiile eklenerek terim veya sözcük türemektedir. Gülmek ünse; gülümsemek, dönüşlü; çekmek, çekimser; çekmek, dönüşsüz; çekinmek dönüşlü, edilgen, lazımî. Bir tane sözcük yok. Çekinser, anlamı bakımından da çekinmek, bir şeyden korkmak, ürkmek anlamındadır. Yani, baskıya dayalı bir kaçınmadır, sistemden kaçmadır veya oya katılmamadır. Anlam bilgisi bakımından, morfolojik bakımdan da ve bütün anayasacılar, İçtüzüğe rağmen, Erdoğan Teziç Parlamento hukukunda, kanun kavramında bilinçli olarak Ergun Özbudun... Sadece bir sözlükte var onu da söylemeyeceğim.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Var yani...

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Yok... Sadece, Armağan, içtüzükleri yazarken, İçtüzükte geçen termoloji karşılığı olarak kullanıyor ve başka hiçbir sözlükte yok.

BAŞKAN - Yani, buradan almış.

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Evet, buradan almış.

Efendim, şu olabilir, doğrudur; bugün, Türkçe sözlükte yer almayan bir kavramın, Türkçe bir kavram olmadığı veya doğru bir kavram olmadığı söylenemez; ama, Türkçe sözlüklerde yer almaması da önemli bir karinedir. Bilinçli olarak yer almamıştır; çünkü, bakın, yasama sözlüğümüz var, Türk Dil Kurumunun taraması var; Anayasayı da taramış, İçtüzüğü de taramış ve eski dönemde taranmış Yasama Sözlüğü var. Çekinser'i özellikle orada kullanmıyor. Bu dil yanlışı diyorum. Kullanım şıklığı da yok efendim; yani, mecbur değil ya, çekimser yerleşmiş. İçtüzükte bir sözcük koyarak, millet kullanmamışsa, Anayasa bilimcileri kullanmamışsa, biz de, hâlâ dil kullanımı bakımından zorluk içerisindeysek, bilemiyorum, bir zevk uğruna veya bir müze uğruna, onu, dilimizde kullanılmış olarak getiremeyiz diyorum ve şu Komisyonun, şu bilgi içerisinde bu konuda karar verebilecek kemal ve sıfatta olduğunu kabul ediyor, takdirlerinize arz ediyorum.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Efendim, Türk Dil Kurumuna yazdığımız yazının cevabına inhisar edelim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Beklemeyelim...

BAŞKAN - Buyurun Sayın Altınsoy.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Efendim, tabiî, dil uzmanı değilim. Onun için, pek fazla, derinliğine bir ilmî mütalaa serdetmeyeceğim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ahmet Bey gibi diyorsunuz değil mi efendim?

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Kimseyi kastetmedim efendim. Kendimin uzman olmadığını söyledim.

Efendim, iki tane eski tabir vardır. Birisi "sui misâl emsal olmaz" yani, kötü örnek, örnek değildir. İkincisi de "galatı meşhur, fasih-i mehcûrdan evlâdır".

Şimdi, ikisinden birisini tercih etmek mecburiyetindeyiz. Yanlışsa, yanlışı emsal olarak almak doğru değildir; ancak, neyin yanlış, neyin yanlış olmadığı belli değil. Çekinser, normalde, çekinmek mastarından türetilmiş gibi görünüyor; ancak, Türk Dil Kurumunun böyle bir kuralı olmadığı için, her kelimeyi kendine has özellikle türettikleri ve ürettikleri için, böyle bir kurala ille de riayet edeceğiz diye bir mecburiyeti yok. Zaten, onlar da mecbur olmamış. Şimdi sayabilirim, bir sürü kelime var, hiçbirisinin dil kuralıyla alakası yok; ama, Türk Dil Kurumunun tarama sözlüklerinde var, geçmiş oraya. Çekinser, her nasılsa geçmemiş.

Eğer, çekimseri bir galatı meşhur kabul ediyorsak; yani, çok söylenen yanlış kabul ediyorsak, artık doğru olmuştur; lügati fasihten evvel gelmesinde fayda var. Ama, kullanılıp kullanılmadığını bilmiyoruz; çünkü, zaten, çekinser de söylesek, çekinserin, Türk dilinin kendi öz kurallarına uyduğunu kabul etmek mümkün değil. Gülümser vesaire var da; bunlarda da, bakın, gülmek mastarından gülümser var; Gülser demiyor. Onun için, herhangi birinin kabulü o kadar mühim değil. Yalnız, bir şey işaret etmek istiyorum. Efendim, benim bildiğim kadarıyla, oyun üç şekli vardır; kabul, red ve müstenkif; yani, kabul, kabulse kabul, red de malum; müstenkif olmak, her ikisinde de olmamak demektir. Yani, bu işte çekincesi var demektir, korkusu var demektir, bu işin üstüne gidemiyor, fikri yok demektir. Bir dördüncü manası yoktur. Kabuldür; ama, kabul değildir, bazı mülahazaları vardır; yanlıştır. O dördüncü bir mana olur; üç türlüsü vardır, dördüncü türlüsü yoktur. Müstenkif ise -Türkçe söylersen, çekimser deyin, çekinser deyin- benim bu işte fikrim yoktur, korkuyorum, söylemiyorum demektir.

ATİLA SAV (Hatay) - Bu konuda o kadar düşündüm ki, birine katılmıyorum, benim itirazlarım var demektir. Çekince koymak... Nedir çekince koymak?

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Kabul veya reddetmiyorum, fikrim yok demektir efendim.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Olur mu efendim.

BAŞKAN - Sayın Sav, buyurun.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, değerli üyeler; sanıyorum ki, arkadaşlarımın konuşmalarıyla olay aydınlandı. Gerçekten, bu bir galatı meşhur; yani, çekinser sözcüğü, dilimizin yapısına uygun bir sözcük değil, bir türetme biçimi değil. Yirmiüç yıldır kullanılıyor, 1973'ten bu yana. Onun için, sözlükler de alabilirdi, Sayın İyimaya haklıdır. Anayasada bulunan veyahut İçtüzükte bulunan bir deyim yanlış da türetilmiş olsa, kullanıma girmiş olduğu için, dilin çevriminde bulunduğu için, sözlüklerde de yer alabilir; ama, bu kayıtla yer alır.

Şimdi, biz, İçtüzüğü düzeltiyoruz, yeniden elden geçiriyoruz; yanlış olarak kalmasını istemeyenler var, ben de onlardan birisiyim. Çekimserdir doğrusu, çekimser olarak yazılması gerekir. Birçok kuruluşların tüzüklerinde, yönetmeliklerinde de, sözcük, çekimser olarak geçmektedir; yani, günlük hukuk dili kullanımında da böyledir. Onun için, ben, Sayın İyimaya'nın önerisini destekliyorum. Yeri ve zamanı gelmişken, dilimize sonradan nasıl girdiği de çok belli olmayan bu sözcüğün "çekimser" olarak düzeltilmesi önerisine katılıyorum. Sayın Bostancıoğlu arkadaşımın, Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden gelen açıklamayı; yani, bu işin tam uzmanı olmayan kişiler yapmıştır görüşüne de katılmıyorum.

Şimdi, bunların arasında, bir kere, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün Başkanı, bunun uzmanı diye bildiği arkadaşlarına sormuş, sonra Mustafa Canpolat ile ben, Türk Dil Kurumunda yıllarca birlikte çalıştık. Mustafa Canpolat Türk Dili Profesörüdür. Bu itibarla, olayı bilir, görüşü de doğrudur. Bu nedenle, zamanı da gelmiş olan bu değişikliğin yapılması yolunda oy kullanacağımı bilgilerinize sunarım efendim.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Korkmazcan.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, bu konuda ben de görüşlerimi açıklamak istiyorum; çünkü, bugün, kayda geçmekte olan tutanaklar, Genel Kuruldaki müzakereler sırasında da dikkate alınacaktır zannediyorum.

Şimdi, bu kelimeyle ilgili ayırımı yaparken, iki konuyu da birbirinden ayırmamız gerekiyor. Birisi, herhangi bir konuda oylama yapılırken, oylamaya katılanların aldığı tavırdır; bir başkası, herhangi bir konuda bir görüş belirlenirken, bir rapor hazırlanırken, o raporu hazırlayan veya görüşü belirleyen heyette bulunanların durumunun belirlenmesidir. Bu ikisini karıştırırsak, kelimeyle ilgili tartışmamız da birbirine karışmış oluyor.

Oy konusunda, aynen, Sayın Altınsoy'un ifade ettiği gibi, üç çözüm yolu var -İçtüzükte de öyle- ya kabul edersiniz veya reddedersiniz veya müstenkif kalırsınız eski tabirle. Biz, çekinser veya çekimser kelimesini bu tabloda yerleştirmeye çalışır isek, o zaman, kesin olarak, çekimser kelimesi öneriliyor bilim adamları tarafından. Yani, bir oylamada, oy veren kişinin üç tavrı olabilir, kabul şeklinde olabilir, red şeklinde olabilir veya çekimser olabilir. Ama, Sayın Metin Bostancıoğlu arkadaşımızın bir başka kavrama, bu kelimeyi yerleştirmeye çalıştığını görüyorum izahlarından; o da heyet hâlinde hazırlanan bir metin veya rapordaki katılanların tutumlarını belirleme hususudur. Bizim alt komisyonumuz çalıştı, alt komisyonun metnini kabul edenler var. Hiçbir kayıt koymadan, bu metnin tamamına katılıp, imzalayan arkadaşlarımız var. Onlar kabul demişlerdir. Bir de tümüyle raporu reddeden arkadaşlarımız var; onlar da muhalifim diye yazmışlardır altına. Bu iki türlü olabilir, muhalifim der tek kelimeyle, İçtüzükteki bazı haklarını da korumuş olur komisyon üyesi. Muhalif olursa, Genel Kurulda teklif aleyhine söz almak ve önerge vermek hakkını da saklı tutmuştur. Muhalif olmanın bir başka şekli var; muhalefet şerhim eklidir diye yazılır, bir kısmına muhalif olduğunu ifade eder, hangi kısımlara muhalif ise, onları da açıkça bir rapora ek olarak sunabilir kişi. İşte, çekinser kelimesi, burada hayat bulabilir; yani, böyle bir raporun hazırlanmasına katılan kişi, kapıdan çıkarken, komisyon odasından çıkarken, siz raporla ilgili ne yaptınız, tutumunuz neydi denildiğinde "ben çekinserdim" diyebilir. Çekinserdim, yani, bazı maddelere muhalifim, bazı hususlara muhalifim, bunları da açıklayacağım anlamında, burada hayat bulabilir bu kelime. Eğer, çok arzu ediliyorsa, İçtüzükte bu hususları düzenleyen; yani, rapor tanzimi, rapor tanzimine katılan heyet üyelerinin söz haklarını saklı tutmaları gibi ibareler koymalarında, o kişiyi tek kelimeyle ifade etmek istiyorsak, o kişi, komisyonun çekinser üyesi olabilir. Böyle bir anlam yükleyerek, bunu bir yere kaydedebiliriz; ama, oylama konusunda, oy vermek hususunda, çekinser kelimesi, gerçekten, yerine oturmamıştır, müstenkif kelimesinin yerini tutmamıştır ve bizim şu ana kadar tespit edebildiğimiz bilgiler itibariyle de bunun yerine çekimser kelimesinin kullanılması uygun olacaktır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Altınsoy.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Efendim, ben, Sayın Korkmazcan'ın son mütalaasına iştirak edemiyorum. Şimdi, o zaman, üç şeklini koyduk. Herhangi bir müzakerede yazılan bir raporun, hazırlayanlar tarafından kabulü, reddi veya -müstenkiflik yoktur orada- kaydı ihtirazı vardır. Kaydı ihtiraz; ihtiraz kaydıyla. Bunu, şimdi, öztürkçeye...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Çekinser...

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Affedersiniz, çekimser değil, çekince olarak. O ayrı bir tabir ve ayrı terim. Bununla alakası olmadığını işaret etmek istedim.

Çekince denilmiş; doğrudur yanlıştır, bilemem de, bir karşılık bulunmuş; ama, müstenkifle kaydı ihtirazı başka şeylerdir.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, ben de zaten başka şeyler olduğunu söyledim. Müstenkifin yerine bu kelimeyi kullanamayız dedim; ama, kaydi ihtirazi ile kabul oyu veren üyenin durumunu izah edebilir. Hatta şunu da söyledim: Böyle bir Komisyon odasında kaydi ihtiraziyle; yani, bir açıklamayla kabul etmiş olarak çıkan kişi, senin bu komisyon raporu üzerindeki durumun nedir denilirse, ben çekinserdim diyebilir dedim. Bu kelimeye böyle bir hayat alanı sağlayabiliriz dedim. Tamamen dilimizden silinmesi yerine, böyle bir hayat alanı hazırlayalım. Yani, zannediyorum ki, pek farklı düşünmüyoruz Sayın Altınsoy'la da; ama, Sayın Altınsoy, böyle bir hayat alanı bulmaya da lüzum yoktur demiş oluyor netice itibariyle. Ben, farklı bir yaklaşımı ifade ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Zannederim, konu olgunlaştı. Uygun görürseniz, tabiî, burada, bu kelimenin çekinser mi, çekimser mi olmasının, yasama faaliyetlerindeki en etkili alanı oylamadır. Yani, bunun dışındaki alanlarda ifade ettiği manalar tabiî, değişik olabilir. Her iki çekinser sözcüğüne, oylama dışındaki fonksiyonlarda bir tanımlama yapmak imkânı vardır, bir noktada bunu kullanma imkânı vardır. Fakat, tabiî, burada, Meclise indirdiğimde, benim dikkatimi çeken konu olarak hayret ettim, karşımda 1983 yılında oturduğum zaman, koskoca Meclis bu yanlışlığı nasıl görmemiş, çekinser yazıyordu ve duymadığım bir kelimeydi. Sonradan onun doğru olduğu, esas "çekimser" kelimesinin burada kullanılmaması gerektiği konusunda Mecliste bir karar hâkim oldu ve bugüne kadar, biz, bu şekilde, bunu getirdik. Ama, şu tartışmalardan anlıyorum ki, burada, bu, son olarak Türk Dil ve Edebiyat Bölümü Başkanlığındaki profesörlerin göndermiş olduğu görüşlerden de anlaşılıyor ki, anonim mahiyette kullanılan, halka mal olmuş ve manası üzerinde tereddüt olmayan kelime çekimser kelimesi olarak ortaya çıkıyor.

Şimdi, tabiî, Türk Dil Kurumundan henüz cevap gelmedi. Bu cevabın gelmesi ve konu üzerinde müzakereye uygun görülmesi hâlinde -ben bu maddeyi oylayacağım da- yeniden ele almamız fikrî müzakere yoluyla mümkün olacaktır. O bakımdan, uygun görürseniz, bunun iki şeklinden çekimser olarak kabulünü oylarınıza sunuyorum:

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Önce, bekleyelim mi, beklemeyelim mi?

BAŞKAN - Öyle mi efendim?

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Evet... Bekledikten sonra, beklemeyelim kararı çıkarsa, o zaman, oylama...

Bekleyelim mi, beklemeyelim mi Sayın Başkanım, önce o. En yetkin, en son sözü söyleyecek kuruluşu beklemeden biz mi karar verelim, yoksa bekleyelim mi; önce buna karar verelim. Ondan sonra, eğer, Sayın Komisyon beklemeyelim derse, o zaman, diğerini oylayalım.

BAŞKAN - Aslında, ben, takdim tehir yapmıştım; yani, sizin duygularınızı bir cümleyle ifade etmiştim, tekrar mütekerrir müzakere yolunu açık bırakmış, orada sormayı düşünmüştüm. Yani, bu, eğer, Türk Dil Kurumundan değişik bir düşünce gelir de, bunu, burada, yeniden müzakereye değer görürseniz, o zaman, onu yeniden müzakere yoluyla görüşülmesini; çünkü, beklemek de işime gelmiyor doğrusu, mesafe almamız lazım, bu maddeleri geçmemiz lazım, bir hayli sıkışık gündemimiz var. Şimdi, burada, görüş de oldukça önemli oranda, ana çizgileri itibariyle ortaya çıktı, belli oldu. Bu bakımdan, filan görüş gelir de, acaba, farklı bir görüş gelir mi diye komisyonda beklemeyi, ben, şahsen şekil bakımından uygun görmüyorum; ama, sizin dediğiniz gibi, o gelirse, o zaman müzakereye açarız, yeniden döner, o maddeyi tek kelime olarak müzakere ederiz. Çünkü, maddede birçok husus var. Yani, o bakımdan, ben, maddeyi bekletmeyi uygun görmüyorum.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Şimdi, Başkanım, bu 115'te geçiyor yanılmıyorsam. Ali Beyin bir teklifi vardı demin; her maddeyi ayrı ayrı düzenleyelim diye. Eğer, biz, beklemeyi düşünürsek -ki, doğrusu odur, en yetkili kuruldan cevap bekliyoruz- o zaman -Ahmet Beyin önerisi- 115 inci maddede geçen "çekinser" kelimesinin çekimser olarak değiştirilmesi diye teklif eder Ahmet Bey; biz de, onu, Türk Dil Kurumundan gelen cevaba göre karara bağlarız. Bir madde ayrı bir madde olur; yani, 1'in içine sokmayalım. Ahmet Beyin önerisini, 115 inci maddede bir değişiklik önerisi olarak düşünelim.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sayın Başkan, usul hakkında bir ricada bulunabilir miyim?

BAŞKAN - Buyurun efendim.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Bu terimi kullanmaya biz mi karar vereceğiz, Dil Kurumu mu karar verecek? Dil Kurumu karar verecekse, öyle bir niyetimiz varsa, o zaman, bunu hiç oylamayalım. Onların emrettiğini buraya koyalım. Eğer, biz karar vereceksek, o zaman, şu müzakerenin ışığında bir oylama yapmak hakkımız.

BAŞKAN - Şüphesiz biz karar vereceğiz; fakat, tabiî, yardımcı kurumun katkısıyla...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Bilimin ışığında karar vereceğiz.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Bilim, kendisi yazmış, siz de tetkik etmişsiniz, bugüne kadar bir şey söylememişler, bundan sonra söyleyecekleri biraz da layihalardan çıkacağa benzer.

BAŞKAN - Bu işin uzmanı olan bir kuruluşun görüşlerini almak da, tabiî, bizi birçok açıdan rahatlatır Sayın Başkan.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Efendim, zatı âliniz tetkik ettiğini söyledi. Bugüne kadar bir şey söylememişler.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Bir bölgede bir kelime geçiyor; bölgede kullanılıyor. Diyelim "emmi" o sözlüğe girmemişse, dilimizde yok diyemeyiz buna biz. Dilimizde var deriz buna. Onu söylüyorum.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Efendim, bu konuda biz karar vereceğiz. Onlar karar verememişler, bugüne kadar zaten üzerinde durmamışlar. Bir de fikirleri yokmuş, bundan sonra...

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Bostancıoğlu'nun önerisinde usul bakımından şu sıkıntı doğabilir. Şimdi, Sayın İyimaya, 1 inci madde önümüzdeyken, 1 inci maddeye bir tümce eklenmesini önerdi. Bu usul yönünden mümkün. Eğer, bunu 115 inci maddeyle, sırası geldiğinde görüşelim dersek, 115 inci madde gündemimizde yok. O zaman, Başkanlıktan öneri gelmesi lazım; yani, işi pratikleştirmez, tersine, güçleştirir. Oysa, sizin öneriniz son derece makul, rasyonel; yani, biz, bunu, burada karara bağlarız, şöyle ya da böyle. Eğer, onu değiştirmemizi gerektiren bir yeni durum ortaya çıkarsa, Genel Kurula sunmadan önce, yeniden tekriri müzakere, görüşmenin yinelenmesi istenir ve karara bağlanır. Onun için, yürüyelim.

BAŞKAN - Ben, bu konuyu önce çekinser veya çekimser olarak...

Önce çekimseri -çünkü, çekinser yazıyor- aykırıyı oyluyorum:

Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir...

Çekinseri kabul edenler...

Çekimseri bu şekilde kabul edilmiş olarak metne ilave ediyoruz.

Diğer bir aykırılık, 58 inci maddedeki yoklama istemine ilişkin Sayın Esengün'ün teklifidir. 10 olarak yapılması hususu teklif edilmektedir.

Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

1 inci maddeyi yapılan değişikliklerle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, 2 nci madde Komisyonda aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatil.

Madde 5.- Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir.

Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer.

Bir yasama yılı içinde üç aydan fazla tatil yapılamaz.

BAŞKAN - Buradaki değişiklikler; Cumhuriyet Senatosuna ilişkin hükümler buradan çıkarılmış oluyor ve aynı zamanda "5 aydan fazla tatil yapılamaz" hükmü Anayasaya uygun şekilde 3 aya indiriliyor.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 3.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatilde ve aravermede toplantı

Madde 7.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, tatil veya araverme sırasında Cumhurbaşkanı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılması hâlinde, belirtilen gün ve saatte toplanır.

Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı gerekli gördüğünde doğrudan doğruya Meclisi toplantıya çağırabilir. Üyelerin beşte birinin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini ise en geç yedi gün içinde yerine getirir.

Bu çağrılarda, toplantı gün ve saatinin ve toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır.

Birleşim yeterli çoğunlukla açıldığında, Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatile veya ara vermeye devam olunur. Yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrı düşer.

BAŞKAN - Bilindiği gibi, tatilde, ara vermede toplantı maddesi, Meclis İçtüzüğüne girmeden önce bir uygulamadan geçilmiş bir maddedir. Bu bakımdan, bu tecrübeden istifadeyle bazı hususlar değiştirildi. Aynı zamanda, Anayasada yapılan değişiklikler buraya intikal ettirildi. Malum, parlamenter sayısı 450'den 550'ye çıkarıldı. Orada da 90 milletvekilinin imzasıyla Meclisin toplantıya çağırılması öngörülmekteydi. Beşte biri olunca, orada da beşte bir imza lazım; 110 oluyor. Beşte bir şeklinde bir değişiklik yapıldı ve 7 nci

maddenin son paragrafına, son cümle olarak "yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrının düşeceği" hükmü ilave edildi. Bu da, tabiî yeniden tekrar tekrar Meclisin toplantıya çağırılmasının önlenmesine matuf bir değişiklik oluyor.

Bu maddeyi müzakereye açıyorum efendim. Söz isteyenler var mı?

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Alt Komisyon olduğu gibi kabul ettiği için müzakeresine geçebiliriz.

BAŞKAN - Maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Maddenin üçüncü fıkrasının ikinci satırında "ayrıca üyelerin" bir "ayrıca" tabirinin eklenmesi; çünkü, ayrı bir işlem var orada. "Ayrıca" düşünülebilir.

ATİLA SAV (Hatay) - Gerek yok efendim. İki olasılık var: Birincisi, doğrudan, resen Başkanın çağırması; ikincisi, belli sayıda milletvekilinin imza toplayıp başvuru yapması.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - "Ayrıca" tabiriyle burada belirleniyor.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - İki ayrı cümle zaten, cümleler ayrı.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Birinde zorunluluk, birisinde ihtiyarî.

ATİLA SAV (Hatay) - Birisinde resen kullanıyor yetkiyi, ötekinde istek üzerine yapmak zorunda olduğu bir işlemi yapıyor. "Ayrıca" kelimesine gerek yok. Onun için, iki fıkranın arka arkaya gelmesi daha doğrudur efendim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Anayasadaki yazımı da öyle.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Son cümle "yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrı düşer." Bunu önleyecek bir madde var mı? 120, 132 ile bir çağrıya...

- O çağrı düşer, başka bir daha çağırmaz diye bir şey yok.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Olmadı o. Şimdi, 15-20 gün sonra tekrar 130 milletvekili...

ATİLA SAV (Hatay) - Alt komisyonda şunu düşündük: Meclis tatildeyken veya ara vermedeyken çağrı yapılırsa, toplantı yapılacak, yeter sayı varsa toplantı açılacak; yoksa, olağan düzende Meclis Başkanı ara verir, 1 saat sonra, 1 saat sonra, 1 saat sonra veya ertesi gün toplanmak üzere. Bu, onu önlüyor efendim. Toplantı, olağanüstü toplantıdır. İsteyenlerin isteği üzerine toplanmıştır. Çoğunluk varsa açılır, çoğunluk yoksa öneri düşer.

CEMİL ERHAN (Ağrı) -Tekrar toplantıya çağrılabilir.

ATİLA SAV (Hatay) - O çağrı da ayrı bir çağrıdır zaten.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Tabiî, ayrı; ama, yeterli çoğunluk sağlanmazsa... Bu, o gündeme aittir.

ATİLA SAV (Hatay) - Bu, o çağrı değil; o çağrı bir defa. Olağanüstü; oldu oldu, olmadı düştü. O ikinci toplantıyı çağıranlar farklı insanlar olabilir, sayı daha çok olabilir; ayrı bir şey o.

BAŞKAN - 3 üncü maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4 üncü maddeye geçmeden önce, Sayın Oya Araslı'nın bir teklifi var. Sayın Sav, buyurun.

ATİLA SAV (Hatay) - Oya Araslı'nın önerisi şu: Madde 9'un aşağıdaki şekilde değiştirilmesi önerisi. Başkanlık Divanı, 1 Başkan, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca kabul edilecek sayıda başkanvekili, idareci üye ve divan üyesinden kurulur. Bunu, 11 inci maddeyle birlikte açıklarsam amaç daha iyi anlaşılacak. Madde 11: "Başkanlık Divanındaki başkanvekillikleri oranı en yüksek olan siyasî parti grubundan başlayarak sırayla dağıtılır. Bu dağıtımda her siyasî parti grubuna en az birer başkanvekilliği verilir." Yani, bugün, İçtüzüğün 9 uncu maddesinde 4 başkanvekili ve yeteri sayıda yahut Başkanlık Divanının uygun göreceği ve önereceği sayıda idareci üye ve kâtip üye seçilir diyor. Aynı esnekliği ve takdiri Başkanvekilliği için de koyalım İçtüzüğe ve bunu dağıtırken de grupların hepsine birer başkanvekilliği düşecek şekilde yahut en az birer başkanvekilliği düşecek şekilde dağıtım yapılsın deniyor. Öneri bu; bilmem iyi anlatabildim mi...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ne gibi bir değişiklik getiriyor?

ATİLA SAV (Hatay) - Yani, bugün beş grup var, beş başkanvekili olacak. Yarın üç grup olabilir, o zaman üç başkanvekili olabilir ya da uygun göreceği, Başkanlık Divanının önerisiyle dört başkanvekilliği olabilir. Tıpkı, bugün idare amirliklerinde olduğu gibi. İdare amirlikleri, mesela, artırıldı. Bu döneme özgü, geçen dönemden farklı olarak artırıldı ve daha çok sayıda idare amiri görevlendirildi. Bu esnekliği sağlasın. Önerimiz o. Dört, saymaca bir hükümdür, katıdır, kısıtlıdır, kısıtlayıcıdır. Başkanlık Divanının, diğer organları, makamları için nasıl bir esneklik tanıyorsa Başkanlık Divanına, başkanvekilliği için de aynı esnekliği sağlasın. Öneri bu efendim.

BAŞKAN - Öneri üzerinde müzakere açıyorum.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Alt komisyonun endişeleri yerindedir. Beş, sonra altı, sonra yedi grup teşekkül ederse, bol bol başkanvekilliği, her birine bir makam, her birine bir otomobil, her birine bir düzen uygulamak suretiyle problem olabilir. Belli bir sayıda dondurmakta fayda olduğunu düşünüyorum.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Ayrıca, başka bir gerekçe var Sayın Başkanım, alt komisyonda bu önerinin benimsenmemesinin. İşin pratiği

bakımından beş altı başkan olması hâlinde, nöbet süresi çok uzun zaman sonra gelecek ve başkanın iç düzen kurallarını uygulaması bakımından, hafızasında, pratiğinde yerleştirmesi bakımından bir zorluk çıkacak diyorum; yani, yönetim bakımından da bir insicamsızlık, bağlantısızlık ortaya çıkacaktır. Diyelim ki, iki ayda üç ayda bir sıra geldi; âdeta, yeni bir başkan gibi başkanvekilliği ortaya çıkacak.

BAŞKAN - Bu konuda görüşü olan başka üyemiz var mı?

Buyurun.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Her ne kadar seçim sistemi bu kadar çok grubun oluşmasına müsait değilse de, -partilerin muhtemelen parçalanması hâlinde, dört, beş, altı parçaya bölünmesi de ihtimal dahilindedir. Onun için ben de biraz sakıncalı buluyorum. Bu şekilde, her gruba bir başkanvekili...

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Konu zannederim aydınlanmıştır. Sayın Oya Araslı'nın önerisini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Dördüncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 4.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Başkan seçimi ve süresi

Madde 10.- Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenin görev süresi üç yasama yılıdır.

Siyasi parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi aday gösterme suresinin bitiminden itibaren on gün içinde tamamlanır.

BAŞKAN - Bu madde, alt komisyonda, olduğu gibi kabul edilmişti.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Aslında Anayasayı değiştirmek lazım. Büyük bir heyecanla seçimler yapılıyor; geliyoruz buraya, on gün askıya alıyor Meclis.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Ona soğuma süresi diyorlar Anayasa Hukukunda; normaldir.

BAŞKAN - Maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

BAŞKAN - 5 inci madde üzerinde Sayın Esengün'ün bir teklifi var. Sayın Esengün, açıklama yapar mısınız.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Arz edeyim efendim. Teklif metni aynen şöyle: Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanvekilleri, İdare amirleri olacak, burada bir yazım hatası var ve divan kâtipleri olacak, yine bizim divan üyeleri olarak geçmiş, idare amirleri ve divan kâtipleri için önce iki, sonra üç yılı için iki defa seçim yapılır. Başkanvekili adaylıkları için yapılan teklifler ayrı ayrı, idareci üyelerle divan üyeliği adayları île ilgili teklifler tek liste hâlinde oylanır. Asıl getirmek istediğimiz değişiklik burada. Partilerin gösterdiği Meclis başkanvekilliği adayları ayrı ayrı oylanır, idare amirleri ve kâtip üyeler ise bugün olduğu gibi, tek liste hâlinde oylanır. Bu görevlerde herhangi bir suretle boşalma olması hâlinde, yeni seçilen divan üyesi eskisinin görev süresini tamamlar.

Burada getirmek istediğimiz, arz ettiğim Meclis başkanvekili olarak partilerce gösterilen adayların Genel Kurulda müstakilen, ayrı ayrı oylanmaz. Bu, tabiî, çok önemli bir görevdir. Özellikle, pratikte Meclis başkanları, Meclis oturumlarının yönetimini genelde başkanvekillerine bırakıyor. Başkanvekillerinin tarafsız oldukları, İçtüzüğe ve Anayasa uygun hareket etmek mecburiyetinde olduklarını, önceden, kendilerinin ve Genel Kurulun varsayımı, kabulü, öyle olması lazım; ama, pratikte, maalesef, bazı başkanvekillerinin İçtüzüğü ihlal ettikleri, kendi grupları tarafından bile bazen uyarılmak veya kınanmak veya tenkit edilmek gibi bir durumla karşı karşıya kaldıkları, sonuçta da aynı kişinin, ikinci bir defa, Meclis başkanvekilliğine partisi tarafından aday gösterilmesi hâlinde Meclis Genel Kurulunda seçilme ihtimali olmamasına rağmen, ama, sırf adaylar arasında ismi geçtiği için kabul edilmek ve seçilmek gibi bir şansa sahip olduğu gibi Meclis iradesinin aksine bir sonucun ortaya çıktığı görülüyor. Partiler tarafından gösterilen adayların tek tek oylanması, tabiî, bir partinin bu yönüyle iç meselesidir, kendi grubunda seçilmiştir o aday. Genel Kurulun onu kabul etmek gibi bir mecburiyeti de akla gelebilir; ama, böyle bir mecburiyet yoktur. O parti, kendi grubunda Genel Kurulca kabul görmeyen seçilmeyen aday yerine bir başka sayın milletvekilini tabiatıyla aday gösterme hakkına, şansına sahiptir. Genel Kurulda kabul görmeyen ….. görmemesi lazım geldiği öncelikle kabul edilecek bir hükümdür. Bu, pratikte rahatlık getirecek, pratikte gerçekten Genel Kurulun iradesini tam manasıyla neticeye yansımasını getirecek bir hükümdür; kabul edileceği kanaatiyle saygılarımı arz ediyorum.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Önce iyi deyip de sonra kötüleşenleri değiştirmek deyip onu da getirsene.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Var; teklifimiz de var; alt komisyonda kabul görmedi. Meclis başkanvekilleri, Meclisin belli sayıdaki üyesinin yazılı teklifi ve salt çoğunluğun oyuyla görevlerinden alınabilsin diye partilerarası komisyonda teklif getirdim. Anayasa aykırılığından bahsedildi.

BAŞKAN - Aykırı görüşü, raporun kabul ettiği şekle göre müzakereye açıyorum. Bu konuda söz almak isteyen?.. Buyurun.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sayın Başkanım, değerli üyeler; bir defa hukukta kural, ekstrem olaylar için, istisna olaylar için konmaz. Hayatın olağan akışındaki seyir nasılsa ona göre kurallar konur; yani, Parlanmentoda bir, iki, üç aksine bir olayın meydana gelmesi kuralı değiştirme sebebi olamaz. Değiştirilmesi hâlinde, yani, teklifin kabulü hâlinde sakıncalar doğar. Bir defa, benim görüşüme göre, milletin Parlamentoya seçtiği, gönderdiği her arkadaşımız, her milletvekili, her üye Başkanvekilliği liyakatini haizdir. Sübjektif olarak bu şartların olup olmamasının ayrı bir listeyle oylamaya takdimi birtakım sakıncalar doğurur. Herhangi nedenle, ona karşı olan -kendi partisi içerisinde veya diğer partilerde- kişilerin tarafsızlık kriterine bağlı kalmaksızın diğer saiklerle oy vermemesi gibi bir kaygıyla karşı karşıya kalınabilir; kuralın böyle bir tehlikesi vardır. Parlamentoda temsil bütünlüğünü de bozarız diyorum. Bu kurala karşıyım ben. Ekstrem bir olaydır, ekstrem olaylar için genel kurallar koymayalım derim.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Başkanvekili diyoruz. Affınıza sığınarak yine bir tekerleme söyleyeceğim. Elvekil iken asil, velevkâne kör Vasil. Vekil asil gibidir, kör Vasil dahi olsa. Biraz uyduruk bir şey ama; tam Arapça değil. Şimdi, efendim, Başkanvekili Heyeti Umumiyede o kürsüye oturduğu andan itibaren Başkandır. Herhangi bir karar almak için ben başkanıma sorayım demiyor. Parlamentonun da bütün icraatı o Heyeti Umumiyede. Heyeti Umumiyede başkanlık sıfatıyla her şeyi icra eden insanın, başkanın seçilişine yakın bir prosedürle seçilmesinde ne zarar var; yani, idareci üyeleri, kâtip üyeleri anladım, toptan seçilebilir, ama, Heyeti Umumiyede başkanı kemalen temsil eden insanın başkan seçilmesinde bu kadar hassas davranmışız, Anayasada hükümler koymuşuz. Ona vekâlet edecek kişinin, onun adına icraat yapacak, oturum idare edecek kişinin de seçiminde biraz daha itinalı davranmakta hiçbir mahzur olmasa gerek ve ekstremden olmasa gerek. Bence uygun olur.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, Altınsoy beyefendinin söylediklerine aynen katılıyorum. Kaldı ki, başkanvekilleri, başkandan daha fazla bir süre Meclisi yönetiyor ve Meclisimizi temsil ediyor, dışarıya karşı, içeriye karşı. Aynı zamanda, Devletimizin hem dışarıya hem içeriye karşı temsili gibi çok ehemmiyetlidir. Bu itibarla, bu ehemmiyetine binaen, her zaman fonksiyonel bir durumda olması göz önünde tutularak, ayrı bir seçime tabi tutulması gerekir.

Bir başkanvekili, gerek tecrübe gerekse kapasite, olgunluk, itidal bakımından bu göreve layık mıdır, değil midir; bunu tabiî ki, kendi grubu da bu ölçülere göre düşünüp seçecektir veya seçmiştir. Ancak, burada, müsaadenizle, bu takdir hakkını Meclisimize bırakmamız gerekir. Nasıl ki, Meclis kendi başkanını seçerken bu titizliği gösteriyor, o ölçülerle o kriterlerle hareket ediyor, oylamaya katılıyorsa sayın üyeler, burada da, eşdeğer, hatta, daha fazla temsil bakımından, daha fazla etkide bulundukları için, başkanvekillerinin de aynı ehemmiyetle, aynı titizlikle seçilmesi lazım. Dediğiniz gibi, milletimize karşı da Meclisin temsili çok önemlidir. Şimdiye kadar -isim zikretmek istemiyorum, bendeniz dördüncü kez Parlamentoda bulunuyorum- öyle başkanvekilleri gelmiş geçmiştir ki, düşündüğümüz takdirde -iyi niyetli de olsa- temsil kabiliyeti olmayan, tecrübesi olmayan ya da hissî yapısı itibariyle o makamda bulunmaması lazım gelen kişiler bulunmuşlardır ve üzücü tablolar ortaya çıkmıştır. Bu hususun muhterem arkadaşlarımızca göz önünde tutulmasını arz ediyorum.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım; biz de kendi aramızda birtakım şeyleri hazmedebiliriz, sinirlerimizin ucunu yakmadan buraya gelmiyoruz; ancak, Meclis görüşmeleri belli bir süreden beri halka yansıyor. Televizyon vasıtasıyla onların bilgisine sunuluyor. Öyle şeyler duyduk ki zaman zaman, filan adama bir tane tokat vur, ömür boyu milletvekilliğin garanti gibi çirkin tekliflere muhatap olan milletvekillerini duyuyoruz. Meclisteki birtakım hukuk kurallarının ihlali halkımızın Meclise olan saygısını zedeliyor. Gönül isterdi ki, biraz önce Cemil Bey'in söylediği gibi belli bir yeter sayıda oyla seçilmiş olan, iki seneliğine, üç seneliğine seçilmiş olan başkanvekilinin değiştirilmesi de mümkün olsun; ama, bu mademki kabul edilmemiş, hiç değilse, grupların, seçecekleri grup başkanvekillerini Meclisin onayına sunarken, kısmen dahi olsa biraz dikkat etmelerine sebep olması için böyle bir değişiklik önergesini, teklifi uygun görüyorum.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlarımın düşüncelerine katılıyorum; ancak, siyasî olarak ters bir gelişme de olabilir. Parlamentoda çoğunluğu olan partinin diğer grupların adaylarını reddetme gibi bir olay zuhur edebilir ve böylece, gruplar arasındaki ilişkilerde hiç arzu edilmeyen sonuçlar verebilir; onun için, ben önergeye karşıyım efendim.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Sayın Başkanım, değerli üyeler; gerçekten de hukukumuzun ana prensibinde olduğu gibi, iyi niyet asıldır. Meclise seçilerek gelen arkadaşlarımız belli bir tecrübenin insanlarıdır ve belli bir süzgeçten geçerek gelmişlerdir. Bu arkadaşlar hakkında kötü niyet, yani, herhangi bir tavrı belirlenmeden, Meclis açıldığında, gelir gelmez, bunlar hakkında bir kötü niyet gösterisinde bulunulması gerçekten yakışık almaz. Bir de bizim Tüzüğümüzün bu meseleyle ilgili genel bir düzenlemesi var ki, bu bir tecrübeden sonra kabul edilmiştir. Tüzükteki bu genel anlayışı da bozar.

Diğer bir hadise, başkanla başkanvekillerini aynı statüde mütalaa etmek doğru değildir. Bu Tüzükte her ikisinin de görevleri ve konumları belirlenmiştir. Ayrıca, bence en büyük tehlikesi bu olayın, çoğunluğu olan partinin Mecliste istediği insanları grup başkanvekili seçtirme hakkını vermiş oluruz ve çoğunluğu olan bir parti, azınlığı olan, yani, eğer, el kaldırmakla, istediğini grup başkanı seçecekse diğer partiler üzerinde ve bu üyeler üzerinde bir ipotek hakkı kurulmuş olacaktır ve çoğunluk partisinin istemediği hiçkimse başkanvekili seçilmeyecektir. Bu, böyle tehlikelidir ve hiç istemediğimiz noktaya bizi ve Meclisi götürür. Bu bakımdan, zaten, alt komisyon bu meseleyi çok etraflı tartışarak kabul etmemiştir. Bu hususu saygıyla arz ederim.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Acaba, gösterilen adayı seçmek mecburiyeti mi var? Çoğunlukta olan parti bunu yapacaksa her zaman yapar. Öyle bir duruma mani bir hüküm mü var.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - O zaman kendi adayı da seçilemez.

BAŞKAN - Karşılıklı konsensüs tesis etmiş oluyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Mecburî; konsensüse gerek yok. Adayınızı reddediyorsunuz.

BAŞKAN - Liste hâlinde onaylanmasının esprisi olmuyor, yani, liste üzerinde münferit bir tasarruf yapamıyorsunuz, listeyi kabul ediyorsunuz. Bir nevi, aslında bu tasdik mahiyetinde; yani, grupların kabul ettiğinin Meclisçe tasdiki mahiyetinde bir tasarruf oluyor.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, yanlış hatırlamıyorsam, alt komisyonda bu konuyu tartışırken şu noktalar üzerinde duruldu: Meclis başkanıyla başkanvekillerinin işlevleri bakımından birbirleriyle kıyaslanması doğru değil. Gerçi, velevkâne kör Vasil tekerlemesi doğru gibi gözüküyorsa da, efendim, Meclis Başkanlığı tek makamdır ve Cumhurbaşkanının vekilidir. Binaenaleyh, Cumhurbaşkanı nasıl tarafsız oluyorsa, gruplarüstü oluyorsa, Meclis Başkanı da o nitelikte olsun diye düşünülmüş, ama, başkanvekilleri öyle değil; maddenin yazılışında.

Şimdi, Parlamento çalışmasında dikkat buyurulursa gruplar esas...

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Cumhurbaşkanı da bir yere gelince başkanvekillerinden birisi cumhurbaşkanına vekâlet ediyor.

ATİLA SAV (Hatay) - Hayır, etmiyor. Oraya kadar inmiyor. Şimdi, Sayın Başkanım, benim söylemek istediğim şu: Parlamento, grup esası üzerine çalışmasını düzenlemiştir; yani, başkanvekilleri, divan üyeleri hep grup sayısına, biraz, önce ret buyurduğunuz 9 ve 11 inci maddelerle ilgili görüşmemizde de bunu arz ettik. Dedik ki, bütün gruplara birer hak tanınsın, kontenjan tanınsın, nitekim, komisyonlarda da aynı şekilde gruplar kendi komisyon üyelerinin sayısını öğreniyorlar, onları kendileri saptıyorlar. Artık,

Meclisin Genel Kurulu komisyonlarda filanca görev almasın demek yetkisini ve hakkını kullanmıyor. O, sadece bir onay olarak sunuluyor, bu da öyle. Daha önce bunun sakıncası da görülmüş, bunu da tartıştık. Sanıyorum, 1960'h yıllarda Cumhuriyet Senatosunda böyle bir çekişme ve yarışma olmuş, parti disiplinine ve Meclis çalışma düzenine son derece olumsuz etki yapan bir sonuç çıkmış ortaya. 1973'teki düzenleme de bu amaçla konmuş. Biz, aşağı yukarı aynı -Sayın Esengün alt komisyonda da vardı- sizin biraz önce gösterdiğiniz sakıncaları daha somutlaştırarak tartıştık; ama, sonuçta, o sakıncaların varlığı olsa bile bu düzenleme daha doğrudur, parlamentonun çalışma temel anlayışına daha uygundur dedik ve bunu böylece huzura getirdik. Sanıyorum ki, böylece geçmesi de doğrudur. Daha önce yapılan partilerarası çalışmada da zaten böyle gelmiştir; Alt komisyon da, bunu, böylece benimsedi.

Arz ederim.

MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - İzin verirseniz, bir iki cümle de ben söylemek istiyorum.

BAŞKAN - Buyurun.

MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - Biraz önce siz de belirttiniz, "Başkanvekillerinin seçiminde parti gruplarının seçtiği adayların listeyle Meclise sunulması, Meclis Genel Kurulunun bir noktada tasdiki gibi bir işlem" dediniz. Tabiî, bu, parti gruplarını, Genel Kurul üstüne çıkarmak gibi bir manzara da ortaya çıkarıyor. Parti grupları Meclis Genel Kurulunun üstünde olmamalı; yani, Meclis, başkanvekillerini gerçekten hür iradesiyle seçebilmelidir; doğrusunun da bu olduğu kanaatindeyim.

Gerçekten, şu madde şu şekliyle devam ettiği takdirde, bir noktada, Mecliste grubu bulanan siyasî partilerin göstermiş oldukları başkanvekili adayları tastik eden bir Genel Kurul manzarası arz ediyor. Bununda üzerinde durulmasına; yani, ben, bunu, Meclisin saygınlığı açısından doğru bulmuyorum. Bunu ifade etmek istiyorum. Görüşlerimi bu şekilde bir iki cümleyle ifade etme ihtiyacını hissettim.

BAŞKAN - Buyurun Sayın İyimaya.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Efendim, Parlamento siyasetten bağımsız bir kurul değil, siyasî partilerin oluşturduğu bir kurul. Ne Parlamento siyasal partilerin üstünde ne parti Parlamentonun üstünde; birbirlerini bütünlüyor.

Onun için Anayasada, demokrasinin, parlamentonun siyasî partisi olamayacağı hükmü konulmuş ve burada önerilen sistemi getirdiğimiz zaman, hem yerindelik bakımından daha kötüyü getirmiş oluruz hem de daha doğrudan da uzaklaşmış oluruz ve analitik yapıda bu bir seçim değil, siyasal parti gruplarının oluşturdukları listenin, onayıdır. Bir seçim iradesi yok. Başkanlık için açıkça Anayasada hüküm var.

MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - Bu seçim değil mi efendim?

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Seçim değil, onaydır aslında. Teorik olarak onaydır; yani, adına seçim diyoruz ama, Başkan seçimi gibi değildir.

MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - O zaman onay deyin, seçim kelimesini kullanmayın.

ATİLA SAV (Hatay) - Komisyon seçimleri de öyle efendim.

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Efendim, onay siyasal partilerin iradeleri üstündedir.

ATİLA SAV (Hatay) - Beni, buraya, Genel Kurul seçtiği için değil, grubum seçtiği için geldim.

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Aksi takdirde, siyasal partileri bu noktada inkara kadar varır; çünkü, çoğunluk hâkimiyetini getirirsiniz, tıkanırda kilitlenir de.

ATİLA SAV (Hatay) - Aylarca bir de başkanvekili seçmek için uğraşırız.

MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - Ben, tabiî, ideali söylediğime inanıyorum.

BAŞKAN - Meclisin yapısı, Anayasadaki hükümler, siyasî partilerin Meclis faaliyetlerine oranları ölçeğinde katılacaklarını, 94'üncü maddede öngörmüştür. Şimdi, dolayısıyla, temsilî olarak Meclis faaliyetlerini nasıl organize edeceksiniz; her siyasî partinin Anayasada ve İçtüzükte kendine tanınmış haklarını kullanması suretiyle düzenlenmiş olacaktır.

Bu hakkın kullanımına bir başka siyasî parti grubunun Genel Kurul çatısı altında müdahale edebilmesini yasalar belirlemiş durumda. Aksi takdirde o dengelerin bozulacağı varsayılmıştır. Oransal olarak Anayasanın 94'üncü maddesi bakımından da Alt Komisyonda bu konular dile getirildiği için Anayasa konusunu -biraz ihsası rey gibi oldu ama- sonunda ben söyledim Ali Beye.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım; kıymetli arkadaşlarım çok değerli fikirler ortaya koydular. Ben de, bunları şöyle bir toplayıp, bir taksim meram etmek istiyorum.

Başkanvekillikleri de; yani, ikinci konumda bir makam kabul edilmemeli; çok önemli. Başkanvekilleri de daha birkaç hafta önce, birkaç ay önce gördük ki, Cumhurbaşkanlığına vekalet etti.

Tıkanmak konusundaki endişeler varit değil; çünkü, başkanlık seçiminde de aynı şekilde tıkanma olabilir; yani, milletvekili çok olan bir parti isterse bunu bir noktada tıkar; ama, başkanvekillikleri, Meclisin idaresinde, Meclisin temsilinde, tasarrufunda çok ehemmiyetli bir yer kullanmakta, aynı başkanlar gibi.

Geçen dönemde, Mecliste çok acı şeyler, manzaralar, haller oldu. Ben isim zikretmek istemiyorum; ama, çok acı ve hatırlaması hoş olmayan acı günlerimiz ve tablolarımız oldu. Bunlar olmasın istiyoruz. Bunlar olmasın istiyorsak, bu yöntemin bir tedbiri olmalı; yani, ilânihaye bir sıkıntı varsa, o sıkıntının da devam etmesinde hiçbir fayda yok. Bu bakımdan, Yüksek Komisyonumuz, ihtisas komisyonudur, çare komisyonudur, tedbir komisyonudur.

Arkadaşlarımız "bu bir seçim değildir" dediler. Ben katiyen öyle düşünmüyorum. Sayın Başkan, grubumuz belli adayları gösteriyor, teklif ediyor; ama, Meclis bunları seçiyor. O bakımdan derim ki, Meclis bunları seçecekse, biraz da titizlik, biraz da isabetli seçime gayret etmekte fayda vardır diyorum.

Arz ederim.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Bir sual sorabilir miyim?

Partiler oranları nispetinde başkanvekilleri gösteriyorlar. Peki, o zaman kim aday gösterecek Mecliste? A partisinin tek adayı Meclise geliyor...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - İltifat görmezse; Meclis onu kabul etmezse, yeni bir aday gösterecek demektir.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Siz, o zaman, o siyasal partilerin bütün haklarını...

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkanım, ben de bir soru soracağım.

Efendim, şimdi, bir kontenjan esası üzerinden gidiyor.. "Genel Kurul iradesi her şeyin üzerindedir" ilkesini kabul edersek, kontenjana riayet etmez de, 4 başkanvekilini aynı partiden seçerse nasıl engelleyeceğiz?

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Efendim, Meclisin teamülleri vardır...

ATİLA SAV (Hatay) - Başkanvekilliğinde de teamüller...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - ...ama, bir sıkıntıya deva bulmak, çare bulmak için bu müzakereyi yapıyoruz. Yoksa, gruplara sıkıntı getirmek için değil, Meclisi tıkamak için değil.

ATİLA SAV (Hatay) - Haklısınız ama, sıkıntının çözümü o değil.

BAŞKAN - Buyurun Yılbaş.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sayın Başkanım, şu andaki mevcut İçtüzükte konu, mekanizma ayrı olarak düşünülmüş. Başkanlık seçimi madde 10'da ve diğerlerinin seçimi de madde 11'de düzenlenmiş, iki maddeye baktığımızda, farklı bir sistemi olduğu ortaya çıkıyor. Meclis Başkanlık seçiminde gruplar aday gösteremiyor; birinci farklılık bu. 11 inci maddeye baktığımızda, başkanvekillerinin gruplar tarafından aday gösterilebileceği hükmü getirilmiş; iki farklı mekanizma. Eğer, biz, konuya değişik açıdan bakacak olursak, bunun tartışılması lazım; yani, bu iki mekanizmanın gerekli olup olmadığına bakmak

lazım. Eğer, gerekli değilse, bir madde içerisinde başkan ve başkanvekili seçiminin düzenlenmesi gibi bir düşünceye sahibim.

Öbür taraftan da biraz önce de belirttim, Sayın İyimaya da fevkalade güzel izah ettiler; yani, tabiî, bir yerde Meclis Genel Kurulu; ama, o Meclis Genel Kurulunu oluşturan bir siyasî yapımız var. Bu siyasî yapının da muhafazası gereklidir. Çoğunluk veyahut da diğer partilerin bir araya gelmesiyle, grupların bir araya gelmesiyle bir veya birkaç partinin iç işlerine de karışma ve onun, düzenini de bozma gibi bir sonuçla karşı karşıya gelme ihtimali vardır bu değişiklik önergesini uygulama ihtimali olursa.

Saygı sunuyorum efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın Bostancıoğlu.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Efendim, demokrasiler uzlaşma rejimidir. Gerek Anayasamızın 94'üncü maddesinde gerekse İçtüzüğümüzde Divanı, grubu olan partilerin uzlaşarak oluşturmalarını düzenlemiştir.

Sayın Yılbaş'ın söylediği gibi, başkan, gruplar tarafından aday gösterilemez; ancak, üzerinde durduğumuz 11'inci maddenin başlığına bakacak olursak, şöyle deniliyor "Parti gruplarının Başkanlık Divanında temsili." Mademki, parti grupları Başkanlık Divanında temsil edilecek, o zaman parti grubunun seçtiği kişiyi oraya getirmemiz gerekiyor.

Tek tek oylama fikri, bizi, bu uzlaşma ortamından uzaklaştırır. Yarın, o zaman komisyon üyeleri de tek tek oylansın diye gelir. Oysaki, uzlaşarak, partilere Divanda temsil yetkisini veren bu sistemi, Anayasanın da 94 üncü maddesinde yazdığı şekilde, terk etmememiz gerekir diye düşünüyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Türk.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Geç kaldığım için özür dilerim, başka bir görüşmedeydim.

Şimdi, bu yapılan işlem bir seçimdir; ama, listeye oy verilmektedir. Bu listenin nasıl oluşacağını Anayasa göstermiş bulunuyor. Bu, partilerin, parti gruplarının Meclisteki güçleri oranında adaylardan oluşacak bir listedir, bu aritmetik, doğrudan doğruya Anayasada belirtilmiştir ve başkanlar için partilerce aday gösterilemeyeceği belirtildiği halde Anayasada, başkanvekilleri için böyle bir hüküm yok; demek ki, partiler aday göstereceklerdir. Parlamenter rejim, partilerarası centilmenlik kuralları içerisinde yürümesi gereken bir rejimdir. Eğer, adaylar tek tek oylanacak olursa, sanırım ki, bazı arkadaşlarımız, vaktiyle Roma'da insanların gladyatörlerin önüne atılması gibi bir duruma düşebilirler, reddedilme durumunda tıkanma tehlikesi burada başlayabilir.

Yugoslavya Federasyonu çöküş nedenini hatırlayınız. Çöküş nedenlerinden birisi, dönüşümlü başkanlık sisteminin tıkanmasıydı. Sıra Hırvatistan'a geldiği zaman diğerleri kabul etmedi bunu Sırplar kabul etmedi ve rejim orada tıkandı. Benzeri bir durumla burada da karşılaşabiliriz. Partilerimizden herhangi birisinin bir adayı, partisince önerilmiş olmasına rağmen, çoğunluk partisince veya diğer partiler arasında varılacak olan bazı anlaşmalarla reddedilecek olursa, parlamenter sistemin temelindeki centilmenlik kurallarına aykırı bir yola gidilmiş olur ve karşılıklı inatlaşma rejimi bir tıkanma noktasına götürebilir.

O bakımdan, mevcut sistemin korunmasında yarar vardır; bu sistem, 1961 Anayasasından beri gelen ve 1982 Anayasasıyla pekiştirilen bir güçler dengesini yansıtmaktadır. Bu dengenin korunmasında yarar vardır. Tersine bir yol izlenmesi, bu dengeyi bozacaktır.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın Dökülmez.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Müzakereler gösteriyor ki önerge hakkında, arkadaşlar, parlamenter demokrasiyle partiler demokrasisi arasında partiler demokrasisi yönünde biraz daha kantarın topuzunu kaçırır gibi bir görüntü arz ediyorlar. Temenni ederiz ki, bundan sonraki Meclis başkanvekili seçiminde, arkadaşlar, bu konudaki hassasiyetimizi biraz daha fazla dikkate alırlar.

BAŞKAN - Sayın Esengün, teklifi oylayalım mı?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Oylansın Sayın Başkan,

BAŞKAN - Sayın Esengün'ün başkanvekillerine ait listelerin ayrı oylanmasına ait teklifini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

MADDE 5.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin son fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillikleri, Katip Üyelikleri ve İdare Amirlikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır.

BAŞKAN - Oylamadan önce, burada Sayın Sav'ın Sayın Araslı ile beraber yaptığı kabul görmeyen bir teklifi vardı; onu da yok sayıyoruz.

SÜMER ORAL (Manisa) - Sayın Başkan, isterseniz burada kâtip üyelikleriyle idare amirliklerinin yer değiştirilmesi gerekmez mi? Hep çünkü o şekilde geliyor sanıyorum.

ATİLA SAV (Hatay) - Anayasa öyle yazmış efendim.

SÜMER ORAL (Manisa) - Üst taraftan beri hep böyle gelmiş.

BAŞKAN - Onu düzeltiyoruz, 16, 17 nci maddeler yer değişecek ileride.

SÜMER ORAL (Manisa) - Kâtip Üyeyle İdare Amirliği yer değişiyor.

BAŞKAN - Anayasadaki sıraya göre, zaten 1 maddede, çerçeve madde ona atıf yapmıştık.

5 inci maddeyi Alt Komisyondan gelen şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. 6 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 6.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü Maddesinin (6) ncı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

6. Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonlarını denetlemek; İşlerde birikme olması hâlinde Komisyon Başkanı ve üyelerini uyarmak ve durumu Genel Kurulun bilgisine sunmak.

BAŞKAN - Bu noktada genel olarak bu madde kabul görmüştür Alt komisyonda; yalnız Sayın Kazan'ın o teklifinde Alt Komisyonda benimsemiştik; bu şekliyle...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Müsaade ederseniz bilgi arz edeyim.

14 üncü maddede Sayın Meclis Başkanının görevleri yazılı; altıncı fıkrada, Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek diye bir görevi var. Bizim teklifimiz de, Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek, ilaveten, işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanı ve üyelerini uyarmak, durumu Genel Kurula rapor etmek, gerekirse komisyon başkanının azlini teklif etmek gibi bir düzenleme getiriyor.

Alt Komisyonda bu azlini teklif etmek düşüncesinden vazgeçildi, durumu Genel Kurulun bilgisine sunmakla iktifa edildi. Pratikte fayda sağlayacağını umduğumuz ve o yolda kanaat oluşmuştu alt komisyonda.

Bilgilerinize ve katkılarınıza arz ediyorum.

BAŞKAN - Bu maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... 6 ncı madde kabul edilmiştir.

MADDE 7.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonların adları.

Madde 20- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır:

1. Anayasa Komisyonu;

2. Adalet Komisyonu;

3. Dışişleri ve Milli Savunma Komisyonu;

4. İçişleri Komisyonu;

5. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu;

6. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma, Çevre ve Turizm Komisyonu;

7. Sağlık, Aile Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;

8. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;

9. Sanayi, Ticaret, Tabiî Kaynaklar, Enerji ve Teknoloji Komisyonu;

10. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;

11. Dilekçe Komisyonu;

12. Plân ve Bütçe Komisyonu;

13. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu

14. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu;

(12) ve (13) üncü bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görevleri, üç yasama yılıdır. Görevleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

BAŞKAN - Evet, Sayın Esengün'ün bir karşı görüşü var.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Ben görüşümüzü dile getirmek üzere bir önerge takdim ediyorum. Önergemizin mahiyeti, Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonlarının ayrı ayrı iki komiyon hâlinde, bugün olduğu gibi, teşekkül etmesi ve o şekilde çalışması. Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonlarının birleştirilmesi için, makul ve zorunlu bir sebep görmüyorum. Getireceği faydanın da ne olacağını pek bilemiyorum; gerçi alt komisyonda bu konuda birtakım gerekçeler söylendi diğer arkadaşlar tarafından.

Netice olarak, Anayasa ve Adalet Komisyonu ilk gelen teklifte birleştirilmiş idi; onun partilerarası komisyonda ayrılmasına karar verdik. Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonlarının birleştirilmesi, huzurunuza gelen teklifte de öngörülüyor. Kanaatimce yanlıştır; sahaları, fonksiyonları, her yönüyle iki ayrı komisyon olarak çalışması zarurî olan komisyonlardır.

Çevre Komisyonu, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma Komisyonuyla birleştiriliyor ve komisyonların isimlerinde birtakım değişiklikler yapılıyor; bunların hepsi makul teklifler. Sadece Dışişleriyle Millî Savunma Komisyonlarının iki ayrı komisyon hâlinde çalışmalarını sürdürmesi yolundaki teklifimi arz ediyorum.

BAŞKAN - Evet, buyurun Sayın Hocam.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Maddenin girişinde dikkatimi çeken bir ifadeye değinmek istiyorum. Bundan önceki maddelerde de öyle geliyor. Biz sanıyorum ki, başta, İçtüzüğün adını, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü olarak değiştirdik; fakat, hep maddeler yine Millet Meclisi İçtüzüğünün şu maddesi değiştirilmiştir şeklinde; acaba, hâlen mevcut olan metin öyledir diye, o nedenle mi böyle?

ATİLA SAV (Hatay) - Haklısınız; ama, hepsi değişecek. 1 inci maddeyle değişti.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Bunun dışında, çok sayıda komisyonun birleştirildiğini yahut da bir komisyonun kapsamına çeşitli bakanlıklara....görevlerin girdiğini görüyorum. Benim de, özellikle Dışişleri ve Millî Savunma Bakanlıklarının tek komisyon hâline getirilmesi konusunda tereddütlerim var. Geçen yıl Türkiye Büyük Millet Meclisi üye sayısı artırılırken öne sürülen gerekçelerden biri, işte, komisyonlar için yeterli üye yok; şimdi 550'ye çıktı sayımız. Sanıyorum ki, komisyon oluşturmaktan kaçınmamak gerekir; ama, gerekçede komisyonlara herhangi bir iş gelmiyor, boş duruyorlar şeklinde ise, bu konuda bir bilgim yok, daha önce söylenenleri de dinlemiş değilim.

Benim görüşüm de aslında, bu Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonu yanında, örneğin Kültür Komisyonu da ayrı bir Bakanlıktır; önemli itibariyle de ayrı olabilirdi. Çevre sorunları bugün çok önemli sorunlar hâline gelmiştir. Çevre Komisyonu başlı başına bir komisyon olarak kalabilirdi. Enerji ve Tabiî Kaynaklar yine başlı başına önemli olan bir konudur; o da, ayrı bir komisyon olarak kalabilirdi.

Komisyon sayısını azaltmak da, o komisyonların görevlerini çoğaltmak ve zorlaştırmak gibi bir sonuç da ortaya çıkarabilir. O nedenle, ben, Mîllî Savunma Komisyonunun, Kültür Komisyonunun, Çevre Komisyonunun ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Komisyonunun ayrı olarak kalmasında yarar görüyorum. Takdir Kurulunuzun.

BAŞKAN - Şimdi, efendim, burada, karşı görüş olarak ortaya muhtelif görüşler çıkıyor bu 7 nci madde; yani, İçtüzüğün 20 nci maddesiyle ilgili olarak. Komisyonumuz bu konudaki münferit tekliflerin çoğunu uygun görmedi; yani, bir Kültür Komisyonunun ayrıca olmasını, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun ayrıca kurulmasını uygun görmediler ve diğer birçok komisyonun, burada, tabiî, birleştirilmiş olduğunu görmekteyiz. Burada yeni bir görüş ortaya çıkıyor, Millî Savunma ile Dışişleri Komisyonunun ayrılması.

Şimdi, bunları, teker teker ele alalım. Bu konuyu müzakereye sunuyorum.

Buyurun Sayın Dökülmez.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, bundan önceki yasama döneminin ikinci kısmında Dışişleri Komisyonu üyesi olarak, birinci kısmında da Adalet Komisyonu üyesi olarak görev yaptım. Adalet Komisyonunun yükü hayli fazlaydı, Dışişleri Komisyonuna geçtikten sonra, baktım ki, onun da yükü hayli fazla.

Kaldı ki, Avrupa Birliğiyle uyum sürecine girildiği bir dönemde birçok yasalarda değişiklik konusu, uluslararası anlaşmalar adı altında yine Dışişleri Komisyonu gündemine gelecek. Millî Savunma Komisyonunun ben gündeminin ne kadar yüklü olduğunu bilmiyorum; ama, şu birleştirme, Dışişleriyle Millî Savunma Komisyonunu birleştirme, Dışişleri Komisyonunun yükünü hayli artıracak diye düşünüyorum. Haftada iki kere toplanmaya bile sebep olabilir diye düşünüyorum. Bu konuyu dikkatinize sunuyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Emre.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, bu komisyonların diğer bir adı da ihtisas komisyonları. Dünyada gittikçe devlet hizmetlerinde de ihtisaslar ayrılmakta ve her yönetim için daha ihtisasa inen, ayrıntılara inen elemanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Millî Savunma Bakanlığının teşkilatı ayrı, bu teşkilatın özellikleri ayrı, bu teşkilatın problemleri ayrı. Sadece iki bakanlığın çalışması arasında bir koordinasyon gereği düşünülerek, bu komisyonları böyle bir gerekçeye dayandırarak, birleştirmemiz yanlış olur. Komisyonlardaki iş hacmi -demin arkadaşımızın da belirttiği gibi- bakımından da tek komisyonun çalışması yeterli olmayacaktır. Dışişleri Komisyonuna partilerden seçilecek komisyon üyelerini partiler seçerken, dışişlerini de tecrübesi olan, uzmanlığı olan kişileri seçecektir ve böyle olunca, daha fazla hizmetler iyi neticelere, meseleler iyi çözümlere kavuşacaktır. Millî Savunma Bakanlığı Komisyonuna seçeceğimiz arkadaşlarımızı da, bu bakanlığın çalışması üzerinde tecrübesi olan, bilgisi olan, ihtisası olan kişileri seçeceğiz. Bunlar, birer ikişer genel müdürlükle kurulmuş, etkinliği olmayan bakanlıklar da değildir. Fonksiyon bakımından çok mühim ve çok ayrı sahalarda çalışan, hizmet gören bakanlıklardır. Yaptıkları görevin önemine de arkadaşlarımızın dikkatlerini çekmek istiyorum. Bu bakımdan, iş hacmini de düşünürsek, birleştirmek yerine ayırmak gerekmektedir. İhtisaslara önem verilmesi görüşündeyim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Buyurun Sayın Oğuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhterem Başkanım, değerli arkadaşlarım; ben 1973'ten beri Parlamentodayım, iki dönem senatörlük, iki dönem de milletvekilliğim oldu. Bu bakanlıklar niye birleştirilir, niye ayrılır; bu komisyonlar niye birleştirilir niye ayrılır tam manasıyla anlamış değilim. Her hükümette bir de bakarsınız bu bakanlıklar bir araya getirilir, öbür hükümette ayrılır, öbürü tekrar bir araya getirir, sonra tekrar ayrılır.

Şimdi, bu, bir tasarruf sebebiyle mi oluyor; yani, bir araya getirilerek salonlardan, başkanlardan, masraflardan, arabalardan tasarruf sebebiyle mi oluyor, yoksa bunun ilmî, fennî veya memlekete yararlı bir tarafı mı var; bunu tayin etmiş değilim. Eğer, bu tasarruf sebebiyle oluyorsa, şu 14 komisyonun 7'ye kadar da indirmek mümkün; 7 tane salondan, 7 tane arabadan, 7 tane başkandan da, tasarruf ederiz ve memleketin maddî istifadesi olur diye; eğer, bu böyle değil de, bunlar birer ihtisas komisyonu olarak hizmet yapacaklar, bunların hizmetlerinden faydalanacağız, bunlar daha rahat çalışacaklar, kanunları daha rahat müzakere edecekler ve içlerinde ihtisas sahibi insanlar olacak ve bunların verdikleri hizmet de, daha güzel bir hizmet olacak, istifade edeceğiz diyorsak; buna o gözle bakmakta fayda var.

Şimdi, teklif geldi, baktık, Anayasa Komisyonuyla Adalet Komisyonu ayrı halbuki, yıllar yılı... Ben dört dönem de Anayasa Komisyonunda hizmet ettim.; o zaman, bu komisyon müstakil bir ihtisas komisyonu ve Meclisin de en mühim komisyonu sayılırdı. Birleştirilmesiyle Adalet Komisyonu da içine geldi. Adlî kanunlar da gelecek, biz burada misafir edeceğiz; halbuki bu da ayrı bir ihtisas isteyen bir iş; yani Anayasa Komisyonu nasıl bir ihtisas komisyonuysa, Adalet Komisyonu da ayrı bir ihtisas komisyonu. Bunda da uzmanlaşmış arkadaşlarımızın, bilgilerinden istifade edilir. Öbür tarafta Dışişleri Komisyonu, Hariciye diğeri Millî Savunma... Bir bakıma belki irtibatı olduğu da ifade edilir. Nitekim, geçen oturumların birinde Mümtaz Hocamız, bugün artık Dışişlerinin Millî Savunmayla beraber mütalaa edildiğini ifade ettiler, bir sayın hocamız da bugün, aksini mütalaa etti. Bunların ayrı ayrı mütalaa edilmesinde, mutlaka, sayılmayacak kadar fayda var. Eğer birleştirilerek; çünkü, tasarruf uğruna, bunları beraber mütalaa edeceksek, ifade ettiğim, arz ettiğim gibi, bunları 7 ye kadar indirebiliriz. Komisyonlarda ihtisas sahibi arkadaşlarımızın ürünlerinden, mahsullerinden, hizmetlerinden, bilgilerinden istifade edeceksek, ne kadar ayrı ve ne kadar rahat çalışma ortamı onlara temin edersek o kadar hayırlı bir iş yaptığımızı düşünüyorum.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Buyurun Sayın Hocam.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Genel olarak bu maddeyle ilgili düşüncemi söyleyeyim.

Millî Savunma ve Dışişleri, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bu yana yürütmede bakanlık olarak mevcut olmuştur ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde de komisyon olarak mevcut olmuştur. Bu iki komisyonun uzmanlık alanları farklıdır; konulara bakış açıları farklıdır. Gerçek Dışişleri Komisyonu, Türkiye'nin dış ilişkileriyle ilgili konuları görüşecektir. Millî Savunma Komisyonu, Türkiye'nin dış savunmasıyla ilgili konuları görüşecektir; ama,

birisi diplomasiyle ilgilidir, birisi orduyla ilgilidir. Bu bakımdan, bu iki komisyonun konuları arasında benzerlik yoktur. Yürütmedeki iki Bakanlığın konuları arasında da benzerlik yoktur, bir bağlantı yoktur. Bu bakımdan, bu iki Komisyonun ben ayrı olarak kalmasında yarar görüyorum. Bu, onlara gelecek konuların uzman kişilerce, uzman arkadaşlarca daha iyi değerlendirilmesi bakımından yerinde olacaktır.

Buna karşılık, Kültür ile Millî Eğitim arasında bir bağlantı düşünülebilir. Ben, Kültür ayrı olsun derken önemi dolayısıyla vurgulamak istiyorum.

Ama, Çevre ve Turizm, sanıyorum onların arasında bağlılık var ve bugün, günümüzde çevre sorunlarının kazandığı önem dolayısıyla, mutlaka, onun ayrı bir konu olmasında yarar var. Diğer konularla birlikte kaybolabilir. Bugün çevre sorunları dünyada bir numaralı sorundur. Türkiye de o duruma gelmiştir. O komisyonun ayrı bir komisyon olarak kurulmasında yarar görüyorum.

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Komisyonu: Demin de söylediğim gibi, o ayrı bir konudur. Sanayi ve ticaret ayrı, doğal kaynaklarla ilgili komisyon, bakanlık ayrıdır. Bunların da ayrı olmasında yarar görüyorum.

Sanıyorum, ilk olarak, bu Millî Savunma ve Dışişleri Komisyonun birlikte mi yoksa ayrı mı düzenleneceği konusu görüşüldü. Umuyorum ki, diğer birleştirilen komisyonların üzerinde de bir görüşme açılacaktır. Gerekirse, bu konularda da düşüncelerimi arz ederim. Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Peki efendim.

Aslında fazla değişiklik yok. Güzel konuşmalar oldu burada gerçekten. Anlıyorum ki, aşağı yukarı bir görüş hâkim bir kanaat hâline geldi.

Buyurun Sav.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkanım, ben bir şey sormak istiyorum. Şimdi, bu öneri, Partilerarası Komisyonun benimsediği öneridir. Biz, alt komisyonda bu görüş ve bu saptama üzerinde tartıştık; çeşitli komisyonların ayrılması ile ilgili görüşlerimizi belirledik; ama, sonunda Partilerarası Komisyonun önerisini olduğu gibi buraya sunduk. Eğer, uygun görürseniz, Sayın Korkmazcan -o komisyonun üyesiydi, hatta Başkanıydı- bir açıklama yaparsa, sanıyorum ki, bunun bir ciddî gerekçesi var. Ben de Kültür Komisyonu ayrılsın diye düşündüm, öneride bulundum. Başka şeyleri de tartıştık; ama, sonunda bunda birleştik. Sayın Korkmazcan'ın açıklamasını dinleyelim diyorum efendim. Müsaade ederseniz, uygun görürseniz...

BAŞKAN - Sayın Korkmazcan, size bir pas geldi buradan...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Arkadaşlarımızın görüşlerini yeniden dinlemek için ben bekliyordum. Arkadaşlarımızın söz alanları tamamlanmışsa, elbette, hem Partilerarası

Komisyonun Başkanı olarak hem de öneri sahiplerinden biri olarak önerimizin gerekçelerini Yüce Komisyonun üyelerine açıklama ihtiyacını ben de duyuyordum.

Şimdi, olaya iki türlü yaklaşmak gerekiyor. Evvela, bizim Anayasamıza göre, devlet yönetiminde kuvvetler ayrımı var. Yasama organının fonksiyonlarıyla yürütme organının fonksiyonu birbirinden farklı. Biz, şu anda, yasama organı adına görev yapan komisyonları belirliyoruz. Bu komisyonlar, asla, hiçbir yürütme işine karışmayacaklardır. Ne Anayasa Komisyonumuzun zaten yürütmede paralel şeyi olmadığı için yürütme görevi vardır ne Adalet Komisyonumuzun. Ondan sonra, Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonlarımız da asla savunma ve dışişleriyle ilgili herhangi bir icrai fonksiyon ifa etmeyeceklerdir. Bu komisyonlar, icradan gelen kanun tasarı ve tekliflerini, milletvekillerinden gelen, yine yürütmeyle ilgili birtakım sorunların çözülmesi için gelecek olan teklifleri görüşecektir. O açıdan ihtisas komisyonları oluşturulmuştur. İhtisas komisyonu, bu işin mütehassısları, burada toplansınlar, en iyi icraatı, bunlar yapsınlar diye oluşturulmuyor. Bu işin mütehassısları, yasama organı yönünden icranın tekliflerini, milletvekili arkadaşlarımızın getirdiği teklifleri değerlendirmek açısından bir araya geliyorlar komisyonlarda.

Şimdi, Çevre Komisyonunu ayrı bir komisyon olarak kurduğunuz zaman ne yapacak Çevre Komisyonu? Çevre Bakanlığından bir tasarı gönderilirse, onun üzerinde konuşacak veya milletvekillerinden ihtiyaç duyan arkadaşlarımız, yine Çevre Bakanlığının görev alanıyla ilgili bir yasa teklifi yaparlarsa ona bakacak. Bu komisyonun kendiliğinden gidip de, işte sulak arazilerin korunması veya doğal çevrenin korunmasıyla ilgili tedbir alabilmesi mümkün değil, bir icraat yapması mümkün değil; hatta çevre araştırma komisyonu kursak onun belki böyle yetkileri vardır; gider onlar müdahale edebilirler; araştırırlar, soruştururlar ama, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çevre Komisyonu, sadece kendi önüne gelen konuları değerlendirir.

Bildiğiniz gibi, komisyonların kanun yapma yetkisi de yoktur. Sadece Anayasa Komisyonumuzun İçtüzük teklifi yapma yetkisi vardır. Onun dışındaki komisyonlarımızın kendiliğinden teklif geliştirme yetkisi bile yoktur. Şimdi, Çevre Komisyonunu dışta tutarsak, tek başına sadece Çevre Bakanlığından gelen kanun tasarı ve tekliflerine bakıyor, gönderiyor; kör bir komisyon olarak kalır ve bu konuda ihtisası olan arkadaşlarımızı biz değerlendirememiş oluruz. Halbuki, burada, Çevre Komisyonu nasıl oluşturulmuş; Bayındırlık, İmar, Ulaştırma, Turizm Komisyonuyla birlikte çalışacaklar; komisyon 25 kişiliktir. 25 kişinin içine biz 5 grubumuzdan 5 çevreci koyabilirsek Bayındırlığın çıkaracağı kanunlarda etkili olacaklardır; diyeceklerdir ki, bu imar kanunu yanlıştır, böyle olmasın; ulaştırma konusunda bir kanun tasarı ve teklifi geldiğinde -havaalanlarıyla, vesaire ile ilgili- müdahale etme şansları olacaktır; turizm konusunda çevreyi tahrip edici birtakım yatırımlar gelecek, birtakım yeni turizm alanları belirlenmesi teklifi gelirse ona da müdahale imkanı olacak; yani,

bunların bir arada olmasının zararı değil faydası vardır; 25 kişilik komisyonun içinde elbette, bu adı sayılan alanlarda ihtisası olan arkadaşlarımız bir araya gelecekler, hadiseye global bakacaklar.

Zaten, yasama organının görevi de budur. Yasama organı, dünle bugün, yarın arasında köprü kurduğu gibi, yürütmeyle ihtiyaçlar arasında köprü kurar; kanunlarla yeni gelişmeler arasında köprü kurar; dünya ile bizim ülkemiz arasında köprü kuran organdır; düzenlemelerini ona göre yapar, denetimini ona göre yapar. Komisyonlarımızın bir denetim yetkisi de getirilecektir; o zaman, bu komisyonların, meseleye bütünüyle yaklaşabilen bir konsepte kavuşturulmasında fayda vardır. Birleşmenin temel gerekçesi budur; yoksa tasarruf değil. Türkiye Cumhuriyetinin, burada, Bakanlar Kurulu paralelinde komisyonlar oluşturmaya da gücü yeter, imkânı da yeter. En kötü ihtimalle dönüşümlü olarak imkânlarımızı kullanırız, yine yeter; yani, tasarruf çerçevesinde de yeter; ama, işin gereği Partilerarası Komisyonda hadiselerin yasama fonksiyonu açısından değerlendirilmesi sonucunda bu noktaya gelmiştir.

Şimdi, Millî Savunma ve Dışişleri Komisyonlarına gelince; Dışişleri Komisyonunun yasama etkinliği yönünden fazlaca bir gündemi söz konusu değildir. Dışarıda yapılan anlaşmalar, bildiğiniz gibi, icra tarafından anlaşmalar yapılır; bunu değiştirmek diye bir usul yoktur; ya kabul edersiniz veya reddedersiniz. İşte, Dışişleri Komisyonu, hükümetçe değişik bakanlıkların hazırlamış oldukları anlaşma metinlerini "kabul" veya "ret" yönünde Genel Kurula bir tavsiye bildirmekten ibaret görev yapmaktadır. Geçen dönemde, ben biliyorum ki, Dışişleri Komisyonumuz, büyük ölçüde, Bosna-Hersek savaşıyla, Azerbaycan olayıyla, Çeçenistan olayıyla ilgilendiler. Bunlar, aynı zamanda, savunma ile de iç içe olan konulardır. Dünyanın her yerinde büyük ölçüde dışişlerinin iki fonksiyonu oluşmaya başladı: Bir, ekonomik alandaki dünya milletlerinin yarışında görev yapıyorlar; bir de temelinden beri ülkenin savunmasıyla ilgili, savunmanın bir uzantısı olarak görev yapıyorlar. Şimdi, 25 kişilik Dışişleri, Millî Savunma Komisyonumuzda 5 emekli generalimiz veya askerî kökenli üyemiz bulunursa, 5 diplomatımız olursa, 15 de halkın seçtiği değişik ihtisas erbabından arkadaşımız bulunursa, bu görüşleri sağlıklı tespit etme ortamı orada da oluşabilir. Sadece diplomatların yer aldığı bir Dışişleri Komisyonunun bakış açısında eksiklik varsa, öbürleri tarafından bunlar doğrulanabilir.

Netice itibariyle, yasa yapma fonksiyonunda, komisyonların, sanki bir icra organı gibi çalışacakmış tarzında değerlendirilmesi yanlıştır. Parlamentonun bir küçük birimidir komisyonlar; ama, Parlamentonun tamamına niyabeten görev yapar. 550 milletvekili, şu anda, bu 25 kişilik komisyonda temsil edilmektedir, bütün taraflarıyla; hem Anayasa Komisyonunda hem diğer komisyonlarda. Bu açıdan bakınca mesele, mesela bir Kültür Komisyonunu ayrıca kurup ne yapacağız; Kültür Komisyonunun bir icra fonksiyonu olsa anlarım; yani, gidip bir festival düzenleyecek veya gidip bir festivalin açılışını yapacak; öyle bir

fonksiyonu yok. O tamamen Bakanlığın işlerinde görülüyor. Ayrıca Meclisimizin Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu adıyla bir de kurulu var. O kurul, icra ile yasama arasında köprü görevi de yapıyor bir anlamda ve bu kurulda bütün siyasî partilerimiz temsil ediliyorlar. Meclisin Kültür Kurulunda, komisyonun dışında, kültür konusuna, Türkiye Büyük Millet Meclisinin verdiği önemi belirtmek için gereken fonksiyonları zaten yerine getiriyorlar.

Çevreye verdiğimiz önemi de bence çevreyi bozabilecek birtakım tekliflerin ve tasarıların gelmesi muhtemel olan bakanlıkların bütün kanunlarını görüşürken bu arkadaşların orada bulunmasını ve etkili olmasını sağlamakla daha uygun hâle getirebiliriz. Bu bakımdan, ben, evvela teklif sahibi olarak, ayrıca Partilerarası Komisyonda partilerin temsilcileri bu konuya böyle yaklaştıkları için -hatta Anayasa ve Adalet Komisyonunun ayrılmasına da muhalefet ettim hatırlıyorsunuz bundan önceki komisyonda- bunların da beraber olmasının hiçbir mahzuru yoktur; ama, karar böyle çıktı. Bu hâliyle çıkarsa, Genel Kurulda, partilerin herhangi bir itirazı olmayacaktır; ama, komisyondan farklı bir metin çıktığı takdirde, bugün teşekkül etmiş komisyonlara da dokunmamak için bir geçici madde ilave etmek suretiyle, bu değişikliğin ikinci dönemde yürürlüğe girmesini önereceğiz.

Teklifin bu hâliyle Yüce Komisyon tarafından kabulünü rica ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Korkmazcan.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, bir küçük açıklama için imkân verirseniz...

BAŞKAN - Buyurun.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Partilerarası Komisyonda, ben, Refah Partisini temsilen bulundum. Alt komisyonda da yine Refah Partisi temsilcisi olarak görev yaptım ve bu maddenin bu hâline her zaman muhalefetim. Zaten önergemiz de o yöndedir. Anayasa ve Adalet Komisyonunun ayrılmasını orada savunduk ve ayrılmasına karar verildi. Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonunun ayrılması yolunda da alt komisyonda bu metne muhalif kaldık ve ayrılması yönünde de önerge verdik. Bu şekilde bilgilerinize arz ediyorum.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, zannediyorum, sizin öneriniz üzerine zaten Anayasa ve Adalet Komisyonu ayrıldı. Diğerlerine de muhalefet etmiştiniz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Dışişleri ve Millî Savunmanın ayrılmasını orada savunmuştum.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Ben konsensüsün böyle sağlandığı gibi bir izlenim edinmiştim. Onu da düzeltmiş olduk...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hayır, sağlanamadı.

BAŞKAN - Müsaade ederseniz, konu oldukça müzakere edildi.

Bu konuda verilmiş bir önerge var; o önergeyi okutuyorum:

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan Değişiklik Teklifinin 7 nci maddesiyle tadili istenen 20 nci maddenin aşağıdaki şekilde düzenlenmesini arz ve teklif ederiz.

Lütfü Esengün	Ali Oğuz	Mehmet Ali Şahin
Erzurum	İstanbul	İstanbul
Mehmet Altınsoy Aksaray		Ahmet Dökülmez Kahramanmaraş

Komisyonların Adları:

Madde 20.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları şunlardır:

1. Anayasa Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;
3. Dışişleri Komisyonu;
4. Millî Savunma Komisyonu;
5. İçişleri Komisyonu;
6. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu;
7. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma, Çevre ve Turizm Komisyonu;
8. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;
9. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;
10. Sanayi, Ticaret, Tabiî Kaynaklar, Enerji ve Teknoloji Komisyonu;
11. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;
12. Dilekçe Komisyonu;
13. Plan ve Bütçe Komisyonu;
14. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu;
15. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu.

13 ve 14 üncü bentlerdeki komisyonlar hariç komisyonların her birinin üye sayısı Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için bir yasama döneminde 2 seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi 2; ikinci devre için seçilenlerin görev süresi 3 yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

BAŞKAN - Evet, sadece bir ilave komisyon ikiye ayrılıyor. Dışişleri ve Millî Savunmayı bir komisyon ilave ediyor...

Bu önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... 9'da kaldık; karar yeter sayısı 11 olduğu için karar alamıyoruz...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Fakat, eğer, hizmetin orijini düşünülerek, yani Hasan Bey'in dediği gibi, yasama komisyonu değil de, hizmetin orijini düşünülerek bir ayırım yapacaksak, komisyonları tefrik edeceksek, mutlaka Çevre Komisyonu ile Kültür Komisyonunun da ayrı olması lazım. O zaman izah edemeyiz. Hocamızın ifade ettiği gibi, kültür sorunları ve çevre sorunları 2000'li yılların dominant sorunu. Çevre çok önemli. Eğer, Millî Savunma Komisyonu ile Dışişleri Komisyonlarını ayıracaksak, hizmetin orijini bakımından bu iki komisyonu da tefrik etmemiz lazım.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, burada, her iki komisyon arasında estetik farkı var. Millî Savunma ile Dışişleri birbirinden çok farklı şeyler.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Sayın Başkan, diğer önergeye geçelim isterseniz...

BAŞKAN - Henüz bir karar alamadık. Komisyonun üye sayısı itibariyle karar tahakkuk etmedi.

Yalnız bir önerge daha var. Onu okutalım efendim:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinde yer alan "Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu"nun isminin "Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu" olarak değiştirilmesini teklif ediyoruz.

Gereğini saygılarımızla dileriz.

Prof. Dr. Hikmet Sami Türk	Metin Bostancıoğlu
Trabzon	Sinop

Gerekçe: 2000'li yıllara şimdiden bilgi çağı denilmekte; bilginin tüm kaynakların en başında geldiği ve en önemli kaynak olduğu konusunda gelişmiş ülkelerde görüş birliğine varılmış bulunmaktadır. Bu ülkelere şimdiden bilgi toplumu denilmektedir. Kamuda ve özel sektörde her düzeydeki bireyin sağlıklı karar alabilmesi için, gerekli bilgiye, gereken zamanda ve

gereken doğrultuda ulaşabilmesi yönetimin en yaşamsal ilkesi durumuna ulaşmıştır. Halen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonunun adının değiştirilmesi yönünde bazı çalışmalar yapılmakta ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar konularının bu komisyona verilmesi yönünde ilgili alt komitede bir sunuş oluşturulmuş bulunmaktadır. Ülkemiz içinde en önemli kaynak olmak durumunda bulunan bilgi konusunun da eklenerek komisyonun adının Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu olarak değiştirilmesi uygun olacaktır.

BAŞKAN - Evet, bu çok açık...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Burada, acaba, "Bilgi"yi "Bilim" yapabilir miyiz; Bilim ve Teknoloji...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Acaba, burada "bilim" ile "bilgi" karışıyor mu? Buradaki olay, bir yerde enformasyonun toplanması, o enformasyondan yararlanma. Bilim farklı...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Bilim bir sistematik bilgiler topluluğu. Bilgi ise olaylar hakkındaki doğru...

BAŞKAN - Bilgi daha doğru tabiî...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Yani, bilginin bir komisyonu.. Bilginin teknolojiyle beraber kullanılan yandaşı, bilgi ailesinden "bilim" Burada zaten değerlendirilecek olan da, hayata geçirilecek olan da bilimdir. Bilgi, hiç uygulamada anlam ifade etmeyecek, çok dağınık şeyler de olabilir; ama, bizim, bir yasama organında, diyelim ki, arkadaşlarımızın temayülü ileriki yıllarda hâkim olur da, bu komisyonlar tek tek olursa, Bilgi Komisyonu diye bir komisyon olamaz.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Affedersiniz, hatta, biz, Bakanlığı bile olmasını düşünüyoruz. Bilginin toplandığı, yoğrulduğu, değerlendirildiği, sunulduğu...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Efendim, bilgi, bir birikimin temini sonucunda olur. Bilim ise o kadar geniş ...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Yani, bilgiye katılıyorsunuz.

Bizim düşündüğümüz "Bilgi"

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Geçen dönemde de Anayasa Komisyonumuzda belirlenmiş 13 komisyon, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilim ve Teknoloji Komisyonu olarak kabul edilmiş. Kadük olan...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bilim olabilir.

Sayın Bostancıoğlu, ısrar etmeyin. Bilim Komisyonu...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - İsterseniz, bunu yemekten sonra görüşelim. Biz kendi aramızda bir mutabakat sağlayalım; öğleden sonra görüşelim veya en kısa zamanda...

BAŞKAN - Bitireceğiz efendim.

Buyurun Sayın Korkmazcan...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, usul hakkında benim burada konuşmam doğru değil; ama, sadece bir hatırlatmada bulunmak için ifade ediyorum. Biraz önce oylama yapıldı. Beraberlik dolayısıyla karara varamadık. Halbuki, müzakere tamamlanmıştır. Oylamayı yaptığımız takdirde de bir sonuca ulaşabileceğimizi zannediyorum. Sayın Sümer Oral dışarıdaydı, geldiler. Her iki konuyu da, yani Sayın Bostancıoğlu'nun önerisini de bitirmek imkânımız var. Aradan önce bu maddeyi tamamlayalım. Usulen burada oylama yapıldığında kabul oyları ret oylarından fazlaysa karar alınabilir. Yani, salt çoğunluk zorunluluğu yok. İşaretle oylama yapıyoruz çünkü.

BAŞKAN - Efendim, ben de bu görüşe katılıyorum. Uygun görürseniz maddemizi oylayalım.

Sayın Esengün'ün Dışişleri ile Millî Savunmanın ayrılmasına dair önergesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi, "Bilim ve Teknoloji" olarak oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddenin tümünü yapılan değişiklikler doğrultusunda oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, saat 15.30'da toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati: 12.27

Görüşme Tarihi: 11/04/1996

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.30

BAŞKAN: Metin EMİROĞLU

BAŞKANVEKİLİ: Ahmet İYİMAYA (Amasya)

SÖZCÜ: Nejat ARSEVEN (Ankara)

KÂTİP: M. Kemal AYKURT (Denizli)

BAŞKAN -Toplantıyı açıyorum.

8 inci maddede kalmıştık; 8 inci maddede bir değişiklik yok. 7 nci madde 8 inci madde olarak, alt komisyonda aynen kabul edilmiştir. 8 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 8.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 23 üncü maddesi ve başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlara havale, tali ve esas komisyonlar

Madde 23.- Tasarı, Teklif veya Kanun Hükmünde Kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir.

Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona esas komisyon denir. Tali komisyonlar, işin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde esas komisyona görüş bildiren komisyonlardır.

Başkanlıkça, esas komisyona ve diğer komisyonlara havale birlikte yapılır.

Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler.

Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi; esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyen?..

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Maddenin kenar başlığıyla, metin arasındaki bir uyumsuzluğa dikkatinizi çekmek istiyorum. Kenar başlığında "tali ve alt komisyonlar" diyor; oysa, metinde "esas ve tali komisyonlar" diyor. Normal olanda, esas komisyonun önce gelmesidir. O bakımdan, kenar başlığını "esas ve tali komisyonlar" olarak düzeltmemiz uygun olur. Ayrıca, imla bakımından, ilk satırda bütün teklif, kanun hükmünde kararnameler hepsi büyük harfle yazılmış, buna gerek yok; çünkü, bunlar, özel isim değil, cins

isimdir; onların da küçük harfle yazılması gerekir sanıyorum. Ben, nokta, virgül üzerinde dururum, hocalıktan gelen bir alışkanlık sanırım.

BAŞKAN - Maddeyi bu şekilde düzelterek, tali ve esas kelimelerinin yerini değiştirerek oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Komisyonda, Sayın Esengün'ün 25 ve Sayın Kazan'ın 27 nci maddeye ilişkin teklifleri var.

Şimdi, Sayın Esengün'e söz veriyorum efendim; bir açıklama yapar mısınız.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, 25 inci maddedeki değişiklik önerimi biraz daha genişleten bir önerge takdim ediyorum. Onun da işleme koyulmasını arz ediyorum.

Özet olarak şöyle ifade edeyim: 25 inci madde "Komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibinin seçimi" başlığını taşıyan bir madde. Burada, bizim getirmek istediğimiz yeni iki uygulama olacak. Maddenin hâlihazır ikinci fıkrasına "yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerinin görevleri sona erer ve yeni görevliler on gün içinde seçilir" hükmünü getiriyoruz. Bu, geçen dönem yapılan İçtüzük çalışmasında da, alt komisyon raporunda da aynen yer almıştı.

Bu değişiklik tespitleri, burada, aynen, bir yönüyle, metin olarak kopye edilmiş gibidir. Tabiî, hükümete bağlı olarak çalışıyor komisyonlarımız; özellikle, Başkanlık Divanı. Hele de bu 20 nci Dönemde, belki hükümetler çok daha sıkça değişecek. Bir defa değişse bile, komisyonun başkanlık divanının hükümete bağlı olarak oluşması, bir bakıma, artık teamül hâline gelmiş. Hiçbir zaman -içinde bulunduğumuz dönemde de- bir komisyonun, özellikle başkanı muhalefet partilerinden seçilmiyor, seçilmemesi de, bu işin belki tabiî neticesi; ama, bu hâliyle devam ettiği takdirde, hükümet değişse bile, komisyon başkanlık divanlarında hiçbir suretle değişiklik yapma imkânımız yok. Farzımuhal, bugünkü Koalisyon Hükümeti düşse, yerine Refah-ANAP hükümeti kurulsa veya DSP, CHP, Refah hükümet olsa, komisyon başkanlık divanında değişiklik yapma imkânı mevcut değildir. Yine, malum olduğu üzere, komisyonun gündemini tayin, toplantı günlerini tayin başkanın yetkisi dahilindedir; yani, komisyonlara, bir yönüyle de başkanlık divanı hâkimdir. Hükümet değişince, komisyonların da değişmesi tabiîdir. Getirdiğimiz teklifle, yeni hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, otomatikman, komisyon başkanlık divanının görevinin sona ereceği ve on gün içinde de yenilerinin seçileceği hükmünü getiriyoruz.

İlaveten getirdiğimiz, asıl kanun teklifinde yer alan komisyon üye tamsayısının üçte birinin yazılı teklifi üzerine, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibi, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile

görevden, alınabilirler. Bu da, yine, tatbikatta bir zorunluluğun neticesidir, olması gerekir kanaatindeyiz. Gerek komisyon başkanlığına veya başkanvekili, sözcü ve kâtibine, komisyonun güven duymaması gerek görevini kötüye kullanması gerekse başka sebeplerle -siyasî veya fiili sebeplerle- komisyon başkanın değiştirilmesi, bugünkü İçtüzüğümüzde mümkün değildir. Bu imkânı sağlamak için, gerektiğinde nasıl komisyon seçiyorsa başkanını ve başkanlık divanını gerektiğinde de görevinden alınmasına imkân tanınması için; ancak, tabiî, bunun da suiistimallerinin önüne geçmek veyahut da başkanı veya diğer başkanlık divanı üyelerini sürekli tehdit altında bulundurmak gibi, yanlış uygulamanın önüne geçilmesi veya kötü niyetli davranışların önüne geçilmesi için de, teklifin, üçte bir üyenin yazılı talebiyle olması ve alınacak kararın da her halükârda, komisyonun salt çoğunluğunun oyuyla olmasını öngörüyoruz.

Arz ettiğim gibi, geçen dönemde partilerin oybirliğiyle alınmış bir karar ve alt komisyon metinine geçmiş bir hükümdür. Teklifimizin, bu dönemde de, komisyonda kabul göreceğini ümit ediyorum ve şahsen de, bunun bir zaruret olduğuna inanıyorum. Arz ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Esengün.

Şimdi, bu teklifte iki husus var; ikisi de çok temel değişiklikleri muhtevidir. Üçte birinin yazılı isteği üzerine, komisyon başkanı ve başkanlık divanının değişmesini öngörüyor. Komisyon teşekkül ettikten sonra, bir nevi, komisyon başkanına ve divanına karşı, üyelerin yazılı isteği üzerine bir güvensizlik istemi imkânı veren bir değişiklik önerisidir. İkinci husus bununla muhtevidir.

Diğer konu ise, hükümet güvenoyu aldıktan, komisyonlar seçildikten sonra, eğer, yeni bir güvensizlikle hükümet düşürse, on gün içerisinde komisyonların yeniden teşkiline dairdir.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Düştüğü anda değil Sayın Başkan.

BAŞKAN - Yeni hükümetin güvenoyu aldığı tarihten itibaren.

Ben, şimdi, bunu sormak istiyorum. Sayın Dülgerler, acaba, Meclisin bu konudaki tatbikatını bize bir anlatabilir mi? Yani, bu, zaman içerisinde, Mecliste tatbikatı mümkün olan bir husus. Bir hükümet güvenoyu aldı, komisyonları seçti, göreve başladı, beş ay sonra herhangi bir sebeple görevi bıraktı; yeni bir hükümet kuruldu, güvenoyu aldı. Getirilen teklifte komisyonların da değişmesi lazım; çünkü, hükümetin terkibi değişmiştir; iktidar, muhalefet terkipleri değişmiştir ve dolayısıyla, "yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasından itibaren on gün içerisinde, mevcut komisyonlar feshedilir ve komisyonlar yeniden teşkil edilir" denilmektedir.

Bunun tatbikatı bugüne kadar oldu mu; olduysa nasıl oldu; yani, hükümet değişikliğinde komisyonların durumu ne olur?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, arz edeyim. Bu konuda, İçtüzüğümüzde zorlayıcı bir hüküm yok. Ancak, hatırladığım kadar, 60'lı yıllardaki koalisyon uygulamalarında, sadece centilmenlik anlaşmalarıyla, gruplar anlaşmak suretiyle, kendi aralarında, başkan, başkanvekilini değiştirdiklerini hatırlıyorum; ama, bu, İçtüzükten doğan, kendiliğinden olan, İçtüzük hükmü olarak yapılan bir şey değildi. Tamamen, grupların yaptıkları anlaşma, uzlaşma sonucunda yapılan bir şeydi. Bugün için, zaten, biraz evvel geçen maddede ifade edildi, birinci dönem iki yıl için, ikinci dönem üç yıl için seçilirdi; yani, süreleri belirtilmiş durumda. Böyle bir durumda, gruplar arasında uzlaşma olmadıkça değişmesi mümkün değildir. Uygulamada, hatırladığım kadar, birkaç defa tamamen centilmenlik anlaşması çerçevesinde uzlaşmayla yapıldığını hatırlıyorum.

BAŞKAN - Evet, ben de öyle hatırlıyorum. Bugüne kadar teamüller ışığında hareket edilmiştir. Konsensüse bağlı olarak, iktidarın terkibi, bileşimi, siyasî partiler planında değiştiği zaman, yeni kurulan hükümetin terkibine göre, yine, Anayasanın 94 üncü maddesindeki oransal ağırlıklar dikkate alınmak suretiyle komisyonlar teşkil edilmiştir. Bu konuda yerleşmiş bir teamül vardır.

Şimdi, tabiî, değerli üyemizin, Sayın Esengün'ün bu teklifi, bu teamülü takviye eden, destekleyen bir düzenlemedir. On günlük bir süre içerisinde komisyonların yeniden düzenlenmesini öngörmektedir.

Bu konuyu müzakereye açıyorum efendim.

Bu konu üzerinde, söz almak isteyen üyemiz var mı?

Buyurun efendim.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Değerli Başkan, değerli arkadaşlar; şu son seçimden sonra da görüldü ki, Türkiye, belli bir süre, bir kısım Batı demokrasilerinde olduğu gibi, sık sık hükümetlerin değiştiği veyahut da çok değişik koalisyon hükümetlerinin sık sık göreve geldiği bir yapının içine giriyor. Geçmişte, biraz önce Orhan Beyin söylediğinin dışında, Türkiye'de emsal bulmak mümkün değil. Batı demokrasilerinde, İtalya gibi örneklerde de ne olduğu konusunda, benim, şahsen yakın malumatım yok; ama, böyle bir kolaylık ve esneklik, ileride -İçtüzük değiştirmek öyle kolay olmuyor biliyorsunuz; yıllardır bu işle uğraşılıyor, ilk defa, ciddî olarak bu aşamaya gelinmiş durumda- bir kısım sıkıntılardan kurtaracak diye tahmin ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Dökülmez.

Sayın Korkmazcan, bu konuda bir ilave var mı?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; şimdi, komisyon üyelerinin teşkili, komisyonların teşkili, komisyonlara üye seçimi, aynen Meclis Başkanlık

Divanındaki gibi, Anayasa gereği, partilerin kuvvetleri oranında temsilci belirlemeleriyle oluyor.

Anayasa gereği, komisyonların görev süresi de belirlidir. Komisyona seçilen kişilerde istifa yoluyla boşalmalar olursa, onların görev süresini tamamlayacak üyenin seçimiyle ilgili süre de belirlidir. Bu durumda, komisyon üyesini görevden almak gibi bir usulü İçtüzüğe koymak, Anayasanın bu düzenlemesiyle bağdaştırılması zor bir durum meydana getirir. Bu komisyonlara, ihtisas komisyonları diyoruz, belli niteliklerinden dolayı kişiler buraya seçiliyorlar, Meclis Genel Kurulunca bunlar onaylanıyorlar, ondan sonra hükümete bağlı olarak bunların değiştirilmesi olayı, Anayasadaki bu düzenlemeyle tartışılır bir durum doğurabilir. Ancak, komisyonların başkanlık divanları, komisyon içi bir çözümdür. Komisyon başkanlık divanlarının teşkilinde, Anayasanın koyduğu bir kural da yoktur. Bu, hükümet değişikliklerinde arkadaşlarımızın söylediği süre içerisinde; mesela, hükümet değişir, yeni bir hükümet kurulur, güvenoyu alır ise, bunun üzerinden şu kadar süre geçtikten sonra, komisyon başkanlık divanları görevden çekilmiş sayılır gibi bir hüküm düşünülebilir bir orta çözüm olarak; yani, iktidar ile komisyon yönetimlerinin tartışmasını, çekişmesini önlemek, birtakım çalışmaları tıkamamak yönünden böyle bir çözüm olabilir; ama, tüm komisyon üyelerini yeniden...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum)- Efendim, bizim teklifimizde öyle bir şey yok. Biz, sadece başkanlık divanına yönelik...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - O zaman, bu konuda, ben yanlış algıladım okuduğunuz şeyi. Yani, başkanlık divanlarının görevden ayrılmış sayılacağı gibi bir düzenleme yapılabilir; ancak, başkanlık divanlarının belli üye sayısı ile teklif edilir ve belli üye sayısıyla kabul edilirse, görevden alınması gibi bir teklife katılamıyoruz; çünkü, bu, komisyonlardaki yönetim istikrarını ortadan kaldırır. Komisyon başkanlık divanı, çalışmalarda tarafsızlık içinde görev yapmak durumdadır. Eğer, böyle üçte bir üyenin teklifiyle, her zaman görevden alınabilecek gibi bir tehdit altında olursa, görevini tarafsızlıkla yerine getirmesinde zorluklar çıkabilir komisyon yönetimine. O bakımdan, sadece, hükümet değişikliklerinde, başkanlık divanının görevden çekilmiş sayılacağı gibi bir düzenleme düşünülebilir. Bu konuyu, Yüce Komisyonun takdirine bırakıyoruz.

Yalnız, buradaki tek endişem, şudur: Yasama organı, yürütmeden bağımsız olarak çalışması gerekirken, oradaki değişikliklere paralel iki de bir değişmesi, belki, icranın yasama üzerindeki ağırlığının biraz daha artması gibi bir görüntü yaratabilir. Bu konu, sadece Plan ve Bütçe Komisyonu için düzenlenmiştir bildiğiniz gibi; hükümet değiştiği zaman, Plan ve Bütçe Komisyonundaki oranlar otomatikman değişmektedir. Bunu, bütün komisyonlara teşmil ettiğimiz takdirde, biraz, Meclis hükümetlere tabi çalışıyor gibi bir görüntü doğabilir; çünkü, komisyonlar da, aynen, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu

gibi, Meclis adına görev yapan bir organdır ve onlardan hiçbir eksiği yoktur, icra karşısında aynı bağımsızlık içerisindedir.

Benim görüşlerim bunlardan ibaret; Yüce Komisyonun takdirine sunuyorum durumu.

BAŞKAN - Efendim, bu konuyla ilgili bir tane önerge ortada oluyor. Daha önce Sayın Esengün tarafından verilen "komisyon üye tamsayısının üçte birinin yazılı teklifi üzerine, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibin, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla görevden alınabilirler" önergesi var. Bu önerge en aykırı mahiyette bir önergedir. Bu önergeyi önce oylamak istiyorum, daha sonra genişleten önergeyi oylayacağım. Genişleten önergenin ikinci kısmının kabul edilip edilmediği şekline göre, bu hususu tanzim etmiş olacağız.

Bu önergeyi; yani, komisyon üye tamsayısının üçte birinin yazılı teklifi üzerine...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan oylamaya mı geçiyoruz?

BAŞKAN - Geçeceğim...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Kısa bir ilave yapayım. Geçmişte görüldü, inşallah bundan sonra görülmez. Öyle bir komisyon -tabiî, bu ihtisas komisyonları için değil, bu her tür komisyon için- Meclis komisyonları diyorum araştırma, soruşturma, ihtisas, hangi tür komisyon olarsa olsun, bu hükme tabi olacak. Geçen dönem örneğini gördük, belki, geçmişte başka örnekleri, kötü uygulamaları da vardır. Efendim, başkanlık görevinin kötüye kullanıldığını, bir tarafta komisyonun 6 tane üyesi -11 kişilik bir komisyonda- diğer tarafta 5 tane üye ve başkan da 5 tane üyenin bulunduğu tarafa mensup. O 6 tane üye ne derse desin, hangi teklifi verirse versin, kesinlikle, ne İçtüzük ne yasa ne Anayasa tanınmadan, o komisyon istenildiği gibi sevk edildi, istenildiği şekilde komisyonun görevine son verildi, rapor yazıldı –rezalet desem belki yerinde olur, caiz olur- o tür uygulamalarla karşılaştık, işin yönetimi bu hâle getiren bir başkanı görevden almak ve seçen de o komisyondu...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bu hüküm uygulansaydı, alınabilecek miydi?

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Bu hüküm uygulansaydı, o arkadaş, o şekilde görevini kötüye kullanamazdı. Aslında, bu getirmek istediğim hüküm, komisyonların iyi çalışması, komisyon başkanlarının, başkanlık divanının daha dikkatli, daha tutarlı olmasını sağlayıcı ve pratikte her yönüyle faydalı olacak bir hükümdür.

Dediğim gibi, ben, bunu, geçen dönemde partilerin üzerinde uzlaştığı metinden aynen aktardım, kendimden hiçbir şey katmadım ve Sayın Korkmazcan'ın da bu alt komisyon metninde imzası var.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Benim söz hakkım saklıdır diye bir ibarem var.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Benim söz hakkım saklıdır diye bir ibareniz var.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Yeniden tartışabilirim.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Tahmin ediyorum, o komisyonda da, bu, oybirliğiyle geçmiş idi ve bir zaruretin neticesi idi. Ben, kabulü faydalı diyorum. Bakın, şu aklıma geliyor, Refah'tan gelen teklifler ne olursa olsun reddedilir... Mantıklı, makul teklif nereden gelirse gelsin -bakın, siz teklif edin- biz kabul ederiz. Bu tür bir şey varsa, siz teklif edin, biz kabul oyumuzu hemen verelim. Sonuçta; hepimizin menfaatına olan, Meclisin çalışmasını daha verimli hâle getiren, komisyon çalışmalarını birtakım çekişmelerden kurtaracak olan bir hükümdür.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sayın Başkan, bir söz de ben alabilir miyim?

BAŞKAN - Son sözü size veriyorum; buyurun.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli Başkan, değerli üyeler; bir defa, güvenoyuyla veya belli bir nisap ile komisyondaki divana, divan görevine son vermek mümkün olmamalıdır. Olaylar zincirinde, tatbikatta kötü bir örnek olabilir; ama, tersi de kötü örnek olabilir ve Hasan Beyin ifade ettiği gibi, bir istikrarsızlığı getirmiş oluruz ve komisyonların çalışmasını sistemli olarak önleriz.

Ben, birinci önergesine katılıyorum. Bugün, artık, Parlamentonun bağımsızlığı, Meclisin bağımsızlığıyla, Parlamentoda çoğunluğu olan veya güvenoyu desteği olan partilerin iktidara bağımlılığı birbirleriyle çatışan değerler değil. Onun için, komisyonun, hükümet doğrultusunda bir görev yapısına kavuşması; yani, iktidarların değişiminde divan sıfatlarında; yani, başkan, başkanvekili sıfatlarında değişim mümkün olmalı ve nihayet, geleneği de burada kurallaştırmış oluyoruz. Ola ki, yarın, centilmenlik anlaşması ortadan kalkar, yine, siyasal iktidarın komisyonlarda engellenmesi gibi bir durumu da yaratmış oluruz. Yani, birinci, önergeye katılıyorum, ikincisine katılamıyorum.

BAŞKAN - Ben, her iki arkadaşıma da çok teşekkür ediyorum. Gerçekten, burada tecrübe konuşuyor. Sayın Esengün, hakikaten, teşekkür ederiz. Alt komisyonda da bu tartışıldı, tabiî, burada, Meclisin çatısı altında cereyan etmemesi gereken birtakım hukukî yanlışlıklar işlendi, yaşandı. Komisyonların çalışma teamüllerine uymayan, Başkanlık Divanın bu hususta göstermesi gereken hassasiyetten çok uzak, birtakım taraflı, yanlı davranışların ortaya çıktığını, muhtelif komisyon uygulamalarında gördük. Tabiî, bunları acı birer tecrübe olarak burada hatırlıyoruz. Ancak, meseleleri, her meseleyi İçtüzük

içerisinde kurala bağlayalım, sıkıya bağlayalım düşüncesi de, bizi, çok geniş bir İçtüzük metnini burada tedvin etmek gibi bir zorunlulukla karşı karşıya bırakır ki, bir hukukçu olarak, bireylerin gönlünde yer alan yasaların manevî unsurunu her zaman şahsen tercih etmişimdir. O bakımdan, böyle bir teamülün olması aslında Mecliste güzel bir şeydir. O teamülün zedelenmemesi için gayret gösterelim diyorum; fakat, tabiî, bu tecrübeleri, Sayın Esengün bizlerle beraber, geçen dönem görev alan milletvekillerimizle beraber yaşadığı için, tabiî, bunu önleme düşüncesiyle bu teklifini yapmaktadır.

Efendim, iki önerge var. Ben, birinci önergeyi okumuştum; yani, üçte bir yazılı istek üzerine komisyon başkanlık divanının değiştirilmesine imkân veren bir önergedir.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Üçte birinin teklifi, salt çoğunluğun kabulü.

BAŞKAN - Üçte birin teklifi, salt çoğunlukla değiştirilmesini öngören bir önergedir. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi, diğer önergenin birinci cümlesini okuyacağım ve 25 inci maddenin ikinci fıkrasına ilave şeklinde teklifi değerlendirmenizi rica ediyorum. Görüşülmekte olan İçtüzük değişiklik teklifinde yer alan 25 inci maddenin ikinci fıkrasına "yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerinin görevleri sona erer ve yeni görevliler on gün içinde seçilir" cümlesinin ilavesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, bir saniye.

Burada, önerge kabul edilmeden, oya sunulmadan önce düşünülmesi gereken bir husus var. Yeni hükümet deyince, aynı koalisyonun bir yeni hükümeti de olabilir; yani, önümüzdeki dönemde şu anda beklendiği gibi, iki koalisyon partisinin kuracağı hükümet. Böyle bir hükümette komisyonların başkanlık divanlarının değişmesine zorunluluk yoktur. Yeni bir koalisyon oluşursa ancak böyle bir şey, daha doğrusu, hükümete destek veren grupların yapısında bir değişiklik olursa böyle bir zorunluluğa ihtiyaç var.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Koalisyonsuz da olur efendim. Katılır bir parti; çoğunluğu sağlar; müstakil bir hükümet kurar.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Efendim, şimdi, yeni bir hükümet derken, diyelim ki, Mecliste salt çoğunlukla temsil edilen bir grup var, birinci hükümetini kurmuş. Bu partinin hükümetinin seçim dönemi boyunca tek hükümet kalacağı düşünülemez. Başbakanı da değişebilir, kongresinde genel başkanı değişir, ikinci bir başbakanla aynı parti ikinci bir hükümet kurabilir, üçüncü bir hükümet kurabilir veya iki parti bir araya gelirler. Geçen dönemde oldu, üç tane hükümet kurdular, aynı

koalisyonla. Komisyonlarda değişiklik zarureti hiç hissedilmedi; sadece, Bakanlar Kuruluna seçilen bir komisyon başkanı filan olduysa onun yerine yeni üyeler gönderildi.

Şimdi, biz, bunu mecburî hâle getirirsek, lüzumsuz yere, diyelim ki, bu yılın sonunda hükümette bir değişiklik olacak, Hükümet Programı zaten bunu böyle yazmış, yeni bir hükümet kurulacak, 54 üncü hükümet. Bu hükümet kurulunca otomatik olarak komisyonlar değişsin, koalisyon devam ediyor. Onun için, arkadaşlarımızın burada asıl düzenlemek istediği husus, koalisyona destek veren veya hükümete destek veren grupların yapısında bir değişiklik olmuşsa komisyonlarda bir tıkanıklık olması önlenebilir. O amaca uygun bir metin düşünülmeli.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Emre.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Sayın Korkmazcan arkadaşımızın beyanları karşında şu mülahazalar da akla gelebilir ve gelmesi lazım. Bugünkü Anayasamızın sistematiği yeni bir hükümet ne zaman kurulmuş sayılır bunu açıklıyor. Yeni bir programla Meclisin karşısına çıkmıştır, yeniden güvenoyu almıştır ve işe başlamıştır. Koalisyonun yapısındaki partiler değişmiştir veya değişmemiştir; bu, yeni bir hükümettir. Eski koalisyonun devamı şeklindeki bir tarif, anlayış Anayasamız karşısında kabul edilemez bir tariftir.

Şimdi, diyelim ki, on ay sonra Sayın Mesut Yılmaz Beyefendi çekildi, Sayın Çiller Hanımefendi hükümet başkanı olarak geldi. Efendim, biz zaten eskiden güvenoyu almıştık, hükümeti kurmuştuk, kaldığımız yerden devam edeceğiz diyemez bugünkü Anayasal şartlar karşısında. Ondan dolayı, biz de yapacağımız bu değişiklikleri, tanzimleri Anayasanın sistematiğini göz önünde tutarak değişmez şartlarına uyum sağlayarak yapmak mecburiyetindeyiz. Burada hiçbir mahzur doğmaz. Eğer, yeni hükümet, müstafi sayılmış olan komisyonların başkanlık divanlarının seçimine herhangi bir şekilde ağırlığını koymazsa, yine eski arkadaşlar otomatikman seçilir rutin bir iş şeklinde, devam eder yoluna; yani, pratikte herhangi bir engel çıkarmaz kanaatindeyim, faydası bile olabilir. Belki arkadaşlar nöbet değişikliği için kendi gönülleriyle bir başka arkadaşlarının gelmesini arzu edebilir. Bizce hiçbir engel ve mahzur yoktur. Tabiî, takdir heyetindir.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Korkmazcan.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Süleyman Arif Emre'nin açıklamaları benim tezimi güçlendiriyor. Bu teklifin arkasındaki gerekçeyi ortadan kaldırıyor. Biz, birinci önergeyi komisyonumuzun müzakeresine sunulan birinci önergeyi izledik, önerge reddedildi. Sebep; komisyonlardaki yönetim istikrarını devam ettirmek, Anayasanın belirlediği iki ve üç yıllık süreçler içinde istikrarı sürdürmek. İstikrarı sürdürelim derken, acaba, memleketin ihtiyaçlarını tıkayan bir durum mu meydana gelir endişesiyle yeni bir yol

arıyoruz şimdi. Memlekette hükümet değişikliği olur. Meclisteki gruplarda değişmeler olur. Bugün iktidarda olan partiler muhalefete düşebilir veya bugün iktidarda olan partilerden biri koalisyondan ayrılır, yeni bir koalisyon ortağı olabilir. O durumlarda hükümetle komisyon başkanlık divanının -komisyonun demiyorum; aynı zamanda bir idarî görevdir komisyon başkanlık divanı- idarî ilişkilerinde tıkanıklıklar olabilir, bunu açalım diyoruz. Bu, ne zaman ortaya çıkar. Bu, mutlaka hükümeti oluşturan siyasî parti gruplarında bir değişme olduğunda ortaya çıkar. Eğer, aynı grupların hükümeti devam edecekse Başbakanın değişmesi, bakanların değişmesi söylediğimiz tıkanıklığı zaten meydana getirmeyecektir.

BAŞKAN - Zaten güvenoyu bile alınmadı geçmiş tatbikatta; yani, gruplar değişti, biliyorsunuz, güvenoylamasına gidilmedi. Aynı hükümet mahiyetinde telakki edildi.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Ama, telakki edilmese dahi, biz, bundan sonra beklenildiği gibi, Sayın Tansu Çiller Başbakanlığında oluşacak hükümetin yeni bir hükümet olduğunu elbette Anayasa gereği kabul edeceğiz; ama, o yeni bir koalisyon olmayacak, mevcut koalisyonun devamı olacak. Elbette, öyle durumlarda, komisyon başkanlık divanlarının değişmesine de gerek olmayacak. Onun için, asıl amaç nedir; koalisyonu oluşturan partilerde, parti gruplarında bir değişim varsa, bu değişim komisyon başkanlık divanlarına da yansımalıdır. Teklifin asıl gerekçesi budur. O gerekçeyle eğer bu teklifi yüce komisyonunuz destekleyecekse çözüm nasıl olabilir? Buradaki görevli arkadaşlarıma, uzman arkadaşlarıma bir hazırlık yapın dedim; şöyle bir metin var üzerinde uzlaşılabilirse. "Hükümeti oluşturan siyasî parti gruplarının değişmesi hâlinde, güvenoylamasından itibaren on gün içinde, başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimi yenilenir" gibi bir ibare.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Kısmen veya tamamen değişmesi diye daha açık olabilir.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Aynı doğrultuda, fakat, biraz farklı bir ifadeyle bir uzlaşma metni düşünüyorum. Şöyle olabilir: "Mecliste iktidar ve muhalefet partileri arasındaki dengenin değişmesi sonucunda yeni bir hükümet kurulduğu takdirde" veya alternatif olarak "yeni bir hükümet kuruluşunda Mecliste iktidar ve muhalefet partileri arasındaki denge değiştiği takdirde" geri kalan ibare aynen.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Peki, siyasal iktidar onu karşılamaz mı?

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Bazen partiler değişebilir, ama, denge değişmiyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Siyasal iktidar kavramı onu karşılıyor zannediyorum. Hükümet değişimiyle siyasal iktidar kavramı, yani, terminolojik bir iktidar, hükümet, yürütme kardeş gibi, ama, kategorik olarak farklı kavramlar. "Siyasal iktidar değişiminde" diyebilir miyiz?

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Pek hukukî bir terim olmuyor sanıyorum.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Anayasa hususunda bunu karşılayan siyasal iktidardır; siyasal iktidar değişimidir.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Bir nokta daha var. Bu maddeyi değiştirecek olursak üçüncü fıkrada da bir değişiklik yapmamız gerekiyor.

BAŞKAN - Sayın Altınsoy, buyurun.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sanıyorum, kanundan maksat, kural, kaide koymaktır; aslolan mesele neyse, onun kuralını, kaidesini getirmektir. Bunun dışındakiler istisnadır. Yine tekerleme olacak, ama, istisnalar kaideyi bozmaz. Şimdi, arkadaşlarımın söyledikleri aslında istisnadır. Aslolan, bir hükümetin değişmesinde, Parlamentonun aritmetiğinde bir değişiklik vardır iktidar ve muhalefet arasında. Aynı parti tek başına iktidar olur, aynı partinin içerisinde yeni hükümetler kurulabilir; çok da olmuştur bu. Kendisi tek başına ekseriyette olmasına rağmen, genel başkanı değişir yahut hükümeti değiştirme zarureti hisseder başbakan, yine, kendisi bir hükümet kurar. Bunlar değişikliktir; ama, bir hükümet değişikliğidir; aslolan bir hükümet değişikliğinde Parlamentonun kendi içindeki aritmetiğinde muhalefet-iktidar değişikliği olmasıdır. Bunlar istisnalarıdır. Biz, kuralı koyarız, istisna olduğu zaman buna uyar veya uymadan da geçiştirir; çünkü, zaten, irade, iktidarda olanların olacaktır. Onun için, geliniz, hiç böyle birtakım ileride ifadeler kullanmak yerine kural koyalım, istisnası da kendi arasında hallolsun.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Yani, değiştirmeyelim. Teklifi geri mi alıyorsunuz?

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Hayır efendim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Mevcut düzenleme tam kural olmaz. Mevcut düzenleme, Hasan Bey'in ve arkadaşların ifade ettiği gibi, özel bir kural koyuyoruz; özel kural da problemi çözücü olmalı.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Kuralı istisnaya göre koyuyorsunuz, hadiseye göre koymuyorsunuz ki. 53 üncü Hükümet üzerinde aynı koalisyon partilerinin bir defa daha hükümet kurması ilk defa cereyan edecek; bugüne kadar etmedi. Benim hatırladığım kadarıyla rahmetli Menderes'in beşinci hükümetidir. Beşincide rahmetli Menderes Başbakandı ve tek partinin iktidarıydı; ama, beş defa hükümet değişti. İster değiştirir ister değiştirmez. Bunlar istisna olur. Kural, iktidar muhalefet için bünyesinin değişmesi Parlamento içinde olur. Bunu ona göre koyarız, bu olur. İstisnalar kendi içinde hallolur. Sayın Menderes arzu etmediği için değiştirilmemiştir o zaman, komisyonlar kalmıştır; arzu etseydi değiştirirdi.

BAŞKAN - Sayın Esengün, buyurun.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, zannediyorum, bu müzakereler onbeş dakika oldu herhalde. Tatbikatta yeni istifa etmiş sayılan, müstafi addedilen, bu benim getirdiğim teklife göre, komisyon başkanlık divanının seçimi herhalde bu kadar zaman almayacak, beş dakikada bitecek bir iştir. Üzerinde onbeş dakika daha tartışırsak daha fazla zaman alacaktır.

Düşünün ki, hükümet istifa etmiştir, yeni bir hükümet kurulmuştur, belki uzun bir zaman almıştır yeni hükümetin kurulması. O hükümetin programı hazırlanmış, takdim edilmiş, müzakere edilmiş, güvenoyu almış; yani, Meclisin belli bir zamanı o işle geçirilmiş. Sonra komisyonda ne olacak, yeni bir hükümet kurulduğuna göre, yeni hükümet güvenoyu aldığına göre, komisyonların da başkanlık divanları değişsin diyoruz; getirdiğimiz teklif bundan ibaret. Sadece, burada yapılacak bir seçimdir. Eğer, koalisyonun yapısında gerek grup olarak gerek sayısal olarak bir değişiklik yoksa ve koalisyon protokolünde veya gizli protokolde, partilerin kendi aralarında yaptığı anlaşmada, komisyon başkanlıklarının taksiminde de yeni bir düzenleme yoksa, eski başkanlık divanı, burada sadece oylama yapılmak suretiyle görevine devam edecek; yapılacak iş sadece bir gizli oylamadan ibaret.

Bu getirdiğimiz hükümle hükümet partilerine yeni bir imkân da tanıyoruz. İsterlerse komisyon başkanlıklarını yeniden taksim etsinler, isterlerse herhangi bir parti istemediği bir milletvekili başkanlığa seçilmişse onu da hazır orada değiştirme imkânını bulsun. Sonuç olarak, yeni hükümet, güvenoyu alan hükümet ister aynı gruplar arasında teşekkül etsin isterse başka partiler arasında kurulmuş olsun, netice değişmemeli; yani, bunun için uzun uzadıya ince düşünerek hüküm koymaya gerek yok. Yeni kurulan hükümet, ne olursa olsun, ister eski hükümet ister yeni hükümet ister aynı grupların meydana getirdiği, vücut verdiği bir hükümet olsun isterse başka partilerin, komisyon başkanlık divanları müstafi sayılsın ve yenileri seçilsin. Neticede, o komisyonun belki bir günlük mesaisini, belki beş dakikalık mesaisini alacak. Üzerinde bu kadar durmaya gerek yok. Makul, mantıklı, pratiğe dönük bir tekliftir bu.

BAŞKAN - Sayın Baş, buyurun.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Sayın Başkanım, burada yeni teşekkül eden hükümette gruplar değişirse komisyonların değişmesinde de bir haklılık olacağı şeklinde zannediyorum bir kanaat oluşuyor. Buna karşı da eğer aynı grupların meydana getirdiği değişik hükümetler kurulursa böyle bir değişikliğe de gerek olmadığı, faydasız olduğu şeklinde de bir karşı görüş oluşturuluyor.

Şimdi, biz, şöyle yapsak, eğer böyle bir değişiklik olacaksa: "Hükümeti teşekkül ettiren grup veya grupların talebi hâlinde komisyonlar değiştirilir" dersek, eğer, değişik gruplarla hükümet oluşturulursa, zaruret hâsıl olursa değiştirirler, böyle bir teklifle gelirler. Şayet, aynı grupların kurduğu yeni bir hükümet olursa belki hiç gerek görmezler ve böyle bir değişikliğe de, talebe de gerek duymazlar.

BAŞKAN - "Danışma Kurulunun talebi üzerine" denilebilir.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Danışma Kurulunda diğerlerini de katabiliriz; ama, hükümeti meydana getiren grup veya gruplara...

NEJAT ARSEVEN (Ankara) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım; bu konuda, yavaş yavaş -Sayın Baş'ın da ifade etmiş olduğu gibi- bir değişiklik yapma zarureti ortada. Şöyle bîr metinle acaba buna bir çözüm getirilebilir mi, yani, denilebilir mi ki "bir hükümet değişikliğiyle Meclisteki iktidar ve muhalefet grupları değişirse komisyon başkanlık divanının seçimi yenilenir." Yani, komisyonun özüne dokunmadan.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Gruplar değişmez ki, gruplar aynı da aradaki denge değiştiği zaman.

BAŞKAN - Müsaade ederseniz, konu şu şekilde ikiye ayrıldı: Sayın Esengün, teklifinde ısrar ediyor ve diyor ki, bu, otomatik işleyen bir mekanizma olsun; hükümet değişirse komisyonlar istifa etsin başkanlık divanı olarak, yeniden on gün içinde seçilsin diyor. Müstafi addedilsin, görevleri sona ersin ve yeniden on gün içinde seçilsin. Diğer görüş ise, bu, bir ihtiyaca bağlı olarak işleyen mekanizma hâline getirilsin. Eğer, iktidarı oluşturan grupların terkipleri, dengeleri değişmişse ve bir talep varsa iktidar gruplarından başkanlık divanının yenilenmesi konusunda, o zaman bu mekanizma işlesin deniyor; yani, görüşler ikiye ayrılıyor.

NEJAT ARSEVEN (Ankara) - Sayın hocamın ifade etmiş olduğu bu değil.

BAŞKAN - Hocam, telif edici bir teklif yaptılar. Lütfen tekrarlar mısınız.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bu önerinin temelindeki düşünce, Parlamentodaki iktidar partisinin dayandığı çoğunluk ve onun karşısındaki muhalefet değiştiği zaman bu komisyon başkanlarının, başkanlık divanlarının da iktidar partilerinden olması yolundaki teamülün şimdi tedvin edilmesi, o yolda bir İçtüzük değişikliği yapılmasıdır.

Bir an, 1945'ten bu yana, yani, Türkiye'nin çok partili hayata geçişinden bu yana kurulan hükümetleri hatırlayacak olursanız, sanıyorum, sadece üç yasama döneminde bu ihtiyaç ortaya çıkmış olabilirdi böyle bir kuralın uygulanması bakımından. Düşününüz, 1950'ye kadar Recep Peker Hükümeti, Hasan Saka I,II; Şemsettin Günaltay Hükümeti aynı partinin çoğunluğu. Bunun için komisyonların değişmesine ne gerek var. 1950'den 1960'a kadar rahmetli Menderes'in kurduğu beş hükümet hep aynı parti. Bunun için komisyonların değişmesine gerek var mı her hükümet kuruluşunda; ama, 1961'de rahmetli İnönü'nün kurduğu birinci, ikinci, üçüncü hükümet, ama, koalisyon ortakları değişik ve o dönem rahmetli Ürgüplü'nün başkanlığında bir hükümetle sonuçlanmıştır; tamamıyla değişmiştir. İşte, o zaman, bu değişikliğin hatta belki ikinci, üçüncü İnönü hükümetlerinde böyle bir değişikliğin anlamı vardı; ama, 1965'ten 1973'e kadar Demirel'in başkanlığındaki hükümetler aynı parti

hükümetleri olarak devam etmiştir. Arada bir iki hükümet değişmiştir; ama, devam etmiştir. Buna karşılık, 1973'ten 1977'ye kadar hem Bülent Ecevit'in başkanlığında hem Demirel'in başkanlığında ve her iki grupta da Millî Selamet Partisinin ve diğer partilerin de katılımıyla dengeler değişmiştir. O zaman böyle bir hükmün anlamı var. 1977-1980 arasında yine dengeler değişmiştir iki defa. Bülent Ecevit de kurmuştur, Demirel de kurmuştur, azınlık hükümeti de kurmuştur. O zaman böyle bir hükmün işlerliği olacaktı. 1983'ten 1991'e kadar ise Anavatan Partisi iktidarı, hiçbir ihtiyaç yok. 1991-1995 yılları arasında ise bir koalisyon hükümeti olmasına rağmen, koalisyon ortakları değişmedi; yani, hatta birisinin üye kaybı oldu vesaire; ama, değişmedi. Bu durumda da böyle bir hükmün uygulanmasına gerek yok; yani, her hükümet değişikliğini otomatiğe bağlayarak komisyon değişikliklerini de birlikte getirmek biçiminde yorumlayacak olursak gereksiz bir iş yapmış oluruz gibi düşünüyorum.

Seçimin bir anlamı olması gerekir; yani, bu Parlamentodaki değişen dengenin komisyonlara yansıması ve komisyon başkanları, tabiî, genellikle iktidarın getirdikleri komisyon sözcüleri, iktidarın getirdikleri yasa tasarılarını Mecliste savunmak durumunda olacaklardır. Tasarı görüşülürken onların görüşü sorulacaktır, katılıyor musunuz katılmıyor musunuz. Bir anlamda da iktidarın yanında görüş açıklayacaktır. O bakımdan, komisyon başkanlarının, sözcülerin iktidar partilerinden olmaları yolundaki gelenek doğrudur; ama, bunu, eğer, her hükümet değişikliğinde yapılacak olan bir seçim gibi ifade edecek olursak sanıyorum gereksiz olur. Burada hazırlanmış olan, arkadaşlarımızın teknik olarak hazırladıkları bir teklif düşünülebilir; benim önerdiğim düşünülebilir. Belki, bir redaksiyon şeyi izin verilirse...

BAŞKAN - Burada zannediyorum, bir cümleyle bütün görüşleri telif etme imkânı var. Aslında, Sayın Esengün, iktidarı güçlendiren bir teklif yapıyor ve bunda haklıdır. Biz, bunu alt komisyonda da görüştük. Komisyonlar, iktidarın programına göre burada görev yaparlar, yapmak durumundadırlar, dengeler öyle kurulmuştur. Anayasanın 94 üncü maddesinde de bunu oransal olarak bu komisyonları siyasî partilerin görevlendirilmesinde bu dağılımın oransal olarak yapılmasını öngörmüştür. Tabiî, iktidar bu erki kullanırken güçlü olmak zorundadır. Programını uygularken de komisyonlarda da kendi programı dahilinde bir aksiyon yapabilme imkânına hukuksal olarak sahip olmalıdır. Aksi takdirde, hiçbir konuyu çıkaramaz, geçiremez.

Sayın Esengün'ün bu teklifi bu açıdan doğrudur, yani, komisyonlarda iktidarı güçlendirecek eğer aykırı bir terkip varsa onu önleyecek bir teklif. Yalnız, bunu otomatik bir mekanizma olmaktan çıkarmak için, ben, şöyle bir teklif getirdim. Bunu Nejat Bey de söyledi. Bakınız, diyoruz ki, 25 inci maddenin ikinci fıkrasına şu ilaveyi yapıyoruz: Yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, yeni kurulan hükümette iktidarın teklifi üzerine, hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, yani, iktidar teklif ederse, böyle bir şeye ihtiyaç duyarsa teklif edecek. Bakacak ki, terkip değişti, komisyonda zayıf

kalıyor, komisyonlarda iktidar zayıf kaldı. Öyle bir durum var ki, başkan, başkanlık divanı tamamen iktidarın dışında teşekkül etti; bir şey yapması, yürümesi, adım atması zor. Buna ihtiyaç duyarsa, hükümetin, yani, iktidarın teklifi üzerine bu değişikliği yapmakta fayda var. Aksi takdirde de, komisyonları dağıtıp başkanlık divanını kurmak o kadar da kolay olmayabilir.

Başka sorunları var. Bu sorunları çoğumuz da bu komisyonların teşkili sırasında zaman zaman yaşıyoruz, görüyoruz. Milletvekilleri olarak bu zeminlerden hepimiz geçtik. Bu bakımdan, belki o rahatsızlığa otomatik işleyen bir mekanizma içinde yer vermek de istikrar bakımından uygun olmayabilir.

Ben, bu teklifi hakikaten lüzumlu da görüyorum; yani, bir yanlış terkip oluşmuşsa, bir parti iktidara gelmişse, elbetteki, başkanlık divanında kendi programını uygulamak için bir yer bulmalıdır; ona göre görev almalıdır. Bunu güçlendiren bir tekliftir; yani, bu teklifin kabulü yönünde bir kanaat burada hâsıl oluyor ama, otomatik işlemesinin de siyasî istikrar bakımından gereksiz bazı tasarruflara yol açması bakımından mahzur var; yani, hükümet, iktidar, iktidarı oluşturan gruplar arzu ederlerse bu hakkı onlara verelim diye düşünmekteyim.

Buyurun Sayın Sümer Oral.

SÜMER ORAL (Manisa) - Mevcut bir durum var. Komisyonların terekküp tarzı üyeler, Parlamento Genel Kurulundaki sayılarına göre her komisyonda dağılım yapılıyor eşit olarak, ama, Anayasa vazı, kanun vazı demiş ki, "Bütçe Komisyonunda iktidarın bir ağırlığı olması lazım. " Başkanlık divanıyla koymamış onu zaten, üyelerle koymuş; çünkü, komisyondan karar çıkarma başkanlık divanıyla olmuyor ki, istediği kadar başkanlık divanı bir partide olsun veya iki partide olsun. O komisyondaki üyelerin oylarıyla oluyor. Başkanlık divanı bir tarafta olsa da, eğer, iktidara mensup partiler tam bir mutabakat sağlayamazsa o neticeyi elde edemezsiniz; hatta, başkanlık divanını da istediğiniz gibi seçemezsiniz.

Şimdi, burada, Plan ve Bütçe Komisyonu hariç, Genel Kuruldaki sandalye sayısına paralel komisyonu dağıtmış. Başkanlık divanı bir centilmenlik anlaşmasıyla veya hükümeti teşkil eden partiler kendi arasında anlaşıp başkanlık divanını ona göre seçiyor, bunu bozabilir de. Nitekim, farklı şeylerin olduğu da zaman zaman görülüyor. Tam anlaşamıyorlar ve başka bir partiden muhalefet partisinden birisi de başkan olabilir.

Şimdi, burada esas yapı bu; yani, Plan ve Bütçe Komisyonu dışında komisyonların üyeleri Parlamentodaki, Genel Kuruldaki sayıya eşit olarak dağıtılmış. Şimdi, neden bu ihtiyaç duyulmuş? Hükümet değiştiği zaman başkanlık divanının da değişmesi için gerçekten ortada çok önemli bir sebep var mı, varsa ona gidelim. Deniyor ki, yeni bir hükümet, yeni partilerden oluşan bir hükümet ortaya çıkarsa, ona, başkanlık divanının seçiminde bir şans tanıyalım; ama, bu, belki, farklı partilerden oluşan yeni bir hükümet meydana gelirse yeni bir başkanlık divanı

olabilir; bunun ufak bir anlamı var; ama, onun dışında, her hükümet değiştiğinde başkanlık divanı değişir dediğiniz zaman, esas, ana yapıyı, sanıyorum, ters bir davranış içerisinde olacağız. Hükümetlere göre komisyonların başkanlık divanı da değişecek ve ona bağlı bir yapı oluşturacağız. Oysa, ona hiç gerek yok. İki parti yerine başka iki parti olur veya başka parti gelebilir. O zaman, ilk başkanlık divanı oluşurkenki tablo değiştiği için, canım yeni bir tablo vardır, bu tabloya göre bir şans tanıyalım denebilir. Ama, hiç tablo değişmemişse aynı partiler varsa, hükümet bir bakanı dışarıda bırakmak için değişebilir; başka şekilde değişebilir, hiç terekküp tarzı değişmemiştir. Yeniden başkanlık divanı oluşturmak bana göre biraz da istikrarsızlık yaratabilir. O nedenle, o ihtiyacı karşılamak için, ben, Sayın Korkmazcan'ın söylediği gibi, eğer hükümeti oluşturan partiler değişiyorsa, ona otomatik olarak bir şans getirilebilir, yeniden seçilebilir; ama, iktidarın isteği filan dersek bu komisyonların, bir nevi, tamamen hükümetin emrindeymiş gibi, yönlendiriyormuş gibi hoş olmayan bir hava da doğar diye düşünüyorum.

BAŞKAN - O açıdan talep üzerine yapalım diyorum; yani, hükümet talep etsin.

SÜMER ORAL (Devamla) - Ben de diyorum ki, hükümet talep etmesin; yani, hükümetin isteğine göre falan değişmesin. Eğer, hükümeti teşekkül eden partiler değişiyorsa tablo değişmiştir. Tablo değiştiğine göre bir şans tanıyalım gibi düşünülebilir derim.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkanım, eğer, hükümet talep edecek olursa, Meclisin hükümetin talebine göre bir işlem yapması olur; yürütmenin yasamaya müdahalesi olur; yani, bu, kuvvetler ayrılığıyla bağdaşmaz bence. Kabul edilirse Sayın Kormazcan'ın önerdiği formül, en teknik ibare gibi geliyor.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Bence yerindedir; ancak, buraya şu iki kelimenin eklenmesi gerekir "kısmen veya tamamen hükümeti oluşturan partiler değiştiği takdirde böyle olur." Kısmen veya tamamen hükümeti oluşturan partiler değişmiş, başka iki üç parti hükümet kurmuş veyahut da bir parti çıkmış başka parti gelmiş, bu ahvalde, bu şeyin otomatikman işlemesini öngören bir hüküm hâline getirirsek, sadece kısmen veya tamamen koalisyonu teşkil eden partiler değişmişse diye söylersek...

BAŞKAN - Bakınız efendim, "yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, hükümeti oluşturan partilerin talebi hâlinde" diye bir cümle ilave edelim; gayet güzel. Baktılar ki denge değişti, değiştirelim diyecekler. Hükümeti oluşturan partilerin talebi üzerine, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibin görevleri sona erer ve yeni görevliler on gün içinde seçilir.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Meclis dışındaki bir organdan talep gelmiyor efendim.

BAŞKAN - Grubu oluşturan partilerin talebi üzerine. O ihtiyacı onlar göreceklerdir.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Müsaade eder misiniz...

Değerli arkadaşlarım, burada ihtiyaç anlaşıldı; hangi hallerde komisyon başkanlık divanı değişmelidir. Tipik olarak bu şöyledir: Koalisyon ortakları değişince, belki koalisyon ortaklarından biri de muhalefete geçecek ve onun başkanı, kavgalı bir şekilde koalisyon dağılmış olacak, koalisyon hükümeti döneminde komisyon başkanlığına seçilen arkadaşımız ve başkanlık divanındakiler, biz devam edeceğiz diyecekler, Mecliste başka bir hükümet güvenoyu almış olacak; komisyon başkanlarının, gündemi belirlemek, toplantıya çağırmak gibi idarî yetkileri var, Meclis Başkanlığıyla görüşmeleri var, hükümetle sıkı temasları var, bu bir ters işlemeye yol açacaktır. Böyle bir durum Meclis çalışmalarını tıkar. Meclis Genel Kurulunun oluşturduğu yeni bir iktidar kurma iradesine ters bir oluşum meydana gelebilir; komisyonda başka iktidar, Genel Kurulda başka bir iktidar gibi. Buna mâni olmak için bir hüküm koyalım noktasında anlaştık zannediyorum.

Ha, şimdi, bu, otomatik mi işlesin, istem üzerine mi işlesin konusunu tartışıyoruz. Bence, burada eğer istem ihtiyacı varsa otomatik işletildiğinde, o doğrultuda bir değişiklik yapılacaktır; ama, istem gelmezse iktidar gruplarından, devamı yönünden istek gelecektir. Onun için bu istemi ayrıca belirtmenin pratik bir faydası yok; yani, siz...

BAŞKAN - Ama, koymazsanız, sistem otomatik işler.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Eğer iktidar grupları, mevcut başkanlık divanının devam etmesinden memnunsa, aynı başkanlık divanı görevde kalır. Eğer, prosedürü icra edecekseniz; yani, o, zaten çoğunluğun vereceği kararla. Aksini söylersek, bazılarında isteyecek bazılarında istemeyecek gibi bir konuma getirirsek, o zaman komisyon iradesine -burada gizli oyla seçim yapılıyor- bir başka yabancı unsuru karıştırmış oluruz. O unsur, siyasî parti grubu olabilir, hükümet olabilir, başka bir unsurdur. Hele, iktidar diye de buraya yazamayız; yani, iktidar adına kim sözcülük yapacak, iktidarın bu komisyondaki başkanlık divanını değişmesi ihtiyacını duyduğunu kim bildirecek; onu bildiremeyiz, o zaman Başbakan demek lazım, o da olmaz. O bakımdan, bu, pratikte zaten, eğer iktidar değişme ihtiyacı duymuyorsa, kendi üyelerine diyecektir ki, o komisyondaki başkanlık divanı aynen devam etsin. Hatta muhalefetten kalmış olan, yani, partisi muhalefete düşmüş olan bir komisyon başkanının görevini de ihtiyaca uygun görebilir o günün iktidarı, üyelerine telkin eder grubunda, der ki, komisyon başkanı devam etsin. Mesela, geçen dönemde biliyorsunuz Anayasa Komisyonumuzun Başkanlığına, burada saygın arkadaşlarımız vardı, hayatları boyunca anayasa konusunda meşgul olmuş, üniversite öğretim üyesi, deneyimli

siyasetçiler, onlara biz şu veya bu partinin mensubu gibi düşünmedik, her dönemde seçmeye devam ettik oybirliğiyle. Aynı şey burada da olabilir; bir tek şey getiriyoruz, direnmelere karşı bir supap getiriyoruz; yani, partisi muhalefete düşmüş, yeni bir iktidar oluşumuna karşı engelleme yapmaya kalkışan bir komisyon başkanlık divanı olamasın diyoruz.

O zaman, bizim biraz önceki önerimiz, Sayın Refah Partili arkadaşlarımızın "kısmen veya tamamen iktidarı oluşturan grupların değişmesi" gibi bir unsuru da koyarsak, bu mesele çözümlenmiş olacak zannediyorum.

Bir şeyi daha, tutanaklara geçtiği için ifade edeyim. Sayın Altunsoy "kural koyuyoruz, istisnaları dikkate almayalım" dediler. Burada kural şu anda koymaya çalıştığımız husus değildir. Asıl kural, komisyonların, Meclisin yeni teşekkül ettiği zaman için iki yıl için göreve gelmeleri, ikinci defa üç yıl için göreve gelmeleridir. Koyduğumuz hüküm, istisnaî bir hükümdür. Bir istisnanın istisnasını getirmemek için hep çaba gösteriyoruz. Kuralın ne olduğunu da gözden uzak tutmamak için, tutanaklara bu hususu da geçirtmiş oluyorum.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, tahmin ediyorum arkadaşların aklına gelmedi, Meclis Başkanı bunu istesin. Hükümeti oluşturan siyasî partilerin değişmesi hâlinde, Meclis Başkanı ister ve komisyonlardaki başkan, başkanvekili değişir.

BAŞKAN - Son sözü teklif sahibine veriyorum ve sonra oylayacağım.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Muhterem arkadaşlar, biraz önceki teklifim reddedilmemiş olsaydı; yani, başkanlık divanına güvensizlik oyu vermek suretiyle değiştirme imkânı olsaydı komisyonu, belki böyle bir hükme de gerek kalmazdı. Çirkin de olsa, görevden alma imkânı olacaktı. Şimdi, o yol kapalı önergemiz reddedildiği için.

Zannediyorum bu önergeyi ne şekilde tanzim edersek edelim, en iyi metin bu olacak. Ben bunu kendim yazmadım, üzerinde uzun uzadıya çalıştım, bir metinden kopya ettim ve bu kopyayı ederken de, samimî olarak söyleyeyim, kabul edileceği ihtimalinin artmasını da düşündüm. Bakın, benim kendi teklifim değil, geçen dönemde partilerin üzerinde mutabık kaldığı bir hükümdür. Lütfen bunu kabul edin gibi bir düşünce de bende hâsıl oldu.

Yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, başkanlık divanının değişmesi iddia edildiği veya belki endişe edildiği gibi, fazla bir yük getirmeyen ve çok makul olan bir teklif. Hükümetleri oluşturan gruplar değişmezse, aynı partiler hükümeti kurarsa değişmesin deniyor; o iki parti arasında bir değişiklik olursa, farzımuhal A partisi ve B partisi bir dönem hükümet oldular; ama, bu arada A partisinden bir grup B partisine geçti, hükümet devam ediyor, yalnız dengeler değişti; o zaman ne olacak,

komisyonlar değişmeyecek mi? Yani, bu hâliyle bunun kabulünde hiçbir sakınca yok, pratikte faydası var.

Otomatikman olmasının da, sona ermesi ve yeni görevlilerin on gün içerisinde seçilmesindeki on günlük süre bağlayıcı bir süredir. On gün içerisinde, çok büyük bir ihtimalle, eğer o hükümete vücut veren parti gruplarında değişiklik olmamışsa, burada alelusul yapılacak bir oylamayla aynı başkanlık divanı görevine devam eder; ama, hükümetin bünyesindeki önemli değişikliklerde, burada hemen değiştirebiliriz.

BAŞKAN - Alelusul olmaz o; yani, başkanlık divanını feshettikten sonra bütün civatalar yerinden oynar. Burada tatbikatını gördük; o alelusul olmaz. O, öyle basit bir prosedür değil. Komisyon feshedilecekse burada, komisyonu feshedersiniz, iktidara göre düzenlersiniz, o fikir doğrudur; ama, iktidarın dengeleri değişmemişse, burada hükümet değişimi dolayısıyla komisyonlarımızı feshetmek, alelusul bir iş değildir. Burada çok değişik durumlar çıkar; parti içi dengeler vardır, parti içi mücadeleler vardır, bunları hepimiz yaşamaktayız. Bu bakımdan, Mecliste gereksiz ve lüzumsuz bir seçim havası, komisyonların yeni baştan teşkili, en aşağı Meclisin bir haftasını alır. Bu gerçeği kabul edelim.

O bakımdan eğer uygun görürseniz, sizin görüşünüzün anafikrini -ki, ben de şahsen katılıyorum- şuraya yazalım. Bu komisyonlar iktidarın ağırlığına göre yeniden seçim yapsın, bu doğrudur; doğru olan budur; yani, terkip değiştiği zaman burada başkanlık divanı başka bir partinin elinde kalırsa, hükümet başka partiyle olgunlaşmışsa, oluşmuşsa hükümet icraatını burada yürütemez. Başkan hangi programı buraya getirecek, komisyonda hangi programa öncelik tanıyacak. Dolayısıyla burada sıkıntı olur. Esas düşüncesi Sayın Esengün'ün budur. Bu düşünceye göre bir katkı yapalım. Bunun da yolu şimdi Sayın Korkmazcan'ın dediği teklifin buraya montesinden geçiyor gibi geliyor.

Şöyle bir cümleyi, lütfedip kabul eder misiniz önergenize: "Yeni kurulan hükümette iktidarı oluşturan siyasî gruplar değişmişse hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerinin görevleri sona erer." Bu ilaveyi yapalım, bu değişikliğe bağlayalım ki, Mecliste yeniden komisyonlarda bir şey olmasın.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Bunu bir kaleme alalım.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Şöyle olabilir mi Sayın Başkanım?

Yeni bir hükümetin kuruluşunda Mecliste iktidar ve muhalefet partileri arasındaki denge değiştiği takdirde, gerisini sizin söylediğiniz gibi.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Dengelerin değişip değişmemesi...

BAŞKAN - Yeni kurulan hükümette hükümeti oluşturan siyasî partiler arasındaki dengeler değişmişse, hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerin görevleri sona erer.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Hükümeti oluşturan partiler arasındaki denge değiştiği zaman dersek, olabilir ki, bakanlıkların sayısı azalmış veya çoğalmış olur, bir partinin aldığı bakanlık önceki hükümete göre azalmış veya çoğalmış olur; ona yol açabilir. Burada önemli olan iktidar-muhalefet dengesinin değişmesidir. Bir önceki dönemde iktidar olan muhalefete geçmiş olabilir veya kısmen iktidar partilerinden biri geçmiş olabilir; o nedenle bu teklif sanıyorum bunu karşılayacaktır.

BAŞKAN - Hukukçular bir araya gelince, işimiz zor yani.

ATİLA SAV (Hatay) - Bir yerde kaç hukukçu varsa o kadar görüş çıkar.

İzin verirseniz Sayın Başkan, sanıyorum ki, çok mutadın hilafına bir işi yapmaya çalıştığımız için bir türlü buluşamıyoruz.

Bu, ilkelere aykırı, bütün öneriler ilkeler aykırı. Komisyonlar Yasama Organının komisyonlarıdır, yürütmenin görevlileri değildir. Binaenaleyh, Yasama Organının kompozisyonu değişmedikçe, iki ve üç yıllık dönemlerde şeyler değişmiyor. Şimdi, bir dizi komisyonlar kuruldu. Bu komisyonlarda hükümet ortağı partilerin üyesi olan milletvekillerinin başkanlık divanında görev alacaklarına ilişkin İçtüzükte veya Anayasada bir hüküm var mı; yok; ama, uzlaşma ve Parlamento geleneği gereği biz geldik, burada, iktidar partisinin ortağı olan milletvekili arkadaşlarımıza aday oldukları için oy verdik ve öyle bir başkanlık divanı oluşturduk. Bu işi yine, değişiklik hâlinde gelenek ve uzlaşma çözer. Yoksa ne yazarsak yazalım zorlama olacaktır ve ileride göreceksiniz, hiç olmayacak, hiç istenmeyen, beklenmeyen kombinezonlar girecek işin içine. Parlamento içinde iktidar çıkar, Yürütme Organı çıkar. Yürütme Organı, Parlamentoyu ve onun çalışması için önemli olan bu kuruluşları biçimlendirmeye çalışmamalıdır, kurallar buna göre konmamalıdır.

Biraz önce Sayın İyimaya söyledi, olağan yaşamanın akışına göre kurallar düzenlenir diye. Kuralları olağan olana, ilkesel olana göre kendi hâline bırakalım, geri kalanını Parlamentonun sağduyusu, gelenekleri ve uygulamaları çözümlesin; yoksa ne yapsak zorlama olacak ve her zorlama gibi, kısa bir zaman sonra Parlamentonun ayağına dolaşacaktır; kural olarak içinden çıkılması güç, yeni birtakım sorunlar yaratacaktır.

Bu itibarla, ben bütün bu önerilerin geri çevrilmesini, kabul edilmemesini öneriyorum efendim.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Baş.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Sayın Başkanım, ben biraz önceki düşüncemi biraz daha genişleterek izah etmek istiyorum. Zannediyorum, ben

tam anlatamadım. Şimdi, burada gerçekten siyasî iktidarın değişmesiyle komisyonların değişmesinde bir zaruret olduğu izah edildi; ben bu zarurete katılıyorum. Zaten İçtüzüğü değiştirmekteki amacımız, Meclise biraz daha işlerlik, biraz daha hız kazandırmaktır. Biz bu espriyle hareket ediyoruz bugün.

Refah Partili arkadaşlarımın bu önergeleri gerçekten doğru; ama, şimdi, bunun bu şekliyle kabulü, gerçekten büyük sıkıntılara da meydan verecektir. Şimdi, bazen, hükümet çok hassas dengeler üzerine kuruluyor, bazen birkaç sayı farkla hükümetler devam ediyor. Komisyonların bu şekilde otomatikman değişmesi, kendiliğinden değişmesi, hükümet değişmesiyle kendiliğinden devreye girme olayı, siyasî iktidarları, gerçekten hiç tahmin etmediğimiz şekilde, sıkıntıya sokabilir. Biz, şimdi, komisyon başkanlarının seçiminde bazı zorlukları gruplar olarak yaşıyoruz. Şimdi, hele bu sayı çok az rakamlara indiğinde bu daha önemli hâle gelecektir.

Bizi buraya gönderen siyasî parti gruplarıdır. Biz, grup teklifiyle buraya geliyoruz. Grupların komisyonlara müdahalesi diye bir şey söz konusu değil. Zaten, biz o grupların organıyız. Siyasi iktidarlar değiştiğinde, siyasî iktidarlarda yeni değişiklik olduğunda, hükümet değiştiğinde, hükümeti meydana getiren grup veya grupların teklifi üzerine eğer komisyonlardaki değişikliği yaparsak, bence bütün olasılıkları, bütün değişikliklere biz çare bulmuş oluruz; çünkü, bizim şu anda düşünemeyeceğimiz kadar çeşitli hükümet teşekkülleri var, hükümetin meydana gelmesinde çeşitli şekiller var. Aynı hükümetin içerisinde değişiklikle yeni bir hükümet kuruluyor, aynı koalisyonu meydana getiren hükümetlerin bir kanadının diğer tarafa ilhakıyla yeni hükümetler kuruluyor; yani, bu siyasî dengelerin değişmesi falan çok izafî kavramlar. Bununla bir yere varamayız.

Bence bu değişiklik zaruriyse, yapılacaksa bu değişikliği gruplara bırakmak lazım, gruplar arzu ederse, gruplar teklif ederse -tek grup da olabilir, gruplar da olabilir hükümeti meydana getiren- grup veya gruplar teklif ederse bu şekilde bir değişiklik gerekli olsun. Eğer, grup veya gruplar teklif etmezse; yani, hükümet memnunsa mevcut komisyonlardan, biz bu komisyonları niye değiştireceğiz de neden bir sıkıntı meydana getireceğiz, neden iktidarı sıkıntıya koyacağız. Bu hususlarda, bence, bunun haricinde yeni bir değişikliğe gerek yok; sadece, grup ve grupların talebi üzerine böyle bir değişiklik gündeme gelebilir kanaatindeyim.

BAŞKAN - O zaman şöyle bir cümle ilave edelim: "Yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, hükümeti oluşturan grupların teklifi hâlinde komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerin seçimleri yenilenir."

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Hükümet istemiyorsa...

BAŞKAN - Grupların teklifi üzerine seçimleri yenilenir. Lütfü Bey ne dersiniz?

Yeni bir hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, hükümeti oluşturan grupların...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Efendim, yeni bir şey kabul etmiyorsunuz ki; önerge üçte biri demişti; yani 9, şimdi grup diyorsunuz, 6'ya indiriyorsunuz.

BAŞKAN - Müsaadenizle maddeyi okuyorum:

"Madde 25.- Üye seçimi tamamlanınca, komisyonlar, Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılırlar.

Bu toplantıda komisyonlar, başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtiplerini seçerler.

Bu seçim için toplantı yeter sayısı, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğudur. Seçim gizli oyla yapılır. Seçilmek için, toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, hükümeti oluşturan siyasî parti gruplarının teklif üzerine, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimleri yenilenir."

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Yeni hükümetin güvenoyu almasından itibaren on gün içerisinde dersek. Bir süre koyalım oraya.

ATİLA SAV (Hatay) - Hükümeti oluşturan parti daha iyi.

M. KEMAL AYKURT (Denizli) - Gruplardan biri teklif etmezse...

BAŞKAN - Anlaşacaklar artık. Baktılar ki, başkanlık divanında etkilerini koruyabilmek için, anlaşacaklar, seçimleri yenileyin diyecekler. Hadise budur. Bu yerinde bir olaydır, Meclisin çalışmalarına kolaylık getiren bir olaydır.

Şimdi, biz, burada, İçtüzük yaparken, Meclis çalışmalarını kolaylaştıracak noktalara ağırlık vermek durumundayız. Hangi noktalarda biz bu İçtüzükte yaptığımız değişikliklerle Meclis çalışmalarına kolaylık getirmekteyiz; yani, bu suali komisyon olarak kendimize sormak durumundayız. Ona göre bazı değişiklikleri de cesaretle yapmak durumundayız. Gerçekten, bu her an olabilecek şu koalisyon terkibinde.

Değerli Hocam geçmiş siyasî tarihçeyi fevkalade güzel anlattılar; işte Anavatan Döneminde ihtiyaç yoktu, İnönü'nün tek parti, şeflik döneminde ihtiyaç yoktu; ama, birinci MC, ikinci MC'nin olduğu 73-79 arasında fevkalade ihtiyaç vardı buna; siyasî partilerin yüzde 21'den, 22'den fazla oy alamadıkları bir siyasî terkip içerisinde, bu esnek zeminde çok ihtiyaç olan bir maddedir; yani, bu başımıza gelebilir. O bakımdan çaresini burada almakta büyük fayda var; sadece teamüle bırakamayız; çünkü, istifa etmez, iki sene için seçildim ben der başkanlık divanına.

ATİLA SAV (Hatay) - Bütün çözümler Parlamentodan çıkacak, zorlamaya gerek yok.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, ifade bakımından "hükümeti oluşturan" yerine, Anayasanın 162 nci maddesinde "iktidar grubu veya grupları" deniliyor. Tek parti hükümeti veya çok parti hükümetini de kastetmiş. İktidar grubu veya gruplarının önerisi üzerine diyelim.

BAŞKAN - Lütfü Bey, önergenizi, müsaadenizle, bu son şekliyle okutuyorum efendim:

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Sayın Başkan, affedersiniz, araya bir fıkra, bent veya yeni bir hüküm koyarken, o düzenlemenin insicamına bakmak durumundayız. 21 inci madde, komisyonların nasıl kurulacağını anlatıyor. Burada, çalışmakta olan bir komisyon mevcut iken, yeni hükümet kurulmasından bahsediyoruz biz; ama, 21 inci maddeye hiç atıf yapmadan.

Eğer bu şekilde madde yazacak olursanız, bir karışıklık olur. Biz bütün bu cümlelerin başına, "İçtüzüğün 21 inci maddesine göre çalışmakta olan bir komisyon mevcut iken, yeni bir hükümet kurulur ise" dersek; tam ifade etmiş oluruz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Bu mana bunun içinde var; bunu tekrar etmenin...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Bu yalnız başkanlık divanlarında.

BAŞKAN - Müsadenizle son şeklini okutuyorum:

ALİ ILIKSOY (Gaziantep) - Sayın Başkan...

BAŞKAN - Buyurun.

ALİ ILIKSOY (Gaziantep) - Efendim, siyasî parti gruplarından ziyade, burada üst kademeyi değiştirecek, yönetici değiştirecek grup, komisyondaki gruptur. Komisyon üyelerini desek, daha uygun olacaktır; çünkü, bir parti grubu toplanacak bir de komisyonda tartışılacak yani.

BAŞKAN - Okutuyorum:

"Yeni kurulan bir hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte, hükümeti oluşturan iktidar parti grup veya gruplarının önerisi üzerine, komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibi seçimleri on gün içinde yenilenebilir."

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - En başta şöyle desek: "yeni bir hükümetin kurulmasından itibaren on gün içinde..."

BAŞKAN - Buyurun efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Şimdi, burada, tartışılan bir konu var. Bunu, son fıkra hâline getirirsek, müstakil bir

fıkra hâlinde koyarsak ta başından, o mesele çözümlenmiş olur. Devam etmekte olan bir komisyondaki değişiklik için bu hükmün konulduğu, kendiliğinden anlaşılacaktır; zaten şu konuşmalarımız da onu anlatmaktadır.

Şimdi, burada, süre konusunun konulmasında bir yanlışlık var bence; çünkü, bu on günlük süreyi âdeta hak düşüren bir süre gibi koyarsanız, hükümet değişikliği sırasında bu akla gelmez, onikinci gün akla gelir efendim, o süre geçti komisyonu değiştiremezsiniz gibi; yani, açmak istediğimiz yolu kendimiz kapatmış oluruz. Bu kadar teferruata gitmemeliyiz. Süre ne olacak; yani, bir hükümet, on gün içinde kullanmadı da bu hakkını, bir sorun çıktığı zaman kullandı iki ay sonra, hiçbir şey değişmez, komisyon yönünden bir tıkanıklık meydana getirmez. Süre koymayalım. Son fıkra olarak müstakil düzenleyelim.

Bir de, istem olduğuna göre; yani, grupların istemiyle olduğuna göre bu iş "yenilenebilir" demeyelim, "yenilenir" artık. Eğer yenilenme ihtiyacı duyulmuyorsa, o istemi yapacak olan gruplar duymazlar ve istekte bulunmazlar, mesele kapanır. Talebi koymasaydık, "yenilenebilir" diyebilirdik. İkisi bir arada olmasın. Mesele yok.

BAŞKAN - Benim düşüncem, o sukut-ı hakk şeklinde anlaşılmasın diye "yenilenebilir" dedim. Yani, yönlendirici mahiyette 10 günü düşünerek bunu söyledim. Bu ihtiyacı duydu, bu kararı aldı, teklifte bulundu, 10 gün içerisinde bunu yapmaya gayret eder; ama, yapmazsa da o hak düşürülemez şeklinde düşünmüştüm.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkanım, 10 gün, 15 gün veya 20 gün gibi bir süre tartışılabilir; fakat, bu süreye ihtiyaç var. Öbür türlü daima Hükümetin, komisyonların çalışma tarzına göre, böyle bir teklifte bulunması söz konusu olabilir; bu, komisyonların güven içerisinde rahat çalışmasına olanak vermez, her an iktidar gruplarının iki dudağı arasından çıkacaksa bir sözle bu değişebilir. Süre belki biraz daha uzatılabilir; ama, mutlaka objektif bir esasa bağlamakta yarar var.

M. KEMAL AYKURT (Denizli) - Sayın Başkan, bir süre konulabilir.

BAŞKAN - Değerli arkadaşlarım, bu neden doğuyor, bir ihtiyaçtan doğuyor. Bu ihtiyaç nedir? Bu ihtiyaç, iktidarı oluşturan partilerin duyduğu bir ihtiyaç olması lazım.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, bir süre olması lazım.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Biliyorsunuz, bu zaman aşımı genellikle o şahsı devamlı bir baskı altında tutmama amacına yöneliktir. Burada hükümeti devamlı bir baskı altında tutmamak için, komisyon başkanlığına hevesli arkadaşların devamlı bir baskısı altında tutmamak için 10 gün olmaz da bir ayda sınırlamakta fayda olabilir gibi geliyor bence.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Ama, mutlaka bir süre olması lazım.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - O zaman süreyi istem için koyun.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - İstem için zaten.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Şu süre içinde isterse yenilenebilir.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - O anlama gelir zaten efendim.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Öyle zaten.

ATİLA SAV (Hatay) - İstek ve seçim aynı zamanda. Oradaki ifade öyle.

BAŞKAN - İstemde bulunduktan sonra 10 gün içerisinde komisyon, seçimleri yenilemek mecburiyetindedir. Lütfü Beyin, esas teklifinde yer alan husus bu.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Peki, Komisyon bunu yerine getirmedi, hükümet tekrar isteyecek o zaman. Meclis Başkanına şikâyet edecek, o türlü şeyler gelecek; ama, istemin süresini sınırlamak istiyorsanız 10 gün içinde istediği takdirde, kim isteyecek, iktidar grubu veya grupları tarafından 10 gün içinde istenildiği takdirde, istenildiğinde yenilenir.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hükümetin veya hükümet gruplarının isteği hâlinde otomatikman sona ereceğini kabul edersek, seçim de 10 gün içerisinde olur. Yani, biz, seçimleri yenilenir dedik. Görevleri sona erer dersek...

BAŞKAN - Tekrar okutuyorum:

"Yeni kurulan bir hükümetin güvenoyu almasından itibaren 10 gün içinde iktidar grubu veya gruplarının önerisi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve katip seçimleri yenilenir."

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Bu cümle uygun.

ALİ ILIKSOY (Gaziantep) - Grup veya gruplar 30 gün içinde değiştirilmesini isteyebilirler. İstek hâlinde 10 gün içinde yenilenir.

BAŞKAN - İsterseniz buna en çok 30 gün diyelim. Çünkü, hükümet güvenoyu aldı, bir sürü sıkıntıyla uğraşırken, bu arada komisyonlar meselesi çıkacak, grup yönetimlerinden kararlar çıkacak, Meclisten tasdik olacak.

ALİ ILIKSOY (Gaziantep) - Hayır, hayır, başkanlık divanının görevi sona erer ve yeni seçime gidilir.

BAŞKAN - Doğru, doğru...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Yeni kurulan bir hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte hükümeti oluşturan siyasi parti gruplarının veya iktidar gruplarının teklifi üzerine komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve katiplerinin görevleri sona erer, 15 gün içinde yenileri seçilir.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Yenilemek demek, onu kapsıyor zaten, sona ermeyi kapsıyor.

BAŞKAN - Efendim, teklif üzerine görev sona eriyor değil mi?

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Evet.

BAŞKAN - Efendim, müsaade eder misiniz.

Şimdi, teklif üzerine görev sona eriyor değil mi efendim. Yani, buna süre falan koymaya falan gerek yok. Görev sona eriyor arkadaşlar. Şimdi, teklif ettiniz benim görevim sona erdi, oturup yeni başkan seçeceksiniz. O zaman süre falan koymaya, bu derece kısıtlamaya gerek yok. Teamüller de var, teamüllere de güvenelim. Biz burada bir ihtiyacı dile getirmeye çalıştık. Bunun süresini 10 gün 15 gün falan dersek, 15 gün sonra olmadı nasıl olacak? Bu sefer başka sualler akla geliyor. Ama istem üzerine iktidarı oluşturan siyasi parti grupları, bu ihtiyacı duydu da Başkanlık Divanının değişmesini istediyse bu istemden sonra bu görev sona erer. Sona erdikten sonra da zaten komisyon oturur yeniden bu seçimi yapar, buraya ilave süre koymaya bence hiç gerek yok arkadaşlar. Sistem işliyor yani. Zaten Başkanlık Divanı seçilmeden komisyon çalışması olmaz ki. Komisyonun ilk toplantısında yapacağı ilk şey diğer hükümlere göre 25 inci maddenin birinci fıkrasına göre, oturup başkan, başkanvekili, sözcü ve katiplerini seçmesidir. İkinci fıkrada hüküm var. Yani, bu görev sona erdikten sonra komisyonun ilk oturumunda yapılacak husus; başkanın, başkanvekilinin, sözcünün ve katiplerin seçilmesi, divan üyelerinin teşkil edilmesi.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Benim anladığım kadarıyla burada söz konusu olan komisyona verilen bir süre değil de grupların talebi için bir süre vermek lazım. Çünkü, devlet idaresinde istikrar esastır. Gruplar beş ay sonra mı, altı ay sonra mı, bir ay sonra mı bildirecek, bu hak devamlı ellerinde mi olacak, bu suallerin cevabını biz burada vermeliyiz. O, istikrarsızlığı davet eder. Ona açık kapı bırakmamak için gruplar bir ay içerisinde istediği takdirde seçimler yenilenir. Bu grupların talebinin süresini tayin etmek bakımından böyle bir süre koymalıyız; ama, zaten talep ettikten sonra usulen onu yapmaya mecburdur.

BAŞKAN - Zaten bizim teklifte o var efendim. Yani, o istem için 10 günlük bir süre var.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Bu uygundur efendim, ister 15 gün yapın, ister 30 gün yapın; ama, bir süre konsun.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hükümeti oluşturan siyasi parti grubu veya iktidar grupları diyoruz; hükümete, grubu olmayan bir parti iştirak etmişse ne olacak?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Grubu esas alınır.

BAŞKAN - 5 inci maddeye son fıkra olarak ilave ediyor ve son şekliyle tekrar okutuyorum:

"Yeni kurulan bir hükümetin güvenoyu olmasından itibaren 10 gün içinde iktidar grubu veya gruplarının önerisi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve katip seçimleri yenilenir."

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - O zaman araya bir şey eklemek lazım; "üçüncü fıkra hükümlerine göre yenilenir."

BAŞKAN - Efendim, bu teklifi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - "Önerisi" yerine "istemi" diyelim.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - "Önerisi üzerine" dediler herhalde...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Hayır; İçtüzükle terim birliği içerisinde olalım, eğer, İçtüzük diğer hükümlerinde "talep" diyorsa “talep" diyelim, "istem" diyorsa "istem" diyelim.

BAŞKAN - Böylece, bunu son fıkra yaptık ve "istemi" dedik.

Efendim, 10 dakika ara verdikten sonra saat 19.00'a kadar çalışmamızı öneriyor ve oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, oturuma 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 17.15

Görüşme Tarihi: 11.4.1996

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 17.30

BAŞKAN: Metin Emiroğlu

BAŞKANVEKİLİ: Ahmet İyimaya (Amasya)

SÖZCÜ: Nejat Arseven (Ankara)

BAŞKAN - Efendim, müsaade buyurursanız toplantıya başlayalım; 9 uncu maddeyi...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - 10 uncu madde, ekleme olduğu için Sayın Başkan.

UZMAN - 10 uncu madde olarak okuyorum efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Şimdi, 25'i geçtik, 27 vardı.

BAŞKAN - Sayın Kazan'ın bir teklifi var; lütfen okuyun efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Alt komisyon bunları bitirmedi mi?

UZMAN - Alt Komisyon kabul etmemişti.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Siz de etmediniz galiba Lütfü bey. Kaydi itirazınız var mı?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Var ki, buraya geldik.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Alt komisyonda bunları bitirmediniz mi, bir hafta alt komisyon ne yaptı?

UZMAN - Alt Komisyonda kabul edilmedi efendim.

BAŞKAN - Okuyun efendim maddeyi o zaman. Madde 9'u 10 olarak okuyorum:

MADDE 10.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 38 inci maddesi 37 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlarda İnceleme Süresi:

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - 27 nci maddeyi ne yaptık?

UZMAN - Komisyon metninde yok efendim o 27 nci madde; kabul edilmedi, üst komisyona da havale etmediniz o maddeyi.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Şimdi, bu Komisyonda görüşülmeyecek mi?

BAŞKAN - Alt komisyonda üzerinde anlaştığımız maddeleri burada oylayıp, geçiyoruz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Bu madde komisyonda görüşülmemiş olacak; bu, teklif üstelik...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Alt komisyonda görüştük.

BAŞKAN - Alt Komisyonda görüştük, üzerinde anlaşmaya vardık; yani, bu şekilde kalması konusunda anlaşmaya vardık. Değiştirmeyelim diye anlaşmaya vardık.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Mutabık kalmışız sevgili kardeşim.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hayır; burada, ben kısaca mahiyetini arz edeyim yani, bilmiyorum isterseniz...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Alt komisyonda görüşüldü, burada görüşülmez olmaz; yani, olur mu öyle şey.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Alt komisyonda reddedilse dahi, bu Komisyonda görüşülmesi lazım; çünkü, asıl, resmî Komisyon burası aslında.

BAŞKAN - Talep olursa, görüşürüz efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Belki mutabık kalırız, benimseriz, belki benimsemeyiz.

BAŞKAN - 27 nci maddeyi bir okuyun:

Millet Meclisi İçtüzüğünün 27 nci maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Ancak, üyelerin beşte birinin talebi üzerine, Komisyon Başkanı, Komisyonu toplantıya çağırmaya ve yine, üyelerden beşte birinin talebi üzerine, gündeme ilave edilmesi istenen konuları gündeme almaya mecburdur.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Onu tartıştık ve siz de kabul... Ama, yine de tartışalım.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Bir daha tartışmaya gerek var mı; gerçekten, orada çok detaylı tartışıldı.

BAŞKAN - Başkanın yetkisinde olan gündem tayin etme yetkisini, beşte birinin yazılı istemi üzerine, gündem değiştirme imkânı veren bir hüküm. Biz, alt komisyonda bunu bir hayli tartıştık.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum)- Efendim, beşte bir üyenin talebiyle toplantıya çağırmaya ve yine, üyelerden beşte birinin talebi üzerine gündem ilave edilmesine...

BAŞKAN - Yani, hem toplantıya çağırmaya hem gündem yapmaya, beşte biriyle imkân veren bir değişiklik.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Meclisteki fevkalade toplantılar gibi.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Efendim, müsaade ederseniz. Bakın, elimde bir çizelge var. Fazla fotokopisi de var; sizlere de birer suretini arz edebilirim.

19 uncu Dönemde TBMM'nin Dört Yıllık Çalışma Tablosu diyor: 549 tane kanun tasarısı gelmiş; tabiî, hükümetten geldiği için, bunların da ancak 285 tanesi geçmiş, 109 tanesi komisyonlarda kalmış; kanun teklifleri 1501 adet gelmiş, ancak 137 tanesi yasalaşmış, 1153 tanesi komisyonlarda, 137 tane çıkan diyor -bu yasalaşan mı, komisyondan çıkan mı, onu pek anlayamadım- komisyondan çıkan.

Netice itibariyle, arz etmek istediğim şu: Özellikle, muhalefet milletvekillerinin, hatta iktidar milletvekillerinin dahi verdikleri kanun teklifleri, komisyonlarda ele alınmıyor maalesef. Komisyonlardan geçmeyince de, Genel Kurula gelme şansı hiç yok. Komisyonlar, bir bakıma, kanun tekliflerinin önünde en büyük engeli oluşturuyor. Yani, komisyonların mevcudiyeti, varlığı, kanun tekliflerinin geçmemesi için en büyük sebep.

ATİLA SAV (Hatay) - 37 nci maddeyle onu aştık dedik; aşağıda da onu konuştuk değil mi; 37 nci madde, onu aşıyor zaten.

"Kanun tasarı ve teklifleri ve kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç 45 gün içinde sonuçlandırılması gerekir." Eğer, sonuçlandırılmazsa ne olacağını da aşağıda yazıyor.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Sonuçlandırılmazsa şu olacak: Teklif sahibi, Genel Kurula, Meclis Başkanına müracaat edip, gündeme alınmasını isteyecek ve ancak, Genel Kurulun vereceği kararla gündeme alınabilecek.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Tabiî, doğrusu bu; siyasetin mantığı o.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Siyasetin mantığı, muhalefete de bu yolda imkân tanımak demek; yani, yasama görevi yapmak, sadece iktidarın ve iktidar mensubu milletvekillerinin ise, muhalefet de, iktidar üzerinde denetleme yapacaksa, bunu açıkça yazmak lazım.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Efendim, siyasetin ve seçimin mantığı, bir defa, iktidar çoğunluğunu oluşturan partilerin iradesinin hakimiyetidir; onun dışındaki hallerde zaten uzlaşma esastır, konsensüs esastır. Bir milletvekilinin teklifinin, bir muhalefet teklifinin Yasama Organından geçmesi, siyasal iktidarı

oluşturan çoğunluğa rağmen, mümkün değildir; seçimin mantığı odur zaten. Niye geliyorsun; iktidar, yasama politikalarıyla, çıkaracağı yasalarıyla kendi politikasını uygulayacaktır; gayet doğaldır; siyasetin en tabiî mantığı budur.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Efendim, uzlaşma esas da...

AHMET İYİMAYA- (Devamla) - Uzlaşma esas tabiî, uzlaşamazsanız o kendisi yapacak. Haa, Anayasaya aykırı bir uygulaması varsa...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhalefete de imkânlar vermek, yine demokrasinin...

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Siyasal direnç yoğunluğuna rağmen, uzlaşma olmaz ise, bir siyasal çoğunluk, size gelip, bunu yapın diyemez; mümkün değil. Muhalefetin de dengesi bu.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkanım, biz bunu alt komisyonda görüşürken, bunu böyle düşünerek; yani, 37 nci madde, biraz sonra okuyacağız, bu ki, görüşülmesi güçleşen yahut engellenen kanun tekliflerini, kanun hükmünde kararnameleri doğrudan doğruya Genel Kurula götürmek imkânını veriyor; belli süre içerisinde yapar diyor komisyon bu çalışmayı. Şimdi, 45 gün içinde sonuçlandırma görevini verdiğiniz bir komisyona, bir de kendi teklifinizi görüştürmek için beşte bir imza koyarak, toplantıya çağırmanın bir anlamı yok, kalmadı. Amaç, 37 ile sağlandığı için, biz, 27 deki öneriyi gereksiz bulduk.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - 37 de bir yenilik gelmiyor. 37, şu andaki durumu muhafaza ediyor o yönüyle. Genel Kurul gündemine herhangi bir teklifi indirmek için, yine, Genel Kurulun kararı lazım ve şu andaki tüzükte de var. Belli süre geçtiği takdirde otomatikman Meclis gündemine alınır diye bir uygulama veya bir düzenleme yok.

ATİLA SAV (Devamla) - Bence oylamadır.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Oylamadır; yani, Genel Kurula siz, ben muhalefetim diye, efendim, tamam, sen, oybirliğiyle kabul et veya oy çokluğuyla kabul etmişsin; ama, sen, bu talebimi kabul et; mümkün değil. Bunun tek kuralı konsensüstür.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, burada, bilgi için bir şey sorabilir miyim; biz, şimdi, nasıl bir müzakere usulü takip edeceğiz? Geçen hafta, bütün teklifleri birlikte değerlendirdik, tümü üzerinde konuşma yapıldı, maddelere geçtik. Maddelere geçerken içlerinde benim de imzam bulunan, grupların ortaklaşa verdiği metnin maddeleri üzerinde müzakereye başlamışdık, alt komisyon ihtiyacı ortaya çıktı; alt komisyonda da görüşüldü, bu meseleler çözümlendi.

Şimdi, müzakereye esas metnin dışına, tekrar tekrar çıkarak, ilk verilen teklifleri alırsak; bu Komisyondan bu teklifi çıkaramayız; yani, Partilerarası Komisyonda metin çıkmış.

BAŞKAN - Efendim, Alt Komisyonda kabul edilen bir metin hakkında da, burada, önerge verebilir arkadaşlar.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Önerge verebilirler; fakat, daha önce müzakere edilmiş bir konuyu tekrar buraya getirmek, Alt Komisyonun çalışmalarını sıfırlamak, bir haftayı boşuna harcamak olur. Hatta, dördüncü defa müzakere oluyor bu; bir, Partilerarası Komisyon; iki, geçen haftaki Anayasa Komisyonu; üç, alt komisyon; dördüncü defa müzakere ediyoruz. Ortaya bir metin çıktı aslında; o metin üzerinde değişiklik önergesi verebilirler; bizim şu görüşümüz dikkate alınmamıştır; şöyle, buraya ekleyin diye; ama, onun dışında, eski teklifi, Sayın Kazan'ın teklifini veya bizim eski teklifimizi, biz, buraya getirmiyoruz; o aşamayı geçtiğimizi zannediyorum. Yani, biraz çabuklaştırmak bakımından. Önerge verebilirler tabiî.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Efendim, bütün tekliflerin bu Komisyonda görüşülmesi lazım. Alt komisyon, şekli çalışma yapar; daha kolay uzlaşmak için, teknik olarak bu işi çabuklaştırmanın yollarını arar ve faydalı da oldu o bir haftalık süre, kaybedilmiş veya zayi edilmiş bir süre değildir. Yani, şu Tüzük teklifi süratle geçecek; ama, ille de sürat sağlayalım diye, milletvekillerinin verdiği teklifleri, biz, burada gözardı edemeyiz; burası, Anayasa Komisyonu; yani, sürat başka, süratle bu işin sonuçlandırılması başka, işi aceleye getirmek başkadır. Bunu bir arkadaşımız burada dile getirdi.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Genel Kurula rağmen bir milletvekilinin teklifi nasıl geçer, onu anlamıyorum.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Nasıl?..

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Genel Kurula rağmen, Genel Kurul, ben gündeme almıyorum diyecek; buna rağmen, gündeme nasıl alacaksınız?

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Efendim, komisyon gündemine alınmasını tartışıyoruz biz burada.

BAŞKAN - Lütfen, maddeleri birbirine karıştırmayalım. 37 nci maddeye geldiğimizde, o konuyu orada görüşeceğiz.

Şimdi, efendim, burada, Sayın Esengün'ün bir teklifi oldu. Komisyon gündemine ve komisyonun toplantıya çağrılması konusunda, üyelerin beşte birine yetki veren bir teklif şeklinde geliyor.

Şimdi, bu teklifi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Evet, devam edin efendim.

UZMAN - 9 uncu maddeyi, 10 uncu madde olarak okuyorum:

MADDE 10. - Millet Meclisi İçtüzüğünün 38 inci maddesi 37 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlarda inceleme süresi:

Madde 37.- Tasarı veya tekliflerle, kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç 45 gün içinde sonuçlandırılması gerekir.

Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul Gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler.

Bu istemler üzerinde komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul gündemine alınması için Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür.

Başkanlıkça esas komisyon dışında, tali komisyonlara da havale edilmiş olan bir mesele bu komisyonlarca 10 gün içinde cevaplandırılır.

Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi Komisyonun müracaatı hâlinde en çok 10 gün daha uzatılabilir.

ATİLA SAV (Hatay) - Yazımla ilgili bir önerim olacak; "mesele" diyor burada; o mesele değil "konu" olacak efendim; yani, beşinci fıkrada. Ayrıca "cevaplandırılır" yerine "sonuçlandırılır" demek daha uygun olacak.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Soru sorabilir miyim Sayın Başkan.

Burada, hakikaten, komisyonlara havale edilen kanun teklifleri ve tasarılarının 45 gün içinde görüşülmesi esas; görüşülmediği takdirde, Meclisi Heyeti Umumiyesine gerek teklif sahibinin gerek hükümetin teklifiyle, orada görüşülüp, gündeme alınıp alınmayacağı müzakere edilip, karara bağlanacağı; bu güzel. Bir de, aşağıda, tali komisyonlara havaleler, 10 gün içinde cevap gelmezse, 10 gün içinde şayet netice alınmazsa, başkan bir 10 gün daha müsaade verebiliyor; yani, en geç 20 gün içinde bitmiş oluyor; yalnız, bunların müeyyideleri yok.

UZMAN - 23 üncü maddenin son fıkrasında müeyyidesi var. "Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir"

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Peki efendim, kanun tasarı ve teklifleri için?..

BAŞKAN - Aynı şey.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Hayır, tali komisyonlar için; ama, esas komisyonlar için...

UZMAN - 38 inci madde var.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Müeyyidesi yok. Yani, 45 gün içinde görüşmediniz, Meclise de indiniz, Meclis de, gündeme almadı; sonra?..

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Meclis, Genel Kurul gündemine almıştır; illâ görüşecek diye bir şey yok.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Hayır efendim; tamam, geldi tekrar komisyona; komisyonda bekleyecek mi bir beş sene. Müeyyidesi yok; o zaman bu 45 günün manası yok.

ATİLA SAV (Hatay) - 38 de var; bakın, aksi takdirde; yani, 45 gün geçtiyse "aksi takdirde, adı geçen tasarı veya teklifin doğrudan doğruya gündeme alınmasını, hükümet veya teklif sahipleri istemek hakkına haizdirler."

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Efendim, gündeme alınmadı, komisyonda geri kalacak, orada kalacak.

ATİLA SAV (Hatay) - Yani, milletvekilinin teklif ettiği bir şey, en yetkili organa kadar iniyor, artık, orada da kabul edilmezse, yok çaresi.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Kabul veya reddedilmiyor efendim; orada, gündeme alınıp alınmaması konuşuluyor. O gündeme alınmadı, şu anda gündem dolu olduğundan, vesaireden, tekrar komisyona gelecek; artık, bu 45 gün de geçtiği için, gündeme de alınmadığı için 5 sene bekleyecek manası çıkıyor.

ATİLA SAV (Hatay) - Genel Kurul karar verdikten sonra, ne yapacaksın?..

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Genel Kurul bir şeye karar vermiyor efendim, Genel Kurul, bu kanun teklifine veya tasarısına kabul veya red demiyor; gündeme alınıp alınmamasına... O celse, gündeme almıyor, yahut tanzim edilen gündeme almıyor; tekrar komisyona gönderiyor; ama, komisyonda bu 45 gün de geçmiş oluyor. O zaman 5 sene bekleyelim diyorsunuz.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - 38 inci madde açık; üzerinde anlaşılmışsa...

BAŞKAN - Aksi takdirde, gündemi zorlamak gibi bir durum ortaya çıkıyor.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Efendim, bakınız, tabiî esas komisyonun çalışmasını tamamlayabilmesi için, tali komisyondan mutlaka bir cevap gelmesi lazım. Bir defa müddet veriyorsunuz, bu müddetler sırasında da

cevap gelmezse, menfi cevap verdiğini kabul edip, devam ediyorsunuz. Kanun teklif veya tasarı da olabilir; ille de milletvekilinin teklifi değil. Tasarı da var, bakın burada bekleyen; kanun tasarısı 544 tane imiş, ancak 285'i kabul edilebilmiş, 132'si şu anda gündemde, 109'u komisyonda; yani, tasarılar da...

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Başka bir madde yaptık; süresinde bitirmeyen, süresinde geçirmeyen, İyi çalışmayan komisyon üyelerini ve başkanlarını Meclis Başkanına bildirecek.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Başkanvekillerini değiştirelim; kabul etmediniz, o bir müeyyidedir.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Başkanı mı değiştirelim. Siz veya biz çalışmayalım, komisyon başkanı harıl harıl çalışsın, çalıştırmaya çalışsın...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, şimdi, bir kanun tasarısı ve teklifi, hangi merci tarafından teklif edilmişse, onlar tarafından takip edilir. Kanun teklifleri, teklif eden milletvekillerince, tasarılar da, hükümetçe takip edilir komisyonlarda. Komisyonları, önce ikna etmek lazım; belli bir süre içerisinde süratle bunun çıkması için ikna etmek lazım; yasama çalışması böyle yürüyor. 45 günlük sürede ikna edememişsiniz komisyonu, orada bir müeyyide var; Genel Kurula götürürsünüz konuyu, Genel Kurulu ikna etmeniz lazım o aşamada. Eğer, Genel Kurul da, komisyon gibi düşünüyorsa; yani, bu işte bir müstaceliyet görmüyorsa yapılabilecek bir şey yok.

Tali komisyonlar için de, bugüne kadarki uygulamalar 45 günlük süre vardır, her komisyon, 45'er gün uzatarak götürüyordu meseleyi; oradan kurtarıyoruzdur. Bu bir aşamadır en azından; ama, esas komisyona, bu 45 günlük sürede görüşmemişse, teklifi aynen kabul etmiş sayılır diyemeyiz; bunu, ancak Genel Kurul diyebilir. Genel Kurul, komisyon raporu aramadan, ben, bunu gündemime aldım, görüşüyorum diyebilir; bu, ağır bir müeyyidedir. Yani, Genel Kurul, 45 günlük sürede görüşmeyen komisyonu, âdeta devredışı bırakmış olur; teklif sahibinin veya hükümetin, bu maddeden yararlanarak konuyu gündeme getirmesi hâlinde; ama, Genel Kurul ikna olmuyorsa, demek ki, o konuda bir müstaceliyeti komisyon da görmüyor, Genel Kurul da görmüyor sonucu çıkar. Teklif sahibinin yeniden komisyonu ikna etmesi gerekir.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - O zaman bu maddeye gerek yok efendim. Bakınız, müeyyidesi olmayan maddenin uygulanmasının manası yok; demek ki, yok böyle bir şey. Bir kanun teklifi veya tasarısı, 5 yıl içerisinde bir komisyonda görüşülmeden kadük olabilir; olabiliyorsa, bunları yazmanın manası yok. Buna rağmen oluyor...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Komisyonda olmaz efendim; Genel Kurul kabul etmezse olur diyoruz. 45 günlük sürenin sonunda...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Şimdi, her hükmün mutlaka bir müeyyidesinin olması gerekmez. Bazı müeyyideler, işte kamu vicdanındadır ya da siyasidir.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Onlar da birer vicdani müeyyidedir efendim; müeyyidesiz olmaz. Cezai veya vicdani; ama, müeyyide.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Relax, imperfect de vardır; bazı müeyyidesiz kurallar.

Şimdi, benim asıl söylemek istediğim o değil. Ben, maddenin tertibi, dili ve imlası hakkında birşeyler söylemek istiyorum. Bu madde, bazı fıkra yazarlarımızın yaptığı gibi, her cümleyi bir paragraf hâline getiren bir tarzda kaleme alınmış; o, bazı tereddütlere yol açabilir. Sanıyorum ki, bu yazış biçimine göre, ikinci ve üçüncü fıkraları bir paragraf hâlinde birleştirebiliriz; çünkü "...isteyebilirler" diye bitiyor ve "Bu istemler üzerine komisyon...." diye de devam ediyor.

Bir de son fıkrayla "Başkanlıkça..." ve "Bu süre..." içinde diye başlayan fıkralar, aynı biçimde yine birbiriyle bağlantılı; o fıkraları da birleştirebiliriz. Böylece dört fıkralı bir düzenleme hâline getirebiliriz.

Bunun yanında, dil bakımından, birine, Sayın Sav, benden önce değindi; şimdi, son fıkra olan bölümde "Başkanlıkça esas komisyon dışında, tali komisyonlara havale edilmiş olan bir mesele" yerine "bir konu bu komisyonlarca 10 gün içende sonuçlandırılır" "cevaplandırılır" olmaz, "sonuçlandırılır" biçiminde düzeltelim derim.

Bir önceki fıkrada "Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul Gündemine alınması için" burada çoğul, burada tekil; ifadede bir zaaf var; onun yerine "Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul gündemine alınmak üzere Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür".

Bir de son olarak, imla bakımından, bu "Genel Kurul Gündemi"nde gündem büyük yazılıyor; gündemin büyük yazılmasına hiç bir gerek görmüyorum. O "gündem" sözcüğü küçük olarak yazılsın.

BAŞKAN - Değerli hocamın yaptığı düzenlemelerle beraber maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Kararnamenin, orada yalnız tekil olması lazım; her olay ayrı bir şeydir.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Doğru, öyle de olabilir de, yukarıda baktım. İlk fıkrada "kararnameler" demişiz.

BAŞKAN - Madde 11' i okuyalım.

UZMAN - Madde 11'e gelmeden önce, Sayın Kazan'ın teklifi ve Sayın Kalemli'nin teklifiyle Anayasa Komisyonumuza gönderilen iki maddemiz var; bir de Kayseri Milletvekilimiz Sayın Kırış'ın 2/178 sayılı teklifindeki iki madde Alt komisyondan Üst Komisyona havale edildi efendim; sırayla onları okuyorum:

Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve arkadaşlarının teklifi 2/176

Millet Meclisi İçtüzüğünün 50 nci maddesine 7 nci bentten sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Gündemde sırası geçen işlere yeniden dönülemez."

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Daha evvel ki Tüzükte böyle bir madde var mıydı?

UZMAN - Hayır yoktu efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ama, tatbikatta vardı aşağıda "o, konuyu geçtik, sırada olan, gündemde olan o konuyu geçtik, bir daha dönmemiz mümkün değil" diye.

ATİLA SAV (Hatay) - Sıra için, teklifin müzakeresi değil zaten. Sırada, üçüncü sıraya geçince, ikinci sırada bir şey o gün görüşülmüyor. Bir sonraki gündeme alınabiliyor.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - O manada değil burada kastedilen; kanun tasarı ve teklifleri görüşülürken, onuncu sıradaki tasarıyı bırakıp da beşinciye dönülemez manasına değil; gündemin malum kısımları var. İşte, şu andaki İçtüzüğün 50 nci maddesine göre, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları, Özel Gündemde Yer Alan İşler, Seçim, Oylaması Yapılacak İşler vs. diye 7 kısımdan bahsediliyor. Burada, 50 nci maddeye eklenmesi isteniyor bu cümlenin veya bu fıkranın. "Gündemde sırası geçen işlere yeniden dönülemez" den maksat, farzı mahal, oylaması yapılacak işlere gelip de, o birleşimde, bir konu oylandıktan sonra, bunu tekrar getirip, Özel Gündemde Yer Alacak İşleri o birleşimde görüşemeyeceğiz; kastedilen mana odur. Yani, dördüncü kısma gelip, bir konu oylanıp, sonra da onu Özel Gündemde Yer Alacak İşler arasında sayıp, o birleşimde görüşülmesin.

BAŞKAN - Yani, güvenoylaması alındıktan sonra, hükümet programı okunamayacak.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Tabiî, biraz ona benzer. Yani bir misal olarak.

BAŞKAN - Yani, dörtte, oylaması yapıldı, güvenoyu alındı, ondan sonra, hükümet, ikiye geçti, tuttu, hükümet programını okudu; bunu mu düşündünüz?.. Ne mahzuru var?

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Bu kadar kaydı niye öngörüyoruz. Parlamentoyu niye böyle eli kolu bağlı bir hâle...

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - "Gündemde sırası geçen kısma yeniden dönülemez." diye...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ben bir hüküm var zannediyordum; ancak, arkadaşlar da bir hüküm gösteremediler. Makul bir şey, uygun bir yere koymak lazım. Şevket Bey, 7 nci bentten sonra koyalım diyor; uygun görürseniz.

BAŞKAN - Sayın Korkmazcan, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, bu zaten uygulamada böyledir. Çok büyük bir zorunluluk olmadıkça, bir geriye dönüş söz konusu olmaz; ama, İçtüzük hükmü olarak böyle bir kayıt altına alırsak, yani, çok acil bir durum çıktı, Başkanlığın bir sunuşa ihtiyacı var, ertesi güne kalması da mümkün değil; böyle durumlar için İçtüzükte bir tıkama getirmeyelim. Zaten, bu sıralama gidiyor. İçtüzüğün normal anlayışında da geriye dönüş söz konusu değildir. O zaman, muhtemelen birleşimi kapatması lazım Başkanın, böyle bir durumu aşabilmesi için, böyle zaruret doğduğunda; yeni birleşim açılması gerekli, oturum kapatmakla da olmaz. Yeni birleşime dönülmesi lazım; yani, bazı zaruretlerde sıkıntıya düşürebilir böyle bir kaydın bulunması.

Mevcut durumun muhafaza edilmesinde yarar var.

BAŞKAN - Anlıyorum efendim.

Efendim, Sayın Kazan'ın teklifini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Kalemli'nin 55 inci maddeyle ilgili bir teklifi var; onu okutuyorum:

Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin teklifi 2/161:

Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Toplantı Günleri

Madde 55.- Resmi tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, her ayın ilk üç haftası, salı, çarşamba ve perşembe günleri saat 14 00'den 20 00'ye kadar toplanır.

Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul, toplantı gün ve saatlerini değiştirebileceği gibi, diğer hafta ve günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir.

BAŞKAN - Söz almak isteyenler?..

Sayın Şıhanlıoğlu buyurun.

M. FEVZİ ŞIHANLIOĞLU (Şanlıurfa) - Efendim, burada kasıt, zannedersem Meclisin daha fazla çalışması. Yalnız, 14.00-20.00 saatleri arası biraz fazla, yani çalışan arkadaşlarımız açısından. Bizim açımızdan değil; ama, Mecliste 5 bine yakın insan çalışıyor. Bunu hesap edersek, bunun 19.00'a çekilmesini öneriyorum. Bunun 19.00'a çekilmesi, cuma gününün de çalışmaya eklenmesi; yani, 19.00'a kadar cuma gününün de eklenmesini öneriyorum. 3 hafta çalışılmasını kabul ediyorum; ama, biz cuma günü de çalışalım, burada çalışan 4 bin veya 5 bin insanımızı da düşünerek, teklifin 19.00'a indirilmesini, cuma gününün de eklenmesini öneriyorum.

BAŞKAN - Evet anladım.

Buyurun Sayın İyimaya.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sayın Başkan, alt komisyonun eğilimi şu efendim; bir defa, "3 hafta çalış, 7 gün diğer Meclis faaliyetlerini; yani, Meclis Genel Kurul toplantısı dışındaki Meclis faaliyetlerini devam ettir" çözümünü, esasen 55 inci maddesinin ikinci fıkrası yoluyla, Danışma Kurulu aracılığıyla getirebiliriz, 6-7 ay, bir devre deneyebiliriz. Ondan sonra, Tüzük tedvinine gidebiliriz diye düşünüyoruz. Çünkü, ilk etapta hukuk kuralı olarak benimsememiz hâlinde bunu değiştirmemiz zor olacak, mahzurları var mı yok mu; bir deneyle ortaya çıkacak bu.

Ben 3 artı 1 çözümünün sakıncalarına inanıyorum. alt komisyonda bunu tartıştık, bu eğilim sebebiyle ana komisyona bu sorunu getirdik. Gerçekten, şu andaki problem, desantralizasyona gidememiş olmamızdır; yani, bütün güçleri, yetkileri merkezî idarede toplamış olmamızdır, mahallî idarelere veya o yönde bir yapılanmaya girememiş olmamızdır. Yani, milletvekillerini seçmenlerin ayağına götürerek, hizmeti onlara götürmüş olmayız. Çok büyük aksaklıklara yol açabilir.

İkinci kaygım da şu; kendi seçim bölgelerine gitmeyen milletvekilleri bakımından da güzel bir tatil yaratmış oluyoruz ve kamuoyunda çok büyük tepki alırız diye düşünüyorum. Tabiî, alt sorunlar var, değerli Meclis Bakanımızın açıklamalarından anlıyoruz. İşte, özel büroların kurulması, oralarda danışmanların istihdamı, partiyle ilişkilerde de parti binalarımız var zaten. Böylesi bir durum zaruri ise, 55 inci maddesi yoluyla, en azından bir devre için deneyelim. Aksi takdirde, şu anda kurallaştırma yoluna gidersek değiştiremeyiz, bir yükü de üzerimize getirmiş oluruz gibi geliyor bana.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Dökülmez.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; daha önceki dönemde de gördük, televizyon haberleri saat 19.00'da başlıyor, birçok arkadaş günün yoğun stresi altında izleyemediği televizyon haberlerine yetişmek için Genel Kurulu boşaltıyor. Son zamanlarda genellikle de karar yeter sayısı bulunuyor, toplantı yeter sayısı bulunmuyor. Bu 20.00'ye kadar çalışma bence yanlış. Ayrıca, bir Refah Partisi milletvekilinin böyle bir şeyi söylemesi yadırganabilir; ama, ben şöyle söyleyeyim; birçok arkadaş, bir kısım spor karşılaşmalarını izlemek için -saat 19.00'da başlıyor- yine boşaltıyor gidiyorlar. Kanunların görüşülmesini engellemek için ele geçmez bir fırsat oluyor bu. 20.00'ye kadar çalışma bence bu açıdan sakıncalı. 14.00'te olacağına 13.00 yapın; ama, 20.00'ye kadar değil, en geç 19.00'a kadar olsun, bu birincisi.

İkincisi; 3 hafta çalışıp da 1 hafta çalışmama, dinlenme işi, arkadaşların seçim bölgesine gitmeyip de tatil bölgesine gitmesi açısından işe yarar bu. Bu benim kişisel düşüncem.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN - Bu konu çok tartışıldı, zamanımız da ilerliyor. Müsaade ederseniz alt komisyonun temayülü şeklinde konuyu ele alalım. Çünkü, 55 inci maddenin ikinci fıkrasında, bu konu, Danışma Kurulunun teklifi üzerine toplantı saatlerini değiştirme imkânı var.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sayın Başkan, o zaman, böyle kalacaksa, toplantıyı aşağı çekebilelim. "Genel Kurul toplantı gün ve saatlerini değiştirebileceği gibi, diğer günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir" diyelim. "Toplantı yapmamasına karar verilir" demeyelim, o bir kelime olarak olursa olur.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - 3 hafta çalışma, 7 gün bölgeye gitmek mümkündür.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, 15 günü geçmemek üzere ara verme kararı her zaman alabilir. Bu, 3 aylık tatil süresine dahil değildir. Tatil yılda 3 ay olabilir, Anayasanın koyduğu sınırlama bu. 14'er günlük araların her zaman verilmesi mümkündür. Kaldı ki, 7 günlük ara zaten o 14 günlük sürenin içindedir. Tatil değil, ara verme. Zaten, mesainin Meclis dışında...

BAŞKAN- 55 inci madde üzerindeki önergeyi; yani, 3 hafta artı 1 hafta tatili oylarınıza sunuyorum...

M. FEVZİ ŞIHANLIOĞLU (Şanlıurfa) - Sayın Başkanım, saatleri anlamadık. Çalışma saatleri 14.00-20.00 mi, 14.00-19.00 mu?

BAŞKAN - Saatleri düzenleme hakkı var zaten.

Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Recep Kırış'ın, İçtüzüğün 60 ve 73 üncü maddelerine ilişkin değişiklik önergeleri var, teklifleri var, okutuyorum:

"Madde 60.- İçtüzüğün 60 ıncı maddesinin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir:

Mecliste en az 5 milletvekiliyle temsil edilen partilere de 5'er dakikayı aşmamak üzere konuşma hakkı verilir.

Görüşmelerin tamamlanması:

Madde 73.- Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda her siyasî parti grubunun grupları adına, grupları olmayan; ama, en az 5 milletvekiliyle Mecliste temsil edilen partilerin partileri adına ve iki üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır. Grubu olmayan; ancak, Mecliste en az 5 milletvekiliyle temsil edilen partilere her halükârda gruplara tanınan söz süresinin yarısı kadar söz hakkı tanınır. Konuşmalar yapıldıktan sonra görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmemişse, Başkan görüşmelerin tamamlandığını bildirir."

BAŞKAN - Benim anlayamadığım bir şey; neden 60 ıncı maddeyi ikinci sıraya koymuş.

Buyurun Sayın Sav.

ATİLA SAV (Hatay) - Biz bunu benimsemedik. Çünkü, Anayasanın 95 inci maddesine uygun değil. "İçtüzüğün hükümleri siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine"... deniyor. Siyasî parti gruplarıdır esas alınan birim, bir çeşit. Onun için, grubu olmayan partilere bu şekilde grubu varmış gibi söz hakkı tanımak doğru değil. Milletvekili, tabiî esas o.

BAŞKAN - Burada, önerge sahibi bir değerli milletvekilimiz var, buyurun.

MEHMET EKİCİ (Ankara) - Sağolun. Müsaade ederseniz, Komisyon üyelerine, bu noktadaki görüşlerimizi arz etmek istiyoruz.

Tabiî, Komisyonun çalışma kıstasları ve İçtüzük düzenlerken dikkat ettikleri esasları daha önce takip etmediğim için bir eksiklik olarak kabul ediyor ve bu anlamda eğer hızlı çalışmak, Meclisi hızlandırmak, hızlı çalıştırmak adına, Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil etme hakkını şu veya bu şekilde elde etmiş siyasî partilere, kanunlar üzerinde 5'er, 10'ar dakikalık görüşme hakkını tanımazsak, biz bundan, Meclisin düşünce havuzunu daraltırız gibi bir sonuca varıyoruz.

Bu, Anayasanın 95 inci maddesinin ikinci fıkrasının öngördüğü "İçtüzük hükümleri siyasî parti gruplarının Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir ve siyasî parti grupları en az 20 üyeden oluşur" hükmüne bazı katkılarda bulunmak istiyorum. O da şunlardır:

Bu hüküm çerçevesinde grubu olmayan bir siyasi partinin Meclis çalışmalarına katılamayacağına dair bir sınırlama yoktur bu maddenin yorumunda. Tersine, üye sayısı oranında katılımı sağlamak amaçlanmıştır, bu maddenin ruhunda yatan budur. Biz bunu böyle kabul ediyoruz ve Komisyonun bu anlamda takdirine sunuyoruz.

Bir de, 20 kişilik grup hadisesi. Milletvekilliği kolay kazanılmıyor, siyasi partiler çok uzun mücadelelerle geliyorlar. Sayısı 5 olmaz, 7 olmaz da 19 olursa, 20'ye tanıdığınız bir haktan 19 üyeye sahip bir siyasi partiyi mahrum etmenin eşitlik ve katılımcılık adına sıkıntı vereceği düşüncesindeyiz.

Üstelik, çalışmalarda bir açmazımız daha var; İçtüzüğün 18 inci maddesinde "10 milletvekiliyle grup kurulabilir" derken, Anayasanın 90 ıncı maddesinde bu sayı 20 olarak belirtilmektedir ve bu çelişki yıllardır süregelmiştir, bugün de kaimdir. Kimse de, bu Tüzük hükmü Anayasaya aykırıdır dememiştir bugüne kadar. Aslında, bizim kanaatimiz, Tüzükteki 10 rakamının 20 yapılacağı yerde, bir Anayasa değişikliğiyle 20 rakamının 10 hâline getirilmesinin, önümüzdeki siyaset zemininin bize getirdiği veriler noktasında faydalı olacağını düşünüyoruz. Çünkü, parçalı bir siyasete giden bir parlamento yapısı kendini göstermiştir bu anlamda.

Bu manada karine olarak kabul edebileceğimiz bir başka konu daha var; hukuk üreten, aynı zamanda siyaset üretmek durumunda olan bu Parlamentoda, demin Sayın İyimaya'nın dediği gibi, partiler ve parlamentolar birbirini tamamlayan kurumlardır. Bunu çok fazla sayısal değerlerle, grubu olmayanları bir kenara koyarak meseleyi ele almamıştır Parlamentomuz çoğu kez. Mesela, bakın; siyasi partilere Hazineden yapılan yardımla ilgili olarak, 3 milletvekiline sahip parti, 10 milletvekiline sahip parti gibi birtakım ölçüler getirilmiş ve bunun Anayasaya aykırılığı da hiçbir zaman iddia edilmemiştir.

Şunu da -tabiî teklif etme hakkımız olmadığı için- affınıza sığınarak söylüyorum; şayet grupların yarısı kadar bir süre komisyonca çok görülüyorsa, kî bu Parlamento pek çok konuda çok fazla zaman kaybediyor, bir yoklamaya 45 dakika ayırmak gibi bir hadiseyi de yaşıyoruz fiilen; grupların üçte biri veya dörtte biri kadar bir sürenin bir siyasi partiden, yani en az 5 milletvekiliyle temsil edilebilecek bir siyasi parti grubundan, buna kanunlar grup demese bile bunlar gruptur çünkü, bu sürenin her halükârda bir üyeye tanınan 5 dakikalık süre kadar olması şeklinde bir hükmü Komisyonun kabul etmesini arz ediyorum.

Bakınız efendim; Mecliste 19 uncu dönemde görülen bir hadise vardır. Siyasi partilerin konumları her seçimde değişebilir, bugün var olan yarın yok olabilir, bugün küçük olan yarın büyüyebilir. Örnek; DSP Genel Başkanı Sayın Ecevit, 19 uncu dönemde söz alırken çok büyük sıkıntılarla karşılaşmıştır. Sayın Ecevit Türkiye'de Başbakanlık yapmış bir insandır, görüşlerine katılırsınız katılmazsınız, ayrı konu; ama, fikirlerinden istifade etmek bu

milletin ve Meclisin hakkıdır. Bu anlamda, herhangi bir siyasi partinin genel başkanı, eğer Mecliste konuşabilmek için kişisel söz alan bir arkadaşından söz sırasını istirham etmek durumunda kalıyorsa, biz bunu bir zaaf olarak kabul ediyoruz. Doğru da bulmuyoruz, demokratik de bulmuyoruz ve bunun şık ve onurlu bir tavır olmadığı gibi bir kanaati taşıyoruz.

Bu anlamda, Mecliste kaybettiğimiz zamanları da dikkate alalım lütfen. Ben yeni bir milletvekiliyim, bu Mecliste bulunduğumuz 3 aylık dönem içerisinde çok ciddi zaman kayıplarını yaşadığımızı bizzat müşahade ettim, kendi nefsime. Bir siyasi partiden veya birkaç siyasi partiden 5-10 dakikalık bir süreyi esirgemenin Meclisi hızlandırmayacağını düşünüyoruz.

Yine, 29 Ekimlerde, 23 Nisanlarda, millî meselelerde Meclisimiz birçok konuda karar almıştır. Mesela, 19 uncu dönemde, Kıbrıs konusuyla ilgili, bütün siyasi partilerin ortak deklareleri söz konusudur. 29 Ekimde ve 23 Nisanda protokol konuşması verdiğimiz siyasi parti gruplarından, grubu olmayan siyasi partilere bir konuşma hakkının verilmesini arz ediyoruz.

Yine bir başka hususu da arz ederek, konuşmamı tamamlamak istiyorum; fikirden fikir çıkıyor, sabahtan beri Komisyon çalışmalarını izliyorum, bu anlamıyla çok şey öğrendim, çok noktada da aydınlandım. Şimdi, orada konuşacak, herhangi bir gruba mensup olmayan bir arkadaşımızın ortaya getireceği bir fikir, bir başka büyük siyasi grup için bir ilham kaynağı olabilir. Meclisten, bu fikir zenginliğini esirgememek gerektiğini düşünüyorum.

Bir de, lütfen, grubu olmayan siyasi partileri, fikirlerini başka platformlarda ifade etme gibi bir mecburiyetin içine itmeyiniz lütfen. Bunu söylerken şunu kastediyorum; eğer ben Mecliste konuşma anlamında kazanılmış bir hakkı bulamazsam, burada yapılacak her konuşmada ben televizyon televizyon gezeceğim, kahve kahve gezeceğim, sokak sokak gezeceğim. Halbuki ben parlamenter sıfatıyla, milletvekili sıfatıyla görüşlerimi öncelikle bu Mecliste ve Meclis kürsüsünden söylemeliyim diye düşünüyoruz.

Bu konuda Komisyon üyelerinin gerekli takdiri yapacağına inanıyorum. Hepinize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Bu konuda söz almak isteyen?.. Buyurun Sayın Türk.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Arkadaşımızın söylediklerini gözden ırak tutamayız, onlara kulağımızı kapayamayız, söylediklerinde çok haklı noktalar var. Ancak, Meclisimiz büyümüştür, 550 milletvekili ve grup olma sayısı da bu 550 rakamına göre düşük kalmaktadır. 1961 Anayasasına göre 10 milletvekili. Tabiî, o İçtüzük hükmü uygulama kabiliyetini haiz değil, Anayasanın geçici 6 ncı maddesine göre, İçtüzük hükümleri yürürlükteki Anayasaya aykırı olmayan hükümleriyle geçerlidir. Yoksa, o 10 rakamı hükmünü kaybetmiştir. Belki, ilerideki bir Anayasa değişikliğinde grup

sayısının biraz daha büyütülmesi gerekebilir, örneğin 25'e çıkarılması gerekebilir; ama, bugün için Anayasanın öngördüğü rakam 20'dir.

Şu anda Mecliste 5 grubumuz var. İlerideki gelişmelerin nasıl bir seyir göstereceği, ileride, mevcut partilerden bazı kopmalar olup olmayacağı -bundan önceki dönemlerde yaşandığı gibi- ve yeni birtakım grupcukların ortaya çıkıp çıkmayacağı şimdiden kestirilemez. Bu önerinin dayandığı nokta, 5 kişilik bir mini grup yaratmaktır, 20'nin yanında 5 kişilik bir mini grup yaratılmaktadır.

Meclisteki şu kısa deneyimimde şunu gördüm; örneğin bir bakan konuştu mu bütün partilere mutlaka konuşma hakkı doğuyor ve hepsi bunu kullanıyor ve belki hepsi aynı şeyleri tekrarlıyor; bu, Meclis çalışmalarını son derece ağırlaştıran bir şey. Oysa, bu İçtüzük değişikliklerinin amaçlarından birisi de sanıyorum Meclisin verimli, hızlı çalışmasını sağlamaktır.

O bakımdan, ben böyle değil de, belki, şu 2 milletvekilinin konuşması var, onu belki 3 milletvekili yapmak suretiyle, bu çeşit, grubu olmayan partilere de bir konuşma olanağını sağlamak yoluna gidebiliriz. Sanıyorum, öyle bir ara çözüm bulunabilir; ama, 5 kişilik bir mini grup yaratacak olursak, ilerideki bölünmelerde, parlamentoda o kadar çok grup ve grupcuklar ortaya çıkabilir ki, Meclisin çalışmaları tıkanabilir. Yani, Meclis, esas itibariyle çok partili sistemde ve bu Anayasanın mantığı içerisinde partiler eliyle çalışan, çalıştırılan bir kurum. Bunu çok daha fazla grupcuklara bölmeyelim derim; ama, 2 milletvekilini, belki en az 3 milletvekili biçiminde genişletirsek daha iyi olur. Burada gruplardan sonra bir de 2 milletvekili konuşuyor, onu 3'e çıkarmak düşünülebilir, öyle bir çözüm olabilir.

BAŞKAN - Peki, bunu 3'e çıkarırken, bir tanesini grubu olmayanlara tahsis etmek suretiyle...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sayın Başkanım, izninizle Hasan Beye bir sual sormak istiyorum.

Efendim, Anayasanın 100 üncü maddesinde, Meclis soruşturmasına partilerin üye vermesi durumunu gruba bağlamamış. Uygulamada, grubu olmayan parti de Meclis soruşturmasına üye verebiliyor mu? Yoksa, yine orada da güçler oranına mı bağlı? Anayasanın 100 üncü maddesinde, bizzat, siyasi parti grup şartı aranmamış.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Meclis Soruşturması -benim yeni bilgilerim- Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı, Senato ve Meclisin beraber olduğu dönemden. Bu dönemde herhangi bir -hatırladığım- deneyim olmadı. O bilgiyi Orhan Beyden alırız.

Yalnız, soruşturma önergeleri gruplarda ele alınamazsa, karara bağlanamaz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın İyimaya, Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 16 ncı maddesi var.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Anayasa var, doğrudan kural koyan Anayasa var.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Yalnız, Anayasada hüküm olmadığı için, Birleşik Toplantı İçtüzüğü uygulanıyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sevgili kardeşim, Anayasada özel hüküm var, 100 üncü maddede.

İşte, o Anayasaya aykırı, 100 üncü maddede özel hüküm var; partiler verir diyor. Parti verir diyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Şimdi, Meclis soruşturmalarında grupta müzakere edilip karar alınamadığına göre, gruptan üye de belirlenemiyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Üye veriyorlar, 3 kat veriyorlar, 100 üncü maddede hüküm var. Grup şartı yok; yani, Meclis soruşturmalarına üye verirken 1 milletvekili şeyi dahi vermesi lazım, 100 üncü madde açık.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Birleşik Toplantı İçtüzüğünden kalan nedir, bir de onu alalım müsaade ederseniz. Lütfü Beyin dikkatini çeken, Birleşik Toplantı İçtüzüğünden kalan, uygulamada yararlandığımız bazı hususlar da var, onlar nedir?

Yani, bir Meclis soruşturması komisyonu oluşturulursa, grubu bulunmayan partilerin temsilcileri de orada yer alacak mı?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum)- Hayır, burada yok öyle bir açıklama. Yalnız, Ahmet Beyin dediği şu yönüyle haklı; grup demiyor, "siyasi partilerin güçleri oranında verecekleri..." diyor. Dolayısıyla, farzımahal 18 kişilik bir parti de, gücü oranında oraya bir üye verebilecek.

BAŞKAN - Şimdi, burada tabiî sizin tartıştığınız konu, biraz daha buradan farklı bir şey. Siz tabiî temsil yönünden giderek, grupların hakkını ve grupların durumuna göre tüzükte bir denge kurulduğunu; yani, temsil hakkının gruplara verildiğini söylüyorsunuz. Yalnız, burada mevzubahis olan şey söz hakkıdır. Yani, temsil hakkı ayrı bir şey. Burada, savunduğumuz, savunmaya çalıştığımız, Sayın Ekici'nin dile getirdiği husus, grup dışında kalan parlamenterlerin Meclis kürsüsünde konuşabilmeleridir, söz haklarıdır. Tabiî, bu önemli bir konudur. Yani, söz hakkını mümkün olduğu kadar grubu olmayanlara da tanımak düşüncesi aslında güzel bir düşüncedir. Acaba, şöyle bir şey yapabilir miyiz; gerçi biz bunu alt komisyonda da konuştuk, kendi aramızda şey yaptık; hocam, sizin teklifiniz aslında fena bir teklif değil. Bakın, şöyle bir hüküm; "görüşmelerin tamamlanması" diyor. "Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda, her siyasi parti grubunun grupları adına ve 2 üyenin

kendileri adına..." Mesela, burada denebilir ki, "1 tanesi grubu olmayan siyasi partilere tahsis edilmek üzere 3 üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır" 3'e çıkarılır, bir tanesi de grubu olmayan siyasi partilere tahsis edilmiş olur.

SÜMER ORAL (Manisa) - Öyle 4 tane parti varsa...

BAŞKAN - Hayır, 4 tane parti varsa, içlerinden bir tanesi kullanacaktır bunu. Şu andaki durumu söylüyorum; şu anda siyasi parti gruplarına 2 kişiye söz hakkı. Bakınız, "her konuda her siyasi parti grubunun grupları adına birer kişi ve 2 üye..." diyor. 2 üye grubu olan siyasi partilerden de olabilir, grubu olmayan siyasi partilerden de olabilir. Nitekim, çok defa, Başkanlık bunu grubu olmayan siyasi partilere, teamül gereği vermektedir. Sayın Ecevit, bu maddeden istifadeyle konuşabilmekteydi. Teamüle istinaden. Şimdi, bu konuda bir adım daha atılabilir, Yani, bu 2 üye 3'e çıkarılabilir, 1 tanesi tahsisli olarak... Çünkü, grup adına konuşuyor, şahsen konuşan da grubu olan parti adına konuşuyor. Grubu olmayan parti temsilcisine söz hakkı kalmıyor. Böyle durumlar da ortaya çıkıyor. Şimdi burada denebilir ki, bunu 3'e çıkarıp,1 tanesi tahsisen grubu olmayan partilere tahsis edilebilir İçtüzükte.

SÜMER ORAL (Manisa) - Böyle 4 tane parti varsa...

BAŞKAN - 1 tanesi kullanacak efendim.

SÜMER ORAL - (Devamla) 3'ü de diyecek ki, biz yine konuşamıyoruz. Mesele çözülmüyor. Arkadaşların istediği, grup kurmamış partilere de söz hakkı verilebilmeli. Bunun için de bir taban rakamı koymuşlar.

BAŞKAN - O 5'lik şey, bir nevi bir imtiyaz gibi oluyor. Yani, eğer 4 ise, 3 ise onun hakkı olmuyor. Halbuki, burada söz hakkını savunuyorsak ve Meclis çatısı altında grubu olmayan parlamenterlerimizin söz hakkını güçlü hâle getirmek istiyorsak, 1 tane ilave yapıp, onu hasseten grubu olmayan parlamenterlerimize tahsis edebiliriz.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Ama, bölük pörçük parti de istikrara aykırı, 1 kişi, 2 kişi...Yani...

BAŞKAN - Orada böyle bir parti şeyi yok. Yani, grubu olmayan parti diyeceksiniz. Artık orada kimin şansı varsa, kim önce müracaat etmişse ona verecek, orada bir ayırım yok, eşitlik ilkesine de aykırı bir şey yok. Sadece, burada, şimdi hem grup adına konuşuyor arkadaş, hem şahsı adına konuşuyor. Grubu olan bir parti için düşünün. O zaman, grubu olmayan parlamenterin konuşma hakkı olmuyor. Tabiî, bunlar, bugüne kadar teamülle halledildi. Bu teamülde de, grubu olmayan partilere de söz hakkı verildi, buna da gerçekten riayet edildi. Bu teklifin sahibi Sayın Kırış, parlamento çatısı altında çok defa konuşmalar yaptı. Bu konuda aslında, parlamentoda idarî yönden fazla bir eksiklik de yok. Fakat, söz hakkını güçlendirmek bakımından bunu 3'e çıkarıp,

1 tanesinin de münhasıran grubu olmayan parlamenterlerimize verilmesi yolunda bir hükmü buraya getirebiliriz.

Buyurun Sayın Altınsoy.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Efendim, sanıyorum, gerek Anayasada gerek İçtüzükte, gruplara imtiyaz tanınması, milletvekillerinin geçmiş dönemlerde Meclis kürsüsünü suiistimal etmelerine bir reaksiyon olarak getirildi. Her reaksiyon aslında bir hastalıkla bağlıdır. Onun için, gerek Anayasada gerekse İçtüzükteki bu hükümler de varittir, hastalıktır. Partileri tarif ederken diyor ki, siyasi partiler demokratik hayatın vazgeçilmez unsurudur. "Yegane unsurudur" demiyoruz. Yani, siyasi partilerin vazgeçilme unsuru varsa; ama, yegane unsuru değil. Siyasi partilerin dışında da demokrasiyi temsil başka müesseselerin veya kişilerin bulunması lazım geliyor. Parlamenterlik esastır, parlamenter olan kişi bir siyasi partiden gelir; ama, grubu olmayabilir. Bir siyasi partiden de gelmeyebilir. Kanunlarımızda buna hiç mani yok, bağımsız da gelebilir; ama, bu İçtüzük ve Anayasanın 95 inci maddesini eğer bu manada anlarsak, Millet Meclisi kürsüsü bağımsız milletvekillerine ve grubu olmayan partilerin milletvekillerine kapalı demektir. Hiçbir şekil ve surette bir müsamaha... Müsamaha bir bağıştır, bağış bir hak değildir; verilirse verilir, verilmezse verilmez. Hak iddia edemez. Düşünebiliyor musunuz; bırakınız grubu olmayan bir partiyi, bağımsız bir milletvekili geldi, hiçbir partiye dayanmadan kendi kılıcının hakkıyla geldi; ama, 5 sene burada oturacak ve kendisine 5 sene içerisinde yeminin dışında bir defa bile kürsü hakkı tanınmayacak, bir bağış olmazsa. Buraya başkasının bağışıyla konuşmak için gelmedi ki; bu kürsüden milletin hakkını savunmak iddiasıyla geliyor. Ona bu hakkı vermezseniz, demokrasiyi zedelersiniz.

Onun için, bu hükümler bu manada anlaşılırsa, reaksiyon hükümler olduğu için, yanlışlıklar, maluliyet çıkar. Ben, 95 inci maddeyi öyle anlamıyorum; onun için "son söz milletvekilinindir" diyor. İki milletvekili de bunun için konuşuyor; demek ki, kürsü, milletvekillerine ait. Suiistimal edilmemesi için, grupların disiplinlerine havale edilmiş, amenna.

Şimdi, bunun orta noktasını bulmak için, 5, 3, 8 rakamları yanlış olur; eğer, 20'yse 20'dir, 18'se 18'dir. Grup için bir disiplin konmuştur, 10 olur, 20 olur, bu esastır. Bunun dışındakiler, bağımsız veya grubu olmayan partilerin, bence aynı manada mütalaa eden, son söz milletvekilinindir hikayesi var ya, bunun ikisini de bir hükümle, grubu olmayan veya bağımsız girmiş olan milletvekiline bırakmakta fayda vardır; çünkü, bakın...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - O da konuşmazsa ne olacak.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Grup da konuşmayabilir.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Müsaade buyurunuz efendim.

Grup da konuşmayabilir. Şimdi, son söz milletvekilinindir dediğiniz zaman, iki milletvekiline bu hakkı tanıyorsunuz, 275'te 1 şans tanıyorsunuz; eğer, çok erken kalkıp gelebilirse ve daha evvel kendi arkadaşları olmazsa bir şansı olacak ve 275'te 1 şansı olacak; çünkü, 2 kişi 550 milletvekili.

Halbuki, grubu olan milletvekillerinin, gruplarıyla görüşme şartıyla, hiç değilse, 5 senede, bir veya birkaç defa, grubu adına konuşma şansı var; geriye kalan, bugün 5, yarın 8, 10 milletvekili olan bir başka parti olabilir veya bağımsız olarak girmiş olan milletvekili olabilir; yalnız, antrparantez söyleyeyim, partilerinden istifa eden, bence, bağımsız milletvekili değildir, partisinden istifa etmiş milletvekilidir. Bağımsız milletvekili -hukukun anladığı anlamda- kendisini, seçim sistemi içerisinde, ben bağımsız aday oldum diyerek, kılıcının hakkıyla vatandaşın oyunu alıp gelen insandır. Bir partinin şemsiyesine sığınıp, ondan sonra, benim hesabıma gelmedi deyip, ondan ayrılmak, bence, bağımsızlık değil.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - 10 kişiyi geçmez, çok partili hayat döneminde.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - 3 kişi, 1 kişi, her neyse; ama, bu temsil edilmelidir. Benim teklifim efendim, son söz milletvekilinindir, iki milletvekilinin, grubu bulunan bana ve bağımsızlara bırakılmasıdır.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, müsaade eder misiniz.

BAŞKAN - Buyurun, Sayın Sav.

ATİLA SAV (Hatay) - Şimdi, arkadaşlar, elbette ki, cömert olmak, iyiniyetli olmak, semih olmak çok iyi birşey; ama, bizi bağlayan kurallar var; bu kurallardan bir tanesi de, Anayasa kuralı.

Şimdi, ben, 95 inci maddede ki, 20 milletvekilinin bir parti grubu oluşturmak için zorunlu olması limitini beğenmiyor olabilirim, kişisel olarak, komisyonunuzun üyesiyim; ama, kendim de, o yetkiyi görmüyorum, biz bunu İçtüzükle 10'a indirelim demeye. Yani, biz, burada, Komisyon olarak, bir anlayış gösterirken, bir yumuşaklık ve belli haklardan yararlanamayan kişileri o haklara ortak etmek isterken, kuralları, özellikle de, Anayasa kurallarını bozamayız, ihlal edemeyiz; yanlış olur.

Bu bakımdan "grup" diyor ve grup da, 20 milletvekilinden oluşur diyor. Artık, bunu değiştirme olanağı yok.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Son sözü milletvekillerine veriyor.

ATİLA SAV (Hatay) - Efendim, onun arz edeceğim.

Hazine yardımıyla ilgili 3 milletvekili, 7 milletvekili, 5 milletvekili, buraya emsal olamaz; çünkü, burada, parlamento içi çalışmanın İçtüzükle düzenleneceği ve İçtüzük düzenlenirken de, hangi ölçülerin esas alınacağı

gösterilmiş. Partiler esas alınmış, gruplar esas alınmış, grupların da alt çizgisi, sayısı gösterilmiştir. Yani, bizim bunu İçtüzükle değiştirmemiz doğru olmaz, yanlış olur. Bir kere, biz, alt komisyonda da bunu düşündük, bunu çok istesek bile yapamayız, birincisi bu.

İkincisi, sözünü ettiğiniz son söz milletvekilinindir ilkesinde, bu sefer son sözü milletvekilinden alıp, belli nitelikteki kişilere veriyoruz. Her milletvekili, parlamento kürsüsünden yararlanmak için parti grubunun sözcüsü olmayı beklemek zorunda değildir, fırsat açıktır, kullanır kullanmaz, o ayrı şey; ama, onu tıkarsak, asıl o zaman bir başka temel ilkeyi zedelemiş oluruz. Oldu da, ben, Adalet Bakanlığının bütçesiyle ilgili konuda konuşmak istiyordum, Grubum başka bir arkadaşımı görevlendirdi, bana da, başka bir bütçede görev verdi, gittim yazıldım; ama, benden önceki arkadaşlarım, Sayın Söylemez birinci sıraya gelmiş, dediler ki, hiç konuşamazsın.

Son söz milletvekilinindir, şimdi, arkadaşım Refah Partisinin sözcüsünün dışında, söz alarak kişisel görüşlerini iletmesin mi? Milletvekilliğinin kendisine verdiği bu hakkı kullanmasın mı? Önü başka bir kontenjanla tıkanmış olsun mu? Doğru değil, olsa olsa, bu gelenekle çözümlenir -biraz önce arkadaşımın da söylediği gibi- yani geçen dönemde yapıldı, Sayın Ecevit, grubu olmadığı halde, son söz milletvekilinindir kuralından yararlanarak, bir çok defa, Başkanlıkça kendisine bu olanak sağlandığı.

Kuralları koyarken temel ilkelerden, özellikle Anayasa ilkelerinden -beğensek de beğenmesek de- ayrılmamalıyız; bizi bağlayan odur. Biz burada, ancak Anayasa çerçevesi içerisinde bir İçtüzük yapmakla yetkiliyiz.

İkincisi de, bir başka temel ilkeyi de zedelememeliyiz, Mecliste grubu bulunmayan, küçük milletvekili grubu oluşan partiler, son söz milletvekilinindir kuralından yararlanırlar; kendilerine bu olanağı Başkanlık Divanı tanıyacaktır. Onun için, yapacağımız düzenlemeyi bu şekilde yapalım. Biz hukukla bağlıyız çaremiz yok, kendi kendimize birşey bağışlayamayız, birşey yapamayız, alt komisyonda da, bunu böyle düşündük, onun için böyle getirdik.

Onun için, lütfen, bu metni geldiği gibi kabul edelim.

BAŞKAN - Bu konuda gerçekten yeteri kadar müzakere yaptık.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Bir iki cümle söylemek istiyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Dökülmez.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Bu teklif olmazsa, bu bir, iki kişiye daha şahsı adına söz verme olmazsa, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü üzerinde bir görüş beyanı -maddeler üzerinde belki uzatır diye düşünülebilir- imkânı olmaz mı? Bunu da bir düşünseniz.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Efendim, grubu olan siyasî partilerin üyelerinin bir şansları var o kürsüye çıkmaya; ama, bağımsızın veya grubu olmayanın hiç şansı kalmıyor; yani, dediğiniz gibi, hiç olmazsa kanunun tümü üzerinde, bir yerde bu şansın tanınmasında fayda var. O zaman, bu kürsüye çıkma şansını kaybetmiş milletvekilinin, gelmesinin manası kalmıyor, Anayasayı da böyle anlamak mümkün olmuyor bence.

ATİLA SAV (Hatay) - İki milletvekilini üç yaparsak biraz daha genişletmiş oluruz; bence, çözümü öyle düşünebiliriz. Gündemdışı konuşmada da üç rakamı vardır biliyorsunuz.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Gerekçede bunu yazalım.

BAŞKAN - Gerekçesine yazarak, Meclis Başkanlığının takdir yetkisi içinde bir teamül oluşturmasına fırsat vermek suretiyle, değerli milletvekillerimizin kürsüye çıkmalarına imkân tanınması. Yani, ikiyi üç yapıp, bu üçüncüyü Başkanlık Divanının bu şekilde kullanmasını ve bu konuda bir teamül oluşturmasını, biz, Mecliste başarabiliriz.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Bağımsızları da buna dahil etmek lazım.

BAŞKAN - Tabiî, tabiî, sadece partiler değil, bağımsızlar da dahil olacak.

Milletvekilinin hakkını, 62 nci maddenin son fıkrasına göre, bağımsızlara veya grubu olmayan siyasî partilere verebiliriz; ama, o, bence, Anayasaya aykırı olur. Neden; çünkü, son söz milletvekilinindir hadisesinde, konuda düzeltilmesi gereken veya yönlendirilmesi gereken bu unsurları yapma, yani, konuya rengini belli etme, rengini verme hakkı milletvekilinindir.

Şimdi, bu hakkı bir partiye, grubu olmayan bir siyasî partiye verirseniz, orada Anayasaya aykırılık çıkabilir. O açıdan, böyle bir imtiyazmış gibi düşünmeyelim bunu, arkadaşlarımızın, parlamentoda daha fazla seslerini duyuracakları bir düzenleme şeklinde düşünelim. İkiyi üçe çıkarabiliriz ve üçüncünün, bu şekilde bağımsız ve grubu olmayan siyasî partilerce kullanılması konusunu da, Komisyonumuzun temennilerini, gerekçesine ilave edelim ve bu şekilde bir düzenleme yapalım.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bu yol gösterici olur.

BAŞKAN - Bence, en güzeli bu olur. Aksi takdirde, İçtüzüğün ve Anayasanın dengeleri bakımından, başka türlü yorumlara yol açabiliriz, Anayasa bakımından başka türlü sıkıntılara yol açabiliriz.

MEHMET EKİCİ (Ankara) - Sayın Başkan, müsaade eder misiniz?

BAŞKAN - Buyurun, son sözü size veriyorum. Son söz milletvekilinindir; bu kuralı burada uyguluyoruz.

MEHMET EKİCİ (Ankara) - Şimdi, buradaki hesap, bir küçük parti grubu oluşturmak değil. Benim, Komisyondan ricam, meseleye sadece grup standartları noktasında bakmaması, bunu özellikle rica ediyorum. Bugün, biz 7 kişilik bir grubuz; ama, yarın başka grup da olabilir elbette.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Size özgü değil tabiî.

MEHMET EKİCİ (Ankara) - Biz, hadiseyi, demokrasinin vazgeçilmez unsuru diye sürekli söylediğimiz, siyasî parti normlarının, Meclise bu anlamda egemen olması açısından ele alıyoruz. Küçük bir grup olalım, kendimize bir karine meydana getirelim gibi bir düşüncemiz yok bu anlamda.

Sayın Komisyon Başkanının teklifi, yani, konuşanların üçe çıkarılarak, maddeye de gerekçesinden bakılmak suretiyle; yani, böyle bir hüküm konulmak suretiyle; yani maddeye gerekçesinden bakılır gibi bir hüküm konulmak suretiyle teamül oluşturulması bile, bizim için şu anda yeterlidir; ama, bizim, bugün, şayet böyle hukukî veriler olmadan, ben üç aydır deniyorum, söz hakkı almaya çalışıyorum, öyle çok fazla konuşmak isteyen bir adam da değilim; yani, yumurta, soğan konuşmak durumunda da değildim; ama, alamadım; çünkü, siyasî parti, haklı olarak siyasî parti gruplarına dönük yöneticilerimizin bazı tasarrufları da oluyor uygulamada, gördük bunu.

Yani, bizim amacımız, grup oluşturmak değil, kürsü hakkını elde edebilmek, bağımsızlar adına, grubu olmayan siyasî partiler adına, sadece kürsü hakkı talep ediyoruz. Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz zaten, sizin beşle sınırladığınız söz hakkını sınırı kaldırarak teklif etmiş oluyoruz.

MEHMET EKİCİ (Ankara) - Uygundur efendim, bir itirazımız yok.

BAŞKAN - Yani, orada en az beş değil, burada grubu olsun veya olmasın, bağımsız olsun veya grubu olmayan bir parti mensubu olsun, bu söz hakkını genişletme yolunda bir teklif yaptık.

Sayın Korkmazcan, buyurun efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Ben, maalesef, şu anda, Komisyon Başkanının da katılımıyla ortaya çıkan çözüme katılamayacağım; çünkü, bu İçtüzük değişikliklerinin asıl amacı, Meclis çalışmalarını süratlendirmektir.

Meclis çalışmalarını süratlendirmek için, daha önce altı üye konuştuktan sonra yeterlilik önergesi verilirdi. O usulü kaldırdık, yeterlilik önergesine lüzum olmadan, gruplar artı iki milletvekili diye bir standart getirdik.

Bugün, bu sayı yedidir. Yani, vaktiyle o altı konuşmadan sonra yeterlilik önergesi verilir hükmünü muhafaza etseydik, daha iyi olacakmış; altıyla biterdi; ama, şimdi yedi. Şimdi, siz sekize çıkarıyorsunuz, üç milletvekiline söz

hakkı tanıyalım diyorsunuz, sekize çıkıyor. Bir kere, zaman kazanma meselesinde zaman kaybediyoruz.

Tanıdığınız hak şudur: Bir kanun tasarısı veya teklifi görüşülürken, tümü üzerinde görüşür sekiz kişi, maddelerine geçilir, her maddesi üzerinde konuşur sekiz kişi, yani, başka bir mesele müzakere edilir sekiz kişi, bir bakan gündemdışı konuşma yapar, yine sekiz kişiyi konuşturursunuz. Yani, mevcut zorunlulukta yedi olan sayıyı sekize çıkarıyorsunuz.

Bir de, bu birini belli partilerin temsili diye koyarsanız, o parti için burada konuşmak yükümlülük hâline gelir, gruplar için yükümlülüktür. Çoğu zaman gruplar konuşmak istemez; ama, İçtüzüğün tanıdığı bir hak var, hakkı kullanmamış, görevini yapmamış demesinler diye zoraki sözcü çıkarır gruplar. O zaman, partiler de, zoraki, sanki nöbette adamları, mutlaka, bulunması gerekliymiş, nöbetten kaçmış denilmesin diye, sözcü çıkarırlar. Zoraki sekiz kişilik birşey meydana getiririz.

Şimdi, Anayasa gereği, Mecliste gruplar diye bir kategori oluşturulmuş, bir de milletvekilleri var; bu milletvekilleri parti mensubu olabilir, bağımsız olabilir, grubu olan partinin mensubu olabilir; bu konuda hiçbir ayrım yoktur.

Söz hakkı konusunda ben, Mecliste bağımsızların, grubu bulunan partilerden daha şanslı olduğu kanaatindeyim, geçmiş tatbikatta böyledir. Bakınız, geçen dönemde bağımsızlar, daha fazla kürsüye çıkmışlardır, parti gruplarıysa, belli kanun tasarı ve tekliflerinde belli bir görüşü, bağlayıcı görüşü aldıkları için, rastgele çıkma şansı yoktur; grup sözcümüz konuştu, sen konuşma derler grup mensuplarına, kolay kolay kürsüye çıkamazlar. Ben, Adalet Partisi Grubu adına hiçbir zaman kürsüye çıkamadım, 1969'da.

Grup yönetimiyle de, milletvekillerinin bir münasebeti vardır; grup yönetimi, belli sözcüleri kürsüye çıkarma eğilimindedir, Refah Partisi Grubunda her milletvekili, 38 milletvekili olmasına rağmen, grup adına geçen dönemde tahmin ediyorum konuşamamıştır. Bizim partide kesin olarak biliyorum ki, birçok arkadaşımızı grup adına konuşturamadık, imkânımız olmadı; çünkü, grup belli bir iddiayla, belli bir görüşü, konsensüs sağlanmış görüşü en iyi şekilde ifade ettirmek isteniyor, üyelerinden birini çıkarıyor.

Peki, oradaki grup yönetimiyle pek uyuşamayan milletvekili veya grubun aldığı temayülle aykırı düşünceleri olan milletvekili ne yapacak, nasıl kendini ifade edecek. Şimdi, bağımsızlar için bir kategori koyacaksınız, bu bağımsızların toplamı, farzımuhal 20 kişi olacak, onlara bir, üçte bir söz hakkı tanıyacaksınız; öbür taraftan grup yönetimlerinin dışında kalan 450 milletvekilinin böyle bir özel kontenjanı olmayacak; bu yanlış olur. Hele, bütçe çıkarmak yanlış olur.

Biz, şimdi, Mecliste temsil edilen partilere söz hakkı çıkarmak istiyorsak, bunu Danışma Kurulu olarak yapıyoruz şu anda. Mesela, 23 Nisan özel

gündeminde, burada konuşma hakkı korunmuştur değerli arkadaşlarımızın. Aynı şekilde özel gündemli toplantılarda, Mecliste temsilcisi bulunan partilere söz hakkı tanınır diye bir hüküm koyalım, bu söz hakkıdır, arkadaşlarımızın ihtiyacını giderir; ama, o, Danışma Kurulunun teklifiyle ve Genel Kurulun kabulüyle özel gündemli hususlarda olabilir, böyle birşey getirebiliriz; ama, bütün Meclis çalışmalarında iki milletvekilini üçe çıkaralım dediğiniz anda, şu andaki duruma göre, yedide bir oranında Meclis çalışmalarını tıkıyoruz demektir, eğer bu Mecliste üç grup olsaydı, yüzde 25 oranında süreyi çoğaltıyoruz manasına gelir.

Onun için, böyle özel çözümler bulmak için, 120 yıldan beri uygulanan bazı hükümleri, 120 yıldır değişmeyen bir İçtüzüğü, dünya parlamentolarında görülmemiş şekillerde değiştiremeyiz. Bununla, burada temsil edilen siyasî partilere özel bir hak tanımayalım manasına gelecek şeyler söylediğim kanaatinde değilim; çünkü, o özel hak, partinin etkinliği ölçüsünde zaten kullanılıyor.

Geçen dönemde Sayın Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı ve Sayın Bülent Ecevit, tahmin ediyorum, benden daha fazla kürsüye çıkmışlardır. Ben, bir grubun başkanvekili olarak temsilcisiydim; yani, grup başkanvekili her an, konuşma hakkına sahip olan kişidir, istediği an grup adına söz alır; ben, onlar kadar kürsüye çıktığım kanaatinde değilim; çünkü, grupta diğer arkadaşlarımı da konuşturmak için, sadece usulî meselelerde yerinde müdahalelerde bulunmak suretiyle o hakkımı kullanıyordum. Yani, milletvekillerinin hepsini kürsüye çıkaracağız diye bir kural yok.

Bu İçtüzük değişiklik paketinin asıl amacı, benim partilerarası komisyonda savunduğum fikir, Meclis çalışmalarını mümkün olduğu kadar süratlendirmektir. O amaca aykırı bir düzenlemeye, bizim katılabilmemiz imkânı yok. Yalnız, arkadaşlarımızın şu anda, Meclis teamülleri içinde kullandıkları söz hakkını, ille İçtüzük hükmü hâline getirelim diyorsak, özel gündemli konularla ilgili, özel bir düzenleme yapabiliriz, onun yeri de bu madde değil.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Bu önergeyi, 60 ıncı maddeden başlayarak oylarınıza sunuyorum: 60 ıncı maddede ikinci fıkraya "Mecliste en az beş milletvekiliyle temsil edilen partilere de, beşer dakikayı aşmamak üzere konuşma hakkı verilir."

Yani gündem dışı konuşmalarda, beş milletvekiline...

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Zatı âlinizin beyanını öneri hâline getirmeyiniz.

BAŞKAN - Hayır getirmedim, bu teklif zaten var; benim önerim, bu teklif mahiyetinde. Şimdi bunu oylayacağım, benim önerim bunun içinde var zaten.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Bu madde de, bakın, özel bir durumdur, Hükümetin acele hallerde Meclise açıklama yaptığı durumlardır, buradaki, uygulamada, bu sayı meselesindeki değişiklikler yapılabilir, burada, bu hak tanınabilir; yani, 60 ıncı maddede. Çünkü, çok kullanılacak bir hadise değildir.

Diyelim ki, Hükümet, bir dış politika konusunda, önemli bir konuda konuşma yapacaktır ve birtakım partilere de o konularda söz hakkı tanınabilir. Biraz önceki çözümden çok daha az mahsurludur ve büyük ölçüde bunlar törensel toplantılar oluyor, bu mahiyette olabilir.

BAŞKAN - O zaman şöyle birşey oluyor: "Hükümet, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Hükümetin açıklamasından sonra, siyasî parti grupları birer defa ve 10'ar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler."

Buraya mı bir ilave?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Evet. Buna devam eden bir ilave yapılabilir.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Üç ayda iki defa oldu bu.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Olabilir efendim, olabilir. Diyelim ki, Kıbrıs konusunda, Kardak konusunda konuşuldu, partinizin lideri de konuşsun; birşey değil bunlar.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, bu öneri de, Sayın Korkmazcan'ın biraz önce söyledikleriyle çelişmektedir; çünkü, ben şurada bulunduğum birkaç ay içerisinde Hükümetin o kadar sık böyle gündem dışı konuşmalar yaptığını gördüm ki, bir Adalet Bakanı, görevinin son gününde konuşma yaptı, bir başkası başka bir konu üzerinde. O kadar çok mesele var ki.

BAŞKAN - Biraz da, gündemin boşluğundan istifade edildi.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) – Yarın da olabilir o.

Bu bakımdan, ben eğer katı davranacaksak İçtüzüğün mantığı içinde kalalım diyorum.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Az mı buluyorsunuz, çok mu buluyorsunuz Hocam.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Hayır, ben, Hükümetin bu çeşit gündem dışı konuşmaları oldukça sık oluyor; yani, bu vesileyle böyle birşey yazacak olursak, çok sık kullanılacaktır. O bakımdan, eğer, amaç Meclisin hızlı, verimli çalışmasını sağlamaksa, o zaman buna burada da yer vermeyelim diyorum. Söz hakkını iki milletvekili çerçevesinde tutalım.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, orada iki milletvekili yok zaten, Hükümet gündem dışı konuşma yaparsa, 5 dakika daha bir ilave süre olacak.

Eğer, Meclis gündemi çok doluysa, zaten Hükümet gündem dışı konuşma yapmaz, onun başka bir usulü var; o zaman Hükümet şunu yapıyor: Kendi gruplarından birine gündem dışı konuşma yaptırıyor, aynı konuda yine görüşlerini söyleyebiliyor, o zaman, diğer gruplara da söz hakkı doğmuyor.

Yani, bu konuşmalar genellikle, bütün milleti, toplumu ilgilendiren konuşmalardır, Hükümetin acele Mecliste gündem dışı duyurmak istediği konular. Bu konularda bütün partilerimizin, Mecliste temsil edilen partilerimizin görüşlerini kamuoyunun öğrenmesinde büyük mahsur yoktur; fakat, bir kanun teklifinin bütün maddelerinde, tümünde, her defa üç milletvekiline söz verdik mi, onu ölçemeyiz bile, oradaki kaybı kontrol etme imkânımız dahi olmaz; bu kontrollü bir zamandır, Hükümetin elindedir.

Yalnız, beş milletvekili yerine -yine Anayasa yönünden sorun çıkmaması için- bağımsızlara ve -gruplara tanıdık- grupların dışında kalan partilerin mensuplarına tanıyalım.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Onu gerekçede yazmamız lazım. Milletvekiline tanıyacağız, burada, şu amaçla konuşun diyeceğiz.

BAŞKAN - Şöyle diyeceğiz: "Siyasilerin açıklamasından sonra, siyasî parti gruplarına ve siyasî parti grupları dışındaki partilere ve bağımsız bir üyeye söz hakkı verilir."

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Mutabıksanız, redakte ederiz, formüle edebiliriz.

BAŞKAN - Sayın Başkan, en azından bunu yapalım. Yani, bir yaklaşım olsun, değerli arkadaşlarımızın da söz hakları daha güçlensin. 60 ıncı maddenin son fıkrası oluyor, bakın baştan okuyayım: "Meclis Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde beşer dakikayı geçmemek üzere, Başkanın takdiriyle en çok üç kişiye gündem dışı söz verilebilir. Hükümet bu konuşmalara cevap verebilir.

Hükümet, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Hükümetin açıklamasından sonra, siyasî parti grupları birer defayı ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler." diyor.

Şimdi, bu kısıma "Hükümetin açıklamasından sonra, siyasî parti gruplarına birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Siyasî partiler diyelim tamam o zaman, hem gruplar oluyor hem şey oluyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, bu ifade aynen kalsın sonuna bir cümle ilave edelim, bu bağımsızları filanda kapsayacağı için.

BAŞKAN - "Grubu olmayan partiler ve bağımsızlar için bir kişiye söz verilir."

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - "Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de, beş dakikayı geçmemek üzere söz hakkı verilir."

BAŞKAN - Grubu bulunmayan milletvekilleri denilince bağımsızlar da içine giriyor.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - İçtüzük tabiri bu zaten efendim. İster parti mensubu olsun, ister hiçbir partiye mensup olamasın. Zaten, bağımsız yoktur bizim İçtüzükte.

BAŞKAN - Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Beş dakikayı geçmemek üzere söz hakkı verilir.

BAŞKAN - Diğerlerine 10 dakika verdiniz, değiştirmeyiniz; ona da 10 dakika verin anlamlı olsun.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, gündemdışı konuşma milletvekilleri için 5 dakikadır. Normal zamanda da öyledir, milletvekiline 5 dakikadır.

BAŞKAN - Gruplara 10'ar dakika verdiniz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - O, grup adına; yani, 150 kişi adına 10 dakika konuşulur; onun için, o standartları da değiştirmeyelim.

BAŞKAN - Peki. Gruplara 10 dakika, milletvekillerine 5 dakika olduğuna göre, aynı şeyi getirmiş oluyoruz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Kanun maddelerinde de öyledir.

BAŞKAN - Sayın Dülgerler, son cümleyi söyleyin, oylamayı yapalım.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - "Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı aşmamak üzere konuşma hakkı verilir."

BAŞKAN - Bu cümle ilavesiyle 60 ıncı maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - "Bir gruba mensup olmayan" dersek...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Mensup olmayan da olabilir efendim.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - "Bir gruba mensup olmayan milletvekillerinden birine" dersek olur.

BAŞKAN - Efendim, şimdi, 60 ıncı maddedeki değişikliği bu şekilde kabul etmiş olduk.

73 üncü maddedeki önergeyi, ihtilafı, böylelikle çözmüş oluyoruz. Onu, ben, müsaadelerinizle oylatmayacağım; onu zaten kabul etmemiştik.

12 nci madde olarak Sayın Kazan'ın bir teklifi vardı, Komisyonda kabul etmiştik, onu da okutuyorum:

MADDE 12.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu maddesinin son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Ancak, Bakanlar Kurulunun önceliğini bir yazı ile Başkanlığa açıkça bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur."

BAŞKAN - Maddeyi oylarınıza sunuyorum:

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Belki onu "öncelikli olduğunu bildirdiği" dersek daha iyi olur, daha iyi bir Türkçe olur. "Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bildirdiği"…

BAŞKAN - Biz, bunu çok tartıştık, kelime üzerinde de çok durduk "Bakanlar Kurulunun önceliğini bir yazıyla..."

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - "Öncelikli olduğunu" demek sanırım daha açık olur.

BAŞKAN - "Öncelikli olduğunu bir yazıyla bildirdiği" şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Böylelikle 12 nci maddeyi de Komisyonumuz kabul etmiş oldu.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - "Açıkça bildirdiği" diyorsunuz Sayın Başkan.

"Ancak, Bakanlar Kurulunun önceliğini bir yazı ile Başkanlığa açıkça bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine..."

Zımnen bildirmez zaten, birşeyi bildiriyorsa açıkça bildiriyor. Gerekçeli olarak diyorsanız, o yazılabilir; ama "açıkça" kelimesi burada fazla.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hâlihazır metinde var zannediyorum.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Gerek yok efendim, bunu metinden de çıkaralım. "Başkanlığa bildirdiği..."

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Olabilir, biz, metinde olduğu için koyduk.

BAŞKAN - Saat 19.00 oldu, çalışma süremizi doldurduk. Bugünkü toplantımızı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19.00

Görüşme Günü: 16.4.1996

BİRİNCİ OTURUM

AÇILMA SAATİ: 10.10

BAŞKAN: Metin EMİROĞLU

BAŞKANVEKİLİ: Ahmet İYİMAYA (Amasya)

SÖZCÜ: Nejat ARSEVEN (Ankara)

BAŞKAN - Yeterli çoğunluğumuz vardır; Komisyonu açıyorum.

Bilindiği gibi geçen oturumda, alt komisyon raporu üzerinde 10 uncu maddeyi de bitirmiştik. Bugün, 11 inci maddeden başlayarak çalışmalarımıza devam edeceğiz.

11 inci maddeyi okutuyorum...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, 11 inci madde zannederim 87 nci madde. Ondan önce bizim, 64 üncü maddeyle ilgili bir teklifimiz var. Alt komisyondan komisyona havale edilen "bu yolda bir istemde bulunulursa bu istek mutlaka yerine getirilir ve 10 ar dakikayı geçmemek şartıyla lehte ve aleyhte iki kişiye söz verilir" şeklinde 64 üncü maddenin ikinci fıkrasının değiştirilmesini talep etmiştim ve alt komisyonda mutabakat sağlanamadığı için komisyona havale edilmiş.

BAŞKAN - Evet, buradaki farklılık usul hakkındaki konuşmalarda; mutlaka, usulün; yani, kişilere 10'ar dakikadan fazla söz vermemek şartıyla lehte ve aleyhte en çok iki kişiye söz verme usulünün mutlaka yerine getirilmesine mütedairdir.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Arz edebilir miyim efendim.

BAŞKAN - Buyurun.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Efendim, konu alt komisyonda tartışıldı; hukukta bir taknin metodu var; kurallar ya amirdir ya yedek hukuk kurallarıdır ya da tanımlayıcı normlardır. Eğer, kuralda emir kipi varsa artık onun "mutlaka" denmesi emirvari; yani, emperatif kuralları ikiye ayırmış olacağız. Halbuki, mevcut metinde, sözün verileceği, konuşmanın yapılacağı dercedilmiş. Artık, "mutlaka, behemehal" gibi bir pekiş de taknin metodunda yok, zayigtir, yanlıştır diyoruz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım arz edebilir miyim.

BAŞKAN - Buyurun.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Efendim, hâlihazır metinde lafziyle, tam manasıyla emredici bir şekilde kaleme alındığını pek anlamak mümkün değil. Hâlihazır metin şu "bu yolda istemde bulunulursa 10'ar dakikadan fazla sürmemek şartıyla lehte ve aleyhte en çok iki kişiye söz verilir" ama, tatbikatta verilmeyebiliyor; yani, cümlenin geliş itibariyle emredici bir hüküm olmasına rağmen başkan takdir hakkını kullanıyor. Daha geçenlerde bunun örneklerine şahit olduk. Biz, burada, mutlaka yerine getirilir şeklinde bir ifade kullanıyoruz; mutlaka kelimesini çıkarmak suretiyle "bu yolda bir istemde bulunursa bu istek yerine getirilir" şeklinde düzenlemek mümkündür; yani "mutlaka" sözü orada biraz yersiz veya lüzumsuz kalıyorsa -mesela 60 ıncı maddede var, aynen bizim teklifteki şekline benzer bir metin- "başkan bu istemi yerine getirir" diyor. Başka bir konu; burada bu yolla "bir istemde bulunursak bu istek yerine getirilir ve 10'ar dakikayı geçmemek şartıyla lehte ve alehte iki kişiye söz verilir şeklinde" mutlaka kelimesini çıkardıktan sonraki ibare zannediyorum, bizim maksadımızı hâsıl edecek bir metin hâline gelir; bu hâliyle de o ikinci fıkranın kabul edilmesinde yine bence zaruret var ve getirilen de fazla önemli bir değişiklik değildir.

BAŞKAN - Şu getirdiğinizle bir değişiklik getirmiyorsunuz, içinden daha anlaşılır bir şekilde mutlakayı çıkardığımız zaman "bu yolda bir istemde bulunulursa 10 ar dakikadan fazla sürmemek şartıyla lehte ve alehte en çok iki kişiye söz verilir.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Yani, bu isteğin yerine getirileceğine dair bir açıklama istiyoruz.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Yanlış uygulanabilir; o ayrı.

BAŞKAN - Değerli arkadaşlar, biz yanlış uygulamaları düzeltmek için Tüzük yapmıyoruz; öğretmenlik yapmıyoruz. Söz verilir, bir emirdir; başkana takdir hakkı vermemektedir ve başkanın, bir kuralı yanlış uygulamasını kıramıyor diye kaldırmak imkânını bize bahşetmez. Başkan, kuralı doğru uygulasın. Başka kurallar da yanlış uygulanabilir, lafızlarla bunu önleyemeyebiliriz. Burada yapacağımız şey şu: Parlamento Tüzüğünde sistemik bir aksama varsa onu değiştirelim. Söz verilir diyoruz. Takdir hakkı yok Sayın Esengün; burada, emredici bir hüküm var.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Tatbikatta da bugünkü metne dayanarak başkan vermiyorum diyebiliyor; yani, başkan…

ATİLA SAV (Hatay) - Şimdi Sayın Başkanım, Sayın Esengün'ün kaygılandığı uygulamaya hak verdirmek için bu maddenin "iki kişiye söz verilebilir" şeklinde yazılmış olması gerekir; eğer, öyle yazılmış olsaydı o bir ihtiyarilik, bir isteğe bağlılık getirirdi; "söz verilir" dediği zaman başkanın yapacağı şey yok; iki kişi istiyorsa söz verecektir "vermiyorum" diyorsa başkan yanlış uygulama yapıyordur.

Sayın İyimaya'nın da belirttiği gibi, mutlaka da yazsak yanlış uygulamayı yapmak isteyen kimse yine yanlış yapabilir; o bakımdan, ben de kodifikasyon ilkelerine aykırı bir yazışı uygun bulmuyorum. Bu, bu şekilde yazıldığı zaman anlaşılması gereken şey sizin söylediğiniz, uygulamadır, doğrusu budur; öyle yapılması gerekir, onun için bu maddeye, bu fıkraya dokunmaya hiç gerek yok. Uygulama da zaten öyle oluyor. Arada bir yanlışlık yapılmış olması o günkü yönetimin hatası olabilir.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Efendim, bizim getirdiğimiz teklif belki aynı neticeyi ortaya koyacak tekliflerdir. Daha bir anlaşılırdır ve yanlışlıkları önlemeye matuftur.

ATİLA SAV (Hatay) - Eğer, buyurucu hükümlerde her seferinde "behemehal, mutlaka, zorunlu olarak" gibi ifadeler eklemeye başlarsak bir süre sonra bunun buyurucu hüküm olduğunu anlamak için içerisinde buyurma sözcüğünün olması gerekir diye düşünülmeye başlanabilir ve bu tür yazılımlar anlamını kaybeder; yani, aşınır.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - "Mutlaka" kelimesini çıkarın, ben onda ısrarlı değilim.

Şu fıkranın şu şekilde yazılmasını talep ediyorum "bu yolda bir istemde bulunulursa bu istek yerine getirilir." Ben, biraz önce, bir başka maddeden örnek verdim; aynı şekilde, bu isteğin yerine getirileceğine dair İçtüzükte hüküm var. Başkan bu istemi yerine getirmelidir. Hükümet, olağanüstü hallerde gündemdışı söz isterse başkan bu istemi yerine getirir.

ATİLA SAV (Hatay) - Mutlaka değiştirmek gerekiyor mu?

LÜTFÜ ESENGÜN (Hatay) - Hayır, gerekmiyor.

Buna benzer şekilde kaleme alınmış "bu yolda bir istemde bulunulursa bu istek yerine getirilir ve 10'ar dakikayı geçmemek şartıyla lehte ve alehte iki kişiye söz verilir."

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Efendim, bunları bundan sonra seçilecek başkanlarımıza da anlatalım lütfen; böyle bir olaya tekrar girmesinler.

BAŞKAN - 64 üncü maddenin ikinci fıkrasına "bu yolda bir istemde bulunulursa bu istek yerine getirilir" kelimelerinin ilavesiyle kabulünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Madde 13'ü okutuyorum:

MADDE 13.- Meclis İçtüzüğünün 88'inci maddesi 87'nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Değişiklik önergeleri

Madde 87.- Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez.

Değişiklik önergeleri kanun tasarı ve tekliflerinin basılıp dağıtılmasından itibaren Başkanlığa verilebilir. Ancak, tasan veya teklifin görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az beş milletvekilinin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz.

Görüşülmekle olan tasarı ve teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak tasarı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır.

Değişiklik önergelerinde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz.

Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir.

Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır.

Başkan, değişiklik önergesinden komisyona derhal bilgi verir.

Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme konur.

Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir. Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez.

Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir.

BAŞKAN - Bununla ilgili alt komisyonda Sayın Kazan'ın bir değişiklik teklifi mevcut. Sayın Esengün'den onu rica edelim.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, kanun teklifi olarak verdiğimiz metinde bu maddenin sondan bir evvelki fıkrasında "Başkan önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler." Şu anda görüştüğümüz metinde komisyonun katılmadığı önerge ibaresi var; bizim teklifimizde ise "Hükümetin veya komisyonun katılmadığı önerge sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir" şeklinde bir değişiklik teklif ediyoruz. Sadece komisyonun değil Hükümetin de katılmadığı önergeler üzerinde, önerge sahibinin beş dakikayı geçmemek üzere bir açıklama hakkı olsun.

İlaveten de bir önergemiz var.

BAŞKAN - Yeni bir önerge mi?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Evet efendim, yeni bir önerge. Müsaade ederseniz önergemi de kısaca arz edeyim: Beşinci fıkrada" Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz" diye yeni bir hüküm getiriyor. Bu, fevkalade sıkıntılar meydana getirebilecek, tatbikatta milletvekilleriyle veya önerge sahipleriyle başkanlık arasında büyük tartışmalara yol açabilecek suiistimale müsait bir hükümdür; açık olmayan ve şarta bağlı önerge. Herhangi bir önergenin şarta bağlı olduğu veya açık olmadığı her zaman söylenebilir ki, bir çok önerge malum olduğu üzere alelacele kaleme alınır görüşmeler sırasında; belki, maksadı tam manasıyla ifade etmek imkânı da olmaz, o önerge sahibine kürsüden önergesini açıklama imkânını da vermek lazım. Her halükârda açık olmayan ve şarta bağlı önergelerin işleme konulmayacağı yolunda başkanlığa böyle bir yetki verilmesi mahzurludur. Bu konu üzerinde devam ediyorum: "Aynı madde üzerinde, Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir" şeklinde yine Tüzüğümüze yeni getirilen bir hüküm var. Önergelerin gerekçeli olması tabiî belki işin en doğrusudur; olması lazım gelendir. Ama, yine tatbikattan biliyoruz ki, bir çok önerge Genel Kurulda belki de o anda Hükümetle veya komisyonla yapılan birtakım pazarlıkların, görüşmelerin neticesinde süratle hazırlanır; önerge yazma imkânı olmaz veya yazılsa bile tam doyurucu, maksadı dile getiren bir önerge olmaz; dolayısıyla, gerekçe koymak mecburiyetini getirmek yanlıştır. İsteyen tabiatıyla gerekçeli yazar, yazması da lazım gelir; ama, herhangi bir önergede gerekçe yoktur diye -ki gerekçesi olmayan önergenin sahibi tarafından sözlü olarak açıklanma imkânını da veriyoruz aşağıda- gerekçesiz önergeler de işleme konulabilsin ve son fıkrada zannediyorum "Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez" şeklinde bir ibare var. Gerekçesi ne kadar muntazam, güzel, tavsilatlı yazılmış olursa olsun orada kâtip üyenin gerekçeyi okumasıyla önerge sahibinin kürsüden kendi önergesini izah etmesi arasında büyük bir fark vardır" Kendi önergesini savunmak başka, başka birinin verdiği önergeyi kürsüden usulen okumak başkadır ve bir çoğu da zannederim dinlemez önergelerin gerekçesini; ama, önerge sahibine belki orada yazdığı gerekçenin daha da ayrıntılarını dile

getirecek şekilde söz hakkı tanımak işin en doğrusudur. Bu hâliyle bu maddenin geçmesi...Yani, bizim önergemiz reddedilir de şu alt komisyondan gelen -ama, uzlaşmayla gelmeyen- metin kabul edilirse yarın Genel Kurulda çok büyük sıkıntılara gireriz ve sonuçta da kanunların yapılmasında büyük aksaklıklar doğar. Biz bu işleri düşünürken, sadece kanunları muhalefet engellemesin, kanunlar süratle Genel Kuruldan geçsin, bir an evvel bir kanun ortaya çıksın diye değil; muhalefetin katkılarını, özellikle muhalefetten geldiği için öyle diyorum, muhalefetin sözünü, düşüncelerini dile getirmek ve onlara da yeteri kadar söz hakkı vermek mecburiyetindeyiz. Onun için bu maddede, şu ifade ettiğimiz, teklif ettiğimiz değişikliklerin yapılması kanaatindeyim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Şimdi, tabiî, bu yeni önergeler önemli bir konu. Yani, yeni önergeyle getirilen teklifler, önergelerin gerekçelerinin yazılması şartı ortadan kalkar. Tabiî, böyle olunca, tasarıdaki yeni değişikliklerin sistematiğini de bozan bir mahiyet ortaya çıkabilir mi diye, bunu görüşlerinize açıyorum, biraz üzerinde tartışalım; çünkü, üçüncü ve dördüncü fıkralar var yeni metne eklenen; yani, Başkan, görüşülmekte olan tasarı ve teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergelerini işleme koymuyor...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Çok doğru.

BAŞKAN - Ama, şimdi işte, ikinci olarak onun arkasından, görüşülmekte olan tasarı veya teklifte, konu kanunun komisyon metninde bulunmayan; ancak, tasarı veya teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve bir de salt çoğunlukla, komisyonun katıldığı önergeler üzerinde, yeni bir madde ancak olabileceğini ve ancak bu şartla görüşme açabileceğini düzenliyor.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Bizim önergemizle alakası olmayan bir hüküm.

BAŞKAN - Ben görüşümü daha sonra söyleyeceğim; ben, sadece konuyu açmak istedim. Bu konular, maddenin yeni düzenlemeleridir; şimdi, bu yeni düzenlemelerin ışığında, Sayın Esengün'ün teklifini irdelersek...

Buyurunuz Değerli Hocam.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bu madde, aslında, çeşitli fıkraları içeren uzun bir madde. Özellikle demin, üzerinde durduğunuz fıkra üzerinde bir şey söylemek istiyorum: Burada, görüşülmekte olan tasarı veya teklif olan, teklife konu kanun, komisyon metninde bulunmayan; ancak, tasarı veya teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen bir fıkra var. Şimdi, Komisyon metninde bulunmuyorsa, bu maddenin değiştirilmesi söz konusu olmaz; yani, biz, olmayan bir maddenin değiştirilmesini hükme bağlıyoruz. Olsa olsa, örneğin, hükümet teklifinde, hükümet tasarısında veya

milletvekili tarafından sunulmuşsa, bu teklifte bulunan; ancak, komisyonca benimsenmeyen bir maddenin, sonradan yeniden benimsenmesi söz konusu olabilir. Bu nedenle, burada değiştirme ifadesi yerine, çok yakın ilgisi bulunan bir maddenin konmasını ya da eklenmesini isteyen bir ifadeyle, maddeyi düzeltmek gerekir diye düşünüyorum.

BAŞKAN - Neresine ilaveyi düşündünüz?

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Tasarıyla ilgili kısmın, komisyon metninde bulunduğu, tasarı ve teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddesi için olmayan bir madde oluyor, komisyon metninde yok, hangi metinde var bu? İlk metinde mi var; bu açık değil. O nedenle, bunu yeniden yazmak; yani, bir maddenin konmasını ve geçirilmesini isteyen bir önerge olduğu takdirde biçiminde ifade etmek gerekir.

BAŞKAN - Hocam "bulunandan" sonrasını çıkarıp "...ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır" mı...

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Ancak, tasarı ve çok yakın ilgisi bulunan...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Hocam, birinci fıkrayla bir bağlantı kurun efendim.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Benim önerim şöyle: Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, Komisyon metninde bulunmayan -hatta, burada virgüle de gerek yok- ancak, tasarı veya teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir madde konmasını isteyen yahut bir madde eklenmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır diye düşünüyorum; çünkü, bu, olmayan maddenin değiştirilmesi gibi bir durum ortaya çıkıyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Hocam, bakın, bir metin var; o metin, komisyon metni..

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bir başka metin geliyor...

ATİLA SAV (Hatay) - Evet, bir başka metin geliyor; bir öneri olarak geliyor ve komisyonun salt çoğunluğu da katılıyor bunların görüşülmesine. O zaman, şuradaki dört beş sözcüğü çıkarmak... "Yakın ilgisi bulunan" dan sonrasını çıkarıp"...ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler."

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Eklemesini isteyebiliriz Hocam...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Orada, yeni bir madde olarak görüşme açılır diyor; o nedenle, orada bulunan bir madde eklenmesini isteyen ve Komisyonun salt çoğunluğu...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Hocam, bizim burada amaçladığımız üç şey var. Şimdi, bir defa şunu önlemek istiyoruz: Roma Hukukundan beri gelen bir gelenek, bir alanı düzenliyoruz, düzenleme alanı var; onunla ilgisiz bir madde getiriyoruz. Birinci olarak, bunu yasaklamak, konunun dışında, ilgisiz bir kanuna getirmeyi yasaklamak; ikinci olarak, tam düzenleme olmamış, eksik düzenleme var, muhtemel yorum ve düzenleme boşluklarını ortadan kaldırmak için müzakereler sırasında onu ekleyebilmek. Buna değiştirme değil de, ekleme diyebiliriz.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Sayın Başkanım...

BAŞKAN - Buyurun.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - İzin verirseniz, tamamen değişik konular uygulaması; bir arzda bulunayım.

Yani, buyurduğunuz eklemeler, birinci fıkradaki eklemelerdir, hiçbir mani yoktur; ilgisi olan her türlü maddeye eklenebilir. Burada getirilmek istenen, senelerdir de uygulaması yapılamıyor; somut misal olarak, Trafik Kanunu gelmiş. Trafik Kanununun 8 maddesini değiştiren bir tasarı göndermiş Hükümet. Komisyonda görüşülürken, bu 8 madde dışındaki, şunların da değiştirilen hüküm karşısında, mutlaka değişiklik yapılması gerekir. Halbuki, kanun tekniğine göre, komisyona havale edilen işlerin dışında bir şeylerin görüşülmesi mümkün olmuyor ve yeni bir tasarı veya teklif beklemesi de uzun zaman isteyecek; pratikte, o Trafik Kanununun içinde bulunan; ancak, hükümetin sevk etmediği maddelerinde değişiklik yapma imkânı veriyor. Buyurduğunuz gibi, görüşülen herhangi bir kanunun sahası içinde, ona, kanundaki maddelerle ilgisi olmayan bir ek madde eklenmesine bu fıkra cevaz veriyor, ek madde, geçici madde, onlar hep yapılıyor. Buradaki tamamen sevk edilmiş olan, yaşayan bir kanunun diğer maddelerini ele almak istemiyorum; 8 madde gelmiş, 18 maddesini daha komisyon ele almak istiyor veya Genel Kurulda, komisyon da ele almamış; Genel Kurulda, ona şöyle de denebiliyor, korsan önergelerle, 8 madde için gelmiş, 30 maddeye çıkarmak suretiyle Komisyondan geçmemiş; hatta, başka komisyonlarla da ilgisi olabilecek maddeleri, bir anda oldu bittiye getirmeyi önlemek için; ama, bu neden kondu, salt çoğunluğu bulmak çok zor bir olay. Bir sigorta konmak suretiyle, Genel Kurulun, komisyonun, hükümetin de zaten lüzum gördüğü ve zaman kaybına tahammülü olmayan bazı konularda yararlı olacağı düşüncesiyle -bundan evvelki İçtüzük projelerinde de yer aldı- bu şekliyle, tatbikat da bu yönde oluyor.

Eğer, konmayacaksa, birinci fıkrasını buyurdunuz. Bir kanun tasarı veya teklifiyle ilgili, onun sahası içindeki ek ve geçici maddeler istenildiği kadar konabiliyor; o değişiklik önergesi, bu onun dışında bir olay. Grup olarak bu bir müesseseymiş gibi kabul edilecek veyahut bu buradan çıkarılacak.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Aslında, tabiî, biz burada, birtakım şeyleri iyi yazmaya gayret ediyoruz; ama, iyi kullanılırsa, maksada matuf oluyor, iyi kullanılmazsa, suiistimal ediliyor.

Şimdi, Orhan Bey bunu izah ederken, açıklarken, benim de aklıma bunun tersi geldi; faydadan çok zarar getirebileceği de geldi. Yani, hükümet, birtakım maddeleri geçirmek istiyor; ama, bu konunun kamuoyunda irdelenmesini veya komisyonlarda görüşülmesini arzu etmiyor; çünkü, birtakım hususlar var ki, kamuoyu bu meselelere fevkalade hassastır. Efendim bunu komisyondan geçiriyor, Genel Kurula getiriyor; bu maddeye istinaden, Komisyon metninde bulunmayan beş altı maddeyi, önergelerle metne ilave ediyor ve 5 dakikada konuyu Genel Kuruldan geçiriyor; tamamen başka bir şey hâline geliyor; bu da, işin bir başka boyutu. Tatbikatta gördük, vaktiyle bunu uygulama imkânları da oldu, bu bakımdan, bu meselenin, iki tarafı kesen bir kılıç olduğunu gözden uzak tutmamak lazım, ona göre düşünmek lazım; ama, bir ihtiyaçtır, bu ihtiyaca katılıyorum. Yalnız, o ihtiyacın, birinci fıkrada giderilmiş olduğu hususundaki kanaatimi ifade edeyim, arz ederim. Yani, o noktada, aslında, tasarının veya teklifin bütünlüğünü bozmadan madde ilavesi... Hatta bu konu bile tartışılır, hatırlayınız; Genel Kurulda madde ilave edemezsiniz derler; çünkü, İçtüzükte yeterli açıklık olmadığı için, yeni bir madde ilavesi, her zaman bir münakaşaya sebebiyet verir Genel Kurulda. Şimdi, tabiî, tasarı ve teklifle yakın ilişkisi bulunan maddelerin ilavesi bir zarurettir, zaruretten doğar; ama, bu manada, geniş bir değişikliğin, tasarı ve teklifte bulunmayan; fakat, daha sonra komisyonda salt çoğunlukla da olsa ilave edilecek bir değişikliğin, burada bir nevi müesseseleştirilmesi, tatbikatta çok daha, yasama faaliyetlerindeki korsan faaliyetleri artıran bir gelişmeye yol açabilir diye de endişe ederim.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - İlave edebilir miyim efendim.

Burada getirilen kanunun, kanunda mevcut maddeleriyle ilgili tamamen; değilse, kanunda bulunmayan bir maddeyi oraya getiremez bu fıkraya göre; yani, öyle düşünüldüğü gibi de zararlı bir madde değil, çok ihtiyaç duyuluyor ve zaten bunu kaldırdığımızda da teamül olarak yerleşmiş durumda bu. Ne var ki, daha, şimdi karar yeter sayısı komisyon üçte birle katıldığı takdirde oluyor, daha sıkı bir kayıt getiriyor, salt çoğunluğu getiriyor.

BAŞKAN - Komisyon orada hemen teşekkül eder, biliyorsunuz.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Çok zor ve bunun gibi, 10-15 tane kanundan bir tanesinde, gerçekten ihtiyaç duyuluyor ve ilgili maddesi; yani, dışarıdan bambaşka bir madde değil, değiştirilmekte olan kanunun bir maddesini, değiştirilmeyen diğer bir maddesini, aşağıda yapılan değişiklikler gereği zorunlu oluyor ve bunun için de, yeni bir zamana ihtiyaç oluyor teklif getirilmesi. O bakımdan, teamüle uygun.

BAŞKAN - Düşünün ki, bir kanunun en kritik maddelerini değiştirmek istiyorsunuz. Hükümetsiniz, bu yolu ihtiyar edebilirsiniz. Bu yolu ihtiyar etmek, bir yerde, millî iradenin tahakkukunda, birtakım atipik tasarrufları gündeme getirebilir. By-pass gibi; yani, biz bunu vaktiyle Tekel kanunda yaptık.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Ama, Tekel Kanunda, hiç ilgisi olmayan başka bir kanunu getirip, onu yukarıda önlüyoruz. Bazı fıkralar, tepki fıkralarıdır; yani, yaşandıktan sonra tedbir alıyoruz; bunun onunla hiç ilgisi yok. O tam bir korsan fıkra; yani, Tekel Kanunu görüşülürken, başka bir kanunun maddelerini de sıkıştırmak, o korsan oluyor. Bu, Trafik Kanunu görüşülürken, Trafik Kanununun komisyondan geçmeyen bir iki maddesini de aşağıda yapılan değişikliklere muvazi, özellikle bu aynı kanunun içindeki bir maddeyle ilgili.

BAŞKAN - Hangi kanunu getiriyorsanız, tepki çekecek maddelerini aşağıya bırakırsınız o zaman. Hangi kanunda değişiklik yapmak istiyorsanız, kamuoyunda, çok büyük sansasyon yaratacak, tepki yaratacak maddeleri; mesela, diyelim ki, 506 sayılı Kanunda değişiklik yapmak istiyorsunuz, yaş hadlerini yükselteceksiniz, şimdiden konuşuluyor, mezarda emekliliğe hayır. O maddeyi komisyonlara getirmezsiniz, hiç görüşmezsiniz, aşağıya getirirsiniz, orada bir önergeyle, yaş hadlerinden 60-65'e çıkarırsınız; 5 dakika sürer bu... Yani, bu, bu şekilde olur, uygulanır, tatbikatta yapılır. Hangi konuyu kamuoyunun tepkisinden kurtarmak istiyorsanız, bu fıkrayla, bu yasaları Meclisten geçirebilirsiniz. Ama, tatbikatta olmuyor mu; oldu, vaktiyle de oldu, bu bir ihtiyaçtır. Yalnız, söylediğim gibi, her ihtiyaç için iyi kullanılırsa, iyi oluyor, yanlış kullanılırsa, bir açık kapı oluyor. Onu bir parantez olarak Komisyonun bilgisine sunmak istedim.

Başka bu konu üzerinde görüş belirtmek isteyen...

Sayın Türk, siz tamamlayın.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bu gerçekten çok duyarlı bir madde; fakat, demin yapılan açıklamaya göre, daha önce komisyona sevk edilen metinde bulunan; ancak, komisyonca kabul edilmeyen bir maddenin tekrar eklenmesi söz konusu; o nedenle, ben, komisyon metninde bulunmayan bir maddenin değiştirilmesi söz konusu olamaz, bu yeni bir madde olur demiştim. Komisyonca kabul edilmeyen bir maddenin, daha sonra Genel Kurulun görüşme havası içerisinde kabul edilmesi, sanıyorum, sukûnetli bir tartışma sonunda olmayacaktır, orada komisyon üyeleri bir araya çekilerek, bunu yeniden tartışmayacaklardır; bu daha önce tartışılmıştır ve benimsenmemiştir. Orada, ayaküstü kabul edelim, katılalım şeklinde bir kısa görüşmeden sonra, bu madde girecek veya girmeyecektir. O bakımdan, gerçekten tamamıyla çıkarılabilir; ama, konacaksa, bu ifade bir değişiklik değildir, bir eklemedir veya bir madde konmasıdır; bu şekilde düzeltilmesi gerekir.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Madde konması gibi bir şey var...

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Gerekçe konusuna gelince -demin değindiler- sanıyorum değişiklik önergelerinin gerekçeli olarak verilmesinde yarar vardır. Gerçi, gerekçe müessesesi, son zamanlarda, madde metnini kısaca özetleyen bir ifadeye dönüşmüş bulunuyor; kanun tasarılarında da, kanun tekliflerinde de. Bunu da sanıyorum önlemek gerekir. Gerekçenin gerçekten bilgi vermesi, yapılmak istenilen değişikliklerin amacını ortaya koymasında, ileride kanunların uygulanmasında gerekçelerin önemi çok büyüktür. Bir önerge nasıl geldi ve kanun metnine girdi; bunun anlaşılması sonra güç olabilir, sözlü açıklamalar da bazen yeterli olmayabilir; bu nedenle, bu yerleşmiş kuralı, değişiklik önergelerinin de gerekçeli olması kuralını korumakta yarar var.

Bir başka nokta, kısaca, bir fıkra birleştirmesi öneriyorum. "Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir" den sonra, "Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazlaysa..." biçiminde başlayan ibarenin, ikisinin birleştirilmesi yararlı olur. Bu madde çok fıkralı bir madde; böyle çok fıkralı maddelere yollama yapmak da zor oluyor.

Başka bir şey: "Başkan, değişiklik önergesinden komisyona derhal bilgi verir" olarak değil de "Başkan, değişiklik önergesi hakkında Komisyona derhal bilgi verir" biçiminde düzeltilmelidir.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Hocam.

Biz, konuyu biraz dağıttık, şu açıdan; Sayın Esengün'ün önergesini tartışırken, konu, üçüncü ve dördüncü fıkralara intikal etti; tabiî onlarda tartışılacak Komisyonumuzda; ama uygun görürseniz, yine önerge üzerine dönelim. Sayın Lütfü Esengün'ün önergesi, değişiklik önergelerinde gerekçe yazılmamasına mütedairdir. Esasen, gerekçenin yazılması, bu paragrafların varlığıyla ilgili. Ben, konuyu oraya bağlamak isteyecektim; fakat, konu tabiî, başka noktalara intikal etti. Şimdi, bu ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralar muhafaza edilecekse, tabiî, başkan, bir konunun, görüşülmekte olan tasarı ve teklifin maddeleriyle ilişkili olup olmadığını, onu tamamlayıcı mahiyette olup olmadığını, ret veya bu gibi önergeyi işleme koyup koymayacağını, ancak gerekçesine bakarak anlayabilir diye düşünmekteyim. Gerekçe, bu açıdan önem taşıyor Sayın Esengün. Yoksa, ben sizin görüşlerinize katılıyorum; aslında biraz acele yazılıyor bunlar; fakat, şöyle de düşünebiliriz; yani, bir teklifin, bir değişiklik önergesinin, bir gerekçeye bağlı olması, sistematik olarak aranır. Yani, bir değişiklik önergesi veriyorsunuz, onun mutlaka bir önergeye bağlı olması, sebeblerinin irdelenmesi bakımından... Başkana takdir hakkı veriyorsunuz diğer fıkralarda, başkan bu takdir hakkını gerekçesine bakarak vermek durumundadır; o açıdan, gerekçe burada zarurî hâle geliyor. Ama, tabiî, diğer fıkralar olmasaydı, olmasaydı da yine, bir tasarı ve teklifte yeni değişiklik önergelerinin sistematik olarak başkana, gerekçeli olarak sunulması temel ilke olarak kabul edilmeli, pratik zorlukları anlıyorum, kabul ediyorum, gerçekten

çok aceleye geliyor, bazen gerekçe verilmiyor. O zaman, başkanın kürsüden, gerekçesi yok bunun, gerekçesini tamamlayın diye ikaz ettiği durumlar da vardır. Tatbikata bırakılabilir bu husus. Fakat, tabiî, başkana, bu maddeyi ilaveten görüşme imkânında bir takdir hakkı veriyorsanız önergeler üzerinde, o zaman bu önergelerin bir gerekçeye bağlı olması da, bunun tabiî bir neticesi gibi geliyor bana.

Sayın Başkanım, söz istemiştiniz; buyurun.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, sanıyorum, bu madde, İçtüzüğün en hassas maddelerinden birisi ve maalesef, her hassas madde gibi, bu da, bir reaksiyon maddesi hâline gelmiş, bir tepki maddesi olmuş. Bir yönüyle bakarsanız, hakikaten doğru. Geçmişte, bu maddenin daha evvelki İçtüzükte yazılı şekliyle, çok suiistimal edildiği, Meclisin oyalandığı, işlerin sulandırıldığı bir gerçek; ancak, şimdi bir tepki maddesi olarak tedbir koyalım derken, işi büsbütün kısıtlayıp, affınıza maruren, Meclisin biraz da zevkini kaçırmış olacağız gibi geliyor bana. Çünkü, bu kadar gelen kanun üzerinde kısıtlayıcı, her şeyi böyle tek istikamete götürücü olunca, bu müzakerenin zevki kalmayacak, kabul edenler, etmeyenler şekline dönecek gibi geliyor; onun için, aslında ben maddenin tümünü içime sindiremiyorum; ama, geçmişteki suiistimali göze almalıyız; ikisinin ortasında bir yol hem suiistimali, kötü kullanmayı önlemek hem de yeni bir kısıtlayıcılık getirmemek, reaksiyonel olmamak için, madde nasıl yazılırdı derseniz, o zaman bütün maddeyi, bütün fıkraları yeni baştan ele almak lazım; ama, burada bir sistematik kurulmuş, bu kodifikasyon bakımından da güzel bir sisteme bağlanmış, buna bir diyeceğim yok, Sayın Hocamın işaret ettiği ufak tefek hatalar düzeltilmek kaydı ve şartıyla; ancak, Orhan Beyin ısrarla üzerinde durduğu, zatı alinizin mütalaalarına iştirak ediyorum ben. Hakikaten, bir taraftan işin suiistimalini önlerken, bir taraftan Hükümete, kanun maddelerini; hatta, birtakım meseleleri, o kanunun içine sıkıştırarak, geçirme kapısını açmış oluyoruz. Bu da geçmişte kullanıldı buyurduğunuz gibi, bu da bir hakkın suiistimali oldu. Bunun için, bu ilgili olan maddeyi getirmek suretiyle, çok yakın ilgisi bulunan bir maddenin değiştirilmesini isteyen Komisyon, şöyle bir şey yapabilir: Komisyonun salt çoğunluğu diyor. Şimdi, benim bilebildiğim kadarıyla, oldukça uzun süren parlamenterlik hayatımda, hiçbir komisyonun, huzurda, tam teşekkülünü görmedik, sanıyorum bundan sonra da olmaz; yani, araya bu Tüzük değişikliği görüşülürken, aşağıda bütün arkadaşları tam, mevcut olarak orada bulmak mümkün değil. O zaman, bu salt çoğunluk neyin nesi olacak?

ATİLA SAV (Hatay) - 25 kişilik komisyonda 13 kişi...

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Yani, orada 13 arkadaş bulunup, 13'ü de iştirak ederse olur.

BAŞKAN - Aşılmaz bir duvar değil yani...

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Beğendim, güzel, eğer böyleyse orada 13 arkadaş bulunamayacağına göre her halûkarda, biraz zorlaşacak.

Her halûkarda, komisyon bulup, yeniden oylamak için geriye alacak demektir, bu zaman kazanma demektir. O bakımdan, faydalı mütalaa ettim. Şundan dolayı, salt çoğunluk arandığı için...

BAŞKAN - Bir sigorta gibi gördünüz.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Alelacele geçmesini kaldırıyoruz. Burada komisyonu 13 kişiyle toplamak daha zor. Bulunsa bile 13 kişinin aynı oya iştirak etmesi bahis konusu olmayacak. Onun için, ister istemez komisyon bir müsaade alacak, başkan komisyonu toplayıp görüşecek gibi gelir bana. O zaman da, yukarıda zatı alinizin söylediği, benim de iştirak ettiğim mahzuru ortadan kaldırdığı için, kalmasında fayda mülahaza ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Başkanım; başka var mı efendim...

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Arkadaşlarımın ve bendenizin de imzası bulunan tadil teklifine gelince, bunun, özellikle gerekçenin yazılmasında, pratikte, hakikaten bir imkânsızlık var. Gerekçe bulunmalı tadil teklifinde; ancak, ille de yazılı olması yerine, tadil teklifi sahibine, gerekçesini açıklama imkânı verilirse, daha da pratik olur gibi değerlendiriyorum. Çünkü, kanun maddesinde değişiklik belki bir cümledir belki hemen yazılır; ama, gerekçeyi uzun uzun yazma fırsatı olmaz; çünkü, kanun maddesi görüşülüyor, biraz sonra oylanacaktır. O arada oturup, gerekçeyi yazıncaya kadar, yine çok mühim şeydir, uzun uzun anlatılması lazım gelir; yetişmesi zaman bakımından mümkün olmadığına göre, ille de yazılı yerine, gerekçe açıklandı dersek, gerekçeyi açıklama şansı, belki, teklif sahibine mümkün olur diye düşünürüm.

Bir başka konu; bu komisyon ve Hükümet denmesi; Komisyon katılmıyorum derse, teklif sahibine söz hakkı tanıyoruz; Hükümet katılmam diyorsa tanımıyoruz. Halbuki, Hükümetin katılmadığı bir hususun, Mecliste reddedileceği esastır; çünkü, Hükümet iktidar olduğuna göre, bu Mecliste de Hükümetin katılmadığı bir meseleye, iktidar kanadının aksine oy vermesi mümkün değil. O zaman, belki, oyu lehine çevirmek için, teklif sahibine bir izah hakkı vermekle fayda vardır. Mademki, komisyon katılmasın, Hükümet de katılmasın. Herhangi bir mahzur olacağını tahmin etmiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Ben teşekkür ederim.

Madde üzerinde söz isteyen?..

Buyurun Sayın Yılbaş.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Ben de, gerekçe üzerinde durmak istiyordum. Gerekçe, öyle zannediyorum ki, meselenin ayrıntısı değil, aslı. Hukuk düzenimizde, yapımızda, özellikle kanun yapımında meselenin aslı ve kanun yapımı da, öyle düşünüyorum, çok ciddî bir olay. Ayaküstü düşüncelerden mümkün olduğu kadar uzaklaştırılması lazımdır, ciddî bir ön çalışma olması lazımdır. Ciddî, ön çalışması olanın da, mutlaka yazılı bir gerekçesinin de bulunması, bana göre önemlidir. Bu konuda düşüncem bundan ibarettir.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Ama, değişiklik hemen verilecek...

MAHMUT YILBAŞ (Devamla) - Düşüncem budur Sayın Başkanım.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın İyimaya.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Bu madde, gerçekten yasama ekonomisi; yani, verimli yasama ilkesi ve obstrüksiyonları önlemek bakımından temel bir madde, reform maddesi.

Değişiklik önergesinde, önergelerin şarta bağlanarak verilemeyeceği ilkesinin kaldırılması öngörülüyor; şarta bağlı önerge verilemez. Hukuk kuralı, kendi yapısı içerisinde, hüküm, müeyyide veya diğer unsurlarla bir bütündür. O önerge, şartı ihtiva ediyorsa, artık o önerge dinlenmemelidir. Şart ve tertip yok. Tertip de tabiî ayrıntı, başka bir farkı, varyantı oluyor, şarttan daha farklı tertip, kademeli oluyor...

Kapalı önergelerin işleme konmaması yönündeki takdir hakkı da doğrudur; çünkü hukuk kuralının açık olması lazımdır; ama, bir başkanın açık bir kuralı, bu kapalıdır diyerek reddetmesi veya böyle ihtimalin var olması düşünülemez. Meclis Başkanlığını, böylesi bir alt seviyede değerlendirmeyi ben uygun bulmuyorum ve ekstrem olayların da, kapalı önergeleri caiz görecek bir düzenlemenin gerekçesi saymak da mümkün değildir diyorum. Gerekçeli önerge veya önergenin gerekçeli olması çok önemlidir arkadaşlar. Yani, siz eğer, düzenlediğiniz veya önerdiğiniz bir kuralla ilgili gerekçeyi yazamıyorsanız, o konuda gerekçe olarak hazır değilseniz, kuralı nasıl düzenleyeceksiniz; mümkün değil. Kural düzenlemek, kural koymak, önerge vermek için ciddî bir olaydır, hazırlığı gerektiren bir olaydır. Siz yazarken bilmediğiniz veya yazamadığınız şeyi, sözle nasıl ifade edebileceksiniz; gerekçeyi hazırlayamıyorsanız, söyleyeceğiniz de gerekçe olamayacaktır. Nihayet, herhangi bir şekilde, olayla ilgisi yakından veya uzaktan olmayan veya çok yakın ilgisi olmayan bir sözler kümesini, gerekçe olarak söyleyeceksiniz. Hukuk kuralında gerekçe asıldır; çünkü, kuralın hukukunu biz gerekçe yoluyla, sadece özanlam yoluyla değil, kuruluş amacını gerekçe yoluyla belirleyebiliriz. Hukuk düzenlemek, kural düzenlemek önemli bir sanattır, önemli bir olaydır; gerekçenin behemehal yer alması lazımdır diye düşünüyorum.

BAŞKAN - Buyurun.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Şimdi, pratikte ne olur ne olmaz, bunun üzerinde durmamız lazım. Engellemelere açık olmayan bir hüküm getirelim derken, milletvekillerinin ve önerge sahiplerinin söz haklarını, Heyeti Umumiyede izah ederek daha iyi anlatma imkânlarını da elinden almamız doğru değildir. Evvela, mesela "şarta bağlı veya iyice anlaşılamayan önerge" tabiri kişiden kişiye değişir. Birine göre açık sayılır, birine göre kapalı sayılır. Böyle tartışmalı bir konuda, başkanla, üyelerin veya komisyonun devamlı sürtüşmesine meydan açabilecek bir kesin çizgi, kriter bulunamaz bence; onun için, bu kayıtları kaldırmamız lazımdır.

Bir de "önerge sahibi illa gerekçe yazsın" deniliyor. Demin, Sayın Altınsoy'un da işaret ettikleri gibi, bazen, kanun müzakere edilirken, o zamana kadar, hem komisyonda, hem Hükümet tarafından hazırlanma safhasında, hiç akla gelmeyen, flaş gibi parlayan bir çözüm, bir model akla gelebiliyor. Bunu, hemen, kanun Meclisten geçmeden, oylanmadan devreye sokabilmek için, bir milletvekilinin elindeki imkânı almamak gerekir. Ya gerekçe yazacaktır, zaman bulamayacaktır ya da çok kısa bir gerekçeyle verecektir; ama, maddenin devamında öyle bir hüküm var ki, gerekçe yazarak önergesini vermişse, bir daha ona söz hakkı, bu konuda konuşma hakkı tanınmaz deniliyor. Bu da, katı bir hükümdür. Neden katıdır; çünkü, gerekçesini böyle aceleye getirdi, bihakkın, etraflıca yazamadı verdi diye, bir üyenin veya bir parti grubunun bu teşebbüsünü peşin bir hükümle engellemek; bu sefer, Meclis tarafından, başkan tarafından yapılan bir engellemeyle karşı karşıya kalmış bulunuyoruz. Onun için, gerekçeli önerge verilmiş olsa dahi, çıkıp, bunu, ayrıntılarıyla izah etme hakkını, fikir hürriyetini, söz hürriyetini kısıtlamamalıyız. Neden; çünkü, gerekçeli önerge okundu; komisyon, kısa bir gerekçeyle "biz buna katılmıyoruz" dedi; Hükümet de öyle dedi. Şimdi, yeni bir durum ortaya çıkmıştır: Komisyonun açıkladığı reddi gerektiren gerekçeyle, Hükümetin reddi gerektiren gerekçesi üzerine, tekrar, önerge sahibi, daha ayrıntılı, yeni ortaya çıkan bu itirazi kayıtları nakzedebilmek için, onların geçerli olmadığını izah edebilmek için, kürsüye çıkıp izahat verebilmelidir. Bu itibarla, söz hakkını ileride kısıtlayan -bizim de önergemiz vardır o fıkra çıkarılsın diye-bu hükmün çıkartılması şartıyla da, şu maruzatta bulunduğum hususların göz önünde bulundurulması lazım gelir.

Bir de şunu arz edeyim: Şimdi, burada, korsan madde meselesi de tartışıldı. Korsan madde, şu veya bu sebeple, hükümet tarafından ya da üyeler, partiler tarafından sokulmuş olabilir; ama, komisyonumuzun, komisyonların ve Heyeti Umumiyenin, her zaman böyle oyuna gelebilecek bir konumda olduğunu da kabul etmememiz gerekir. Hükümet bir düzenleme getiriyor; diyelim ki, bir kanunda sekiz maddenin değiştirilmesini istiyor. Bu değişiklikler yapılınca, başka kanunlarla tatbikatta çatışacak hükümler de beraberinde gelmiş olabilir ve bunu, o zamana kadar yapılan müzakerelerde

tespit etmemiş olabilirler. Onun için, ihtisas komisyonlarının vazifesi nedir; böyle hallerde işi daha da olgunlaştırmaktan tatbikatta, müspet, menfi her türlü ihtimalleri bertaraf edecek, daha sağlıklı, daha orta yolu bulan bir çizgide, bir itidal ölçüsü içerisinde kanunları çıkarmaktır maksadı. Bundan dolayı, korsan madde getirilecek diye, o türlü kısıtlamalara da gitmemiz doğru değildir; komisyonlarımıza, Meclisimize güvenmemiz lazımdır. Şimdiye kadar yapılan tatbikatlar, o şekilde emrivakilerin binde bir oranında bile olmadığını göstermiştir. İstisnalara ve böyle çok az ortaya çıkması muhtemel olaylara bakarak, genel kurallarda hak ve hürriyetleri tahdit etmemeliyiz der; hürmetler sunarım.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Emre.

Buyurun Sayın Dökülmez; son söz sizin efendim.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Değerli Başkan, değerli arkadaşlar; 1983'ten bu yana -daha öncesinde de var da- Meclisten çıkan kanunlarla biraz yakınen ilgilendim. Öyle zamanlar oldu ki, bunun gerekçesinde ne var diye aramak ve öğrenmek lüzumunu hissediyordum; fakat, gerekçelerinde de açıklık bulunmadığını gördüm. Bunu nasıl yapıyorlar diye düşünürken, gün geldi milletvekili oldum, burada kanunların nasıl çıktığını gördüm. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda olduğu gibi, bir hukukçunun eli bile değmeden Meclisten geçen kanunlar var. Özür dilerim, hazırlanış aşamasında söylüyorum. Benim için, gerekçe önemlidir; bu açıdan önemli; çünkü, madde, her şeyi tam olarak açıklığa kavuşturamaz; bu açıdan, ben, gerekçeyi önemsiyorum; fakat, burada, yine, geçmişteki tatbikatta öyle olaylar oldu ki, hükümet kanatları Danışma Kurulunu toplantıya çağırıyor, sabahleyin toplantıda anlaşma sağlanamaz; anlaşılamadığı için, öğleden sonra, iki üç saat sonra Genel Kurula getirilir; eller kalkar iner ve gündeme alınır ve ilk önce görüşülmeye başlanır. Böyle bir olayda, detaylı, sağlıklı bir gerekçeyi nasıl hazırlayabilirsiniz. Ben, konu tam açıklığa kavuşsun diye bunu söylüyorum. Sonradan ıttıla kespettim, geç geldim; onun için, bu konuda bu kadar katı davranmamak gerektiğini düşünüyorum. Eğer, imkân varsa, bu şekilde acele getirilen kanunlarda da, böyle bir gerekçe şartını da koymayalım.

BAŞKAN - Müsaade ederseniz -Ali Bey sonradan geldi- bir tek Ali Bey'e söz vereyim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım; ben, biraz geç kaldığım için özür diliyorum hepinizden; çünkü, yoldaydım. Yollar da yağmur ve çamur; İstanbul'dan geliyorum.Sözlerime önce öyle başlayayım isterseniz; çünkü, geç kalmak âdetim değildir.

Değerli Başkanım, muhterem arkadaşlarım; geçen dönemde gördük ki, Hükümetin önem verdiği kanunlar, sabahleyin karar verilerek, hemen o gün müzakereye alındı ve bir paraşütle geldi ve önümüze indi. Haklı olarak onlar,

bu kanunların daha evvel dağıtıldığını, masamıza geldiğini, odalarımıza tevzi edildiğini söylediler; ama, yağmur gibi gelen bu kanunların içerisinde, bugün hangisi müzakere edilecekti; onu bilmemiz mümkün değil. Hazırlanıp gelelim desek, bu da olmuyordu.

Şimdi, mutlaka, bir milletvekiline, oraya müzakere için gelmiş bir kanunda söz vermek, fikirlerini beyan etmek imkân ve fırsatı verilecekse, onun o fırsatı kullanmasına kâmil manada imkân vermek lazım; ya önerge verilir veya verilmez diye. Eğer çok acilse, zamanı iyi kullanmak bakımından, zaman ekonomisi bakımından fırsat vermeyecekse -diyelim ki, bu çok mühimdir, Meclisin bu kadar kanunu da geçirme imkânımız yoktur- öyleyse, biz bu fırsatı vermeyelim diyelim ve kapatalım; ama, önerge verecekse, bunun bir kısmı, zamanında, grubun hazırladığı ve hazırlıklı önergeler olarak Divanın önüne geliyor; bir kısmı ise, müzakere sırasında ortaya çıkan bir durum muvacehesinde, o önergelerin verilmesi gerekiyor. Eğer, bu önerge de verildiyse, o anda ortaya çıkan fikir, görüş, ifade bakımından, mutlaka o önergenin, ya sözlü olarak ifade edilip Meclis Heyeti Umumiyesini aydınlatmak zarureti ortaya çıkıyor veya o önergeyi yazacak kadar, o milletvekiline fırsat tanınması icap ediyor. Aksi halde, önergeyi veriyoruz, okunuyor, Meclis muttali olduğu halde, açıklanmadan, o önergenin ehemmiyeti, tam ve kamil manada anlaşılmıyor Değerli Başkanım. Bazen, hakikaten, ne demek istedi bu arkadaşımız diyoruz; çünkü, çok kısa yazılmış önergelerde, izah edilmeden veya gerekçesini dinlemeden anlamamız da çoğu zaman mümkün olmuyor. O bakımdan, ben derim ki, mutlaka, önerge verildikten sonra milletvekiline gerekçesini açıklama fırsatı verilmeli veya o önergesinin altına gerekçesini yazacak kadar bir imkân tanınmalıdır. Aksi halde, önerge verilir ve reddedilir ve bir kısım, renkli ve çok kıymetli fikirler de kaybolur. Kardeşimin görüşüne katılıyorum; hakikaten hazırlanıp gelmeli; ama, bu, her zaman tatbikatta mümkün olmuyor.

Arz ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, kısaca arz edeyim: Bu konu çok önemli bir konudur ve eğer bu hâliyle geçerse, ileride, hepimiz bunun sıkıntısını çekeceğiz; nasıl yaptık bu yanlışlığı diyeceğiz tahmin ediyorum.

Bizim İçtüzüğümüze göre, hangi tasarının hangi teklifin hangi günde görüşüleceğini tespit etmek mümkün değil. İktidar partisi hangisini isterse, o gün onu getirir. İsterse, gündemin plan sırasında olsun; yani, daha önce gündeme gelmiş olsun, isterse komisyonda daha dün gece yarılarına kadar görüşülsün, 24 saat geçmeden Genel Kurula getirilme, Genel Kurulda görüşülme kararı alınmış olsun... Bir sene evvel, üç beş ay evvel Meclis

gündemine gelmiş bir teklif veya tasarı için hazırlık yapmak mümkün; ama, o hazırlığı yapan insanın, üyenin, Mecliste, o gün, o tasarının görüşüleceğini bilmesi mümkün değil. Belki hazırlığı var, belki evinde; belki, o gün, o üye Mecliste değil. Grup ona görev vermiş, gerçekten, güzel önergeler, gerekçeler hazırlamış; ama, o gün o tasarı Genel Kurulun gündemine geliyor ve o gün, o arkadaşımız Mecliste mevcut değil; bu sakıncaları var.

İkincisi, komisyondan çıkarılıp alelacele Genel Kurula getirilen ve Genel Kurul açıldığı anda dağıtılan kanun tasarıları var. Bunu okuyacağız, muhtevasını anlayacağız -özellikle komisyon üyesi olmayan milletvekilleri için söylüyorum- ve üzerinde değişiklik önergelerini de gerekçeli olarak yazacağız; pratikte, bu, mümkün değil.

Sonra "Açık olmayan, şarta bağlı önergeler işleme konulmaz" deniliyor. Önerge alelacele hazırlanacak, gerekçe çok kısa yazılacak; belki, başkan, o iki satırlık gerekçeyi gerekçe olarak kabul etmeyecek ve "böyle gerekçe olmaz; ben, bunu gerekçesiz kabul ediyorum" diyecek -haklıdır da, belki o hâliyle- ve açık olmayan, şarta bağlı önerge, tamamen başkanın takdirinde olacak; muhalefetin engellemesini önlemek için, başkan, bütün bu önergelerin açık olmadığı veya şarta bağlı olduğu gerekçesiyle işleme koymayacak. Bütün bu mahzurlar, ileride karşılaşacağımız mahzurlardır ve çok önemlidir; bu maddenin içerisinde, bünyesinde olan bir yasak daha var: "Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir" diyor ve tabiî, aşağıda da "Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez" deniliyor.

Sayın Başkanım, önergeler gerekçeli olacak, okunacak ve gerekçesi okunan önerge hakkında da söz verilmeyecek. O zaman, şu "Komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından, 5 dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir" hükmü, hiçbir zaman uygulanamayacaktır; çünkü, önerge okundu, gerekçeli olmak mecburiyeti var; gerekçesiz okundu "Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez" kaydımız var. Komisyonun katılmadığı önerge hakkında, önerge sahibi nasıl söz alabilir? Onun için, bu madde, kendi içerisinde çelişkiler taşıyor. Her halükârda, gerekçeli olsun olmasın "Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez" ibaresinin bu metinden çıkması lazım ve Sayın Başkan, benim önergemdeki o üç hususu; yani, değişikliği ayrı ayrı oylamanızı istiyorum.

BAŞKAN - Zaten, ayrı ayrı oylayacağım.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Müsaade eder misiniz Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Sayın Yılbaş; buyurun.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Kusura bakmayın, ben, epeydir milletvekili değilim; milletvekilliği tecrübem sadece üç ayla saklı durumda. Yalnız, anlayamadığım bir şey var: Birtakım yerlerdeki düzensizliği, uygunsuzluğu önlemek için, ek tedbirlerle bu işi götürmeye çalışıyoruz. Örneğin, bir fırın

kuyruğunda yandan girip ekmek alanı uygun görüyoruz, biz de nasıl alabiliriz diye, biz de, o yolları arıyoruz.

Eğer, görüşmelerde birtakım sıkıntılar varsa, o sistemi çalıştıracak temel kuralları oluşturmak mecburiyetindeyiz. Onun için de, oturup da, hangi daha da işin kolay olması, kaçak bir birtakım teklifler için tedbir alabilmek için, haydi, gerekçeyi kaldıralım ve arkasından, teklif sahipleri daha başka yol yöntem bulabilirler; ona karşı yine bir tedbir düşünelim dersek, bizim, teşri yetkimiz, Meclisin kanun yapma özelliği, öyle zannediyorum ki, bir gün gelir, bir kahve çalışmasına döner.

Endişem bundan ibarettir. Fırsat verdiğiniz için teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederim.

Esasen sadece bu çalışma için değil, Meclisteki bütün yasama faaliyetlerinde, bütün komisyonlarda gözetilmesi gereken ana kaideleri ifade ettiniz; ben, teşekkür etmek istiyorum.

Tabiî, bu, bizim yasama tecrübesinden kaynaklanan bir davranış oluyor. İster istemez, tatbikattaki, uygulamadaki birtakım boşlukları, açıkları, her iki tarafta yapılan suiistimalleri önlemeye matuf birtakım çalışmalar içerisine giriyoruz. Bunu yaparken, gerçekten, Sayın Yılbaş'ın dediği gibi, anafikri elden kaçırmamak asıl olmalı.

Müsaade ederseniz, yönlendirmek bakımından, bir iki cümle söylemek istiyorum: Hakikaten, ben, önergenin maddelerini ayrı ayrı oylayacağım. Birinci teklif olarak, beşinci fıkranın "Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz" cümlesi, gerçekten, tatbikatta, başkana, önerge üzerinde sınırsız yetki veren bir hadisedir, doğru; yani "efendim, niçin benim önergemi işleme koymadınız" denildiğinde; başkan "senin önergen açık değil, şarta bağlı hükümler ihtiva etmektedir; önergeni işleme koymuyorum" dediği zaman, söz hakkınızı orada keser bitirir. Bu, gerçekten, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu.

Gerekçe konusu; yani, önergedeki ikinci teklif, ana prensip itibariyle ele alınmalı diyorum; yani, bir önergenin gerekçesi, ne kadar sıkışık da olsa, olmalıdır; yani, Meclis, ciddî bir yasama faaliyeti içerisindedir; biz, bunu böyle kabul ediyoruz. Bunun için de, bir değişiklik önergesi, hangi ahvalde verilirse verilsin, mutlaka gerekçeli olmalıdır.

Son teklif, gerekçesi okunan önerge sahibine söz vermezseniz ve eğer, bütün önergelerin gerekçeli olarak kürsüde okunmasını da hükme bağlamışsanız, o zaman, önerge sahibinin söz hakkını tamamen ortadan kaldırıyorsunuz demektir. Bu bakımdan, ben, bu üç fıkranın da bu açıdan değerlendirilmesini, Heyetinizden rica ediyorum.

Birinci değişiklik önergesinin 1 inci maddesini okutuyorum:

Beşinci fıkranın "Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz." şeklindeki ikinci cümlesinin, madde metninden çıkartılması.

BAŞKAN - Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum:

"Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir"şeklindeki altıncı fıkranın madde metninden çıkartılması.

BAŞKAN - Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

"Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez." şeklindeki onuncu fıkranın cümlesinin madde metninden çıkarılması.

BAŞKAN - Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Son değişiklik önergesi kabul edilmiştir.

Efendim, bu maddeyle ilgili, sondan bir önceki fıkrayla ilgili, bir de Sayın Kazan'ın değişiklik önergesi var; okuyorum:

"Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler." Bundan sonra ilave yapıyor "Komisyonun veya Hükümetin katılmadığı önerge, sahibi tarafından 5 dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir." Bu son cümleyi çıkardık zaten şimdi; orayı okumuyorum. "Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez" cümlesini çıkardık; orayı okumuyorum; yani, komisyonun katılmadığı önerge hakkında sahibi konuşuyordu; şimdi, komisyon veya Hükümet de katılmasa...

Efendim, onun tatbikatı var da; onun için, böyle yazıyoruz. Tatbikatını kısaca arz edeyim: Biliyorsunuz, eğer, önergeler çok fazla yüklü olursa -her fıkrada dörtten fazla önerge verilmiyor- diyelim ki, şimdi görüştüğümüz şu maddede, 11 fıkra var; 11 fıkrada 44 önerge verilir demektir. Tabiî, bu, muhalefetin, görüşmeleri tıkamak için ihtiyar ettiği bir yol olur. Tabiî, her 44 önerge üzerinde 5 dakika konuşursanız, demek ki, Meclisi, bir madde üzerinde, neredeyse 4 saat tıkayabilirsiniz. Bunun tatbikatı geçmişte çok olmuştur. Tabiî, komisyon katılmaz, Hükümet katılırsa, o zaman, söz hakkı doğmuyor; yani, önerge sahibine, tatbikatta söz hakkı doğmuyor.

Şimdi, bu şekilde yazarsanız, Hükümet de katılmasa, komisyon da katılmasa, önerge sahibine söz hakkı doğuyor; mutlaka, bir konuşma imkânı oluyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Çalıştırmayacak Parlamentoyu; yani, bu çok yanlış oldu; yani "Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez". Hem gerekçe hem konuşma; Meclisi tıkadık; tamamen tıkadık.

BAŞKAN - Ama, bakınız, şimdi, ana şeyi kaçırmayalım; yani, söz hakkımızı kullanacağız diye bir önerge vermişsiniz, gerekçesini yazmışsınız, milletvekilisiniz; söz hakkınız asıldır. Neyse, şimdi, tabiî, bunu geçtik; ama, o değerlendirmeye o açıdan bakmanız lazım; yani, milletvekilinin söz hakkını korudunuz.

Şimdi, burada da, milletvekilinin söz hakkının suiistimali var. Evet, kanun, bir hakkın sırf gayri izrar eden suiistimalini izah etmez -Medeni Kanun, madde 2- o bakımdan...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER- Bir şey arz edebilir miyim: Bu maddeyle ilgili, belki tek bir müzakere var. Sayın İyimaya'nın buyurdukları doğru efendim; yani, Partilerarası Komisyonun kabul esprisinde şu hususlar var: Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez. Nasıl olsa, bütün önergelere gerekçe şartı geldi; hiçbir şey hakkında söz verilmeyecek; tenakuz var. Bu, şu anlamda -o zaman da dile getirildi-önerge sahibinin, gerekçesini okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez. Önerge sahibi gerekçesinin okunmasını isterse, o zaman söz verilmesin; istemezse, sadece metin okunacak; bu takdirde...

BAŞKAN - Söz hakkı doğacak.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER- Tabiî. Değilse, bir defa, bir engelleme getirilmiş oluyor; yani, gerekçeyi mecbur tutmak suretiyle, oraya, 100-200 kelime daha ekleyip, onun da okunması... Halbuki, ben izah edeceğim diye, ya önergesine ya -başkana soracak; bir açıklık getirilebilir buraya. O zaman, şifahî açıklayacağı için -metinde bulunacak, dosyasında, gerekçesinde; ama- kendisi izah edecektir veya "yok, okunsun, yeter" buyurursa önerge sahibi, öyle kalacak. Bu espriyle Partilerarası Komisyonda kabul edildi bu husus; arz ederim.

BAŞKAN - Ona dair; yani, şimdi "Gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez "dediğiniz zaman" milletvekilinin söz hakkını önlemiş oluyorsunuz; yani, böyle bir şeyi İçtüzüğe yazmak doğru değil; çünkü, İçtüzük, milletvekili gerekçesini açıklamalı diyor; ama, ben gerekçemin yazılı olarak okunmasını istiyorum; okunmadığı takdirde de, söz hakkımı kullanmak istiyorum derse, o zaman, mutlaka, o onun bir tercihi oluyor; yani, gerekçesi kâfidir, sözümü kullanmıyorum. O milletvekilinin söz hakkı konusunda konuşup konuşmama hakkına taalluk ediyor, tercih oluyor. İyi niyetle "efendim, ben konuşmak istemiyorum; yalnız, gerekçesi okunsun" diyebilir. O anlamda sizin dediğiniz doğru; ama gerekçesi okunan bir şeyde, efendim, ben söz hakkımı kullanmak istiyorum dediği zaman, bunun önüne geçmemek lazım diye düşünüyorum.

ATİLA SAV (Hatay) - Efendim, engelleme yapmak isteyen söz alacaktır; gerekçeyi bir daha...

BAŞKAN - Şimdi, bir daha o konuya dönmeyelim; ona, gerekirse aşağıda bakarız; fakat, bu, Sayın Kazan'ın yaptığı değişiklik teklifi üzerinde söz almak isteyen var mı?..

Buyurun Sayın Dökülmez.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Değerli Başkanım, kıymetli arkadaşlar; geçmişte bu uygulamaları gördük. Hükümet, eğer, bir konu hakkında fazla konuşulmasını, engelleme yapılmasını istemiyorsa, üyelerinden bir tanesine talimat veriyor; daha kanun teklifi ya da tasarısı, daha Başkanlığa intikal eder etmez, onunla ilgili tüm maddeleri önergeyle dolduruyor. Daha sonra, Genel Kurul sırasında da o kişi söz istemiyor, o şekilde mani oluyor; bir.

İkincisi, Hükümet "katılmıyoruz" diyor, komisyon "katılıyoruz" diyor; o şekilde de konuşuyor; ben, bunu da, bir hakkın suiistimali olarak görüyorum. Olur ki, üyenin değişiklik önergesinde ve teklifinde çok önemli bir husus vardır; bunun anlaşılması ve açıklanması ortadan kalkıyor. Bunun için, ben, Hükümet ve komisyon, hangisi katılmazsa, yine de bir konuşma hakkının doğmasını istiyorum.

BAŞKAN - Evet, görüldüğü gibi, iki taraflı suiistimali önlemek için burada gayret sarf ediyoruz. İki taraflı suiistimal oluyor; hem lüzumsuz önerge veriliyor, tıkamak için veriliyor; Hükümet de, iktidar da, buna karşı, bu tıkamayı önlemek için tedbir alıyor; o da, İçtüzüğün diğer boşluklarından yararlanıyor. Tabiî, bunun ikisi de doğru değil; ama, tatbikatta bu yapılıyor; bunu, gördük.

Başka söz almak isteyen?..

Buyurun Sayın Yılbaş.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Efendim, anladığım kadarıyla, bu işin basiti şu: Teklif sahibi, önergesi de okundu, konuştu, kalktı görüşünü açıkladı; kendisiyle ilgili olan bölüm bitti. Bundan sonra, komisyon ve hükümet var, onlar da görüşlerini beyan ettiler; bence, görüşme tamamlanmıştır. Teklif sahibinin tekrar 5 dakika görüşmesi söz konusu olmamalıdır; bu belirttiğimiz nedenlerden dolayı.

BAŞKAN - Önerge sahibi başka konuşmuyor efendim; sadece, önergesi okunuyor kürsüde, gerekçesiz okunuyor...

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Ama, komisyon ve hükümetçe reddedildiğinde, görüşe katılmadığında, öyle zannediyorum ki, ikinci bir 5 dakikalık konuşma hakkı var; ona gerek yok diyorum.

BAŞKAN - Bir defa konuşma hakkı var.

İHSAN ÇABUK (Ordu) - Gerekçesi varsa, tekrar konuşma hakkını niye verelim; gerekçe zaten açıklanmış.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Gerekçe açıklandı da söz hakkı yoktu; şimdi, verildi. Bundan da istifade edilmesi lazım.

BAŞKAN - Buyurun Değerli Hocam.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Şimdi, bu fıkrada, komisyonun katılmama gerekçelerini açıklama olanağı veriliyor. Ondan sonra, sadece komisyonun katılmaması durumunda, öneri sahibine açıklama olanağı getiriliyor. Sanıyorum, bu iki cümle arasında bir paralellik sağlanabilir; çünkü, komisyon da hükümette katılmazlarsa, önerge sahibine, önergesini açıklaması hakkında bir süre verilmesi uygun olacaktır. Aksi takdirde, bu iki cümle arasında bir paralellik kalmayacaktır.

BAŞKAN - Bazı konularda, Başkanlığa ve Meclis teamüllerine istinat ettiğim, Başkanlığın bu konudaki tasarruflarına güvenmek gerekiyor; aksi takdirde, her açığı kapatma gibi bir düşünceyle hareket edersek, İçtüzüğümüz, herhalde, dünyanın hiçbir parlamentosunda bulunmayan bir muhteva kazanabilir. O zaman da, bizim bununla iftihar etme imkânımız kalmaz.

Uygun görürseniz, bu konu açıklığa kavuştu, bu önergeyi ben oylarınıza sunacağım:

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

"Komisyonun veya Hükümetin" kelimelerini ilave ediyoruz.

Değerli hocam, redaksiyonla ilgili kısımlarını bir açıklar mısınız?

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Şimdi, önce, dördüncü fıkrada görüşülmekte olan tasarı ve teklife konu kanunun komisyon metninde bulunmayan kanun tasarı ve onun da kalkması gerekir. Ancak, tasarı ve teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir madde eklenmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır. Burada değiştirilmesi, yerine bir madde eklenmesini "bir maddenin değiştirilmesi" ibaresinin yerine "bir madde eklenmesi" ibaresinin konmasını öneriyorum. Bundan sonra da...

BAŞKAN - Hayır; ama, oradaki açıklama o manada değil efendim. Yani, burada madde eklenmesi birinci fıkrada var.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Burada, birinci maddede, sadece ek ve geçici madde eklemesi var.

BAŞKAN - Tamam işte, ek ve geçici madde. Ek madde eklenmesi demek, madde eklenmesi demektir.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Kanunların sonunda ek maddeler, geçici maddeler, o anlamda anlıyorum, teknik terim olarak.

BAŞKAN - Bu ek oluyor işte.

GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Hayır efendim, her ikisini de kapsar. Orada bir maddenin eklenmesi o konuyla ilgili olan, geçici madde olsun ek madde olsun, burada tamamıyla görüşülmekte olan kanunun içerisinde bulunan bir başka madde var.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Ama o kanun yok ortada, komisyon metni esas.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Arz ettim, somut misali bir Trafik Kanunu görüşülüyor, somut misali bir Tapu Kanunu görüşülüyor. Onun dışında, yepyeni bir kanunsa, zaten, bu fıkranın işlemesi mümkün değil. O zaman birinci fıkraya göre ek madde istediğiniz gibi, konuyla ilgili ek maddeler teklifi hakkı vardır. Müzakereye de açılmaz o, sadece önerge işlemi neyse komisyon katılmıyor, söz hakkı doğar, konuşacaksa konuşur ve oylar. Halbuki, burası yepyeni bir prosedür getirir.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Yeni madde eklenmesi gerekiyor.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Bir kanunun yeni madde ile değil bu, mevcut, yaşayan maddesini dahil etme. Aynı yasanın bir başka ilgili maddesinde aşağıda verilen değişiklikle Genel Kurulda önergeler kabul edilmiş, 12-13 tane maddesi değişen bir Tapu Kanunu, bir başka maddesinin de değişmesi zorunlu hâle geliyor; ama, biz, bunu yasaklarsak tamamen, getirilemez dersek, o kanunu ya alıp eklenmesi lazım yeni bir tasarıyı, teklifi komisyondan geçmesini veyahut gecikmeye neden oluyor, bu pratikte de böyle.

Bir de bir şey arz edeyim efendim, demin eksik kaldı; bunu buradan çıkarsak bu fıkrayı, bu teamül yerleşmiş durumda. Ne var ki, şimdi, eskiden 7 kişiyle, katılımla bu işliyordu, şimdiki 25 kişilik komisyona göre 9 kişilik komisyon üyesi oturursa; yani, bu fıkrayı kaldırdığımızda madde görüşmeye açılacak, tahakkuk edecek. Halbuki, biz, buraya daha ciddî bir şey getiriyor, komisyon öyle uygun gördü, Partilerarası Komisyon, 13 kişilik salt çoğunluğu getirmek suretiyle daha sıkı tutuyor. Her gelen korsan madde şeyi değildir, korsan madde tamamen, bir üst fıkradır korsan maddeyi engelleyen fıkra, bunun bir üst fıkrası. Bu, tamamıyla bir kanunun bazı maddeleri değişiyorsa, diğer bir iki maddesini de dahil edebilme zorunluluktan bunun da gerekçesini gösterecek. O bakımdan Sayın Hocamın buyurduğu ek maddeyle birinci fıkrayla uzaktan yakından bir ilgisi yok.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Şöyle diyebiliriz o zaman, yürürlükteki bir kanunun komisyon metninde bulunmayan; ancak, görüşülmekte olan tasarı veya teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesine, o zaman o kanunun, yürürlükteki bir kanunun komisyon metninde bulunmayan, ancak görüşülmekte olan tasarı veya teklifle çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesine...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Pozitif kuramını da istiyorsak, meri bir kanun demek lazım.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Şimdi, 87'nin 1 inci fıkrası, sadece komisyonda bulunan komisyonda görüşülen; yani, bir kanunla ilgili, kanundaki değişiklikle ilgili komisyon metninde bulunan maddelerle, fıkralarla ilgili. Eğer, o madde ve fıkralarda bir değişiklik yapılacaksa, komisyonun görüştüğü metinde bir değişiklik yapılacaksa, 87/1'e göre işlem yapılacak. Eğer, komisyonun görüştüğü metinde; yani, teklifte, tasarıda komisyonun ele aldığı hususta olmayan bir kanunsa, kanunun bir maddesiyse, görüşülen kanunun bir maddesiyse, o zaman da bu dördüncü fıkra gündeme geliyor. Şimdi, neden buna gerek oluyor, bence şundan gerek oluyor; tabiî komisyonda mesele görüşülürken kanunun bütünü ele alınıyor, görüşülen madde bütününe ters düşmesin diye ele alınıyor; ama, şimdi, Genel Kurulda bu birinci fıkraya göre yapılan değişiklikte, diğer maddelerle ters düşen bu husus meydana geliyor. Şimdi, bu durumda biz ne yapacağız; bu değişiklikle tümünde değişiklik veya tümünün değiştirilmesiyle Genel Kurulda kanunun tamamına aykırı bir husus söz konusu olduysa, maddelerle çelişen bir durum kabul edildiyse, kabul edilecekse o zaman diğer maddeyi de değiştirme lüzumu hasıl oluyor ki, bununla ilgili ayrı bir teklif getirilmesi, ayrıca komisyonlarda görüşülmesine gerek kalmıyor ve o da, bu dördüncü fıkrada belirtildiği gibi bir değişikliğe gerek oluyor. Bence doğrudur, zaman bakımından da doğrudur, kanun tekniği bakımından da doğrudur. Bence bu şekilde kalmasında fayda var.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Ben bir şey arz edebilir miyim efendim?

BAŞKAN - Evet, buyurun.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Hocamın tereddütünü giderecek şeyin çok yakın ilgisi, ona da diğer kelimesini koyarsak bir diğer maddesinin; çünkü, başta diyoruz ki, görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun; yani, bir kanun olacak, ortada bir kanun var, onun bir diğer maddesini oraya bir "diğer" koyarsak, getirilen maddelerin de başka bir...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Diğeri demiyor kardeşim, iki-üç tane yakın kural vardır değiştirmek lazım gelen.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Yürürlükteki bir kanunun, görüşülmekte olan tasarı ve teklif ile çok yakın ilgisi bulunan; ancak, komisyon metninde bulunmayan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen, komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılsın.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Teklife konu kanun durumunda kanun olmazsa, görüşülüyorsa teklife konu kanun olmaz ki. Eğer bir kanun varsa hukukta meridir. Diğer demiyor, ilgisi diyor.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Daha çok açık bu aslında.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Bostancıoğlu.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Bunu Partilerarası Komisyonda da görüştük, alt komisyonda da görüştük. Burada, görüşülmekte olan bir kanun var, tasarı veya teklif, komisyon metninde yok. Ancak, görüşmeler sırasında, biraz önceki maddelerde Refahlı arkadaşlarımın söylediği gibi, öyle bir şey çıkıyor ki ortaya, bu kanunla ilgili, sistematiğine de uygun olacak; ama, komisyon metninde işte öyle bir teklif gelirse burada görüşülsün diyor. Uygun görürseniz bu şekliyle bunu kabul edelim.

BAŞKAN - Madde üzerindeki görüşmeleri böylece tamamlamış bulunmaktayız.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bundan sonra "Başkan, değişiklik önergesinden komisyona derhal bilgi verir" cümlesini "Başkan değişiklik önergesi hakkında komisyona derhal bilgi verir"...

BAŞKAN - Değerli arkadaşlarım, bu değişikliklerle maddeyi oylarınıza sunuyorum:

Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Değişti mi bu madde, Sayın Başkan ne değişti bu maddede?

BAŞKAN - Efendim, değişiklikler redaksiyona tabidir. Biliyorsunuz, Sayın Esengün'ün ve Sayın Kazan'ın önergelerini oylattım, onlar yerini buldu. Sayın Türk'ün redaksiyona taalluk eden iki tane önergesi vardı, düşüncesi vardı daha doğrusu. Onları biz burada...

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Madde okunabilirse Sayın Hocamın...

BAŞKAN - "Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir" cümlesi ayrı idi, bunu birleştiriyoruz alt paragrafta. Devam ediyor "Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir ve değişiklik önergelerinin gerekçeleri 500 kelimeden fazla ise önerge sahibi önergesine 500 kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır." Yani, üst cümleyle alt cümle birleştiriliyor, bir fıkra oluyor. Bir de onun altındaki cümlede "Başkan, değişiklik önergesinden komisyona derhal bilgi verir" cümlesi "Başkan değişiklik önergesi hakkında komisyona derhal bilgi verir" şekline getirilmiştir.

Önergelerle beraber bu redaksiyon tekliflerini oylarınıza sunuyorum:

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir,

14 üncü maddeye geçiyoruz.

Madde 14, eski 12 nci madde:

MADDE 12- Millet Meclisi İçtüzüğüne 88 inci maddeden sonra aşağıdaki 89, 90 ve 91 inci maddeler eklenmiştir.

Genel Kurulda yeniden görüşme

Madde 89- Tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya Hükümet bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca, görüşmesiz ve işaret oyuyla karara bağlanır.

Anayasa değişikliği görüşmelerinde bu madde hükmü uygulanmaz.

BAŞKAN - Bu maddeler İçtüzüğe eklenmiş olan yeni maddeler tekriri müzakereyi öngören maddeler. Yalnız, Anayasa değişikliğinde bu maddeler üzerinde görüşme olduğu için, orada tekriri müzakereye gerek duyulmamış, diğer normal prosedürde yeniden görüşme esasını düzenleyen bir madde.

Bu madde üzerinde söz almak isteyen arkadaşlarımız var mı?

Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Usul veya teknik açısından bu konuyu hatırlatmak istiyorum. 12 nci maddeyle, biz, İçtüzüğe üç tane madde ekliyoruz. Birbiriyle de alakası olmayan ayrı ayrı maddeler. Bunların her birinin bizim teklifimizde, teklif metnimizde ayrı maddeler hâlinde olması lazım. Aşağıda yine var, bir maddeyle beş tane maddeyi veya daha fazla maddeyi bu Anayasa Komisyonunda bize hiç yakışmaz. Şu 89'un 14 üncü maddesi demek zorundayız; sonuçta, metin isterse bir maddeye çıksın; ama, bir maddeyle toptancılık gibi üç-beş maddeyi düzenlemek yanlıştır. 89 uncu madde 14 olsun, 90 ıncı madde 15 olsun, 16 olsun, diğer maddeler de bu şekilde tadat edilsin.

BAŞKAN - Bu teklif üzerinde söz almak isteyen var mı? Sayın Bostancıoğlu buyurun.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Katılıyoruz efendim, makuldür.

BAŞKAN - O zaman önce bu teklifi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddenin muhtevasını oylarınıza sunuyorum, 14 üncü madde olarak: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 15.-

Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki 90 ıncı madde eklenmiştir.

Yetki kanunları ve kanun hükmünde kararnameler

Madde 90- Yetki kanunu tasarıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülür.

Usulüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler geri çekilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararname ile de değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.

Yürürlükten kaldırılan Kanun Hükmünde Kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamaz.

Kanun hükmünde kararnameler bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz.

Maddelerine geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler bir ret metni hazırlanması için komisyona verilir. Komisyonca o birleşim içinde hazırlanan metin Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü hâlinde kanunlaşır.

BAŞKAN - Yeni bir madde, özellikle, kanun hükmünde kararnamelerin Mecliste izleyeceği prosedüre açıklık getiren bir maddedir. Biliyorsunuz, özellikle, Bütçe Komisyonunda birikmiş yüzlerce kanun hükmünde kararname var. Bunların, tabiî, bir prosedürle Genel Kuruldan geçirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan, bu prosedüre açıklık getiren yeni bir düzenlemedir.

Bunun üzerinde söz almak isteyen var mı?

Sayın Dökülmez buyurun.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, söz almadan önce, bu maddenin son fıkrasını bir türlü anlayamadık; yani, hangi saikle bu fıkra buraya eklenmiş? Klasik görüşme, müzakere, usulün tamamen dışında bir şey. Bunun bir açıklanmasını istiyorum.

BAŞKAN - Orhan Bey, bize bir açıklama yapar mısınız?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Arz edeyim efendim.

Genel Kurulda maddelerine geçilmesi reddedilen, zaten tasarı teklifleri de aynı şekildedir. Metnin tamamı reddedilmiş oluyor veya tümü sonunda oylanıp tümü reddedilir. Fakat, şimdi, reddedildiğinde Genel Kurulun uzuvları, organları komisyonlardır. Metin yapan; yani, bir ret metni yapılması lazım. Başkanlık bunu yapamaz, öyle bir yetkiyi İçtüzük gereği vermiyor, tamamen şekil yönünden bir ret metni hazırlama görevi veriyor komisyon. Başka çıkar

yolu olmuyor, bir karar değil ki, bir karar yapıp göndersin. Anayasamız diyor ki, bunun reddi de bir kanunla olur. O ret kanun metnini hazırlamak, olay tamamen bundan ibaret. Kanun hükmünde kararname yürürlüğü olan bir metin. O metnin, yine aynı usulle, bir kanunla şeyden kaldırılması lazım, o da metin, madde 1, şu, şu, şu kanun hükmünde kararname yürürlükten kaldırılmıştır, bu kanun şu tarihte yürür, bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür. Bunu temin edebilmek için, hatta, çok kısa bir süre olsun dendi, uzamasın bu reddedilen şey sürüncemede bırakılmasın, o birleşim için de dendi. Ben de izin verirseniz bu vesileyle arz edeyim, o birleşim sonunda olabilir, imkân olamaz, İçtüzüğü zorunlu durumda kalır Başkanlık, Genel Kurul. O birleşim veya en geç takip eden birleşim denilirse, o hususu da bu vesileyle arz ediyorum.

BAŞKAN - Komisyonca o birleşim...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Veya en geç takip eden birleşim.

Saat 7'ye çeyrek kala bu olay olmuş, o birleşimin içinde diye Genel Kurulu bekletip ara verip belki, iki saatini alacak, bunu düşünerek tabiî savsaklamayı da önlemek için "en geç takip eden birleşim" dersek uygun olur.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Tam yerinde bir soru, esas kafama takılan, reddedildi, başlangıçta yahut da sonunda reddedildi. Komisyon oturdu bir ret metni hazırladı, bu da uygulanıyor, kabulü hâlinde kanunlaşıyor. Kabul edilmezse ne yapacağız?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - O zaman, İçtüzüğümüzün 81 inci maddesi var o işleyecek. Genel Kurul, eğer, onu istiyorsa, bunun tamamen reddinden mahzur görüyorsa, bir imkân sağlıyor. İçtüzüğün 81 inci maddesi diyor ki, komisyondan reddedilirse komisyona iade edilir, bu konuda yeni bir metin hazırlamak gerekir. Yani, bir zincir olarak bu İçtüzük maddeleri, hükümleri, düşünecek olursak, sonuç olarak...

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Bu şekilde yapacağımıza bu kadar çetrefilli...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - 81 inci maddeye gitmemiz lazım efendim. Şöyle arz edeyim, şu anda raporda ret istemi, burada verilen görev, komisyona bir ret metni hazırlanmasını istiyor. Bir kanun tasarısının veya teklifinin esas madde üzerinde reddi istenir ve rapor benimsenirse, kanun tasarısı veya teklifi reddedilmiş olur. Rapor benimsenmezse komisyona geri verilir. Yani, demektir ki, Genel Kurul, o kanun hükmünde kararnamenin reddinde bir mahsur görmüş oluyor ki, bir defa diğer komisyonun gözden geçirmesine imkân sağlıyor bu 81'de.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, izin verirseniz, bu kadar çetrefilli birtakım yollara gireceğimize, desek ki, komisyon ret metnini hazırlar, Genel Kurulun bilgisine sunulduktan sonra kanunlaşır desek,

niye ayrı bir oylama yapıyoruz? Zaten bu kanun hükmünde kararnameler konusunda Parlamentoda hükümetin tasarrufu azamî derecede var. Yani, birtakım işlemlere gerek yok. Zaman zaman hiç beklemediğimiz, görmediğimiz olaylarla karşılaşabiliriz. Bugüne kadar karşılaşmadığımız şeylerle, onun için, yeni bir oylamaya gerek olmaksızın ret metnini hazırlamak suretiyle onun kanunlaşacağını burada hükme bağlayalım.

BAŞKAN - İrade, Meclis iradesi ortaya çıkmadan komisyonda nasıl onaylanacak?

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Meclis reddetmek suretiyle iradesini ortaya koymuş zaten.

BAŞKAN - Başlangıçta ret veya kabul diye bir şey yok. Görüşülüyor, ona göre maddelere geçilmesi veya tümü üzerinde özel tereddütten sonra bu prosedür başlıyor. Yani, o kanun hükmünde kararname üzerinde Meclis Genel Kurulunun iradesi hafiflettikten sonra bu prosedür başlıyor.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Komisyonun hazırladığı metin, Genel Kurulun reddettiği metni yeniden ihya eder bir mahiyet arz ederse ne yapacağız?

BAŞKAN - Yeniden görüşülecek o zaman.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Ama, bir kere Genel Kurul reddetmiş.

BAŞKAN - Yeni iade edilmiş 81'e göre.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - İçtüzük sistemimizde bu var zaten. Biraz evvel kabul buyurduğunuz şey de, yapılan bazı hatadan geri dönüş var. Daha sonra önergeden işaret oyuyla ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyona geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Yani, burada, Genel Kurulun iradesi bir önergeyi kabul etmiş, komisyon katılmıyor, buna rağmen, geri alıyor ve ısrar hakkı yeniden oylanma hakkı doğuyor. Bütün mesele, Genel Kurul iradesinin, buyurdunuz ki, Genel Kurul iradesini belirlemiş, artık niye endişe ediyorsunuz. Ondan sonra eğer hazırlanan ret metninde... Çünkü bu kanun hükmünde kararname on sene uygulanan da var birçok haklar doğurmuş, düşünmüştür ki o esnada, bunu tamamen reddedersek biz, birçok haklar ortadan kalkacak, mahsurlar doğacak diye düşünmüş olabilir. Bir imkân vermek, ben bunu misal diye verdim, önergede de o imkân vermiyor. Genel Kurulun oylanıp kabul edilen önergesinde, komisyon "gerekçeli metnimde ısrar ediyorum efendim" diyor, Genel Kurulun kabul ettiği önerge tekrar oylanıyor, tekrar kabul edilirse o zaman artık yapılacak bir şey kalmıyor. Bu uygulamayı da misal diye arz ettim. Burada da, eğer çok az olacak bir şeydir, ret metninin reddedilip de 81'in

işlemesi; ama, ola ki, herkesin katıldığı böyle bir şeyi, yolu, daha mükemmel bir kanun veya hakların daha az zarar göreceği bir kanun yapımına imkân vermek için, herhalde bu kadar esnek değildir İçtüzük yapımında. Yani, benzer şey önerge içinde de var, böyle bir sistem.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, Sayın Dökülmez'in ifade ettiği usulü uygulamamıza Anayasa manidir. Kanun hükmünde kararname, bildiğiniz gibi, yayımlanıp yürürlüğe giriyor ve derhal Meclise bildiriliyor Hükümet tarafından. Yürürlüğe girmiş olan bir kanun hükmünde kararname, aynen kanun gücündedir ve hemen sonuçlar doğurmaya başlar. Bu kanun hükmünde kararnameyi yürürlükten kaldırmak için, ancak yeni bir kanun yapmak prosedürü izlemek gerekiyor. Şimdi, Meclisin, bir kanun hükmünde kararnameyi görüşmeye başlayıp, maddelerine geçilmesini reddetmesi, yeni bir kanun çıkarmak anlamına gelmez. Bunu reddetmiştir. Onun üzerine, biz, zaten bir ret metni hazırlansın diye komisyonu devreye sokuyoruz, âdeta yeni bir kanun çıkarıyoruz. Komisyon aldı, bir ret metni hazırladı, ne yapmak lazım bu ret metnini; tekrar Genel Kurulda oylamak lazım. Bilgiye sunmak kafi değil. Genel Kurula da bir kanun hükmünde kararnameyi yürürlükten kaldırırken bazen 15 yıl görüşülememiş ve hayatta kalmış, kanun gibi hükümler ifa etmiş olan bir metindir söz konusu olan. Bunun üzerinde, tesadüfen maddelerine geçiş oylamasında ret kararı çıkabilir. Genel Kurula bir kere daha düşünme imkânı sağlıyoruz ve Anayasa, zaten, kanun hükmünde kararnamede, ancak kanunla reddedilebilir şeklinde bir yoruma açık olduğu için, bunun bir son oylamaya tabi tutulması zorunlu olmaktadır. Burada çelişki doğarsa o açık kapılar zaten düzenlenmiş; yani, Genel Kurulun, kanun hükmünde kararnamenin maddelerine geçişi reddetmesiyle, sonradan ret metnini kabul etmesi bir çelişki doğurabilir. O durumda da Genel Kurul komisyona bir görev verecektir, bu çelişki de giderilebilecektir. Sadece, komisyonun metnini Genel Kurula duyurmakla, kanun hükmünde kararnameyi yürürlükten kaldırmamız mümkün değil, ayrıca yayımlanıyor, Resmî Gazetede de ret metni ayrıca yayımlanıyor; yani, üçüncü kişiler, artık bu kanun hükmünde kararnamenin yürürlükte olmadığını da öğrenmiş oluyorlar. Cumhurbaşkanlığına gidiyor, aynen kanun prosedürüne tabi.

BAŞKAN - Efendim, teşekkür ediyorum.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Yani alt komisyonda da yeteri kadar üzerinde durulmuştur. Bu yeni ve uygulamada hâlihazırda mevcut olan; ama, İçtüzükte açık düzenlenmemiş bir husustur. Geçmiş uygulamaları İçtüzük hükmü hâline getirmiş oluyoruz.

BAŞKAN - Efendim, vakit çok daralıyor.

ATİLA SAV (Hatay) - Efendim, benim bir önerim var; bu duruma gelmiş bir kanun hükmünde kararnameyi, en kısa zamanda yürürlükten kaldırmak

gerekiyor. Meclis iradesini belli etmiş, bu kanun hükmünde kararnameyi benimsemiyor. Artık, onun yürürlükten kalkması lazım, hemen o oturumda bitmeli bu iş, kanun hâline dönüştürülecek işlemi yapmalı; yani, bir sonraki birleşime bile bırakmamalı, orada bitmeli; çünkü, bir sonraki birleşim, araya zaman da girerse, yürürlükten kalkmış olması gereken bir hukuk kuralını uygulamaya devam etmek durumunda kalabiliriz.

BAŞKAN - Ama, prosedür açısından henüz daha prosedür tamamlanmadığı için uygulamadan kalkmış olmuyor, 10 senedir yürürlükte. Siz prosedürü işlettiniz getirdiniz, Meclis prosedürünü tamamlamanız lazım, bir karar daha yazılması lazım.

ATİLA SAV (Hatay) - Artık kanun olmasın diyor, hukuk kuralı olarak yürürlükte kalmasın diyor. O gün bitmeli o iş.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Ama henüz oylanmamış.

ATİLA SAV (Hatay) - Oylamış reddetmiş.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Şimdi, Sayın Başkan, komisyonda bu Meclisin iradesini belli etmesiyle, kanun hükmünde kararname otomatikman yürürlükten kalkıyor, Sayın Sav'a cevaben söylüyorum, buradan Cumhurbaşkanına gidecek, Cumhurbaşkanınca imzalanacak, belki Cumhurbaşkanı da geri gönderebilir. Cumhurbaşkanında imzalandıktan sonra yayımlanacak; onun için, bir birleşim bile beklemenin çok büyük mahzuru olacağını zannetmiyorum.

BAŞKAN - Pratik bir ihtiyaç olduğu için o şekilde...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Burada şöyle bir şey var; kabulü kolay olan itirazlarımı söyleyeyim. Bir defa, lügat olarak büyük yanlışlar var; Anayasa küçük olarak yazılmış, onun büyük olarak yazılması lazım...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Hocam, sesinizi buradan işitemiyoruz. Siz, Başkana hitaben söylüyorsunuz; Başkan, nasıl olsa yakın size, duyuyor...

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Bu maddede, önce, imla bakımından bazı noktalara değinmek istiyorum.

Kanun hükmünde kararnameler yer yer büyük yazılmış, yer yer küçük yazılmış; doğru olan, tabiî ki, cümle başında büyük ama, diğerleri küçük harfli; çünkü, cins isim olarak kullanılıyor bu, özel isim olarak kullanılmıyor. Bir de, Anayasa küçük yazılmış, büyük harfle yazılması gerekiyor.

Şimdi, uygulamada, sanıyorum Anayasa Mahkemesinin yorumu, doktrindeki yorum, reddedilen kanun hükmünde kararnameler için bir kanun çıkarılması yönündedir. Gerçi, Anayasanın 91 inci maddesi, bu konuda karar sözü ediyor; ama, niteliği gereği, bunun bir kanunla olması gerekir; o yoruma

katılıyorum; fakat, o konudaki ibare, bana, çok çetrefil geldi "Türkiye Büyük Millet Meclisi, ancak kanunla reddedebilir" gibi. Onun yerine, uygun görürseniz, daha sade bir ifade öneriyorum. "Kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddi, aynen veya değiştirilerek kabulü, ancak kanunla olur" demek daha basit olur.

Ondan sonra gelen cümle, aynı fıkrada "kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararnameyle değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir." Aslında, bu cümlenin yerinin Anayasa olması gerekir, İçtüzükte, bunu belirtmeye olanak yok; çünkü, bu, Hükümete ait olan bir yetki. Hükümete verilen yetki devam ediyorsa, o yetkinin kapsamı içerisinde olmak üzere yetki süresi içerisinde, hükümet, elbette, yetkisini yeniden kullanabilir; daha önce sevk ettiği kanun hükmünde kararnameyi kaldırabilir veya değiştirebilir...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - O konuda bir tartışma var Hocam.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Efendim?..

AHMET İYİMAYA (Amasya) - İkili görüş var o konuda. Bunu, İçtüzükle çözüyoruz.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Bunu, İçtüzükle çözebileceğimizin doğru olduğunu sanmıyorum. Bu, aslında, Anayasayı ilgilendiren bir hükümdür; ama, niteliği, sanıyorum, aynı süre içerisinde yetki devam ediyor.

Bir de, burada önemli bir nokta, bunu, burada düzenlemiyoruz. Öyle kanun hükmünde kararnameler var ki, taa 1979'da yürürlüğe konulmuş, ondan sonra, çeşitli kanun hükmünde kararnameler değiştirilmiş. Şimdi, bunların her biri, Türkiye Büyük Millet Meclisinde ayrı ayrı mı görüşülecek? Sanıyorum, sevk edildikten sonra, daha sonra çeşitli değişikliklere uğrayan kanun hükmünde kararnamelerin, bütün bunların birleştirilerek görüşülmesi gerekir; onu belirten...

BAŞKAN - Zaten, burada var "kanun hükmünde kararnameler bütünüyle görüşülür" deniliyor.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - O anlamda; yani...

BAŞKAN - Ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz. Tabiî, bunun, geniş manada, sizin değindiğiniz noktayı da ihtiva ettiğini düşünmekteyim. Yani, bir kanun hükmünde kararname diğer bir kanun hükmünde kararnameyle değiştirilmez; değiştirilmişse, bu değişiklikte, tabiî bunun bütünü ele alınacaktır; çünkü, bir kanun hükmünde kararname çıkarmışsınız ve yürürlükteki bir başka kanun hükmünde kararnameyi değiştirmişsiniz; onlar birlikte ele alınacak.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Şüphesiz böyle bir yorum yapılabilir; ancak, Anayasa hükümlerinin dahi farklı yorumlara konu olabildiği düşünülürse, sanıyorum, bu birleştirme sözcüğünün de belirtilmesinde, ifade edilmesinde yarar var.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, bir şey arz edeyim.

Kanun tasarı ve teklifleri gibi görüşülür. Burada, uygulamada görülen mahzuru kaldırmak için yeni bir hüküm konuluyor; bu nedir? Kanun hükmünde kararnamelerin tümünü almayı bırakıp, iki maddesini alıp parça parça kanun yapılmak isteniyor ve buna, birçok kimse karşı çıkıyor, önlenemiyor; bunu önlemek için konulmuştur. Buyurduğunuz husus, İçtüzük hükmüdür. Birbiriyle ilgili görülen bütün, tasarı, teklif, kanun hükmünde kararname birleştirilerek görüşülür ve öyle yapılıyor; on onbeş tane kanun hükmünde kararnameyi birleştiriyor; hatta, biz, başlıkta güçlük çekiyoruz. O bakımdan hiçbir tereddütümüz yok. Senelerdir uygulama bu; İçtüzüğün açık hükmü bu.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Bir sorun çıkmıyor mu?..

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Hiç çıkmıyor.

Ne var ki, sorun, gelmiş olan bir tek kanun hükmünde kararname parça parça çıkarılmak isteniyor; o sorun yaratıyor. Ona hukukçular karşı çıkıyor; onu önleyici burada... Alacaksanız kanun hükmünde kararnameyi, onbeş maddeyse, onbeşini de çıkarın; bir maddesini bir, bir maddesine ayrı ayrı kanunlar yapmayın diye bir hüküm serdediyor.

Arz ederim.

BAŞKAN - Değerli arkadaşlarım...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, Hocamın bir talebi açıkta kaldı.

BAŞKAN - Efendim, müsaade ederseniz bitireyim. Zamanımız o kadar darlaştı ki...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Hocamın bir teklifi oldu; o teklif cevapsız kalmış oldu.

BAŞKAN - Hayır cevapsız kalmadı, yani, irdelendi; burada, Hocamın teklifi görüşüldü. Müsaade ederseniz...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Yani, benim burada söz hakkım yok mu Sayın Başkan; teklif sahibi olarak bir şeyi açıklamak...

BAŞKAN - Teklif, sizin efendim. Zaten, hep, ana teklif sizin; ama, ilerleyemiyoruz. Yani, şimdi, her maddede bir sürü görüşler... Burada, birleştirmekte zorluk çekiyorum.

Buyurun efendim.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Şimdi, Hocam buyurdular ki "kanun hükmünde kararnamelerin, başka kanun hükmünde kararnamelerle

değiştirilebileceği hükmü İçtüzük hükmü olamaz; Anayasada düzenlenmesi gerekir." Bu önemli bir itirazdır. Bunu, İçtüzüğe niye yazıyoruz; bu, zaten, Anayasanın, kanun hükmünde kararnamelerle kanunlar arasında yasal hiyerarşi yönünden hiçbir fark olmadığı hükmüne dayanıyor. Yani, bu düzenleme Anayasaya uygundur; ancak, İçtüzükte sarih olarak belirtilmesi usuli bakımdan gereklidir. Kanun hükmünde kararnameleri değiştirmek için mutlaka alınan yetki süresinin devam etmesi zorunluluğu da yoktur. Devam etmekte olan bir yetki çerçevesinde de kanun hükmünde kararnamede değişiklik yapılabilir veya kanun hükmünde kararnamenin yürürlükte olduğu bir süreçte, hükümet yeni bir yetki alarak, şu şu kanun hükmünde kararnamelerde değiştirme yetkisini yeniden Meclisten alarak, bu değişiklikleri yapabilir. Bu hususları, tutanağa geçmesi için arz ettim.

Biraz vaktinizi aldım; teşekkür ederim.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Benim söylemek istediğim de, yetki yoksa yapamaz bunu.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Tabiî yapamaz; o zaten genel hükümler için Hocam. Yani, İçtüzükte böyle bir yetki vermiş olmuyoruz; Anayasa çerçevesinde usul koymuş oluyoruz sadece.

BAŞKAN - Zannederim açıklığa kavuştu; teşekkür ediyoruz.

Başka söz olmak isteyen arkadaş var mı?

Bu maddenin son cümlesine "Maddelerine geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler, bir ret metni hazırlanması için Komisyona verilir. Komisyonca, o birleşim veya en geç takip eden birleşim içerisinde hazırlanan metin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü hâlinde kanunlaşır" şeklinde maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer maddeye geçiyoruz.

MADDE 16.-

Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki madde 91 inci madde olarak eklenmiştir.

Temel kanunlar

Madde 91- Temel kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü tespitine, hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.

BAŞKAN - Temel kanunların ve İçtüzüğün değiştirilmesinde izlenecek yöntem konusunda özel hükümlerin uygulanacağına dair yeni bir düzenleme.

Söz almak isteyen var mı efendim?...

Buyurun Sayın Altınsoy.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sayın Başkan, bir bakıma, özellikle İçtüzük gibi, sistematiği, Meclis içerisinde müzakere sırasında değişiklik önerileri verilmek suretiyle bozulma tehlikesi olan bir metnin veya, hacimli ve temel, sosyal meselelere tabi kılınan bir kanun, yine, Meclis müzakereleri sırasında, verilecek münferit önergelerle, sistematiğinin, modifikasyonun bozulmasına mani olmak üzere getirilmiş iyi niyetli bir kanun maddesi olarak kabul ediyorum bunu; ancak, bir iki tereddütüm var.

Birincisi, temel kanun tarifi nedir; hangi kanun temel kanundur? Mesela, Medenî Kanun çok hacimli bir kanun olduğu için mi temel kanundur; yoksa, bütün medenî muhaberleri içine aldığı için mi temel kanundur? Mesela, İl İdaresi Kanunu, birkaç maddeden ibarettir, temel kanundur bence, bir başkasına göre değildir. Şimdi, önce, bir temel kanun tarifinde anlaşmak lazım gelir; bir yere konulmasında fayda var.

İkincisi, alınacak özel gündemin, sanıyorum, kanunun tümü üzerinde görüşülmesi, maddelerinin müzakeresiz kabulüdür. Pratikte, özel gündem denildiği zaman, özel müzakere denildiği zaman akla bu gelir. Belki, zaman kazanma bakımından doğru, kanun sistematiğini bozmama bakımından doğru; ama, burada da bir sigorta olarak getirilmiş, Danışma Kurulunda ittifakla çıktığı takdirde diyor ki; yani, Danışma Kurulunda söz sahibi olan bütün partilerin ittifakında almış oluyor; ama, bir şeyi burada ihmal veya imhal etmiş oluyoruz; o da, bu Parlamentoda grubu olmayan partiler, partisi olmayan milletvekilleri olacaktır. Onların, kanun üzerindeki haklarını ıskat etmiş oluyoruz. Bunu, nasıl karşılarız? Maddenin, bence, karşısında, gündemden çıkarılması gibi fayda mülahaza ederim; maddeden çıkarılmasını; ama, teklif olarak ...

BAŞKAN - Maddenin tekliften çıkarılmasını mı...

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Teklifi olarak söylemiyorum.

BAŞKAN - Başka söz isteyen var mı?..

Buyurun Sayın Bostancıoğlu.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Efendim, ben, Sayın Altınsoy'a cevap olarak arz etmek istiyorum.

Temel kanunlar derken, zorluk çekilmiştir elbette Partilerarası Komisyonda da, alt komisyonda da. Buradaki temel kanunlar, Türk Ceza Kanunu gibi, Medenî Kanunumuz gibi, Ticaret Kanunumuz gibi, İl İdaresi Kanunu gibi, gerekçede sayılıp, bir bütünlük arz eden kanunlar, toplumu temelde düzenleyen kanunlar diye düşünüldü, zorluk çekildi; ama, çare bulunamadığı için, gerekçede izah edilsin diye bir sonuca varıldı.

İkincisi, bizim İçtüzüğümüz, daha çok, grupların Meclis çalışmalarına katılmalarını benimsemiş. Daha önceki maddelerde de, bunu böylece benimsemiş. Kaldı ki, Danışma Kurulundaki grupların oybirliğiyle vereceği kararla, grubu olmayan partilerin veya bağımsız milletvekillerinin hakkı ortadan kalkmıyor. Burada, Danışma Kurulunun oybirliğiyle önerisi üzerine, yine, Genel Kurulda karar verilecek nasıl görüşüleceğine. Yani, özel usul, özel yönteme Genel Kurulda karar verilecek. Hiçbir şekilde, grubu olmayan partilerin veya bağımsız milletvekillerinin haklarının ihlali söz konusu değil burada. O bakımdan, daha önce, Refah Partisi adına bu toplantılara katılmış olana Lütfü Bey'le, bu konuda birleşmiştik, üzerinde tartışmadığımız bir maddeydi bu; onu arz etmek istedim efendim.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Ben, burada Grup adına falan konuşmadım, Anayasa Komisyonu üyesi olarak konuştum; arkadaşlar benim gibi düşünmeyebilirler.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Türk.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Bir kanun kavramı, tabiî, yoruma elverişli ve ileride gerçekten bu konuda sorunlar ortaya çıkabilir; fakat, geçmişte böyle, özel görüşme usulü uygulanan, ben, sadece iki kanun hatırlıyorum; biri Türk Medenî Kanunu, biri de Türk Ticaret Kanunu. Türk Medenî Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu çok geniş hacimli kanunlar olduğu için onların, gerek sistematik bütünlüklerini gerek içerik olarak madde bağlantılarının korunabilmesi, tümlüklerinin korunabilmesi bakımından bütün olarak görüşülmeleri uygun görülmüştür. Medenî Kanunun gerekçesi de öyle çok ayrıntılı değildir, madde gerekçeleri de yoktur ve zamanın Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt, Mecliste, hükümetin isteği doğrultusunda bir tüm olarak oylanmasını önermiş ve bu kabul edilmiştir.

Türk Ticaret Kanununda ise, 1956'da, biraz daha farklı -sanıyorum 1952'de sunulmuştu tasarı- bir prosedür uygulandı. Tasarı bastırılıp Mecliste dağıtıldıktan sonra, üyelere değişiklik önergeleri belli bir süre içerisinde -sanıyorum onbeş gün içerisinde- vermeleri olanağı tanınmış; o sürede, herhangi bir değişiklik önergesi verilmemiştir; ama, Türk Ticaret Kanunu tasarısı üzerinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Adalet Komisyonu ayrı bir çalışma yapmış -özellikle çalışma yapmış- ve kanunun önemli maddelerini değiştirmiştir.

Bunun dışında, benim hatırladığım özel prosedür uygulanan temel yasalar yoktur; ama, eğer, İl İdaresi Kanununu, önemi dolayısıyla temel yasa sayacak olursanız ve onun maddelerini tek tek görüşmeden uzaklaştıracak olursanız, benim nazarımda, sakıncalı bir durum ortaya çıkabilir. Yani, sadece, önemi dolayısıyla, bu bir kriter olamaz; önemi dolayısıyla her kanunun önemi olabilir; Seçim Kanunu da önemli olabilir; onun için de özel prosedür uygulayalım denilebilir. Burada, temel kanun, işte, Türk Medenî Kanunu, hiç şüphe yok;

Borçlar Kanunu, hiç şüphe yok; Türk Ticaret Kanunu, hiç şüphe yok, bunun tamamı değil; Türk Ceza Kanunu, Ceza Usul Kanunu; bunlar bellidir sanıyorum; ama, sanıyorum, İl İdaresi Kanunu, bu temel kanunlar kapsamına dahil olursa, onun bir bütün olarak oylanması gibi bir durum ortaya çıkabilir; bu da sakıncalı olabilir. Yani, bu uygulamayla doldurulacaktır; ama, bugüne kadar, temel kanun denildiği zaman, bu, hayatın bir bölümünü veya çeşitli bölümlerini veya bir konuyu çok ayrıntılı olarak düzenleyen, hacimli kanunlardır. Onların sistematiklerinin bozulmaması, madde bağlantılarının bozulmaması için...

BAŞKAN - Yalnız, bunlar sayılmış mıdır; şunlar temel kanunlar, şunlar...

METİN BOSTANCIOĞLU (Devamla) - Hayır... Hayır...

ATİLA SAV (Hatay) - Zaten, oybirliğiyle çıkacağına göre, bütün bu tartışmalar her kanun için yapılacaktır.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Emre.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, uygulamada -benim gördüğüm kadarıyla- böyle bir madde olmasa dahi, Danışma Kurulu, her kanunu, müzakere edilecek her konunun özelliğine göre, oturup, ittifakla veya kendi usulüne göre, bir düzenleme yaparak, müzakere şeklini kanunların verdiği tolerans içerisinde tespit edebilir, değiştirebilir. Nitekim, şimdi, yarın başlayacak bütçe müzakerelerine, şimdiye kadar alışılmış müzakere usulünün, sisteminin dışında, daha da hızlandırılmış bir takvimle giriyoruz; bunu da Danışma Kurulu yapmıştır, düzeltmiştir, Meclis kabul etmiştir. Yani, böyle bir kanun, şöyle bir madde olmasa dahi -benim kanaatime göre- Danışma Kurulu bu görevini yapacaktır. Kaldı ki "ittifakla alınacaktır" deniliyor. Tatbikatta da, çok az bir ihtimalle ittifak sağlanıyor böyle mühim, tartışmalı konularda. Hele, genel kanunlar hangi kanunlardır meselesini, burada, daha biz netleştirmiş değiliz. Düşünülebilir ki, Danışma Kurulunda da böyle müzakereler olacaktır ve ittifak sağlanamayacaktır. Bence, hiç gereği olmayan; tatbik kabiliyeti de olmayan ya da çok az olan bir madde üzerinde konuşuyoruz; kanaatim budur.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, kısaca arz edeceğim.

Tabiî, yeni bir müessese getirilmek isteniliyor bu 91 inci maddeyle. Pratikte, Danışma Kurulunun oybirliğiyle vereceği kararla olacak bu görüşme usulü ve oylama usulü, özel görüşme olsun, özel gündem olsun ve temel kanunlarda uygulanacak... Bunu, başka açıdan ele alırsak, temel kanunları, belki, Meclis Genel Kurulunda çok daha iyi görüşme zorunluluğunu düşünebiliriz. Sıradan bir kanun, Komisyonda görüşülecek; Genel Kurulda, normal, İçtüzükteki kanunların yapılmasıyla ilgili maddelere tabi olacak; ama, temel kanun dediğimizin üzerinde çok daha önemli, bütün ülkeyi ilgilendiren bir kanunu, Meclisten özel bir usulle geçireceğiz. Tümü üzerinde görüşmeler

yapılacak, maddeler üzerinde söz ve önerge imkânı verilmeden, bu çok önemli, temel kanun Mecliste, biraz da alelusul görüşülerek geçirilmiş olacak; bu, işin en mahzurlu tarafıdır; ama, beşyüz maddelik bir kanun teklifini, tasarısını Genel Kuruldan geçirmenin zorluğu da malumdur. Bence, Genel Kurul bu zorluğa katlanmalıdır. Temel kanun denilen, gerçekten önemli kanunları da, Genel Kurulda, normal kanun yapma maddesine uygun olarak görüşmek mecburiyetindeyiz. Pratikte, bu madde yürümeyecek. Sayın Bostancıoğlu'yla, bilmiyorum, alt komisyonda veya Partilerarası Komisyonda, bu konuda da mutabık kaldık diye... Bu maddeye uygun görüş bildirdiğimizi ben hatırlamıyorum. Yani, daha bu noktada uyuşamadıktan sonra, bundan sonra uyuşmak fevkalade zordur. Kaldı ki, bugünkü usulle de, Danışma Kurulunda alınacak gayri resmî kararla -belki de, öyle bir karar alma durumu yok- üzerinde, partilerin ... değişiklik önergesi verilmemesi, maddelerin okunarak, oylanıp geçirilmesi suretiyle, partiler arasında alınacak bir kararla, yine, temel kanun dediğimiz önemli kanunların Meclisten süratle geçirme imkânı olabilir; üzerinde, partiler, gruplar, kişiler adına söz alınmaz, önerge verilmez, süratle okunur geçer ve bu hâliyle de bağımsız milletvekillerine, grubu olmayan partilere de söz ve teklif imkânı verilmiş olur.

Netice itibariyle, olsa mı iyi, olmasa mı iyi; ben; bu konuda tam da bir kanaate varmış değilim; hayırlısı Allah'tan.

BAŞKAN - Onun için, müsaade ederseniz, ben bu konuda fazla müzakere yapmayı uygun görmüyorum; çünkü, düşünülmüş, yeni bir müessese, ihtiyaçtan doğmuş ve alt komisyonda da üzerinde tartışılmış, daha önceki Partilerarası Komisyonda da bu şekline getirilmiş, tatbikatı olan fakat düzenlemesi bulunmayan bir husus idi; bunu getirmiş bulunuyoruz. O bakımdan, uygun görürseniz oylamaya geçelim.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

17 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 17.- Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen maddelere göre numaralar teselsül ettirilmek suretiyle 91 inci madde 93 üncü madde olarak ve son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İkinci görüşmede yalnızca maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülür, birinci görüşmede üzerinde değişiklik teklifi bulunmayan bir madde hakkında ikinci görüşmede önergede verilemez.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Birinci görüşmede üzerinde değişiklik teklifi mi?

BAŞKAN - Teklif efendim.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Hayır, öyle de... Yani, doğru olan önerge.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Teklifi olmayan bir madde üzerinde önerge verilemez.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Önergeler görüşülürken, yeni önerge verilemez.

BAŞKAN - Madde numaralarının teselsülü bakımından izlediğimiz yolu, uygun görürseniz, burada da izleyelim. Yani, o şekilde, madde 17 olarak, bu 91 inci maddenin okunmasındaki, Sayın Kazan'ın kabul edilmiş teklifini, madde 17 olarak düzenleyelim; madde 18 olarak 94 üncü maddeyi okutalım.

O zaman, ben, müsaadenizle, 17 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

18 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 18.-

Millet Meclisi İçtüzüğünün 92 nci maddesi, 94 üncü madde olarak başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasada değişiklik tekliflerinin kabulü

Madde 94.- Anayasada değişiklik tekliflerinin birinci ve ikinci görüşmelerinde, maddelerin kabulü ile ikinci görüşmenin sonunda tümünün kabulü üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile mümkündür.

Birinci görüşmede gerekli çoğunlukla kabul oyu alamayan bir madde ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamamışsa reddedilmiş olur.

Teklif hakkında verilen değişiklik önergesinin kabulü hâlinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması gizli oylama suretiyle tekrarlanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?..

Burada, bazı teknik değişiklikler var.

Buyurun Sayın Emre.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Burada, ikinci görüşme için bir müddet konulması, bence, daha isabetli olur. Zaten vardı sanıyorum. Bu teklifte, orada hissedilmiyor bu; unutulmuş mudur, yoksa gerek mi görülmedi?

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Anayasada var 48 saat olarak.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (Devamla) - Ya da, bu müddet, Anayasada olduğuna göre, Anayasadan daha müphem bir İçtüzük olmaması gerekir. Burada bunun...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Anayasanın 91 inci maddesinde var.

BAŞKAN - Maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

19 uncu maddeyi okutuyorum:

MADDE 19.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 95 inci maddesi kaldırılmış ve 94 üncü maddesi 96; 97 nci maddesi 97; 96 ncı maddesi 98 inci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve buna göre madde numaraları teselsül ettirilmiştir.

Soru

Madde 96.- Soru; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Soru önergelerine belge eklenemez.

Soru önergesi sadece bir milletvekili tarafından imzalanır. Soru önergeleri Başkanlığa verilir. Başkan, İçtüzük şartlarına göre uygun gördüğü önergeleri Gelen Kâğıtlar listesinde yayımlar ve Başbakanlığa veya ait olduğu Bakanlığa gönderir.

BAŞKAN - Burada, bazı ilaveler var. Pratiklik getiren düzenlemeler var. Bu konu üzerinde...

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, bir yazım yanlışı var; sanıyorum, Sayın Türk de katılır. Şu iki fıkrayı birleştirelim: "Soru önergesi sadece bir milletvekili tarafından imzalanır ve Başkanlığa verilir."

Yani "en az" diyecek; "en az bir milletvekili tarafından imzalanarak, Başkanlığa verilir."

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Önergelerimiz var bu konuda.

BAŞKAN - Siz, yine, bu madde numaralarının teselsülü açısından mı efendim?..

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hayır... O üç önerge daha önce... Bu üç madde, şu anda üçe ayırdığımız, üç ayrı madde, tek madde olarak görüşüleceği düşüncesiyle verilmişti. Şimdi, ayırıyoruz ve üç madde de, tabiî, soru önergeleriyle ilgili olduğu için, şu anda da üç ayrı önerge yazma imkânım olmadığı için, her üç maddenin, metinden çıkarılması yolunda, üç maddenin de görüşülmesi sırasında ayrı ayrı işleme konulması...

BAŞKAN - Öyle yapacağız zaten.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - En aykırı önerge de bu, metinden çıkarılması; olması öteki önerge.

BAŞKAN - Millet Meclisi İçtüzüğünün 95 inci maddesi kaldırılmış ve 94 üncü maddesi 96, 97 nci maddesi 97, 96 ncı maddesi 98 inci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve buna göre, madde numaraları teselsül ettirilmiştir deniliyor. Siz, bu maddeyi mi kaldırmak istiyorsunuz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Efendim, arz etmek istediğim şu.

Her üç maddeyle ilgili, yani sözlü ve yazılı soruların düzenlemesiyle ilgili metinlerde bazı değişiklik önergelerimiz var; onlar, kabul edilir mi edilmez mi bilemiyorum. Ancak, o ilk verdiğimiz önergeyle, şu andaki, yazılı ve sözlü soru müessesesinin aynen devam etmesini, bu konuda hiçbir değişiklik yapılmamasını, dolayısıyla, metindeki, bu konuyla ilgili maddelerin teklif metninden çıkarılmasını istiyoruz.

BAŞKAN - O zaman ben oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi, madde 19'a geçiyoruz; İçtüzük 96 ncı maddeyi görüşüyoruz. Bu konuyla ilgili bir önergesi var Sayın Esengün'ün; onu okutuyorum:

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan İçtüzük teklifinin 19 maddesiyle düzenlenen 96 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki "itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen" ibarelerinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz

Lütfü Esengün	Ali Oğuz	Mehmet Altınsoy
Erzurum	İstanbul	Aksaray
Mehmet Ali Şahin		Ahmet Dökülmez
İstanbul		Kahramanmaraş

BAŞKAN - Kısaca açıklar mısınız önergeyi...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Şu andaki metinde "soru, kısa, gerekçesiz ve şahsî mütalaa ileri sürülmeksizin bir önerge ile Hükümetten sorulur" denilmektedir. Getirilen değişiklikle, soru önergesinde, itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermemesi öngörülüyor. Her soru önergesinde ister istemez bir itham olacaktır. Kişilik ve özel yaşama ilişkin konuların sorulmaması diye bir kayıt getirdiğimiz takdirde, özellikle herhangi bir bakanın veya herhangi bir Meclis yetkilisinin veya görevlinin, şahsî hayatıyla ilgili veyahut da devlet imkânlarını şahsî menfâatına, yakınlarına, partilisine, çevresine aktardığı yolundaki birtakım iddiaların sorulamaması gibi bir zorlukla karşılaşırız. Geçmişte de zannederim bu konuda hiçbir sıkıntı olmadı.

Hiçbir, itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içeren haksız sualler sorulmadı. Bu şekilde yapılacak düzenleme ile biz soru müessesesini önemli ölçüde engelleriz. Her türlü sorunun muhatabını itham eder şekilde olduğu, kişilik ve özel yaşamıyla ilgili olduğu gerekçesiyle, Meclis Başkanlığından geri dönme ihtimali alabildiğine artar. Şu andaki soru müessesesiyle ilgili getirilen kısıtlamalar kafidir. Kısa olsun, gerekçesiz olsun, şahsî mütalaa ileri sürülmesin; ama, her konuda sual sorulabilsin.

Bu, itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermemesi, ihtiva etmemesine ilişkin değişikliğin neden kaynaklandığını veya niye böyle bir zarurete, değişikliğe lüzum görüldüğünü şahsen ben anlayamıyorum. Şu andaki hâliyle soru müessesesi, tatbikatta da oturmuştur, yıllardan beri de sorular sorulmakta ve cevaplar alınmaktadır. Bu tür bir değişiklik, milletvekillerinin denetim hakkını alabildiğine kısıtlayacak mahiyettedir. Onun için, önergemin kabulünü arz ediyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Emre.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, bence, burada bu engelleri koymaya hiç gerek yok; çünkü, soru önergesi, herhangi bir konuda yapılan muamelenin, yasalara uygun mu değil mi olduğunu araştıran; değilse, verilecek cevapla kamuoyunu ve Meclisi tatmin ettirmek isteyen bir müessesedir. Onun için, mutlaka, "ithama konu olmayan konuları soruları içerecektir" şeklinde bir engelleme koyarsak, bu, bir nevi dokunulmazlık getirmiş oluyor. Oysaki, denetim müessesesi, gerek yazılı soru müessesesi gerekse sözlü soru müessesesi... Denetimi yapan kişi, elbette ki, kanun dışındaki işlemlerin de üzerine gidecektir; kanun hükmünde olursa ya da alternatif çözümleri, düşünülmesi gereken konuları da içine alacaktır. Bir taraftan, partiler kampanya başlatıyor, hatta, milletvekilliği dokunulmazlığının dahi gereği olmadığını, kaldırılması icap ettiğini öne sürüyor; basın destekliyor, birçok partiler peşin angaje oluyorlar. Diğer taraftan da, Hükümeti denetleme konusunda, bu çizgileri, bu gelişmeleri, bir tarafa bırakarak, hatta, şeffaflaşma iddialarını, teşebbüslerinde ve bunun geçerli olduğu temel görüşünü bir tarafa bırakarak, böyle bir hüküm getiriyoruz. Bence, bu, soru müessesesinin, esas maksadıyla çelişkili kayıtlardır. Bunların göz önünde tutulması muhterem arkadaşlarım tarafından, elbette ki yerinde olacaktır.

BAŞKAN - Başka söz isteyen?..

MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) -Efendim, ben bir iki cümle söyleyeceğim.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; en inandırıcı yasal düzenlemenin, mümkün olduğu kadar, tatbik ediciye, takdir yetkisi vermemesidir diye düşünüyorum. Yani, öyle açık ve net olmalıdır ki, tatbik eden bu yasayı uygularken, bir inisiyatif kullanma imkânına sahip olmasın; aksi halde,

istismarlar gündeme geliyor. Deminden beri görüştüğümüz, belki birkaç dakikamızı aldı açık olmayan ve şarta bağlı önergeler hususunda da bunu görüşmüştük.

Şimdi "itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen" dediğimiz de, bu, Meclis Başkanımıza, verilen yazılı ve sözlü soru önergelerinin değerlendirmesinde, bir inisiyatif veriyor. Yani, falan ilçenin kaymakamının bir yanlış uygulamasını, o ilin bir milletvekili soru olarak İçişleri Bakanına sorsa -herhalde bir yanlış uygulamayı tespit etmiştir bir sayın milletvekili- Sayın Meclis Başkanı da, bu, bir sayın kaymakamı itham etmektir gerekçesiyle, o yazılı veya sözlü soru önergemizi reddedebilir. Bu bakımdan, denetleme hususunda, ben de Sayın Esengün'ün görüşlerine katılıyorum; milletvekillerine bir kısıtlama getirir düşüncesindeyim. İtham, kişilik ve özel yaşam, kelimelerinin ibarelerinin değerlendirmesi herkese göre değişebilir. Metinden çıkarılmasında ben de büyük yarar görüyorum.

BAŞKAN - Şimdi, bu görüşlerin hepsi önerge mahiyetindedir. Aksi görüşte konuşmak isteyen varsa, buyursun.

Sayın Oktay, buyurun.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Şimdi, "kişilik ve özel yaşama" ilişkin bu sözcükler, zaten, diğer maddelerde var; yani, diyor ki "şahsiyetle uğraşmak..." bunu uygun görmüyor İçtüzük; aslında, bunlar yeni bir şey değil; ama, "itham" sözcüğü, her soruda, hemen her konuda, sözcük olarak olmasa bile mahiyeti itibariyle bir ithamı da içerebilir; yani, açıklık kazanması gereken bir konu hâlinde sunulduğu zaman, yani bir itham gibi değerlendirilebilir. Bu, çok soyut bir ifade oluyor. Hemen hemen, uygulayıcıya çok geniş yetki veriyor. "İtham" sözcüğünü çıkarmak suretiyle, kişilik ve özel yaşama ilişkin konular kalsın; ama, "itham" çıkarılmak suretiyle, bu maddenin oylanmasında yarar olduğu inancındayım.

BAŞKAN - Bu da bir görüş oldu. Önerge sahipleri bu konuda ne derler?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Kişilik ve özel yaşamı çıkardığımız takdirde, bir bakanın, bir Başbakanın yaptığı ... Nasıl izah edeyim...

BAŞKAN - Biraz şahsiyete giriyor.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Şahsiyete değil; ama, onun denetlenmesi, o sualin sorulması lazım; yani, eğer, biz milletvekili isek, millet adına hükümeti denetleme imkânımız olacaksa, onun özel yaşamına da bir miktar da olsa -tecavüz demeyeyim- en azından sual etme hakkımız olsun. Fazla bir şey yapmıyoruz; sadece sual soruyoruz. Sayın Hükümet de cevabını versin.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, itham konusunda ben söyleyecektim; Sayın Oktay söyledi ve birçok sorun hatırladım.

"Gevşeklikle itham ediyor, savsaklamakla itham ediyor." Kelimeyi kullanmıyorum; sözümden o mana çıkıyor.

Kişilik konusunda ise, kanunlar muvacehesinde tazminat davaları açmak mümkün; çünkü, hakkı suiistimal oluyor. Ne kadar soru sorsa da, İçtüzükte -eski İçtüzükte- sorunun ne olacağı konusunda bir açıklık vardır.

Özel yaşam konusu da; fakültede bize öyle öğrettiler, "siyasetçinin pek öyle özel yaşamı olmaz" dediler. Deminden beri, daha önceki konuşmalarda, başka mekanlardaki konuşmalarda, zaman zaman bir kısım önergelerimize arkadaşlar diyorlar ki "her konuyu, her hâli, her tavrı, her özel durumu yasalara bağlayacak olursak, bunun işin altından çıkılmaz." Dünyada eşi görülmemiş bir Anayasa hâline gelir, İçtüzük hâline gelir. Burada da aynı türde bir olayla karşı karşıya geliyoruz. Onun için, ben, önergenin, doğru olduğu, eski metnin daha sağlıklı olduğu kanaatindeyim.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sayın Başkanım, ben de bu özel yaşamla ilgili konularda düşüncelerimi açıklamak istiyorum. Anayasamızın özellikle 20 nci maddesinde bu konu dile getirilmiş, hükme bağlanmış. Öyle zannediyorum ki, demokrasinin temel amacı da budur; bireyin hak ve özgürlüklerini muhafaza ve çağdaş yaşamda da bunu geliştirmesini sağlamaktır. Biz, Parlamento olarak, bireyin özel yaşamıyla alakalı konulara da herhangi bir kısıtlama getirmede, milletvekili olma sıfatıyla veya parlamenter olma sıfatıyla buna yöneleceksek, bu temel kuralı en başta, Parlamento dikkate almıyor demektir. Bana göre, çok yanlış bir yaklaşımdır. Ben de katılıyorum, "itham" sözcüğü çıkarılmak kaydıyla, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuların kalması konusuna katılıyorum.

BAŞKAN - Evet, bu durumda, şimdi iki tane önerge çıktı ortaya. Müsaade ederseniz bu görüşleri de bir önerge şeklinde değerlendirmek istiyorum; ama, Sayın Korkmazcan ilave bir şey söyleyecek mi; çünkü, teklif sahibidir.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Benim söyleyeceğim husus şundan ibarettir: Sayın Süleyman Arif Emre, bu ibarelerin çıkarılması gerektiğini ifade ettiler; olabilir. Aslında, bu ibareler, genel hükümler çerçevesinde de, soru önergesinin özelliği içerisinde var sayılabilir. Yani, soru önergesi veren parlamenter, özel hayata ilişkin sorular soramaz; yani, böyle bir düzenleme yapmasak da soramaz. Çünkü, soru önergesi, kamuyu ilgilendiren bir denetim mekanizmasıdır.

Teklifin, gösterdiği duyarlılık şundan kaynaklanıyor: Soru önergelerinin muhatapları, her zaman, siyasetle uğraşanlar değil, bakanlar değil; milletvekilleri, bilgi edinmek için herhangi bir konuda soru sorabiliyorlar. Yani, herhangi bir vatandaşı soru önergesi hakkımı kullanıyorum diye itham etmek, yanlış olabilir. Bunun açıklığa kavuşturulması amacıyla teklif düzenlenmiştir; ama, burada ortaya çıkan öneriler de değerlendirilebilir; şu

anlamda değerlendirilebilir: Zaten, hukukun genel uygulama şartları içerisinde, bizim, teklifle öngördüğümüz hedefler, gerçekleşmektedir; yani, Komisyonunuz bizim teklifimizi reddeder, eski soru önergesi çözümünde karar kılarsa, bunun anlamı, "bundan sonra itham edici, şahsiyat haklarıyla uğraşıcı soru önergeleri verilebilir" anlamına gelmeyecektir. Eğer, bu anlayışta birleşebilirsek, biz, her türlü çözüme mutabıkız.

BAŞKAN - Önerge sahibi...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Şu anda, yerleşmiş bir müessese var ve zannediyorum, soru önergelerinin verilmesi ve cevaplandırılması konusunda herhangi bir sıkıntı da yok. Yani, bu, buraya niçin getirildi, ben anlayamıyorum.

Şimdi, biz yeni bir düzenleme getirirsek, "efendim, bu falanı itham ediyor, şu, falanın kişilik haklarına ve özel yaşamına ilişkindir" diye, suallerimize cevap alamayız. Gerçekten, yerleşmiş bir müessesedir. Özellikle, yazılı soruda, hemen cevap alabiliyoruz. Bu hâliyle, kalması en uygunudur. Sayın Korkmazcan'ın ifade ettiği gibi, bu "itham, kişilik ve özel yaşama ilişkin konular içermeyen" ibaresini çıkarmak suretiyle, böyle bir yol açmış da olmuyoruz, mevcut hâli muhafaza ediyoruz.

BAŞKAN - Mesele anlaşılmıştır efendim. Teşekkür ediyorum.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum -daha doğrusu sadece itham- Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Esengün'ün önergesi kabul edilmemiştir.

Şimdi, ikinci bir önerge var. Mevcut metinden sadece itham kelimesini çıkarmak suretiyle, mevcut metni oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ATİLLA SAV (Hatay) -Benim bir önergem vardı, ikisini birleştirelim.

BAŞKAN - Bu birleştirme ile birlikte: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Son ikinci ve üçüncü cümleleri birleştirmek suretiyle kabul etmiş olduk.

Sözlü Sorunun Gündeme Alınması ve Cevaplandırılması

Madde 97.- Sözlü sorular, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa sevk tarihinden itibaren 5 gün sonra gündeme alınır.

Sözlü soruların cevaplandırılması için; Anayasa, kanun ve İçtüzük gereği zorunluklar hariç olmak üzere, haftanın en az iki gününde, birleşimin başında ve birer saatten az olmamak şartıyla, Danışma Kurulunun önerisi ve Genel Kurulun onayı ile belli bir süre ayrılır.

Hükümet adına verilecek cevabın süresi beş dakikayı geçemez. Bu cevap üzerine soru sahibi, yerinden, konu ile ilgili çok kısa ek bir açıklama isteyebilir. Hükümet adına verilecek cevapla görüşme tamamlanır. İkinci cevap süresi de beş dakikayı geçemez.

Soru sahibinin Genel Kurulda bulunmaması, sorunun cevaplandırılmasına engel değildir.

Hükümet adına cevap vermek için söz alan bakan; Gündemde bulunan sözlü soru önergelerinden birden fazlasını sıra gözetmeden cevaplayabilir. Bu hakkını kullanmak isteyen bakan, önceden birleşimi yöneten Başkana isteğini bildirir. Başkan bu isteği birleşimi açtıktan sonra derhal Genel Kurula duyurur. Konuları aynı olan sözlü sorular birleştirilerek cevaplandırılabilir.

İkinci fıkradaki zorunluklar hariç, üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü sorular işlemden kaldırılır ve istemi hâlinde aynı birleşimde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz isteyenler...

Sayın Ali Oğuz, buyurun.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkan, üç birleşimde konuşulamayan, cevaplandırılmayan sözlü soruların gündemden kaldırılması hususu, uygun değildir görüşündeyim; çünkü, soru, üç gündemde görüşülememişse, bunun mesulünü aramak lazım. Bu, kusur soru sahibinin olmadığına göre, bakan gelmemiş, görüşülememiş, imkân olmamış, fırsat vermemiş, bir engel çıkmış neyse; gündeme geldiği halde üç birleşim konuşulamamış. Bunu, bence, eski hükmü muhafaza ederek, Bakanın gelerek mutlaka o soruyu cevaplaması lazım, o sözlü soruyu; çünkü, böylece, üç kere de görüşülemeyenleri ayıklayacak olursak, cevap verilemez, yani, mümkün değil; yani, cevap müessesesi, bu denetim müessesesi işlemez; çünkü, soru müessesesi, soruyla olan denetim, çok kolay, basit ve milletvekillerinin hemen cevap alabildikleri bir müessese. Bunu da böylece, yani üç görüşmede cevaplandırılmadığı halde, görüşülememesi diye bir durum, o müessesesinin işlemesine bir engel olur. O kısmı kaldırmak kaydıyla, diğer kısımların uygun olduğunu mütalaa ediyorum. Arz ederim.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, şimdi, Sayın Ali Oğuz Beyefendi, soru müessesesinin, üç birleşimde cevaplanmayan soruların gündemden çıkarılacağı hükmüyle, işlemeyeceğini ifade ediyorlar. Halbuki, uygulama, bunun tam aksidir. Bugün, gündemde, soru, kalıyor, aylarca, yıllarca kalıyor ve dönem bitiyor, soru, cevaplandırılmamış oluyor. Zannediyorum, geçen dönemde 800 civarında soru gündemde vardı ve gündem, kitap hâlinde basıldı. Şimdi, bizim teklifimiz, soru müessesesinin gerçekten işlemesini amaçlıyor. Üç birleşim içinde cevaplandırılmamışsa, soru sahibinin çıkıp, konuşma hakkı doğuyor, asıl yenilik burada. Eğer, bir bakan, konu aktüelken

cevap vermiyorsa, soru sahibinin, Mecliste kendi gıyabında yapacağı konuşmaya katlanmak durumunda kalır, bu önemli bir müeyyidedir. Diyelim ki, üç birleşim sonunda bakan cevaplandırmadı, soru sahibi de çıktı konuştu, Meclis tutanaklarına da tam olarak durumu açıkladı. Onun ertesi günü, tekrar bir soru önergesi verme hakkı yine devam ediyor; yani, bakanın "nasıl olsa 5 dakikalık bu konuşmayla mesele çözümlendi, gündemden düştü" demesi, kendinin rahatlamış olması mümkün değil; eğer, soru sahibi mutlaka cevaplandırılmasını istiyorsa, tekrar bir önerge verebilir, tekrar üç birleşimlik süre içinde cevap bekleyebilir. Başka bir milletvekili de aynı konuda, bir başka önerge verebilir. Bu yeni düzenleme, zannediyorum, soru müessesesine hayatiyet kazandıracaktır. Teklifimizin redaksiyon düzeltmesi filan varsa onlar düzeltildikten sonra aynen kabulünü rica ediyoruz. Teşekkür ediyorum.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Hiç olmazsa, yazılı olarak cevap versin de soru sahibi çıkıp desin ki, "Sayın Bakan, bana yazılı olarak cevap verdi." Yazıyla olsun hiç olmazsa. Bu da onun cevabını versin. Tekrarlamak bir şey ifade etmiyor ki. Soru sahibi kendi görüşünü kürsüden yeniden dile getirmiş oluyor. Bu, bir müeyyide değil, bir denetim de değil. Aslolan, Bakanın cevabını almaktır. O, fayda verir diye düşünüyorum.

BAŞKAN - Bu konuda, başka söz isteyen...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Efendim, şimdi, bunun pratikte getireceği sonuç şu: Bakanın cevap vermeme gibi bir hakkını getiriyor ortaya. Böyle bir şey olamaz yani. Yani, bu, denetimden kaçmak demektir. Cevap vermek zorunluluğundadır. Mutlaka açıklık getirilmesi, aydınlık getirilmesi şarttır. Doğrudur, bakanın işi çok olabilir, üç birleşimde cevaplamayabilir, açıklamayabilir, işleri vardır, yoğunluk vardır; ama, hiç olmazsa, üç birleşim içerisinde sözlü olarak açıklama yapamıyorsa, koskocaman bakanlık, nihayet örgütü var, müsteşarlığı var, bürokratları var, yazılı olarak hazırlar, imzalar ve gönderir. Hiç olmazsa denmeli ki, "üç birleşim içerisinde sözlü olarak cevap verilemiyorsa, bundan sonraki onbeş gün içerisinde yazılı olarak cevaplandırmak" zorunluluğu getirilmelidir. Yoksa, yani, cevap, vermeme hakkı.... Soru, işlemez hâle gelir. Soru müessesesi, yasama organının en önemli denetim yollarından birisidir. Şimdi, buna üç birleşim cevap vermeyecek, ortadan kalkacak, ne güzel bir olay; yani, cevap vermeme diye bir şey, aydınlatmama diye bir şey, onun aydınlatılmasından kaçmak gibi bir olay düşünülemez; yani, öyle bir temel müesseseyi doğrudan doğruya işlemez hâle getiriyoruz. O nedenle, cevap vermek asıldır; mutlaka cevap verilmesi lazım, mutlaka yanıtlanması, açıklık getirilmesi lazım. Hiç olmazsa, o üç birleşimden sonra, on gün veya onbeş gün içerisinde, yazılı olarak cevap verilmesi, aydınlığa kavuşturulması zorunluluğu ve "zorunluluk" sözcüğünü de koymak suretiyle düzenleme yapılmalıdır diye düşünüyorum.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) -Sayın Başkan, bizim gerçekten, teklifle amacımız, soru müessesesine işlerlik kazandırmak. Sayın Oktay'ın önerdiği çözüme katılabiliriz; ama, üç birleşim içinde, bakan, sözlü soruya cevap vermiyorsa, soru sahibine bir söz hakkı tanınmalıdır. Ancak, bu müeyyide ile bu müessese işleyebilir, tatbikatı biliyoruz. "Üç birleşim içerisinde cevaplandırılmayan sorular, yazılı soruya dönüştürülür." diyebiliriz. Böyle bir eklemeyle, böyle bir çözüm bulunabilir.

BAŞKAN - Esasen, bakınız, burada -mevcut Tüzükte- 97 nci maddenin son paragrafında "Soru sahibi, iki cevap gününde hazır bulunmazsa; izin, hastalık veya görev dışında, özrü ne olursa olsun, o soru düşer. Düşen sözlü soru, aynı yasama yılı içinde ancak yazılı soru olarak tekrarlanabilir." Bu, soru sahibinin hatasından doğan bir durumu düzeltmedir. Eğer, soruya muhatap olan bakan cevap vermezse, o takdirde, yeni düzenlemede, üç defa cevap vermezse, kişiye, konuşma hakkı doğuyor. Şimdi, mesela, bunun yazılı soruya dönüştürülmesi teklifini de biz alt komisyonda tartıştık. Bir de tabiî, biriken sorular ve Meclisin maruz kaldığı bürokratik işlemler açısından da meseleye baktık. Yani, düşünün ki, 700-800 soru her defasında basılıyor, Meclise dağıtılıyor, büyük bir israf kapısı hâline gelebiliyor bu iş. Üç defa birleşimde cevap vermezse, soru sahibine 5 dakikalık söz hakkı veriliyor. Bence, bu, soru sahibine esas gayesini tahakkuk ettiren bir düzenleme. Soru sahibi çıkıyor kürsüde, düşüncesini açıklıyor.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Denetim doğmuyor ki Sayın Başkanım; cevap almamış oluyor, cevap bir denetimdir. İtham da olsa, açıklama da olsa, soru sahibi "şu konuyu öğrenmek istiyorum" diyor. Çıkıp da orada ne diyecek sayın bakan.

BAŞKAN - Hayır cevap vermiyorsa müeyyideniz nedir? Hayır cevap vermiyor. Dediniz ki, yazılı hâle getirdiniz yine cevap vermiyor. Yani, bu işin müeyyidesi, siyasî bir müeyyidedir. Dolayısıyla, makamının sorumluluğunu müdrik bir bakan, bu Yüce Meclisin altında kendisine yöneltilmiş sorulara öncelikle cevap vermek mecburiyetindedir. Buna cevap vermiyorsa, buraya hangi düzenlemeyi getirirseniz getiriniz, yine, aynı şekilde hareket edecektir ve esasen bilinmelidir ki, bu cevap vermemenin Anayasal müeyyidesi, ancak bir siyasetçi için, siyasî bir müeyyide şeklinde tahakkuk edebilir. Yani, ben düşünemiyorum böyle bir soruyla muhatap olan bir bakan, herşeyden evvel gelip bu sorunun cevabını vermek mecburiyetindedir. Tabiî, burada cevabı vermeyen bakana karşı, soru sahibinin hukukunu korumak çok daha önemli; çünkü, soruya cevap vermeyen kişiye fazla bir şey yapamıyorsunuz; onu ancak siyaseten denetleyebilirsiniz; ama, soru sahibinin, kürsüde konuşma hakkını, burada zaten tanzim etmiş oluyoruz. Bence, zaten önemli olan da bu olmaktadır, yeterli olmaktadır.

Sayın Emre, buyurun.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, bu maddenin üçüncü fıkrasında şöyle bir hüküm var: "Hükümet adına verilecek cevabın süresi 5 dakikayı geçemez. Bu cevap üzerine soru sahibi yerinden konu ile ilgili çok kısa ek bir açıklama isteyebilir." Bence, bu, cevap sahibinin bu hakkını kürsüden kullanması tabiî söz konusudur. Yani, zaten ben rahatsız oluyorum. Yerinden kürsüye müdahele, bir nevi sataşma prosedürü içerisinde oluyor. Onu kanunlaştırmak, yani meşrulaştırmak gibi bir neticede hissediyorum. Böyle olmaması lazım. Gelsin 5 dakika kürsüden konuşsun.

BAŞKAN - Şimdi, tabiî, burada Tüzüğü yaparken, tatbikatten edindiğimiz tecrübeleri hızlandırmak istiyoruz; çünkü, demin Sayın Korkmazcan'da ifade ettiler, 800 maddelik bir soru kitapçığı hâline gelmiştir. Bu bakımdan, prosedürü biraz hızlandırmak bakımından, tabiî mikrofon verilebilir.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) -Zaten yeni düzenlemede herkese bir mikrofon olacak.

BAŞKAN - Evet, bir mikrofonu da olacak.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Ama, bir düzeni olması lazım. Böyle hemen birkaç cümleyle geçiştirmek olmaz. Haydi bakalım ne söyleyeceksen söyle.

BAŞKAN - Efendim, o şekilde olmaz o. Yani, kişi, o sorudaki düşüncelerini yerinden açıklar. Burada yapılan tasarruf, kürsüye çıkma, inme şeklinde geçen süre birkaç dakika olabilir; ama, kişi yerinden bunu söylemesi...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Ama, herkesin elinde bir mikrofon olursa, doğru.

BAŞKAN - Sayın Dökülmez, buyurun.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, daha önce, dönemin başında, birkaç ay geçtikten sonra birkaç tane soru sordum, dönemin sonuna kadar cevaplandırılmadı. İnatlaştım -sözlü sorularda da yazılı sorularda da- her senede çarşamba günleri o bir saatte orada olmaya gayret ettim; ama, çok programı iptal etmek zorunda kaldım. İşkence olarak değerlendiriyorum, ben inatlaştım. Yani, o geçmişteki uygulamaların sıkıntılarını ben biliyorum. Ancak, bununla ne yapıyoruz biliyor musunuz; garantili konuşma hakkı veriyoruz. Bir üye, tutup da, Başkana başvurup gündemdışı konuşma yapacağım der, Başkan, bir sürü müracaat olduğu için vermez, durumu icabı söz hakkı vermez; fakat, üç beş tane ısrar ederse sözlü soru önergeleriyle, Mecliste hergün belli üyeler söz hakkı alır ve Meclisin gündemi tıkanabilir; çünkü, o gün, beş tanesine söz verilecek, on tanesine söz verilecek değil; korkuyorum, bizim lehimize, fazla konuşmayan milletvekillerinin lehine bir durum; ama, bu, kargaşaya sebep olabilir, dikkatinizi çekerim.

BAŞKAN - Bütün sözlü sorular cevaplandırılmayacak, yani, büyük kısmı üç defa gelecek, üçüncü defa geldikten sonra da, Sayın Dökülmez'in o konuda hakkı var yani. Üç defa gelmediği takdirde, yani, cevaplandırılmadığı takdirde, soru sahibine otomatikman söz hakkı doğar. Mecliste bir müddet sonra biriken sorular ve söz hakkı olan milletvekilleri olur. Her oturumda, bütün milletvekilleri beş-on dakika söz hakkı olur ve orada bir tıkanma meydana gelebilir. Bu da ayrı bir realitedir, bunu da göz önünde tutmak lazım.

Sayın Oktay, buyurun,

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Efendim, şimdi, burada aslolan, soru sahibinin bilgilenmesidir. Tabiî ki, Meclis gündeminde yüzlerce sorunun yazılı olması falan elbette ki doğru değil, bunu ayırmak lazım ve buna bir çözüm getirmek lazım; ama, bu çözüm, soruya yanıt vermemek suretiyle çözüm olmaz. Şimdi, üç toplantı üç birleşim cevaplanmayınca, tamam; Meclisin gündeminden çıksın; çıksın ama, yine de bilgilensin. Meclis dışından yazılı olarak bildirilsin, cevaplandırılsın; yani, burada, yine, çözümsüzlük söz konusu değil veyahut da birikimi engelleme söz konusu değil. Yani, Meclis gündemindeki sözlü soru birikimini engellemek söz konusu değildir. Yine de, bunlar tasfiye edilebilecektir. Bunlar, üç birleşim yine burada kalsın; ama, yazılı olarak yanıt versin. Bunun ötesinde konuşma olsun yine. Konuşma olsun, Meclis gündeminde bu konu kapansın; ama, daha sonra, bakanlık bilgi versin.

BAŞKAN - Sayın Dökülmez'in, açıkladığı hususlara, Meclis çalışmalarını süratlendirmek bakımından, mesela üç toplantıda cevaplandırılmayan sözlü soruların yazılı hâle gelmesi konusunda ne dersiniz; yani, 5 dakikalık konuşma hakkı değil de, bunun yerine yazılı hâle dönüşmesi.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Üç birleşimde cevaplanmıyorsa Sayın Başkan, bir siyasal şey açısından, yani bir bakıma yatırım yerine geçmek üzere konuşma hakkı verilsin. Ama, 5 dakika konuştuktan sonra artık, yanıtlanmasın, cevaplanmasın şeyi, hiç doğru değil; müesseseyi ortadan kaldırmak gibi bir durum söz konusu burada.Yazılı olarak cevap versinler, yazılı olarak postaya versin, göndersin.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Yazılı cevaba dönüşür desek oluyor mu?

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Konuşmasını versin yine, bu yaptırım yani zorlama. O, üç birleşim içerisinde cevap vermesini sağlayacak bir yaptırımdır, bir siyasal yaptırımdır; ama, vermiyorsa eğer, o yaptırıma muhatap olmak istiyorsa olsun; fakat, daha sonra mutlaka ve mutlaka cevap versin. Yoksa, yani soru soruyor, yanıtını alamaması demek, böyle bir şey olamaz, olmaması lazım.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Sayın Baş?..Yok.

Buyurun Sayın Altınsoy.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sayın Başkan, soru önergesi, milletvekiline verilmiş olan denetim hakkının birinci kademesi, iptidai şekli ve maksat da bir bilgi edinmek, malumat toplamaktan ibaret. Eğer, daha mühim bir hadise hakkında bilgi edinmek istiyorsa, milletvekilinin önünde Meclis araştırması vardır; onunla da iktifa etmiyorsa, daha vahim bir durum varsa Meclis soruşturması var. Bakanın hakkında daha başka şüpheler varsa, gensoruya kadar var.

Binaenaleyh, suale cevap verilip verilmemesi meselesi, bu istikamete bakılırsa basit bir bilgi almaktan ibarettir. Ondan sonra alacağı bilgi veya almayacağı cevabı almamasına göre, davranışı milletvekilimize açık.Yani, burada tüm mesele kesindir.

Ancak, soruya cevap verilememesinin veya geç verilmesinin karşılıklı iki taraflı sebepleri var. Eğer, soru sahibi aylarca uğraşılarak bir türlü yarışmadan ibaret netice alınarak cevap verilecek bir hadiseyi sormuşsa, elbetteki ilgili bakanın bunları yerine getirebilmesi için geniş bir zamana ihtiyacı vardır. Yani, böyle soru da sorulabiliyor, soruluyor veya bakanına göre şey, çok sözlü soru yahut sorulara ehemmiyet vermediği için ihmalinden cevap vermemiş olabilir, ciddiye almadığından olabilir. Her iki tarafı da bir noktaya getirmek için, eğer bu sistemi tanzim edeceksek, iki tarafın da karşılıklı haklarını ve vazifelerini telif edecek bir metin elde etmemiz lazım. Benim kanaatimce, ne eski metin ne şimdi gelen metin, bu karşılıklı, her iki tarafın da haklarını ve vazifelerini ayıracak istikamette, ayıracak nitelikte değil. Aslında, malum olması hayli güç.

Acaba "şöyle ortalama bir yol bulamaz mıyız; Sayın Korkmazcan da haklı, eğer, sözlü sorulara herhangi bir kayıt koymazsanız, her halükârda cevabını beklerseniz, başka bir müeyyide olmadığı için, ya o devre sonuna kadar verilmiyor, bir yığın kâğıt israfından başka bir şeye yaramıyor, yüzlerce sayfalık bir şey basılıyor, gündem kitap hâline geliyor.

Acaba şöyle bir takdiri bulamaz mıyız; sözlü soru sorulduktan sonra, üç birleşim cevap verilip verilmemesini beklesek, ondan sonra muhatap olan bakana bir mehil talebinde bulunup bulunmamayı sorsak, belki şu şu sebepten dolayı bu soruya cevap vermekte sıkıntı çekiyorum, vakti gelince veririm veya kendisinden bu şeyi beklemeden belli bir mehil koysak, şu mehile kadar verilir, verilmediği takdirde, milletvekilinin bir konuşma hakkının olup olmaması hakkında da tereddütlüyüm. Bu takdirde o zaman mütemmim müddet de geçtikten sonra cevaplandırılmamış sorular için, milletvekilinin çıkıp konuşmasında fayda mülahaza ederim. Ancak, bütün bu yüzlerce soruların 5'er dakikalık alınmalarının cevabı da Meclisi -tekrar tıkama ihtimaline binaen bunda tereddüt ediyorum- belki konuşmadan ikinci mühlet de verilmediği takdirde, cevap vermekten imtina etmek kalır. Çünkü, başka bir müeyyidesi olmadığına göre, hiç olmazsa bir nevi bakanı itham etmek yahut da görevini yapmadığını tescil etmek, zapta geçirmek bakımından, cevap vermekten imtina

etmiştir. Soruyu cevaplandırmaktan çekinser demek suretiyle belki bir de manevî ceza vermiş olmaz mıyız?

Bence orta yol bu geldi aklıma. Çünkü, hangisini yaparsak sonunda karşımıza bir mahzuru çıkıyor. Bir basit malumat almak için de bakanı daha fazla da cezalandırma yolu olmadığı kanaatindeyim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, tartışmalar daha ziyade ikinci ve son fıkra üzerinde yoğunlaştı. İkici fıkrayla getirilmek istenen Hükümet adına verilecek cevabın 5 dakika olması, soru sahibinin yerinde, kürsüye çıkmadan konuyla ilgili ek açıklama istemesi ve Hükümetin ikinci defa kürsüden bir 5 dakika daha konuşabilme imkânı. Yani, Hükümet iki defa kürsüye çıkabilecek;soru sahibi yerinden, sadece şu konuyu da açıklar mısınız gibi bir ek açıklama isteyebilecek.

Halbuki şu andaki İçtüzükte, Hükümet 10 dakika konuşabiliyor ve sözlü sorusu üzerine aldığı cevabın kendi bilgisine uygun olup olmadığı hakkında soru sahibi 5 dakikayı geçmemek üzere Meclis kürsüsünden görüşünü açıklayabiliyor.

Benim bu konuda bir değişiklik önergem var. "Hükümet adına verilecek cevabın süresi 10 dakikayı geçemez" aynen bugünkünde olduğu gibi, "aldığı cevabı yeterli görmeyen... " ben bu şekilde düzenlemeyi daha uygun buldum, "kendi bilgisine uygun olup olmadığını... " bu, biraz bence yanlış, aldığı cevabı yeterli görmeyen soru sahibi de 5 dakikayı geçmemek üzere Meclis kürsüsünden görüşünü açıklayabilir."

Yarın eğer, oturduğumuz sıralara mikrofon gelecekse, bu İçtüzükte bir nevi değişiklik icap eder. Belki kürsü tekrar kullanılacak. Birçok milletvekili görüşünü, önerge üzerinde olsun diğer konularda olsun oturduğu yerden açıklayacak. Ama, o gün gelsin onu nasıl olsa düşünürüz; ama, bugünkü şartlar muvacehesinde düzenleme yapmak zorundayız. Hükümet 10 dakika içerisinde görüşünü açıklasın, tatmin olmayan, aldığı cevabı yeterli görmeyen milletvekili de 5 dakikalık bir süre içerisinde, aynen yine bugün olduğu gibi, bakana cevabını arz etsin.

Son fıkrada getirilen hüküm, bence, sözlü soru müessesesini bu yönüyle bir nevi ortadan kaldıracak. Şu anda gündemde devamına rağmen birçok bakan cevap vermeye ya vakit bulamıyor, ya tenezül etmiyor veya ihmal etmiyor.

"Üç birleşim içerisinde cevaplandırılmayan soru önergesi" dediğimiz; tabiî, burada bu üç birleşimi de açıklamamız lazım, soru önergesi gündeme alındıktan sonra geçen üç birleşim mi, yoksa o soru önergesinin okunduğu ama bakan tarafından cevaplandırılmadığı üç birleşim mi? Farzımahal bugün

gündeme alındı, haftaya salı, çarşamba, perşembe üç birleşimdir o üç birleşimde bakan bu soruya cevap vermek mecburiyetinde midir? Yoksa, gündemde bir ay sonra…

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Denetim günleri var.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - İki gün...

Bir ay sonra bir sıra geldi, o gün cevaplandırılmadı; iki ay sonra bir daha sıra geldi, o gün de bakan yok veya hazır değil, cevaplandırılmadı; altı ay sonra üçüncü defa sıra geldi... Buradaki üç birleşimden kasıt nedir; bunu açıklamamız lazım. Eğer, gündeme alındığını takip eden üç birleşimse, haftada iki gün görüşeceğiz, salı çarşamba ertesi hafta salı, verilen bütün soru önergeleri diskalifiye edilmiş olur ki...

BAŞKAN- Gündemde soru önergelerinin okunduğu üç birleşim.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Okunduğu ve cevabının verilmesi gerektiği üç birleşim...

BAŞKAN - Tabiî... Gündemde okunacak, gündeme alınmış olacak, okunacak, bakan cevap vermeyecek, bir gitti; gelecek hafta yine gündemde okundu, yine yok, o şekilde...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Yalnız, biz bu düzenlemeyle bakanların ihmalkârlığına, kusuruna, kabahatine kılıf hazırlıyoruz.

BAŞKAN - Başka çaremiz yok.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Çaremiz var.

BAŞKAN - Verilmeyen cevaplarla şişmiş bir gündemde, siz, her sorunun her oturumda okunacağını mutlaka varsayamazsınız.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - O gündemin şişmesinin mesulü bakandır. Soruyu soran değildir ve o sorunun o gündemde aylarca yıllarca bulunması o bakan için yeterli ayıptır. Bulunsun, o bakan veya her kim alırsa alsın eline o gündemi, sorunun verildiği tarih de yazılıdır gündemlerde, farzımuhal, filan bakanın, iki seneden beri bu soruya cevap veremediğini bilsin. O bir bakıma, siyasî müeyyidedir. Gündemde kendisiyle ilgili sorunun birikmesini istemeyen bakan... Tabiî makul bir sürede cevabının taşradan alınması, teşkilattan alınması lazım gelir ama; hazır olup da, burada değilim diyen bakanları gördük geçmişte; eliyle işaret ediyor, ben yokum...

BAŞKAN - Buyurun Sayın Bostancıoğlu.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - İkinci, son fıkrayı söylüyordum; iki fıkradaki zorunluluklar hariç üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sorular, yazılı soruya dönüşür ve isteme hâlinde üçüncü birleşimde önerge sahibine 5 dakikayı geçmemek üzere söz verilir dersek, bu tartışmayı da böylece bitiririz.

Hem yazılı soruya çevirirız, hem de o birleşimde soruyu soran kişiye söz vermek suretiyle bütün parlamenterlerin bu sorudan haberdar olmasını da sağlamış oluruz, gündem de şişmemiş olur. (Karşılıklı konuşmalar)

Benim fikrimi sorarsanız, hem yazılıya çevirsin, hem de söz hakkı verilsin. Çünkü, söz hakkı fazladan bir söz hakkı değil. Sayın bakan gelip konuşsaydı, söz hakkı gene olacaktı, bakan önce kullanacaktı, tatmin olmadım diye soru sahibi de biraz kullanacaktı, üç veya beş, gene kullanılacaktı.

Bakan gelmemekle kısalıyor; bakan 5 dakika kullanacaktı... ("10 dakika" sesleri)

10 dakika mı; 10 dakika kullanacaktı veya 5; soru sahibi de kullanacaktı bir miktar, oysaki burada 5 dakika sorusunu açıklamakla bizim de bilgimize sunmuş olur. (Karşılıklı konuşmalar)

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Yazılı olarak cevaplandırmanın zorunluluğu uygulanmalıdır diye.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Yazılıya dönüşür diyelim.

M.SEYFİ OKTAY (Ankara) - Yine aynı şey oluyor, değişik bir şey olmuyor, konuşma hakkını kullanıyorsunuz.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sayın Bakan, burada itham hakkı var, ikinci konuşmada çıkar önüne, size cevap vermedim ama, şöyle şöyle oldu, bunun gerçeği budur derim, onu yerine ona niyabeten sanki cevap vermiş gibi yapar, bu cevap hakkı değil, bu müeyyide, bu kuralının düzenlenmesi...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Konuşma hakkı veriliyor, bizim önerimizde de konuşma hakkı var, o müeyyide var, o yaptırım var.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Yazılıya dönüşür dediğimiz zaman zaten otomatikman sözlü soruyu ortadan kaldırır, hiçbir bakan gelmez, cevap vermez...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Üç birleşim cevap verilmezse milletvekili kalkıp 5 dakikalık konuşmasını yapacaktır, yani burada değişiklik yok, sizin önerinizden farklı bir şey yok; ama, 5 dakika konuşma yapmak suretiyle artık o konuda aydınlanmayacak bir husus bulunmamalı, o konuşmayı da yapmalı, ona yazılı olarak da cevap verilmeli.

Ben katılıyorum, yani, benim önerimi yinelediler. (Konuşmalar)

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Bostancıoğlu, yazılı bir şey hazırladı tahmin ediyorum.

METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Şöyle efendim: "İkinci fıkradaki zorunluluklar hariç üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü sorular, yazılı soruya dönüşür ve istemi hâlinde üçüncü birleşimde önerge sahibine 5 dakikayı geçmemek üzere, söz verilir.("aynı birleşimde" sesleri)

Aynı birleşimde. Orada üçüncü birleşim üzerinde tartışma oldu da onun için; aynı birleşimde.

BAŞKAN - Efendim şu anda bu madde üzerinde iki önerge ortaya çıkmış oluyor. Aykırılık sırasına göre Sayın Esengün ve arkadaşlarının önergesi 97 nci maddenin son fıkrasının tamamen madde metninden çıkarılmasını havidir. O bakımdan, bu önergeyi oylarınıza sunuyorum: Son fıkranın tamamen çıkarılmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

97 nci maddenin 3 üncü fıkrasıyla ilgili bir önerge var; "Hükümet adına verilecek cevabın süresi, 10 dakikayı geçemez." Burada 5 dakika olarak düzenlenmiş. "Aldığı cevabı yeterli görmeyen soru sahibi de 5 dakikayı geçmemek üzere Meclis kürsüsünden görüşünü açıklayabilir."

Bu önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Bostancıoğlu'nun ve aynı zamanda Sayın Oktay'ın maddenin son fıkrasıyla ilgili müşterek önergeleri var. "İkinci fıkradaki zorunluluklar hariç üç birleşim içinde cevaplandırılmayan söz sorular yazılı soruya çevrilir ve istemi hâlinde aynı birleşimde önerge sahibine 5 dakikayı geçmemek üzere söz verilir." Bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi bu yapılan değişikliklerle beraber oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Uygun görürseniz burada iki maddemiz var, hızlı gidip bitirebiliriz, 1,5 saat sürer; isterseniz burada keselim, saat de 13.30 oldu, öğleden sonraki iki saatlik bir çalışmayla tamamlayabileceğiz. (15.30'da toplanalım sesleri)

Peki, saat 15.30'da tekrar bir araya gelmek üzere toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 13.20

Görüşme Günü: 16.4.1996

İKİNCİ OTURUM

AÇILMA SAATİ: 15.40

BAŞKAN: Metin EMİROĞLU

BAŞKANVEKİLİ : Ahmet İYİMAYA (Amasya)

SÖZCÜ: Nejat ARSEVEN (Ankara)

BAŞKAN - Çoğunluğumuz vardır; toplantıyı açıyorum. Kaldığımız yerden İçtüzük görüşmelerine devam ediyoruz.

Mevcut İçtüzüğümüzün 96 ncı maddesi yeni düzenlemeyle 98 inci madde olarak ve tasarıda 21 inci madde olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Başlığı "Yazılı sorunun cevabı" dır.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, özür dilerim; şu 95 inci maddeyi ne yapmamız lazım. Yeni getirilen hükümle metinden tümüyle çıkarılıyor.

BAŞKAN - Evet, 95 inci madde...

ANAYASA KOMİSYONU RAPORTÖRÜ - Bunu, çerçeve madde 19'da görüştük "Millet Meclisi İçtüzüğünün 95 inci maddesi kaldırılmış 94 üncü maddesi aşağıdaki şekliyle değiştirilmiştir" diye birlikte görüştük efendim.

BAŞKAN - Şimdi, yeni şeklini okutuyorum:

Yazılı sorunun cevabı.

Madde 98- Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte Başkanlıkça alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir.

Yazılı sorular, Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren en geç 15 gün içinde cevaplandırılır.

Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakanın veya ilgili bakanın dikkatini çeker.

Yazılı sorular, dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren 10 gün içinde de cevaplandırılmazsa, önerge işlemden kaldırılır ve önergenin süresi içinde cevaplandırılmadığı Gelen Kâğıtlar listesinde ilan edilir.

Hükümet, yazılı sorunun cevabını, gereken bilgilerin derlenebilmesi için Başkanlığa bilgi vermek suretiyle bir ayı geçmemek üzere geciktirebilir.

BAŞKAN - Evet, burada, bütün paragraflar 96 ncı maddeyle başlangıçta aynı; sadece, 25 günlük süreler 20 güne, 15 günlük süreler 10 güne indirilmiş; yani, 5 er gün tasarruf edilmiş. Sondan bir evvelki fıkrada, yeni bir hüküm getiriliyor; eğer, cevaplandırılmazsa önergenin işlemden kaldırılacağı esası getiriliyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Bir kınama hükmü getiriliyor.

BAŞKAN - Evet. O kınama hükmü listeden ilan edilmek suretiyle getiriliyor. En önemli değişiklik 10 gün içerisinde; yani, dikkat çekme yazısının gönderilmesinden itibaren 10 gün içerisinde eğer, yazılı cevap verilmezse önergenin işlemden kaldırılması öngörülüyor. Bu şekilde gelen kâğıtlar listesinde de önergenin cevaplandırılmadığı ilan edilmek suretiyle bir nevi bir müeyyide uygulanır.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ama, bu eskiyen bir müeyyidedir, Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Onun üzerinde konuşalım.

Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar; bu getirilen düzenlemeyle yazılı soruların hükümetler tarafından cevaplandırılması tamamen hükümetin keyfine bırakılıyor; isterse cevaplandırılır, isterse cevaplandırılmaz; hiçbir suretle de müeyyidesi yoktur. Gelen kâğıtlar listesinde ilan edilmesinin hiçbir ehemmiyeti yoktur, gelen kâğıtları genelde kimse okumaz; okunsa dahi milletvekillerinden başka kimse göremez, bilemez, okuyamaz. Sonuç itibariyle, gelen kâğıtlarda şu kadar yazılı sorunun cevaplandırılmadığı için, işlemden kaldırıldığını yazmanın hiçbir kıymeti yoktur ne müeyyide vasfı vardır ne de Hükümeti bu cevap vermeye zorlayıcı bir tarafı vardır. Netice itibariyle, yazılı soruların bu şekilde cevaplandırmaması yönünden hükümete getirilen rahatlıkla yazılı soru müessesesini de asıl fonksiyonundan rolünden ayırmış; tatbikatta belki de işlemez bir hâle getirmiş olacağız.

Benim, şimdi burada, bir önergem var; "dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren 15 gün içerisinde yazılı sorunun cevabı başkanlığa gelmezse yazılı soru sözlü soruya çevrilir ve verildiği tarihe göre gündemde sıra alır."

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Paslaşma bir konu; yani, sözlüyü yazılıya çevirdik, yazılıyı sözlüye çeviriyoruz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Şimdi, benim önerim şu andaki Tüzük hükmüdür. Şu anda, yazılı sorular belli bir süre içerisinde cevaplandırılmadığı takdirde aynı verildiği tarihteki gibi yani, o tarihte sözlü olarak verilmiş gibi işleme tabi tutulup sözlü soru önergesi olarak gündemde yerini alıyor; bu da aynı şekilde gündemde yerini alsın, sözlü soruya çevrilsin; bu yazılı sorudan çevrilen sözlü soru yine biraz evvel kabul ettiğimiz maddeye göre üç birleşim

içerisinde cevaplandırılmazsa hiç olmazsa yazılı soru sahibinin de gerçi o pek az bir ihtimal yani burada bekleyecek oradan sözlü soruya çevrilecek gündemde yerini alacak üç birleşim içerisinde cevaplandırılmayacak hiç olmazsa ama orada bir müeyyide var yazılı soru önergesinin bilahare sözlü soruya çevrilen soru önergesi sahibinin kürsüden konuşma, bakana ihmalkârlığını veya durumu hatırlatma ve Meclise bilgi verme hakkı doğar. Bu teklifim zannediyorum çok makul ve kabulü lazım gelen bir tekliftir; yoksa cevap verilmediği takdirde işlemden kaldırmak tamamen Hükümet taraftarı bir uygulama olur. Sözlü soruya çevrilsin, üç defa da sözlü soruda cevaplandırılma imkânı bulunmazsa hiç olmazsa milletvekilinin söz söyleme hakkı olsun. Teklifim budur.

BAŞKAN - Buyurun Sayın İyimaya.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli arkadaşlar, biz, sözlü soruyu yazılı soruya çevirme kuralını getirdik, tersine şimdi yazılı soruyu da işlemez ise sözlü soruya çevirme... Dönüşümü iki yönlü işletmemiz mümkün değil. O zaman, eğer bunu benimseyeceksek; yani yazılı soruda ilan yerine 5 dakikalık konuşma hakkını vereceksek sözlü soruda dönüşmeyi kaldırmamız lazım. Sözlü soru yazılıya yazılı soru sözlüye o zaman sözlü soruda kaldıracağız.

ATİLA SAV (Hatay) - Bir kısır döngü oluyor.

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Evet bir kısır döngü oluyor.

O zaman sözlü sorunun yazılı soruya dönüşmesini kaldıracağız; burada benimsedik tabiî politika olarak veya tarz olarak; o zaman yazılı soru ile sözlü soru o zaman kurumu karıştırırız.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Yazılı soruya sabah yaptığımız değişiklikle çevirdik değil mi? Asıl metinde işlemden kaldırma vardı; o noktadan hareketle.

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Bence yeterli, bunlar zayıf denetim çünkü.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Korkmazcan.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan soru bir denetim yolu ama, temel itibariyle soruda bilgi edinme amacı vardır. Eğer, milletvekili bildiği bir şeyi soruyorsa soru müessesesine aykırı hareket ediyor demektir. Bilmediği bir konuyu sormak durumundadır. Hatta bilebileceği veya başka yollarla araştırma yaptığında elde edebileceği bilgiler için dahi soru yoluna başvurmak yanlıştır. Herhangi bir ansiklopediden, herhangi bir yerden öğrenilebilecek bir konu için hükümete soru sormak da yanlıştır; ama, temelinde bilgi edinme amacıyla verilen bir önergedir soru. Bu müesseseyi, bir müeyyideye bağlayalım diyorsunuz. Müeyyide şimdiye kadar yoktu. Tam aksine üyenin iki birleşimde bulunmaması hâlinde sözlü sorular düşüyordu

yazılı sorular da gündemde bekliyordu; yani, sonuç itibariyle müeyyide yoktu. Şimdi bir müeyyide getiriyoruz. Nedir; gelen kâğıtlarda bakanın haksız yere bu soruyu cevaplandırmadığı gibi bir anlama gelebilecek bir yazı yazılır, adeta evvela Başkanlık bir hatırlatma yapıyor, süresi içerisinde cevaplandırmamışsınız diye o dahi önemli bir şeydir. Arşive geçiyor, Devlet arşivine, bakanlığın arşivine; bir soruyu cevaplandırmakta geç kaldınız diye; artı, gelen kağıtlarda ikinci sürede de soru cevaplandırılmamışa teşhir ediliyor. Bu nasıl hukukî sonuç doğurur; kasıtlı olarak eğer soru cevaplandırılmamışsa yerine göre gensoru dahi verilebilir. Hatta soruşturmalarda delil dahi olabilir. Bir konuyu milletvekili sormuş vaktiyle bakan o soruyu geçiştirmiş ve bu da gelen kâğıtlarla tescil edilmiş. Gelen kâğıtlar bildiğiniz gibi tutanaklara da yazılır; tutanaklara geçmiş. Bu ileride kendi aleyhine soruşturma konusunda bile aleyhte bir delil teşkil edecek ihmal hâline gelebilir. Onun için bunları daha - azla zorlamaya gerek yok. Diyelim ki yazılı önerge düştü; 15 günlük süresi içerisinde ihtara rağmen cevaplandırılmadı, o zaman milletvekili soruyu tekrar sorabilir; yani, cevaplanmamış bir soruyu sorma hakkını milletvekillerinden zaten almıyoruz. Tekrar sorabilir, tekrar gündeme girer. Artık demokratik sistemde, bakanla milletvekili münasebetlerinin zorunluluk olmadan böyle gerginliklere ulaşacağını da düşünmemek lazım. Nezaket çerçevesi içerisinde bunlar halledilir. Geçmişte bunlar yapılamadığı için, süreler belirli olmadığı için ihmaller adeta bir yığılma meydana getirmiştir, onları tasfiye ediyoruz. Bu bakımdan, bizim teklif ettiğimiz çözüm uygundur. Hele, Sayın Esengün'ün ifade ettiği tarz, iki müesseseyi birbirine karıştırmak suretiyle, tamamen çözümsüz hâle getirecektir. Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Korkmazcan.

Zannediyorum ki, konu anlaşılmış bulunuyor. Bu önergeyi işleme koymamızı arzu eder misiniz Sayın Esengün?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) – Evet.

BAŞKAN - Önergeyi okutuyorum:

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan İçtüzük kanun teklifinin ilgili maddesince düzenlenen 98 inci maddesinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

İhtar çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren, 15 gün içerisinde yazılı sorunun cevabı başkanlığa gelmezse yazılı soru sözlü soruya çevrilir ve belli tarihe göre gündemde sıra alır.

Lütfü Esengün (Erzurum) Ali Oğuz (İstanbul)

Süleyman Arif Emre (İstanbul) Ahmet Dökülmez (Kahramanmaraş)

Mehmet Altınsoy (Aksaray) Mehmet Ali Şahin (İstanbul)

BAŞKAN - Önergeyi kabul edenler.... Kabul etmeyenler.... Kabul edilmemiştir.

Maddeyi alt komisyonda tanzim edildiği şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İçtüzüğün 103 üncü maddesine tekabül eden tasarının 22 nci maddesini okutuyorum:

MADDE 15.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 103 üncü maddesi, 104 üncü madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna da aşağıdaki hüküm eklenerek değiştirilmiştir.

Araştırmasını iki ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin bir süre verilir.
Komisyon bu süre sonunda da raporunu veremediği takdirde süre bitiminden itibaren 15 gün içinde konu üzerinde bir Genel Görüşme açılır. Genel Kurul, bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

BAŞKAN - Evet, yeni bir fıkra ekleniyor. 103 üncü maddenin ikinci fıkrasının sonuna ve komisyonlara belirli süre verilmesine dair bir düzenleme getiriliyor. Bu konuda söz almak isteyen var mı?

Buyurun Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, geçmişteki uygulamada, araştırma komisyonlarına üç aylık ilk süre veriliyordu. Üç aylık süre içerisinde görevini tamamlayamayan komisyonun müracaatı üzerine ilave üçer aylık süreler de veriliyordu ve bir çok konuda da komisyon haklıydı; çünkü öyle konuların araştırılması komisyona havale ediliyordu ki, Meclisin tatil olduğu

süreler tabiî komisyon süresine dahil değil; ama, yine de aylar değil belki üzerinde yıllarca araştırma yapmak lazım gelen, yine geçen dönemden örnek vermek gerekirse faili meçhul cinayetlerle ilgili komisyonun görevini iki ayda bitirmesi demek o konunun araştırılmaması demektir. Yine misal olarak vereyim; 1983'ten sonra komisyonun kurulduğu tarihe kadar kurulmuş bütün partilerin ve liderlerinin ve yakınlarının -netice itibariyle 27 partiydi ve 500'e yakın kişiydi tahmin ediyorum- malvarlığını kaynaklarıyla beraber araştırmakla görevli komisyon kuruldu. Bu komisyon hakkıyla vazife yapacağım dese yıllar kafi gelmez. Biz, ya araştırma komisyonlarına görevini verirken mümkün mertebe kısa süre içerisinde yapılması lazım gelen bir görev vermeliyiz; o da bizim elimizde değil, partilerin veya milletvekillerinin vereceği önerge sonucunda kabul ediliyor bu araştırma komisyonlarının görevi. Netice itibariyle, şunu arz edeceğim, iki ay içerisinde Türkiye şartlarında ve Meclisimizin çalışma şartlarında, milletvekillerinin şahsî durumlarını da nazara alırsak, komisyonun toplantılarına gelmek alabildiğine zordur, komisyonları toplamak zordur, komisyonları çalıştırmak zordur. "İki ay içerisinde komisyonlar görevini bitirsin gelsin" demek , netice itibariyle, bir çok komisyonun görev yapamaması, kadük olması, görevini tamamlamadan İçtüzüğün bu hükmüne göre dağılması demek olacaktır. Ben, bu konuda, teklifin metinden tamamen çıkarılmasını önereceğim. Genel Kurul, Danışma Kurulunun da önerisiyle mi oluyor bilmiyorum tatbikatta; Genel Kurul ne kadar münasip bir süre verecekse versin uzatması gerekirse yine Genel Kurulun takdirinde olsun. Ama, tabiî, görevini yapmayan bir komisyonun da süresini ha bire uzatmak mümkün değildir onu da yine Genel Kurul takdir etsin ve İçtüzüğe koymayalım derim ve bu yolda bir önergem var, onu da arz ediyorum.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Başka söz alan yoksa benim bir maruzatım var, Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Buyurun, Sayın Korkmazcan.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Değerli arkadaşlarım, Meclis araştırması bildiğiniz gibi, yine Meclisin, bilgi edinmek amacıyla yürüttüğü bir denetim yoludur. Asla sonuçları itibariyle, araştırmaya muhatap olanları itham amacı taşımaz, bilgi edinmek için bir heyet tarafından iki ay içerisinde bilgi edinmeye uygun olmayan konular herhalde bu yolla ele alınmayacaktır normalinde. İki aylık bir sürede bir Meclis heyet hâlinde bir konuda bilgi elde edemiyorsa o zaman bu komisyonları kurmak yerine başka bir yol, metot bulmalıyız. Şimdi, geçen dönemlerdeki kötü misalleri emsal olarak alamayız burada; çünkü, gerçekten Sayın Esengün'ün söylediği komisyonların bırakınız iki aylık sürelerde iki yıllık sürelerde dahi başarılı sonuç elde etmesi mümkün değildir. Araştırma komisyonu kurulması o konularda belki yanlıştı. Nitekim, tartışmaları hâlâ devam ediyor; yani, iki aylık süre tanımasaydık, iki yıllık tanısaydık ki, Meclis Başkanlık Divanın ömrü dahi iki yıldır, komisyon başkanlarının; yani, daimi komisyonların dahi ömrü iki yıllık Meclisimizde bu

süreyi verseydik dahi yine o komisyonlardan başarılı sonuç alamazdık; çünkü, komisyonların araştırma komisyonu esprisi dışında oluştuğu önergelerin böyle hazırlandığı tatbikatla ortaya çıktı. Bizim, burada düşündüğümüz başka bir şey. Nasıl milletvekili bakandan bir şey sorduğu zaman 15 günde hemen cevabı gelsin diyoruz -ki etkili denetim öyle olur. Bilgiye ben 15 günde ulaşamayacaksam milletvekili olarak ne diye sorayım, konunun aktüalitesi geçtikten sonra aldığım bilginin de hiçbir anlamı olmaz- aynı şekilde bir mecliste heyet hâlinde bilgi edinme ihtiyacındaysa iki ayda hadi bilemediniz üç ayda bu bilgi gelsin. Gelemeyecekse başka usullerle denetim yollarına başvursun; yani, üç ayda dahi bilgi edinemeyecek bir konu varsa ve Meclisin bu konuda ciddî şüpheleri varsa gensoru açalım, başka bir yol bulun, soruşturma yoluna gider, onun için, araştırma komisyonlarını İçtüzükteki amaca uygun çalıştırmak istiyorsak belli bir süre koymamız lazım; bu sürelerin uzatılması, aslında, Meclis komisyonlarındaki arkadaşlarımızın toplanamaması sonucunu doğurur; ama, süreyi verirseniz, bugün, süre uzatımının gerekçesi olarak gösterdiğiniz ihmaller, kendiliğinden ortadan kalkar. Yani, geçmişte bir yıl, iki yıl çalışabilecek komisyon, acele hallerde toplanmaya falan lüzum görmüyordu; ama, böyle bir görev almış bir komisyon, elbette, bu tür ihmallerden kaçınacaktır ve hakikaten mebus, istediği sürede bilgiye el atabilme şansına kavuşacaktır. Onun için, teklifin kabulü uygun olur düşüncesindeyim.

Teşekkür ederim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Ben bir hususu öğrenmek istiyorum Başkanım aydınlanmak için, bilhassa, Hasan Beyden, sizlerden. Yani, burada bizim en büyük eksikliğimiz, Sayın Yılbaş'ın sabahleyin ifade buyurdukları gibi, bir tecrübe noksanlığı, gözlem, müşahede noksanlığı. Acaba Türk Parlamentosu, Parlamentomuz şu etüdü yaptı mı; iki yıllık veya dört yıllık, şu anda beş yıllık dönem içerisinde, diyelim ki, 100 bin araştırma önergesi verildi. Karşılayabilecek mi, kapasite nedir; şu anda, biz zannediyorum 100' ü geçtik. Bu dönemde, Meclis araştırma önergesi 100'ü geçti mi efendim?..

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - 100 olmadı, 40 civarında zannediyorum. 13 veya 14'ü kabul edildi.

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Talep, zannediyorum 50'yi geçti, 100'e yaklaşıyor. Yani, bu öyle fevkalade çalışabilecek bir ara denetim mekanizması değil; zaten, sonucu belki, soruşturmaya dönüşebilir; ama, bilemiyorum, buraya mutlaka süreyi koymak lazım. Bu, şunu da getirecek süreyi koyduğumuz zaman, kendi kendine sistem selekse edecek. 20 bin talep geldi, yetmiyor ki beş gün... Yani, 78 inci maddede tahmin ettiğimiz kural, kadük kalma kuralı, ikişer ayda, dört ayda, kendi sistemi içerisinde; yoksa, kapasitesi hesaplanmamış, 100 bin, 50 bin, 60 bin önerge, rahat verilebilir, kötüye kullanılabilir; yani, bu sürenin mutlaka konması lazım.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın İyimaya, uygun bir noktaya temas etti. Diyelim ki, 50 tane araştırma komisyonu kurdunuz. Mecliste, komisyon üyesi olmayan milletvekili kalmadı; ondan sonra, çok önemli bir konuda, hakikaten 15 günde cevap alınacak bir konuda bir araştırma komisyonu kuralım desek, Genel Kurul kabul etmeyecek; yani, sırf bu sebeple kabul etmeyecek, yeterli eleman yoktur, yeterli imkân yoktur diye. Şimdi, bir eleme noktası getirmekte yarar var.

BAŞKAN - Sayın Yılbaş; buyurun.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Bir teknik konuda, müsaade buyurulursa, bilgi vermek istiyorum. Bu hâliyle de, buradan geçerse, bazı endişelerim olduğunu belirtmek istiyorum.

Efendim, araştırma, Devlet yapımızda, bakanlıklar veya bağımsız genel müdürlüklerden, Memur Muhakematına göre yapılmakta olan bir soruşturmanın başlangıcı olarak tarif ettiğimiz inceleme. Hemen hemen eş düzeyde; işte, üç aylık dönemde algıladığımız bu. Sadece, sade manasında bilgi edinme, soru önergesi gibi bilgi edinme değil; soruşturma kokan bir konuda, soruşturma yapılması gereken bir konuda, bilgi toplamayı gerektiriyor. Ondört yıllık müfettişliğim var; bu dönemde elde ettiğim bilgilerime, tecrübelerime göre, çok basit olmayan konularda, iki ay içerisinde bu incelemeyi bitirmek mümkün. Bunun da kendine has, birtakım, teknik yönleri vardır. Yine, bir araştırma komisyonunda arkadaşlarımızla beraber çalışıyoruz. Hemen hemen, bir iki gün kadar vakit geçti, daha işin başlangıcındayız. Türkiye'de bilgi derlenmesi, bilgi toplanması o kadar teknoloji ilerlemiş olmasına rağmen, o kadar kolay değil. Endişem şudur ki, iki aylık bir süre verirsek, bütün boyutlarıyla ortaya konmamış, yine tabirimi mazur görürseniz, ham bilgilerle Genel Kurulun önüne çıkmak ve çok ciddî meselelerde Genel Kurulu... Burada memnun olunan bir taraf, sadece, Genel Kurul üyelerini bilgilendirme değil; kamuoyunda çok yakından takip ediyor. Mesela, değerli arkadaşımla içinde bulunduğumuz komisyonda, bir gazetecinin öldürülme meselesi var; eğer, bunu iki ay içerisinde, bu Tüzük hükümleri meri olsaydı, kamuoyunu da, tatmin edememe ya da yanlış bilgilendirme gibi bir durumla karşı karşıya kalmış olabiliriz. Bana göre, sıkıntı yaratabilir. Sürenin makul olması lazımdır; iki aylık bir süre, Türkiye koşullarında yeterli bir süre değildir.

Biraz evvel bahsettiğim gibi, inceleme veya soruşturmada, Türk bürokrasisinin geliştirmiş olduğu bir sistem vardır; ön rapor verme. Yani, soruşturma bitmiyor; fakat, sayın bakan veya sayın genel müdür, inceleme veya soruşturmanın akibeti hakkında bilgi istiyor. Onun için, denetim ve teftişte geliştirilen bir yöntem, metot; ön rapor, ön bilgi verme. Buna benzer bu sistemi de buraya... Onbeş günde Genel Kurula bilgi arz edilir, Genel Kurulun kararına göre yeniden başlar veyahut da sona erdirilir diyor.

Toparlayacak olursam efendim, bana göre süre bir iki ay araştırma sadece, kamil olarak en azından anladığım, bir bilgi edinme değil, onun çok ilerisinde, bir ön soruşturma aşamasını kapsıyor.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Orada, biraz araştırmayı nitelemede farklılığımız var Sayın Yılbaş. Araştırmanın asla soruşturmaya dönük bir şeyi yoktur, araştırma komisyonlarının sorgulama yetkisi de yoktur. Yani, çevre sorunları hakkında, falanca göldeki balık ölümleri hakkında bilgi edinmek istiyor Meclis, bunun için araştırma komisyonu kurabilir. Yani, araştırmada itham yoktur, asla yoktur. Sizin olayınız maalesef, öyle bir konumda gelen bir olay, özelliği olan bir olay. Bir de düşününüz ki, sizin olayda bile, komisyonun bir yıl çalışır kalması, bir sonuca bağlayamamasının da mahzurları var. Kamuoyunun bu kadar duyarlı olduğu bir konuda, bu gerçekten polis teşkilatını itham etmeye değer bir olay mıdır, değil midir; Meclisin bir an önce karar vermesi -hiç olmazsa üç ay içinde- gereklidir. O soruyu siz üç ayda cevaplayamazsanız, bir taraftan polis teşkilatı itham edilmiş olacak -bir taraftan devlet düzeniyle ilgili- bir taraftan da gerçeği yakalayamamış olacağız; yani, bu konuda ileride yapılacak soruşturmaların delilleri de belki ortadan kalkacak. Onun için, araştırmada, belirli süre konulmasında yarar var. Yani, bu gerçekten, geçmiş dönemlerden gelen ihtiyacın bir sonucu olarak önerilmiştir.

MAHMUT YILBAŞ (Devamla) - Tabiî, iki ekstrem; nerede durulacağı önemli. İki ayda durulacak, yoksa bir senede mi... Biri azlık, biri çokluk ifade ediyor; bunlar arasındaki bir nokta...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Burada fiilen üç ay oluyor... Gerekirse, aynı komisyonu Genel Kurul yeniden görevlendirebilir. Yani, genel görüşmenin arkasından, Genel Kurul aynı komisyonu tekrar görevlendirebilir, ona mani bir durum yok.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - İşte, bu Genel Kurulla, bilgiler derlenmeden, eksik derlenmiş olarak varılacağından... (Karşılıklı konuşmalar)

BAŞKAN - Dört ay olur, daha makul olur...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Olabilir; ama, otomatik olarak üç ay olur bunlar da, onun için; yani, yine Komisyonun takdirine bırakırız o hususu.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon)- En çok üç ay.

BAŞKAN - Burada iki önerge yakaladım; birincisi, burada yazılı olan ve en aykırı olan teklife. Yani son 22 nci maddenin metinden çıkarılmasını, değişiklik yapılmamasını...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Şu anda zaten İçtüzükte öyle bir hüküm yok. Yeni bir hüküm getiriliyor, getirilmesin, devam etsin diyoruz.

BAŞKAN – Siz de, eski hükmün kalmasını öngörüyorsunuz...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Genel Kurulun takdirini...

BAŞKAN - Yani, madde metninden bu değişikliğin çıkarılmasını öneriyorsunuz.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) -Söz istemiştim, ama...

Sayın Oktay; buyurun.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Bir Meclis araştırma komisyonunun çalışma süresinin bir süreyle sınırlanması çok yerinde. Geçmiş zamanlar bunu göstermiştir. Yıllarca süren çalışmalarda bu görüldü; yani, müessese, bu yönüyle işlemez hâle gelmiştir; bir sınırlandırma doğrudur. Ama, önce iki aylık bir süre, sonradan da bir ay daha uzatılması; bunlar formalite, gereksiz. Doğrusu, burada üç ay desek, bu onbeş günü ekledik mi, tamam, üçbuçuk ay olur. Yani, şuradaki "üç aylık süre bitiminden itibaren onbeş gün içinde, konu üzerinde bir genel görüşme açılır" şeklinde olursa, daha iyi olur. Yani, şimdi, gelecek iki ay, ondan sonra tekrar formalite, Meclis işgal edilecek falan, buna gerek yok. O iki ayı, üç ay yapmalı; ifadeler de öyle konulabilir mi, en çok üç ay verilebilir. "Bitiminden itibaren de onbeş gün içerisinde" denilebilir. Burada, yalnız benim öğrenmek istediğim bir şey var; eğer, bu araştırma konusu, aynı zamanda, yurt dışında da bir araştırmayı gerektiriyorsa, hiç olmazsa, bir onbeş günlük süre eklenmesinde yarar var diye düşünüyorum. Yani, ayrı formalitelere tabi, gidiş geliş ayrı sürelere tabi. Onun için, bir onbeş gün süre, yurt dışında da eğer bu çalışma yapılacaksa, marjinal bir 15 günlük süre eklemekte yarar var diye düşünüyorum.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) – Yurt dışında ne araştırılır... Yurt dışında ne araştırılıyor...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Yasama araştırması...

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Orada bir araştırma için yetkiniz yok ki... Hangi merciyi araştıracaksınız...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Seyfi Bey, kabul etmiyorlar. Başka ülkeler, bir parlamento heyetinin, kendi ülkelerinde araştırma yapmasında zorluk çıkarıyorlar. Mütekabiliyet var mı diyorlar...

M. SEYFİ OKTAY (Devamla) - Devlete ilişkili olmayabilir. Oraya gidip... Yasaların el verdiği çerçevede...

BAŞKAN - Değerli arkadaşlarım, konu çok dağıldı; karşılıklı görüşmeye dönüldü.

Şimdi, burada, en aykırı teklif, böyle bir değişikliğin yapılmaması yolunda.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi, mevcut hükmün biraz daha esnek hâle getirilmesi, sürenin uzatılması konusunda da birbirine çok yakın iki teklif var; redaksiyon açısından bu iki teklif arasında fark var, aslında mahiyeti aynı. Müsaade ederseniz, ben onu birleştirerek sizlere arz edeyim.

Sayın Yılbaş ve Sayın Oktay'ın teklifleri; "araştırmasını iki ay içerisinde bitiremeyen komisyona" diyor, "araştırmasını üç ay içinde bitiremeyen" diyebiliriz.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - En çok üç ay...

BAŞKAN - En çok üç ay içerisinde bitiremeyen komisyona, onbeş günlük kesin bir süre verilir diyebiliriz.

Bir aylık diyebiliriz. Bir aylık kesin bir süre verilir; komisyon bu süre sonunda da raporunu veremediği takdirde, süre bitiminden itibaren, onbeş gün içinde konu üzerinde bir genel görüşme açılır. Şimdi, o onbeş günlük süre, komisyonun çalışmasıyla ilgili değil, o ayrıdır. Demek ki, komisyona biz dört aylık bir süre vermiş oluyoruz, bu da makul bir süredir. Çalışkan bir komisyon dört ayda, ortaya bir şeyler, ciddî çıkarabilir. O bakımdan, uygun görürseniz bu teklifi...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, bir konuya ilginizi çekmeyi arzu ediyorum müsaade ederseniz.

Komisyon görevini tamamlayamaz da, Meclisten ek süre alır, ek süreye rağmen de, tamamlayamazsa ne olacak; onbeş gün içinde genel görüşme açılacak o konuda. Bu tatbikatta şöyle bir yanlışlığa sevk edebilir komisyonları. Komisyon çalışmasını bitirip, raporunu Meclise takdim etse dahi, o rapor, Genel Kurulda görüşülür mü, görüşülmez mi; bu da işin bir başka yönü. Gelir, gündemde yerini alır; ama, aylarca, yıllarca o komisyonun raporu Genel Kurulda ele alınmaz, görüşülmez, milletvekillerine dağıtılmıştır, milletvekilleri okumuş, bilgi sahibi olmuşlardır; ama, Genel Kurulda, bu rapor, uzun uzun ele alınma imkânına sahip değildir; çünkü, gündemde belirli bir yere takılmıştır, görüşmeyebilir Meclisin çoğunluğu. Bu hükümle neyi getiriyoruz, komisyon görevini tamamlayamazsa, onbeş gün içinde genel görüşme mecburiyetini getiriyoruz. O zaman, komisyonlar şöyle bir yanlış yola sapabilir; nasıl olsa vereceğim rapor, Genel Kurulda görüşülme şansına sahip değil, ben rapor vermeyeyim, bu rapor onbeş gün içerisinde Genel Kurulda görüşülme şansına sahip olsun ve genel görüşme, bütün partilerin üzerinde belli süre söz alacağı, o konuyu tartışacağı bir görüşme olacak. Böyle bir yanlış uygulama, acaba tatbikatta olur mu; bir endişe olarak dile getiriyorum.

BAŞKAN - O zaman şöyle bir durum çıkıyor ortaya: Eğer çalışır, raporunuzu verirseniz, bu hakkı kaybediyorsunuz. Eğer çalışmaz raporunuzu vermezseniz, onbeş gün içinde Mecliste bu konuyu görüşmesini temin ediyorsunuz.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - İhmali mükafatlandırıyorsun...

BAŞKAN - Sayın Korkmazcan, buyurun.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, bu genel görüşmenin yapılması, şu manaya gelir: Komisyon görevini yapmamıştır. Bir komisyonun böyle bir şeyi göze alacağını, bir usul hükmünden yararlanmak için biz düşünmüyoruz. Aslolan, araştırma komisyonu raporlarının, böyle meçhul bir zamana bırakılması da değildir. Meclisimiz verimli çalışabilirse, denetim için, her gün, en az 1 saatlik süreyi de ayırdık, bu komisyon raporları görüşülebilecektir. Yani, komisyon üyelerine, biz görevimizi yapmadık, bu konuyu görüşün demek durumuna herhalde düşürmeyiz bundan sonra, Meclis daha verimli çalışır. İyi niyet esasına göre meseleye bakmamız lazım, konunun bitirilmesi yönünden bu onbeş günlük süre içinde görüşülecek hükmü var. Yani, konunun gündemden düşürülmesi için kurulacak, Türkiye Büyük Millet Meclisine niyabeten görev yapacak bir araştırma komisyonunun, kasten, bu konu ele alınsın diye görevini ihmal edeceğini biz düşünmüyoruz; eğer, öyle bir aktüel hâle getirme mecburiyeti varsa bir araştırma konusunu, gensoru verirler o konuda. Zaten, gensoru Anayasanın koyduğu süre içinde görüşülür; yani, gündeme getirme yolunu zaten bulur Meclis. Ben zannetmiyorum böyle bir hükmün gecikmeye sebep olacağını. Biz bunu, muhafaza edelim düşüncesindeyiz.

BAŞKAN - Bir şey sorabilir miyim değerli arkadaşımdan; geçen devrede, kaç tane araştırma önergesi bu şekilde görüşülmedi bitirildiği halde...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Rapor verilip de, Genel Kurulda görüşülmeyen...

BAŞKAN -...Mecliste görüşme imkânı olmadı?

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Şimdi, Danışma Kurulunda ele alındığı için bu görüşmeler, Danışma Kurulunda da her grubun temsilcisi var. Bunlar karşılıklı olarak görüşülüp, ele alınıyor; ama, sizin sorduğunuz soruyu tam cevaplayacak rakam yok elimizde.

BAŞKAN - Ben şundan endişe ederim Hasan Bey; şimdi, demin Sayın Esengün'ün değindiği husus, 40 tane araştırma önergesi verildi, üç ay süre verdik. Bu araştırma önergelerinin kaç tanesi Mecliste okundu şu ana kadar; aşağı yukarı 12 komisyon kuruldu. Demek ki, Meclis açıldığından itibaren 12 komisyon kuruldu; yani, 2-3 ay sonra bu komisyonların sayısı 40'ı bulacak. 40'ı bulduğunu kabul edelim, bu komisyonların raporlarını üç ay içerisinde verdiklerini veya vermediklerini kabul edelim. Netice itibariyle, aslolan, hem verilmiş olan komisyon raporlarının görüşülmesi hem verilmeyenlerin. Öyle zannediyorum ki, geçen dönemde, bu konuda benim endişem, Meclis gündeminin bu yolla tıkanmasıdır. Her hafta, mutlaka bir genel görüşme mecburiyetinde kalabilirsiniz; şu hüküm dolayısıyla, araştırma komisyonları

açısından, her hafta mutlaka bir genel görüşmeyi gündeme getirmek, gündemi tıkama riskine maruzsunuz gibime geliyor; çünkü, geçen dönemlerde, hatırlayınız, bu araştırma komisyonları, sürelerini uzatıyorlardı. Birçoğu da, süresi içerisinde cevaplandırılmadığı için, bu araştırmalar, faaliyetler kadük hâle geliyordu ve o şekilde yeni dönemle beraber, ortadan kalkıyordu, hukuken yeniden başlıyordu, prosedür böyle işliyordu. Sayın Emin Kul'un raporu tamamlanmış, araştırma komisyonları yeni dönemde de, yeni yasama döneminde de faaliyetlerinin devam ettirilmesine dair, yine 102 nci maddeye ilişkin bir teklifi var, onu da takdim tehir yaparak, bu maddeden sonra sizlere arz edeceğim. Birkaç cümleyle o konu üzerinde de duralım; çünkü, alt komisyonda benimsenmemiş olmakla beraber, Anayasa Komisyonunda konunun yeniden gözden geçirilmesi yolunda bir karar alınmıştı. Verilen önerge hem 102 nci madde hem de 103 üncü maddeyi ihtiva ettiği için, biz 103 üncü maddede ikisini beraber ele almak durumunda kaldık. Dolayısıyla, geçen dönemde, bu araştırma önergelerinin Meclis gündemine intikal etmemesi dolayısıyla, gündemde bir rahatlama sağladığı da bir gerçektir. Ama, tabiî, bizim gönlümüzde yatan, araştırma önergelerinin zamanında Meclise gelmesi ve Meclisin denetim fonksiyonunu tam olarak icra edebilmesidir. Fakat, burada, hem süreyi getirdik, uzatma imkânı kalmadı, üç ay içerisinde verecek; vermezse, otomatikman Meclis gündemine gelecek. O takdirde -bu 40'ın üzerinde, ki, bunun sayısı 100'e çıkabilir, artabilir- Meclis gündeminde, öyle zannederim ki, araştırma önergeleri konusu, daimi bir mahiyet arz edebilir. Yani, bu konu üzerinde de biraz düşünmek lazım diye düşünmekteyim.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Şimdi, Sayın Başkan, burada, Meclis Genel Kurulu, kendi iş yoğunluğuna göre, verilen önergeleri değerlendirecektir, içlerinden bazılarına, hakikaten görüşülebilecek, hakikaten rapor yapılabilecek olanlarına bir komisyon kurma yönüyle yaklaşacaktır, bir kısmını da, öngörüşmeler sonunda reddedecektir. Şu geçtiğimiz iki aylık süre, araştırma komisyonlarının kurulması yönünden, Meclis Genel Kurulunun en müsamahakâr olduğu dönemdir; çünkü, Meclisin gündeminde başka konu yoktu, bunları aldı, komisyonlar kurdu; ama, her zaman Meclis Genel Kurulu böyle davranmaz; iş yoğunluğu varsa, bunları, sadece öngörüşme çerçevesinde bilgi alacak ve komisyon kurulmasını reddedecektir. Böylece, bir iş dengesi kurulmuş olacaktır; yoksa, her araştırma önergesinin sonucunda bir komisyon kuruluyor olsa, zannediyorum, Meclisin başka zamanı kalmaz. Yani, o kendi içinde işlerken, seleksiyona uğrayacaktır diye düşünüyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Oktay.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Şimdi, efendim burada bir yanlışa düşüyoruz gibi geliyor bana. Şimdi, Komisyonu üç ay veya -kabul edilirse- dört ay çalıştıracaksınız ve komisyonun elde ettiği bazı bilgiler falan olacaktır elbette, noksan da olsa, bir şeyler yapmış olması lazım; yani, üç aylık, dört aylık süre, tümüyle boş geçmiş anlamında olmaz; yani, bir takım doneler,

birtakım bilgiler edinmiş olacak. Ama, öyle olabilir ki, araştırmak istediği daha birçok konuları araştırmamış olabilir; ama, hiç olmazsa araştırılmış bölümüyle, raporun gelmesi ve o rapor üzerinde konuşmak varken, biz, kalkıp o meseleyi bırakıyoruz, bir başka denetim yoluna gidiyoruz, genel görüşmeye dönüştürüyoruz, ortada bir veri yok. Genel görüşmeyle; yani, Meclis bilgilenmeden, bir genel görüşme yapıyoruz; bu son derece sakat bir şey gibi geldi bana. Yani, üç ay çalışacak, dört ay çalışacak, elbette bir takım şeylerle gelecek, diyecek ki, şu, şu, şu konuları araştırdım, şu konuda bilgi edindim; ama, şu konular daha araştırılamadı diye rapor gelecek. Rapor üzerinde Meclis o zaman bir görüşme yapabilecek.

BAŞKAN - O görüşmenin mahiyeti...

M. SEYFİ OKTAY (Devamla) - Edinilen bilgilerle bir rapor getirilmelidir. Yani, dört ayı geçmiş, belki daha araştırılacak noktalar var; ama, araştırılmış birtakım konular da olacak, dört ay yatacak değil komisyon. O halde, elde edilen bilgileri rapor hâline getirip, o konuşulmalıdır. Şu nedenle, şunu araştıramadım diyebilmelidir; ama, şimdi, biz, araştırma prosedürünü terk ediyoruz, komisyona herhangi bir şey yüklemiyoruz ve elde ettiği bilgileri dahi sunmasına imkân vermiyoruz; dönüyoruz, genel görüşme yapalım... Neyin genel görüşmesini yapacağız. Zaten, Meclis bilgilenmek için komisyon kurduğuna göre, bilgiye ihtiyacı var. Bilmeden neyin genel görüşmesini yapacak? O nedenle, kesinkes o kesin süre sonunda, mutlaka bir raporla gelmesinde fayda var. Dört aylık süreyi hiç saymayacaksınız, hiç çalışmamış kabul edeceksiniz ve Meclis araştırma müessesesini bırakacaksınız, bir genel görüşme müessesesiyle olayı kapatacaksınız; bu yanlış bir şey. Yani...

BAŞKAN - Yani, rapor hazırlayamadık; çünkü, yeterli araştırmayı yapamadık denirse...

M. SEYFİ OKTAY (Devamla) - Araştırdığı kadarıyla, elde ettiği bilgiler kadarıyla bir rapor getirilmeli, onun üzerinde tartışılmalıdır; genel görüşme yapacağız diye olmamalıdır. Hiç olmazsa, Meclis, hangi konularda, niçin bilgi edinilemediğini öğrenir, onun üzerine bir konuşma, görüşme yapılır; fakat, bütün bunları bırakılıp da, genel görüşmeye dönüştürmek olayı çok yanlış bir şey, anlamsız bir şey diye düşünüyorum.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan...

BAŞKAN - Buyurun Sayın Korkmazcan.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Oktay, Sayın Başkan, burada, iki görüşme yapılabilir; ya araştırma komisyonunun raporu vardır, o görüşülür, o bilgilere ulaşıp ulaşamadığı zaten raporlarda da yazılıyor. Bir araştırma komisyonu görevini tamamladığı zaman, bu alandaki tüm bilgileri ben araştırdım diye bağlamıyor sonucu; bulduklarını getiriyor, şuraların da araştırılması iyi olur tavsiyesini de icabında yazıyor; ama, ortada bir rapor var.

Rapor denilebilmesi için bir konunun, evvela komisyonda müzakere edilip, oylamayla karara bağlanması lazım. Komisyon bunu yapabilmişse, mesele yok; yapamamışsa, komisyonu bir ara rapor hazırlamaya veya yarım rapor hazırlamaya zorlayamayız, belki oylama yapamıyorlar, belki toplanamıyorlar; ama, buradaki genel görüşme, konu üzerinde bir genel görüşmedir; zaten, aşağı yukarı sizin dediğinizi komisyon orada söyleyecektir; yani, genel görüşmede, neden bu sonuca ulaşamadıklarını, neyin eksik kaldığını da söylemek durumundadırlar. Rapor olmadığına göre, bu görüşme, araştırma komisyonu raporunun görüşmesi değildir. Nedir, konu üzerinde genel görüşmedir, bizim de yazdığımız o zaten. O konu üzerinde; ama, tamamen başka bir genel görüşme açılmıyor.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - O zaman görüşme diyelim Hasan Bey...

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Olabilir.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Görüşme diyelim...

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Tamam, bir görüşme açılır konu üzerinde. Şimdi, bu görüşmenin sonunda, gerekirse, Genel Kurul, yeniden bir komisyon kuracak; o da var.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Sonuç itibariyle, dört aylık bir süreyi kullanmış olan bir komisyon ve hiçbir görev yapamadım, hiçbir çalışma yapamadım da dese, onu o şekliyle, o tarzıyla rapor hâline getirmelidir ve o rapor tartışılmalıdır. Siz, bu süreci bırakıp da, belli bir noktayı kesip de...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Görüşme diyelim efendim.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Rapor olmalıdır, rapor getirmelidir. Ben, hiçbir şeyi başarmadım diye rapor getirmelidir.

BAŞKAN - Şöyle bir cümle vardı Sayın Oktay; zannederim, ama, sizin konuşmalarınız zabıtlara geçtiği için, açıklamalarınız gayet yerinde oldu.

Diyor ki, bakınız: Araştırmasını iki ay içerisinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilir, biz bunu üçe çıkaralım istiyoruz, şimdi önerge olarak. Demek ki, dört aylık bir süre var; komisyon, bu süre sonunda da raporunu veremediği takdirde; yani, raporunu tamamlayamadığı takdirde...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Çalışmasını tamamlayamadığı takdirde, raporunu getirsin yine.

Çalışmasını tamamlayamadı; ama, o ana kadar yaptığı çalışmalarla ilgili raporunu getirmelidir. Yani, dört aylık süre veriyorsunuz... Yani, belli bilgilere ulaşamamış olsa bile, belli konularda bilgilenmiş olacaktır, araştırma yapmış olacaktır. Tümüyle, komisyonun yaptığı çalışmalardan elde edilecek bilgilerin büyük bir çoğunluğundan, Genel Kurul niye mahrum olsun, bir raporla gelinmeli, o rapor tartışılmalıdır. Yoksa bir genel görüşme deyince; o zaman,

bu araştırmanın kabul edilmiş olması, Meclisin bu konuda bilgisi yoktur, bilgilenmek istiyor anlamındadır; peki, bilgiye muhtaç olduğu bir durumda da genel görüşme yapılmasının ne anlamı var...

BAŞKAN - Aynı şeyleri söylüyorsunuz gibime geliyor...

Sayın Korkmazcan, esas itibariyle, sizin açıklamalarınızdan sonra, Sayın Oktay ile birleştiniz aslında. Yani, burada mühim olan rapor var mı, yok mu. Bu raporun muhtevası, düzeyi, tabiî, Genel Kurulda ayrıca incelenecektir. Rapor her soruya cevap verememiş olabilir, eksik de olabilir; fakat, netice itibariyle, şu veya bu şekilde bir incelemeye tabi olmuştur; neticede bir rapora bağlanmıştır ve Genel Kurulun huzuruna getirilmiştir ve o ahvalde, bu genel görüşme zaten yok. Burada "rapor veremediği takdirde" diyor. Rapor verilememesi hangi hallerde mümkün olabilir; tatbikatta, raporun verilemediği, komisyonun toplanamadığı, komisyonun, belli konularda, üzerinde anlaşma sağlayamadığı hususlar vardır. Komisyon, bir rapor yazmaya imkân bulamayabilir. Bunu, üyelerden bir kısmı kabul etmez; araştırmanın seyri itibariyle o görüşlere değer vermez veyahut başka görüşleri, zıt görüşleri...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - "Hazırlanan tutanak" diyelim; hiç olmazsa, durum şundan ibarettir diye, bir tutanak yapsın getirsinler.

BAŞKAN - Efendim, bu zaten var.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Konu üzerinde görüşülmesi, ne varsa, onun ortaya konulmasına vesile oluyor; ama, komisyonun...

BAŞKAN - Bakınız, şöyle denilebilir mi Hasan Bey: "Komisyon bu süre sonunda da raporunu veremediği takdirde, çalışmalarla ilgili olarak...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Sayın Başkan, niye rapor veremesin; yani...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - "Çalışmalarını tamamlayamadığı takdirde..." diyelim onun yerine...

BAŞKAN - Yok, biz, ikisini de gördük; hem çalışmalar tamamlanamadı hem oturup rapor yazılamadı.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Bazen, istifalar oluyor.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Raporu yazılmalıdır.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Şöyle yapabilir miyiz; şimdi, sanıyorum ki, rapor, bu çalışmanın tamamlandığının ifadesi yazılı belgedir. O bakımdan, rapor bulunması doğrudur; yani, çalışma orada somutlaşacaktır kanımca. O bakımdan "Komisyonun bu süre sonunda da raporunu veremediği takdirde, süre bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırmanın tamamlanamaması nedenleri ve o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde Genel Kurulda bir görüşme açılır. Ondan sonra, Genel Kurul bu görüşmeyi...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Olabilir.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - "Bu süre sonunda da raporunu veremediği takdirde, süre bitiminden itibaren 15 gün içerisinde, araştırmanın tamamlanamaması nedeniyle..."

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - "Rapor veremediği takdirde" değil de hocam "çalışmasını tamamlayamadığı takdirde" diyelim; o tarzda olsun; yani...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Tamamlamış olabilir de, vermeyebilir; tamamlayabilsin yani...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Rapor da dahil onun içerisine; yani, rapor çalışması da dahil.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - "Çalışmaları hakkında" daha iyi olur.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Onun için "Çalışmalarını tamamlayamadığı takdirde, süre bitiminden itibaren 15 gün içinde, araştırmanın tamamlanamaması nedeniyle -veya İçtüzükte sebep kelimesi geçiyorsa- o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde, Genel Kurulda bir görüşme açılır" diyelim.

(Karşılıklı konuşmalar)

BAŞKAN - O zaman, müsaadenizle, okuyayım:

"Araştırmasını üç ay içerisinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilir. Komisyon, bu süre sonunda da çalışmasını tamamlayamaması hâlinde...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - "tamamlayamadığı takdirde"

BAŞKAN - Öyle mi...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - "komisyonun" olacak "komisyon" yazılmış burada.

BAŞKAN - "...komisyonun bu süre sonunda da çalışmasını tamamlayamadığı takdirde, süre bitiminden itibaren 15 gün içinde, araştırmanın tamamlanamaması ve nedenleri üzerinde..."

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - "tamamlanamaması nedenleri"

BAŞKAN - "...araştırmanın tamamlanamaması..."

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - "...ve o ana kadar varılan sonuçları üzerinde..."

BAŞKAN - Şöyle oluyor: "...15 gün içerisinde araştırmanın tamamlanamaması nedenleri ve o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde, bir genel görüşme açılır."

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - "genel" yok; "görüşme açılır". Genel görüşme ayrıdır.

BAŞKAN - "Genel Kurul, bu görüşmeyle yetinebileceği gibi, yeni bir komisyon da kurabilir."

Bu hâliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Son cümle de kaldı değil mi Sayın Başkan; metindeki gibi...

BAŞKAN - Tabiî, tabiî, bu şekle dönüyor "Genel Kurul bu görüşmeyle yetinebileceği gibi, yeni bir komisyon da kurabilir."

Değerli arkadaşlarım, bu 103 üncü maddeyle ilgili olarak ve 102 nci maddenin sonuna bir paragraf ilavesine mütedair olarak, Sayın Emin Kul'un bir teklifi var; bu teklifi, 102 nci maddeden başlayarak okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Meclis araştırmasıyla ilgili 102 inci maddesine aşağıda yer verilen hüküm eklenmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim döneminin dolması veya seçimin yenilenmesi kararı verilmesi dolayısıyla, Genel Kurulun fiilî faaliyetine seçimler nedeniyle son verildiğinin kararlaştırıldığı tarihten önce Başkanlığa sunulan ve fakat, görüşülmeye açılmayan araştırma komisyonu raporları kadük sayılmaz ve yenilenen Meclis tarafından görüşülür.

BAŞKAN - Bu konu alt komisyonda ele alındı; İçtüzüğün 78 inci maddesinde tanzim edilmiş bulunan temel hükümlere uygun olmaması nedeniyle, yerinde görülmedi; bunu bilgilerinize sunmak istiyorum; çünkü, Meclisin kapanmasıyla beraber, tasarılar, teklifler, hepsi kadük sayılıyor; yeniden ele alınma faaliyetleri de, burada bir kesintiye uğramış oluyor. Alt komisyonda, bunun üzerinde uzun uzadıya tartıştık.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, şöyle bir düzenleme olmaz mı; tabiî, basılıp dağıtılması ve yeni dönemde üzerinde müzakere açılması yanlış. Yalnız, ben, sadece, şöyle dedim: Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim döneminin dolması veya seçimin yenilenmesi kararı verilmesi dolayısıyla seçim tarihinden önce Başkanlığa sunulan ve fakat görüşmeye açılmayan, araştırma komisyonu raporları, basılarak yeni dönem milletvekillerine dağıtılır. Farzımuhal, geçen dönemde, komisyon yıllarca çalışmış, görevini yapmış, raporunu yazmış, Meclis Başkanlığına takdim etmiş. Hiç olmazsa, o raporlardan, yeni dönem milletvekilleri bilgi sahibi olsun.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Alamıyor mu şimdi?..

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Alamıyor efendim. Şu anda, siz farzımuhal faili meçhul cinayetlerle ilgili raporu alamazsınız.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Niye; her zaman alırım.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Alamazsınız beyefendi; mal varlığıyla ilgili komisyon raporunu alamazsınız. Farzımuhal İSKİ yolsuzluklarıyla ilgili araştırma önergeleri -bildiklerimi, aklıma gelenleri söylüyorum- daha varsa buna benzer şeyler, onlar basılıp dağıtılmadığı için, şu anda, anormal bir gizlilik içerisinde; gerçekten alınamıyor. Ancak, Sayın Başkanın talimatı, emri üzerine bir milletvekili alabilir. Basılsın, dağıtılsın, alıp bilgi sahibi olalım.

Üzerinde müzakere açılmasın Sayın Başkan; ama, yani, bir önceki dönemin...

BAŞKAN - Efendim, bunu, ben, sizin yerinde bir temenniniz olarak -müsaade ederseniz- zabıtlara geçirdim. Bundan böyle, bu şekilde tamamlanmış araştırma komisyonu raporları, değerli üyeler tarafından arzu edildikleri takdirde, Başkanın emriyle kendilerine verilmesi hususu, Komisyonumuzun bir temennisidir; çünkü, gerçekten bir emek mahsulüdür, üzerinde çalışmalar yapılmıştır; üstelik, rapora bağlanmıştır. Bu bakımdan, bu raporlardan milletvekillerinin bilgi sahibi olmaları ve gerekirse, bunu, yeni bir araştırma önergesiyle Meclis huzuruna getirmelerine imkân verilmesi bakımından, elbette ki, bu temenniniz yerindedir.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Pratikte şu zorluk da var: Kanunlar Dairesi, basılmadığı için veremiyoruz der ve onda haklıdır. Farzımuhal 500 sayfalık bir rapor; 50 tane milletvekili istese, bilmem kaç bin tane fotokopi eder; çünkü, matbaaya gönderilip basılmamıştır. Bu basılma da, İçtüzüğün emredici bir hükmü.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, usulümüz; basılanları isteyen milletvekillerine veriyoruz ve ondan sonraki çalışmalara ışık tutuyor; ama, basılmamışsa, Başkanlık talimat verdiğinde, o da basılır ve dağıtılır.

BAŞKAN - Yani, otomatikman bunları basmayalım; talep üzerine -ben, bunları zapta geçiriyorum- bunların Başkanlıkça çoğaltılması hususunu, Komisyonumuz, bir temenni olarak benimsemiştir; haberleşme açısından fevkalade yerindedir.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - O zaman, ben, yarın, o üç tane raporun basılıp dağıtılması yolunda Başkanlığa müracaat edeceğim; bakalım ne olacak...

BAŞKAN - Bu konuyu bu şekilde geçiyoruz. 103 üncü maddeye ilişkin olarak, 103 üncü maddenin üçüncü fıkrasına bir ilave vardı; bunu da, bizim alt komisyonumuz, kanun gereği olduğu için, bu gibi hususların İçtüzükte tedvin edilmesini, hukuk yapma tekniği bakımından uygun olmaması itibariyle, ayrı bir kanun mevzuu olacağını düşündü ve uygun görmedi.

2/176'da Sayın Esengün'ün bir önerisi var:

104 üncü maddenin birinci fıkrasına aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

Bakanlar Kurulunun listesinin sunulduğu gün ile özel gündemin kabul edildiği gün, hükümet programı okunamaz.

Sayın Esengün'ün önerisi ve bunu da, alt komisyon benimsemedi.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Kanun teklifi olarak verdiğimiz...

BAŞKAN - Evet, bu konuda, Sayın Esengün...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Efendim, ben, Komisyonun takdirlerine arz ediyorum. Nasıl olsa, bizim savunduklarımız kabul edilmedi; bunda sükût edelim; belki, kabul edilir.

BAŞKAN - Sayın Sav'ın, 105 inci maddeye ilişkin olarak bir teklifi var.

Buyurun Sayın Sav.

ATİLA SAV (Hatay) - 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesi, Anayasa hükmüne aykırılık ifade ediyor ve burada bulunması da şaşırtıcı oluyor. Gerçi, Anayasanın geçici 6 ncı maddesi uyarınca, esasen, bu maddenin uygulanmaması gerekiyor; ama, uygulandı...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Evet, maalesef...

ATİLA SAV (Hatay) - ...ve bu bir karışıklığa da yol açtı; onun için, bunu buradan çıkarmak doğru olacaktır.

Son fıkra şöyle: "Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra güvenoylamasına başvurulur. Güvenoylaması açık oyla, genel hükümlere göre yapılır." Burada bitecek.

"Açık oyla ve genel hükümlere göre yapılır"ın anlamı, Anayasanın 96 ncı maddesinde gösterilen tam sayılar ve oranlar dikkate alınır. "Anayasada başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tam sayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir; ancak, karar yeter sayısı, hiçbir şekilde, üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz" diyor.

Bildiğiniz gibi, son güvenoylamasında, katılan üyelerin yarısından fazlası aynı doğrultuda oy kullanmadığı halde, güvenoyu verenlerin sayısı, ret oyu verenlerden daha çok olduğu için, güvenoyu verilmiş gibi işlem yapıldı. Bu maddenin kaldırılması, bu tür yanlışlıkları ortadan kaldırır. Aslında, bence, dediğim gibi, Anayasanın geçici 6 ncı maddesi uyarınca zaten kalktı; kaldırılsın açıkça.

Benim teklifim bu efendim.

BAŞKAN - Sayın Korkmazcan, bu konuda bir açıklamanız olabilir mi.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - İsterseniz, ben önce konuşayım; Sayın Korkmazcan Meclisin görüşünü daha sonra açıklasın.

BAŞKAN - Peki, önce, Sayın İyimaya bir açıklama yapmak istiyor; buyurun.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli arkadaşlarım, bu kuralın tarihî gelişimini kısaca izah edeyim. Esasen, Anayasamızın 96 ncı maddesi, aynı prensipler içerisinde -oranlar değişik- 1961 Anayasasının 86 ncı maddesinde de "katılanların salt çoğunluğu" ibaresi var ve böyle bir tartışma Fransa'da yapıldı gereksiz konuya referansta bulunmayayım; ama, 1964 yılında, Üçüncü İnönü Hükümeti döneminde, bu madde, tartışmaya, gündeme getirildi. Burada, basit çoğunluk mudur, salt çoğunluk mudur tartışmasına gidildi; bir bilim heyetinden rapor alındı ve bu tartışmalar üzerinde, meselenin açıklık kazanması için, 1973 yılında yapılan İçtüzüğe, Anayasanın 86 ncı maddesine açıklık getirmek için, güvenoyu alanların; yani "evet" diyenlerin "hayır" diyenlerden fazla olması ilkesi, o nedenle konuldu. Vakıa, 1964 yılında kuralın uygulanması sırasında tartışmaya o şekilde geldik. Bu, Anayasanın açık hükmü buluna buluna, açık hüküm mevcut olduğu halde, 105 inci madde, oybirliğiyle Parlamentodan geçti, basit çoğunluk benimsedi; yani, kuralın tarihî gelişimi içerisinde, Parlamentonun kararının ve Parlamentonun İçtüzük düzenleme iradesinin bu yönde olduğunu söyleyeyim.

Bundan başka, bu konu, anayasa yargısında da tartışıldı. 1972 yılında, Anayasa Mahkemesinde, 86 ncı madde sebebiyle, konu, bir dava konusu kılındı. Orada, Anayasa Mahkemesi, açıkça -Anayasa Mahkemesinin Kararlar Dergisini arkadaşlarımın sağlıklı inceleme yapabilmeleri için veriyorum- Anayasa Mahkemesinin Kararlar Dergisinin 10 uncu sayısının 94 üncü sayfasında var: Anayasa Mahkemesinin kararı, 3.2.1972 tarih 52/1 E/K sayılı Kararı; burada, Anayasa Mahkemesince -Sayın Orhan Aldıkaçtı'nın yorumu da o- şöyle yorumlanıyor: Toplantı yeter sayısına isabet eden salt çoğunluk. Şu anda 96 ncı maddede, üçte bir; üçte birin salt çoğunluğu. Üçte birin yukarısındaki, üçte birden daha fazla katılanların salt çoğunluğunu düzenlemiyor Anayasa Mahkemesinin yorumu.

Bir de, bu lafız içerisinde, tabiî, 1961 Anayasasında da, 1982 Anayasasında da, gerçekten, bir anlam zaafı var; bunu, kabul etmek lazım. Anlam zaafının olduğu hallerde, biz, lafzî yoruma bağlı kalamayız; o zaman kanunun ruhuna veya Anayasanın ruhuna girmek lazım. Bizim Anayasamız ve hatta temsilî sistemlerde bütün Anayasalar veya temsilî sistem anlayışları, hükümetlerin düşürülmesinin zor bir nisaba, kurulmasının ise kolay bir nisaba bağlı tutulması yönündedir. Bizde de, zaten, gensoruda ve görev sırasında Başbakanın güven isteminde, düşürmede zorluk; kurulmada, işte, 96 ncı madde sebebiyle bir anlam zaafı var; ama, temsilî rejimlerdeki bu felsefe sebebiyle de, böyle bir yoruma gidilmemesi gerekir.

Daha başka bir argüman da, çekinser iradenin... Bir defa şudur: Karar veya kolektif hukukun temel ilkesi, karar iradesini doğru analiz edip... Karar iradesi nedir; ben, o karara ya katılıyorumdur; yani, evet diyorumdur veya reddediyorumdur. Eğer, benim iradem o karara teveccüh etmiyorsa, kabul veya ret yönünde değilse, o şekilde bir iradeyi; yani, çekinseri, katılanın veya katılmayanın yanına koymak mümkün değil. Gelişmeler bundan ibaret, benim bilgilerim de bundan ibaret.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Korkmazcan.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Değerli arkadaşlarım, bu konu, aktüel bir tartışmanın da konusu; ancak, bu tartışma çıkmadan önce, 1973 yılından beri uygulanmakta olan İçtüzüğün 105 inci maddesi ve bu 105 inci maddeye dayanak teşkil eden Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin 137 nci maddesi, hiç de, böyle tartışma konusu olmamıştı. Eğer, tartışma konusu olsaydı, Sayın Sav'ın önerisi gibi bir teklif 1973 yılında ortaya çıkardı, 1982 Anayasasının yürürlüğe girişinden sonra ortaya çıkardı ve en son, Partilerarası Komisyon olarak, 1973'ten beri yapılan en kapsamlı anayasa değişikliğini yapıyoruz diye iddia ile ortaya çıkan Komisyonumuza böyle bir teklif gelirdi; gelmemiştir şu ana kadar; çünkü, böyle bir tartışma yoktu.

Tartışma ise, bizim tespitlerimize göre, sağlam dayanaklardan yoksundur. Şimdi, tartışmanın özünde şu var: 1982 yılında bir anayasa değişikliği oldu; Anayasada, bir 96 ncı madde düzenlendi. Aynı zamanda, bu düzenlemeye paralel olarak, Anayasada, geçici 6 ncı madde düzenlendi; netice itibariyle, 96 ncı maddenin yeni getirdiği durum, geçici 6 ncı maddeyle müeyyideye bağlandı ve İçtüzüğün 105 inci maddesini yürürlükten kaldırdı; iddia budur; ama, gerçek bu değildir; çünkü, bugün, sanki, 1982'de ortaya çıkmış gibi, aynı konuyu düzenleyen Anayasa maddesi, 1961 Anayasasında da var ve numarası 86.

Bir başka paralelliği ifade edeyim: Bugün, Anayasanın nasıl bir geçici 6 ncı maddesi varsa, 1961 Anayasasının da geçici 3 üncü maddesi var; yani, 1961'de, anayasa değişikliği olduğunda, 86 ncı madde düzenlendiğinde, yürürlükte olan Dahilî Nizamnameye hayat vermek için, bir geçici 3 üncü madde getirilmiş. 1973'te, bu uygulamalar, Dahilî Nizamnameden koparılarak, Millet Meclisi İçtüzüğüne ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğüne belli oranlarda yansımış; yani, Dahilî Nizamnamenin 137 nci maddesi, yeni bir iradeyle, iki kanaldan, İçtüzük hukukumuzda devam ettirilmiş. Sadece 1961 Anayasasının geçici 3 üncü maddesi ile değil, onun dışında da, doğrudan doğruya İçtüzük hükmü koyma amacıyla, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünde bir uygulama alanı bulmuş, Millet Meclisi İçtüzüğünün de 105 inci maddesi düzenlenmiş.

Şimdi, 86 ncı maddeyi ve geçici 3 üncü maddeyi, 82 Anayasasının 96 ncı maddesini ve geçici 6 ncı maddesini yan yana koyarsanız, kelimeler dahil, hiçbir fark olmadığını göreceksiniz; yani, şu anda uygulanmakta olan 105 inci

madde, bizim İçtüzük hukukumuzla kökü çok eskilere dayanan bir anlayışın bugünkü şeklidir; ondan ibarettir; anayasalar tarafından, bugüne kadar da taşınmıştır. Biz, bunu, böyle anlıyoruz.

82 Anayasasında bir tek değişiklik var; daha önce, Meclis toplantı yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğuydu; bunu, üçte bire indirmişler. Karar yeter sayısı da, yine, salt çoğunluk idi, burada, dörtte bire indirilmiştir; yani, tam aksine, bırakın hükümetin güvenoyu alması konusunu, herhangi bir konuda karar alırken, Meclisin eski katı hükümlerinde bir yumuşama vardır; yani, İcraya daha da kolaylık sağlayan bir düzenleme vardır; 82 Anayasasındaki değişiklik bundan ibarettir. Yoksa, 105 inci maddeyi kaldırıcı yönde bir husus yok; çünkü, 105 inci madde, 1973'te, Millet Meclisinde İçtüzük olarak kabul edilirken, bugünkü, 96 ncı madde zaten Anayasada vardı; aynen vardı, kelimeleriyle vardı. Bugünkü geçici 6 ncı madde de, aynen vardı. Bunları bile bile, Meclis, İçtüzük yaparken, iradesini o doğrultuda kullanmıştır. Bu da, işin pratiğinden gelmektedir; Meclisi kararsız bırakmamak amacıyla düzenlenmiştir, açıklığa kavuşturulmuştur.

Ayrıca, bunun, 105 inci maddenin mantığını, Anayasanın kendi içerisinde bulmak da mümkündür. Anayasada, güvenoylaması diye bir müessese var. Güvenoylaması müessesesi üç yerde geçiyor:

1. Yeni bir hükümet kurulduğu zaman; 110 uncu madde,
2. Gensoru hâlinde; 99 uncu madde,
3. Görevdeyken hükümetin güven istemesi hâlinde.

Bu üç oylamanın da her biri, güven istemi şeklinde değerlendirilebilir. Hükümet tarafından istenilirse güven istemidir; gensoruda, milletvekilleri tarafından gerekçeli önergelerle istenilirse, hükümetin güvenoyuna başvurması talebidir. Bu üç halden ikisini, Anayasa, kabul veya ret konusunda bir oy çoğunluğuna bağlamış. Eski meclisimizde 226 oy; bugün 276 oy; yani, üye tam sayısının salt çoğunluğuna bağlamış. Aslında, 110 uncu maddenin bilerek düzenlemediği bu hususu doldurmaya kalkışırsak, İçtüzükle dolduramayız. Bence, hükümet göreve başlarken güvenoyu almış mıdır, almamış mıdır; güvenoyunun hükümet göreve başlarkenki mahiyeti nedir tartışmasına girersek; bir anayasa tartışmasına girersek, o zaman, şöyle bir durumla karşılaşabiliriz: Güvenoylaması, mademki Anayasanın iki durumunda bir mevsuf çoğunluğa bağlanmıştır, kurulan hükümetin de güvensizlik oyu aldığını iddia edebilmek için, yine, üye tam sayısının salt çoğunluğu verilmesi gerekir gibi bir hüküm düzenlemek lazım. Bunu da, Anayasa, kendisi düzenlememiş; bilerek açık bırakmış orayı ve başka bir çözüm yolunu, elbette, İçtüzüğe bırakmış; çünkü, Meclis çalışmaları yönünden Anayasa ile İçtüzük birbirine paraleldir; Anayasa "Meclis, çalışmalarını, Anayasaya uygun olarak ve kendi düzenlediği İçtüzükle yürütür" diyor. İçtüzük hükümleri de, çalışmalar itibariyle Meclisin temel

kurallarıdır. Bu kurallar itibariyle, 110 uncu madde bir boşluk bırakmıştır. Şimdi, bu boşluğu İçtüzükle dolduramayız. Bilerek bu boşluk bırakılmıştır. Neyi bilerek; 105 inci maddeyi bilerek, o konuda daha önce verilmiş olan Anayasa Komisyonu raporlarını bilerek, Anayasa Komisyonundaki tartışmalar çerçevesinde Kurucu Meclisin Anayasa Komisyonu Başkanının Kurucu Meclis Genel Kurulundaki beyanları bilerek düzenlenmiştir. Netice itibariyle, 105 inci maddeyi değiştirdiğiniz zaman, ancak, 111 ve 99 uncu maddeye paralel değişiklik yapabilme imkânınız olur; bu da, Anayasa değişikliği gerektirir. Aksi halde, biz, 96 ncı maddede, sanki yeni bir düzenleme yapılmış gibi, Anayasanın geçici 6 ncı maddesi, sanki, 1961'de yokmuş gibi bir arayışa gireriz ki, o takdirde, vaktiyle Dahilî Nizamnamede çekinser oylara verilmiş olan mahiyeti sürdürmekten mahrum kalırız. O zaman, bu konu, Parlamentonun işleyişiyle ilgili birtakım çıkmazları getirir, pratikte işlemeyecek hâle gelir; yani, öyle durumlar olabilir ki, çekinser oylar, karar yeter sayısını aşmamak kaydıyla, diğer oylardan fazla gibi bir duruma çıkabilir ve Meclis, karar alamaz duruma döner; yani, sürekli oylamalar yapmak gibi bir durumla karşılaşabilir.

Geçmiş dönemde, Millet Meclisi Başkanı ve Cumhurbaşkanı seçiminde buna benzer durumlar, sürekli tekrarlar oluyordu. Onları da aşmak için, 1982 Anayasası, belli turlardan sonra yapılacak işlemleri basitleştirmiş ve mutlaka sonuca varma yönünde hükümler koymuştur; yani, meclislerin görevi, bir hususta karara varmaktır. İçtüzüklerin görevi de, meclislerin karara varmasını açık ve net hâle getirmekten ibarettir. 105 inci madde bu açıklığı getirmiş bulunmaktadır. Ne bugünkü uygulamada ne de 1961'den bu yana yapılan uygulamada bir tereddüt vardır. Hatta, 1961 öncesi, Dahilî Nizamnamenin yürürlükte olduğu dönemde yapılan uygulamalarla ilgili herhangi bir tereddüt yoktur. Dahilî Nizamnamede çekinser oylarla ilgili yapılmış düzenleme, her iki Mecliste (Cumhuriyet Senatosunda ve Millet Meclisinde) İçtüzük görüşmeleri yapılırken, komisyonlarda değerlendirilmiş ve o hükümlerin bugünkü 105 inci madde ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 108 inci maddesiyle hayat bulabildiği görülmüş ve düzenleme böyle yapılmıştır; onun için, bu konuda herhangi bir yeni düzenlemeye hem ihtiyaç yoktur hem de düzenleme yapılırsa, Anayasa önünde yeni düzenleme tartışılır hâle gelecektir.

Teşekkür ederim.

ATİLA SAV (Hatay) - 105 inci maddenin son fıkrası "Karar genel hükümlere göre verilir" diyor. Genel hüküm nedir; Anayasanın bu konudaki ilgili hükmüdür. 96 ncı madde ya da 110 uncu madde; yani, 105 inci maddenin son fıkrasının, son cümlesinin kaldırılması Anayasayla ilgili bir değişiklik yapmak değil, tam tersine, Anayasa hükmünü hâkim kılmaktır. Yalnız, benim, yine kişisel kanaatim "güvenoyu verenlerin sayısı güvensizlik oyu verenlerin sayısından fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur" deyimi veya düzenlemesi, Anayasaya tam anlamıyla uygun değil; çünkü, 96 ncı maddeye göre, bir kararın oluşması için, pozitif oylamaya katılanların yarısından

fazlasının o görüşün etrafında birleşmesi lazım. Eğer, bir görüş, oylamaya katılanların yarısından fazlasını çevresinde toplayamıyorsa o görüş oluşmamış sayılıyor; yani, böyle bir karar çıkmıyor Meclisten. Bu durumu doğuran neden, çekinserliğin çokluğudur. Yani, normal olarak bu kadar çok sayıda çekinser oy olmadığı için, katılanların belli bir çoğunluğu kabul, belli bir çoğunluğu da ret oyu veriyor, bakılıyor, ret oyları kabullerden fazlaysa reddedilmiş, kabul oyları daha fazlaysa kabul edilmiş sayılıyor; ama, kabul oyları veya ret oyları her ikisi de katılanların çoğunluğunu sağlayacak kadar değilse, o zaman karar oluşmuyor demektir. Oylama yapmak gerekir veya gelen şeyi geriye çevirmektir bu. Bu itibarla, ben, Sayın Başkanın söylediklerine katılamıyorum. Anayasanın hükmü son derece açık, hiç tereddüte yer vermeyecek kadar açık.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Anayasa Mahkemesinin yorumuna ne diyorsunuz Atila Bey?

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Müsaade ederseniz, Atila Bey'e soracağım, bir güvenoylaması iki defa yapılabilir mi? Yani, bir hükümet göreve başladı, görüşmeler yapıldı, programını sundu, ondan sonra oylamaya geçildi. Bu oylama, efendim, bir gensoru oylaması veya bir hükümetin görevdeyken güven istemiyle ilgili görüşmeler ve arkasından yapılan oylama tekrarlanamaz, bir defada ya reddedilir ya kabul edilir.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Korkmazcan, çok kritik bir konu değil. Meclisin ara verme kararı sunuldu, oylamaya katılanların sayısı 500 oldu, 276 kişinin kabul demesi lazım ki, ara verme istemi kabul edilmiş olsun. 276 kişi kabul etmiyor, 500 oy sayılıyor, 270 tane kabul, 250 tane ret oyu çıkıyor yahut 220 tane ret oyu çıkıyor, 10 kişi de çekinser oy vermiş oluyor veya iptal oyu çıkıyor, olabilir, yanlış oy atmıştır, iptal edilmiştir oyu. Karar oluştu mu, ret oyları kabul oylarından az diye kabul edilmiş sayılır mı bu karar; karar oluşmuyor, yeter sayı yok çünkü, benim arz etmek istediğim bu.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Tamam efendim.

ATİLA SAV (Hatay) - Bunu diğer konulara da bir kanunun çıkışına da uygulayabiliriz, hükümetin güvenoyu almasına da uygulayabiliriz, olağanüstü hâlin uzatılması ya da sıkıyönetim ilanı kararının onanmasına da uygulayabiliriz. 96 ncı maddenin istekleri belli, diyor ki; Meclisin iradesinin bir kararın etrafında oluşması için, oylamaya katılanların çoğunluğunun bir görüşte birleşmesi lazım. Ret de olabilir, kabul de olabilir.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, karşılıklı konuşmuş olmamak için ifade edeyim; Meclisin belli bir çoğunlukla karar almasını icap ettiren Anayasa hükümleri var, bunlar, gensoru veya görev başındaki hükümetin güven istemi, 111 ve 99. Buralarda, o sayı bulunmadığı takdirde istem reddedilmiş olur.

ATİLA SAV (Hatay) - Bu değil konumuz.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Ama bir karar oluşuyor. Karar oluşmuyor diyemezsiniz. Herhalükarda, bu hallerde mutlaka karar oluşur. Karar oluşmuyor dememiz mümkün değil. İki defa oylanamaz çünkü bu husus, bir hükümetin güven istemi bugün karar oluşmadı, yarın sabaha kadar çalışıp milletvekillerini ikna edecek...

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Korkmazcan 96 ncı madde, Meclisin olağan çalışmasındaki karar.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, ben misal olarak bunları söyledim. 99'da ve 111'de karar oluşuyor, şöyle veya böyle. 226'yı bulmuşsa, bugün 276'yı bulmuşsa güvensizlik verilmiş, kabul ediliyor, hükümet düşüyor. Bir eksiği kalırsa "efendim karar oluşmadı" diyemiyor hükümet. Netice itibariyle, güven devam ediyor veya iddia sahipleri "karar oluşmadı" diyemiyorlar. 96'ya göre de kararın oluşmamasının bir tek şartı var, karar yeter sayısının bulunmaması hâli. Onun dışında 96'ya göre yapılan her oylamada mutlaka karar oluşuyor. Ya ret oyları çoğunluktadır reddedilir, talep reddedilmiş olur, kabul varsa talep veya öneri kabul edilmiş olur. Bunun ortasında kalmak diye bir husus söz konusu değil. Karar yeter sayısı sağlanamadığı takdirde ancak karar oluşmuyor. Bunun sınırını da 96 ncı madde koymuş, dörtte birin bir fazlası ile karar alınmaktadır. Eskiden, bu, bildiğiniz gibi yine salt çoğunluktu; yani, 1982 Anayasasından önce, 1961 Anayasasının 86 ncı maddesine göre salt çoğunluk ile karar alınıyor, o zaman da bu 105 inci madde vardı ve böyle anlaşılıyordu yine. Yani, çekinserlerin belli bir sayıya ulaşmış olması, öyle beş-on sayı değil, çok fazlalığa da ulaşması bir noktada etki edebilir, karar yeter sayısı oluşmayabilir. Ret veya kabul noktasında karar yeter sayısı oluşmayabilir, o zaman da durum şudur, hükümet güvenoyu alamamış olur. Yani, güvenoylamasını tekrarlamak mümkün değil. Eğer, bu oylamada, çekinser oylardan dolayı, ret veya kabul doğrultusunda karar yeter sayısı oluşmasaydı hükümet güvenoyu alamamış olurdu. Onun için 96 ncı madde bir şeyi bağlarken bir imkânsızlık getirmiyor karşımıza. Zaten, 110 uncu maddenin hükümet kuruluşunda 111 ve 99'daki mevsuf çoğunlukları aramamasının sebebi, bu konudaki düzenlemeyi İçtüzüğe bırakmasıdır. İçtüzüğe de bırakmış, vaktiyle eskiden beri gelen bugünkü 105 inci madde Dahili Nizamnamenin 137 nci maddesi oluşmuş, bütün Meclis müzakerelerinde de görüşler hep böyle ifade edilmiş. Sayın Cevdet Akçalı'nın görüşü de bu doğrultuda, Sayın Muammer Yazır Bey'in görüşü de bu doğrultuda. Yani, bizim Anayasamız, nasıl 14 üncü ve 24 üncü maddelerinde, Türk Ceza Kanununun 141, 142, 163 üncü maddesini alıp Anayasa maddesi hâline getirdiyse, bir bakıma hem 1961 Anayasası hem 1982 Anayasası İçtüzük hükümlerini Anayasa hükmü hâline getirmiştir. Bunların temel dayanakları İçtüzük hukukumuzda mevcuttur.

ATİLA SAV (Hatay) - İçtüzüğe göre Anayasa düzenlenmesini benim aklım almıyor.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Öyle oldu maalesef. Hayır efendim, yerleşik müesseseye...

ATİLA SAV (Hatay) - Normal hiyerarşide İçtüzük Anayasaya...

BAŞKAN - Anayasa İçtüzüğe uyuyor.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Şu manada söylüyorum, tarihî gelişim itibariyle söylüyorum. Elbette, Anayasa, peki 14 üncü madde nereden çıkmıştır? Anayasanın 24 üncü maddesi nereden çıkmıştır? Vaktiyle yürürlükte olan Türk Ceza Kanunu hükümleri Anayasaya alınmıştır. Anayasa statüsüne terfi ettirilmiştir. Burada da elbette, İçtüzüğe göre olmuştur derken tatbikattaki kolaylık dolayısıyla yerleşik bir müessese olduğu için Anayasaya aktarılmıştır anlamında söylüyorum. Hiyerarşiyi tersine çevirmiş olmuyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Oğuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhterem Başkanım, değerli arkadaşlarım; gerek Atila Bey'in verdiği bilgilerden gerekse Ahmet Bey kardeşimizin ifadelerinde ve Hasan Bey kardeşimizin de yine ifade ettikleri tamamlayıcı bilgilerden de şu anlaşılıyor ki; yani, Anayasada 96 ncı madde olsa dahi, İçtüzük 105 inci madde Anayasaya hâkimdir, onu Anayasanın üstünde anlamamız ve İçtüzük hükümlerini Anayasaya tercih etmemiz gibi bir netice ortaya çıkıyor ki, bu, beni bağışlasınlar, abesle iştigal etmektir. Anayasanın 96 ncı maddesindeki sarih hükme ve geçici 6 ncı maddeye göre, sarih bir şekilde açık bir şekilde Anayasa bu konuların nasıl yapılacağını ve neticenin de ne olacağını tayin ve tespit etmiştir. Geçici 6 ncı maddede de 105 inci maddenin durumunu tespit etmiştir. Bunun hakkında hüküm getirmiştir, sarih hüküm getirmiştir. Bu durum muvacehesinde, Anayasanın aslında İçtüzüğü tatbik etmek veya onu öne geçirmek mümkün değil. Bunu bir hukuk mantığı içerisinde anlamak mümkün değil. Onun için, bence, yaptığımız bu tartışma sadece şahsî fikirleridir arkadaşlarımızın. Burada Anayasa Komisyonu bir ihtisas komisyonudur ve 96 ncı madde muvacehesinde Atila Bey'in teklifi gayet yerinde ve açıktır. Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim. Tabiî bu komisyon kararı ehemmiyetlidir. Sadece güvenoylaması hadisesi değil, burada tartışılan husus, çekinser oyların hukukî mahiyetidir. Bir Anayasal hükümler içerisinde, çerçevesinde bütün bir Cumhuriyet döneminde, belli kesitlerdeki yasama faaliyetlerinin irdelenmesi gibi bir durum söz konusudur burada. Çünkü, sadece, güvenoylamasında değil, birçok yasanın çıkmasında çekinser oylar kullanılmıştır ve bu oyların hukukî mahiyeti, bugün yapmış bulunduğumuz tartışmalar beyanında bu hadiseye bir açıklık getirme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu fevkalade mühimdir. O bakımdan, bu tartışmayı akademik seviyede hazırlıklı olan arkadaşlarımızın yaptığı açıklamalar olarak çok değerli buluyorum ve bize, bundan sonraki çalışmalarımızda da ışık tutacak mahiyette görmekteyim. Gerçekten, İçtüzük ve

Anayasa arasında bir farklılık varsa, bunun giderilmesi de elbette ki, komisyonumuzun bir görevi olarak gayretle telakki edilmesi gerekir veyahut bu konuda farklı yorumlara müsait değişik düzenlemeler varsa, Anayasayla İçtüzüğün paralelliğini temin etmek açısından, yine bizim yapmamız gereken bir düzenleme olarak mütalaa etmek gerekmektedir. Öyle zannediyorum ki, Anayasa Mahkemesinin daha önce de bu gibi konular hakkında vermiş bulunduğu birçok mütalaası var. Biz de bu hakkı Sayın Dülgerler'den rica edebilir miyiz, bu konuda Anayasa Mahkemesi daha evvel yapılan oylamalar münasebetiyle bu konular hakkında ne gibi mütalaalar serdetmiştir?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Sayın Başkanım, elimizde bulunan Anayasa Komisyonunun bir mütalaa özetiyle, son 1982 Anayasasında Anayasa Komisyonu Başkanının ve sözcüsünün beyanları ve İçtüzüğün 105 inci maddesinin yapımında çekinser oyların mahiyeti konusundaki beyanlar, tespitlerimiz bunlar. Bunun dışında başka bir tespitimiz yok,

BAŞKAN - Yani, çekinser oyların mahiyetini ne şekilde mütalaa ediyorsunuz?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Çekinser oylar, peşinen ret veya kabul yönünde, hangi taraf çoğunluktaysa oraya katılıyoruz diye ifadeler kullanılmış. Sayın Aldıkaçtı'nın ifadeleri var, kurucu Mecliste komisyon sözcüsünün de ifadesi var, bir de İçtüzük yapılırken Sayın Akçalı'nın ifadesine müracaat ediliyor. Soru üzerine beyanları var, tespitlerimiz bunlar.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Efendim, Anayasa Mahkemesinin bizzat 1972 yılında kararı var, Atila Bey'le geçen gün beraber okuduk onu. Açıkça, Anayasanın gerek 86 ncı maddesini ki, anolojik olarak 96 ncı maddesini karar yeter sayısı; yani, salt çoğunluk ibaresini, toplantı nisabına yansıyan salt çoğunluk olarak anlıyorum. Sayın Orhan Aldıkaçtı'nın da anlatmak zor; fakat, burada varacağımız gai yorumdur, bir anlam zafı olabilir. Soruyorum, şimdi 150 kişi evet dedi, güvenoyu verdi, diğerleri çekinser iradede bulundu, hiç reddetmedi, ne olacak? Hükümetsiz mi kalacak bu ülke? Reddedilmiş mi olacak? Yani, ne hayır ne evet diyenler reddetmiş mi olacaklar? Hiç kimse ki, bizim hocanın meşhur bir sözü var, Allah nur içinde yatırsın, Allah rahmet eylesin, çekinserlik için istinkaf için ne ehliyetsizliktir, ne evet, ne hayır diyen zevatın o cemiyette işi yoktur demiş, aslında, bugün şunun üzerinde durmak lazım, gerçekten; yani, bir şeye katılmayan, hiçbir şeye katılmayan kişinin katılıyormuş gibi, yoksa, mağduma bir iradeyi izafe etmek mümkün mü? Onun iradesine hayır diyoruz veya evet diyeceğiz. Bu gibi durumlarda, bir Anayasanın ruhu temsili, bizim temsili sistemlerde hükümet zor düşürülür, kolay kurulur. Pratik bir olay önümüze geldi, 150 kişi evet dedi, güvenoyu verdi, diğerleri de çekinser dedi, ret mi edilmiş olacak?

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Kabul manasına da gelir mi?

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Gelmez efendim, ama evet diyenler fazla.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Kabul veya ret manasına geleceğiz de, çekinser müessesesi nereden çıkıyor, onun yok olması lazım.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Efendim, aslında sistem olarak Ombudsman galiba, Fransız Anayasası tartışılıyor. Bugün, Anayasa, Fransa'da 1948 yılında -ben tarihine girmedim- problem oldu ve çekinserleri katmadılar. Olmaz, çekinser madde hukukuna aykırıdır.

UĞUR AKSÖZ (Adana) - Anayasa Mahkemesinin bu konuda verdiği iki-üç tane karar var, hepsi karar, toplantı yeter sayısıyla ilgili; yani, toplantı yeter sayısı olmadığı halde oylama yapılmış.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Bununla doğrudan alakalı değil.

UĞUR AKSÖZ (Adana) - 84 kişi oylamaya katılmış, ivedilikle karar verildi demişler. 84 kişi, o tarihte, üye tamsayısının yarısından çok az olduğu için; yani, orada toplantının kalması durması gerekir; çünkü, görüşme için yeterli sayı yok deniliyor. Sanıyorum, üç karar da böyle ve onun dışında da Anayasa Mahkemesi çekinserler şu tarafa ya da bu tarafa kaydırılır diye bir hüküm yok. Anayasanın hükmü de son derece açık geliyor bana. Katılanların tamsayısı, salt çoğunluğuyla karar alınıyor. Yani, kararın oluşması için oylamaya katılan üyelerin çoğunluğunun bir görüşte birleşmesi lazım.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, görüşmelerin yeterliliği konusunda bu maddede ne zaman akla gelebilir?

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan; şimdi, eğer, Anayasanın 96 ncı maddesi 1982 tarihinde düzenlenmiş olsa idi; yani, 105 inci madde İçtüzükte iken, aynı mahiyette bir Anayasa hükmüne sahip olmasaydık, düşünülebilirdi bunların hepsi; ama, 1961 Anayasasında aynen bu hüküm var; yani, bunu anlayamıyoruz diyor arkadaşlarımız, orada da aynı ibareler var. Bu hüküm biline biline, 1973 yılındaki Büyük Millet Meclisi nasıl 105 inci maddeyi bir hüküm olarak koymuş İçtüzüğe ve nasıl bütün partiler itiraz etmemişler ve ondan sonra da şu kadar yıl uygulamada kalmış, bunun bir pratik sebebi var. Sebebi, söylediğim 137 nci madde. Ordan gelen 137 nci madde.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, aynı şeyler tekrar ediliyor.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, ben Sayın Sav'ın görüşünü netleştirmek bakımından bunu tekrarlıyorum; yani, Sayın Sav 96 ncı maddeye bakıyor, lütfen bir de 1961 Anayasasının 86 ncı maddesine bakın. Şimdi, 86 ncı madde orada iken, 1973 yılında bu hüküm çıkmış, Meclis kabul etmiş. Meclis öyle ki, bugün bir usul tartışması açar Başkan, Genel Kurul bir karar verir usul tartışmasının sonunda, Başkan onu uygulamakla mükelleftir. Meclis Genel

Kurulu Tüzük hükümlerinde, usul hükümlerinde duruma hâkim. Meclisimiz böyle bir görüşme yapıp da karara varamamış. İçtüzük isdar edilmiş, eski tabirle. İçtüzük konmuş, bu İçtüzük yürürlükte yeni bir şey yok. Yani, 96 yeni bir durum getirmiyor. O zaman, eğer, güvenoylamasıyla ilgili değişiklik yapacaksak, ben dönüyorum yine Anayasanın mantığı çerçevesinde diğer 111 ve 99'daki çoğunluğu getirmek lazım, o da ancak Anayasa değiştirerek olur. Diğer hususlarda bir karar almak, mutlaka bir karar sayısına ulaşmaktır deniyorsa, o var zaten Anayasada. Karar yeter sayısıdır, ona ulaşıldımı çekinserlerin olup olmaması karara ulaşamamıştır anlamına gelmez. Karar yeter sayısı konmuş ve 96, 1961 Anayasasından daha da düşük bir sayıyı karar yeter sayısı olarak kabul etmiş Meclisin rahat çalışması için. Yani, 1982'de, ancak ve ancak Meclis çalışmalarını daha da kolaylaştırıcı, hükümetin ayakta kalmasını daha da güçlendirici değişiklikler yapılmıştır, aksi yönde değil. Onun için, 1961 Anayasası döneminde yapılmış olan İçtüzük hükmünün, bu Anayasa hükmüne aykırı olduğunu aradan yıllar geçtikten sonra iddia edebilmek mümkün değil. Şimdi, eğer, Anayasaya biz Refah Partisindeki arkadaşlarımızın iddia ettiği gibi 105 inci madde, geçici 6 ncı maddeyle ortadan kalkmıştır diyorsak zaten, değiştirmeye lüzum yok, kalkmıştır o ortadan; yani, iddia oysa. Yeni bir önerge getirmeye de lüzum yok. Arkadaşlarımızın iddiası bu, bu iddia şu anda Anayasa Mahkemesinde de yeniden değerlendirilecek.

BAŞKAN - Evet, çok teşekkür ediyorum.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, görüşmeler Anayasada yeterlidir.

BAŞKAN - Yeterlidir, ben oylamaya geçiyorum zaten. Anayasa Komisyonudur, bu bakımdan Anayasayı ilgilendiren bir hususta fevkalade güvenoylaması gibi önemli bir konuda Komisyonumuzun...

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkanım, izin verir misiniz? Anayasa Mahkemesinin kararı var, bir metnin kabul edilmiş sayılması için gerekli olan oyu sağlayamaması hâlinde reddedilmiş sayılacağı bilinen bir gerçek.

BAŞKAN - Bu konudaki önerge...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Evet o doğru; yani, 111 inci madde ve 99 uncu madde için o doğru. Seçimler için de doğru.

BAŞKAN - Son fıkrasının yürürlükten kaldırılması...

ATİLA SAV (Hatay) - "Son cümlesinin" efendim.

BAŞKAN - Son cümlesinin yürürlükten kaldırılmasına mütedâhil.

Bunu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 23 kabul edilmiş oluyor.

Madde 24 olarak, Millet Meclisi İçtüzüğünün 107 nci maddesi 105 inci madde olarak "DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (Gensoru)" başlığı altında aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir, demek suretiyle yeni bir bölüm burada, dördüncü bölüm olarak yürürlüğe girmektedir.

105 inci madde 24 üncü madde olarak okunacak.

Gensoruda usul

Madde 105.- Gensoru önergesi, bir siyasi parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde Başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılır.

Gensoru önergesi beşyüz kelimeden fazla ise, imza sahipleri beşyüz kelimeyi geçmeyecek bir özeti bu önergeye eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur.

Gensoru görüşmeleri Anayasanın 99 uncu maddesi hükümlerine göre yapılır.

BAŞKAN - Mevcut madde üzerinde söz almak isteyen, gensoruyla ilgili? Bir değişiklik önergesi yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Madde 25 olarak;

MADDE 17.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "BEŞİNCİ BÖLÜM (Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk)" başlığı altında aşağıdaki 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112 ve 113 üncü maddeler eklenmiştir.

Tabiî itiraz ettiğimiz usul uyarınca bu maddelere de ayrı numara verdik ve ona göre tasarı metnine bu şekilde yazılacak.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Yeni bir bölüm ekliyoruz, bu şekilde kalmasının da kanun yapma, İçtüzük yapma tekniği bakımından hiçbir mahsuru yok. Zira, ayrı ayrı müzakereye açılacak. Müzakereden kaçırılan bir şey yok. İçerisindeki bu çerçeve maddedir, İçtüzük tekniğinde bunun ismi taşıyıcı madde veya çerçeve maddedir. Blok olduğu için böylece kalması daha iyi olur anlaşılması bakımından. İzin verirseniz öbürlerini...

BAŞKAN - Yalnız ötekilerde farklı bir usul izledik.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - O da doğru bu da doğru efendim. O doğru olunca bu yanlış değil.

ATİLA SAV (Hatay) - Tek tek maddeler kondu da onun için.

GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Bu blok hâlinde yeni bir müesseseyi yeni katıyoruz tüzüğümüze. Olmayan bir müesseseyi bölüm hâlinde; yani, uygun görülürse hiçbir mahsuru yok.

BAŞKAN - İttifakla bu usule itiraz etmemiz benimsenmiştir. Teşekkür ediyorum.

Madde madde okutup oylayacağım. Bilindiği gibi, bu konuda, altkomisyonda bir değişiklik yapılmadı. Teklif de yoktur. Bunları okutup oylarınıza sunacağım, buyurun efendim.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk

Meclis soruşturması açılması için önerge

Madde 106.- Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilir.

Bu önergede; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezai sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, hangi fiillerinin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur.

BAŞKAN - Bu maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesi

Madde 107.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen Meclis soruşturması önergesi Gelen Kâğıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Okunan önergenin bir örneği, Başkanlıkça hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana gönderilir.

Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında yapılacak görüşmelerin günü, önergenin verilişinden itibaren bir ay içinde görüşülüp karara bağlanacak şekilde, bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Bu görüşme günü de ayrıca hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana bildirilir.

Sırasıyla, önergeyi verenlerden ilk imza sahibinin veya onun göstereceği bir diğer imza sahibinin, şahısları adına üç milletvekilinin ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşacağı bir görüşmeden sonra, Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Buyurun Sayın Sav.

ATİLA SAV (Hatay) - Başbakanları küçük harfle yazmamız gerekir, cins isimdir.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Genel Kurulu niye büyük harfle yazıyorsunuz?

ATİLA SAV (Hatay) - O Meclis Genel Kurulu olduğu için, özel isimdir; ama, buradaki başbakanlar cins isim.

BAŞKAN - Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 108:

Meclis soruşturma komisyonunun kuruluşu

Madde 108.- Soruşturma açılmasına karar verilmesi hâlinde, soruşturmanın yürütülmesi görevi, Anayasanın 100 üncü maddesi hükümlerine göre, Başkanlıkça Genel Kurulda yapılacak ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyona verilir.

Komisyon, kendisine bir başkan, bir başkanvekili, bir sözcü ve bir katip seçer.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hakimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri, bu komisyona seçilemezler.

Komisyonda görevli memur ve raportörler ile stenograf için de aynı hüküm uygulanır.

BAŞKAN - Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan; madde geçti de, eskiden 5 kişilik komisyondu, burada 15 kişilik olmuş, bu ihtiyaç nereden kaynaklanıyor?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Anayasa metni efendim, 100 üncü madde 15 diyor.

Madde 109:

Meclis Soruşturması komisyonunun çalışma usulü ve süresi

Madde 109.- Soruşturma Komisyonu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar.

Soruşturma Komisyonu, raporunu Anayasanın 100 üncü maddesine göre kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi hâlinde,

komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Meclis soruşturması komisyonunun yetkileri

Madde 110.- Komisyon kamusal ve özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanılabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir.

Komisyon, naib veya istinabe yolu ile adli mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle ve zapt arama ile ilgili olarak adli mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adli merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında

çalışma kararı alabilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - İstinabe yoluyla verildiğinde o ifade kalıyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - İstinabe kalıyor.

Soruşturmanın sonuçlandırılması

Madde 111.- Soruşturma Komisyonu raporu, Başkanlıkça bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır ve öncelikle görüşülür.

Bu görüşmede, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve -o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın- hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılamaz.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca karara bağlanır.

Komisyonun Yüce Divana sevkedilmesi yönündeki raporları ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yüce Divana sevk kararlarında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir.

Komisyonun Yüce Divana sevkedilmesi yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur.

Yüce Divana sevk kararı ancak üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince Yüce Divana sevk kararı alınırsa, dosya, en geç yedi gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, sondan üçüncü fıkrayı ben anlayamadım. "Komisyonun Yüce Divana sevk edilmesi yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilemezse, kararın hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur." Bundan maksat nedir?

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Tekrar almamız mümkün mü Sayın Esengün.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - 111 inci maddenin sondan üçüncü fıkrası "raporlarının reddi, ancak, önergenin kabulüyle mümkün olur" diyor.

ATİLA SAV (Hatay) - "Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporlarıyla olur." Çünkü, bu cümle okunurken, sanki, Yüce Divana sevk edilecek olan Komisyonmuş gibi anlaşılıyor. Halbuki, Komisyon sevk edilmiyor; Komisyon soruşturma konusu olan bakan veya başbakanın sevkine karar veriyor; "sevk" yeter orada.

AHMET İYİMAYA - Tabiî, olabilir.

ATİLA SAV (Hatay) - O zaman, ondan sonraki cümle de öyle oluyor. "Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporlarının reddi" ama, orada nasıl bulacak. Reddini isteyenler "hayır, şu madde uygulanır" diyemiyor; önergede...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Önümüzdeki metinlerde bir farklılık var galiba.

ATİLA SAV (Hatay) - Biz, sizin ilk önerdiğiniz metni okuyoruz efendim.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Esengün...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Ben, alt komisyona gelen veya...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Onu çoğaltalım...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Şimdi, bir de, alt komisyondan geçen metni esas alarak yürütüyoruz zannediyorum bugünkü müzakereleri.

111 inci maddenin hangi fıkrası efendim bahis konusu?

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sondan üçüncü fıkra.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - "Komisyonun Yüce Divana sevk edilmesi yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının, hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur."

BAŞKAN - "Sevk edilmeme" olacak şurası efendim; "Komisyonun, Yüce Divana sevk edilmemesi yönündeki"...

HASAN KORKMAZCAN (Erzurum) - "Sevk edilmemesi yönündeki raporlarının" evet, ikisi de aynı şekilde... Komisyon raporu olumsuz yazılmış olabilir; bu komisyon raporunun reddi, Yüce Divana sevk sonucu doğuracaktır.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Tamam, şimdi anlaşıldı mesele.

O, sevk edilmesi sevk edilmemesi olunca... Yani, verilecek bir önergeyle...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Ceza hükmünün gösterilmesi de, zaten, Anayasanın kuralı; o, tekrarlanmış oluyor.

ATİLA SAV (Hatay) - Şimdi, komisyonun Yüce Divana sevk edilmesi yönündeki raporlarına başladığımız zaman, Yüce Divana sevk edilecek olan Komisyonmuş gibi anlaşılıyor. "Komisyonun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporları"...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Şimdi, efendim, Birleşik Toplantı İçtüzüğünden de okursak, o "etmemek" şeklinde olduğu mutlaka... İfade de şöyle efendim: "Komisyonun Yüce Divana sevk etmeme tavsiyesinde bulunan raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair olarak verilip sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur."

ATİLA SAV (Hatay) - Sevk etmeme kararı raporu geliyor; sevk kararı verilmesi için önerge geliyor; o zaman deniliyor ki: "Siz, önergenizin daha ikna edici olması için madde gösterin. Hangi ceza maddesinin uygulanması gerektiğini gösterin."

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Sevk etmeme yönündeki...

ATİLA SAV (Hatay) - Bu şekilde, zaten, sevk kararı verirken diyor ki: "Türk Ceza Kanununun falan maddesine göre cezalandırılması gerekir." Öyle mi?.. Doğru değil mi?..

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Evet, öyle efendim; eskisinde de öyle. Burada bir hece düşüklüğü olmuş.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Efendim, Birleşik Toplantı İçtüzüğündeki hükmü esas alıyoruz zaten soruşturma komisyonunda.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bu şekilde yeniden yazılsın Sayın Başkan.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, "Komisyonunun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur."

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sayın Başkan, müsaade ederseniz, bir konuda bilgi edinme ihtiyacı içerisindeyim.

Şimdi, Meclis soruşturması, bilebildiğim kadarıyla Anayasanın 100 üncü maddesine göre... Biraz önce görüştüğümüz, araştırmayla ilgili, araştırma komisyonunun yetkilerinde bir kanun düzenlemesinden söz edildi; araştırma komisyonuna bazı yetkiler verilebilmesi için; fakat, soruşturma komisyonuna birtakım yetkiler, İçtüzük hükümleriyle getirildi. Anayasanın 100 üncü maddesine bakıyorum, komisyona bu tür yetkileri veren bir hüküm yok. Acaba, başka bir düzenlemede var mı; o konuda bilgi edinmek istiyorum efendim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Orada, cezayla ilgili kanun... Orada, bir ceza koymayla ilgili kanun...

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Değil. Soruşturma komisyonuna, soruşturmayla ilgili yetkiler tanıyoruz. İfade alma yetkisi veriyoruz; Ceza Kanununa ... yetkiler veriyoruz. Açıyorum Anayasayı, böyle, komisyona yetkiler veren hükümler yok; ama, araştırma komisyonunu gündeme getirdiğimizde...

Bu konuda ben aydınlanmak istiyorum.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, şöyle bir bilgi arzında bulunabilir miyim.

Şimdi, İçtüzük hukukumuzda değerlendirilmesi tamamen farklı. Birisi, bilgi edinme yollarından bir tanesidir; sadece, bilgi edinme. Bilgi edindikten sonra bir aşama; gensoru veya Meclis soruşturması önergesi hazırlamaya kademe olan bir aşamadır bilgi edinme. Buradaki -tabiri yerinde olursa- Anayasamızda, Meclise verilen adlî görevlerden bir tanesidir. Meclisin adlî diğer görevleri de -hatırımıza gelen- dokunulmazlık bir, infazların onaylanması ve bununla beraber üç tane, adlî nitelikte görev verilmiş Anayasamız tarafından Meclisimize. O nedenledir ki, adlî nitelikte olduğu için, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun hükümlerinden yararlanılmış ve bu Birleşik Toplantı İçtüzüğünü yaparken de, bunun, denetim vasfının tamamen adlî nitelikte olması uzun uzun tartışılmış ve tutanaklar okunduğunda doyurucu bilgi de edinebiliyoruz.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz efendim.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Araştırma komisyonlarına da, eğer biz, Anayasanın 100 üncü maddesini bu kadar geniş yorumlayabiliyorsak -bana göre bir yoldur bu, çünkü, bakıyoruz lafzında böyle şeyler yok- araştırma da -yine bizim konuya dönüyoruz- bir soruşturmanın ön incelemesidir. Araştırmada, bu tür yetkilerin de, yine, Anayasamızın araştırmayla ilgili hükmü geniş değerlendirilmek suretiyle araştırma komisyonlarına yetki verilebilir düşüncesini taşıdığımı...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bu kadar geniş olmamakla beraber var orada.

Biz, Gazi Mahallesinde şahit dinledik...

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Ama, kanun mevzuu... Arkadaşlarımız öyle bir önergeyi getirdi burada; bu bir kanun mevzuudur, kanun olmazsa böyle yetkiyi veremeyiz dedik. Biraz evvelki, çerçeve görüşmelerimizde o vardı.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Yılbaş'ın söylediğine şöyle yanıt verilebilir.

98 inci maddede, üçüncü fıkrada diyor ki: "Meclis araştırması, belli bir konuda, bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir." Yani, Meclisin orada yapacağı şey incelemedir. İncelemede soruşturmaya özgü, delil toplama, tanık dinleme ya da zapt ve arama yoluna gitmek, istinabe yoluyla belli işlemleri yaptırmak, tahkikat yaptırmak gibi şeyler yok; yalnız inceleme yapacak; niteliği, kapsamı belli. Ondan iki sonraki fıkrada diyor ki: "Soru, Meclis araştırması ve genel görüşmeyle ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğüyle düzenlenir." Yani, orada yetkiyi Meclis İçtüzüğüne vermiştir deniliyor herhalde; buraya, bu sevk edilirken, arkasındaki düşünce, temel gerekçe bu. Biz, İçtüzükle şimdi düzenliyoruz ve soruşturma komisyonuna bu yetkileri veriyoruz.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sabahki görüşmemizde, araştırmada bu son fıkra dikkate alınmaksızın kanun mevzuudur dedik. Komisyona bu tür yetkiler verelim. Sonra, bilebildiğim kadarıyla, idarî yargıda, inceleme konusunda, yavaş yavaş öbür kavramda gündeme girmiş durumdadır. Yani, incelemede birtakım soruşturmacının -daha doğrusu muhakkik tabirini kullanmak istemiyorum burada- herhangi bir görevlinin...

ATİLA SAV (Hatay) - İncelemecinin...

MAHMUT YILBAŞ (Devamla) - Evet, incelemecinin, idarî yargıda bu tür yetkilerin kullanılması da artık, yargı tarafından makbul karşılanır duruma geldi.

Ben, tabiî, araştırma için, yani araştırmada da, acaba biraz daha fonksiyonel hâle getirebilir miyiz araştırma komisyonunu; onun için...

ATİLA SAV (Hatay) - Yani, siz, soruşturmayı daraltalım değil, araştırmayı daha geniş...

MAHMUT YILBAŞ (Devamla) - Hayır; araştırmayı...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Yalnız, burada, beyefendiye bir şeyi arz etmek istiyorum müsaade ederseniz.

Yani, Meclis araştırması, ille de bir Meclis soruşturmasının ön işlemi değildir. İçtimaî, ilmî, ekonomik, çok geniş alanlarda, Meclis, bir şey üzerinde teknik, ihtisasa dayalı bilgi edinmek istiyor ki, ileride, bu konuda bir tasarruf yaparsa isabetli yapabilsin. Bu sebeple, ille de, cezaî bir işlemin, ön işlemi sayılması mümkün değildir. Böyle olduğu için de -Sayın Sav'ın da işaret ettiği gibi- bilgi toplama bakımından gereken ne kadar imkân ve yetki varsa verilmiştir. Ayrıca, sanki bir cezaî soruşturma yapılacakmış gibi şahit dinleme, istinabe yapma gibi şeylere gerek görülmemiştir. Yani, soruşturmayla araştırma arasında büyük fark vardır; konu bakımından da çeşitlilik vardır.

Arz ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Konu anlaşılmıştır.

Madde 111'i, sondan üçüncü fıkranın başında yapılan değişiklikle "Komisyonun Yüce Divana sevk edilmesi" değil "Komisyonun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi" şeklinde oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

112 nci maddeyi okutuyorum:

Siyasi parti gruplarında soruşturmayla ilgili görüşme yapılamaması

Madde 112.- Siyasi parti gruplarında, Meclis Soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Ancak bu gruplarda Meclis soruşturması ile ilgili komisyon üyelikleri için Anayasanın 100 üncü maddesine göre gösterilecek adayların tespiti amacıyla seçim yapılabilir.

BAŞKAN - Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılması

Madde 113.- Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

Bu önerge derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur; suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulmasından başlayarak yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

Bu birleşimde, suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının da dinleneceği bir görüşmeden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az dörtte üçünün oyuyla suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının Yüce Divana sevkine karar verilebilir. Suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanı, isterse, savunmasını yazılı olarak gönderebilir. Bu savunma Genel Kurulda aynen okunur.

Birinci fıkrada söz konusu önerge ile üçüncü fıkrada söz konusu Yüce Divana sevk kararında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı ve suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanınca işlendiği ileri sürülen suçun hangi gerekçeyle vatana ihanet sayılması gerektiği belirtilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylece, çerçeve maddemizin muhtevası tamamlanmış olmaktadır.

Çerçeve 25 inci maddenin tümünü, kabul edilen maddelerle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

26 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 26.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "YEDİNCİ KISIM (Dilekçelerin incelenmesi ve karara bağlanması esas ve usulleri)" başlığı altında aşağıdaki 114, 115, 116, 117, 118 ve 119 uncu maddeler eklenmiştir.

YEDİNCİ KISIM

Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri

Dilekçe Komisyonu

Madde 114.- Dilekçe Komisyonu, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikayetleri inceler.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

Dilekçelerin Başkanlık Divanınca incelenmesi

Madde 115.- Dilekçe Komisyonunun; Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Katibinden oluşan Başkanlık Divanı, komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek;

1. Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,

2. Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,

3. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,

4. Yetkili idari makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,

5. Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü herhangi birini taşımayan,

Dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar.

Komisyon Başkanlık Divanı, bu kararlarını; bastırır ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtır. Dağıtım tarihinden itibaren onbeş gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderir.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

Dilekçelerin Komisyon Genel Kurulunca incelenmesi

Madde 116.- Komisyon Başkanlık Divanının 115 inci maddenin dışında gördüğü dilekçeler ile aynı madde gereğince karara bağladığı dilekçelerden süresi içinde itiraza uğrayanlar, Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir.

Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri, ilk önce; 115 inci madde hükmü gereğince inceleyerek karar konusu olup olamayacakları hususunu kararlaştırır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

Komisyon Genel Kurulu kararlarının bastırılması ve dağıtılması

Madde 117.- Komisyon Başkanlık Divanı, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırır, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtılır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Komisyon Genel Kurulu kararlarına itiraz

Madde 118.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin her üyesi Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren otuz gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir.

Komisyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden itibaren otuz gün içinde bir rapor düzenleyerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı karar kesindir.

Bu madde hükümleri gereğince kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Dilekçeler hakkındaki kesin kararların Sonucu

Madde 119.- Bakanlar 118 inci madde gereğince kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, aynı maddenin son fıkrası uyarınca kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren otuz gün içinde, Komisyon Başkanlığına yazıyla bildirirler. Komisyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, komisyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonun bu istekte bulunması hâlinde 118 inci maddenin 2 ve 3 üncü fıkraları hükümleri uygulanır.

İlgili bakanlık 1 inci fıkra uyarınca yapması gereken bildiriyi yapmadığı takdirde de, aynı fıkra hükümleri uygulanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Çerçeve maddeyi, madde 26 olarak oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 27.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "SEKİZİNCİ KISIM (Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar)" başlığı altında aşağıdaki 120, 121, 125, 126, 127, 128 ve 129 uncu maddeler eklenmiş; İçtüzüğün 104 üncü maddesi 122 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; 105 ve 106 ncı maddelerin numaraları da 123 ve 124 olarak teselsül ettirilmiştir.

SEKİZİNCİ KISIM

Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

BİRİNCİ BÖLÜM

Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni

Cumhurbaşkanı seçimi

Madde 120.- Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir.

Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının ve birleşimde görevli Başkanlık Divanı Üyelerin imzaladıkları bir tutanakla bildirilir.

Cumhurbaşkanı seçimi tamamlanınca Başkan, yeni Cumhurbaşkanına seçildiğini bildirmek üzere oturumu kapatır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanının andiçme töreni

Madde 121.- Yeni Cumhurbaşkanının andiçme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır.

Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebeple boşalmışsa, andiçme töreni, seçimden hemen sonraki oturumunda yapılır.

Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını Genel Kurul Salonuna davet eder. Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir ve kendisine ayrılan mikrofondan, ayakta andiçer. Andiçme bitince, İstiklal Marşı çalınır ve Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır.

Cumhurbaşkanı, andiçme töreninde siyah elbise giyer.

BAŞKAN - Şimdi, bu maddede, tatbikatta, cumhurbaşkanının nereden yemin edeceği konusunda tereddütü gideren bir açıklık var değil mi?

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - "Hitabet kürsüsü" diyor.

BAŞKAN - "Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını Genel Kurul salonuna davet eder. Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir..."

Bu hitabet kürsüsü hangisi; Başkanın hitabeti mi, yoksa, aşağıdaki hitabet mi?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Hitabet kürsüsü aşağıdaki efendim.

BAŞKAN - Öyle olduğunu kim söylüyor?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Hatip kürsüsü aşağıdadır.

BAŞKAN - Başkanın kürsüsü de hitabet.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - O zaman hatip diyelim efendim. Başkanın kürsüsü başkanlık kürsüsüdür; öbürü hitabet kürsüsüdür efendim.

BAŞKAN - O ayrım kesin mi?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Kesindir efendim.

ATİLA SAV (Hatay) - Şimdi, Sayan Başkan, benim gördüğüm şudur: Meclis Başkanı yerinde oturacak, hiç yerinden kalkmayacak; kıdemli Başkanvekili salona getirecek ve birlikte hitabet kürsüsüne çıkacaklar; cumhurbaşkanı seçilen kişi yemin edecek, salondan ayrılacak; Meclis Başkanı, yerinde oturmaya devam edecek.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Yemin ederken, Başkanvekili yanında duracak.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Hitabet kürsüsüne gelir ve ayakta andiçer desek.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, şimdiye kadar, Başkanlık kürsüsünde, Başkanla beraber ayakta bulunurlardı, hep öyle yapılmış; yani, Atatürk döneminden kalma, o şekilde, orada andiçip... Tabiî, Meclis hükümetleri döneminde; ondan sonra, aynı zamanda da Meclisin Başkanı olduğu için oturuma da devam etmesi gerekiyor; oradan kalan bir gelenek.

ATİLA SAV (Hatay) - Kürsüye gelip yeminini eda edinceye kadar milletvekili; yeminini eda ettikten sonra artık cumhurbaşkanı; zaten, ondan sonra da salonu terk edip gidiyor. Yani Meclis devam ediyor.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Meclise riyaset ediyor...

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sayın Baş'ın değindiği husus çok yerinde. Bence, bu eski İçtüzükten kalan bir hüküm. Yani, şimdi, Başkanlık kürsüsüne geldiği zaman "kendisine ayrılan" tabiri var ya; o kendisine ayrılan, yukarıda olduğu zaman Başkanın mikrofonu var, bir de, kendisine ayrılan bir mikrofon var. Şimdi, bu uygulamadan vazgeçilip de, hitabet kürsüsüne geldiğine göre, kendisine ayrılan mikrofon mevzu bahis değildir. Yanında Başkanvekili olduğu halde hitabet kürsüsüne gelir ve ayakta andiçer...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, tereddüte yer vermemek için hatip kürsüsü diyelim ona da isterseniz.

Efendim, şimdi 23 üncü maddede düzenleme yaptık; orada ne dediğimize bakalım. Cumhurbaşkanının açış konuşmasında ifade kullandık; başa dönersek buluruz herhalde onu; aynı ifadeyi kullanmak lazım.

Cumhurbaşkanının açış konuşması da, ilk zamanlar, 82 Anayasasından sonra, o da Başkanlık kürsüsünden yapılıyordu; onu Sayın Demirel'le beraber, hatip kürsüsüne indirdik ve ona muvazi, acaba İçtüzüğe hüküm koyduk mu; aynı ifadeyi kullanalım diye baktım; ama, bulamadım.

BAŞKAN - "Kendisine ayrılan mikrofondan" kelimelerini çıkarmak suretiyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci Bölüme geçiyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

Güven İstemi

Hükümet programının okunması

Madde 122.- Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programı, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur.

Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.

Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı hâlinde değilse Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ATİLA SAV (Hatay) - İçtüzükteki 105 inci madde….güven istemi buraya gelmiş, burası daha uygun oluyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - 105 inci madde de karar yeter sayı var, güven istemi değil.

ATİLA SAV (Hatay) - Hayır, hayır, güven istemi. Bakın, 104 üncü maddenin başlığı mevcutta güven istemi var. Güven istemi buraya gelmiş. 105, 123 oluyor.

BAŞKAN - Güven istemi 123...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - 105 ona göre teselsül edecek efendim.

ATİLA SAV (Hatay) - Evet, 123 olacak.

BAŞKAN - Üçüncü Bölümü okutuyorum:

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Olağanüstü Yönetim Usulleri

Olağanüstü hal ile ilgili kararlar

Madde 125.- Anayasanın 121 inci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan olağanüstü hal ile ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Yukarıdaki fıkrada söz konusu karar veya istemde zikredilen sürelerin kısaltılması veya uzatılması hakkında Siyasi Parti Grupları veya en az 20 milletvekili görüşme sırasında önerge verebilir. Oylamadan önce önerge sahibi on dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

Birinci fıkradaki söz konusu karar veya istemler Türkiye Büyük Millet Meclisince karara bağlandıktan sonra, Siyasi Parti Grupları veya en az 20 milletvekilinin olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin kısaltılması için verdikleri önergeler, Başkanlıkça alındıkları tarihi takibeden yedi gün içinde gündeme alınır ve üzerlerinde görüşme açılıp açılmaması oylanır. Oylamadan önce hükümet ve on dakikayı geçmemek üzere önerge sahibi söz alabilirler. Görüşme açılması reddedilirse, önerge de reddedilmiş olur. Görüşme açılması kabul edilirse, önerge yedi gün içinde gündeme alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hâlin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü hâlin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülür ve karara bağlanır.

Bu madde gereğince yapılacak görüşmeler genel hükümlere göre yapılır.

ATİLA SAV (Hatay) - İzin verirseniz bir şey söylemek istiyorum. Bir yazım zaafiyeti var. "En az 20 milletvekili görüşme sırasında önerge verebilir" yerine, "en az 20 milletvekilinin imzasıyla önerge verilebilir" demek doğru olur. Bu şekliyle sanki, 20 milletvekiline kadar önerge verme hakkı verilmiş anlamı çıkabilir. Halbuki, amaç o değil. Amaç, bir önerge verilmişse, en az 20 milletvekilinin imzası ile olur; daha açık yazalım. Alttaki fıkrada da benzer şey var, onu da düzeltelim; çünkü, yalnız gruplara hak veriliyor, gruplar dışında da bir önerge verilmişse, en az 20 milletvekilinin imzası gerekiyor.

BAŞKAN - Alttaki paragrafta üçüncü satırda...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Sadece önerge desek herhalde maksada kafi gelir, üçüncü paragraftaki. En az 20 milletvekilinin imzasıyla diyoruz.

ATİLA SAV (Hatay) - Baştan düzeltelim.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - "Verilen önergeler" olacak o zaman. "En az 20 milletvekilinin imzasıyla olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin kısaltılması için verilen önergeler, Başkanlıkça alındıkları tarihi takip eden yedi gün içinde gündeme alınır".

ATİLA SAV (Hatay) - Şöyle olabilir Sayın Başkan: "En az 20 milletvekilinin imzasıyla verilen olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin uzatılması kısaltılması için ve kısaltılması konusundaki önergeler..." Onu yazsınlar arkadaşlar.

BAŞKAN - Mesele anlaşılmıştır. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sıkıyönetimle İlgili Kararlar

Madde 126.- Anayasanın 122 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan sıkıyönetimle ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulur.

Sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve Siyasi Parti Grupları veya en az 20 milletvekilince görüşmeler sırasında veya görüşmelerden sonra verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 125 inci madde hükümleri uygulanır.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Aynı ifadeyi burada da kullanalım.

BAŞKAN - Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmündeki kararnamelerinin görüşülmesi

Madde 127.- Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç 30 gün içinde görüşülür ve karara bağlanır.

Komisyonlarda en geç 20 gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz alan?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Hâli İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle ilgili Kararlar

Savaş hâli ilânı

Madde 128.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hâli ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

Ancak, Anayasanın 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni toplantıya çağırır.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

MADDE 129.-

Silahlı Kuvvet Gönderilmesi veya Kabulü

Madde 129.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için izin, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Çerçeve 27 olarak, çerçeve maddeyi bu kabul edilen hükümlerle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler… Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

MADDE 20.- Millet Meclisi İçtüzüğünün yedinci kısmı "DOKUZUNCU KISIM (Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi)" başlığı altında Birinci Bölüm olarak İçtüzüğün; 108, 109, 110 ve 111 inci maddelerinin numaraları 130, 131, 132 ve 133 üncü madde olarak teselsül ettirilmiş; İkinci bölüm olarak 112, 113 ve 114 üncü maddeleri ise 134, 135, 136 ve 137 nci madde olarak aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiş müteakip kısımların numaraları ile madde numaraları buna göre teselsül ettirilmiştir.

DOKUZUNCU KISIM

Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasama Dokunulmazlığı

İKİNCİ BÖLÜM

Üyeliğin Düşmesi

Üyeliğin Düşmesi

Madde 134.- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyeliğinin düşmesine karar verilebilir.

BAŞKAN - Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 135.-

Üyelikten İstifa, Mahkumiyet ve Kısıtlanma

Madde 135.- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra Genel Kurulca görüşmesiz karar verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesin mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

ATİLA SAV (Hatay) - Maddenin başlığındaki "mahkumiyet" yerine "hüküm giyme" sözcüğünü kullanırsak iyi olur. Maddenin metninde kesin hüküm giyme Anayasa'da.

CEMİL ERHAN (Ağrı) - Sayın Başkan, Anayasanın 92 nci maddesini ve oyladığımız başlık 129 uncu maddeyi inceler misiniz? 129'da salt çoğunluk diyor.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir" diyor madde 129. Anayasanın 92 nci maddesinde belirtilmiyor. O zaman 96 geliyor ortaya.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - 96'dan daha ağır bir hüküm.

BAŞKAN - Orhan Bey, düzeltmek istediğiniz bir konu var mı?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - 129'la mı ilgili efendim.

BAŞKAN - Hayır, 135 ile ilgili. 135'i görüşüyoruz, üyelikten istifa, mahkumiyet ve kısıtlanma.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Anayasa hükmü bunlar...

BAŞKAN - Maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sayın Başkan, galiba 129 uncu maddede herhalde bir yanlışlık oldu. Silahlı Kuvvetlerin yurt dışına gönderilmesinde "Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir" ibaresi var. Ancak, madde atıf yapıyoruz 92 nci maddeye. Sayın Başkan, Anayasamızın 92 nci maddesi, herhangi bir karar nisabı belirtmemiş.

BAŞKAN - Savaş hâli, silahlı kuvvet gönderilmesi veya kabulü. Kabulünde salt çoğunluk aranması lazım. Evet, 176. Tabiî, salt çoğunluk olsun olmasın onu belki tartışalım.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Anayasada bir nisap yok; İçtüzüğe bir nisap koyabiliriz. Bir defa Anayasanın 96 ncı maddesi, karar yeter sayısının açıkça Anayasada düzenlenmesini öngörüyor. Anayasada aksine bir hüküm yoksa, İçtüzükte karar yeter sayısı getirilemez diyor Sayın Atila Bey'in ve arkadaşların yorumuna göre. O zaman 96 ncı maddeyi kolaylaştırmış oluyor. Ama, dışarıya asker göndermenin zorlaştırılması mı kolaylaştırılması mı ülke menfaate daha uygun, onu düşünelim. Yani, değerlendirmede onu yapmak lazım. Burada İçtüzük hazırlayanlar göndermek zor olsun...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Çekiç Güç'ü kabul etmek de burada salt çoğunluğa bağlı.

BAŞKAN - Silahlı kuvvet gönderilmesi, Meclis iradesinin geniş manada tahakkuk etmesine bağlı olmalı; yani, nisap burada ağırlaştırılmalıdır; çünkü, bu fevkalade mühim bir karardır, çok mühim bir karardır. Silahlı kuvvet

gönderiyorsunuz, arkasından savaş hâli ilanını gündeme getireceksiniz. Burada, basit çoğunlukla değil, salt çoğunlukla ve nisabı ağırlaştırarak bu kararı almamız lazım; çünkü, bütün milleti ilgilendiren ehemmiyetli bir karardır, kolay bir hadise değildir.

ATİLA SAV (Hatay) – 96'ya aykırı oluyor...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Memleketin çıkarları önemli; yani, Meclisin verdiği basit nisaplarla milleti harbe sokmayalım.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Efendim, harbe sokmak, yabancı ülkelere asker göndermek, mesele Birleşmiş Milletler kararı filan da olsa, geçmişte Somali'ye niye asker gönderdiğimizi hâlâ kimse izah edemiyor. O zaman, o, basit çoğunlukla gönderildi. Çekiç Güç'ün veya başka bir yabancı gücün Türkiye'ye kabulünü de yine 276 gibi...

ATİLA SAV (Hatay) - Bosna-Hersek'e asker göndermek gibi...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Tabiî, onda da olsun. 276 herhalukarda Türk Silahlı Kuvvetlerinin dışarıya gönderilmesinde veya bir yabancı gücün ülkeye kabulünde, Meclis iradesinin salt çoğunluğuyla karar verilmesi makuldür, yani, uygundur diye düşünülmüştür. Bir taraftan dışarıya asker gönderiyorsun, sonu savaş olabilir. Savaş hâline karar verilecek veya dışarıdan işgal gücü tabir edilebilecek bir gücü bile getirirken, 276'yı... Genel Kurula, bunu, bu hâliyle götürelim; eğer, yanlış yapmışsak Genel Kurul düzeltsin.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Kriz vukuunda, kriz hukukunun kuralları işler; ama, burada olağan hukuk kurallarını da zorlaştırmak lazım. Yoksa, kriz dönemi geldikten sonra, olağan dönem hukuku zaten gündemden çıkar... Doğal, bir devletin kendisini koruması.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Efendim, nihayetinde bu Anayasaya da zamanında büyük Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu karar verdi; çünkü, devamlılıkta söz konusu. Bakın, 111'de özel bir oylama usulü getiriyor ki, salt çoğunluk diyor, açıklıyor; ama, 92 nci madde de boşlukta bırakmış. O zaman ne oluyor; 96'nın genel hükümlerine göre, hukuk anlayışına göre ona göre realize ediliyor.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Öyle yapalım o zaman, teklifi müzakereye gerek yok.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Hayır, Anayasa tekniği bakımından. Yani, bugün toplumda birçok şeyler önemli, birçok şeyler zamanla önemsiz hâle gelebiliyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Biz de, Sayın Yılbaş orada şöyle bir çözüm....

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Şimdi bakınız, öyle diyoruz; ben olağanüstü hal bölgesinden geliyorum. Eğer dışarıya silahlı kuvvet gönderilecekse, Meclis görüşmesi de olmaksızın, Bakanlar Kurulu kararı da olmaksızın gidip geliniyor yani. Öbür taraftan da bir çevre hakları meselesi, insanın yaşamında, toplumun yaşamında bundan daha önemli hâle geliyor. Hukuk tekniği bakımından, Anayasa, nihayet, yine, millet adına yetkisi olan bir kurul tarafından zamanında karara bağlanmıştır. 96'ncı madde var, 110'uncu ve 101'inci madde var. Orada, oylamaya ilişkin usulleri getirmiş; ama, burada bırakmış. O zaman ne oluyor? 96'ncı maddeyi benim hukuk anlayışı o ve bugünde burada yapılan yorumlar, tamamen - hem zatı âliniz tarafından hem hocam tarafından- o doğrultuda oluyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - 96 ncı maddeye sadakat varsa, nisabın Anayasada kalması açıkça...

BAŞKAN - Bu şekliyle oylarınıza...

ATİLA SAV (Hatay) -Sayın Başkanım, 135'i oylamadan önce bir şey söyleyeyim. İkinci fıkrada "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine engel bir suçtan dolayı hüküm giyen" değil, "kesin hüküm giyen" olması lazım; Anayasa da öyle diyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Orada çok yanlış bir öneri. İnfaz için kesin ceza...

ATİLA SAV (Hatay) - Ama, orada açık yazılmış, burada da açık yazalım da sonra ileride ne bileyim...

BAŞKAN - Devamında var.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Yalnız, devamında milletvekilliği hakkındaki kesin mahkeme kararından bahsediyor.

ATİLA SAV (Hatay) - Maddenin başlığındaki "mahkumiyet" yerine "hüküm giyen" diyelim, "hükümlülük" de olabilir...

BAŞKAN - 135 inci maddeyi, başlığında yapılan "mahkumiyet" yerine "hükümlülük" tarzında yapılan ve ikinci paragrafında "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen" şeklinde...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - "Kesin" aynı cümlede iki defa geçecek Sayın Başkan.

BAŞKAN - O zaman "kesin" kelimesini buraya almak lazım."Kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki mahkeme kararı" demek lazım. Yani, şu "kesin" kelimesini kaldırıyoruz.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Kaldırmayalım, çünkü, ikiside kesinleşmiş...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - İkisinin de olması lazım. Ayrı ayrı işlemler.

ATİLA SAV (Hatay) - Hüküm giymek değil, ayrıca kısıtlanma.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Hacir kararı...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Hüküm giyer de Yargıtay bozar, hüküm geri kalkar.

BAŞKAN - O zaman "kesin" kelimesini her iki yerde muhafaza ediyoruz. Maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 136.-

Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Bir Görevi Sürdürme

Madde 136.- Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul, gizli oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Üyeliğin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz herhalde savunmanındır.

Gizli oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

BAŞKAN - Madde üzerinde söz almak isteyen üye var mı? Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 137.-

Milletvekillerinin Devamsızlığı

Madde 137.- Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz herhalde savunmanındır.

Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz ve özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Son üçüncü fıkrada "üye sıfatı" yerine "üyelik düşer" diyeceğiz, "üyeliği düşer" "sıfatı" kelimesini kaldıracağız.

ATİLA SAV (Hatay) - Peki, kendisini savundurma şeyi niçin?

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Son söz savunmada...

ATİLA SAV (Hatay) - Kendi savunsun.

AHMET İYİMAYA (Hatay) - Öyle oluyor ki, kendisini savunmak istemiyor, arkadaşına savundurmak istiyor, o kadar bizar olmuş ki.

BAŞKAN - Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - 45 gün çok fazla değil mi? Kimse bunu ihlal etmez.

BAŞKAN - Böylece, çerçeve maddeyi tamamlamış olduk. Çerçeve maddeyi, madde 28 olarak oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 29.- Bu İçtüzük hükümleri yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Sayın Başkanım, eğer izin verirseniz, burada 20 nci maddeyle ilgili bir hüküm koymamız lazım. 20 nci madde, üçüncü yasama yılının başından itibaren.

ATİLA SAV (Hatay) - Yalnız komisyonlar hakkında...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Evet, o da 22 madde. Ötekiler değil; 20 nci madde, üçüncü yasama yılının başında. Onun tarihini koyarız, 1 Ekim 1998 diyeceğiz herhalde. Onu hesap edip koyacağız. 20 nci maddesi 1 Ekim 1998, diğer maddeleri yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

BAŞKAN - 30 uncu maddeyi okutuyorum:

MADDE 30.- Bu İçtüzük, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Başkan yürütür, daima başkan yürütür efendim, Meclis yürütmez.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, arz edebilir miyim bilmiyorum; ama, İçtüzüğünü hep Meclis yürütüyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Başkanın görevi ne?

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Yani, Başkanın görevleri 15 inci maddede tadadi olarak sayılıyor.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Toplantıları yönetmek, söz vermek, söz kesmek...

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Vallahi beyefendi, bu özellikle, sıradan, rastgele konulmuş bir şey değil, Meclise mevdu bir görev olarak veriliyor. İçtüzüğün yürütülmesi görevini, Yüce Meclise veriyor. Mesela bir de Birleşik Toplantı İçtüzüğüne...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - 1877 de Meclis yürütür diyor, doğru; ama, Sayın Dülgerler, bu konuda çok değerli eserleri olan Sayın Seyfettin…

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, Başkana çok ağır bir yük olabilir bu. Mesela hatırıma şu geliyor...

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Hayır, hayır, yani, İçtüzük hükümlerini Başkan yürütür diyecek.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Başkanlıkla beraber Meclis de yürütecek. Öyle hükümler var ki gruplar...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Başkanlık Divanı da akla gelebilir.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Başkanlık Divanının şeyleri var, komisyonların görevleri var. Zaten Meclis olunca Başkan da içinde var.

BAŞKAN – Bu müzakereyi bir önerge şeklinde oylatmak istiyorum; çünkü bir iddia. Bu bakımdan, tabii, sayın Dülgerlerin ifade ettiği hususlar da bugüne kadarki tatbikatı yansıtan hususlar. O bakımdan, bu görevi Başkana vermek isteyenler; yani, Meclis İçtüzüğünün Başkan tarafından yürütülmesi hususunu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

İçtüzüğümüzde yapılan değişiklikleri bu maddeleriyle birlikte tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hayırlı uğurlu olsun.

Karşı oy ve ek görüş bildirmek isteyen üyelerin bunu en geç iki gün içerisinde bu hafta içerisinde cuma akşamına kadar vermelerini rica ediyorum.

Kapanma Saati: 18.30

Görüşme Günü: 18.4.1996

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.10

BAŞKAN: Metin EMİROĞLU (Malatya)

BAŞKANVEKİLİ: Ahmet İYİMAYA (Amasya)

KÂTİP: M. Kemal AYKURT (Denizli)

SÖZCÜ: Nejat ARSEVEN (Ankara)

BAŞKAN - Değerli arkadaşlarım, İçtüzüğün 44 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Komisyonumuz gündeminde bulunan bazı maddeler üzerinde yeniden görüşülme açılması teklifi Komisyonumuza gelmiş bulunmaktadır.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkanım, izin verirseniz...

BAŞKAN - Müsaade edin, cümlemi tamamlayayım.

Bu fıkra uyarınca, tekriri müzakere açılmasını ve gündemimizde bulunan konuların görüşülmesini oylarınıza sunmadan evvel, Sayın Meclis Başkanımızın talebini ve bu gündeme ilave etmek istediğim 55 inci maddeye ilişkin daha evvel Alt Komisyonda ve Komisyonda görüşmüş bulunduğumuz teklifle beraber bu üç maddenin, bununla beraber dört oluyor yeniden görüşülmesini oylarınıza...

ATİLA SAV (Hatay) - Efendim, bir dakika...

Ben, bu toplantının günü ve saatiyle ilgili bir itirazda bulunmak istiyorum. İçtüzüğün 27 nci maddesi, Komisyon toplantılarının 48 saat önceden çağrı yapılmak suretiyle toplanmasını öngörüyor. Bize yapılan çağrı bu süreye uygun değil. Bu itibarla, bugün yapılan bu toplantının yapılmaması gerektiğini önce belirtiyorum. Benim söylediğim şey usuldür. Onun için, bu toplantıyı ertelememiz gerekir diye düşünüyorum. Bunu yapamayız.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Evet... Ana ilkemiz 48 saat önce haber verilmesi ve hazırlanan gündem uyarınca komisyonların toplantıya çağırılmasıdır. Ancak, 27 nci maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde "zorunlu olmadıkça" cümlesi bulunmaktadır. Zorunlu hallerde, gerekli görüldüğünde gündemi tamamlayabilmek için, özellikle teamülde tekriri müzakere talebinde bu söylenen sıraya uyulmadan toplantı yapılması da Meclis teamülleri arasındadır.

Bu bakımdan, bu bizim tasarrufumuzun, bize gelen önerge uyarınca ve talep uyarınca bugün alınmış bulunmasının hem Meclis İçtüzüğünün 27 nci maddesine hem de bu maddenin uygulama teamülleri bakımından bir aykırılık teşkil etmediğini tespit etmiş olduğumuzdan, bu saatte Yüce Heyetinizi toplantıya çağırmış bulunmaktayız. Doğrusu, ben, aynı mütalaayı kendim ileri sürdüm Komisyonu toplantıya çağırmadan evvel, bunu kendi aramızda tezekkür ettikten sonra, bu saati tatbikat açısından uygun gördük ve sizleri buraya çağırmış bulunmaktayız.

ATİLA SAV (Hatay) - Öyle de olsa, Sayın Başkanlığın, çağrıda, şu nedenle Başkanlıkça zorunluluk görüldüğünden, şu gün şu saatte toplantıya çağırıyorum diyerek bu takdiri belli etmeniz uygun olurdu. Aksi takdirde, toplantı bence usulsüz oluyor.

BAŞKAN - Efendim tabiî, toplantının mahiyeti belli ve zorunluluğu da belli; Cuma gününe kadar Komisyon için muhalefet şerhlerini alacağız, daha sonra, Bütçeden sonra da Genel Kurulda görüşülmesine başlanacak. Bu bakımdan, muhalefet şerhleri rapor tanzimine geçilmeden evvel, bu süre içerisinde bunun yapılmasının bir zorunluluk olduğunu, bir teknik zorunluluk olduğunu kabul buyurunuz lütfen.

Ben, çok teşekkür ediyorum Sayın Bakanıma.

Bundan sonra, bu zorunluluk hallerini mümkün olduğu ölçüde 48 saate riayet etmek suretiyle kullanmaya çalışacağız. Teamülü fazla zorlamayı ben de arzu etmiyorum.

ATİLA SAV (Hatay) - Ben, bu konudaki görüşümü toplantı tutanağının altına karşı oy olarak yazacağım, müsaade ederseniz.

BAŞKAN - Hay hay...

Efendim, bu toplantının açılmasını ve gündemini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...Kabul edilmiştir.

ATİLA SAV (Hatay) - Efendim... Yalnız, salt çoğunluk diyor. Komisyon üye sayısının salt çoğunluğu diyor. Acaba, 13 oy saydık mı, ben saymadım?

BAŞKAN - Bir daha oylayalım: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

ATİLA SAV (Hatay) - Yeter sayı yok...

BAŞKAN - Üye tam sayısının salt çoğunluğunu aramak durumundayız.

15 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati:14.18

Görüşme Günü: 18.4.1996

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.25

BAŞKAN: Metin EMİROĞLU

BAŞKANVEKİLİ: Ahmet İYİMAYA (Amasya)

SÖZCÜ: Nejat ARSEVEN (Ankara)

KÂTİP: M. Kemal AYKURT (Denizli)

BAŞKAN - Daha önceki oturumda, bu komisyondaki uygulama itibariyle, ayrı bir oylamaya ihtiyaç olmadığı belirtildi. Bu konuda biraz tezekkür etmekte fayda görüyorum. Teamülleri fazla zorlamayalım istiyorum ve o teamüllere aykırı işlem de burada yapamayız; o bakımdan 44 üncü maddenin ikinci fıkrası üzerinde; yani, burada 13 imzalı, yani salt çoğunluğa havi bir talep var. 44 üncü maddenin ikinci fıkrasına göre "... komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğunun gerekçeli ve yazılı istemi üzerine bir defa için mümkündür" deniliyor. Bu istem, Başkanlığa gelmiş oluyor; bu bakımdan, bu isteme göre, biz, burada, gündemde yer alan hususları görüşmek durumundayız. Bu istemin, ayrıca oylamaya tabiî olup, olmaması hususunda tereddüt ettim, yalnız bugüne kadarki, teamüller, bu istem yapıldıktan sonra, istem sahiplerinin burada bulunmasını gerektirmiyor. İstem, Başkanlığa yazılı olarak verilmiş olduğu için ve İçtüzükte ayrıca bir şerh bulunmadığı için teamüle göre, bu isteme göre toplantı açılıyor ve açıldıktan sonra da normal prosedüre göre, yeterli çoğunluk bulunması hâlinde ve yeterli toplantı nisabına göre, toplantıdan sonra da salt çoğunlukla karar veriyor.

Bu bakımdan, bu konuda düşüncesi olan arkadaşlarıma söz vereceğim.

Buyurun Sayın Oğuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım; bu toplantının normal bir toplantı olduğunu kabul etmek mümkün değil. Başkanlık, bunu bir fevkalade toplantı olarak yapmıştır ve istek sahipleri de, bu isteklerini 13 imza olarak Başkanlığa bildirmişlerdir.

Bir kere, Sayın Sav'ın bahsetmiş olduğu 48 saatlik süreye riayet edilmemesi bir usulsüzlüktür. Toplantı, normal toplantı diye savunuyorsunuz, fevkalade toplantı değil diyorsunuz. Öyleyse, İçtüzükteki o 48 saatlik süreye riayet etmek mecburiyeti vardır.

Genel Kurulda gerek yoklama istemi gerekse açık oylama istemi belli adede ve belli prosedüre tabii biliyorsunuz. Orada Başkan, imza sahiplerini

arıyor ve imza sahiplerinin orada olduğunu kabul ediyor; şayet, imza sahiplerinden biri noksansa, efendim, o müracaatın yapılmamış olduğunu kabul ediyor. Özellikle, Kamer Başkanımız, efendim, arama sırasında değil, sonradan yoklama sırasında dahi bir noksan olsa, o yoklama isteminin geçersiz olduğunun kaç defa tatbikatını ortaya koydu.

Şimdi, öyle olunca, bu toplantı ya normal, olağan bir toplantıdır ki, mevcut İçtüzük hükümlerine riayet etmek mecburiyeti vardır, yahut da olağanüstü bir toplantıdır; onun gereğini düşünmek ve onun icaplarına göre muamele icra etmemiz lazımdır. Eğer, olağan toplantıysa, mutlaka, İçtüzükteki mevcut hükümlere riayet ederek toplantıya arkadaşlarımızın davet edilmesi ve konunun gündem olarak benimsediğiniz o kısmı, tekriri müzakere ve tekrar görüşme hakkındaki taleplerini de o şartlar altında tezekkür etmek mecburiyeti var. Burada, görüyoruz ki, gerektiğinde fevkalade toplantı; ama, gerektiğinde de, bu olağan, normal toplantıdır demek noktasında olduk; şu tartışmalarımızda vardığımız netice bu oldu.

Biz, bu toplantının bir fevkalade toplantı olması karşısında efendim, bu sürelere riayet edilmemiştir ve usulüne uygun da bir çağrı yapılmamıştır ve tekriri müzakere için gerekli şartlar da tahakkuk etmemiştir diye düşünüyoruz.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Şimdi, aynı mealdeki görüşleri dinleyelim, sonra karşı görüşleri dinleriz.

Buyurun Sayın Emre,

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, şimdi, bu toplantının, şartlar ne olursa olsun aceleye getirildiği, çok acele edildiği apaçık gözükmektedir. Yani, buradaki iki günlük gecikmenin, bu kanunun Meclisten çıkması bakımından herhangi bir sakınca getireceğini düşünemeyiz. Normal şartlarda iki günden sonra toplanılır, bu itirazlar ortadan kaldırılabilirdi; o yapılmamıştır. Maddi hata bile yapılmıştır bu acele şartların getirdiği ortamda; bana yapılan tebliğde 14.4.1996 yazılıdır; bu toplantının davetiyesinin tarihi öyle yazılmış; belli ki, bu bir maddî hatadır; ama, aceleyle, tarih kavramı bile pek akla gelmemiş.

Kaldı ki, 44 üncü maddede, gerekçesi gösterilerek toplantıya çağrılır denilmektedir. Burada gösterilen gerekçe, yeterince müzakere edilmediği iddiasıdır. Halbuki, en çok üzerinde müzakere edilen konu, bilhassa, bu 105 inci maddenin son cümlesinin metinden çıkarılması hususu olmuştur. Sanıyorum ki, tahminimde yanılmıyorsam, Muhterem Başkanımız, yarım saate yakın, hatta daha fazla konuşmacılara söz vermiştir. Konuşmalar, bu şekilde o kadar uzamıştır ki, daha önceki maddelere nazaran çok zaman kaybettiğimiz için ve Sayın Başkanın da celsenin başında, bugünkü müzakereleri bir saatte bitirebiliriz dediği ve diğer maddelerde de çok kısa kısa konuşmalar yapılıp,

Başkanımızın tavsiyesine riayet edildiği halde, buraya gelince, çok uzun müzakereler yapılmıştır. Bu zabıtlar getirilip burada incelenebilir, yahut da banda alınıyorsa, bant dinlenilebilir.

Ne demek istiyorum; öyleyse, gerekçe de yoktur. Sayın Başkanlığın burada, bu gerekçeyi makul bir gerekçe, haklı bir gerekçe olarak görmeyerek bu toplantıyı yapmaması gerekir. Zaten, Heyeti Umumiyede, kanun, İçtüzük, bütün her tarafıyla müzakere edilecek, varsa bir yanlışlık, düzeltilmesi gereken, eklenmesi gereken fıkra varsa, orada, bu iş temayül ile yapılabilirdi.

Muhterem arkadaşlar, ben buradan şuraya geçmek istiyorum: Şimdi, eğer, bu dönemde ki, ben bu Komisyonu, şu arz ettiğim görevleri hakkıyla yapacak formasyonda görüyorum; onun için arz ediyorum. Bu dönemde biz, Anayasa Komisyonu olarak, ya da en az Anayasa Mahkemesi kadar, Anayasaya uygunluk konusunda titizlik gösterirsek, itina gösterirsek, bu Parlamentodan çıkan kanunlar, geçen dönemlerde olduğu gibi, böylesine çok çok iptal edilmez. Yani, bu iptal keyfiyetinde tabiî ki, Parlamentoda bazı mercilerin ihmali vardır, ya da işi ciddiye almaması vardır. Bu görev de çoğunlukla Komisyonumuza düşmektedir. Ancak, Komisyonumuzun şimdi, yeni başlatılan birkaç haftalık tatbikatında bu ciddiyetle, bu titizlikle, bu itinayla biz bu dört senelik dönemi, Anayasa Mahkemesine hiçbir dava göndermeyecek şekilde ve kıvamda yürüteceğimize dair, bende, kusura bakmayın; ama, haklı endişeler meydana geldi. İlk defa şurada endişe duydum; denildi ki, İçtüzük müzakere edilirken, her kanunda yapıldığı gibi bir alt komisyon kurulsun, oylandı, kuruldu. 5 kişi tayin edildi, görev verildi; sonra da denildi ki, hayır, komisyon bir taraftan çalışsın, biz de, diğer taraftan, kanunu müzakereye başlayalım. Yani, şimdi, bu önemli bir şey değil gibi gözüküyor; ancak, burada çok ciddî ve tesirli bir süzgeç vazifesini, biz görebilecek miyiz göremeyecek miyiz; bu Meclisten çıkan kanunlar, çok çok Anayasa Mahkemesinde iptal edilerek Parlamentonun hukukî saygınlığına herhangi bir gölge düşecek mi düşmeyecek mi meselesini düşündüğümüz zaman, bizim şimdiden başlattığımız bu türlü uygulamalar, bize, ne yazık ki, pek ümit vermiyor. Daha yol yakındır; bu türlü toplantılar tertip edilirken, Tüzüğe ve Anayasaya ve diğer teamüllere en titiz şekilde riayet etmesi gereken bir komisyonda bulunuyoruz ve bu Komisyon görevini yaparsa, öyle inanıyorum ki, Anayasa Mahkemesine de görev düşmeyecektir. Sabah celsesinde, Mecliste, bu gerek, bu lazime böyle olması icap ettiği hususu, gerçeği bir Sayın Komisyon üyemiz tarafından da, aşağıda, tekrar tekrar dile getirildi.

Bence, böyle aceleye getirilen bir toplantı olmamalıydı. Gerekçesi zaten, haklı ve makul değil; yeterinden çok müzakere edilmiştir. Zaten, mesele muğlak bir mesele değildir. Şimdi, tartışsak yine aynı şeyleri söyleyeceğiz. Bence, bu toplantıya çağrı yapılmaması gerekirdi; maruzatım bu kadar.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Türk.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; bazen, bir konuda karar alınır; ama, daha sonra, onun üzerinde yeniden düşünülünce, o kararın hatalı olduğu anlaşılır. İşte, bu ihtiyacı karşılamak üzere, eski deyimle tekriri müzakere, yeni deyimle, yeniden görüşme...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Yok Hocam, öyle bir şey mi oldu canım Allahaşkına. Adam bulamadık deyin de şuna mertçe olsun; o gün, aradık, aradık, adam bulamadık, bugün toplandık, geldik, değiştireceğiz deyin; mertçe olur, daha güzel olur Hocam.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Mertlik yarışına girmeyelim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Öyle ama; mesele bu değil mi; o gün yarım saat uğraştınız adam bulmak için.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Siz konuşurken, ben sizi saygıyla dinledim ve tek sözcükle itiraz etmedim, saygıyla dinledim; lütfen siz de aynı saygıyla dinleyin!..

Ben, size, yeniden görüşme usulü ya da tekriri müzakere usulü neden konmuştur bunu genel olarak anlatıyorum.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Onu hepimiz biliyoruz burada. Ben 20 senedir buradayım. Müsaade buyurun, 40 senelik de avukatım.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Hiç şüphem yok; ama...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ben de sizin kadar biliyorum. Yaşım da sizden fazla, tecrübem de fazla.

Mertçe söyleyin, o gün adam bulamadık, bugün adam bulduk, geldik deyin...

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Sayın Oğuz, siz bu kadar sene parlamentoda bulunduğunuzu söylediniz; ama, dinleme usulünü öğrenememişsiniz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Öyle değil mi canım; gerçek bu.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - Bir hatibi dinlemeyi öğrenememişsiniz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Öğrendik efendim; çok iyi biliyorum. Siz de gerçekleri dile getirmeyi bilin. İlim adamısınız; ilim adamının haysiyeti içinde olalım.

BAŞKAN - Lütfen efendim... Lütfen, karşılıklı konuşmayalım.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Saygınlığımızı kendimiz koruyalım.

BAŞKAN - Ali Bey lütfen...

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) -Bir parlamenterin itibarını korumaya özen gösterin ve dinlemesini öğrenin, bilin.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ben dinlemesini biliyorum; çok iyi biliyorum. Siz de gerçeklere saygılı olmayı öğrenin.

BAŞKAN - Efendim, lütfen karşılıklı konuşmayalım. Burada, İçtüzüğün verdiği bir imkânı, 14 imzayla Başkanlığa gelmesi üzerine, yapılan bir tasarruf var. Tabiî, bu, değişik parti grupları tarafından değişik şekilde değerlendirilebilir; ama, benim önümde 14 imza var ve İçtüzüğün 44 üncü maddesi var. Dolayısıyla, burada bu meseleyi görüşmek kaçınılmaz olmuştur Başkanlıkça; bu açıdan bu toplantıyı yapıyoruz.

Tabiî ki, farklı görüşler olacaktır, tabiî ki farklı düşüncelerimiz olacak; bundan gayrı tabiî bir şey olamaz. Ancak, prosedürü, mevcut teamüllere ve 44 üncü maddenin ruhuna uygun bir şekilde uygulamak için Sayın Emre'nin değinmiş bulunduğu Anayasa Komisyonunun sistemi içerisinde faaliyetlerimizi sürdürmek amacına matuf olarak bu usul tartışmasını açtım.

Tabii, değerli üyelerin farklı düşüncede olması kadar da, tabiî bir şey olamaz. Bu masanın etrafında, mümkün olduğu kadar, görüşlerimizi geniş bir şekilde, açık bir şekilde ifade etme imkânını hep birlikte bulmaya gayret göstereceğiz. Biz, Başkanlık olarak, bunu bu şekilde yapma azminde ve kararlılığındayız. Sabırla, lütfen birbirimizi dinleyelim, birbirimizi de kırmayalım; çünkü çok ihtiyacımız var birbirimize. Nihayet, ülkemiz için mevcut hukuki ve anayasal faaliyetler için bu tasarrufta bulunuyoruz. Bu bakımdan, lütfen, daha sakin olarak, birbirimizi dinleyerek bu mesaimizi sürdürelim.

Hocam, lütfen tamamlar mısınız.

HİKMET SAMİ TÜRK (Devamla) - İçtüzük, 44 üncü maddesinde, yeniden görüşme usulünü iki yönden düzenlemiş bulunuyor. Birincisi, toplantı devam ederken, henüz toplantı sona ermemişken, toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğu, belli bir gündem maddesinin yeniden görüşülmesini isteyebilir.

İkincisi, toplantı sona erdikten sonra, fakat, henüz Komisyon, raporunu Meclis Başkanına sunmadan önce, bu kez, üye tamsayısının salt çoğunluğu belli bir konunun, belli bir gündem maddesinin yeniden görüşülmesini, gerekçeli ve yazılı olarak isteyebilir. Olayda uygulanan bu 44 üncü maddenin ikinci fıkrasıdır; bu koşul yerine gelmiştir. Üye tamsayısının salt çoğunluğu, 13 imzalı bir önerge, Komisyon Başkanlığına intikal etmiştir ve Komisyon Başkanlığı da, Komisyonumuzu toplantıya çağırmıştır. Toplantı yeter sayısı olmak kaydıyla, bu görüşme yapılabilir. İçtüzük bu konuda çok açıktır; ancak, bu konuda, sanıyorum ki, Sayın Meclis Başkanının gönderdiği maddenin görüşülmesine olanak yok. Çünkü, toplantı talep eden 13 imzalı dilekçede belirlenen maddeler, ancak bugün görüşülebilir. Yeniden görüşme usulü, ister toplantı devam ederken hazır bulunanların salt çoğunluğuna verilmiş bir hak olarak, ister toplantı sona erdikten sonra, üye tamsayısının salt çoğunluğuna

verilmiş bir hak olarak, Komisyon Başkanının da üzerinde takdir hakkını kullanabileceği bir yetki değildir. Bu yetki kullanılmıştır ve ileride siz de, bu yetkiyi kullanmak durumunda kalabileceğiniz durumlarla karşı karşıya kalacaksınız; o nedenle, lütfen bu görüşmeyi yapalım ve eğer, bu maddeler eskisi gibi kalacak olursa sorun yok; ama, bir değişiklik ihtiyacı doğuyorsa, bunu da yapalım ve raporumuzu Başkanlığa öyle sunalım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Sayın Çelebi buyurun.

IŞIN ÇELEBİ (İzmir) - Şimdi, efendim ben, 44 üncü maddede ve 27 nci maddeye baktığım zaman, bu toplantının doğru bir usulle toplandığı kanaatindeyim. Özellikle, üye tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı isteği olduğu takdirde, bir zorunluluk olmadıkça, komisyon, iki gün önceden toplantıya çağrılır deniliyor; burada bir zorunluluk hâli doğuyor. Çünkü, bu yazılı istek, komisyon raporunun Meclis Başkanlığına verilmesinden önce yapılmasıyla da ilişkilendirilmiş. Bu nedenle, bir zorunluluk hâli var. Zorunluluk hâli olunca iki gün önce şartı kalkıyor ve ikinci önemli bir nokta: "...komisyon gündemine hâkimdir" demekle, komisyon, istediği günde bu iki gün şartı aramadan toplantı yapabilir anlamında da 27 nci maddede bir ibare var. O nedenle, yapılan uygulamanın, İçtüzüğün 27 nci maddesi ve 44 üncü maddesi hükümlerine göre uygun olduğu kanaatindeyim.

Bunu görüşlerinize arz etmek istedim; teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Oktay.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Şimdi, efendim burada üzerinde düşünülmesi gereken iki nokta var. Bir kere, zorunluluk meselesi; yani, burada, tabiî genelde bir takdir konusu zorunluluk konusu; ama, zorunluluk olduğunu da bunun gerekçesiyle ortaya koymak lazım. Yani, niye zorunluluk var?

Şimdi, görüşülmesi istenilen konu, enine boyuna görüşülmüş, tartışılmış; yani, artık, olağanüstü toplantının gündemi hâline gelmesi bir zorunluluk olmaktan çıkmış diye düşünüyorum. Yani, fevkalade yeni bir olayın olması, gerçekten inandırıcı, doyurucu, insanı tatmin edici bir şey olması lazım ki, zorunluluk olarak düşünelim bunu. Burada ne zorunluluk var; tartışılmış, konuşulmuş, enine boyuna görüşülmüş, düşünceler söylenmiş ve konu sonuçlandırılmış. Şimdi, bunun zorunluluğu nereden geliyor? Nihayet, Komisyonun usulüne uygun şekilde toplanmış olması, tartışmış olması ve birden bire yeniden gündeme getirilmesinde zorunluluk var gibi bir durum; ben, burada zorunluluk olduğu kanısında değilim; yani, tam oturtamıyorum gönlüme, daha doğrusu bilincime, yer bulup, zemin bulup oturtmak zor oluyor. Çünkü "zorunluluk" sözcüğünü kullanmış. Eğer, biz, her istediğimiz zaman çağıracaksak; zorunluluk sözcüğünün orada olmaması gerekir; bu bir.

İkincisi; evet, sizin yaptığınız işler, bana göre çağırmanız ve bu zorunluluk olayını bir tarafa bırakırsak eğer, çağırmanız doğru 14 kişi; ama, 14 kişi istemiş, diyor ki, tamam, bu konuyu görüşelim, zorunluluk var diyor. Bu zorunluluğu gören insanlar, buraya katılmıyor, imza veriyor; ama, imza vermesi yeterli mi acaba? Çünkü, parlamento uygulamalarında, kurallarında, imza veren insan da aranıyor; geldi mi, gelmedi mi, var mı, yok mu çoğunluk falan diye aranıyor ve bunu getirmiş olmanız doğru; ama, o imza vermiş olan insanlar, bunun zorunluluğuna inanmış olan insanlar burada yoksa eğer, o zorunluluğa inanmış olanlar, artık azınlığa düşmüş ise, fiilen azınlığa düşmüş ise, burada ilk defa imza atmışlardır, o nedenle vardır; bu iş, özü itibariyle oluşmuştur falan demek, bence doğru bir şey değil. Çünkü, ben şöyle düşünüyorum. Bu konu, muhalefet, iktidar çekişmesi konusu - bağışlayın, öyle olduğunu iddia ederek söylemiyorum- olmamalıdır; bir komisyonun çalışma biçimi, çalışma usulü, bence çok objektif şekilde değerlendirilmelidir, çok objektif ölçüler içerisinde yürütülmelidir. Bugün, sizin ihtiyacınız olur, yarın, siz muhalefet olursunuz; sizin, ondan sonra, yine bu şekilde... Buna meydan vermemek lazım. Ortada işin gerçeği itibariyle zorunlu bir durum yoktur. Ayrıca, bu zorunluluğa inanmış ve imza vermiş insanlar da burada yoktur.Yani, şimdi, var diye kabul ederek; demek ki, o zaman şöyle düşünmek, yorumlamak da mümkün: Bunun zorunluluk olduğuna inanmıyor ve gelmiyor; ben zorunluluk olarak görüyorum; ben gelmiyorum ama, siz görüşün. Bu anlamlı bir şey değil, bir üye için de ciddi bir olay değil ve Komisyonun böyle bir olayı dikkate almak suretiyle görüşme açmasının da doğru olduğu kanısında değilim.

Burada yapılacak iş, şimdi Hocam da belirttiler. Sayın Başkanın görüşülmesini istediği konular olağanüstü; yani 48 saate uyulmadığı için, onlar görüşülemeyeceğine göre bu konuda, nasılsa isteniyor, görüşülecektir. Müsaade ederseniz, usulüne uygun, yani özü itibariye, işin gereği itibariyle usulüne uygun biçimde bir gün sonra toplanalım. Nasılsa, Meclis toplantı hâlinde; her zaman toplantı da mümkün. Ayrıca, acelesi de yok.

Bence, bu Komisyonun, tabiî diğer komisyonlar da çok değerli, onların da yasaya, Anayasaya uyması gerekli; ama, Anayasa Komisyonunun böylesine hukuku, Anayasal ilkeleri, genel kuralları ilgilendiren konuda daha titizlik göstermesi gereklidir diye düşünüyorum, daha objektif davranışlar içinde bulunması gerekli diye düşünüyorum. Onun için, hiç mahzuru yoktur. Nasılsa gündeme geliyor. Usulüne uygun bir biçimde toplanıp, görüşülmesinden yanayım. Yoksa, evet 14 kişi istemiş, ama hani 14 kişi? İsteyen, zorunluluk olduğunu hissederek, anlayarak görüşülmesini isteyen arkadaşlar nerede; bu kadar zorunluluk varsa.

BAŞKAN - Burada, 13 kişi.

M. SEYFİ OKTAY (Devamla) - Yeni geldiler öyleyse.

BAŞKAN - Efendim, konu burada düğümleniyor.

Değerli üyelere söz vermeden evvel -Sayın Esengün'e ve Sayın Hocama söz vereceğim- Sayın Dülgerler, bu konunun bugüne kadar -ki, bu müzakereyi ilk defa biz yapmıyoruz arkadaşlar; belki, yüzlerce defa teknik müzakereler yapılmıştır- usulleri, teamülleri bellidir. O bakımdan, tabiî, bütün parti yetkililerine saygımız var; ama, bir de tatbikatı öğrenelim.

Bize bir açıklama yapar mısınız Sayın Dülgerler.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, tatbikat, gerekçeli, yazılı istem olduğu takdirde, ayrıca bir oylamaya gerek olmadan, maddenin lafzı da çok açık, hep o şekilde yürütülmüştür; ama, toplantıda olmaları gerekir şeklinde; yani, bir temenni ileri sürüldü; o, ayrı bir konu ama; İçtüzüğün lafzı da çok açık. İstem yeterli burada. Ayrıca, İçtüzük, diğer maddelerde olduğu gibi, mesela istem üzerine yapılan açık oylamada, "15 kişinin istemi üzerine açık oylama yapılır" diyor ve arkasından devam ediyor "ancak, açık oylama isteminde bulunanlar, salonda değillerse açık oylama işlemi düşer" diyor. Bu çok açık bir şekilde, tatbikatı da hep istinasız bu şekilde olmuştur. Komisyonda görevli arkadaşım da, herhalde aynı bilgileri sunacaktır.

Arz ederim efendim; durum bu.

BAŞKAN - Sayın Esengün buyurun.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; İçtüzüğümüzün 27 nci maddesinde "zorunluluk olmadıkça komisyon toplantısı için çağrı en az iki gün öncesinden yapılır" deniliyor; şu anda nasıl bir zorunluluğun bizi buraya topladığını ben bilemiyorum. Çünkü, geçen toplantının sonunda muhalefet şerhlerinin verilmesi için, yanılmıyorsam cuma günü akşamına kadar süre verilmişti. Yani, şu anda, 44 üncü maddede yazıldığı şekilde, Komisyon raporunun Meclis Başkanlığına verilmesinden doğan bir acelelik, bir zorunluluk kesinlikle söz konusu değil; yarın akşama kadar Komisyon, raporunu Meclis Başkanlığına veremiyordu zaten, sizin muhalefet şerhleri için tanıdığınız süre gereğince.

BAŞKAN - Cuma günü demiştim.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Cuma günü ise, bugün akşama kadar. Her halükârda, yani, bu toplantıyı en azından yarın yapabilirdik.

BAŞKAN - Zorunluluk buradan doğuyor zaten; yani, yarına kadar gerekçeli raporları vereceksiniz muhalefet şerhli. Bu arada, bu isteme göre yeni bir tanzim yapılacak ki, ondan sonra rapor basıma gidecek.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Efendim, oradan bir zorunluluk doğmuyor bence. Asıl o bekleme süresi; zorunluluk varsa, belki yarınki toplantı için var o bir tarafa.

Şimdi, bu İçtüzük değişikliği Sayın Başkan, ben başından beri dikkat ediyorum; Partilerarası Komisyonda çalıştım, Alt Komisyonda çalıştım,

buradayım şu anda. Birileri, bu işi çok aceleye getiriyor. Birileri dediğim kimdir, bilemiyorum. Meclis Başkanlığı mıdır, başka birtakım parti yönetimi midir, her kimse, bir an evvel, şu İçtüzük değişikliği, komisyondan ve Genel Kuruldan geçsin isteniyor; belki, bir kahramanlık gösterisi için, bakınız, gelir gelmez İçtüzüğü değiştirdik... Aslında, bu İçtüzük değişikliğiyle, bu Meclisin fevkalade güzel, iyi, verimli çalışacağına kimse inanmasın, ben de inanmıyorum. Biz, biraz kendimizi aldatıyoruz. Geçen dönemde, anayasa değişikliği yaptık diye, o şaşalı, gösterişli işlerin sonucunda, işte çıkan sonuç; 450'nin 550 olmasından başka bir şey olmadı. Şimdi, İçtüzüğü değiştireceğiz. Büyük bir iştahla atılmışız bu işe ve bir an evvel de, alelacele olsun deniliyor; hatta, bu Alt Komisyona havalesi için yapılan müzakerelerde de dile getirmiştim. 1973 tarihli tüzüğün üzerinden 23 sene geçmiş, beklemişiz; şurada bir hafta bekleyemiyoruz. Eğer bu işte hata yapıldı ise, acele edenler tarafından yapıldı ki, hata yapıldığı kanaatinde de değilim. Çünkü, her madde, gerek Alt Komisyonda gerek geçen celsede bu Komisyonda alabildiğine geniş şekilde tartışıldı ve bu değişiklik önergesiyle, temel kanunlarla ilgili maddelerle buradaki iktidara mensup komisyon üyesi arkadaşlarımızın oyu ile bizim de muhalefetimizle geçti. Muhalefetin oylarıyla geçen bir tek 105 inci madde; ama, ne hikmetse, şu anda olağanüstü toplantıya çağrı imzasını veren milletvekillerimiz bile, o gün bu toplantıda kısmen vardılar; kendi kabul ettikleri, kendi istedikleri doğrultuda tanzim edilen maddenin şimdi yeniden ele alınmasını istiyorlar.

Bugün, sabahleyin Meclis bütçesi görüşülürken Sayın Korkmazcan, bu içtüzük değişikliğinin, Komisyonda, Partilerarası Komisyonda ve Anayasa Komisyonunda partilerin mutabakatıyla yürütüldüğünü ifade etti; fevkalade yanlıştı o. Burada mutabakat yok ve işin tabiî neticesi olarak muhalefet var. Mutabık kaldığımız maddeler de var; ama, kamuoyuna lanse ediliş şekli, bütün partiler, el ele vermiş, güzel bir içtüzük hazırlıyorlar gibi. Asılında, ne yaptığımız öyle fevkalade yeni bir içtüzük hazırlığı ne de partiler arasında bu konuda mutabakat var.

Netice itibariyle şunu arz edeceğim: Biz, Anayasa Komisyonu üyesiyiz. En iyisini, en güzelini yapmak mecburiyetindeyiz ve Anayasaya uygununu da yapmak zorundayız. Ama, daha iki gün evvel yaptığımız yanlış oldu, gelin, bir daha olağanüstü toplantı yapalım, bunu değiştirdim -kim istiyorsa bu değişikliği- eğer daha işin başında; iki türlü işin başında; hem Anayasa Komisyonunun çalışmalarına başladığı bugünlerde hem de içtüzük görüşmelerinin başında bu tür hatalara, yanlışlara yönelirsek, zannediyorum, bunun sonu da hayırlı olmaz.

Saygıyla arz ediyorum.

BAŞKAN - Efendim, müsaade ederseniz bu konuyu kesiyorum burada. Usul tartışmalarını...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bir cümle ifade edeyim Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Sayın Oğuz, her zaman size konuşma imkânı veriyorum; müsaade ederseniz...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bir cümle ifade edeyim.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar; 44 üncü madde, iktidar, imkânları ve sayısı müsait olmadığı ahvalde, muhalefetin çoğunlukta bulunduğu bir sırada geçmiş olan bir maddeyi geri getirsin diye konulmamıştır. 44 üncü madde, bir hata yapıldıysa, yahut da telafisi mutlaka lazım gelen bir noksanlık arız olmuşsa, bunu halledebilmek için 44 üncü maddeye bir ve ikinci fıkralar konularak, bu telafi edilsin, bu hata düzeltilsin, bu noksan halledilsin diye konulmuştur. Yoksa, o gün, bariz bir şekilde muhalefet çoğunlukta; ama, iktidar, bütün gayretine rağmen arkadaşlarını toplayamıyor. Arkadaşım samimi bir şekilde, hastanedeydim; haber verdiler ama, gelemedim, imkânım müsait olmadı diyor; doğru söylüyor. Allah razı olsun kardeşimden. O gün arkadaşlarınızı bulsaydınız, bu durum olmayacaktı.

Demek ki, her fırsatta biz muhalefet olarak, hangi kararda, efendim, çoğunluğumuzda bir netice alırsak, onu bir gün sonra arkadaşlarınızı toplayıp, gelip burada bunu düzeltmeye kalkışırsanız, bu bir hakkın suiistimali olur. Bir hakkın suiistimalini de, kanun himaye etmez. 44 üncü madde, bir gün sonra arkadaşlarınızı, ekseriyetinizi temin edin gelin, burada aldığınız kararı değiştirin; bunun için konulmamıştır. Bunu yaparsanız bence, haklı, doğru, dürüst bir hareket yapmamış oluruz ve bunun şerefi olmaz. Ben zilleti demiyorum; ama, bunun şerefi olmaz ve bu, arkadaşlarımızı hayırla yâd etmemize, hayırla anmamıza da vesile olmaz. Burada, hepimiz, gayet dürüst, gayet samimi, sözlerine, hareketlerine bağlı, saygılı davranırsak birbirimizi hayırla yâd ederiz. Yoksa, burada çoğunluğunuza güvenip, hadi bir gün sonra gelip de bunu değiştirelim dediniz ve neticeyi de aldınız, bu size şeref kazandırmaz Sayın Başkanım.

Arz ederim.

BAŞKAN - Biraz ağır oldu.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Ve bir hakkın suiistimali olur.

BAŞKAN - Biraz ağır konuştunuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Vallahi hafif oldu; yemin ediyorum hafif oldu.

BAŞKAN - Burada, bu Komisyonun tertip tarzı itibariyle, Komisyonda muhalefet, esasen azınlıkta iken çoğunluğa geçip de aldığı kararlar şerefli, haysiyetli oluyor da, öteki taraf yokken aldığı kararların...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bulsaydınız efendim. O anda oradadır. Bir netice ortaya çıktı.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, dürüstçe söyleyin, bu mesele görüşüldü mü görüşülmedi mi?

BAŞKAN - Müsaade buyurunuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Olur mu; bu demektir ki, muhalefete hiç bir surette, çoğunlukta da olsak bir netice aldırmayacaksınız. Onu söylediniz, ikrarınızdan bu anlaşılıyor.

BAŞKAN - Hiç öyle bir şey demedim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhalefetin çoğunlukta bulunup, devam etmesi ve o neticeyi alması, haysiyetlidir, doğrudur, dürüsttür. Bunu nasıl yanlış çarpıtırsınız?

BAŞKAN - Hayır, siz bu şekilde bir mütalaa yaptığınız zaman, yanlış olduğunu söylüyorum.

Bu Komisyonun, İçtüzük hükümlerine göre aldığı her karar, hukuka uygun olarak burada, millî iradenin taahkuku bakımından değerlidir. Hadise bu kadardır.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Bitti. O karar alınmıştır.

BAŞKAN - Şimdi, muhalefetin katıldığı her kararda, bu tekriri müzakere yoluyla gelecek veya başka bir yolla ...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Öyle yaptınız işte.

BAŞKAN - Efendim, bu bir kanunun verdiği ve 14 imzayla arkadaşlarımın bu haklarını kullandığı bir olaydır.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, o olay, bizim burada yaptığımız bir hatadan, bir düzeltmeden kaynaklanırsa, biz saygılıyız; ama, o gün yarım saat tartıştık. Siz de bütün gayretinizle arkadaşlarımızı çağırdınız; olmadı; ama, bir netice çıktı. Aşağıda halledin yahu, çoğunluğunuz var. Niye bu yola gidiyorsunuz?

BAŞKAN - Şimdi, tebdili müzakere hangi hallerden doğuyor; onu tahlil ederken, orada bir yanlışınız var. Bu tekriri müzakere olayı sadece, efendim, usule, redaksiyona taalluk eden bir meselenin, bir maddi hataya taalluk eden bir meselenin görüşülmesi için yapılmıyor. Bakınız, yine İçtüzükte yaptığımız değişiklikle, Genel Kurulda da yeni bir tekriri müzakere yapılmasına mütedair bir düzenleme yapıldı. Bugüne kadar olmayan bir şeyi, ilgili tasarı veya teklifin tümü üzerinde oylamaya geçilmeden evvel, komisyon veya hükümet isterse, o tasarı ve teklifin bir maddesini tekriri müzakereye tabi tutma imkânını getirdik. Bunu da hep birlikte yaptık. Bu, her zaman, sizin, burada tanımladığınız gibi bir maddî hatadan veyahut da düzeltilmesi gereken bir yanlış düzenlemeden ileri gelmez

Sayın Oğuz. Burada, çok önemli bir hadisede, kabul edilen maddenin muhtevasında, eğer komisyondaki 14 üye, salt çoğunluğu teşkil edecek şekilde bu meselenin yeniden görüşülmesini arzu ediyorlarsa, tekriri müzakere yolu, işin muhtevasına taalluk eden bir gerekçe dolayısıyla, bu masaya, bu gündeme gelebilir ve nitekim, burada, böyle olmuştur ve nitekim, şunu, samimiyetle söylüyorum, tekriri müzakere tatbikatında -açınız bakınız- daima, konunun muhtevasına taalluk eden meselelerden dolayı tekriri müzakere yolu açılır. Çok nadir ahvalde, maddî hatalardan veya yanlış anlamalardan meydana gelen hususlar tekriri müzakereye tabi olur. Bu bakımdan, müesseseyi, bu şekilde bir kere değerlendirelim.

Evet, burada, çok açık söylüyorum, siz, 105 inci madde konusunda burada bir oylama yaptınız ve kendi görüşlerinizi kabul ettirdiniz. Eğer, 14 kişi, bu güven oylaması meselesinin Anayasa Mahkemesine gitmiş olduğu bir sırada, bir zeminde, bunun bu şekilde düzenlenmesini uygun görmüyor ve bunu, iradesiyle, Başkanlığa imzasıyla bildiriyorsa; bu, esasa taalluk eden bir meseledir, fevkalade önemlidir ve olağanüstü bir durumu da vardır. Bunu da kabul etmek lazım. Bugün, 105 inci madde konusunda, kamuoyunda fevkalade büyük bir hassasiyet vardır ve konu Anayasa Mahkemesinin incelemesine bırakılmıştır ve Meclis de bu konuyu tanzim etmektedir. Bir hassasiyet vardır. O bakımdan, 14 üye, İçtüzüğün kendisine verdiği hakkı kullanmak için tekriri müzakere isterlerse, bunda bir gayri tabiîlik görmemek gerekir.

Bu bakımdan, meseleyi, bu ölçekte lütfen mütalaa edelim; ancak, ben, bütün düşüncelere saygı duyuyorum; sizin görüşlerinizde de büyük haklılık vardır.

Ben, şundan da yana değilim. 44 üncü maddenin ikinci fıkrasının devam eden, temadi eden bir surette, Anayasa Komisyonu gibi bir komisyonda, bir usul hâline veyahut devamlı surette ihtiyar edilen bir yol hâline getirilmesine de, ben de razı değilim ve bu mealdeki sözlerinizi ve açıklamalarınızı da takdirle karşılıyorum. İşin esasına taalluk ediyor; ama, kabul buyurunuz ki, şu önümüze gelen gündem itibariyle, bir tekriri müzakere yapılması, bugüne kadarki teamüllere, tatbikata uygun bir hadisedir. Ancak, pek tabiî, biz, burada, bugün, bunun uygulamasını komisyon olarak, bizim komisyonumuz olarak ilk defa yaptığımız için, değerli üyelerimizce, haklı olarak bir hassasiyet belirmiştir. Biz de bu hassasiyeti dikkate alarak, belki biraz zaman kaybı gibi oldu; ama, ben öyle telakki etmiyorum. Çok güzel düşünceler ortaya çıktı.

Ben, bütün arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Bunu tezekkür ettik, bütün uyarılarınız, Başkanlığımızca değerlendirilecektir. Bundan böyle de, bu uyarılar ışığında, bu Komisyonda, bu meselelerin görüşülmesi icrasına devam edilecektir.

Müsaade ederseniz, gündeme geçiyorum. 14 imzalı ve Sayın Dülgerler'in bugüne kadarki teamüle taalluk eden açıklamaları ışığında maddelere geçiyorum.

Maddeler üzerinde Sayın İyimaya'ya bir açıklama yapması için söz veriyorum.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, ben usul bakımından arz edeyim. Toplantının şekline ilişkin...

BAŞKAN - Ona bir şerh koyacaksınız...

ATİLA SAV (Hatay) - Şerh vereceğim.

BAŞKAN - Tamam.

Buyurun Sayın İyimaya.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli Başkanım, komisyonun değerli üyeleri, tabiî, İçtüzük, özellikle, kendisinin değiştirilmesine ilişkin kuralları da koymuştur. Bir kuralın verdiği imkânın suiistimal edilip edilmediği tekriri müzakereler sonrasında ortaya çıkabilir; fakat, özellikle 105 inci maddenin hukukun ötesindeki sonuçları itibariyle dahi, bunun tekriren müzakeresinde zaruret olduğu düşüncesindeyim.

Kısaca arz edeyim: Bizim önergemizdeki tekriri müzakere gerekçemiz zaten yazılı. 87 nci maddede, değerli arkadaşlar, gerekçeli önergelerin okunmasının yeterli olduğu ölçüsü veya hükmü getirilmesi ilk metinde. Gerekçeli önergeler okunmasına rağmen, bir de konuşma imkânı getirmiştik. O imkânın kaldırılmasıyla, gerekçenin okunmasının yeterli olacağı öngörüldü. 91 inci maddede, temel kanunların görüşülmesine ilişkin yöntem belirlenirken, kanunun, kanunların veya İçtüzüğün bütününde değişiklik, denmiştir. Halbuki, bunun, pratikliği bakımından, kanun veya içtüzüklerdeki kapsamlı değişiklik denmek lazım idi. Bu gerçekten bir ihtiyaç; tekriri müzakere gerçekten gereklidir burada; çünkü, bir Medeni Kanunun, bir Ceza Kanununun bütününün değiştirilmesi mümkün değildir; ama, Medeni Kanunun bir mal rejimine ilişkin değişiklik kapsamlı bir değişikliktir ve böyle bir usul -itiraz edilmeli denilirken 91 inci maddeye- kapsamlı değişikliği gerektiren ibaresinin konması lazım. 105 inci maddedeki, bundan önceki Komisyon görüşü, Parlamentonun teamüllerine, uygulamalara, temsilî rejimlerdeki hükümetlerin düşürülmesinin zor, kurulmasının kolay olması yönündeki sisteme aykırıdır. Dengeleri allak bullak ederiz ve Anayasanın 96 ncı maddesinin, 1961 Anayasasının 86 ncı maddesinin -ki, oranlar farklıdır, sistem aynıdır- içerisinde değerlendirmek lazımdır. Yeniden görüşülmesi lazım. Tüm hukuk uğruna, önemli dengesel değişiklikler getirilebilecek çözümlerin de tekrar gözden geçirilmesi, herhalde bir hakkın suiistimali değil, memleket şartları bakımından, hukuk değerleri bakımından önemli bir mesele olsa gerektir diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Başka efendim, gündem maddeleri üzerinde.

Hasan Beyden rica edelim. Bu 87 nci maddedeki ana düşüncesini bize bir açıklasınlar.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORMAZCAN (Denizli) - Sayın Sav'ın bir talebi var, zannediyorum...

BAŞKAN - Sayın Sav?..

ATİLA SAV (Hatay) - Hayır, ben, 105 inci maddeyle ilgili görüşme yapacaksak söz isteyeceğim. Çünkü, geçen toplantıda gerçi görüşlerimizi epeyce ayrıntılı olarak arz ettik. O görüşler, zaten, komisyonun çoğunluğunun oyu oldu. Bu itibarla, tekrar onları savunmakta sıkıntı çekiyorum açıkçası.

BAŞKAN - Buyurun.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, geçen toplantıda, 105 inci maddenin son fıkrasının son tümcesinin çıkarılmasıyla ilgili, benim, Başkanlığa sunduğum kanun teklifi komisyonun görüşmelerinde tartışma konusu oldu ve komisyon çoğunluğuyla kabul edildi. O toplantıda bulunmayan arkadaşlarımız için yeniden bunları anlatmak gerektiğini anlıyorum. Çünkü, 13 imza vermiş arkadaşlarımız, 13 imzadan bazıları o toplantıda yoktu.

Şimdi, efendim, söz konusu olan fıkra şu: "Güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa, Bakanlar Kurulu güven almış olur." Bu 105 inci madde "hükümet programının görüşülmesi, göreve başlarken güven oyu" başlıklı maddede. Maddenin birinci fıkrası "Bakanlar Kurulu programının genel kurulda okunmasından itibaren iki tam gün geçtikten sonra, program üzerinde görüşme açılır. Bu görüşme sırasında genel hükümler uygulanır" diyor. Dikkatinizi çekmek istedim. "Görüşmeye ayrılan gün için -dün- danışma kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.

Bu görüşme için, söz almak, yeni Bakanlar Kurulu listesine dahil cumhurbaşkanlığı yazısının Genel Kurulda okunmasından sonra mümkündür.

Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra güven oylamasına başvurulur. Güvenoylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır." Bu madde, bu cümleyle bitiyor, bitmesi gerekir iken "güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazla ise Bakanlar Kurulu güvenoyu almış olur" diyor. Şimdi, yukarıdaki cümle, güvenoylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır hükmünün yollamada bulunduğu genel hükümler, Anayasanın 96 ncı maddesinde yer alan hükümdür. Anayasanın 96 ncı maddesi, bir ilke maddesidir. Bir temel düzenleme yapan usul maddesidir. "Anayasada başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının en az üçte biriyle toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir; ancak, karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz" dedikten sonraki hükmün, olayımızla doğrudan ilgisi yok, onun için okumuyorum.

Şimdi, genel hükümlere yollama yaptığı sırada, önümüze çıkan genel hüküm Anayasanın 96 ncı maddesidir; çünkü, Meclisin çalışmalarında düzenleyici olan usul hükmü budur. Yani, Meclis nasıl toplanır, hangi sayılarla, hangi çoğunlukla karar verir? Bu temel ilkenin dışında, bazı istisnai, özel, hukuk deyimiyle mevsuf çoğunluk gerektiren hükümler de vardır. Bunlar, 99 uncu maddede, gensoru sonucundaki güvensizlik. Eğer, gensoru açılmış ise, başbakan ya da bakanlardan birisi hakkında, görüşmeler sonunda güvensizlik oyunun verilebilmesi için, üye tam sayısının salt çoğunluğunu arıyor. İkincisi, 111 inci maddede, görev sırasında güvenoyu. Göreve devam etmekteyken hükümet, eğer, güvensizlik yahut güvenoylaması istiyorsa başbakan, hükümet, güvensizlik oyunun verilmiş sayılması için yine üye tam sayısının salt çoğunluğu aranıyor. Bunun dışında üç yerde daha mevsuf çoğunluk var. 102 nci maddede, cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili, 184 üncü madde de, belli devamsızlığı ya da belli nitelikteki üyeliğe son verme durumundaki olan üyenin hakkındaki kararın çoğunluğu, bir de Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının seçimi. Yani, aslında, hükümetle ilgili, hatta, tüm Meclis kararlarıyla, Meclis görüşmeleriyle ilgili kural 96 ncı maddededir. 96 ncı madde de, çok açık şekilde, toplantıya katılma yeter sayısını aradıktan sonra, karar verilebilmesi için, bir kararın, bir görüşün, bir oylamada, oylama konusu olan görüşün karar hâline dönüşmesi için, toplantıya katılanların salt çoğunluğunun bulunması gerektiğini belirtiyor. Bunun dışında başka bir istisnai hüküm olduğunu sanmıyorum. Bilmiyorum, bundan sonrasına geçebilmek için var mı, arkadaşlarımızın, Sayın Korkmazcan'ın ekleyeceği bir şey var mı? Yani, istisnai hükümler, özellikle hükümetin güvenoyu almasıyla ilgili hükümler iki tane. Normal hükümle beraber üç oluyor bunlar. Yani, güven oylaması sırasında, pardon, hükümet müzakereleri, hükümet programının görüşülmesi sırasında hükümetin güvenoyu alması için, üye tam sayısının salt çoğunluğuna gerek yok. O, sadece, hükümeti düşürmek için var. Biraz önce Sayın İyimaya da söyledi, hükümetlerin kurulmasının, hükümetlerin düşürülmesinden daha kolay olmasını sağlayıcı hüküm budur. 96 ncı maddedeki hükümdür. Oylamaya katılanların çoğunluğunun hükümete güvenoyu vermesi yeterlidir. Diğer konularda da aynı şekilde olması lazım.

Şimdi, tabiî, eğer, önümüzde somut bir olay olmasaydı, sanıyorum ki, biz bu komisyonda bu konuyu bu kadar tartışmazdık. Çünkü, hiçbir tartışma söz konusu değildi, normal hukuk kuralları içerisinde yorum yaptığımız zaman, önümüzdeki madde o kadar açık ki, lafzî yorumu zaten sonucu veriyor. Hiç öyle başka metinlere, geçmiş uygulamalara falan gitmeye de lüzum yok. Toplantı şu şekilde açılır, şu, şu eşikler aşılmış olmak şartıyla, toplantıya katılanların çoğunluğu hangi tarafta birleşmiş ise, o doğrultuda karar çıkmış olur diyor. Bu, ara vermeye de uygulanır, tatile de uygulanır, o hâle de uygulanır, olağanüstü hal kararına da uygulanır, bu arada hükümetin güvenoyu almasına da uygulanır.

Binaenaleyh, bizim, benim önerim, 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesindeki ibare, bu açık hükme aykırı idi. Ben dedim ki, 1982 Anayasasının geçici 6 ncı maddesi, bu İçtüzük, 1982 Anayasası yürürlüğe girdikten sonra da uygulanır; yenisi yapılıncaya kadar. Şu kadar ki, Anayasaya aykırı olan hükümleri uygulanmaz; bunlar geçersizdir. Aslında geçici 6 ncı maddeyle çözülmüş bir sorun bugün tartıştığımız sorun. Yani, geçici 6 ncı maddeyi biz doğru uygularsak, doğru yorumlarsak, son cümlenin son fıkrası kendiliğinden mülgadır, yok olmuştur; çünkü, Anayasaya aykırı düşmektedir. Böyle bir çoğunluk aramıyor Anayasa. 96 ncı madde çok açık. Hangi çoğunluğu aradığı belli; ama, şimdiye kadar çekimser oyların sayısı bu kadar çok olmadığı için, bir müzakerede ret oyları az, kabul oyları çok; ama, müstenkif oylar, çekimser oyların da bir kütle olması itibariyle, oylamaya katılanların salt çoğunluğu kabul veya ret şeklinde birleşmiyor.

Şimdi, çözüm, sorun, böyle olarak geldiği için hep somuta zorluyoruz. Önümüzdeki somut sorunu nasıl çözeriz, nasıl aşarız? Arkadaşlar, biz, soyut ve genel kural düzenlemesi yapıyoruz. Bizim her zaman uygulayacağımız, Anayasa yürürlükte kaldığı sürece, İçtüzük yürürlükte kaldığı sürece her zaman uygulayacağımız ve bundan sonra da Meclisin bütün çalışmalarında bize yol gösterecek bir maddeyi düzenlemek zorundayız. Bu maddeyi düzenlerken, İçtüzükte, Anayasanın açık hükmüne aykırı bir hükmün bulunmasına müsaade etmemeliyiz. Yani, Anayasa Komisyonunda böyle bir yanılgıya düşmek, böyle bir görmezlikten gelme davranışına girmek uygun olmamaktadır.

Bu itibarla, bu madde yeterince, bu öneri, bu teklif yeterince görüşülmeden kabul edilmiştir; binaenaleyh, tekrar eski yerine dönsün demeyi, doğrusu, salt hukukçu, pür hukukçu olarak ve bir yorum, yıllarca, hepimiz, bu masanın başındaki herkes hukukçu, herkes hukuk kurallarını yorumlamış. Yorum yapılırken önce lafzî yorumla hareket edilir, eğer, lafızda bir tereddüt varsa, sözde, sözün yetersizliği gibi bir durumla karşılaşmış isek, o zaman, başka birtakım yorum kurallarına başvurulur. İşte, tarihsel yorum deniyor; acaba, hangi şeyden gelmiş, gerekçesi nedir, hangi gerekçeyle konmuş, onlara bakılıyor; ama, metin kendisini ilk okuyuşta verecek kadar açık ise, hiçbir gizliliği sırrı yok ise, artık geleneğiydi, geçmişiydi, teamülüydü veya bu kural Anayasaya konulurken şöyle denmiş idi gibi görüşlere yer olmamak gerekir.

Ben, 96 ncı maddenin çok açık olduğunu, 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesinin de 96 ncı maddedeki hükümle açıkça çeliştiğini ve Anayasanın geçici 6 net maddesiyle esasen mülga olduğunu, yürürlükten kalkmış bulunduğunu; ama, tereddüte yer vermemek için hazır, önümüzde İçtüzük değişikliği yapıyoruz, bunda da metinden çıkaralım, bu tür uygulama yanlışlıklarına yol açılmasın diye önerdim. Yine, oylamada Anayasa Komisyonunun doğru olan bu görüşü benimsemesini arz ve teklif ediyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

Sayın Hocam, buyurun.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, Sayın Sav'ın açıklamaları gerçekten çok geniş, kapsamlı; ancak, burada şunu hatırlamak gerekir. 1961 Anayasasının 86 ncı maddesinde de benzeri bir hüküm yer alıyordu ve o maddeye göre, Meclis -o dönem iki meclis vardır- salt çoğunluğuyla toplantı açar ve hazır bulunanların salt çoğunluğuyla karar verir. 1982 Anayasasında değişen sadece toplantı yeter sayısının kolaylaştırılmasıdır. Üçte bir, üye tam sayısının üçte birini kabul edebilmektedir; ama, hazır bulunanların salt çoğunluğuyla karar verebilmektedir. Bu hüküm de değişmiyor. Buna rağmen, 1961 Anayasasının bu hükmüne rağmen, bu İçtüzük 1973 yılında böyle kabul edilmiş ve ondan sonra da sürekli olarak, bugüne kadar böyle uygulana gelmiştir. Eğer, bu hüküm Anayasaya aykırıysa, 1961 Anayasasına da aykırıydı İçtüzük hükmü ve o zamandan gelen bütün hükümetlerin güvenoyu almış olması tartışmaya açılabilir ve bu zamana kadar güvenoyu almış olan hükümetlerin hepsinin durumu tartışmaya açık olabilir. Tabiî, bu olur mu veya Anayasa hükmüne rağmen bir uygulama gelişebilir mi? Bir İçtüzük normu yerleşebilir mi? Bunlar aleni tartışmalar; fakat, şu anda, bir konunun bir başka yönü var. Anamuhalefet partisi, bu konuyu, Anayasa Mahkemesine intikal ettiği zaman, Anayasa Mahkemesi sanıyorum ki, pek, birtakım belgeleri de istediğine göre, bu konu üzerinde ciddiyetle durmaktadır ve önümüzdeki günlerde bu İçtüzüğün 105 inci maddesinin Anayasa karşısındaki durumunu belirleyecektir. Eğer, Anayasa Mahkemesi, bunun, Anayasaya aykırı olduğu sonucuna varacak olursa, o zaman sorun yok; sorun, kendiliğinden çözülmüş olacak. Eğer, Anayasa Mahkemesi bu konuda herhangi bir karar vermeyecek ya da yetki yönünden davaya girmeyecek olursa, o zaman, biz bu konuyu yeni baştan görüşebiliriz ve sadece, bu madde değil, başka maddeler de var. Bunların hepsini birden, Anayasayla birlikte görüşebiliriz. Burada, şu kaygı öne sürülüyor. Anayasaya aykırı bir hükmü sürdürmeyelim. Bu çok yerinde bir kaygı, buna katılıyorum tamamıyla; ama, yaptığımız İçtüzükte kabul ettiğimiz başka maddeler de var. Örneğin, savaş hâli ilanı ya da yabancı ülkelere silahlı kuvvet gönderimi ya da yabancı ülkelerden silahlı kuvvet gönderdiğimiz konularda da, Anayasada bulunmayan bir çoğunluk kabul ettik ve salt çoğunluk, üye tam sayısının, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğunu kabul ettik; yani, 276 oyu kabul ettik. Oysa, bu konudaki Anayasa maddelerinde -121 inci ve 92 nci madde- herhangi bir karar yeter sayısı yok; dolayısıyla 96 ncı madde onlar hakkında da uygulanma alanı bulmak gerekir. Eğer, bu konuda duyarlıysak, bu maddeleri de bir değiştirmek gerekir. Onun için, benim önerim, bu 105 inci madde konusunu, Anayasa Mahkemesinin kararına bırakalım ve maddeyi eski hâlinde bırakalım. Yapılmış olan değişikliği kaldıralım, maddenin eski hâline dönelim ve Anayasa Mahkemesi kararından sonra, gerekirse, Anayasanın diğer maddelerini de gözönünde bulundurmak suretiyle, İçtüzükteki, bütün toplantı,

karar yeter sayılarını gözden geçirelim. Eğer, bir Anayasa değişikliği yapmak görüşünde birleşirsek, o yönde konuşalım veya İçtüzük değişikliği getirebilirsek, o noktada birleşelim.

Diğer iki konuda da söz almışken görüşlerimi ifade edeyim.

BAŞKAN - Şunu diyorsunuz... Tümü üzerinde görüşülürse...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Evet...

Şimdi, bu 91 inci maddede temel kanunlar konusunda burada, temel kanunların tamamını veya önemli bölümünü değiştiren yasalara bir açıklık getirilmesi gerçekten yerinde olur. Şimdi, örneğin, Türk Medeni Kanununun değiştirilmesi gündemdedir; ama, bu baştan aşağı kadar yeni bir kanun yapılması mı, yoksa belli bölümlerin değiştirilmesi mi şeklinde olacak; bunu önümüze geldiği zaman göreceğiz; ama, böyle bir esneklik tanımakta yarar var.

Diğer nokta, 87 nci maddede, burada, eğer, gerekçe okunursa genel kurulda, o zaman, ilk metine göre, önerge sahiplerine hükümet veya komisyon katılmadığı takdirde söz hakkı verilmiyor, gerekçenin okunması yeterli sayılıyor; ama, burada yapılan görüşmeler sonucunda, bu durumda, önerge sahibine sözlü olarak da Genel Kurulda görüşünü açıklama fırsatı verilmesinin uygun olacağını kabul ettik, ben de kişisel olarak o yönde oy verdim ve o görüşümü de koruyorum. O konuda, sanıyorum ki, yapılan değişiklikle, geri dönmeye gerek yok; ama, 91 inci maddeyle 105 inci maddedeki değişikliklerin ele alınmasında yarar var. 91 itibaren, bu ifade, sanıyorum ki, çok basit bir biçimde çözülebilir, o bir tartışma konusu olmaz, 105 inci maddeyi ise, yapılan değişikliği kaldırmak suretiyle, mevcut durumu koruyabiliriz ve Anayasa Mahkemesine de, kararının göstergesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda yapılan görüşmelerde, zaten bu maddenin Anayasaya aykırı olduğu kabul edildi, o nedenle bu hüküm çıkarıldı gibi bir gerekçeyle gidilmesine fırsat vermeyiz; Anayasa Mahkemesi de kararını kendi ölçüleri içerisinde verir.

Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Efendim, bütün hukuk sistemlerinde temel bir kural vardır; çok açık ve sarih hükümler varsa, içtihata tevile gidilemez. Bu itibarla, Sayın Sav'ın bu konudaki görüşlerine aynen katılıyoruz. Bizim eski hukukumuzda da bu "mevlidi nashda, içtihata mesâğ yoktur" şeklinde ifade edilmiştir. Eğer, Anayasanın 96 ncı hükmünün, güvenoylamasına tatbik edilmesini arzu etmiyorsak; şartlar bunu gerektiriyorsa, doğru yoldan gitmeliyiz neticeye varabilmek için anayasa değişikliğini gündeme getirmeliyiz; eğer, Sayın Meclisimiz kabul ederse. Ama, hem 96 ncı maddeyi şeyde muhafaza edelim hem de kıyısından köşesinden dolaşarak, 96 ncı maddeye ve geçici 6 ncı maddeye ters düşen bir İçtüzük maddesini de -105 inci maddeyi de- yürürlükte kalmaya devam ettirelim. Bu şekilde bir anlayış, hukukî bir anlayış değildir.

Denilebiliyor ki, efendim, ta eski, daha önceki Anayasa zamanında da 96 ncı maddeye benzeyen bir madde vardı, o zamanki İçtüzükte de 105 inci maddeye benzeyen bir madde vardı; şimdiye kadar tatbik edildi de ne oldu? Bu, hiçbir hukukî mesnede dayanmayan bir görüştür. Affedersiniz bir espri geliyor, onu arz etmek istiyorum: Demiş ki "hoca efendi, aptessiz namaz kılınır mı", "kılınmaz evladım", "ama, ben 20 senedir kılıyorum, bir şey olmuyor." Tabiî ki, bir şey olmuyorsa o kural da ortadan kalkmıyor demektir. Bu itibarla, Anayasayı değiştireceğiz ya İçtüzüğün bu maddesini değiştireceğiz. Bundan başka gidilecek yol yoktur, tevil de yoktur.

Zilyetlikle haksız bir yeri "uzun süre ben, 20 seneyi aşkın zilyettim, burası benim malım oldu" diye, her ne kadar gayrimenkul hukukunda bir müessese varsa da, Anayasada da Meclislerin ya da hükümetlerin haksız tasarrufları yapa, yapa, yapa, bunu meşrulaştırması diye bir kural kabul edilemez. Kaldı ki, biz, hükümetlerimizi, böyle yapmakla, çok tehlikeli bir mecraya sokmuş oluyoruz.

Ne diyor Anayasanın 6 ncı maddesinin son fıkrası "kaynağını Anayasadan almayan hiçbir devlet yetkisini hiç kimse yürütemez, kullanamaz." Şimdi, öyleyse, hükümet etme, yürütme yetkisini, kaynağını Anayasadan alması lazım. 96 ncı maddeye uygun güvenoyu alması lazım bir başka tabiriyle. Kaynağını Anayasadan almasa da Anayasaya aykırı bir İçtüzük maddesinden alsın varsın hükümetler şimdiye kadar olduğu gibi, dersek, tamamen mutlak butlanla muallel bir güvenoyu müessesesini yürürlüğe koymuş oluruz.

Demin de arz ettiğim gibi, biz, burada, Anayasa Mahkemesine dava intikal etmiş etmemiş, dava reddedilecekmiş edilmeyecekmiş, bunlarla da mukayyet kalmayarak, hukukun genel kurallarıyla, Anayasanın genel ve sarih hükümleriyle kendimizi bağlı sayarak, doğrusu neyse onu yapmakla mükellefiz; burada da tartışılacak zaten başka bir şey yoktur. Eğer, 96 ncı maddenin uygulanması bizce daha yanlışsa, diyorsak ki, koalisyonlu bir rejime uzun süre daha tabi olacağız; daha da kolaylaştıralım hükümetin güvenoyu almasını diyorsak, bütün gruplarla yeniden istişare edelim, 96 ncı maddeye ek bir fıkra getirmeyi gündeme alalım; çıkar yol budur.

Ben de, diğer konulara da kısaca, birkaç cümleyle temas etmek istiyorum. Gelen bu İçtüzük tadilatında, birinci hedef, yeni Anayasaya aykırı hükümleri düzenlemektir, ayıklamaktır, uygun hâle getirmektir; ama, nereden estirildiyse bir hava esmiş, genel karakterini arz ediyorum, kabul edilen veya edilmeyen maddeler üzerinde, hepsinde, daha da milletvekillerinin haklarını konuşmak, haklarını, denetim yapma haklarını, Meclisin, birçok, şimdiye kadar alıştığımız rahat çalışan Meclisi stresli çalışmalara itmek gibi birtakım kısıtlayıcı ambargolar getirici bir hava esmektedir. Bu karakter ağır basmaktadır. Burada, Heyeti Umumiyede, bakalım, hüsnü kabul görecek mi, görmeyecek mi, İçtüzük tadilatı aşağıya inerse göreceğiz. Ondan dolayı, gerekçesini yazmış, öyleyse, bu üye açıklamaya hak

kazanmasın diyoruz. Ama, gerekçesini yazmış, o gerekçenin karşısında gerekçeye muttali olan komisyon, gerekçeye yeni muttali olan hükümet, bir karşı mütalaa beyan edecek, bu karşı mütalaa isabetli de olabilir, isabetsiz de olabilir. İsabetsiz ise önerge sahibine "sen gerekçe verdin ama, artık hiç konuşmayacaksın" deyip, onun hakkını kısıtlıyoruz. Daha da isabetli bir kanun çıkartılması için Meclisin yapması gereken bütün çalışmalara ambargo koyuyoruz; iki. Bunu yapmamalıyız, çok çok önemli bir şey de değil, olağanüstü komisyon toplantısıyla gündeme alınabilecek bir husus da değil. Böyle hususları, komisyonu yeniden çalıştırarak değil, heyeti umumiyede arz ederek Meclisin halletmesine sevk etmek, bırakmak daha demokratik olur kanaatindeyim.

Arz ederim.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Efendim, bir kere İçtüzük gibi çok önemli bir metni görüşüyoruz. İçtüzük, anayasalar kadar önemli diyoruz, herkes, her üye ağzını açtığında bunu ifade ediyor. Anayasanın bir parçasıdır, o ölçüde önemli bir metindir, önemli bir düzenlemedir. Çünkü, nihayet, yasama organının iradesini ortaya koyma biçimini düzenleyen bir metindir. Ama, dönüp dolaşıp geliyoruz günlük bir olayı çözümlemek için ona bağlı ve bağlantılı bir biçimde, hem de görüşülmüş, konuşulmuş olmasına rağmen, getiriyoruz, sırf o günlük olayı, sizin de başta belirttiğiniz gibi, "Anayasa Mahkemesine gittiği bir zaman, kamuoyunun bu kadar ilgisi olduğu bir dönemde, elbetteki, bu konu görüşülecektir" şeklindeki ifadenizle zaten belli bir olaya bağlantılı ve bağımlı olarak geliyor. Böyle İçtüzük yapımı olmaz Sayın Başkan. Yani, gerçekten hukukun belli ilkeleri, yazılı ilkeleri var; ama yazılı olmayan ilkeleri de var ki, bunlardan çok daha üstün. Bir kere, şu İçtüzüğün objektif kurallarla düzenlenmesi gerekir. Tamamen objektif, yansız ve genel olması lazım.

Biz, bir olaya çözüm getirmek için, geçici bir olaya çözüm getirmek için İçtüzük yapıyoruz. Bir kere, bu biçimiyle doğru bir olay değil. Bu yakışmıyor, yani Millet Meclisi İçtüzüğünü bir konuyu halletmek için araç olarak kullanarak böyle kural koymak doğru bir şey değil, bir kere bu yanlış bir olay. Ben içime sindiremiyorum.

Bir sorun varsa başka yollardan çözümlenmelidir. Yani ortada bir çözümlenmesi gereken önemli bir olay varsa, onun yeri burası değil. Bu İçtüzük hükmünün çözümlenmesi gerekmektedir; biz, çözümlenmesin demiyoruz. Şuradaki iddialarımız da, hükümetin düşmesi veya yeni bir karmaşa, şu, bu meydana gelmesi, bu muhalefetimizle, o amacı taşımıyoruz. Doğru değil. İçtüzük yapıyoruz, lütfen şey yapalım.

Sayın Hocamız, hiç, Anayasaya aykırılık yoktur diyemediler. Aykırı ise o zaman da aykırı idi, şu kadar zamandan beri aykırılık devam ediyor. Anayasa

Mahkemesini bekleyelim, daha sonra görüşelim falan, böyle olmaz. Yani bu tarzda... Açık şekilde aykırı.

Şimdi güvenoylaması yasama organının işidir. Bir yürütmeyi ortaya koyması; yani yürütme organını ortaya koymasının yolu bu. Şimdi, yürütme organını oluşturuyorsunuz; yani ülkenin kaderini teslim ediyorsunuz, bir ülkenin geleceğini ve mevcut durumunu teslim ediyorsunuz. Şimdi, nasıl olur da yasama organında çoğunluğu sağlamadan böyle bir yetkiyi aldım demek veya vermek... Olur mu öyle bir şey. Cumhurbaşkanı seçiyorsunuz, ayrı bir organ, üçte iki çoğunluk aranıyor Cumhurbaşkanı seçiminde. Şimdi, buradan da bir yürütme organı çıkarıyorsunuz, yürütme organı görevlendiriyorsunuz, ülkenin kaderini eline teslim ettiğiniz, bir sıradan olay değil. Nasıl olur da 300 kişi gelmişse 150 kişinin, 120 kişinin oyuyla olur mu? Hiç olmazsa gelenlerin çoğunluğunu alması lazım. Burada çok ciddî bir olay var, bir kere özü itibariyle de olay böyle.

Şimdi, 96 ncı maddenin son hükmü burada açık. Ne diyor burada: "en az üçte biriyle toplanır, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir" yani toplantıya katılanların salt çoğunluğu diyor. Buradaki ne diyor, bu, mevcut "kabul oyları ret oylarından farklı ise" diyor, ne kadar çelişkili bir durum yani. Burada aykırılık var. Bu hüküm, o zaman, 1961 Anayasası döneminde yapılmıştır, itiraz olmamıştır, gözden kaçmıştır, başka bir şey olmuştur; ama şimdi, yeni Anayasa diyor ki 6 ncı maddesiyle "bu Anayasa hükümlerine aykırı olan, bunlarla uyuşmayan hükümler geçersizdir" yani aykırı olmayan hükümleri geçerlidir diyor, uygulanır diyor. Bir de Anayasa emri var. Anayasa yapılmış ve bu Anayasa da bu hükmü getirmiş yani. Şimdi, bu şekliyle, biz, nasıl olur da yeni Anayasanın yeni hükmüne rağmen, bize vermiş olduğu talimata rağmen eskiden böyle oldu, şimdi böyle olur falan, yürüsün gitsin, daha sonra görüşelim falan. Açık bir hüküm var Sayın Başkan. O kadar açık ki, net ki. Şimdi, biz, Anayasaya aykırı bir düzenlemeyle günlük sorunu çözmeye çalışıyoruz ve onunla İçtüzük yapıyoruz, bence yanlış bir şey. Buna hiçbir kimsenin olumlu oy vermemesi gerekir diye düşünüyorum. Nihayet, bizim de yeminimiz var ve hakikaten bu ülkenin esenliği için, bu Meclisin saygınlığı için üzerimize düşen görevler var, bu görevlerimizi ihmal etmememiz gerekir diye düşünüyorum. Varsa çözüm, başka şekilde çözülsün. Bu, bu şekilde şey olmasın.

Öbür şeye geçelim. Bu temel kanunların değiştirilmesiyle ilgili konu. Ben aynen yeni şeye katılıyorum. Burada bir açıklık da yoktu ve yani soyut da, yani temel kanun hangisidir, bilmem hangisi değildir falan, şimdi, burada bir açıklık geliyor, ben ona katılıyorum.

Diğer öneriye, söz hakkı verilmesiyle ilgili şeye aynen katılıyorum. Kapsamlı yasa görüşmeleri için bir özel hüküm getirdiğimize göre, bir de kalkıp kapsamlı olmayan yasa tartışmalarında verilen önerge üzerinde söz hakkını kısıtlamanın da bir anlamı yok. Zaten olabildiğince bir rahatlık

getiriyor. Yani kapsamlı bir düzenleme için özel bir düzenleme getiriyoruz, çabuk çıkarabilmek, süratli gerçekleştirebilmek için burada bir imkân getiriyoruz. O halde, şimdi, bir de kalkıp daha böyle küçük çaptaki yasa düzenlemelerinde söz hakkını kısıtlamanın çalışma açısından, yani söz hakkı verirsek işlemez hâle gelir, tıkanır falan o gerekçe ortadan kalkıyor. Burada söz hakkı vermemek doğru bir şey değil. Yani burada enine boyuna konuşmalıdır Meclis, düşünceler söylenmelidir. Nihayet, gerekçede kısa bir şekilde yazıyorsunuz, o gerekçeye karşı çeşitli görüşler ortaya çıkıyor, o nedenle niye önergesini savunmasın milletvekili, neden bundan yoksun bırakalım, bunun bir gerekçesi yok ki; onun için, şahsen ona karşıyım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Sayın Altınsoy.

MEHMET ALTINSOY (Aksaray) - Sayın Başkan, Anayasa Komisyonunun bir özelliği var. Gerek kanunların Anayasaya aykırı olup olmamasının müzakeresinde, gerekse İçtüzük değişikliği yahut İçtüzüğün yeniden yapılmasında usulî meseleleri tartışarak karar verir. Demek ki, burada mesele faaliyetimizin hemen hemen hepsi usule taalluk eden meseleler. Biz, müzakeremizde usule aykırı hareket edersek, bundan sonra buradan çıkacak kararların hepsinde bir istifham, bir soru işareti hasıl olur. Onun için, fevkalade hassas davranılması lazım gelir, bu hassasiyeti zatıalinizin gösterdiği için de teşekkür ederiz. Bir usul meselesini müzakereye açtınız, kafi miktarda bu müzakere başlamadan önce usul müzakeresi geçirdik. Gereği vardı veya olmamasına rağmen, bu hassasiyetiniz fevkalade, bundan sonraki çalışmalarımıza tesir edecek. Yalnız, ben, sadece 105 inci maddede bir iki çelişkiye işaret etmek istiyorum. Çok güzel mütalaalar serdedildi, hakikaten aydınlandım şahsen, lehte de aleyhte de konuşulanlarla.

Şimdi, İçtüzüğün bir karakteri vardır. Başlangıçta da bu müzakereler yapılırken, tümü üzerinde arz etmiştim, bu değişiklikler tepki değişikliği oluyor, bir reaksiyon değişikliği oluyor. Vaktiyle, bazı sebeplerle Parlamentonun çalışmasını engellenecek davranışlar olmuş, bu davranışlardan alınan tesirler bunlara tepki olarak, mümkün olduğu kadar milletvekillerinin az konuşmasını temin eden bir tepki değişikliği idi. Şimdi buna bir de etki; yani tesir altında kalma ilave ediliyor. Muhterem hocamızın sözleriyle.

Şimdi de diyoruz ki, 105 inci maddeyle alakalıdır, mesele Anayasa Mahkemesine gitti, Anayasa Mahkemesi bakalım hele bir sözünü söylesin, biz de ona göre bu İçtüzüğü değiştirir veya bırakırız. Şimdi, bir reaksiyonun arkasından bir de bir şeye bağımlılık çıktı. Böyle bir hareketle İçtüzük isnat edersek, bununla, ortaya sağlıklı bir hüküm koyamayız gibi gelir bendenize. Ayrıca, bu 105 inci maddenin, hep 96 ncı maddeye muhalif olduğu, aykırı olduğu iddia edildi. Benim kanaatime göre, ayrıca 27 nci maddeye de aykırı Anayasanın. Bakınız bir misal yapalım. Efendim 27 nci madde, herhalükârda oylamanın yapılmasında karar yeter sayısından aşağı olamaz diyor.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - İçtüzük 27 mi?

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Hayır efendim, Anayasa 27.

Pardon, İçtüzüğün 27 nci maddesi. Kendi kendine aykırı. Şimdi, orada karar yeter sayısını arıyorsunuz, karar yeter sayısı olarak da söylemişsiniz 550'nin üçte biriyle toplanıyor...

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Altınsoy, bu, komisyonlar için. 28 inci maddede "Komisyonlar üye tam sayısının üçte biriyle toplanır ve hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğuyla karar verir" diyorsunuz, o hükme yollama yapıyorsunuz. Komisyonlarla ilgili.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Komisyonlarla mı ilgili?

ATİLA SAV (Hatay) - Evet.

MEHMET ALTINSOY (Devamla) - Peki efendim, o zaman vazgeçtim.

Bu kadar efendim.

BAŞKAN - Sayın Yılbaş, buyurun.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Efendim, ben fazla yorum yapmayacağım. Yalnız bilgilerin yenilenmesi bakımından Anayasanın 96 ncı maddesini ve ayrıca da İçtüzüğümüzün 105 inci maddesini müsaade ederseniz tekrar okuyacağım. 96 ncı maddesinde "en az üçte biriyle toplanır, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak, karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz" deniyor. İçtüzüğümüz 105 inci maddesi ise "Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra güven oylamasına başvurulur. Güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır. Güven oyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur." 1973 diyor, 1973'te, bu, birkaç yakın zamanda olan olaylar söz konusu değildi. Benim anladığım kadarıyla Anayasanın 96 ncı maddesinde bir boşluk var. Şimdi karar yeter sayısı tamam, dörtte bir, bir hükümetin bir güven oylaması meselesi var. Bunun da dörtte birin aşağısında kabul edelim, 450'nin olduğu dönemi dikkate alalım, güvenoyu verenler, güvensizlik verenden 10 fazla, ne olacak o zaman? Anayasada boşluk var. Tüzük, bir ihtiyaçtan kaynaklanan bir boşluğu doldurmak için bunu getirmiş, benim yorumlamam ve değerlendirmeme göre. Karar yeter sayısını kabul ediyoruz, karar yeter sayısının altında; ama güvenoyu verenler, hükümete güvenoyu verenler, güvensizlik oyu verenlerden fazla, ne olacak o zaman? Hükümet güven oyu almış mı olacak, yoksa güvenoyu almamış mı olacak? Şimdi, itirazlarımız bu, evet, 105 inci maddede Sayın Hocamızın da ifade ettiği gibi, bu görüşme sırasında genel hükümler uygulanır, uyguluyoruz, nedir, üçte bir çoğunluk, var; geldi, Meclis açıldı, güven oylaması görüşmeleri yapıldı ve güven oylaması oldu. Neye uymuyor, 96 ncı maddesinin dörtte bire uymuyor. Orada güven oyu verenlerin sayısı güvensizlik oyu

verenlerden 10 fazla çıktı. Ne olacak Mecliste, neye karar verecek? İşte, Tüzüğün 105 inci maddesi o zaman gündeme geliyor, Anayasadaki bu boşluğu dolduruyor, tartışmaların önünü kesiyor. Hükümetlerin kurulmasının zor olduğu dönemlerde Tüzük bir hüküm getirerek diyor ki, karar yeter sayısının aşağısında olabilir, eğer güvenoyu verenlerin sayısı güvensizlik oyundan fazla ise hükümet güven oyu almış olur diyor. Bana göre bir ihtiyaçtan kaynaklanan, bir boşluğun doldurulmasına matuf olan bir hükümdür Tüzüğün getirdiği hüküm, Anayasanın 96 ncı maddesinde böyle bir değişiklik yapılmadan Tüzüğün bu hükmünün kaldırılması, Tüzükten çıkarılması yine aynı sorunları gündeme getirecektir. Çünkü bir siyasal boşluğa, bir siyasal kaosa doğru götürecektir. Ama 96 ncı maddede bir değişiklik yapılır, bu boşluk doldurulur ve ondan sonra da Tüzüğün bu maddesine ihtiyaç yoktur derim.

Yorumum bundan ibarettir, saygı sunuyorum.

BAŞKAN - Başka söz isteyen sayın üyemiz, Lütfü Bey buyurun.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkanım, ben çok kısa arz etmeye gayret edeceğim. Anayasanın 96 ncı maddesinin çok açık, çok vazıh, hiçbir şekilde yoruma müsait olmayan bu hükmü karşısında İçtüzüğün 105 inci maddesinin Anayasanın üstünde bir mana izafe edilmek suretiyle yürürlükte kalmasını savunmak, bence fevkalade yanlış bir tutumdur, düşüncedir. Anayasada boşluk vardır veya Anayasa maddesi şu şekilde anlaşılmalıdır, "bütün bu boşluğu doldurmak veya bütün bu noksanlığı gidermek için de İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrası, son cümlesi yürürlükte kalsın" demek yanlış. Apaçık bir madde. "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının en az üçte biriyle toplanır, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir." 500 kişiyle toplandığını kabul etsek. O günkü şartlarda, partilerin kendi içindeki birtakım rahatsızlıklardan, azınlık hükümeti kuruluşundan vesaire herhangi bir sebeple olursa olsun 500 kişiyle toplanan Mecliste güven oylaması yapılsa, farzı mahal 40 kişi güvenoyu verse 10 kişi de güvensizlik oyu verse, ret oyu verse, bakiyesi de çekimser kalsa, bu hükümet güvenoyu almış mı olacak? Daha da ileri götüreyim, 550 kişiyle, tam kadroyla toplandı, 547 kişi çekimser kaldı, 2 kişi kabul oyu verdi, 1 kişi ret oyu verdi, kabul oyları ret oylarından fazla olduğu için bu hükümet güvenoyu almış mıdır denecek? Bu tabiî basite irca edilmiş bir misal.

BAŞKAN - Müsaade ederseniz, şimdi, buradaki çok irdelersek, çok komplike...

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Her zeminde konuşuluyor.

BAŞKAN - Mantığa bakalım. Burada ne Anayasa 96 "üçte birle toplanır" diyor, üçte birle toplanmış mı; toplanmış, en son güven oylamasını düşünün, üçte birle toplanmış mı; toplanmış, "toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir..."

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Vermemiş. Dolayısıyla Anayasaya aykırılık...

BAŞKAN - "Salt çoğunluğuyla karar verir" diyor. Şimdi, biz, burada, tabiî hep son oylamaya göre bir değerlendirme yapıyoruz. Bence, bizim yaklaşımımızda böyle bir hata var. Çünkü burada konuşan arkadaşlara bakıyorum, herkes güven oylaması, son oylamayı dikkate alarak, Tüzük hükmünü ve Anayasanın 96'sını birlikte yorumlamaya gayret ediyor.

Değerli arkadaşlarım, buradaki esas hukuksal sorun, çekimser oyların hukuku mahiyetinde yatmaktadır. Hadise buradadır. Bakınız, 96'nın sondan bir önceki fıkrasının son cümlesinde "çoğunlukla karar verilir, ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz" diyor. Çok çok üzerinde bir karar verilmiş burada. Toplantıya katılanlar da üçte birden fazla. Demek ki burada, 96 ncı maddenin birinci fıkrasında, son oylamayı da dikkate alacak olursak, iki unsur tamamen farklı. Toplantıya katılanlar üçte birden fazla ve en az sınır olan dörtte birden bir fazlası 139 ediyor, bunun çok üzerinde, iki misline yakın da bir karar var. Fakat bu karar toplantıya katılanların salt çoğunluğu açısından bir yorumlamaya tabi tutuluyor. Şimdi, bu toplantıya katılanlar hem üçte birden fazla katılmışlar, hem de dörtte birden fazla karar vermişler; ortaya bir karar çıkmış. Bir kere ortaya çıkan kararın hukukî mahiyeti üzerinde tartışma imkânı yok, dörtte birinden çok fazla bir karar ortaya çıkmış. Fakat bu karar tahakkuk ederken, ortada bir de çekimser oylar var. Bu çekimser oyların hukuki mahiyeti nedir? Esas bunun üzerinde bir tartışma açmak belki daha yararlı olacaktır. Çünkü biz, burada İçtüzük yapıyoruz, bu İçtüzüğü yaparken bir hadiseye göre olayı yorumlamamız mümkün değildir. Bize göre, burada mühim olan ana prensibi koymaktır, ana prensibi de burada Anayasanın 96 ncı maddesi ortaya getirmiş, koymuştur; fakat bu demek değildir ki, her hadisede birtakım çekimser oylar çıkacak ve güven oyları, güvensizlik oyları denklemi ve dengesi 96 ncı maddeye uymayacaktır. Biz, 96 ncı madde ile 105 inci maddeyi birlikte mütalaa etmek mecburiyetindeyiz. Bir hadisenin neticelerine bakarak burada İçtüzük yapamayız. Burada İçtüzük yaparken ana prensipleri koymak mecburiyetindeyiz, ana prensipler de 96'da belirtilmiş ve 105'te belirtilmiş. Hem buna uymalıdır, hem buna uymalıdır. Peki, bu hadisede, son hadisede çekimser oy hadisesi vardır, "çekinser oy" veya "çekimser oy", çekimser oy olduğunu burada kabul ettik. Bu çekimser oyların hukukî mahiyeti nedir ve buna göre biz, ne şekilde bir tutum almalıyız diye bence bunu düşünmek lazım. Sadece son hadiseyi düşünerek biz buraya İçtüzük yaparsak, o zaman yarın bir başka denklem çıkar, o denkleme buradaki düzenlemeler uymaz, yine konuyu bu masanın etrafında tartışmaya açarız.

Bence, burada mühim olan ana prensipleri koymaktır, işin prensibini koymaktır. Biz, hep düşünüyoruz ki, her seferinde karşımıza böyle bir olay çıkacaktır; hayır, her seferinde çıkmayabilir. İşin esası, güvenoylarının,

güvensizlik oylarından fazla olmasıdır ve toplantı nisabına ve karar yeter sayısına göre bir denklemin meydana gelmiş olmasıdır. Bakınız, son hadisede karar yeter sayısına uygun bir durum var, en aşağı 139'dur, bana göre burada 269 oy vardır; çok fazla, "üçte bir" diyor, üçte birin çok üzerinde bir katılım var. Buradaki müzakerelerde konuyu irdelerken, bence, meseleye münhasıran son denklem, son koalisyon denklemi itibariyle bakmamamız gerekir, ana prensibimizi buraya, İçtüzüğe koymak durumundayız. Bu açıdan meseleye yaklaşmakta fayda görmekteyim. Bu hususu Yüce Komisyona arz etmiş olayım.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Müsaade ederseniz tamamlayayım.

Efendim, bugünkü açıklamalarınızı 96 ncı maddedeki "salt" kelimesi olmasa fevkalade isabetli kabul edeceğim ve çok güzel açıklamalar olarak nitelendireceğim, o "salt" kelimesi orada durduğu sürece sizin görüşünüze katılmanın imkânı yok. O "salt" kelimesine ve "Anayasa" kelimesine her zaman İçtüzüğün de, uygulamanın da uyması lazım.

Çekimser oylara bir mana izafe edilirse, o, işte bu Hükümete güvenoyu almıştır demek için birtakım minareye kılıf uydurmak gibi bir uygulama olur.

BAŞKAN - Bir başka hadisede de çekimser oylar karşımıza çıkar, o bakımdan, bu mesele için düşünmeyin.

LÜTFÜ ESENGÜN (Devamla) - Çekimser oyları ne ret ne de kabul saymak mümkün değildir, çekimser çekimserdir. Çekimser oy kullananlar, kabul oyu verenlerin safında yer almıştır gibi düşünceler hukuk dışıdır. Onu bir tarafa bırakıyorum.

Değişiklik önergeleriyle ilgili geçen gün burada birlikte tartıştık ve mutabakata vararak bu değişikliği yaptık, üst tarafta "önergeler gerekçesiz verilmez" deniyor, tamam, kabul edildi, gerekçeli olsun. Aşağıda "gerekçesi okunan önerge üzerinde söz verilmez" ibaresi var; ama ondan önce gelen bir cümle var, ona dikkatinizi çekerim. "Hükümetin veya komisyonun katılmadığı önerge sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir" bu cümle, eğer bu getirilen, şu anda müzakere ettiğimiz teklif kabul edilir de, gerekçesi okunan önerge üzerinde söz verme hakkı, imkânı ortadan kaldırılırsa bu cümleyi buradan çıkarmak lazım. Gerekçeli olma mecburiyeti var, gerekçenin kürsüden okunma mecburiyeti var, dolayısıyla da Hükümetin veya Komisyonun katılmadığı önerge sahibine hiçbir ahvalde söz hakkı verilmemektedir, o cümle, doğrudan, lüzumsuz yere konulmuş bir cümle hâlini alır, tatbikatta bunun zorluğunu, bugün muhalefetteyiz, belki biz çekeceğiz, ama bu masa etrafında oturan bütün parti mensupları bilsinler ki, "mahkeme kadıya mülk olmaz" sözü de uygun mu değil mi bilmiyorum; ama, her gün iktidar değişebilir, bugün muhalefette iken biz, yarının muhalefetlerinin hakkını müdafaa ediyoruz, yarın bu masa etrafında olup da nasıl bu işi yapmışız, yanlış

etmişiz, kendimiz ettik, kendimiz bulduk gibi hayıflanmalara yol açılmasın, muhalefetin sesi kısılmasın, önerge üzerinde söz almak önerge sahibinin en tabiî hakkı olmalıdır, beş dakikadır, bunun da önlenmesi için yine birtakım İçtüzük yolları var; ama biz, bu İçtüzüğü, bu şekilde sırf kanun teklifleri, tasarıları Meclisten süratle geçirilsin; yani sadece sürati düşünürsek, milletvekillerinin söz alma hakkını bu şekilde kısıtlarsak yanlış yaparız ve bu yanlışlığın da cezasını ileride hep birlikte çekeriz.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Sayın Dülgerler, buyurun.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Efendim, yeri gelmişken, teknik bir konu, bir maruzatta bulunursam herhalde açıklığa kavuşacak. Partilerarası komisyonda da Sayın Araslı Hocamızın da bu konuda sorusu olmuştu, bu çelişkiyi dile getirmişti, konu görüşüldükten sonra açıklığa çıktı ama görülüyor ki ifade zaafından, Lütfü Bey'in söylediği şekilde, gerekçesi okunan, hem gerekçe mecburiyeti var, hem de gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmez. İfade zaafından doğan bir eksiklik var burada. Gerekçeli önergelerin, burada, partilerarası komisyonun anlaştığı metin, önerge sahibi gerekçem okunmasın der, konuşacağım derse gerekçesini okutmayacak, gerekçemin okunması yeterli derse, konuşmaktan vazgeçmiş olacaktır; böyle anlaşılmıştır. Tabiî, buradaki, çok haklı olarak, bu ifade o amaca uygun değil. Şu şekilde, geçen defa görüşülürken biz arz etmekte geç kaldık, hatta hazırlamıştık, bu fıkranın son cümlesinin "önerge sahibine, gerekçesinin "okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez." dendiğinde hem önerge mecburiyeti, hem de hiçbir zaman konuşma hakkının ortadan kaldırılmadığı bir durum.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Önerge sahibi birden fazla ise.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI ORHAN DÜLGERLER - Zaten, önerge sahibi birden fazla ise bir tanesi her zaman için, birinci imza sahibi olsun veya onun göstereceği biri her zaman söz hakkına sahiptir, buradaki, buyurduğunuz gibi, çelişki gibi görünen, ifade zaafından doğan bir hususdur, teknik bir husus olarak görüyoruz biz bunu. Partilerarası Komisyonda, tabiî, o şekilde mutabakata varılmıştı; ama, ifade yerini bulmamıştı; eğer, uygun görürseniz, bu şekildeki bir ifadeyle her ikisi de uyumlu hâle getirilmiş olacaktır; hem gerekçeli önergenin verilmesi yeni getirilen bir husus hem de önerge sahibinin isterse mutlaka konuşabilmesi hususu...

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Bunu maddelerde görüşelim ve redakte edelim.

Sayın Emre, buyurun...

Sözü, daha sonra Sayın Çelebi'ye vereceğim.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Şimdi, zatı âliniz bu çekimser oylar üzerinde açıklamalar yaptınız. Bunların mahiyeti üzerinde bir belirsizlik olduğu kanaati ortaya konulmuş oldu böylece. Bence, hiçbir belirsizlik yoktur; 96 ncı maddede boşluk da yoktur; çünkü, toplantıya katılanların salt çoğunluğu diyor. Bu katılanlar tabirine, tarifine, çekimser oy verenler de dahil, oy verip de oyu iptal edilenler de dahil, filhal orada hazır bulunmuş müspet, menfi oy verenlerin hepsi dahil. Bu itibarla, buradan herhangi bir açık kapı bularak 105 inci maddeyi 96 ncı maddeyi tamamlasın diye, şöyle yapalım böyle yapalım dememize imkân yoktur.

Şimdi, gelelim üçte bir ile toplanır diyor. Meclis, başlangıçta celseyi başkan açacak, üçte bir çoğunluk olunca toplantı başlayacak. Ancak, o üçte birle toplantının devamı süresince o oranda kalmayabilir ki, tatbikatta da öyledir, gelenlerin iltihakıyla, o üçte biri de aşacaktır. Bu, en asgarî bir limittir, bunu koymuştur; toplantıyı açsın mı açmasın mı sualinin cevabıdır. Burada, toplantı karar nisabını belirleyici bir maksat yoktur.

Yine, orada bir ölçü koymuştur, dörtte birinin yarısından bir fazla olabilir salt çoğunluk, en az diyor. Neden bunu deme ihtiyacını hissediyor; boşluk kalmasın diye. Hangi bakımdan boşluk; çünkü, toplantıya katılanların salt çoğunluğu tabirinin ortaya koyduğu salt çoğunluk, Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğunda olduğu gibi kesin ve net bir rakam ortaya koymuyor; çünkü, toplantıya katılanlar üçte biri aşacaktır, dörtte biri aşacaktır, şu olacaktır bu olacaktır; ama, değişken bir ölçü getirmektedir. Toplantıya katılanlar çok olunca salt çoğunluğun rakamı artacak, az olunca eksilecek. Ama, 96 ncı madde, salt çoğunluk eksilse de şu rakamın altına düşemez demiştir. Anayasanın buna benzer birçok hükümleri vardır ezcümle, Meclis Başkanı seçiminde böyle en asgarî limitler konulmuştur, Cumhurbaşkanlığı seçiminde konulmuştur ve bazı özel maddelerde de konulmuştur. Şu arz ettiğim çerçeveler göz önünde tutulduğu takdirde, Sayın Sav'ın da ortaya koyduğu gibi, hiçbir bakımdan çekimser oyları biz şöyle değerlendirelim, böyle değerlendirelim, ya da çekimser oyları toplantıya katılmamış sayalım gibi bir kolaylığa ya da bir tevile, tefsire kesinlikle bütün kapıları kapatmıştır. Onun için, hukuk mantığında yapılacak şey İçtüzüğü bu maddeye uydurmaktır. Eğer, biz bunu Meclis olarak istemiyorsak, Anayasa değişikliğine gitmek zorundayız. Başka çıkar yol yoktur. Bunu arz ediyorum.

BAŞKAN - Eğer, durum bu kadar berrak olsaydı, bana göre, bu kadar Anayasa hükümlerine rağmen, 20 seneye yakın bu ülkede bunun tatbikatı yapılmazdı Sayın Emre; yani, o kadarda açık olduğu kanaatinde değilim. Burada alt sınırlar var, karar ne şekilde tahakkuk etmiş, kararı kim vermiş; filan

gruplar. Sayısı ne kadar; 269. Anayasa ne diyor; kararın tahakkuku için dörtte birden bir fazla olacak diyor; yani, 139 sayısı...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - En az çizgiyi çiziyor Sayın Başkan; en az limiti çiziyor.

BAŞKAN - En az çizginin çok üstünde bir karar var ortada; yani, en az çizgi, bir kararın bir parlamentoda tahakkuku için en az çizgi nedir; 139'dur. Bu çizgiyi çizmiş. Bunun üzerinde bir karar için verilmiş oy var, 269 oy var. Bu oy verilmiş bir oydur; kanaat değil, karardır. Bu kararın sayısı 139'un çok üzerinde. Anayasa diyor ki; bir karar için en az 139 oy kafidir, toplantı için de üçte bir kafidir diyor. Bakınız, bu sınırlar içerisinde verilmiş bir karar var. Peki, bu kararın mahiyetini irdelerken, o zaman ortaya çekimser oyların hukukî sorunu çıkmaktadır. Tabiî, demin başlarken de söyledim, bu konuyu fazla irdelemek de istemiyorum. Aslında sizlerin bu konudaki irdelemelerinize ışık tutmak mahiyetinde söylemiştim.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Ben orada bir saptama yapayım, müsaade ederseniz.

BAŞKAN - Benim söylemek istediğim şudur: Bu kararda, sizin söylediğiniz gibi, hep ortada, hep açık bir durum da yoktur.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Şu bakımdan açık bir durum var... Lütfen, bir cümle arz etmeme müsaade buyurunuz.

Diyelim ki, Meclis Başkanlığı seçimi yapıyoruz. İlk turda ne demiş kanun, şu sayıyı tutturamazsa seçilmez. Halbuki, o sayı, bir üyenin aldığı o rakam, diğer üyelerden fazladır. Efendim, öyleyse seçilmiş sayalım, bu karar ortada mı kalacak. Evet... Anayasa orada bir çizgi çizmiş, bundan yukarı oy alan kimse yoksa öteki tura geçilir diyor. Demek ki geçersiz oluyor o; diğerlerinden fazla oy aldığı halde, bir Meclis Başkanı adayı seçilmemiş sayılıyor. Niçin; Anayasa, onu öyle istemiş. Bütün Meclisin konsensüsüyle ya da çoğunluğun konsensüsüyle bir Başkan seçilmesini istemiş de onun için. Burada da ona benzer bir maksat var. Demin arkadaşlarımız, işi biraz da karikatürize ettiler; dediler ki, bu limit olmasaydı, 40 tane kabul oyuna karşı 30 tane ret oyu çıksa, diğerleri çekimser olsa yine mi güvenoyu alacaktı diye bir tablo ortaya koydular. Böyle bir tabloyu da kabule mecbur olmamamız için dörtte birin yarısından bir fazlasından da daha az salt çoğunluk olmaz demiş; çünkü, demin de arz ettim, zatı âliniz konuşuyordunuz, belki size iyice ulaşmadı. Buradaki 96 ncı maddedeki salt çoğunluk değişken bir salt çoğunluktur; üye tamsayısının yarıdan bir fazlası gibi sabit değildir. Katılanlar azaldıkça salt çoğunluk da azalacaktır. Nereye kadar azalacaktır; yine, 96 ncı madde onu da tespit etmiştir.

BAŞKAN - İşte, şimdi benim görüşümle birleştiniz. Ben de aynı şeyi söylüyorum.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Netleştirmiştir. Şu noktaya kadar azalır, ondan daha az olursa...

BAŞKAN - Eğer...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Müsaade buyurun...

BAŞKAN - Estağfurullah...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - O kararda, bir hükümet, menfi oylardan müspet oyları daha fazla olsa dahi güvenoyu almış sayılmaz diyor. Bunun manası budur.

BAŞKAN - Bunlar, tabii, hep tartışıldığı için farklı düşünceler var ve 20 seneden beri de bu düşüncelerin muhtelif kombinazonlara göre; yani, şimdi koalisyonlar dönemine girdiğimiz için bu husus, belki geçmişe göre çok daha fazla karşımıza gelecektir. O bakımdan, ne kadar tartışsak o kadar da bunun boşa gitmeyeceğine ben şahsen...

SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul) - Ben de...

BAŞKAN - Yani, bu tartışmalar, hakikaten, bugüne kadar gözüken; ama, tatbikat bulmayan bir hususu bugün gündeme getirmiştir; yani, boşluk vardı, bu boşluk dolmamıştır ve bu gidişle koalisyonlar döneminde hemen gündeme gelmiştir, uygulama ortaya çıkmıştır. Bu uygulama - hem de fevkalade ciddî, güvenoylaması - bir hükümetin hukuksal varlığını; yani, ya ihya eden ya ortadan kaldıran bir mahiyette fevkalade ehemmiyeti yüksek olarak ortaya çıkmıştır.

Tabiî, uygun görürseniz -daha evvel de bunu belirttiğiniz gibi- çok tartıştık, "maddelerde de tartışacağız, tümünü...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Çok kısa...

BAŞKAN -Tümünü bir oylayayım isterseniz, hemen maddelere geçelim.

Tümü üzerinde başka konuşmak isteyen var mı?

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sayın Başkan, müsaade ederseniz bir şey söyleyeceğim.

BAŞKAN - Tümü üzerinde başka konuşmak isteyen var mı?

IŞIN ÇELEBİ (İzmir) - Ben söz istemiştim.

BAŞKAN - Pardon... O zaman Sayın Çelebi'den sonra sözü size vereyim.

IŞIN ÇELEBİ (İzmir) - Ben çok uzatmayacağım. İşi, matematiksel olarak sizin görüşlerinizin doğruluğunu anlatmak için söyleyeceğim. Şimdi, burada, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verilir ifadesi, bir de, karar yeter sayısı için üye tamsayısının salt çoğunluğu meselesi var; bir de düşürmekte üye tamsayısının... Yani, burada 96 ncı madde, işi çok net

açıklamış, toplantıya katılanların salt çoğunluğu; ama, bir kriter getirmiş. Diyor ki, karar yeter sayısı, üye tamsayısı salt çoğunluğundan bir eksik olamaz; yani, 139'dan bir eksik olamaz. Bu nedenle, 105 inci maddede güvenoyu verenlerin sayısının güvenoyu vermeyenlerden fazla olmasında da kritik bir nokta var; 139 sınırıyla bunu dolaylı olarak belirlemiş, genel hükümlere bağlamak için; yani, matematik, burada, hem 96 ncı maddeyi hem 105 inci maddeyi çok açık ve net tarif ediyor. Bence, burada tartışmanın flu olduğu bir nokta da yok; yani, 550 üyeden 530'u çekimser kaldı, 20 üyenin 15'i kabul dedi, 5'i hayır dedi, burada güvenoyu alınır mı; orada 139 sınırı geliyor işte. 139 sınırı, karar yeter sayısını 139 ile sınırlamıştır.

İkincisi, çekimserin hukuki mahiyeti. Ben evet de hayır da demiyorum. Beni oylamada dahil etmeyin, karar yeter sayısı meselesinde 139'un içine dahil etmeyin diyor. Eğer 139'un altındaysa evet diyenler, o zaman karar hâline gelmiyor; yani, burada, çekimserin hukukî mahiyeti, karar yeter sayısının salt çoğunluğu meselesindeki 139 sayısına beni dahil etmeyin diyor. Bu anlamda değerlendirmek lazım; yani, matematik olarak buna baktığınız zaman, burada bence tartışmanın tabiî ki yararı var; ama, çok net, açık ve somut altını çizerek burada vurgulamış. Ben, burada hesabını yaptım, bunu yazanlar niye yazmış diye. Çok açık ve mantıklı yazmış adamlar. Hiçbir şeyin, boşlukta bırakmamışlar. Karar yeter sayısında, biraz önce Lütfü Bey de söyledi, eğer siz karar yeter sayısının Başkana üye tamsayısının salt çoğunluğu meselesiyle, toplantıya katılanların yeter salt çoğunluğu meselesindeki ayırımı yapsaydınız, Sayın Başkan yaptığı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla üye tamsayısının salt çoğunluğu arasında ciddî bir fark var. 96 ncı madde, bunu, çok açıkça altını çizerek iki yerde yazmış. Birincisinde diyor ki 96 ncı madde, toplantıya katılanların salt çoğunluğu, son paragrafta da diyor ki, üye tamsayısının salt çoğunluğu. Bunu ayırmış, belirlemiş. O yüzden, bence, bu 105 inci maddede, benim kişisel kanaatim Anayasa Mahkemesi de bu netliği görecektir ve hiçbir boşluk olmadığını görecektir. Bu çok soyut bir tartışma. O yüzden, ben, bunun yeterli olduğu kanaatindeyim Sayın Başkan.

BAŞKAN - Teşekkür ederim...

Sayın Oktay...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Şimdi, efendim, çok yanlış bir zemine götürülüyor; yani, sizin görüş açınızı...

IŞIN ÇELEBİ (İzmir) - Ben matematik olarak bakıyorum. Böyle çizdiğim zaman çıkıyor tablo.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Matematik öyle değil efendim. Hukuk...

IŞIN ÇELEBİ (İzmir) - Bakın, hukukla matematik arasında çok fark.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Şimdi, anlatacağım...

Büyük Millet Meclisi 550 kişiyle oluşuyor. Aslolan, 550 kişiyle karar vermek veya bunun salt çoğunluğuyla karar vermek; yani, çoğunluk sistemi yarının bir fazlasıyla karar alıyor; bu da 276'dır. Öngörülen asıl budur. Ama, ne var ki uygulamalarda katılım olmuyor. Üzerinde ısrarla basarak söylüyorum katılım olmuyor parlamentolarda. Bütün dünya parlamentolarında böyle. Tam 550 kişi katılmıyor. Katılmıyor katılmıyor; ama, bununda bir düzeyi vardır. En az bu kadar olması lazım. Evet, bu katılmama durumunu ben dikkate alıyorum; ama, bundan aşağı da katılımı ben kabul etmiyorum diyor Anayasa. Ama, bunun üzerinde katılım var da, o katılımlara göre salt çoğunluk teşekkül etmiyorsa, bunu, onlar hiç katılmamış gibi kabul edip de, ondan sonra, en azı düşünmek falan... Öyle bir mantık olur mu?!. Öyle bir şey olur mu Sayın Başkan?!. Yani, burada katılımın en alt düzeydeki...

BAŞKAN - O zaman siz çekimser oyları hiç oraya gelmemiş gibi sayıyorsunuz.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Tam tersine... Siz işte öyle sayıyorsunuz.

BAŞKAN - Hayır siz sayıyorsunuz.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Hayır hayır... Müsaade buyurun.

BAŞKAN - Çekimser oylar, oraya gelenlerin kanaatidir.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Bakınız, orada mevcut kaç kişi.

BAŞKAN - Ben diyor bu karara...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - 300 kişi...

BAŞKAN - Ben buradayım; ama, karara katılmıyorum, çekimserim.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - İşte, toplantıya katılıp da, eğer siz onun okeyini almıyorsanız, okeyi alamamış sayıyoruz.

BAŞKAN - Çekimser efendim...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Olur mu öyle şey...

BAŞKAN - Olamaz mı... Hukuken çekimser olamaz mı.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Çekimser mümkün...

BAŞKAN - Ben çekimserim diyor...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - ... ama, sonuç itibariyle siz yarıdan bir fazlayı, oradaki çoğunluğun yarıdan bir fazlasını alamıyorsunuz.

BAŞKAN - Dörtte birini...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - O dörtte bir, katılım olmazsa dörtte bir.

BAŞKAN - Katılım olmazsa değil. Karara katılmazsa…

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Olur mu efendim...

BAŞKAN - Hayır hayır... Sizin karıştırdığınız husus iki tane: Bir toplantıya katılma, bir karara katılma. Esas hadise burada. Şimdi, adam diyor ki, bir bu, ben karar vermiyorum, ben çekimser kalıyorum.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Şimdi, böyle bir düşünce hiç demokratik olur mu? Öyle şey mi olur, oradaki insanı saymayacaksınız.

BAŞKAN - Efendim, saymayacaksınız değil, sayacaksınız toplantı nisabında; fakat, karar nisabı ayrı şey, toplantı nisabı ayrı şey.

Şimdi, bir grup toplantıya katılıyor 550 kişi. Bunun içerisinden 100 kişilik bir grup diyor ki, filan konuda ben karara katılmıyorum. Bakınız, burada baktığımız şey, karar yeter sayısı. 96 ncı maddenin başlığına bakınız, toplantı ve karar yeter sayısı. Toplantı yeter sayısı için en az üçte bir arıyor, karar yeter sayısı için dörtte birden bir fazla arıyor. Hadise budur. Bunun içerisinde bir grup diyor ki...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Bu Anayasanın 96 ncı maddesi ne diyor.

BAŞKAN – 96'yı anlatıyorum. Anayasanın 96 ncı maddesinin birinci fıkrasında diyor ki, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Tamam işte. Mesele...

(Karşılıklı konuşmalar)

BAŞKAN - Diyor ki, ben karara katılmıyorum, ben çekimserim diyor. Çekimserim dediği zaman, burada karar yeter sayısının asgarî haddi olarak dörtte bir almış. Hadise bu.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Öyle şey olur mu...

BAŞKAN -Tabii, şimdi efendim, bu, muhtelif yorumlara bağlı bir olay. O bakımdan, zaten Anayasa Mahkemesine gitmiş, biz, ona karışmıyoruz...

ATİLA SAV (Hatay) - Şimdi, efendim izin verir misiniz.

Zaten, bu tartışmanın en şanssız, en talihsiz tarafı ve en etkileyen tarafı, bu işin Anayasa Mahkemesine gitmiş olması. Biz, Anayasa Mahkemesini bir tarafa bırakalım...

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Anayasa Mahkemesi yetkili değil bu konuyu görüşmeye.

ATİLA SAV (Hatay) - Anayasa Mahkemesiyle aynı yetkiyle biz hallederiz bu işi; etmek zorundayız; bizim görevimiz o. İnanıyorum ki, buradaki üyelerin her biri o yoldan gitselerdi, bugün Anayasa Mahkemesi üyesi olurlardı ve bu konuda karar verirlerdi, yargı organı olarak karar verirlerdi. Biz yasama organı olarak sorunu çözmek zorundayız.

Ayrıca şunu söyleyeyim: Açılan davalara Anayasa Mahkemesinin bakacağını sanmıyorum; çünkü, parlamento kararlarıyla ilgili Anayasa Mahkemesinin daha evvel verdiği bazı kararlar var. Kanun hükmünde kararname ve İçtüzük değişikliği olmadığı için, mesela, sıkıyönetimle ilgili bir isteği, davayı reddetmiş Anayasa Mahkemesi, benim görev alanımın dışındadır demiş. Neyse, o ayrı bir şey. Onunla da bağlı değiliz. Biz kendimiz yasama organı olarak bu sorunu çözmeliyiz. Biz kanun koyucuyuz, kanun koyucu görevini yapıyoruz. Kanun koyarken de doğru ilkelere basarak yola çıkmalıyız.

Bir kararın oluşması için, bir şeyin pozitif olarak oluşması gerekir; yani, ona karar yeter sayısı deniyor Anayasa Hukukunda ve genel olarak hukukta.

Şimdi, bu maddeyi ikiye ayıralım. Toplantı yeter sayısı bir madde, karar yeter sayısı bir başka madde olsa. Nasıl yazılacaktı, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye sayısının en az üçte biriyle toplanır, nokta, bir başka madde... Anayasada başka bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Karar nisabı budur, karar yeter sayısı budur. Eğer, bir olayda toplantıya katılanların salt çoğunluğu bir araya gelmemişse irade oluşmamış demektir. İki tarafta da oluşmamış olabilir, ret iradesi de oluşmamış olabilir, karar iradesi de oluşmamış olabilir. Çekimserlerin önemi oradadır.

Şimdi, biz diyoruz ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi ara tatiline girmeye karar verdi, Kurban Bayramı nedeniyle. Kaç kişi var salonda; 270 kişi. Oylama yapıldı, 136 kişi karar oyu verdi, 134 kişi ret oyu verdi. Karar oluşmuştur. Katılanların salt çoğunluğu bir tarafta birleşmiştir. Terside olabilirdi; 136 kişi ret derdi, ret oyunda irade oluşmuş denirdi. Karar, tatile girme önerisinin reddi olurdu.

BAŞKAN - Çekimserlerinki karar olmuyor mu?

ATİLA SAV (Hatay) - Efendim, şimdi, çekimserleri bir tarafa bırakalım. Çekimserler burada hesaba katılamazlar; çünkü, kararın oluşması için, üst üste eklenen hangi doğrultuda olursa olsun kararların, oyların yarıdan bir fazla olması yahut yarıyı geçmesi lazım. Mevcudun, katılanların salt çoğunluğu o demek biliyorsunuz. Binaenaleyh, bu, bir olayda yoksa, o olayda hiçbir irade oluşmamıştır demektir. İrade oluşmadıysa, reddedilmiştir diye karar verilebilir. O bir başka konu. Şimdi, ayrı ayrı matematik şeyler uygulayarak çekimserler... Çünkü, çekimser diyor ki, ben ne karar kabul ediyorum, ne reddediyorum. Bu şekilde gidersek, biz çekimserlere göstermekten kaçındığı iradeyi atıf ve isnat etmiş oluruz. Deriz ki, kardeşim çoğunlukta olanlar böyle, sen de çoğunluk gibi düşünüyorsun. Hayır öyle bir şey yok. Ben, ne evet diyorum, ne hayır diyorum, siz, evetler yeter sayıyı buluyorsanız evet olur; o ayrı bir şey. Hayırlar yeter sayıyı buluyorsa, o hayır olur.

BAŞKAN - Buluyor işte.

ATİLA SAV (Hatay) - Her ikisi de bulmuyorsa, karar olmaz.

BAŞKAN - 269...

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, biraz evvel siz bir oylama yaptınız, üye tamsayısının salt çoğunluğunun esasa geçelim yolunda birleşmediğini gördünüz 15 dakika ara verdiniz. Hatta, ben dedim ki, reddedilmiş, karar oluşmamıştır dedim. Siz...

BAŞKAN - Ama, orada sayı arandığı için.

ATİLA SAV (Hatay) - Neyse, onu tartışmıyorum.

Şimdi, efendim, önemli olan bir karar vermektir. Karar vermekte, karar iradesinin birleşmesiyle ve o iradenin karara katılanların belli bir çoğunluğu etrafında veya üstünde toplanmasıyla olur. Kendi kendimize, biz, üçte biri aştı, dörtte birden de az değil tarzında görüş...

BAŞKAN - Anayasa yazmış...

ATİLA SAV (Hatay) - Hayır efendim... Anayasa yazmış; ama, Anayasa öyle okunmaz. Anayasayı okurken, okunacak şey, karar yeter sayısı Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantıya katılanların salt çoğunluğudur. Yeter ki bu sayı üçte birden az olmasın.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Buna göre bir hesap yapmak zorundayız.

IŞIN ÇELEBİ (İzmir) - Sayın Başkan, müsaade eder misiniz... Şu matematik meselesini bir tartışalım, aynı şeyi söylüyoruz çünkü.

ATİLA SAV (Hatay) - Efendim, benim söylediğim gayet basit. Ben diyorum ki, genel hüküm dediği İçtüzüğün... İçtüzük diyor ki, 105 inci maddenin son fıkrasının...

BAŞKAN - Güvenoyu...

ATİLA SAV (Hatay) - Hayır... Güven oylamasında diyor genel hükümler uygulanır. Onun arkasında takılmış olan tümce, burada öngörülen ilkeyi bozuyor. Onun çıkması lazım. O, orada durduğu sürece, 96 ncı madde uygulanmayabilir, onu söylemek istiyor. Zaitte fazladır; hatta, zararlıdır. Odur... Anayasaya aykırıdır; çünkü, Anayasa düzenlemesini yapmış. İçtüzüğün 105 inci maddesi de diyor ki, genel hükümlere göre güven oyunun verilip verilmediğini şey yapar. Ayrıca, zaten, güven oyundan ibaret değil parlamento kararı. Daha birçok çeşit kararları var, güven oylaması da onlardan bir tanesi. Güven oylamasıyla ilgili özel nitelikli, özel mefsuh çoğunluk arayan hükümler olduğunu da arz ettim biraz evvel; 99 ve 111 inci maddelerde var, görev sırasında güvenoylaması, gensoru sırasında güven oylaması için mefsuh bir çoğunluk koymuş. Buradaki çoğunluk, sıradan alelade bir çoğunluktur. Toplantıya katılanların salt çoğunluğu bir araya geldiği zaman, o hangi tarafın görüşüyse o taraf parlamento kararı hâline gelir. Bizim arz etmek istediğimiz

bu. Onun için, diyoruz ki, 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesi yersizdir gereksizdir, Anayasaya aykırı hâle gelmiştir, Anayasaya aykırıdır ve geçici 6 ncı maddeyle esasen uygulanmaması lazım, yürürlükten kalkması lazım.

BAŞKAN - Öyle zannediyorum ki, yeteri kadar görüşüldü.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Uygun görürseniz takdim tehir yapalım, 105 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı; buyurun Sayın Araslı.

OYA ARASLI (İçel) - Burada olayda zannediyorum büyük zorluğumuz, soyut Anayasa ve İçtüzük hükmünün, soyut olayla birlikte mütalaa etmemiz ve çekimser oyları da bunun içerisinde çözülecek bir sorun olarak ele almamızdır; ama, yine de öyle zannediyorum ki, problemleri teker teker ortaya koyup çözmek yolunu izlersek daha sağlıklı bir noktaya gelebiliriz.

Bir kere sorun şudur: Anayasanın 96 ncı maddesi toplantı ve karar yeter sayılarını göstermiştir ve Anayasada aksine bir hüküm olmadığı sürece geçerli olan toplantı ve karar yeter sayıları bunlar demiştir. Anayasanın güven oylaması, kuruluşta güven oylamasını düzenleyen 110 uncu maddesinde, herhangi bir özel karar nisabı, bir karar yeter sayısı bulunamamıştır. Buna bakarak diyebiliyoruz ki, Anayasada, göreve başlarken alınması gereken güven oyunda karar yeter sayısı Anayasanın 96 ncı maddesindeki yeter sayı olmalıdır. Halbuki, İçtüzüğü açtığımız zaman, Anayasanın 110 uncu maddesiyle getirilmeyen bir karar yeter sayısının İçtüzüğün 105 inci maddesine konulmuş olduğunu görüyoruz. Burada Anayasal sorun şudur: Anayasanın getirmemiş olduğu bir karar yeter sayısını biz İçtüzükle getirebilir miyiz? İçtüzük Anayasa hükümlerini mi açıklar, yoksa ilk elden Anayasa gibi yeni bir düzenleme mi yapar? İçtüzük yeni bir düzenleme yapamaz. İçtüzük, Anayasanın getirmiş olduğu hükümleri açıklamak durumundadır. Anayasada hiç yer almayan bir düzenleme İçtüzükle yapılamaz; ama, İçtüzüğün 105 inci maddesinde Anayasada yer almayan bir karar yeter sayısı getirilerek, böyle bir düzenleme yapılmıştır. 105 inci madde, bu yüzden, Anayasanın 110 uncu maddesine aykırı bir durum taşımaktadır.

Halletmemiz gereken ikinci sorun; çekimser veya çekinser oyların hukukî statüsüdür. Asıl tartışmaya yol açan durum da, bunların Anayasada düzenlenmemiş olmasıdır. Çekimser oyları ne yapacağız; ret mi sayacağız, kabul mü sayacağız, toplantı yeter sayısının içinde mütalaa edip karar yeter sayısının dışında mı tutacağız... Açıkçası, bu konuda rivayetlerin muhtelif olduğu görülüyor. Akademik çevrelere baktığımız zaman çeşitli yorumlar yapılabildiğine şahit oluyoruz. Bir kısım diyor ki, çekimser oy, bir irade izharıdır. Bunu, ne kabule ne redde katmak mümkündür. Toplantı

yeter sayısının oluşumunda bunlar hesaba katılmalıdır; ama, karar yeter sayısı hesaplanırken çekimser oylar…kabul ve ret oylarına bakılmalıdır ve bu kabul ve ret oylarının konumu Anayasanın 96 ncı maddesine uyuyorsa karar oluşmuş olmalıdır. Bir görüş bu.

Bir görüşse, Anayasanın 96 ncı maddesinin çok açık olduğu ve hakikaten üstüne vurgulaya vurgulaya söylüyor, böyle bir ayırım yapmıyor Anayasa. Toplantıya katılanların salt çoğunluğu diyor; yani, katılanları ayrı hesaplayacaksın toplantı yeter sayısını bulmak için, sonra çekimserleri bunun dışında tutup karar yeter sayısı hesaplayacaksın demiyor. Toplantıya katılanların salt çoğunluğu ve hiçbir zaman da üye tamsayısının dörtte birinden bir fazlasından aşağı olmamak koşuluyla diyor. Bu yolla da gittiğimiz zaman, çekimser oyların, karar yeter sayısının kaldırılıp dışlanacağı gibi bir karara katılmak mümkün olmuyor.

Burada yapabileceğimiz, bence, izleyebileceğimiz iki yol var. Olay, Anayasa Mahkemesine intikâl etmiştir, Anayasa Mahkemesinin kararını beklemek, olayı açıklığa kavuşturabilir bir. İkincisi, Anayasa Mahkemesinin kararını beklemeden, Türkiye'de yasama erkini kullanan organ Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Anayasayı değiştirmek veya açıklayıcı hükümler getirmek yetkisine sahip organ da Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Burada yapacağımız, çekimser oyların hukukî statüsüne açıklık getirmek üzere bir düzenlemedir. Bunu yapabiliriz, bunu Anayasaya yerleştirebiliriz. Bu hâliyle de İçtüzükte bir düzenleme yapabiliriz veya Anayasa Mahkemesinin kararını bekleyip bu doğrultuda bir düzenleme yapabiliriz. Burada bir siyasal tercih meselesi; ama, bütün bunlardan sonra, özetle, İçtüzüğün 105 inci maddesindeki hükmü Anayasaya aykırı olduğu gerçeğinin hiçbir şekilde yadsınamayacağını belirlemek istiyorum. Çekimser oyların hukukî statüsü konusundaysa bir açıklık olmadığını tekrar ortaya koymak istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederim.

Gerçekten, toplantıda bulunmadınız uzun süre ama, burada konuşulan çok değerli görüşleri, sistematik olarak gayet güzel izah ettiniz. Gerçekten, bazı noktalarda tereddütlerimizi de önemli ölçüde giderdiniz; teşekkür ediyorum.

Madde üzerinde Sayın Yılbaş epeydir söz istiyor; buyurun.

MAHMUT YILBAŞ (Van) - Sayın Başkan, değerlendirmeme göre, 105 inci maddenin birinci fıkrasının son cümlesi ile yine aynı maddenin son fıkrasının son cümlesi arasında birbirini nakzeden bir durum yok; benim değerlendirmeme göre.

Birinci fıkranın son cümlesi, 96'ya atıf yaparak hem toplantı hem de karar nisabının, burada, güven oylamasında dikkate alınacağını ifade ediyor. Son fıkranın son cümlesi ise, sanki 20 yıl sonra, 1973'den bu tarafa, bugünkü olayı

görmüş ve onun için düzenlenmiş gibi bana göre; bu ret, kabul ve çekimser oylar. Bu oyları diyor, dikkati alırken, çekimser oyu bir tarafa koyacaksınız mukayesesinde, son değerlendirmede, güvenoyu verenler yani kabul diyenler ile güvensizlik, ret olanları dikkate alacaksınız ve hangisi fazla ise, o konuda Meclis karar almış olacak. Benim bakış açıma göre, değerlendirmeme göre son cümle, son fıkranın son cümlesi, en fazla bu konuda açıklık getiriyor. Güvenoyu verenlerin sayısı, yani kabul edenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerin, yani ret diyenlerin sayısından fazla ise, güvenoyu verilmiş; ama, 96'nın o koşulları yerine getirilmek kaydıyla. Eğer, bunu burada, bugün bu olay çıkmış da, yeni bir usul koymuyoruz, tüzüğe bir hüküm koymuyoruz; eski hüküm muhafaza edilsin mi edilmesin mi, bugünkü koşullar muvacehesinde değil; bir değerlendirme yapmıyoruz. 1973'de getirilmiş hüküm bu koşullarda devam etsin mi etmesin mi; onun değerlendirmesi var.

Özetleyecek olursam; sayıya değil, oyların değerlendirilmesine matuf bir açıklama getiriyor şeklinde değerlendirmenizi arz ediyorum.

BAŞKAN - Sayın Baş, buyurun.

ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Sayın Başkan, bu mesele gerçekten çok görüşlüdür. Biraz önce, herkesin düşüncesi çok net olarak ortaya kondu. Bu meselede, bundan sonraki müzakereler, zaten epeyden beri tekrar mahiyetinde devam ediyor.

Sayın Hocam da, Sayın Araslı'da ifade ettiler ki, arkadaşlarımın dediği gibi, doktrinde de, yani, bu 96 ncı madde net bir madde olarak görülmüyor. Her ne kadar, çok açık, çok net deniliyorsa da, 96 ncı madde, olayı net olarak ortaya koymamış ve bu zarurettendir ki, 1961 Anayasasından sonra ki, orada da aynı bir hüküm bulunduğu bilinmektedir, sonra, o tüzük, oraya bir yorum getirmiş; yani, buradaki tüzüğün ameli bir madde koymak değildir; Anayasadaki bu boşluğu yorumla gidermektir ki, Yüce Meclise getirmiş bunu ve bugüne kadar da uygulanmış.

Bence, burada, fikirler kesinleşti, oylamaya gidelim; çünkü, vakit...

BAŞKAN - Son olarak Ahmet Bey; buyurun.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, burada bir teamül hâline geldi; Sayın Korkmazcan en son konuşuyor. İzin verirseniz, ben ondan sonra konuşmak istiyorum. Belki, değerli fikirlerinden istifade ederim ve vazgeçerim konuşmaktan.

BAŞKAN - Bir de tabiî, bu Parlamentolararası Komisyonda kendisi başkanlık etti; o bakımdan, bu görevi ehliyetle ifa ediyor değerli Başkanımız.

Tabiî, şimdi, sizlere gelinceye kadar iki değerli hocam var; ondan sonra da, son sözü sizlere verip, bu işi bitirmek istiyorum müsaadenizle.

Buyurun Sayın Türk.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; çekimser oyun hukuki niteliği çok tartışmalı; bu konuda da bir sonuca varılmış değil. Bizim buradaki sorunumuz, çekimser oyların toplantı yeter sayısına dahil edilmesi fakat karar yeter sayısına dahil olunmamasından kaynaklanıyor.

İçtüzükte oy türleri, kabul, ret ve çekimser olarak sayılmış ve biz, bu çekimser oyların, oy toplamına göre, ret veya kabul anlamına gelmediğine göre, karar yeter sayısına dahil değildir görüşüyle bu sonuca varmaya çalışıyoruz. Belki, İçtüzüğün bu hükümleri, Anayasanın 96 ncı maddesine aykırı; onu da tartışmak gerekir. Fakat, daha önce de ifade ettiğim gibi, konu, şu anda Anayasa Mahkemesine intikal etmiş durumda. Anayasanın 138 inci maddesinde yargıya ilişkin bir genel hüküm olarak "görüşülmekte olan bir konu hakkında yasama organında görüşme yapılamaz" denilmektedir. Bu, Anayasa Mahkemesini de kapsayanı bir hükümdür. Gerçi biz, o dava hakkında konuşmuyoruz; ama, o davanın özünde bulunan madde üzerinde görüşüyoruz ve o maddeyi kaldırmak veya matuf etmek üzerinde görüşüyoruz. O bakımdan, Anayasanın 138 inci maddesine de ters düşmemek için, uygun görürseniz, maddeyi olduğu gibi bırakalım; yani, bu değişiklikten önceki biçimiyle bırakalım ve Anayasa Mahkemesinin eline de hiçbir zaman, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu da meseleyi böyle görüyor gibi bir argümana, kanıda gözükmesine izin vermeyelim.

Burada, Anayasa Mahkemesinin bu davayı reddedeceği söylendi. Anayasa Mahkemesinin ne yolda karar vereceğini hiç kimse önceden söyleyemez, kimse öyle bir şeyde bulunamaz. Anayasa Mahkemesinin nasıl bir karar vereceği konusunda kişisel tahminlerimiz olabilir; ama, bunu, lütfen kendimize saklayalım. Çünkü, Anayasa Mahkemesi, geçmişteki bazı uygulamalarında, Anayasa Mahkemesinin kendisi önüne gelen işlemin adı ne olursa olsun, ister yasa, ister karar; konuyu, eğer denetim yetkisi alanına giren bir konu olarak görürse denetlediği biçimindedir ve burada Anayasa Mahkemesi bu uygulamayı denetim dışı olarak değerlendirebilir ve konuya bakabilir. O nedenle, Anayasa Mahkemesinin vereceği kararın sonucundan emin olmayalım; ama, o davanın özünü teşkil eden konunun üzerinde de bir değişiklik yapmamız şu anda doğru değildir. O karara göre bir tavır takınabiliriz ve ondan sonra böyle bir madde, İçtüzükte kalsın mı veya Anayasaya mı girsin, Anayasanın güvenoyuyla ilgili maddesine mi koyalım veya başka bir yerine mi... Şüphesiz, hükümetlerin kurulmasını kolaylaştırmak gerekir. Hele, Türkiye'de uzun zaman, parlamentoda kolay kolay bir çoğunluk ortaya çıkmayacağını ve bu seçim sistemiyle özellikle çoğunluk ortaya çıkmayacağını düşünecek olursak, hükümetlerin kurulmasını kolaylaştırmakta yarar var; ama, bu konunun görüşülmesini de daha sonraya bırakalım.

Böyle bir kolaylaştırma, bugün İçtüzüğün 105 inci maddesinde olduğu gibi, kabul oylarının ret oylarından fazla olması biçiminde bir düzenlemeyi uygun görmek biçiminde mi olur; yoksa, biraz daha yukarı çıkarak, Anayasanın

96 ncı maddesinde olduğu gibi, burada, işte toplantıya katılanların salt çoğunluğu gibi bir yeter sayı mı uygun olur; bunu daha sonra tartışırız. Ama, her durumda sanıyorum ki, hükümetlerin kurulmasını kolaylaştırmak gerekir. Bu konuda, ileride bugün anamuhalefet partisi olan partimizin de ihtiyacı olabilir, diğer partilerimizin de ihtiyacı olabilir; fakat, tartışmayı Anayasa Mahkemesinin vereceği karardan sonra yapalım ve dolayısıyla, bu konuda yapılmış olan değişikliği, bundan önceki oturumda yapılmış olan değişikliği kaldıralım; madde eski biçiminde kalsın.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Oktay.

M. SEYFİ OKTAY (Ankara) - Şimdi, efendim, daha önce ifade ettiklerimi tekrarlamayacağım. Şimdi, burada çekinser oyların hukuki statüsü, somut olarak belli değil. Belli veya belli değil; ama, belli olan bir tarafı var ki, evet anlamına gelmiyor bu oylar. Yani, bir kere, kesin olarak bunu saptamak lazım. Bunu burayla irtibatlandırmaya gerek yok. Şimdi, çekinser oylar olabileceği gibi, iptal edilmiş oylar da olabilir; yani, sadece çekinser oylara bağlı bir olay değil; geçersiz oylar da söz konusu. Şimdi, o nedenle, bütün bunları 96 ile irtibatlandırmanın hiç bir anlamı yoktur.

Toplantıya katılanların salt çoğunluğu; O kadar açık ve net ki, yani, bunu başka şekilde... Toplantıya katılmış, toplantıya katılan kaç kişi var; 300 kişi var; bunun salt çoğunluğu nedir; 151. Bunun başka bir tarzda hesap edilmesi mümkün değil; yani, evet oylarının burada 151 olması gerekir; toplantıya katılanların salt çoğunluğu diyor. Oylamaya, evet veya hayır oylarını tasnif ederek; işte, evet oylarının hayır oylarından fazla olması demiyor; toplantıya katılanların diyor; bu kadar açık ve net.

Şimdi, Hocam diyor ki, biz bunu böyle yaparsak etkileriz Anayasa Mahkemesini. Bu konumuzun onunla hiç bir ilgisi yok; yani, tartışılmayacak konulardan değil bu; bir. İkincisi; tersine de karar versek Anayasa Mahkemesini etkileyeceğiz bu aşamadan sonra. Yani, böyle bir karar oldu; ama, şimdi tersine çevirelim dediğimiz zaman da aynı sonuç doğacak. Şimdi, bir karar vermişsiniz, tekrar değiştiriyorsunuz; aynı şey olacak. Yani, sizin söylediğiniz mahzur şu anda her ne türde karar alırsanız alın o şeyi de etkileyecektir. Bunun onunla bir bağlantısı yok; bunu gerekçe olarak sunmanın doğru olduğuna inanmıyorum.

Bu kadar açık ve net bir hüküm var. Toplantıya katılanların salt çoğunluğu diyor; ama, şu var: Toplantıya o kadar az kişi katılabilir ki, çok az sayıyla evet oyları, hayır oylarından çok olabilir; çok az sayıyla... Bunu önlemek için de bir baraj getirilmiştir. Bu barajı biz, bu kadar oy alınca, ondan sonra karar oluşmuş saymak mümkün değildir; bu yanlışa götürür bizi. O nedenle, burada açık olarak Anayasaya aykırılık söz konusudur ve böyle Anayasaya aykırı olan bir

durumu bir başka yerlere yollama yapmak suretiyle, Komisyonun çözümlemeden kaçınması doğru değildir. Görevini yapmaktan bir bakıma çekiliyor anlamındadır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Sayın Korkmazcan, buyurun.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Dökülmez'in talebi üzerine, son konuşmacı olarak değil, teklif sahibi olarak konuşuyorum.

Evvela, şunu ifade edeyim: Bizim, Anayasa Komisyonuna göndermek üzere Partilerarası Komisyonda hazırladığımız içtüzük değişiklik paketinde 105 inci maddeyle ilgili bir değişiklik önerisi yoktur; yani, Partilerarası Komisyon, aşağı yukarı Meclisin Başkanlık Divanının, teşekkülünden beri, bu Anayasada ve İçtüzükte, Meclisin çalışma usulleriyle ilgili neler var, neler yok, yeni Anayasa değişiklikleri dolayısıyla, İçtüzükte çalışmalara uyum getirecek ne gibi değişiklikler yapmak gerekir diye düşündü, taşındı, gruplarımızla müşterek çalıştık; hiç bir kimseden, 105 inci madde Anayasanın 96 ncı maddesine aykırıdır diye bir fikir çıkmadı, bir teklif de gelmedi; evvela bunu bir belirteyim. Çünkü, 105 inci madde tartışmalarını, siyasî tartışmadır, Anayasa Komisyonunun görevleri dışındadır gibi değerlendiren arkadaşlarımız var. Bu tartışmayı getiren bizim Partilerarası Komisyonumuz değildir; ben, özel bir maksat da aramıyorum.

ATİLA SAV (Hatay) - Teklif benim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Sayın Sav getirmişler. Özel bir maksat da aramıyorum.

ATİLA SAV (Hatay) - Ve o tartışma çıkmadan önce yaptım teklifi biliyorsunuz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - O paket, Genel Kuruldan ve Anayasa Komisyonundan çıkıncaya kadar, yeni gelen ihtiyaçlar da dikkate alınarak, değişiklik önergeleri verilebilir, tekriri müzakereler olabilir, Meclis çalışmalarının özelliği budur zaten. Son oylama, Genel Kurulda yapılıncaya kadar bunun üzerinde birtakım değişiklikler olabilecektir. Ben, bu konuyu buraya getiren arkadaşlarımızı yadırgadığım için de söylemiyorum; ama, karşılıklı olarak bir art niyet aramayalım. Doğruyu bulmaya çalışıyoruz.

İkinci olarak belirtmek istediğim husus şudur: Anayasanın 96 ncı maddesi bir Anayasa hükmüdür, bir üstün hukuk normudur; ama, hiç bir zaman, hukukun genel prensiplerinin ve aklın da önünde değildir. Anayasalar yapılırken de hukukun genel normlarına bakılıyor. Eğer, biz, bazı

arkadaşlarımızın ifade ettiği gibi "efendim, demokratik bir yerde Anayasanın 96 ncı maddesi böyle yazarken, demokratik bir sistem içinde, 105 inci maddeyi nasıl tatbik edebiliriz; işte, burada açık hükümler var" derlerse; peki demek gerekir, Anayasa koyucu, 550 milletvekilinin olduğu bir yerde, nasıl 139 kişiyle karar alıyor, kanun çıkarıyor; bunun da izahını yapamayız. Demokrasinin eşitlik prensibi, oyların eşitliği ve bir kurulun ancak salt çoğunlukla karar alması gerektiği demokratik anlayışa daha uygun değil midir? Buna rağmen, ihtiyaçlara göre, anayasalarda bu hükümler yumuşatılmış; nitekim, 1961 Anayasasında, meclis, yarıdan bir fazlayla toplanabiliyordu, bu üçte bire indirilmiş ve 96 ncı maddede yapılan yegâne değişiklik de bundan ibaret 1982 yılında.

Şimdi, bazı arkadaşlarımız "iptal oylarının hukuki durumu belirsizdir" dediler "çekimser oyların hukuki durumu da belirsizdir" dediler; hayır, bizim İçtüzük ve Anayasamıza göre, eğer hukukçu olarak bakacak olursak olaya, bu meseleler çözümlenmiştir. 96 ncı maddeyle çözümlenmiştir, 1961 Anayasasının 86 ncı maddesiyle çözümlenmiştir. Burada, 105 inci maddenin Meclisi Mebusandan bu yana gelen Dahili Nizamnamenin bir hükmü olduğunu kabul edelim; orada, biraz önce, nasıl bir demokratik toplumda, en azından bir kararın oluşması için yarıdan bir fazla oya itibar ediliyorsa, buna rağmen, Anayasada daha değişik, pratik hükümler getirilmişse, bir kararın oluşabilmesi için Dahili Nizamnamede 137 nci madde getirilmiş. Orada açıkça diyor ki, bu oylamalarda çekimserler varsa, onların oyu kabul veya ret hangi taraf çoksa onun yanında sayılır; yani, çekimserin bir manası vardır ve bu yazılmıştır. Bizim pozitif hukukumuza girmiştir. Herhalde, dünyanın başka parlamentolarındaki içtüzüklere baksak buna benzer hükümler vardır. Şimdi, bizim sistemimizde, sadece Anayasaya bakarsak, bir boşluk var gibi görünebilir; ama, yok; 137 nci madde var. 137 nci maddede iptal oyları da bir anlama kavuşturulmuş. "İptal oyları, çekimser oylara ilave edilir" diyor; o da bitmiş, çözmüş yani bunu 137 nci madde. Peki, bu 137 nci madde bugün yaşıyor mu; evet yaşıyor. 137 nci madde, 1961 Anayasasının geçici 3 üncü maddesi, Dahili Nizamnamenin Anayasaya aykırı olan hükümlerini yürürlükten kaldırdığı halde, 1961 Anayasasından sonra uygulanmıştır; aynı mahiyette uygulanmıştır; yani, tüzük olarak uygulanmıştır. Ne zamana kadar; Millet Meclisi İçtüzüğü yapılıncaya kadar ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü yapılıncaya kadar her iki mecliste uygulanmıştır. Ne zaman ki, Millet Meclisi, 1961'de yeni anayasa çıktı, artık yeni bir içtüzük yapalım diye, ihtiyaç duymuş veya fırsat bulmuş -o tarih 1973' tür- işte, bu 105 inci madde gelmiş 137'nin yerine. Onun için, 105'de yaşıyor 137 ve 82 Anayasasının 6 ncı maddesi de, aynen, 1961 'in geçici 3 üncü maddesi gibi olduğundan, kendiliğinden birtakım hükümleri iptal etmemiştir Anayasada, edemez zaten; Anayasanın geçici maddesidir. Anayasa hükümlerinin iptali, mutlak surette belli mercilerin karar vermesine bağlıdır. En azından şu olabilirdi bakınız, içtüzük uygulanırken Genel Kurulda bir itiraz olurdu; bunun üzerine Başkan, bir usul tartışması

açardı, usul tartışmasının sonunda oylama yapılırdı; o oylamayla, İçtüzüğün, hiç olmazsa, Anayasaya aykırılığı ortaya çıkardı veya Başkanlık Divanında bir tartışma yapılır, bir öneri hazırlanır İçtüzük değiştirilirdi veyahut da herhangi bir yolla, defi yoluyla da olsa Anayasa Mahkemesine bu hükümler gitmek suretiyle iptal olurdu. Bu olmadığı müddetçe, uygulama da bugüne kadar geldiği doğrultuda olduğuna göre, hatta, bizim Anayasa konusunda, bütün Meclisin ve Mecliste bulunan grupların bu konulardaki uzmanlarını seferber ettiğimiz halde, gözden kaçmış bir husus olduğunu kabul etmek büyük yanlışlık olur. Tüm bunlara rağmen görülmemiş; demek ki, 105 inci madde Anayasaya aykırı olmayan bir hususu düzenlemektedir.

Şimdi, farz edelim ki, 105 inci maddenin bu son fıkrasını Anayasaya aykırı kabul ettik, 96 ncı madde bunu kaldırmıştır dedik. Peki, 122 nci maddeyi ne yapacaksınız? Eğer, bu Mecliste, bir kararın çıkabilmesi için toplantıya katılanların salt çoğunluğu, aynen karar yeter sayısı gibi mutlak olarak aranacaksa bu Meclisten hiçbir karar çıkamaz. Güven oylamasındaki özel duruma geleceğim; ama, diğer oylamalarda eğer, burada Anayasayı böyle anlayacaksak, bunun etki edebileceği diğer maddeleri de göz önünde tutmaya mecburuz ve başkanların da, Meclisi yöneten başkanların, Anayasaya bağlı olma mecburiyetini de kabul edip, her başkan oturumu açıp, bir oylamaya geçtiği zaman, toplantıda, yoklamanın sonucunda, toplantıya kaç kişinin katıldığı da belli orada; rakam var, yoklama yapıyoruz. Diyelim ki, 450 kişiyle toplantıyı açmışız, 226 oy bulmadıkça, 500 kişi varsa 251 oy bulmadıkça, hiçbir kararın aşağıdan geçmemesi lazımdır; bütçenin fasıllarıyla ilgili oylamalar dahil; 96 ncı maddeyi böyle anlayacaksak. Halbuki, burada 122 nci madde de İçtüzük hükmüdür; yani, Anayasa değildir ki, efendim, orada, açık oylarla ilgili Anayasa özel bir düzenleme yapmış; onu uyguluyoruz diyemezsiniz. Anayasanın oylamalarla ve kararla ilgili temel hükmü 96'dır dediğiniz anda, bütün oylamalar, bütün Meclis kararları o kapsama girer. O zaman, Meclisin yasama organı olarak bütün dünya parlamentolarında olduğu gibi, pratik bakımdan görev yapamayacak bir duruma sürüklenir. Onun içindir ki, zaten geçmişten beri Dahili Nizamnamede filan bu hadise bütünüyle düzenlenmiş. Belki, 61 Anayasasını yapanlar ve 82 Anayasasını düzenleyenler, bu konuda bir sorun çıkmayacağı hesabıyla; yani, Dahili Nizamnameden gelen uygulamaları dikkate alarak 96'yı böyle yazmışlardır.

Şimdi, 96 ncı maddenin çok net olduğunu ifade eden arkadaşlarımla bir şeyi tartışmak istiyorum; lafzi yorum yapacaksak. Ben hukukçu değilim; geçmiş İçtüzüğü vesaireyi de bilmiyorum; bir vatandaş olarak 96 ncı maddeyi alıyorum elime, nasıl yorumlarım; ne diyor "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biriyle toplanır" bunda anlaşılmayan bir yer yok. "Toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir" diyor. Toplantıya katılanları nasıl tespit edeceksiniz bir oylamada; toplantıya katılan yoklamayla tespit edilir ancak. Oylamada, toplantıya katılanı tespit imkânı yok. Herkesin

kupaya oy verdiğini nasıl tespit edeceksiniz; eğer, bunu lafzıyla yorumlayacaksak. Toplantıya 500 arkadaşımız katılıyor, o son anda kupalar gezdirilirken çoğunun işi oluyor filan, yetişemiyor kupaya, gecikiyor. Toplantıya katılmış, hatta müzakereye katılmış, sözcü olarak konuşmuş arkadaşımız; ondan önceki işaretle oylamalarda belki reyini de belli etmiş; ama, son oylamada bulunmuyor bu arkadaşımız. Onu, toplantıda var mı sayacağız, yok mu sayacağız; yani, toplantıya katılanlar diye başlayan bir ibarenin herhalde, her şeyi kapsadığını iddia edemezsiniz lafza bakınca. Oylamaya katılan olması lazımdı; öyle dememiş. O zaman, ben bunu şöyle yorumlarım: Oylamada, toplantıya katılanlar ibaresinin doğru olmadığında müttefik olmamız lazım şu verdiğim misallere göre, aşağıdaki durumlara göre. Kesin olarak toplantıya katılanları tespit imkânı yoktur oylamada. Bunda mutabık olduğumuza göre, oylamaya katılanlar diye yorumlamak için de bir zorunluluk yoktur; karara katılanlar diye de yorumlanabilir; 105 belki böyle yorumluyor. Karara katılanlar; yani, ret veya kabul doğrultusunda oy kullananlar. Bu anlayışı destekleyen bir husus da "kabul veya ret doğrultusunda oy kullananlar, dörtte birin bir fazlasından eksik olamaz" diyor; karar yeter sayısı diye de bir kurum getirmiş; yani, biraz önce arkadaşlarımızın verdiği misallerde olduğu gibi, işte, 20 kişi kabul demiş 15 kişi hayır demiş; bu kabul mü olacak? Hayır, onun tedbiri düşünülmüş; karar yeter sayısı diye bir kavram geliştirilmiş. O kavram da, yine 82 Anayasasında aşağıya çekilmiştir; 1961 Anayasasında daha yüksek bir sayıydı. Şimdi, daha aşağıya çekilmiştir; bu da, yine parlamentonun pratik işleyişindeki zorunlulukların sonucu bir düzenlemedir.

Netice itibariyle, yani, 96 ncı maddeyi, kelime kelime, lugattaki anlamıyla yorumlayalım derseniz 96 ncı maddeyi hiç tatbik edemeyiz.

Şimdi, yeni bir konuya geliyorum; diyelim ki, Mecliste oylamalarla ilgili, karar almayla ilgili genel hükümleri 96 ncı madde tespit etmiştir. Peki, hükümetin güvenoyu alması konusunu, nasıl bu genel hükümlerin içine koyabilirsiniz? Güvenoyu diye bir müessese var Anayasada; Anayasanın 99 uncu maddesi ve Görevdeyken Güven Alma 111 inci maddesi; 99 ve 111 inci maddesi güvenoyunu düzenliyor. Demek ki "Anayasada başkaca hüküm yoksa" ibaresi çerçevesinde güven oylamaları mütalaa edilemez; ben böyle iddia ederim; yani kelime kelime yorumlayacaksak. "Anayasada başkaca hüküm yoksa" bahis konusu olan nedir; güven oylamasıdır. 105 inci maddede geçen oylama güven oylamasıdır. Güven oylaması hakkında Anayasada başkaca hüküm yok mu; var. İşte, 99 uncu madde, güven oyunun ne olduğunu söylüyor, 111 inci madde de, güven istemi olarak söylüyor; hem de her ikisinde, hükümet tarafından güven istenmesi olgusu da var, milletvekillerinin gerekçeli önerge vermek suretiyle güvensizlik talebinde bulunmaları da var; yani hem Meclis hem hükümetin talep etme imkânı tanınmış. Bu, hükümetin kuruluşu sırasındaki güvenoylamasını, bir bakıma güven oylamalarından güven

istemi türüne koyabilirsiniz; oraya koyduğunuz zaman, eğer biz Sayın Sav'ın teklifini kabul edersek, bundan sonra hükümetler kurulurken, eğer 226 oyla, şimdi 276 oyla reddetmezse Meclis, kurulmuş hükümetler güvenoyu almış sayılır; oraya götürür iş. Yani, siz, 105 inci maddedeki hesaplama imkânını getirmediğiniz takdirde, kabul oyları belli bir sayıda kalsa, onu aramıyor Anayasa diyorsunuz, güven oylamasında ret oylarını esas alıyor.

ATİLA SAV (Hatay) – 96'ncı madde açık efendim; olur mu?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Efendim?

ATİLA SAV (Hatay) – 96'ncı madde açık.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Hangisi açık efendim?

ATİLA SAV (Hatay) - Toplantıya katılanların salt çoğunluğu bir yerde birleşmezse karar oluşmaz. Öbür türlü değerlendirmek mümkün olur mu?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Efendim, ben de, ona katılırsak diyorum. Bakınız, siz, şimdi, 105 inci maddenin son fıkrasını yürürlükten kaldırıyorsunuz; yani, güven oylaması için 96 ncı maddeyle ilgili tarihi yorumun İçtüzüğümüzdeki yansımasını ortadan kaldırıyorsunuz. Onları yok farz ettiğimiz zaman güven oylaması yapıyoruz. Hükümet kurulduğunda yapılan oylama nedir; güven oylamasıdır. Kurulurken yapılan oylama güven oylamasıdır. Güven oylaması hakkında bu Anayasada iki yerde hüküm var; bir 99' da var, bir de 111' de var; her ikisinde de diyor ki...

ATİLA SAV (Hatay) - Bir de 110'da var işte, söylediniz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Hayır efendim.

ATİLA SAV (Hatay) - Onda hesap yok; o 96'ya yolluyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Hayır, bu bütün kararlarla ilgili; güven oylamasıyla ilgili değil. Kelimelere, lafza bağlı kalarak bir yorum. Benim kendi yorumum değil bu; bunu söylemiyorum; ama, kelimelere bağlı kalarak yorum yaptığınız zaman, güven oylamasının ayrı bir tür oylama olduğunu kabul etmeniz lazım. Cumhurbaşkanlığı seçiminde ayrı bir tür vardır, Millet Meclisi Başkanlığında vardır. Neden, siz 110'uncu maddede boş bırakılmış olan hadiseyi 96'ya götürüyorsunuz da hem de güven oylaması yapılır diye açık ibare olduğu halde, 111'e götürmüyorsunuz veya 99'la mukayese etmiyorsunuz; onu yaptığınız zaman, bir hükümetin güvensizlikle muhatap olmaması hâlinde kurulduğu takdirde, eğer reddedilmezse mevsuf çoğunlukla reddedilmezse görev yapmasına imkân tanımış olursunuz. Yani, o boşluğu meydana getirdiğiniz takdirde. Onun için böyle bir boşlukta...

ATİLA SAV (Hatay) - Onu arz ettim. Şimdi, 105'inci maddenin son fıkrasında birbirini izleyen iki tümce var. Bunlardan bir tanesi diyor ki, güven oylamasında genel hükümler uygulanır; yani...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - Hangisi efendi?

ATİLA SAV (Hatay) - İçtüzüğün 105 inci...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Devamla) - O önemli değil efendim; İçtüzüğün böyle yazması... Biz, şimdi Anayasayı tartışıyoruz. Genel hükümler uygulanır demesini bir kenara bırakın, 105'i yok farz edin. Çünkü tartıştığımız konu, Anayasanın hükümleridir. Siz, Anayasanın 96 ncı maddesini genel oylama usulü ve karar usulü olarak kabul ediyorsunuz; ama, 110 uncu maddede, Anayasada var mı genel hükümlere göre yapılır diye; yok. Anayasa meskût geçiyor orada. Göreve başlarken alınacak güvenoyu konusunda meskût geçiyor; ama, bir şey var gene de "güvenoyu" diyor; yani, hiçbir farkı yok. Bakın, ikinci fıkra "Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde başbakan veya bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur." Çok açık, yani, 105'teki genel hükümler meselesi bir kenarda. Burada "güvenoyuna başvurulur" diyor. Güvenoyu nedir acaba dediğiniz zaman da, bunu 99'da bulabilirsiniz, 111'de bulabilirsiniz. O zamanda, yani, hükümetlerin kuruluşunu kolaylaştıralım derken, her zaman, kurulan hükümetlerin ancak mevsuf çoğunlukla reddedilmesi gibi, âdeta hükümetlerin cumhurbaşkanının onayından geçtikten sonra, otomatik göreve başlaması gibi bir durum çıkar. Bütün bunları, değerli arkadaşlarım, zamanınızı almak için ifade etmiyorum.

BAŞKAN - Efendim, toparlar mısınız.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Anayasaların, bir Anayasa Komisyonunda ve hukukçuların kendi tartışmaları içerisindeki değerlendirmelerinde, mutlaka, tarihî geçmiş dikkate alınır. Yoksa, efendim, biz, bir 96 ncı madde bulduk, bunun hiçbir geçmişi geleceği yoktur tarzında bir yorum yanlış olur. Onun için, zaten, ihtisas komisyonunda mesele değerlendiriliyor.

Geçmişte nasıl anlaşılmış: Geçmişte, Sayın Sav önerge verinceye kadar herkes bizim gibi anlamış bu 96'yı ve o anlayış içinde, müstenkif oylar da, iptal oyları da, çoğunluğun kararına katılma şeklinde yorumlama gelmiş. Bu yorumu, bugün, değiştirmeye bizi zorlayan durum nedir: Eğer, bir hükümet teşkil edilip oylamaya geçmeden önce bu konuları tartışsaydık, belki, pratik bir faydası vardı; ama, hükümet güvenoyu aldıktan sonra bu tartışmaları yapmanın, pratik bir faydası da kalmamıştır; çünkü, bugün, bu İçtüzüğü böyle değiştirsek de, mevcut hükümetle ilgili herhangi bir etkisi olmayacaktır, Anayasa Mahkemesinde de olmayacaktır; ama, bunu değiştireceksek değerli

arkadaşlarım, o zaman, ya Anayasada ya İçtüzükte, müstenkif oylar konusuna ayrı bir açıklık getirmemiz lazım, şu yorumların dışında; artı, 122 nci maddeyi de düşünmemiz lazım, sıkıyönetimi düşünmemiz lazım, savaş ilanı durumunu da yeniden düşünmemiz lazım; sadece, 105'le meselenin içinden çıkamayız.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Korkmazcan.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Ben, meseleyi, bu boyutlarıyla dikkatinize sundum, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Son söz Sayın Dökülmez'in; buyurun.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; benim söylemek istediklerimden çok azına dokundu; onun için, benim söyleyeceklerim hep yeni şeyler. Şu geçen seçimden önce, son seçim kanunu değişikliği sırasında, epeyce uyardım arkadaşları. Yapmayın, etmeyin, milletin iradesine razı olun dedim. Bu değişikliği böyle yapmayın dedim, ne çıkarsa bahtımıza; ona bakalım dedim; dinlenmedi. Şu tablodaki sıkıntıların altında yatan sebeplerden biri de o. Geçiyorum, konumuzla direkt ilgili değil.

Hükümet etme, basit bir olay değil Sayın Başkan, değerli arkadaşlar. Bir hükümet başlangıçta bir güvenoyu aldıktan sonra, dört beş sene, ülkenin kaderiyle ilgili çok önemli kararlar alır. Eğer, bu önemli kararları alacak olan hükümet kurulurken, belli titizliklere, belli desteğe riayet etmezseniz, Anayasanın ruhu da böyle, birileri sizinle, kedinin fareyle oynadığı gibi oynar.

Arkadaşımızın bir tanesi dedi ki, eski Anayasada hüküm vardı, aynı İçtüzükde vardı bu konuda diyor; ama, bir olay çıkmadan işin vahameti anlaşılmıyor. Genellikle, siyasî kadrolar, kafalarının çevresindeki bir karış alanda düşündükleri için, bir gün sonrasını, bir ay, beş sene sonrasını göremiyorlar. Oysa, gönül isterdi ki, yüzyıllarca değişmeden söylenecek şekilde birtakım kuralları ikame edelim.

Savaş hâli uygulamasındaki salt çoğunluktan söz ettiler. Oradaki durumla, buradaki durum ayrı. Savaş hâli uygulamasındaki salt çoğunlukla ilgili İçtüzüğe koyduğumuz hükümde, Anayasada bu konuda bir hüküm yok; ama, 105 inci madde olayında, 96'da, bu konuda bir hüküm var. Onun için birbiriyle kıyaslamak doğru değil gibime geliyor. Anayasa Mahkemesi diyorum, bu kadar tartışmadan, çabadan sonra, acaba diyorum 105 değişmezse, biz, sizin gibi düşünmüyoruz diye, iktidar grubu arkadaşlara şöyle bir bilgi mi verdi yoksa diye düşünmek zorunda kalıyoruz.

Bu çekimser oyların, çoğunluk olarak, karar olarak sonuçta çıkan oylara, tamamlanması konusunda, geçmişte, bizim duyduğumuz kadarıyla, Kâzım Öztürk, Anayasa yapılırken bir önerge vermiş, şu anda o belge benim elimde değil; ama, benim bu söylediğimin aksi yönde bir şey olsaydı, arkadaşlar bunu titizlikle alır getirir önümüze koyarlardı. Bir önerge vermiş, bu önergeyi uzun uzun tartıştıktan sonra, Kurucu Meclis "hayır" demiş. Çekimser oyları, kabul

yönünde, yahut da ret yönünde fazla çıkan oy lehine yorumlayamazsınız demiş; o mesele de, o şekilde çözümlenmiş.

Şimdi, bir kararın çıkması için "evet", "ret"den bir fazla olursa karar çıkmış oluyor, İçtüzük sona göre. Tabiî ki, o karar yeter sayısı ayrı. Eğer, 96 yeterliyse, bir kısım arkadaşlarımızın ifade ettiği gibi, 105'in son cümlesi bence çok abes bir şey. Güven oylamasında "çekimser" ne demektir. Bunu birazcık, bir iki cümleyle açmak istiyorum. Bir kanun teklifinde, bir maddenin görüşülmesinde diyebilirsiniz ki, hayır efendim, öyle olmaz. Kat mülkiyetinde, kullanım şeklinin değişmesi öyle değil de, şöyle olsun diyebilir, ortaya çıkacak karara bu şekilde çekimser kalabilir; ama, güven oylamasında, hayır, bu hükümet güvenoyu almasın, üç ay sonra alsın diyemezsiniz, başka bir şey değil. Yani, seçeneği fazla yok. Güven oylaması konusunda, parlamentodaki grupların net bir takım görüşlerinin olması lazım. Eğer, derseniz ki, çekimser oylar, burada da, çok olan oyların üzerine katılsın, bu şekilde tevsir edilsin, düşünülsün derseniz, o zaman, parlamentoda, çok önemli olan hükümetin kurulması meselelerinde birilerinin devamlı siyasî manevra yapmasına prim vermiş olursunuz diye düşünüyorum.

Anayasa Mahkemesini, yasa koyucunun önüne geçirmeyi de ben doğru bulmuyorum. Bir kısım arkadaşlar, Anayasa Mahkemesine intikal etmiştir, o karar versin, ondan sonra, bu 105 sonu kaldıralım gibi söylüyorlar. Yok, o mantık doğruysa, 105 son bu değişiklikle birlikte kalsın, Anayasa Mahkemesinin kararından sonra da biz değiştirelim.

Dikkatimi çekti, deminden beri, hayır, 105 son kalksın, kalkmasın diyen arkadaşların çoğu birbirinden farklı düşünüyor, gerekçeleri farklı. Bir kısmı diyor ki, 96 yeterli, onun için ben bu fikri savunuyorum diyor. Kimisi 96 yetersiz, 105'in son cümlesi bunu tamamlıyor diyor. Kimisi de, çekimser çoğa katılır diye düşünüyor. Görülüyor ki, hâkim olan buradaki görüş de, tek bir haklı sebep üzerinde birleşemiyor. Onun için, ben, ister istemez, yani, öteden beri hukuka aşina olmaya başladığımızdan bu yana bize öğretilen şeyler var. Sonra çıkan kanun, önceki kanundan daha öncelikle uygulanır, Anayasa her şeyin üstündedir gibi temel hukuk kuralları vardır. Âdeta, şunu hatırlıyorum -sözlerimi bitiriyorum- cahiliyet döneminde, kimi insanlar tutarlarmış, böyle hamurdan, helvadan birtakım heykeller yaparlarmış, karınları acıktığında da onu tutar yerlermiş. Bunca sene biz, bu hukukun üstünlüğünü, Anayasanın üstünlüğünü konuşurken, apaçık Anayasaya aykırı bir hükmün burada bulunmasını nasıl hazmedeceğiz, nasıl tevsir edeceğiz. Ben, bunları dikkatinize sunuyorum, sözlerimi bağlıyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederim.

Değerli arkadaşlar, gerçekten konunun ehemmiyetine uygun ve bir ihtisas komisyonu olmanın, hem de Anayasa konusunda bir ihtisas komisyonu olmanın titizliği içerisinde bu meseleyi irdelemiş olduk. Ben, bu konuya katkıda bulunan bütün değerli arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Teklif, 105 inci maddenin bugünkü mevcut hâliyle kalması şeklindedir. Bilindiği gibi, geçen düzenlemede 105 inci maddenin son fıkrasını, Sayın Sav'ın verdiği bir önergeyle kaldırmıştık. Şimdi verilen önergeyle, 105 inci maddenin İçtüzükteki mevcut şekliyle kalmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylece, 105 inci madde, İçtüzükteki eski şekliyle kabul edilmekte ve madde numaraları teselsül ettiği için 105 yerine 123 olarak metinde yer almaktadır.

87 nci maddeyle ilgili olan değişiklik teklifine geçiyorum. Bilindiği gibi, bu konuda da, söz konusu teklifin sondan bir önceki fıkrasının son cümlesinde, gerekçesi okunan önerge hakkında söz verilmemesine dair bir teklif var. Daha önceki çalışmalarımızda bu cümleyi çıkarmıştık.

Bu teklif üzerinde söz almak isteyen 87 nci maddeyle ilgili?.. Yok. Teklifi bu cümlenin ilave edilmesi şekliyle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler...

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Cümleyi okumadınız Sayın Başkan.

BAŞKAN - Efendim?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Cümleyi değiştiren bir metin var.

BAŞKAN - Efendim, şu şekle geliyor: Önünüzde var diye düşünmüştüm; ama, okuyayım "önerge sahibi tarafından, beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir" dedikten sonra, "önerge sahibine, gerekçesinin okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez." Evet, bir tercihte bulunma imkânı veriyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN - (Denizli) - Tercihte bulunma imkânı...

BAŞKAN - Bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer bir maddemiz, bilindiği gibi, 91 inci maddede "temel kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak" demiştik. Değerli hocam Sayın Türk, oraya...

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - İçtüzüğün tamamını veya önemli bir bölümünü...

BAŞKAN - İçtüzüğün tamamını veya önemli bir bölümünü değiştiren veya yürürlüğe koyan şeklinde...

ATİLA SAV (Hatay) - Kapsamlı değişiklik daha iyi olur.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Kapsamlı demek daha iyi.

BAŞKAN - "Temel kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren" şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Değerli Hocamın, burada, bir ilave görüşü oldu. Hatırlayacaksınız, biz, İmar ve Teknoloji ve Sanayi Komisyonunda, Sanayi ve İlim Komisyonu, İmar Ulaştırma... Onu bir şey yapar mısınız?.. 20 nci maddede komisyon... (Gürültüler)

ZİYA AKTAŞ (İstanbul) - Bilgi ve teknoloji komisyonu...

BAŞKAN - Efendim, bakınız, şu şekilde... Okuyunuz lütfen.

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu.

BAŞKAN - Bilim, bilgi değil. Bilim olarak geçti.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Önergemiz bilgi ve...

BAŞKAN - Önergeniz bilgi şeklindeydi, bilim olarak geçmişti.

Bu konuda değerli hocamın... Ben tabiî, sizin görüşlerinize sunacağım. Gündeme alınıp alınmaması... (Gürültüler) Önce...

IŞIN ÇELEBİ (İzmir) - Sayın Başkanım, 87 nci maddeyle ilgili bir şey söyleyebilir miyim? Geçmiş, ama, bir şey söyleyebilir miyim?

BAŞKAN - Burada, değerli arkadaşlarım, şimdi, burada komisyon, bence gündemine hâkimdir. 14 imzayla gündem yapıldı ve burada, toplantı yaptık. Benim kanaatime göre, 14 imzayı bulursak, buna, bir teknik husustur, bilgi mi olsun, bilim mi olsun şeklinde... Bunu burada inceleyebiliriz ve değiştirebiliriz. Bunda hukuken bir mahzur yoktur.

ATİLA SAV (Hatay) - Gündemde olmayan bir şey bu.

BAŞKAN - Efendim, gündemde olmayan bir konuda bir konuda biz gündem yapabilir, ilave edebiliriz, yine, sizlerin takdiriyle tabiî, uygun görürseniz.

ZİYA AKTAŞ (İstanbul) - Gündeme alınmasını diliyoruz efendim.

BAŞKAN - Gündeme alınmasını isteyenler?.. Ama, 14'ü ararım burada; onu söyleyeyim.

Efendim, gündeme alınmasını?..

ZİYA AKTAŞ (İstanbul) - Sayın Başkan, acaba, çok kısa olarak, söz alabilir miyim?

BAŞKAN - Buyurun efendim, deminden beklediniz sabırla. Komisyona iştirak ettiniz, buyurun efendim.

ZİYA AKTAŞ (İstanbul) - Benim için gerçekten iyi oldu. Önce, ben, teşekkür ederim bana izin verdiğiniz için.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Bu komisyonda mutabakata varmamız...

BAŞKAN - Sayın Esengün, değerli hocamı bir dinleyelim, lütfen.

ZİYA AKTAŞ (İstanbul) - Efendim, izin verirseniz, komisyonun adını, ki, komisyonun bir üyesiyim ben de, Sanayi, Teknoloji, Ticaret Komisyonunun adının, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar ve Teknoloji Komisyonu olarak değişmesi yönünde bir çalışma yapılmış idi. Benim önerim ve burada teşekkürle ben ifade etmek istiyorum; komisyon üyeniz, Sayın Prof. Dr. Hikmet Sami Türk ve Sayın Metin Bostancıoğlu da, benim önerime, benim görüşüme katılarak Komisyona bir öneri yaptılar. Şimdi, buradaki konu şu: Beni bağışlayın, ben üniversitede profesörüm, yani, bilimi savunmam gereken bir kişiyim izin verirseniz, otuz küsur senedir. Vurgulamak istediğimiz burada, şu:

BAŞKAN - Hocam, isminizi de bir lütfeder misiniz?

ZİYA AKTAŞ (İstanbul) - Prof. Ziya Aktaş. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilgisayar Mühendisliği bölüm başkanlığı yaptım on küsur sene. Türkiye'deki bilgisayar mühendisliği programının başlangıcı -bir yerde şansım diyeyim ben- benimle beraber başladı. 1970 küsur yılından beri; yani, bu camiadayım.

Şimdi, bilgi ve bilgi çağı sözü ediliyor çeşitli ortamlarda. Bilgi bu kadar önemli, kaynak olarak önemli. Mademki ismi değiştiriliyor bu komisyonun, çeşitli önemli olan kaynaklar var. Enerji gibi, tabiî kaynaklar gibi... O zaman, Türkiye olarak, özellikle son 1990'lı yıllardan sonra, sözünü ettiğimiz bilgi ve bilgi çağını da bir tür desteklemek açısından, bu konuya verdiğimiz önemi göstermek açısından, o gerekçeyle, bilginin de buraya koyulması ve böylece, Türkiye'nin gündemine girmesini düşünmüş idim. Bilim olarak bıraktığımız zaman, bir bilgi olarak, ingilizcedeki "information" sözcüğünün karşılığı değil, farklı şeyler kastediyoruz, onun ötesinde bilim dediğimiz zaman, Millî Eğitim Komisyonu var, üniversiteler var; konular birbirleriyle karışacaktır. O nedenle, affınızı dileyerek, bilim dediğiniz zaman, bağışlayın beni, affınızı diliyorum, olayı karıştırmış oluyoruz. Orada amacımız bizim, bilim değil, bilgi olmalı ve kararı, takdiri, ben size bırakıyorum efendim.

Çok teşekkür ediyorum sayın üyeler, sayın Başkan.

BAŞKAN - Değerli arkadaşlarım, biraz zamanı ilerlettik; ama, şöyle, biraz daha sabrınızı istirham edeceğim, hem bu konu var hem Meclis Başkanımızın bir arzusu oldu. Bu, 55 inci madde, biliyorsunuz, üç hafta çalışıp bir hafta tatil

etme konusunu, hem alt komisyonda görüşmüştük hem de ana komisyonumuzda tartışmıştık ve İçtüzükteki hükümler muvacehesinde bunun mümkün olabileceğini düşünmüştük. Yalnız, Meclis Başkanımız, konunun bir kere daha, tekriri müzakere gündeminde, bu meselenin irdelenmesini bir talep olarak Başkanlığa ilettiler. Sayın Başkanımızın bu talebini de, yine, gündemde tartışmayı teklif ediyorum efendim.

Bunu kabul edenler el kaldırsın lütfen.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Hangisini?..

BAŞKAN - Tartışma, yani, 55 inci madde, üç hafta çalışıp bir hafta tatil olma konusunda, İçtüzüğün 55 inci maddesini bir kere daha tartışalım; Sayın Başkanımızın arzusudur.

Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Karar yeter sayısı yok Sayın Başkan. 14'le mi kabul edildi?..

BAŞKAN - Efendim... 14'le efendim. Ben 14'ü gördüm burada.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Hani, nerede 14... Hayır, yeter sayı yok Sayın Başkan.

BAŞKAN - Efendim, kabul edenler diyorum. Buyurun.

Kabul edenler el kaldırsın lütfen efendim...

O zaman İçtüzüğe bırakacağız. Öyle anlaşılıyor.

AHMET DÖKÜLMEZ (Kahramanmaraş) - Aşağıya...

BAŞKAN - Aşağıya, Genel Kurulda tartışılacak.

Ben, teşekkür ediyorum.

Toplantı bitmiştir efendim; sağolun.

Kapanma Saati: 17.19

16.5.1996 TARİHLİ VE 424 SAYILI KARARA İLİŞKİN TBMM GENEL KURULU TUTANAKLARI

DÖNEM 20, YASAMA YILI 1, BİRLEŞİM 49, 8 MAYIS 1996

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın ve Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporunun Görüşme Tutanakları (2/158, 2/30, 2/52, 2/67, 2/89, 2/161, 2/176, 2/177, 2/178, 2/183, 2/204) (S. Sayısı: 13)[1]

BAŞKAN: Başkanvekili H. Uluç GÜRKAN

KÂTİP ÜYELER: Zeki ERGEZEN (Bitlis), Kadir BOZKURT (Sinop)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri "Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmının 2 nci sırasında yer alan Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; İzmir Milletvekili Gencay Gürün'ün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın ve Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporunun müzakerelerine başlıyoruz.

---

[1] *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Yasama Yılı 1, Cilt 5, Birleşim 49, 8 Mayıs 1996, Sayfa 154:176*

Komisyon?.. Burada.

Başkanlık temsilcisi Sayın Genç burada.

Hükümet?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Hükümete gerek yok Sayın Başkan.

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, komisyon raporunun okunup okunmaması hususunu oylarınıza sunacağım; ancak, daha önce, Sayın Ömer Faruk Ekinci ve arkadaşlarının bir yoklama talebi var.

Talebinizde ısrarlı mısınız; geri alıyor musunuz?

AHMET CEMİL TUNÇ (Elazığ) - Geri alıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Komisyon raporunun okunup okunmaması hususunu oylarınıza sunacağım: Raporun okunmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Raporun okunması kabul edilmiştir.

Komisyon raporunu okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Başkanlığınızca, Komisyonumuza; 28.3.1996 tarihinde gönderilen;

İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; TBMM İçtüzüğünün 102 nci Maddesinin Sonuna Bir Fıkra Eklenmesi ile 103 üncü Maddesinin 3 üncü Fıkrasının Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi. (2/30),

Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Fıkra ve Bir Madde Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifi. (2/52),

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/67),

İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/89),

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/158),

Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/161),

3.4.1996 tarihinde gönderilen;

Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi. (2/176),

Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifi. (2/177),

Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Tüzük Teklifi. (2/178),

4.4.1996 tarihinde gönderilen, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 9 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi. (2/183) ve 9.4.1996 tarihinde gönderilen,

Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünün 105 inci Maddesinin Son Fıkrasının Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi (2/204),

3.4.1996 tarihli toplantı gündemine alınmıştır.

Bu toplantıda, komisyonumuzda temsil edilen her siyasi parti grubundan birer üyenin katılması ile kurulan beş kişilik bir alt komisyonun ilk incelemeyi yapması kararlaştırılmıştır.

Alt Komisyonun raporu, Komisyonumuzun 11 ve 16.4.1996 tarihli toplantılarında görüşülmüştür.

Anayasanın 95 inci maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürüteceğini hükme bağlamış, geçici 6 ncı maddesi ise "Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için, kendi İçtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır" hükmünü getirmiştir. Bu hükümler doğrultusunda hazırlanan tekliflerin tümü Komisyonumuzca değerlendirilmiştir.

Daha sonra, Komisyonumuzun onüç üyesinin, İçtüzüğünün 44 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca istedikleri yeniden görüşme önergesi 18.4.1996 tarihli toplantı gündemine alınmıştır. Bu toplantıda, 87 nci madde olarak düzenlenen "değişiklik önergeleri" başlıklı madde ile, "Temel Kanunlar" başlıklı 91 inci madde, Hatay Milletvekili Atila Sav'ın 2/204 sayılı teklifinin kabulü ile metne eklenen 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesinin metinden çıkartılmasına ilişkin düzenleme, önerge doğrultusunda yeniden değerlendirilmiştir.

Komisyonumuzca yapılan düzenlemeler aşağıda sunulmuştur.

1 inci madde ile, Anayasa hükümleri ve tek meclis sisteminin gereği olarak İçtüzükte geçen ibare, ifade, kelime ve deyimler çıkartılmış, değiştirilmiş ve eklenmiştir.

2 nci madde ile İçtüzüğün 5 inci maddesi,

3 üncü madde ile 7 nci maddesi,

4 üncü madde ile 10 uncu maddesi ve

5 inci madde ile 11 inci maddelerinin son fıkrasının ilk cümlesi Anayasaya uygun düzenlenmiştir.

6 ncı madde ile "Başkanın görevleri"ni düzenleyen 14 üncü maddenin 6 ncı bendi, uygulamalar göz önüne alınarak Meclis Başkanının komisyonları denetlemek görevine, haklı bir neden olmaksızın işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanını ve üyelerini uyarma hususunun eklenmesi ile kabul edilmiştir.

7 nci madde ile komisyonları belirleyen 20 nci madde düzenlenmektedir. Komisyonumuz, 2/158 sayılı teklifin metnini benimsemekle beraber, Sanayi, Ticaret, Tabiî Kaynaklar, Enerji ve Teknoloji Komisyonuna günümüz koşullarında bilime verilen değeri göz önüne alınarak "Bilim" konusunu da eklemiştir. Ayrıca, komisyonumuz, komisyonların görevlerinin ayrı ayrı madde metninde sayılmasının uygulamada fayda sağlamayacağını kabul etmiş, teklifin bu maddesine ait gerekçesi benimsendiği için de buraya aynen aktarmak yerine bu gerekçeye atıfta bulunulmasını da kararlaştırmıştır. Ayrıca, komisyon seçimlerini tamamladığından bu maddenin ikinci devre komisyon seçimlerinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılmış ve yürürlük maddesi de buna göre düzenlenmiştir.

8 inci madde ile İçtüzüğün 23 üncü maddesi yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile esas ve tali komisyonlara aynı anda havale usulü getirilmiş, 37 nci maddede tali komisyonlara on günlük süre tanınmış ve bu süre içinde cevap alınamadığından esas komisyonun konuyu görüşmesine olanak sağlayarak uygulamada görülen aksamanın giderilmesi amaçlanmıştır.

9 uncu madde ile İçtüzüğün 25 inci maddesi 24 üncü madde olarak; yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasından itibaren on gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimlerinin yenilenebilmesine olanak sağlayan bir düzenleme son fıkra olarak eklenerek kabul edilmiştir.

10 uncu madde ile komisyonlarda inceleme süresini düzenleyen 38 inci madde 37 nci madde olarak, 23 üncü maddede yapılan değişikliğe paralel ve uygulamaya açıklık getirecek şekilde düzenlenmiştir,

11 inci madde ile İçtüzüğün 60 ıncı maddesi 59 uncu madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna eklenen cümle ile Hükümetin gündemdışı söz talebinde siyasi parti gruplarının yanı sıra grubu bulunmayan milletvekillerinin de konuşabilmesi için bir milletvekiline söz verilmesi esası getirilerek düzenlenmiştir.

12 nci madde ile İçtüzüğün 79 uncu maddesi 78 inci madde olarak ve son cümlesi değiştirilerek, Bakanlar Kurulunun önceliğini bir yazı ile açıkça bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülebilmesi esası getirilmiştir.

13 üncü madde ile İçtüzüğün değişiklik önergelerini düzenleyen 88 inci maddesi 87 nci madde olarak, geçmiş uygulamalar göz önüne alınarak Genel Kurul çalışmalarına rahatlık getirecek şekilde düzenlenmiştir. Teklifin bu maddesine; gerekçesinin okunmasını isteyen teklif sahibine önergesi hakkında söz verilmemesini düzenleyen bir cümle bu nedenle eklenmiştir.

14 üncü madde ile tek meclis sisteminin gereği olarak "Genel Kurulda yeniden görüşme"yi düzenleyen 89 uncu madde eklenmiştir.

15 inci madde ile İçtüzükte yer almayan ve uygulamada karşılaşılan sıkıntılarını gidermeye yönelik olarak yetki kanunları ile kanun hükmünde kararnamelerin görüşülme usulünü düzenleyen 90 ıncı madde İçtüzüğe eklenmiştir.

16 ncı madde ile "Temel kanunlar" başlığı altında Medeni Kanun, Ceza Kanunu gibi çok sayıda madde içeren kanunların bütünüyle veya kapsamlı değişikliğinde özel görüşme usulü getirilebilmesine olanak sağlayan bir düzenleme 91 inci madde olarak eklenmiştir.

17 nci madde ile İçtüzüğün 91 inci maddesi 93 üncü madde olarak ve son fıkrası ve

18 inci madde ile de 92 nci maddesi 94 üncü madde olarak, Anayasanın 175 inci maddesine uygun ve Anayasa değişiklikleri sırasında uygulamada karşılaşılan sorunlara açıklık getirecek şekilde değiştirilmiştir.

19 uncu madde ile "soru"yu düzenleyen 94 üncü madde 96 ncı madde olarak düzenlenmiş, bu madde kapsamında değerlendirilen 95 inci madde İçtüzükten çıkarılmıştır.

20 nci madde ile "sözlü sorunun gündeme alınması ve cevaplandırılmasını" düzenleyen 97 nci madde 2/158 sayılı teklifteki hâliyle benimsenmiş ancak, üç birleşim cevaplandırılmayan sözlü soruların yazılı soruya çevrilmesi esası kabul edilmiştir.

21 inci madde ile "yazılı sorunun cevabı"nı düzenleyen 96 ncı madde 98 inci madde olarak, sürelerin kısaltılması ve sorunun cevaplandırılmaması hâlinde durumun Gelen Kâğıtlarda ilan edilmesini öngören düzenlemenin yapılması ile uygulamada tıkanmaları önleyecek biçimde kabul edilmiştir.

22 nci madde ile İçtüzüğün 103 üncü maddesi 104 üncü madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna araştırma komisyonlarının çalışma sürelerini kesin belirleyen ve süresi içinde çalışmalarını tamamlamamaları hâlinde Genel Kurulda görüşme açılmasına olanak sağlayan düzenlemenin eklenmesi ile kabul edilmiştir.

23 üncü madde ile İçtüzüğün "Gensoru"yu düzenleyen 107 nci maddesi 105 inci madde olarak Anayasanın 99 uncu maddesine uygun biçimde kabul edilmiştir.

24 üncü madde ile çift meclis sisteminde Millet Meclisi İçtüzüğünde yer almayan "Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk" başlığı altında BEŞİNCİ BÖLÜM olarak 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112 ve 113 üncü maddeler İçtüzüğe eklenmiştir.

25 inci madde ile yukarıda anılan nedenle İçtüzükte yer almayan "Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri" başlığı altında YEDİNCİ KISIM olarak 114, 115, 116, 117, 118 ve 119 uncu maddeler eklenmiştir.

26 ncı madde olarak "Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar" başlığı altında SEKİZİNCİ KISIM olarak 120, 121, 125, 126, 127, 128 ve 129 uncu maddeler eklenmiş, bu bölümde yer alması uygun görülen 104, 105 ve 106 ncı maddeler 122,123 ve 124 üncü maddeler olarak eklenmiştir.

27 nci madde ile DOKUZUNCU KISIM'da "üyeliğin düşmesi" başlığı altında 112, 113 ve 114 üncü maddeler Anayasanın 84 üncü maddesinde yapılan değişikliğe uygun olarak ve 134,135, 136 ve 137 nci maddeler olarak kabul edilmiştir.

Komisyonumuz, yapılan tüm bu değişiklikler sonucu kısım ve bölüm numaralarını da teselsül ettirmiştir.

28 ve 29 uncu maddelerde de yürürlük ve yürütme hükümleri düzenlenmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekili
Metin Emiroğlu	Ahmet İyimaya
Malatya	Amasya
Söz hakkım saklıdır	
Sözcü	Üye
Nejat Arseven	Uğur Aksöz
Ankara	Adana
Üye	Üye
Cemil Erhan	Mehmet Altınsoy
Ağrı	Aksaray
Söz hakkım mahfuzdur	

Üye	Üye
M. Seyfi Oktay	Lütfü Esengün
Ankara	Erzurum
İmzada bulunamadı	Muhalifim
Karşı oyu ekli	
Üye	Üye
Atila Sav	Süleyman Arif Emre
Hatay	İstanbul
Karşı oyumu verdim	Muhalifim
Üye	Üye
M. Ali Şahin	Işın Çelebi
İstanbul	İzmir
Muhalifim	Söz hakkım saklı
Üye	Üye
Ahmet Dökülmez	Sümer Oral
K. Maraş	Manisa
Muhalifim	
Üye	Üye
Abdülkadir Baş	Ergun Özkan
Nevşehir	Niğde
Söz hakkım saklıdır	
Üye	Üye
İhsan Çabuk	Metin Bostancıoğlu
Ordu	Sinop
Üye	Üye
M. Fevzi Şıhanlıoğlu	Hikmet Sami Türk
Şanlıurfa	Trabzon
	Karşıoy yazım eklidir

Üye

Mahmut Yılbaş

Van

KARŞIOY YAZISI

(İçtüzüğün 105 inci maddesi değişikliği)

İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son cümlesi "güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazla ise Bakanlar Kurulu güven almış olur" hükmünü koymaktadır.

Bu kural Anayasanın 96 ncı maddesine aykırıdır. Çünkü Anayasanın 96 ncı maddesi "... Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak, karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz" demektedir.

Bu bir ilke kuralıdır. Anayasada tersine bir hüküm yoksa bütün kararlarda bu yeter sayı uygulanır. Bu sayıyı sağlamayan oylama ile karar alınmış olamaz.

Anayasada özel nitelikli çoğunluk gerektiren çeşitli maddeler vardır. Örneğin 99 ve 111 inci maddelerde güvensizlik oyu için üye tam sayısının salt çoğunluğu aramaktadır. Ayrıca 84 üncü maddede salt çoğunluk; 94 ve 102 nci maddelerde seçim için özel çoğunluk aranmaktadır.

Anayasanın 110 uncu maddesinin son fıkrasında güvenoyu için özel bir oylama ve yeter sayı öngörülmemiştir. Bu durumda uygulanacak kural 96 ncı maddedeki hükümdür.

İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasında "güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır" denmektedir. Buradaki genel hüküm Anayasanın 100 üncü maddesinin delaletiyle 96 ncı maddenin uygulanmasını gerektirir.

Bu durumda İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son iki tümcesi birbiriyle çelişmektedir.

Anayasanın Geçici 6 ncı Maddesi "... yürürlükte olan İçtüzüğün Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır" demektedir. Bu hükme göre esasen İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son tümcesi Anayasaya aykırılığı nedeniyle mülgadır, yürürlükten kalkmıştır.

Anayasa Komisyonu önce bu yoldaki kanun teklifimizi kabul ederek, anılan cümlenin metinden çıkarılması suretiyle İçtüzüğün değiştirilmesini benimsemiştir.

Daha sonra görüşmelerin yinelenmesi (tekrir-i müzakere) istemi üzerine İçtüzüğe uygun olmayan bir usulle komisyon yeniden toplantıya çağrılmış ve konu yeniden görüşmeye açılmıştır. Yapılan oylamada, çağrı usulü İçtüzüğe aykırı olduğu gibi işin esası bakımından da Komisyonun 105 inci maddeyle ilgili kararı da yukarıda belirtilen nedenlerle Anayasaya aykırı bulunduğundan çoğunluğun görüşüne karşıyız ve Genel Kurulda söz ve oy hakkımızı saklı tutuyoruz. 18.4.1996

Atila Sav	Seyfi Oktay
Hatay	Ankara

KARŞIOY YAZISI

Anayasanın 68 inci maddesinde siyasî partilerin demokratik yaşamın vazgeçilmez unsurları olduğunu; 94 üncü maddesinde siyasal parti gruplarının Başkanlık Divanına üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenleneceğini belirtmiştir. Bu hükümler doğrultusunda siyasal parti gruplarına en az birer başkanvekilliği sağlayacak bir düzenleme yapılmasının İçtüzüğün Anayasayla uyumunun gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Bu nedenle 9 uncu maddeye "... Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca kabul edilecek sayıda başkanvekilliği, idare amirliği ve kâtip üyeden kurulur" ibaresinin konmasını; 11 inci maddenin ikinci fıkrasına da "her siyasî parti grubuna en az birer başkanvekilliği verilecek biçimde değiştirilmesi görüşündeyim. Bu nedenle çoğunluğa katılmıyor; karşı oy kullanıyorum.

Atila Sav

Hatay

KARŞIOY YAZISI

Anayasa Komisyonunun kabul ettiği İçtüzük Teklifi metninde yer alan bazı düzenlemelerin aşağıda kısaca açıklanan nedenlerle yerinde ve/veya Anayasaya uygun olmadığı düşüncesindeyim.

"1. Madde 7.- Bu madde ile değiştirilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesiyle Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonlarının birleştirilmesi, her iki komisyonun asıl görev alanlarının farklılığı nedeniyle yerinde olmamıştır. Aynı biçimde Çevre ve Turizm Komisyonu ile Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunun da ayrı birer komisyon durumuna getirilmesi, konularının önemi bakımından yararlı olacaktır.

2. Madde 15.- Bu madde ile Millet Meclisi içtüzüğüne eklenen yeni 90 ıncı maddenin IV üncü fıkra 1 inci yarı cümlesinin "Kanun hükmünde kararnameler, -varsa- sonraki değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülür;..." biçiminde düzeltilmesi, fıkranın anlamı üzerinde herhangi bir duraksamaya yer verilmemesi bakımından uygun olacaktır.

3. Madde 19.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğünün "Sorulamayacak konular" kenar başlıklı 95 inci maddesinin kaldırılması yerinde olmamıştır. Başkanlıkça kabul edilmeyecek soruların İçtüzükte belirtilmesinde yarar vardır. Nitekim 25 inci madde ile eklenen yeni 115 inci maddede Dilekçe Komisyonunda görüşülemeyecek konuların Başkanlık Divanınca ayrılması öngörülmüştür.

4. Madde 24.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 111 inci maddenin IV üncü fıkrasının başlangıcındaki "Komisyonun, Yüce Divana sevkedilmesi yönündeki..." ibaresi, yanlış anlamaya meydan verilmemesi için "Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki..." biçiminde düzeltilmelidir.

5. Madde 26.- a) Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 125 inci maddenin III üncü fıkrasında Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin kısaltılması yolunda siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilince verilecek önergeler üzerine yapılacak işlemler gösterilmektedir. Yine 26 ncı madde ile İçtüzüğe eklenen yeni 126 ncı maddenin II nci fıkrasına göre aynı düzenleme, sıkıyönetim kararları hakkında da uygulanacaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün "Sıkıyönetimle ilgili" 26 ncı maddesinden alınan bu düzenleme, olağanüstü hal veya sıkıyönetim kararları, sürelerinin kısaltılması veya uzatılması yönündeki önergelerle birlikte Mecliste görüşülerek onaylandıktan sonra aynı konunun sürekli olarak tartışmaya açık tutulmasında yarar yoktur. Kaldı ki Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hal veya sıkıyönetimin Bakanlar Kurulunun istemi üzerine kaldırılması veya süresinin değiştirilmesi, yeni 126 ncı maddenin IV üncü fıkrasında düzenlenmiş bulunmaktadır.

Öte yandan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 26 ncı maddesinin I inci fıkra 2 nci cümlesinde düzenlenen uzatma istemlerinin yeni 125 inci maddenin IV üncü fıkrasında sürenin değiştirilmesi ve olağanüstü hal veya sıkıyönetimin kaldırılması istemleriyle birlikte düzenlenmesi sonucunda II ve III üncü fıkralarda I inci fıkraya yapılan yollamalardaki "veya istemde" ve "veya istemler" ibareleri, anlamlarını yitirmiş bulunmaktadır.

b) Yine 26 ncı madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 128 ve 129 uncu maddelerde, Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca savaş hâli ilanı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için izin verme kararlarının "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile" alınacağı hükme bağlanmıştır. Oysa Anayasanın 92 nci maddesinde herhangi bir karar yeter sayısı öngörülmediği için; bu konularda Anayasanın 96 ncı maddesindeki genel toplantı ve karar yeter sayıları, uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla bu yeter sayıların İçtüzüğe eklenen yeni 128 ve 129 uncu maddelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısı üzerinden hesaplanan bir salt çoğunluğa yükseltilmesi, Anayasaya aykırıdır.

Kaldı ki ülke savunması için bazı durumlarda süratle alınması gerekebilecek bu kararların zorlaştırılmasında yarar yoktur. Kayda değer ki, yeni 128 ve 129 uncu maddelere kaynaklık eden Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 24 ve 25 inci maddelerinde de herhangi bir karar yeter sayısı öngörülmemiş; konu, 1982 Anayasasının 96 ncı maddesine tekabül eden 1961 Anayasasının 86 ncı maddesine bırakılmıştır.

6. Madde 27.- Bu madde ile Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen yeni 134 üncü madde, burada sıralanan üyeliğin düşmesi nedenleri zaten 135-137 nci maddelerinde ayrı ayrı düzenlendiği için gereksizdir. O nedenle doğrudan doğruya hiçbir hüküm getirmeyen, sadece uygulanacak hükümler için izleyen maddelere yollama yapan böyle bir maddenin İçtüzükten çıkarılması uygun olacaktır.

Prof. Dr. Hikmet Sami Türk

Trabzon

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Anayasa Komisyonu raporu ve karşı oy yazılarının okunması tamamlanmıştır.

Şimdi, teklifin tümü üzerinde görüşmeye başlayacağız; ancak, daha önce, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Sayın Önder Sav'ın bir başvurusu var. Sayın Sav, "görüşülmekte olan Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğüyle ilgili tekliflere ilişkin rapor ve metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk kez bugünkü gündemine girmiştir; pek çok Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesine yeni dağıtılmıştır; üyelerin hazırlık yapmasına olanak tanınmamıştır; İçtüzüğün 53 üncü maddesindeki süreye uyulmamış ve bir usul hatası yapılmıştır" diyor.

Ancak, dağıtılmış olan gündemin 14 üncü sayfasına bakılırsa, bu İçtüzük teklifinin dağıtımının 6.5.1996 tarihinde yapıldığını, dolayısıyla, bugün ayın 8'i olduğuna göre, İçtüzüğümüzün 53 üncü maddesindeki 48 saatlik sürenin tamamlanmış olduğunu ve bu çerçevede Başkanlığın bir usul hatasının bulunmadığını beyan ediyor ve teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçiyorum...

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - Sayın Başkan, yerimden, sizin sözünüzle ilgili bir cümle söyleyebilir miyim...

BAŞKAN - Buyurun.

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - Maalesef, Meclisin Arşiv Bölümü; yani, bu görevi yapan, dağıtım görevini yapan Arşiv Bölümü düzenli bir biçimde çalışmıyor. Bu, hiç kimseye ayın 6'sında gelmemiştir. Her seferinde dağıttıklarını iddia ediyorlar; ama hiçbir biçimde fiilî dağıtım yapmıyorlar.

Takdirlerinize arz ediyorum.

ÖNDER SAV (Ankara) - Sayın Başkan, ben Grup Başkanvekiliyim, ama daha önce elime geçmedi; burada dağıtıldı. Tabiî, sizin sözünüze itibar etmek durumundayım.

BAŞKAN - Şimdi, Arşiv Bölümünün dağıtımında herhangi bir sorun varsa bunu değerlendireceğiz; ama, şu an, 48 saatlik süre dolduğu için görüşmelere geçmek zorundayız.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Sayın Başkan...

BAŞKAN - Lütfen, artık tartışmayalım.

HİKMET ULUĞBAY (Ankara) - Yoklama yapalım Sayın Başkan.

BAŞKAN - Bu safhada yoklama yapamayız efendim; çünkü, şu anda oylama yapmıyoruz; ancak, istenirse, oylama sırasında yapabiliriz.

Doğru Yol Partisi Grubu adına, Sayın İyimaya; buyurun.

DYP GRUBU ADINA AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli Başkan, Parlamentonun değerli üyeleri; Doğru Yol Partisi adına, İçtüzük Değişikliği

Teklifi üzerindeki görüşlerimizi arz etmek üzere huzurunuzdayım. Bu vesileyle, hepinize saygılar sunuyorum.

Değerli Başkan, İçtüzük, gerçekten, Parlamentonun sağlıklı çalışmasını sağlayan temel kurallar düzenidir. Onun için, İçtüzüğe, kimi anayasa hukukçuları, açıkça "sessiz anayasa" adını vermişlerdir. Peşinen belirtelim ki, önümüzde kurallaştırmaya çalıştığımız, oluşturmaya çalıştığımız İçtüzük metni, bu Parlamentonun iç faaliyetlerini, iç düzenini tamamıyla radikal parlamento (parlamenter radikalizm) ilkesini gerçekleştirecek bütünselliğe, kümülatif bir yapıya sahip değildir. Esasen, bunun böyle olduğunu gerekçeden rahatlıkla anlıyoruz.

Bir defa, Parlamentonun tarihî gelişimi içerisinde ulaştığı seviyesine uygun mükemmel bir kodifikasyona gidebilmemiz için yapılması zorunlu önemli çalışmalar vardır ki, bu çalışmalar, bu kuralların hazırlanması sırasında esirgenmiştir, denebilir. Gerçekten, 1876 yılından bu yana hukukî varlığını önemli değişikliklerle aşağı yukarı devam ettirmekte olan bu kurallar düzenini sağlıklı temele oturtabilmemiz için, Parlamentonun teamüllerinin, Parlamentonun şu ana kadar yaşadığı problemlerin arşiv deposundan çıkarılıp bir kural düzenine gidilmesi gerekirdi, mukayeseli hukuk verilerinden yararlanılması gerekirdi -azamî ölçüde değil ama asgarî ölçüde yararlanılmıştır- parlamento hukukuyla ilgili bilimsel verilerin ortaya konması, derlenmesi, ondan sonra kural düzenine gidilmesi gerekirdi; bu, yapılmamıştır. Anayasa Mahkememizin bu konularda cidden önemli kararları vardır; bunların derlenip, buradaki düşüncelerin Parlamentonun süzgecinden geçirilerek kural düzenine gidilmesi gerekirdi; bu, yapılmamıştır.

Aslında, şu anda, Yüce Heyetin, Yüce Parlamentonun, bu kural düzeniyle yapmakta olduğu faaliyetin temelinde, 1982 Anayasasının geçici 6 ncı maddesinde öngörülen geçiş hükmünün gereğini yerine getirmek ve gözlenebilen tıkanıklıkları ortadan kaldırabilmek hususu vardır. Gerçekten, bu çalışmada, tatillerle ilgili, ara verme ve tatilde çağrıyla ilgili, başkanlık seçimiyle ilgili, divanın oluşturulmasıyla, yetki kanunu ve kanun hükmünde kararnamelerle, cumhurbaşkanlığı seçimiyle, olağanüstü haller rejimiyle, milletvekilliğinin sona ermesi ve Meclis soruşturmasıyla ilgili bölümler, tamamen, Anayasamızda tanzim edilmiş yatay normların İçtüzüğe intikali, yani anayasal rehabilitasyon ve anayasaya uygunluğa yönelik bir çalışma olarak görülmektedir.

Değerli Başkanım, değerli arkadaşlar; memnuniyetle belirtmek zorundayız ki, bu İçtüzük değişikliği teklifinde, önceki çalışmalarda gözlenen kimi tıkanıklıkları giderici; yani, yasama ekonomisi ilkesini, prensibini gözetici düzenlemeler de vardır. Gerçekten, komisyonların çalışması, komisyonlara hep birlikte havale yapılması gibi kurallar, bir de değişiklik önergeleriyle ilgili getirilen yeni ilkeler, bu prensibe yönelik olup, obstrüksiyonları da engellemeleri de önleyici içerik taşımaktadır.

Bence, bu İçtüzük değişikliği teklifinin en büyük iki özelliği, iki yeniliği vardır. Birincisi, başka kanunlarla yapılması gereken düzenlemelerin ilgisiz kanunlara monte edilmesi yoluyla hukuk kuralı üretmenin, kanun yapmanın yasaklanmasıdır. Sözgelimi, bir bütçe kanununa ilgisiz bir kanun eklenmesi, bir trafik kanununa, diyelim ki, bir gayri menkul hukukuna taalluk eden bir kanun eklenmesi, bu düzenlemeyle açıkça yasaklanmaktadır ki bu, yasama tekniğinin ve yasama sanatının en belirgin ilkesinin buraya girmiş olması, çok memnuniyet vericidir, sevindiricidir.

Değerli arkadaşlarım, ikinci bir yenilik -bu, aşağı yukarı bütün çağdaş parlamentoların iç çalışma, iç düzen faaliyetlerinde vardır- temel kanunlarla ilgili olarak, Meclisteki görüşmeler için, her kanunun niteliğine göre, özel görüşme ve özel oylama, müzakere usullerinin benimsenebilmiş olması; yani, usul ve şekil serbestisinin tanınmış olmasıdır. Gerçekten, Parlamento dışında bilimsel komisyonlar oluşturuluyor, medenî kanun hazırlanıyor, ceza kanunu hazırlanıyor; iki yıllık, üç yıllık, dört yıllık faaliyet... Böylesi ciddî bir çalışmanın, Parlamentonun şu düzeni içerisinde, bir senede, iki senede buradan geçirilmesi mümkün değil.

İşte, bu gibi temel kanunların, kapsamlı veya temelden değiştirilmesini veya yeniden inşaını öngören yasama çalışmalarında, temel kanun inşalarında, Parlamento, Danışma Kurulunun oybirliğiyle alacağı usul içerisinde, seri şekilde bu çalışmaları kanunlaştıracaktır ki, Parlamentonun bu yapısı içerisinde, bu kural, gerçekten bir reform kural olarak kabul edilmelidir; Alman tüzüğünde çok önceleri benimsenmiştir; bizde, gecikmiş bir kabul olarak görüyoruz.

Değerli arkadaşlar, şunu peşinen söyleyeyim -ki, Partimin görüşü de o doğrultudadır- bu Parlamento, ciddî bir İçtüzük çalışmasına girmelidir, başlamalıdır; İçtüzüğün şu kısmî değişikliğiyle yetinilmemesi gerekir. İçtüzük hilelerini, obstrüksiyonları (engellemeleri) önleyici, deontolojiyi, müzakere ahlakını, adabını ortaya koyucu; muhalefetin de katılmasını sağlayan, bir sanat değerinde, hukuk kuralını inşa eden, kümülatif bir içtüzük düzenlemesi şarttır; bunun asgarî şartı, parlamento hukukundan faydalanmaktır, onun ilmî inşaından faydalanmaktır, mukayeseli hukuk verilerinden faydalanmaktır. Daimî bir komisyonun ihdasıyla, bu dönemde böyle bir çalışmanın yapılabileceğini düşünmekteyiz. Bu çalışmanın -zannediyorum, bu yasama döneminde, şu anda sıra itibariyle ikinci faaliyettir- memleketimize, milletimize, evvela Parlamentomuza hayırlı uğurlu olmasını diler, hepinize gönülden saygılar sunarım efendim. (DYP, ANAP ve CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın İyimaya.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Sayın Oya Araslı; buyurun efendim. (CHP sıralarından alkışlar)

Süreniz 20 dakikadır Sayın Araslı.

CHP GRUBU ADINA OYA ARASLI (İçel) - Sayın Başkan, değerli üyeler; sizleri saygıyla selamlayarak sözlerime başlamak isterim.

İçtüzüklerin, parlamentolu rejimlerdeki yeri çok önemlidir. Parlamentoların bütün çalışmaları İçtüzük hükümleri tarafından düzenlenir ve bu nitelikleri itibariyle içtüzükler, bir tür, anayasa muamelesi ve saygısı görürler.

Bizim Anayasamız, 95 inci maddesinde "Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür" der. Ama, bizim Parlamentomuz, 1982 Anayasası hükümlerine dayalı olarak henüz bir İçtüzük ortaya çıkaramamıştır. Anayasamızın, 1982 yılında yürürlüğe girdiğinden bugüne kadar bu konuda birtakım denemeler yapılmıştır; ama, ne yazık ki hiçbirisi, 1982 Anayasası hükümlerine dayalı bir İçtüzüğü yürürlüğe koyma noktasına gelememiştir. Bu durum, birçok sakıncaların ve birçok sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çünkü, Anayasamızın geçici 6 ncı maddesindeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için, kendi içtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin, 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı doğrultusundaki düzenlemesine dayalı olarak işlem yapılmaktadır. 1980 öncesindeki Anayasanın getirdiği hükümlere dayalı olarak yapılmış bir İçtüzüğün, ondan tamamen ayrı bir felsefeye dayalı olarak şekillenmiş bulunan 1982 Anayasası doğrultusunda çalışmalar yapan bir Türkiye Büyük Millet Meclisinin gereksinimlerine hiçbir şekilde ve sağlıklı yolda yardımcı olamayacağı açıktır. Bu durum, bir an önce yeni bir İçtüzük yapma yükümlülüğü ve görevi ile Türkiye Büyük Millet Meclisini karşı karşıya bırakmaktadır. Dileriz ki, bundan önceki Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulları gibi, bu Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu da, bu konuda birtakım girişimlerde bulunan, ama, bunu son noktaya ulaştıramayan bir konuma düşmez; çünkü, 1982 Anayasası ilkelerine dayalı bir İçtüzük yapmak, gerçekten çok önemli bir görev olarak omuzlarımızdadır. Bu görev sorumluluğu içerisinde, bir İçtüzük önerisi, bir İçtüzük değişikliği önerisi paketi hazırlanmıştır; ama, hemen söyleyelim ki, İçtüzükle ilgili sorunları gidermek için takip edilecek en uygun, en ideal yol, olması gereken, İçtüzüğün bütünüyle ele alınıp, bütünüyle bugünün ihtiyaçlarına uygun çözümler hâlinde ortaya çıkarılmasıdır. Ne yazık ki, biraz önce de söylediğim gibi, bu, çok uzun zaman alan bir faaliyettir ve bundan önceki girişimlerin, istenen çabuklukla sonuca ulaştırılamaması, bu yolun ilk adımda denenmesinden, bu değişiklik önerisi sahiplerini alıkoymuştur.

Acilen çözümlenmesi gereken birtakım sorunlar vardır. Hâlen yürürlükte bulunan İçtüzük, daha doğrusu, 1982 Anayasasından önce, 1961 Anayasasının esaslarına göre çıkarılmış olan İçtüzük, bazı hükümleri bakımından, Anayasayla çelişki hâlindedir. Bu çelişkilerin giderilmesi lazımdır.

Bu İçtüzükte, tek meclis esasına dayalı olan Meclisimizin birtakım gereksinimlerini karşılayamayacak hükümler mevcuttur; çünkü, 1980 öncesinin İçtüzüğü, çift meclis esasına dayalı olarak şekillendirilmiştir ve çift meclisten birine verilen yetkiler, bazen, diğerinde olmamaktadır; Millet Meclisinin sahip olmadığı birtakım yetkiler Cumhuriyet Senatosundadır veya birtakım yetkileri Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclisiyle birlikte kullanmaktadır ve düzenlemeler bunlara dayalı olarak şekillenmiştir. Bu tür düzenlemelerin de, 1982 Anayasası çerçevesinde, günümüzün ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği ortadadır.

Bir kısım düzenlemeler ise, ağır aksak işleyen bir Parlamento yapısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Halbuki, günümüzde, sorunlar süratle Parlamentonun karşısına çıkmaktadır ve bunların başarılı bir şekilde çözümlenebilmesi için, aynı süratle hareket edilmesi gerekmektedir. Bu süratin de, ilk önce, yasa önerilerinin, yasa tekliflerinin ilk görüşüldüğü yer olan komisyonlarda kendisini göstermesi söz konusu olmaktadır.

İşte, bütün bu ihtiyaçlar, ortaya çıkan bütün bu sakıncalı durumlar, bütünüyle olmasa bile, acilen çözümlenmesi gereken birtakım konularda, bir İçtüzük değişikliğini gündeme getirmek ihtiyacını ortaya koymuştur. Şu anda, değerli milletvekillerimizin karşısına çıkmış olan İçtüzük değişikliğine ilişkin öneri, bu düşüncelerle şekillendirilmiştir; ama, sözlerimin başında da söylediğim gibi, birtakım güncel gereksinimlerimizi, bu İçtüzük değişikliği önerisi paketiyle çözümledikten sonra, İçtüzük konusunu bir kenara atmak, çok büyük hata olacaktır. İçtüzüğün, bütünüyle yeniden ele alınması, bu Meclisin öncelikli görevlerinden biri olmalıdır; mutlaka olmalıdır ve bu İçtüzüğe hâkim olacak felsefe doğrultusunda, Yüce Meclisimizin üzerinde anlaştığı ilkeler doğrultusunda, İçtüzüğün bütün hükümlerinin ele alınması gerekmektedir. Önümüze gelen teklif, sadece, acilen çözüm getiren bir tekliftir; bunun arkasından, İçtüzüğün bütünü, üzerinde ortaklaşa anlaştığımız bir anlayış çerçevesinde yeniden ele alınmalı ve yeniden şekillendirilmelidir. Bu konuda. Yüce Meclisimizin, bundan önce yapılan, fakat, başarı noktasına ulaşmayan çalışmaların akıbetine uğramayan ve Türkiye Büyük Millet Meclisini gerçekten ferahlatacak bir İçtüzük ortaya koymak suretiyle çalışmalarını noktalayacağına olan güvencim içerisinde, sizleri saygıyla selamlayarak, sözlerime son veriyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum Sayın Araslı.

Anavatan Partisi Grubu adına, Sayın Abdülkadir Baş; buyurun.

Sayın Baş, süreniz 20 dakikadır.

ANAP GRUBU ADINA ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; İçtüzük değişikliği teklifiyle ilgili Grubum adına görüşlerimi açıklamak üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum; hepinize saygılar sunuyorum.

Parlamento içtüzükleri, kısaca, parlamentoların çalışmalarını tanzim eden metinler şeklinde tarif edilebilir; yani, parlamentonun toplanmasını, gündemini, gündemdeki mevzuların müzakere edilip karara bağlanma yollarını ve anayasanın parlamentoya verdiği diğer görevleri ifa yollarını ve şekillerini gösteren metinlerdir. Anayasalar, genel kaideleri koyarlar; bunların uygulanması kanunlarla düzenlenir. Konu parlamentoya ait ise, bunun uygulanmasını da içtüzükler gösterirler.

Anayasamızın 95 inci maddesi "Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir" hükmünü amirdir. İçtüzüklerin Anayasaya aykırı olmayacağı, kabul edilen bir esas olmakla birlikte, bu husus Türk hukuk mevzuatında ayrıca tanzim edilmiştir. Özellikle, 1957 yılında değiştirilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhilî Nizamnamesinin memleketimizin siyasî hayatında oynadığı roller sebebiyle, İçtüzüklerin Anayasaya aykırı olmaması için, Anayasa Mahkemesinin kontrol yetkisi temin edilmiştir. Böylece, içtüzükler yoluyla Anayasanın müsaade etmediği sonuçlara varılması engellenmek istenmiştir.

İçtüzüklerin, bir devletin siyasî hayatında oynadığı rol, ilk anda çok defa dikkate alınmaz ve küçümsenirse de, uygulamada öyle olmadığı, parlamentonun, devlet ve anayasa tarafından kendisine tanınan fonksiyonlarını ifa etmesini sağlayan, garanti eden metinler olduğu görülmektedir. Öyle ki, anayasadaki hükümler, parlamento elinde bu suretle bir mana ifade etmiş olacaktır. Yasama meclisi içtüzükleri, yalnız parlamento içi faaliyetlerde değil, o ülkenin siyasî hayatının gelişme şekil ve istikametinde de büyük rol oynarlar.

Anayasada, meclislerin çalışmalarına ait düzenlenmiş genel hükümler, ancak içtüzükler yoluyla tatbik edilebilmektedir; çünkü, içtüzük hükümleri, anayasa hükümlerine nazaran daha ayrıntılı ve somut hadiselere kolayca uydurulabilen hükümlerdir.

1957 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhilî Nizamnamesinde yapılan değişiklik, o zamanki parlamento içi ve dışı faaliyetlere son derece etkili olmuş ve hatta 27 Mayıs 1960 hareketinin sebeplerinden biri olduğu da hukukçular tarafından ileri sürülmüştür.

İçtüzüklerin, siyasî partiler açısından da önemleri küçümsenemez. Siyasî partiler, parlamento içi faaliyetlerini içtüzüğe göre uyarlamak zorunda olduklarından, bu hükümlere son derece dikkat ederler ve ondan azamî istifadeyi temin etmek için gayret sarf ederler. Bu nedenle, içtüzüklerin, siyasî partiler bakımından, hedeflerine ulaşmak için önemli bir güç olduğu, yapılan küçük bir değişikliğin bazen çok büyük sonuçlar doğurduğu gerek ülkemizde gerekse yabancı ülkelerde görülmüştür.

İçtüzüklerin önemini ve mahiyetini kısaca belirttikten sonra, onüç yıldır Parlamentonun gündemini işgal eden ve her yasama döneminde ele alındığı halde bir türlü sonuçlandırılmayan içtüzük değişikliği teklifine ilişkin görüşleri şu şekilde ifade edebiliriz:

Değerli milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarına hız ve etkinlik kazandıracak, Anayasaya uygun, çağdaş bir içtüzük düzenlemesine ihtiyaç olduğu, tüm siyasî partilerin ortak görüşü olarak ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, önceki yasama döneminde, bu hususla ilgili yapılan çalışmalar ve hazırlanan içtüzük değişikliği teklifleri, maalesef, sonuçlandırılamamıştır. Diğer taraftan, oniki yılı aşkın bir süredir, kendi içtüzüğünü dahi Anayasaya uygun hâle getirememiş bir Meclisin görüntüsü, kamuoyu nezdinde müspet değerlendirilmemektedir. Bu açıdan, konunun daha gerçekçi bir yaklaşımla ele alınarak, mevcut içtüzüğün, Anayasa ile çelişen maddeleri yanında, değiştirilmesinde zaruret görülen ve Anayasa değişikliğini gerektirmeyen bazı maddelerinin değiştirilmesine yönelik kısmî bir değişiklik teklifinin öncelikle ele alınarak sonuçlandırılmasının daha gerçekçi bir çözüm olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle hazırlanan ve Anayasa Komisyonuna havale edilen tüm teklifler değerlendirilmiş, partilerarası komisyonun kabul ettiği metin esas alınarak bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre Anayasa gereği olan değişiklikler yapılmaktadır. Çift meclis sisteminde, birleşik toplantı içtüzüğünde yer alan meclis soruşturması ve Yüce Divana sevk, cumhurbaşkanının seçimi ve andiçmesi, savaş hâli ilanı ve Silahlı Kuvvetlerle ilgili kararlara ait hükümler Anayasaya uygun biçimde düzenlenmiştir. Çift meclis sisteminde, karma kurulan komisyonlar ile kanunla kurulan komisyonlar ilgili maddeye alınmıştır Millet Meclisi İçtüzüğünün yerleşmiş, müesseseleşmiş ve alışılmış kuralları korunurken, çalışmalarda tıkanıklığa yol açan hususlarda bazı düzenlemeler de yapılmıştır.

Meclis Başkanına, işlerde birikme olması hâlinde, komisyon başkan ve üyelerini uyarma ve durumu Genel Kurula bildirme görevi verilmiştir. Esas ve tali komisyonlara aynı anda havale usulü getirilmiş, tali komisyonlara 10 günlük süre tanınmış ve bu süre içinde cevap alınamadığında, esas komisyonun konuyu görüşmesine olanak sağlanmıştır.

Yeni kurulan bir hükümetin güvenoyu almasından itibaren 10 gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçiminin yenilenmesine dair bir düzenleme yapılmıştır. Hükümetin gündemdışı söz talebinde, siyasî parti gruplarının yanı sıra, grubu bulunmayan milletvekillerinin de konuşabilmesi için bir milletvekiline söz verilmesi esası getirilmiştir.

Genel Kurulda yeniden görüşme, yetki kanunları ve kanun hükmünde kararnamelerin nasıl görüşüleceğine dair hükümler getirilmiştir. Medenî Kanun, Ceza Kanunu, Ticaret Kanunu gibi çok sayıda madde içeren ve kapsamlı bir bütün oluşturan temel kanunların sistematiğinin bozulmadan görüşülebilmesi için, Danışma Kurulunun oybirliğiyle önermesi ve Genel Kurulun kabul etmesi koşuluyla, özel görüşme usullerinin getirilmesi düzenlenmiştir.

Anayasa değişikliklerinin görüşülmesinde, Anayasanın 175 inci maddesine uygun düzenleme yapılmıştır. Yazılı ve sözlü sorularda tıkanmaları önleyici düzenlemeler getirilmiştir; 3 birleşim sözlü sorusu cevaplandırılmayan milletvekiline, 5 dakika kürsüden konuşma hakkı verilmiştir.

Araştırma komisyonlarına önce 3 ay süre, çalışmalarını bitirmemeleri durumunda da, 1 aylık ek süre tanınmıştır. Bu süre sonunda da çalışmalar tamamlanmazsa 15 gün içinde Genel Kurulda görüşme açılması usulü getirilmiştir.

"Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güvenoyu" başlıklı 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesi metinden çıkarılmıştır.

"Gensoru", "Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk", "Cumhurbaşkanının Vatana İhanetle Suçlandırılması", "Dilekçe Komisyonu", "Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni", "Olağanüstü Yönetim Usulleri", "Savaş Hâli İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar" ve "Üyeliğin Düşmesi" ile ilgili maddeler, Anayasa gereği olarak yeniden düzenlenmiştir.

Çerçeve 1 inci maddeyle, Anayasamızın ve tek meclis sisteminin gereği olarak, 50-60 maddede, kelime, ibare ve cümle değişikliği yapılmıştır. Bu madde, bir paket madde niteliğindedir. Bu maddeyle, büyük ölçüde, Anayasa ve tek meclis sistemine uyum sağlanmaktadır.

Sayın milletvekilleri, teklif, bugüne kadar yapılan en geniş kapsamlı bir değişikliği öngörmektedir. Bu teklifin bir özelliği de, yukarıda belirttiğim gibi, partilerarası komisyonda büyük ölçüde tasvip görmesidir. Şüphesiz ki, daha kapsamlı bir değişiklik teklifi de düşünülebilir; ancak, bunun zorluklarını, daha önceki tatbikatlardan da bahsederek, izah etmiş bulunuyorum. Bu teklifin kabulü, hem Meclisin çalışmasını kolaylaştıracak hem de Komisyonda, kamuoyunda Yüce Meclis lehine kanaat oluşmasını temin edecektir. Bu itibarla, Grubumuz, bu teklife, bu değişikliğe müspet bakmaktadır.

Bu vesileyle, Yüce Heyetinize tekrar saygılar sunuyorum. (ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum Sayın Baş.

Demokratik Sol Parti Grubu adına, Sayın Metin Bostancıoğlu; buyurun efendim,

DSP GRUBU ADINA METİN BOSTANCIOĞLU (Sinop) - Sayın Başkan, sayın parlamenterler; 1973 tarihli İçtüzüğümüzün bugüne kadar değiştirilmesi gerekirken, bu, 20 nci Döneme kısmet olmuştur. Demokratik Sol Partinin, İçtüzüğün değiştirilmesi konusundaki görüşlerini nakletmek üzere huzurlarınızdayım. Görüşlerimizi naklederken, benden önce konuşan kıymetli parlamenter arkadaşlarımın, Anayasa Komisyonu üyeleri ve Partilerarası İçtüzük Komisyonu üyesi arkadaşlarımın söylediklerini tekrardan kaçınacağım. Bu nedenle, konuşmam özet şeklinde ve kısa olacaktır.

Sayın parlamenterler, 1973 tarihli İçtüzük, iki meclisli parlamenter sistemi kabul eden 1961 Anayasasına paralel olarak düzenlenmiştir. 1982 Anayasasına uyum sağlamak için bu İçtüzüğün değiştirilmesi gerekirdi; ancak, sadece Anayasaya uyum sağlamak için, İçtüzüğün değiştirilmesi yeterli olmayacağından, çalışmalarda, hızlı çalışan, demokratik esaslara dayalı çalışan bir İçtüzüğe ihtiyaç görülmüş ve İçtüzük değişiklik teklifi, işte bu ihtiyacı karşılayacak şekilde, hızlı ve demokratik çalışan bir Meclis oluşturabilmek için değişiklik önerileriyle huzurunuza gelmiştir. İçtüzük değişikliği hazırlanırken, hızlı çalışma arzu edilmiş; ancak, muhalefetin sesinin de kısılmaması için, hakkaniyetli, adaletli bir İçtüzük değişikliği getirilmiştir.

Demokratik Sol Parti, hızlı çalışan, demokratik esaslara dayalı çalışan bir Meclisin, Anayasada emredilen hususların dışında, kanunların emrettiği düzenlemelerin de içtüzükte olmasını uygun görmüş ve görüşlerini bu İçtüzük değişiklik teklifine geçirtmiştir.

Bu çalışmalarda, Millet Meclisi İçtüzüğünün yerleşmiş müesseselerinin ve alışılmış kurallarının korunmasına ihtiyaç vardı ve yerleşmiş müesseselerle, alışılmış kurallar muhafaza edilmiştir. Birleşik toplantı içtüzüğüne ihtiyaç olmadığından, o da kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Noksanlık ve boşluk görülen hususlar hakkında daha önce konuşan arkadaşlarım görüşlerini bildirdiler, ben, burada da tekrardan kaçınacağım. Yalnız, bir hususa dikkatinizi çekeceğim:

Kıymetli parlamenterler, dağıtılan İçtüzük teklifinde birtakım matbaa hataları vardır; onları maddeler geldikçe görüşeceğimiz için üzerinde durmuyorum.

Meclisimizin, Anayasaya uygun, demokratik esaslara uygun hızlı çalışması, çalışmalarının engellenmemesi için hazırlanan bu İçtüzük teklifinin Meclisimize ve ülkemize güzellikler getirmesini diliyor, saygılar sunuyorum,

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Bostancıoğlu.

Bu arada, Sayın Bostancıoğlu'nun uyarısı nedeniyle bir açıklama yapma ihtiyacındayım. Matbaa hataları düzeltilmiştir; İçtüzük, tutanağa düzeltilmiş biçimiyle geçmektedir.

Refah Partisi Grubu adına, Sayın Ali Oğuz; buyurun.

Sayın Oğuz, süreniz 20 dakika.

RP GRUBU ADINA ALİ OĞUZ (İstanbul) - Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; İzmir Milletvekili

Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın ve Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi içtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu üzerinde müzakere yapıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, bu teklifle ilgili olarak Grubum adına görüşlerimizi arz etmek üzere huzurlarınızdayım.

İçtüzüğün ehemmiyetini, benden önce konuşan bir kısım arkadaşımız bir sessiz anayasa, bir kısım arkadaşımız Anayasanın rahatlıkla uygulanması ve bir kısım arkadaşımız da Meclisin rahat çalışmasına, süratli çalışmasına, verimli çalışmasına vasıta olacak ve bu çalışmayı temin edecek bir kanun olarak tavsif ettiler; doğrudur. Ancak, 1973'ten beri bu Mecliste bulunan bir arkadaşınız sıfatıyla şunu ifade edeyim ki, bu içtüzük tadili, yıllar yılı, hep dört başı mamur, güzel, mükemmel "efradını cami ağyarını mani" şekilde hazırlanması hususunda gayretler sarf edilmesine rağmen, bir türlü başarılamamıştır. Bütün arkadaşlarım, hele bu Meclisin eski üyeleri bunu çok iyi bilirler.

Değerli arkadaşlarım, özellikle geçen dönemde, yani 19 uncu Dönemde, İçtüzükle ilgili hazırlıkların bir an evvel ele alınıp, tam ve kâmil manada bütün İçtüzük maddelerinin değiştirilmesi hususunda bir gayret içerisine girilmişti. Bunu, yine, arkadaşlarım da hatırlayacaklar. Bir taraftan Anayasa Komisyonumuz bu hazırlıkları yaptırırken, bu hazırlıklar devam ederken, bir taraftan da Meclis Başkanımız, bütün partilerin başkanlarını davet ederek, gelin, beraber bir İçtüzük teklifi hazırlayalım, bunu Anayasa Komisyonuna sevk edelim, bu bir an evvel çıksın ve mevcut aksaklıkların hepsi giderilsin şeklinde bir arzu izhar etti. Bu arzuya uyularak, parti başkanları ve onların temsilcisi olarak gönderilen arkadaşlarımız, oturup, böyle bir çalışmayı, uzun uzun, haftalarca devam ettirdiler ve o çalışma, Anayasa Komisyonuna geldi; fakat, epeyce bir mesafe katedildiği halde, maalesef, Anayasa Komisyonunda, bu çalışma kâmil manada değerlendirilip, ortaya bir şey koyma imkânı olmadı.

Biz, o zaman da, Anayasa Komisyonunda bu hizmetleri devam ettiriyorduk. Anayasa Komisyonu, bu gelen teklifin yeterli olmadığı mülahazasıyla bir alt komisyona bunu havale etti; hangi metin üzerinde çalışmamızın daha doğru olacağı hususunu tezekkür etti ve işi alt komisyona havale etti. Alt komisyonda, uzun uzun, haftalarca çalışılarak -özellikle, arkadaşlarımızın da büyük gayretleriyle- bir alt komisyon metni hazırlandı ve Komisyonumuza geldi. Ben, gerek alt komisyonda gerekse Komisyonda emeği geçen bir arkadaşınız olarak ifade ediyorum. Bu hazırlanan metnin rahatlıkla müzakere edileceği ve bir an evvel çıkacağı ümit ediliyordu; fakat, beklenen olmadı, dönem sonu geldi ve bu İçtüzük teklifi de, böylece, kadük oldu.

Sonra, tekrar geldik bu Meclise. Bu sefer, arkadaşlarımız, Sayın Başkanımız Kalemli'nin 21 maddeden ibaret bir teklifini getirdiler. Müşterek komisyonda, partilerarası komisyonda, bunun üzerinde de uzun uzun müzakereler yapıldı. Bu maddelerin birçoğunun Anayasada yapılan değişikliğin İçtüzüğe inikasından ibaret olduğu hususunda hepimiz mutabıktık. O sebeple müzakereler fazla uzamadı. Maddelerin birçoğunda ittifak ettik ve bunların geçmesinin tabiî olduğunu kabul ettik, bir kısmı için de "gelin, bunlara, bugün için acil olarak kabul ettiğimiz başka maddeler de dâhil edilsin; hatta ve hatta, kabilse, İçtüzüğün tamamı ele alınarak, tamamı üzerinde müşterek bir metin hazırlanarak bu yapılsın" dedik; fakat, bunun çok zaman alacağı, belki de, öbür hazırlıklar gibi, daha evvelki çalışmalarımız gibi netice vermeyeceği endişesiyle, arkadaşlarımız, mevcut maddeler ve metinler üzerinde müzakere yapmamızın doğru olacağını ifade ettiler ve tahmin ediyorum, üç veya dört hafta süren bir çalışmadan sonra, ortaya bir metin çıktı.

Değerli arkadaşlarım, bu metin üzerinde, özellikle 1 inci maddeyi bir torba madde hâlinde, mevcut İçtüzüğün gerek daha önceki her iki Meclisin İçtüzüğü mahiyetinde hazırlanmış olması, Senatoya atıf yapan, Senato İçtüzüğünün müzakeresinde ve maddelerinde getirilen kolaylıkları ve özellikleri nazara alan değişikliklerin bulunması sebebiyle gerekse müşterek toplantının da İçtüzüğü olması hasebiyle, ilgili maddelerin çıkarılması hususunda müşterek bir madde hâlinde hazırlayarak getirdiler. Bu madde, birçok maddede mevcut olan gerek Senato İçtüzüğünün hükümlerini gerekse müşterek toplantıda tatbik edilen İçtüzük hükümlerini kaldırıyor ve bazı maddelerde de değişiklikler getiriyordu. Biz "bunun ayıklanmasında oldukça zorluklar olur, bunun tatbikatında da yine zorluklar ortaya çıkar; bu değişikliği her maddede, yeri geldiğince yapalım; bu daha açık olur, daha rahat olur ve tatbikatı da daha kolay olur" diye ifade ettik; fakat, bu görüşümüz iltifat görmedi ve o madde öylece geçti.

Ondan sonraki maddelerdeyse, görüşlerimizi bildirdik, muhalefetimizi bildirdik, hatta, önergeler vererek değişiklik yapılması hususunda tekliflerimiz oldu, tabiî, azınlıkta olduğumuz için, onlar da kabul görmedi ve böylece, yukarıya, Anayasa Komisyonuna, İçtüzük tadiliyle ilgili tasarı çıktı.

Oradaki müzakerelerde de, yine elimizden geldiği kadar arkadaşlarımıza yardımcı olmak için, eğer tamamını çıkaramıyorsak, hiç olmazsa, acil bir şekilde Meclisin çalışmalarını temin edecek, süratlendirecek, bir taraftan iktidarı rahat çalıştıracak hükümler getirirken, diğer taraftan da muhalefete, rahat muhalefet yapabilecek ve muhalefetin tekliflerini gündeme getirip tatbikatta onlara da imkân verecek maddelerin getirilmesi hususunda tekliflerimiz oldu; fakat, maalesef, onlar da kabul görmedi. Onlara ait önergelerimizi, o maddeler geldiği zaman, burada, yine huzurlarınıza getireceğimizi ifade ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, benden önce konuşan arkadaşlarım, hakikaten, mevcut maddeler üzerinde özellikle ve ehemmiyetle durulması ve bu maddelerin, sıhhatli bir şekilde müzakere edilerek, işler maddeler hâline getirilmesi hususuna işaret ettiler. Ben de buna işaret etmek istiyorum. Meclisimizden kanunlar çıkarıyoruz. Bu kanunlar, Hükümet tasarısı veya arkadaşlarımızın hazırladıkları teklifler olarak huzurunuza geliyor. Bir müddet sonra bakıyoruz ki, atladığımız hususlar olmuş; çok kısa bir zamanda, bir tarafta bir arızanın meydana geldiğini, bir eksikliğin ortaya çıktığını müşahede ediyoruz. Beşeriz; hepimizden hata sâdır olabilir, yanlışlık yaparız; ama, bu yanlışlıkları çoğaltacak ve bu yanlışlıkları ikide bir gündeme getirecek hususları da nazara alıp, bunlardan kaçınmamız lazım.

Mesela, bugünkü tatbikatımız, Meclisin büyük bir kısmı, ittifakla "şu kanun tasarısı bizim elimize gelmedi" dediler; doğrudur, benim de elime gelmedi. Haklı olarak, Grup Başkanvekili arkadaşımız da arkadaşlarımızı ikaz etti ve "kutularınıza gelmiş olabilir, oradan arayın" dedi. Ben, oraya geldiğine de ihtimal vermiyorum; çünkü, kutularımızdaki evraklar, günü gününe bize geliyor. Benim elime geçmedi ve ben inceleme imkânını bulamadıysam, öbür arkadaşlarım... Ben komisyon üyesiyim, bunlar hakkında az da olsa bir bilgim var; ama, öbür arkadaşlarımın hiçbir bilgisi yok. Halbuki, bizim aramızda, sayıları elliye yaklaşan değerli hukukçu arkadaşlarımız var; sizin aranızda da çok değerli hukukçular var. Bu arkadaşlarımız, bunu inceleme fırsatı bulup, gelip, burada genel mahiyette dahi olsa fikirlerini söyleyemeyeceklerse, bu, bir eksikliktir.

Nasıl ki, biraz önce müzakere ettiğimiz değerli sanatçıları büyükelçi yapma hususundaki gayretlerimizde noksanlığımız veya yanlış yaptığımız anlaşıldı ve komisyon, güzel bir örnek ortaya koyarak o tasarıyı geri çektiyse, ben, özellikle bir ihtisas komisyonu olan Anayasa Komisyonumuzdan aynı olgunluğu bekliyorum. Arkadaşlarımız, biraz önce ancak komisyondan kalma bilgileriyle veya bazılarının bir ön hazırlığı varsa onları burada ifade ederek, teklifin geneli üzerinde fikirlerini dile getirdiler. Halbuki, gönül isterdi ki, arkadaşlarımızın hepsi hazırlıklı olarak gelsinler ve burada, kâmil manada fikirlerini ortaya koysunlar. Bu, mümkün olmadı. Değerli Başkanıma bunu arz etmek istedim; o da beni dinlemedi ve "artık görüşmeye geçmiş olduk, genelini görüşeceğiz" diyerek Ahmet İyimaya kardeşime hemen söz verdi.

Ben diyorum ki, dünyanın her yerinde kanunlar yapılmıştır; ama, hiçbiri bizde yapılan kanunlar kadar aceleye getirilmemiştir. Mesela, biz, bir Medenî Kanunumuzla iftihar edemeyiz. Diyebilir miyiz ki, bunun üzerinde çok emeğimiz var; hayır. O günün komisyonu rahat çalışmayınca, filan medenî kanununu, İsviçre Medenî Kanununu hemen tercüme edin getirin demişler. Burada da aynı şeyi yapmayalım değerli kardeşlerim. Niye; İsviçre Medenî Kanunu hazırlanırken, ilmî bir heyet onu hazırladı; üniversiteler onu gözden geçirdi, barolar onu inceledi, hukukçular görüşlerini belirtti; özellikle büyük ve değerli hukukçuların görüşleri alındıktan sonra, Neuchâtel Kantonunda değerli

bir hukukçunun -o ülke için değerli olan bir hukukçunun- önüne konuldu, o da bunu elden geçirdi; tam on yıl süren bir müzakereden sonra, İsviçre Medenî Kanunu ortaya çıktı; fakat, buna rağmen, bizde, tam ve kâmil manada bize yarayan bir kanun olarak tatbik ettiğimizi söyleyemeyiz; çünkü, o, İsviçre için hazırlanmıştı, bizim için değil.

Burada da bir yanlışlık yaptığımız kanaatindeyim. Gelin, arkadaşlarımıza araştırma fırsatı verelim. Arkadaşlarımız, ellerine gelen metinleri, gelmediyse temin ettikleri metinleri, inceleyerek huzurlarınıza gelsinler ve hiç olmazsa, geneli üzerinde, rahatlıkla, gruplar, görüşlerini ifade etsinler.

Maddelerde lazım geleni söyleyeceğiz. Saat 19.00'a şurada az bir zaman kaldı; birkaç madde ya geçiririz yahut da geçiremeyiz; ama, gelin, bunu aceleye getirmeyelim. Bir anayasa nasıl acele olarak görüşülmeye müstahak değilse, uygun değilse, o anayasanın tatbikatından ibaret olan şu tadilatta -hatta, büyük bir kısmı anayasa tadilatının İçtüzüğe inikası olarak tarif ettiğimiz maddelerde- olsun, arkadaşlarımızın görüşlerinin buraya inikasının nasıl olacağını, bir hukukçuya yakışır bir şekilde fikirlerini ifade ederek getirmelerinin uygun olacağını düşünüyorum. Eğer, bunun hilafına hareket edersek, birçok yanlışlıkları beraber yapacağımız ve bundan da hiçbir surette hayırlı bir netice çıkmayacağı endişesindeyim diye ifade ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, tabiî ki, içtüzük tadili yapılmalı; yapılmasın demiyor hiçbir parti. Burada, bütün partiler -muhalefet de, iktidar da- İçtüzükten mustaribiz. Grubu olmayan partili arkadaşlarımız, İçtüzükte, kendilerine imkân ve fırsat veren maddeler olmadığını, gelip, bizim komisyonumuzda açıkça ortaya koydular, bizden yardım istediler ve "bize fırsat verin; siz, gruplar olarak, şu şu imkânları çok rahat kullanıyorsunuz; ama, biz, grubu olmayan milletvekilleri olarak sıkıntıdayız, bu imkânları bize verin" dediler. Orada, arkadaşlarımızın, kısmen görüşleri dile getirildi. O madde geldiği zaman, burada, yine onu müzakere edeceğiz; ama, ben inanıyorum ki, genelinde, Anayasanın değişikliği münasebetiyle getirdiğimiz hükümler meyanında, özellikle, Anayasanın İçtüzüğe inikasından ibaret olmayan maddelerde, arkadaşlarımızın çok değerli fikirleri gelecektir; onları da tartışacağız.

İçtüzüğün Anayasaya aykırı olan hükümleri olduğu iddia edildi veya Anayasanın -özellikle 96 ncı maddede- İçtüzüğe atıf yapan maddelerindeki değişikler müzakere edilirken Komisyonumuzda tartışmalarımız oldu. Hatta, ben, arkadaşlarıma sitem ettim, haklı olarak veya haksız olarak; belki bağışlayacaklar, belki de bağışlamayacaklar; ama, görüşlerimi söyledim. Her fırsatta bunları söylemek bizim görevimiz; ama, biz, kanun maddelerini, İçtüzük hükümlerini, Anayasa hükümlerini tatbik ederken, kanun yazımının gayesinin o maddede murat edilenin ne olduğu hususu üzerinde özellikle ve hassasiyetle durmak mecburiyetindeyiz. Burada, bunu yapmak mecburiyetindeyiz değerli arkadaşlarım.

Eğer uygun görürseniz -ben, teklif ediyorum- maddelere geçilmeden önce, Komisyon, bu teklifi geri çeksin. Bir gün, iki gün, hiçbir şey kaybetmeyiz. Arkadaşlarımız hazırlıklarını yapsınlar; belki eksiklikler gördüler. Hiçbir şeyi dört başı mamur yaptığımızı iddia etmemiz mümkün değil. İnsanız; biz, her zaman hata yaparız; ama, daha mükemmelini yapalım -güzelin daha güzeli vardır değerli arkadaşlarım- ondan sonra huzura getirelim, bunları müzakere edelim derim.

Zaten, şu topluluğumuz, İçtüzük tadili yapan bir meclisin topluluğu değil. Biraz sonra istenecek bir karar yeter sayısıyla veya bir yoklama istemiyle Meclis çalışmaları biter. Buna mahal vermeyin. Bunları, bugünden, daha ilk günden yapmayalım. Bunlar iyi yollar değil, hayırlı yollar da değil. Biz, buraya çalışmaya geldik, engellemeye değil; ama, bırakın, beraberce, en güzelini, en iyisini yapma hususunda gayret gösterelim diye düşünüyorum. Yine, takdir sizindir.

Değerli arkadaşlarım, bir kanunda veya yapmış olduğumuz bir eserde -hani biraz önceki müzakere ettiğimiz kanunda, yarattık, yaptık filan deniliyor ya yaptığımız bir maddede, bunları yaparken, bir uzlaşma içerisinde olmamızda zaruret vardır. Eğer uzlaşma hususunda ittifakımız, Batının "konsensüs" diye tarif ettiği, bizim de "ittifak" dediğimiz, "üzerinde anlaşma" dediğimiz hükümlerde bir ittifakımız olursa, beraberliğimiz olursa ben inanıyorum ki, şu maddeler daha sıhhatli olarak çıkar.

Sayın Meclis Başkanımız bunu acele istiyor olabilir; haklıdır. Birkaç hafta uzamış da olabilir, araya bayramın girmesiyle birlikte uzamış da olabilir; ama zaten gündemimizde bir şey yok değerli arkadaşlarım.

BAŞKAN - Sayın Oğuz, son 2 dakikanızın içerisindesiniz.

ALİ OĞUZ (Devamla) - Hay hay Sayın Başkanım.

Gündemimizde fazla bir şey yok. O sebeple, ben diyorum ki, maddeler hususunda genel manada görüşlerimi ifade etmeyeceğim. Sayın Komisyondan ve Başkanlık Temsilcisinden rica ediyorum. Arkadaşlarımızın önünde metin de yok. İlgili, görevli arkadaşlarımıza "metin getirin" diyoruz, getiremiyorlar. Arkadaşların çoğu, gittiler, dolaplarına baktılar, orada da bulamadılar. Öyleyse biz, milletvekili olarak bir hayalî icraatı işliyoruz; hayalî bir kumaş, hayalî bir elbise gibi. Gelin, yapmayalım bunu. Arkadaşlarımız hazırlıklarını yapsınlar, gelelim, gerek tümü üzerinde gerek maddeler üzerinde görüşlerimizi söyleyelim. Kabul edilir veya edilmez, o ayrı mesele; ama, yaptığımız işi noksansız, daha eksiksiz, daha güzel bir şekilde yapacağımızı ümit ediyorum.

Beni dinlemek lütfunda bulunduğunuz için Yüce Heyetinizi hürmetle selamlıyorum efendim. (RP sıralarından alkışlar)

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, ben, bir açıklama yapmak istiyorum efendim.

BAŞKAN - Başkanlık Temsilcisi Sayın Kamer Genç, buyurun efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum. 20 nci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bütçe kanunundan sonra İçtüzüğü ele alması nedeniyle de Türkiye Büyük Millet Meclisi 20 nci Dönem milletvekillerini ve buna katkıda bulunan tüm görevlileri kutluyorum.

Değerli milletvekilleri, bilindiği üzere, Meclis İçtüzüğü, Meclisin süratle, verimli bir şekilde çalışmasını sağlayan bir belgedir. Bu belgenin çıkarılmasında ve kabul edilmesinde parti yararı söz konusu değildir. Bu belge, Meclisin müşterek malıdır. Meclisin müşterek mal olan bir konuda -herhangi bir siyasî partinin, herhangi bir siyasî iktidarın veya herhangi bir grubun kendi konumuna göre değil, bu çatı altında faaliyette bulunan bütün siyasî partiler muhalefette de olabilirler, iktidarda da olabilirler- önemli olan bu Meclisin sağlıklı çalışmasını sağlayacak bir sistemin yaratılmasıdır.

Ne kadar mükemmel bir içtüzük yaparsanız yapın, bu içtüzük uygulamalarında iyi niyet kuralları söz konusu olmadığı zaman, bu içtüzüğe göre, Meclisi çalıştıramazsınız.

Şimdi, geçmişte gördük, biliyorsunuz; 19 uncu Dönemde, uzun uzadıya içtüzük müzakereleri yapıldı, geldi; ama, Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündemine gelmedi. Ayrıca, 1973 yılında, ilk uyguladığımız tüzük yapılmış; fakat, biliyorsunuz, 1980 yılında ciddî bir darbe oldu, Türkiye'nin anayasal rejimi kökten değişti ve bu anayasal rejime uygun olarak yeni yeni düzenlemeler yapıldı; ama, o Anayasanın geçici 6 ncı maddesine göre -bir geçici hüküm konuldu- denildi ki "Türkiye Büyük Millet Meclisi, yeni içtüzüğünü yapıncaya kadar, mevcut İçtüzüğün Anayasaya aykırı olmayan hükümlerini uygular." Şimdi, aradan bu kadar zaman geçmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisi, bir türlü, bir içtüzük yapamamıştır. Bu içtüzüğü değiştirmeyi ele almakla, Türkiye Büyük Millet Meclisi, bana göre, çok hayırlı bir iş yapmaktadır ve kendi prestijini de korumayı sağlayacak bir girişimde bulunmaktadır.

Biliyorsunuz, 1982 Anayasasının yapıldığı günden beri, bütün siyasî partiler "biz bu Anayasayı beğenmiyoruz, biz bu Anayasayı değiştireceğiz" dediler; ama, maalesef, bu Anayasa değişmedi, değişmedi, değişmedi ve en son geldi, 1995 yılında, Meclisin bu Anayasada ciddî birtakım değişikler yapmasıyla, Türkiye'de, geniş bir demokratikleşme ve insan hakları konusunda ciddî adımlar atıldı ve hem rejim bakımından hem rejimin dışarıdaki görüntüsü bakımından çok geniş bir iyimser hava doğdu; insanlar rahatladı. Bu Meclisimizin bu İçtüzüğü değiştirmesinin de aynı rahatlık havasını getireceğine inanıyorum; çünkü, bu Meclis yirmi seneden beri, yirmibeş seneden beri bir İçtüzüğü bile değiştiremiyor diye bir kamuoyu yaratılıyor. Meclis üzerindeki bu baskıyı kaldırmak lazım.

Gerçekten, 1982 Anayasasının değişikliğiyle getirilen birtakım yeni düzenlemelerle, 1973 yılında düzenlenmiş olan mevcut İçtüzüğümüz arasında ciddî aykırılıklar var. Bu, aşağı yukarı tümüyle giderilmiş.

Ayrıca, 1982 Anayasasında getirilen yeni birtakım müesseseler var. Mesela, kanun hükmünde kararname müessesesi var. Gerçi, kanun hükmünde kararname, 1971 yılında anayasal düzenimize girdi, ama... 1982 Anayasası yetki kanunu konusunda yeni bir takım düzenlemeler de getirdi. Bunu da İçtüzüğe koymak lazım.

Ayrıca, soru, gensoru, Meclis araştırması gibi denetim yollarında, soruların hazırlanmasında, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında bazı aksaklıklar görüldü. Bunlar, geniş şekilde, yeni getirilen tekliflerle düzeltiliyor ve bunların düzeltilmesi de lazım.

Demin dediğim gibi, ne kadar mükemmel bir düzenleme getirirseniz getirin, o düzenlemeyi uygulayanlar, gerçekten, o kuramda, o düzenlemenin sağlıklı yürümesi için ciddî bir niyet içinde değillerse, bunu yürütemezsiniz. Mesela, İçtüzüğümüze göre, kanun tasarı ve tekliflerinin Mecliste müzakeresi sırasında gruplar, tümü üzerinde 20'şer dakika, maddeler üzerinde 10'ar dakika konuşur, kişisel konuşmalar da bunun yarısıdır. Geçmişte gördük. Arkadaşlarımız çıkıyor, bir yürürlük maddesinde, grup adına 10 dakika konuşmak istiyor. Bu nedir; Meclisin o çalışma süresini yok etmek demektir. Evet, bir kanunun yürürlük maddesinde konuşulur; ama, o yürürlük maddesinde veya yürürlükte ciddî birçok hata olur veyahut da o kanun tasarısı veya teklifi içerisindeki düzenlemelere göre yeni bir sistem getirilir de çıkılır, iki cümle söylenir; ama, sırf engelleme yapmak üzere böyle bir yola gidildiği zaman, işte, maalesef, yürütülmüyor. Yani, demin de dediğim gibi, ne kadar mükemmel içtüzük yaparsanız yapın, onu uygulayanlar, eğer iyi niyet kuralları içerisinde, hakikaten içerisinde çalıştıkları Meclisi, verimli çalışmayı sağlayacak bir düzenlemeye götürmek istemiyorlarsa, bunu uygulamak mümkün değildir.

Ayrıca, biliyorsunuz, geçmiş yıllarda gördük; çok mükemmel bir kanun tasarısı veya teklifi hazırlanıyor, komisyonlarda müzakere ediliyor, Genel Kurula geliyor, o mükemmel kanun tasarısı veya teklifi üzerindeki bütün emekler, gece yarısı verilen birtakım korsan önergelerle ortadan kaldırılıyor. Özellikle, mesela, vergi yasalarında gördük; bir bakıyorsunuz, son anda bir maddeye öyle bir değişiklik yapılıyor ki...

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) - Korsan önerge olur mu, Mecliste böyle şey olur mu?!.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Devamla) - Efendim, biz bunları konuştuk...

Şimdi, Sayın Asiltürk sizden konuşmayı öğrenecek değilim. Size, biraz öğüt vermek istiyorum; böyle kürsüde konuşulanlara... Bakın...

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) - Meclise hakaret ediyorsunuz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Devamla) – Efendim Meclise hakaret yok. Korsan önerge verildi maalesef...

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) - Nasıl şey bu ya!..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Devamla) - Efendim, geçmişte gördük. Bir bakıyorsunuz, hiç ilgisi olmayan bir kanun tasarının veya teklifinin içerisinde başka bir kanun tasarısına veya teklifine ait bir değişiklik yapılıyor ve ondan sonra da memleketin rejimi değişiyor; daha doğrusu, memleketin ekonomisine ciddî birtakım yükler getiriliyor...

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) - Ama, buna korsan deme!..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Devamla) - Efendim, korsan önergede bir hakaret yok, Meclise bir hakaret yok; yani, ilgisi olmayan bir konuda önerge vermek demektir.

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) - Öyle söyle!..

TBMM BAŞKANVEKİLÎ KAMER GENÇ (Devamla) - Şimdi, Sayın Asiltürk, siz bunları benim kadar biliyorsunuz; ama, sırf müdahale etmek için yerinizden; konuşuyorsunuz. Siz, müdahale etmediğiniz zaman, yerinizde, çok rahatsızlık duyuyorsunuz; ama, isterseniz, ille benimle konuşmak istiyorsanız, gelin, odamda sizinle uzun uzadıya konuşalım; fakat, şimdi burada, niye bu kadar rahatsız oluyorsunuz. (DSP sıralarından alkışlar)

Ben çıktım, Meclisimizin bir temsilcisi olarak konuşuyorum; İçtüzük konusunda da epey uygulamalarım var. Benim amacım, bakın... Ben şimdi siyasî kimliğimi unutarak konuşuyorum. Buna inanmanızı istiyorum. Benim bu kuruma çok büyük saygım var. Zaten, bütün siyasetçilerin, zaman zaman, ülke yararının gerektirdiği konularda siyasî kimliklerini unutarak, ülke yararını, içinde çalıştıkları kurumun yararını ön safhaya çıkarır tarzda bir gayret içinde olmaları lazım.

Bir ülkede siyasetçinin kaderi belli olmaz; ülkenin çok rahat bir döneminde siyaset yapmaya kalkar, kaderi iyi olur; ama, ülkenin çok bunalımlı bir döneminde siyasete atılır -siyasetçi olarak, risk alması lazım, görevini yapması lazım ve memleket için ciddî tedbirler alması lazım- o zaman da, kaderi kötü olabilir.

İnsanların, ülke yararına almaları gereken ciddî kararları almaktan çekinmemeleri lazımdır. Bu, ülke insanının üzerine düşen bir görevdir.

O bakımdan, bu İçtüzük teklifini veren bütün arkadaşlarımı tebrik ediyorum. Meclis Başkanlığı olarak, bu teklifin bugün müzakere edilmesi hususunda o

kadar aceleci değiliz. Demin de söylediğim gibi, bu teklif, Meclisimizin müşterek malıdır; Meclisimizin, müşterek bir eseridir. Arkadaşlarımız isterlerse, maddelere geçilip bırakılabilir. Bu bir yoldur; ama, isterseniz...

Sayın Ali Oğuz arkadaşımız "komisyon geri çeksin" dedi. Komisyonun geri çekmesine gerek yok; çünkü, komisyon geri çektiği takdirde, bu teklifte birtakım değişiklikler yaparak getirmesi lazım. İçtüzüğün 89 uncu maddesinde "Esas komisyon veya Hükümet, tasarı veya teklifinin tümünün, belli veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir" deniliyor; ama, bugün, bu teklifte, komisyonun değişiklik yapmasını gerektirecek herhangi bir neden yok.

Zaten çalışma süremizin bitmesine çok az bir süre kaldı. Teklifin maddelerine geçilip bırakılabilir. Tabiî, takdir Yüce Kurulundur.

Gerçekten, Yüce Kurulun, bu İçtüzük değişikliği teklifini hazırlamakla çok ciddî bir iş yaptığına inanıyorum. Ayrıca, teklifi inceledim, getirilen değişiklikler, çok önemli ve iyi değişikliklerdir. 1973'ten beri uygulanan ve hakikaten, artık, oturmuş bir İçtüzüğün tümüyle değiştirilmesine de gerek yok; bu teklif, içtüzükteki bazı aksaklıkları gideriyor.

Hâlen bazı aksaklıklar var: Mesela, biraz önce, komisyon raporunun okunması kabul edildi. Bence, bu, bir zaman kaybına neden oldu. Komisyon raporu dağıtılmıştır; tutanaklarda da yer alır. Yine, Meclis araştırması önergeleri var, Meclis soruşturması önergeleri var, gensoru önergeleri var; bunların, saatlerce, burada, Meclis Genel Kurulunda, Divan üyesi arkadaşlarımız tarafından okunması da bu Meclis için çok ciddî bir zaman kaybıdır; bence, bunlara bu sistem getirmeli. Bu Meclisin zamanının heba edilmemesi lazım; bu Meclisin, zamanını en iyi şekilde kullanması lazım. Çünkü, görüyorsunuz, birçok personel çalışıyor, elektrik harcanıyor, su harcanıyor, büyük masraflar yapılıyor. Dolayısıyla, memleketimizin bu şekilde bir israfa tahammülü yok. Bu önergeler bastırılıp arkadaşlarımıza dağıtılabilir; dolayısıyla da bu önergeler tutanaklara geçer; isteyen arkadaşlarımız da bu önergeleri alabilir. Hele, bu komisyon raporunu böyle saatlerce okumanın da Meclis için çok ciddî bir israf olduğunu düşünüyorum.

Ben, bütün arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Diliyorum ki, 20 nci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Bütçe Kanunundan sonra kabul edilecek ikinci kanun teklifi, İçtüzük değişikliği teklifi olacaktır ve bundan dolayı herkes Türkiye Büyük Millet Meclisini tebrik edecektir.

Ben inanıyorum ki, bütün gruplarımız, bu içtüzüğün, en iyi şekilde, Meclisin en iyi şekilde çalışmasını sağlayacak biçimde değiştirilmesi konusunda, iyi niyet kuralları içinde, birlikte gayret göstereceklerdir.

Bu düşüncelerle, hepinizi saygılarımla selamlıyorum. (DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Genç.

Komisyon adına, Komisyon Başkanı Sayın Metin Emiroğlu; buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli arkadaşlarım, gerçekten, İçtüzük çalışmaları, geçen yasama dönemlerinde de daima ele alınmış, fakat, sonuçlandırılamamış çalışmalardır. Muhtelif görüşler -bu çalışmalar açısından- irdelenmiştir. Çok geniş kapsamda bir çalışmayı yapma ve Yüce Meclisin huzuruna getirme düşüncesi; bunun yanında, anayasa değişiklikleri, pratik ihtiyaçlar, boşlukta kalan hususların düzeltilmesine dönük, fakat, kapsamı çok geniş olmayan bir çalışmanın Yüce Meclisin huzuruna getirilmesi... Bu iki görüşten ikincisi tercih edilmiştir; çünkü, birincisinin bugüne kadar yapılması mümkün olmamıştır. Bu çalışmalar Uzun süre almıştır ve netice itibariyle, araya diğer yasama çalışmaları da girdiği için, İçtüzük çalışmalarını ikmal etmek bir yasama dönemi içerisinde mümkün olamamıştır. Bu bakımdan, özellikle, geçen yıl içerisinde yapılan Anayasa değişikliklerinden sonra ve birleşik İçtüzüğün ortadan kalkmasından itibaren, mevcut İçtüzüğün, bu gelişmelerin ışığında pratik anlamda süratle değiştirilmesi düşüncesi önemli bir hâle gelmiştir ve bu düşüncenin ışığında bu çalışma tamamlanmıştır.

Çalışma yapılırken, bütün partilerin iştirak ettiği bir partilerarası komisyon, temel metin olarak, Sayın Korkmazcan ve arkadaşlarının metnini esas almış, ayrıca, buna inzimamen, 11 adet teklif -değerli parlamenterlere ait teklifler- alt komisyonda birleştirilmiş, büyük mesailer harcanmış ve bugünkü Anayasa Komisyonu raporu huzurunuza getirilmiştir. Bu çalışmalar esnasında, Komisyonda -bizim müşahede ettiğimiz husus- gerçekten, Yüce Meclisi teşkil eden bütün partilerin iradesi olarak, İçtüzükte bu değişiklikleri birlikte yapma düşüncesi hâkim olmuştur ve bütün partilerimiz, çok olumlu bir yaklaşım içerisinde, İçtüzüğü birlikte yapma gayreti içerisine girmişlerdir; bu 11 adet teklifin telif edilmesi açısından da aynı gayret gösterilmiştir. Ben, bu çalışmaya katılan bütün arkadaşlarıma teşekkür etmek istiyorum.

Usul bakımından dile getirilen hususa, Komisyon Başkanı olarak ben de katılıyorum. Çok fazla aceleye gelecek bir husus değildir. Anayasa yaparken gösterilen titizliği, İçtüzük yaparken de aynen göstermeliyiz diye düşünmekteyim. Süreler bakımından bu derece aceleye gelmesine de gerek yoktur,

Değerli Başkanım, eğer uygun görürseniz, teklifin tümü üzerindeki görüşmeler aşağı yukarı tamamlanmış bulunmaktadır, çalışma süremizin de sonuna geldik, bu çalışmaları burada bırakabiliriz ve daha sonra maddelerden devam edebiliriz.

Çok teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, şu ana kadar şahısları adına söz talebinde bulunan sayın üyemiz hiç yok.

Bu durumda, teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmış oluyor. Çalışma süremizin dolmasına da 20 dakika var...

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) - Sayın Başkan, Değerli Komisyon Başkanımızın teklifi güzel de, İçtüzük açısından şu anda tatbik edemeyiz.

BAŞKAN - Onu söyleyecektim Sayın Asiltürk.

Bu nedenle, maddelere geçilmesini oylamak durumundayız...

(CHP sıralarından bir grup milletvekili ayağa kalktı)

OYA ARASLI (İçel) - Sayın Başkan, yoklama yapılmasını istiyoruz. 10 arkadaşım da katılıyorlar.

BAŞKAN - Evet.

Yoklama isteminde bulunan milletvekillerinin isimlerini okuyorum: Sayın Oya Araslı (İçel), Sayın Altan Öymen (İstanbul), Sayın Şahin Ulusoy (Tokat), Sayın Ali Dinçer (Ankara), Sayın Yılmaz Ateş (Ankara), Sayın Seyfi Oktay (Ankara), Sayın Ercan Karakaş (İstanbul), Sayın Aydın Güven Gürkan (İzmir), Sayın Mustafa Yıldız (Erzincan), Sayın Fatih Atay (Aydın).

Sayın milletvekilleri, yoklamaya başlamak çok anlamlı olmayacak; çünkü, salonda toplantı yeter sayımızın olmadığı son derece açık biçimde görülüyor. Ayrıca, yoklamayı tamamlamaya zaman da yok; yoklama yaklaşık yarım saatimizi alıyor.

Bu nedenle, (9/3) esas numaralı Meclis soruşturması önergesi ile kanun tasarı ve tekliflerini görüşmek için, 9 Mayıs 1996 Perşembe günü saat 15:00'te toplanmak üzere, birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18.38

DÖNEM 20, YASAMA YILI 1, BİRLEŞİM 53, 16 MAYIS 1996

1. - Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına İlişkin İçtüzük Teklifini de İçeren, Genel Kurulda Görüşülecek Konuların Yeniden Düzenlenmesine ve Çalışma Sürelerine İlişkin Danışma Kurulu Önerisinin Görüşme Tutanakları[2]

BAŞKAN: BAŞKANVEKİLİ Yasin HATİBOĞLU

KÂTİP ÜYELER: Salih KAPUSUZ (Kayseri), Kâzım ÜSTÜNER (Burdur)

BAŞKAN - … Danışma Kurulunun önerileri vardır; ayrı ayrı okutup oylarınıza sunacağım:

Danışma Kurulu Önerisi

No: 12 Tarihi: 15.5.1996

Danışma Kurulunca, aşağıdaki önerilerin, Genel Kurulun onayına sunulması uygun görüşmüştür.

Mustafa Kalemli Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Abdullatif Şener RP Grubu Başkanvekili

Mehmet Gözlükaya DYP Grubu Başkanvekili

Cumhur Ersümer ANAP Grubu Başkanvekili

H. Hüsamettin Özkan DSP Grubu Başkanvekili

Nihat Matkap CHP Grubu Başkanvekili

Öneriler:

1. Genel Kurulun, 16.5.1996 Perşembe günkü birleşiminde, gündemin birinci sırasında yer alan, İçtüzük Değişiklik teklifinin görüşmelerinin tamamlanmasına kadar, çalışma süresinin uzatılması önerilmiştir.

2. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda boşalan üyelikler için, 3984 sayılı Kanun gereğince yapılacak seçimin, Genel Kurulun, 22.5.1996 Çarşamba günkü birleşiminde yapılması önerilmiştir.

BAŞKAN - Tekrar okutup, ayrı ayrı oylayacağım:

---

[2] *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Yasama Yılı 1, Cilt 5, Birleşim 53, 16 Mayıs 1996, Sayfa 523:524*

"1. Genel Kurulun, 16.5.1996 Perşembe günkü birleşiminde, gündemin birinci sırasında yer alan İçtüzük Değişiklik Teklifinin görüşmelerinin tamamlanmasına kadar, çalışma süresinin uzatılması önerilmiştir."

BAŞKAN - Danışma Kurulu önerisi olduğuna göre, söz talebi yok.

Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler.... Kabul etmeyenler... Birinci öneri kabul edilmiştir.

"2. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda boşalan üyelikler için 3984 sayılı Kanun gereğince yapılacak seçimin Genel Kurulun 22.5.1996 Çarşamba günkü birleşiminde yapılması önerilmiştir."

BAŞKAN - Öneri üzerinde söz talebi yok.

Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... İkinci öneri de kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, seçimlere çok yakın bir süre kala... (DSP sıralarından "sesiniz gelmiyor" sesleri)

Gelsin efendim, gelsin... Seçimlerden önce hep böyle sıkıştırmıştık da, bugün niye diye merak ediyorum. Gerçi kabul ettik; İçtüzük çalışmasının nihayetine kadar buradayız.

Sayın milletvekilleri "Sunuşlar" bölümü bitmiştir. Şimdi, gündemin "Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" bölümüne geçiyoruz.

2- Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın ve Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporunun Görüşme Tutanakları (2/158, 2/30, 3/52, 2/67, 2/89, 2/161, 2/176, 2/177, 2/178, 2/183, 2/204) (S. Sayısı: 13)[3]

BAŞKAN - Bu kısımda yer alan Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul'un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu'nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan'ın; İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün'ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Araslı'nın ve Hatay Milletvekili Atila Sav'ın; Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporunun müzakerelerine kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Sayın Komisyon?.. Hazır.

Sayın Hükümet?..

KAMER GENÇ (Tunceli) - Hükümete gerek yok. Geçen dönem, Başkanlık Divanı temsilcisiyle yetindik; çünkü, bu, Meclisi ilgilendiriyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Meclis Başkanlığı temsil ediliyor efendim.

BAŞKAN - Sayın Komisyon ve Sayın Başkanlık Divanı Temsilcisi yerlerini aldılar. Sayın milletvekilleri, geçen birleşimde, teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmış, maddelere geçilmesinin oylanmasında kalmıştık.

Şimdi, teklifin maddelerine geçilmesi hususunu oylarınıza sunuyorum: Maddelere geçilmesini kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

---

[3] *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Yasama Yılı 1, Cilt 5, Birleşim 53, 16 Mayıs 1996, Sayfa 524:581*

1 inci maddeyi okutuyorum:

MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNÜN BAŞLIĞI İLE BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE BU İÇTÜZÜĞE BAZI MADDELER EKLENMESİ HAKKINDA İÇTÜZÜK TEKLİFİ

MADDE 1.- Millet Meclisi İçtüzüğünün başlığında ve içinde geçen;

-"Millet Meclisi" ibareleri "Türkiye Büyük Millet Meclisi";

- "Divan Üyesi" ibareleri "Kâtip Üye";

- "İdareci Üye" ibareleri "İdare Amiri";

- "Çekinser" kelimesi "Çekimser";

- 1 inci maddesinde geçen "1 Kasım - 31 Ekim" ibaresi "1 Ekim - 30 Eylül" ve "4 yıl" ibaresi "5 yıl";

- 2 nci maddesinde geçen "dörtyüzelli" sayısı "beşyüzelli";

- 3 üncü maddesinde geçen "Türkiye Radyolarında" ibaresi "Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında";

- 4 üncü maddesinde geçen "Kasım" kelimesi "Ekim";

- 18 inci maddesinde geçen "on milletvekili" ibaresi "yirmi milletvekili";

- 58 inci maddesinin dördüncü fıkrasında geçen "salt çoğunluğunun mevcut olmadığı anlaşılırsa" ibaresi, "en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa";

- 102 nci maddesinde geçen "Anayasanın 88 inci maddesinin ikinci fıkrası" ibaresi "Anayasanın 98 inci maddesinin üçüncü fıkrası";

- 106 ncı maddesinde geçen "ikiyüzyirmialtı" sayısı "ikiyüzyetmişaltı";

- 146 ncı maddesinde geçen "Anayasanın 79 uncu maddesi" ibaresi "Anayasanın 83 üncü maddesi";

- 149 uncu maddesinde geçen "Divanlarınca" kelimesi "Divanınca";

- "Kâtip Üye, İdare Amiri" ibareleri bu yazılış sırasına göre ve

- "16 ncı madde numarası 17"

-"17 nci madde numarası 16";

Olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- Yoklama istemi ile ilgili 58 inci maddesinde geçen on;

- Kapalı oturum istemiyle ilgili 71 inci maddesinde geçen onbeş;

- Kanunun tümünün ve maddelerinin oylanmasında açık oy istemi ile ilgili 82 nci maddesinde geçen onbeş;

- Genel Görüşme istemiyle ilgili 100 üncü maddesinde geçen on;

- Gizli oylama istemi ile ilgili 123 üncü maddesinde geçen onbeş;

Sayıları yirmi; olarak değiştirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünde geçen;

- "Cumhuriyet Senatosu", "Cumhuriyet Senatosu Başkanı", "Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı", "Cumhuriyet Senatosu Üyeleri" ve "senatör" ibareleri;

- 21 inci maddesinde geçen "Türkiye Büyük Millet Meclisi" ibaresi ile "Karma" ibareleri;

- 24 üncü maddesinin tamamı; 32 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki "teklifte imzası bulunan senatörler" ibaresi;

- 77 nci maddesinin başlığında geçen "ve benimsenmeyen" ibaresi ile maddede geçen "Anayasanın 92 nci maddesi gereğince" ibaresi;

- 83 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında geçen "Genel Kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla" ibaresi;

- 144 üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde geçen "Cumhuriyet Senatosu, Başkanlık Divanı ile anlaşmak suretiyle" ibaresi;

- 147 nci maddesinin son fıkrasının son cümlesi ile bu fıkradaki "sırf" kelimesi ve;

- 149 uncu maddesinde geçen "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Karma Komisyonunca hazırlanıp, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu" ibaresi;

Çıkarılmıştır.

Çıkarılan 24 üncü maddeden sonraki numaralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

Millet Meclisi İçtüzüğünün;

- 43 üncü maddesinin sonuna "Şu kadar ki, bu haklarını Komisyon Başkanının belirleyeceği uygun süre içinde kullanmaları gerekir." cümlesi ile;

- 50 nci maddesine 5 inci bent olarak "Meclis Soruşturması Raporları" ibaresi eklenerek bent numaraları teselsül ettirilmiş ve

- 52 nci maddesine "Meclis Araştırması" ibaresinden sonra "Meclis Soruşturması" ibaresi;

Eklenmiştir.

BAŞKAN - 1 inci madde üzerinde, gruplar adına söz talebi?.. Yok. Kişisel söz talebi?.. Yok.

Madde ile ilgili değişiklik önergeleri vardır; önce geliş sırasına, sonra aykırılık derecesine göre okutup, işleme tabi tutacağım.

Buyurun.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı, Millet Meclisi içtüzüğünün Başlığı İle Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkındaki Tekliflerinin içinde bulunan (2/204) esas numaralı, Hatay Milletvekili Atila Sav'ın teklifi, Anayasa Komisyonunda diğer tekliflerle birleştirilmiştir.

Teklif, İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son tümcesi olan "güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur" hükmünün metinden çıkarılmasına ilişkindir.

Bu teklif, Anayasa Komisyonunca ilk müzakerede kabul olunmuştur. Daha sonra, Komisyon üyelerinden 13'ünün önerisi üzerine konu yeniden ele alınmış ve 18.4.1996 günlü toplantıda reddedilmiştir.

Anayasa Komisyonu raporunda yer alan ve Komisyonca, önce kabul edilip, sonra reddedilen kanun teklifi, öbür tekliflerle birlikte Yüce Meclisin gündemindedir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle; İçtüzüğün "hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güvenoyu" başlıklı 105 inci maddesinin son fıkrasının son cümlesinde yer alan "Güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur" hükmünün 1 inci maddenin, "83 üncü maddenin üçüncü fıkrasında yapılacak çıkarılmanın arkasına gelecek şekilde eklenmesini ve önergemizin, teklifin 1 inci maddesinde görüşülmesini arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

Atila Sav Hatay, Oya Araslı İçel, Yusuf Öztop Antalya, Yahya Şimşek Bursa, Mustafa Kul Erzincan, Zeki Çakıroğlu Muğla, Bekir Kumbul Antalya, Birgen Keleş İzmir, Nezir Büyükcengiz Konya, Ayhan Fırat Malatya, Ali Şahin Kahramanmaraş, Celal Topkan Adıyaman

Gerekçe: Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün altıncı kısım, dördüncü bölümü "Güven İstemi" başlığını taşımaktadır. Bu bölüm içinde olan 105 inci maddenin başlığı ise "Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güvenoyu" dur. Bu maddenin son tümcesi "Güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur" hükmünü koymaktadır. Bu hüküm, Anayasanın 96 ncı maddesine aykırıdır.

Çünkü, Anayasanın 96 ncı maddesi "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak, karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz" demektedir.

Bu, bir ilke kuralıdır. Anayasada tersine bir hüküm yoksa bütün kararlarda bu yeter sayı uygulanır. Bu sayıyı sağlayamayan oylama ile karar alınamaz. Bu karar, ister güvenoyu olsun, isterse başka bir konu olsun.

Anayasada, özel nitelikli, çoğunluk gerektiren hükümler vardır. Örneğin, 99 uncu ve 111 inci maddelerde, güvensizlik oyu için, üye tamsayısının salt çoğunluğu gerekmektedir. 84, 94 ve 102 nci maddelerde de özel çoğunluk gereklidir.

Anayasanın 110 uncu maddesinin son fıkrasında ise, güvenoyu için özel bir oylama ve yeter sayı öngörülmemiştir.

Bu durumda, uygulanacak kural, 96 ncı madde hükmüdür. Bu durumda İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının ikinci tümcesi de birbiriyle çelişmektedir.

Anayasanın geçici 6 ncı maddesi "yürürlükte olan İçtüzüğün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır" demektedir.

Bu hükme göre, esasen, 105 inci maddenin son tümcesi, yürürlükten kalkmıştır; çünkü, Anayasaya aykırıdır. Bu hükmün İçtüzükten çıkarılması, Anayasa gereğidir.

BAŞKAN - Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan İçtüzük Teklifinin 1 inci maddesinin sonuna aşağıdaki ibarenin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Mehmet Gözlükaya Denizli DYP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Atilâ Sav Hatay CHP Grup Başkanvekili

Abdüllatif Şener Sivas RP Grup Başkanvekili

"55 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki "toplantı" ve "gün" kelimeleri arasına "hafta," kelimesi;"

Gerekçe: Yapılan teklifle, bu maddenin tamamının değiştirilmesi hakkında Sayın Meclis Başkanının tekliflerindeki amaca uygun olarak, bir kelime değişikliğiyle, Genel Kurul, bazı haftalarda çalışmayı daha yoğunlaştırmak suretiyle bazı haftaları, boş bırakabilecektir.

BAŞKAN - Birinci önerge, aykırı önergedir; bu önergeyi tekrar okutup işleme koyacağım.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan...

BAŞKAN - Buyurun efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Birinci önergenin, elimizdeki İçtüzük değişikliği raporuna göre, 104 üncü maddeden sonraki maddeleri düzenleyen bölümde ele alınması gereklidir. Çünkü, elimizdeki İçtüzük Teklifi paketinde, 104 üncü maddeden sonra 106 ncı madde var. Sırası geldiği zaman işleme konulması daha yararlı olacaktır. Aksi halde, ondan önce yapacağımız değişikliklerde çelişkili bir durum meydana gelebilir.

BAŞKAN - Sayın Başkanlık Temsilcisi, bu önergenin burada işleme konulmasına karşı Sayın Komisyon ne buyuruyor efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Görüşe katılıyoruz efendim. .

BAŞKAN - Görüşe katılıyorsunuz; dolayısıyla, işleme tabi tutulmamasını istiyorsunuz.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Evet.

BAŞKAN - Sayın önerge sahibi; buyurun efendim.

ATİLA SAV (Hatay) - Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; bu değişikliğin amacı, Anayasaya uygunluğu sağlamaktır. İçtüzüğün 105 inci maddesinin son fıkrasının son tümcesi, metinden çıkarılması önerilen hükümdür. Teklifin 1 inci maddesi, tüm İçtüzük metninde bulunan, çeşitli maddelerde serpiştirilmiş olan bazı hükümlerin çıkarılması, değiştirilmesi ya da eklenmesi şeklinde düzenlenmiştir.

Bu nedenle, verdiğimiz önerge metinden çıkarılması gereken 105 inci maddenin çıkarılmasına ilişkindir ve yeri de bu maddedir.

Sayın Başkanım, önerimiz şudur: Maddenin birinci fıkrasında değiştirilen hükümler var, ikinci fıkrasında, metinden çıkarılması önerilen hükümler var, üçüncü fıkrasındaysa, eklemeler var.

İkinci fıkrada "çıkarılmıştır" denilen hükümlerden 83 üncü maddenin -ki, beşinci bende rastlıyor- beşinci bendinde yer alan "Genel Kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğuyla" ibaresinden sonra ve 144 üncü maddede yapılacak çıkarmadan önce, sıraya, 104 üncü madde gelmektedir.

Bu itibarla, önergemizin, bu madde içinde yer alması yerindedir ve doğrudur. Bu önergemizin, usul bakımından 1 inci maddeyle birlikte görüşülmesini ve oylanmasını arz ve teklif ediyoruz.

Sayın Başkanım, sadece, önergemizin niçin 1 inci maddede görüşülmesi gerektiği konusundaki görüşlerimizi arz ettim; esas hakkındaki görüşlerimizi de arz edeyim mi?

BAŞKAN - Efendim, 5 dakikalık süreniz var; takdir sizin. Konu çerçevesinde her şeyi ifade edebilirsiniz.

ATİLA SAV (Devamla) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım; kısaca arz edeyim.

Sayın Başkan, değerli üyeler, 105 inci maddenin son fıkrasının son cümlesi "Güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güvenoyu almış olur" demektedir; bu hüküm, Anayasanın 96 ncı maddesine aykırıdır. Nitekim, bu aykırılık, son olarak, Anayasa Mahkemesinin kararıyla da bir kez daha saptanmıştır; çünkü, Anayasamızda toplantı ve karar yeter sayısını düzenleyen hüküm 96 ncı maddededir.

96 ncı maddede, Meclisin üçte bir çoğunlukla toplanacağı ve toplantıya katılanların çoğunluğuyla karar alacağı öngörülmektedir. Anayasada, özel, yani hukukî deyimle, mevsuf çoğunluk aranan hükümler bulunmaktadır. Bunlar arasında, hükümetin göreve başlarken güvenoyu almasına ilişkin hüküm bulunmamaktadır; öyleyse, hükümet göreve başlarken yapılacak güven oylamasında da, Anayasanın 96 ncı maddesindeki çoğunluk aranacaktır. Oysa, İçtüzüğün 105 inci maddesinin son cümlesi. Anayasanın 96 ncı maddesiyle çelişmektedir. İçtüzüğün 105 inci maddesindeki güvenoyu verenlerin sayısının, güvenoyu vermeyenlerden yahut güvensizlik oyu verenlerden çok olması, güvenoyu almak için yeterlidir ifadesi Anayasanın 96 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır.

Anayasamızın, 99 uncu maddesi ile 111 inci maddesinde de, güven oylamasıyla ilgili özel nitelikler ve özel çoğunluklar vardır. İlgili madde, bunlar arasında bulunmamaktadır.

Bu itibarla, amacımız, Anayasada yer alan hükme aykırı olup, her nasılsa, İçtüzükte kalmış olan... Çünkü, Anayasanın geçici 6 ncı maddesi, "İçtüzüğün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır" demektedir. Oysa, biraz önce açıklamaya çalıştığımız gibi, İçtüzüğün 105 inci maddesinin son tümcesi, Anayasanın 96 ncı maddesine aykırıdır; öyleyse, Anayasanın geçici 6 ncı maddesiyle birlikte, yürürlükten kalkmış olması gerekir. Oysa, elimizdeki metinlerde ve çeşitli kereler basılmış olan İçtüzük metinlerinde, bu hükme ısrarla yer verilmiştir. Demek ki, bu hükmün... (Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Sayın Sav, lütfen toparlayın efendim; geride çok maddemiz var.

ATİLA SAV (Devamla) - Peki Başkanım; sağ olun.

Bu nedenle, bu metnin, bu şekilde düzeltilmesi gerekir. Aksi takdirde, yanıltıcı bir ifade olarak, bir düzenleme olarak İçtüzükte kalacak ve son güven oylamasında olduğu gibi, birtakım yanlış uygulamalara yol açacaktır.

Yüce Meclisin, bu konudaki önergemize olumlu oy vermesini arz ve teklif ediyor; hepinizi en derin saygılarımızla selamlıyoruz efendim. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Sav, teşekkür ediyorum.

Sayın milletvekilleri. Başkanlık temsilcisi ve Komisyon, önergeye katılmamıştır.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Değişiklik önergesi kabul edilmiştir. (RP ve CHP sıralarından alkışlar) Diğer önergeyi tekrar okutup işleme koyacağım:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan İçtüzük teklifinin 1 inci maddesinin sonuna aşağıdaki ibarenin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Mehmet Gözlükaya Denizli Mv ve arkadaşları

"55 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki "toplantı" ve "gün" kelimeleri arasına "hafta," kelimesi;"

BAŞKAN - Sayın temsilci?..

MURAT BAŞESGİOĞLU (Kastamonu) - Sayın Başkan oylamada tereddütler var. İzin Verirseniz, önergeyi yeniden oylayalım; 5 kişiyiz...

BAŞKAN - Efendim, önerge oyluyoruz.

İSMAİL DURAK ÜNLÜ (Yozgat) - Sayın Başkan, 5 kişi ayağa kalktı...

BAŞKAN - Efendim, İçtüzüğün 115 inci maddesini bir kere daha gözden geçiriniz. Sayın Başkanlık temsilcisi bu önergeye katılıyor mu efendim?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Katılıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Bu önergeye katılıyorsunuz. Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - İkinci önergeye katılıyoruz.

BAŞKAN - Katılıyorsunuz... Peki.

Bu ikinci önergeye, Komisyon ve Başkanlık temsilcisi katılmaktadır.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

NİHAT MATKAP (Hatay) - Neyi oyladığınızı anlayamadık.

BAŞKAN - Sayın Matkap, önergeyi okuttuk...

NİHAT MATKAP (Hatay) - Arkadaşlar neyi oyladığınızı anlayamadı.

BAŞKAN - Efendim, önergeyi okuttuk, Sayın Komisyona ve Temsilciye sorduk; ama, sayın üye kulisteyse, tabiî anlayamaz.

Tekrar soruyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Bu önerge de kabul edilmiştir.

Şimdi, kabul edilen bu iki önergenin ışığı altında yeniden düzenlenmek üzere, 1 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, önergeler istikametindeki değişik şekliyle kabul edilmiştir.

İSMAİL SAFA GİRAY (Balıkesir) - Sayın Başkan, müsaadenizle...

BAŞKAN - Tabiî, buyurun.

İSMAİL SAFA GİRAY (Balıkesir) - Mikrofonları iyi kullanmıyorsunuz, zaman zaman sesiniz duyulmuyor, onun için oluyor bunlar.

BAŞKAN - Doğrudur.

İSMAİL SAFA GİRAY (Balıkesir) - Efendim, lütfen, ağzınızı mikrofona biraz daha yaklaştırın.

BAŞKAN - Kusur, mikrofonlarda değil, benim sesimde. Galiba, bu sıralarda sesim biraz bakımsız.

Sayın Giray, teşekkür ediyorum efendim.

2 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatil

Madde 5.- Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir. Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer.

Bir yasama yılı içinde Üç aydan fazla tatil yapılamaz.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok. Kişisel söz talebi?.. Yok. Önerge yok.

Maddeyi, okunduğu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 3.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tatilde ve Ara Vermede Toplantı

Madde 7.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, tatil veya ara verme sırasında Cumhurbaşkanı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılması hâlinde, belirtilen gün ve saatte toplanır.

Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı doğrudan gerek görürse toplantı çağrısına karar verebilir. Üyelerin beşte birinin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini ise en geç yedi gün içinde yerine getirir.

Bu çağrılarda, toplantı gün ve saatinin ve bu toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır.

Birleşim yeterli çoğunlukla açılabildiği takdirde, Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatile veya ara vermeye devam olunur. Yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrı düşer.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok. Önerge yok. ..

Maddeyi, okunduğu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

4 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 4.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Başkan Seçimi ve Süresi

Madde 10.- Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenin görev süresi üç yasama yılıdır.

Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının

üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren on gün içinde tamamlanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok. Önerge yok.

Maddeyi, okunduğu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

5 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 5.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 11 inci maddesinin son fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillikleri, Kâtip Üyelikleri ve İdare Amirlikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır, ilk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

6 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 6.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü maddesinin 6 ncı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

6. Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek; işlerde birikme olması hâlinde komisyon başkanı ve üyelerini uyarmak ve durumu Genel Kurulun bilgisine sunmak;

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili önerge...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Var.

BAŞKAN - Maddeyle ilgili iki önerge vardır; geliş sıralarına göre okutacağım:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü maddesinin 9 numaralı bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Madde 6, Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü maddesinin 9 uncu bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

9. Başkanlık Divanı bünyesinde oluşturulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür Sanat ve Yayın Kurulu aracılığıyla, Meclisi ve çalışmalarını yurt içinde ve yurt dışında tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak;

Hasan Korkmazcan Denizli, Abdulkadir Baş Nevşehir, Mehmet Gözlükaya Denizli, Lütfü Esengün Erzurum, Murat Başesgioğlu Kastamonu, Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul

Gerekçe: Türkiye Büyük Millet Meclisini yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak, millî egemenlik ilkesini geniş halk kitlelerine yaygınlaştırarak benimsetmek amacıyla, 25 Ekim 1984 ve 34 sayılı Başkanlık Divanı kararıyla oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür Sanat ve Yayın Kurulu; 23 Nisanları Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı hüviyetinin yanı sıra, millet iradesinin oluştuğu Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış yıldönümleri olarak kutlamakta ve bilimsel, kültürel, törensel ve sanatsal etkinliklerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetlerini kamuoyuna duyurmak üzere çalışmalar yapmakta ve bu amaçla yayın faaliyetinde bulunmaktadır. Başkanlık Divanı kararıyla oluşturulan, 12 yıldır faaliyet gösteren Kurulun, İçtüzük hükmüyle kurumsallaştırılmasıdır.

BAŞKAN - Sayın Komisyon, Sayın Temsilci; efendim, biz, 14 üncü maddenin altıncı bendini görüşüyoruz, gelen önergede dokuzuncu bentten söz ediliyor; yani, altıncı bent kabul edildiği takdirde, çerçeve içerisinde bunun da dokuzuncu bent olarak değiştirilmesi mi murat ediliyor?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Evet, altı ve dokuz olarak.

BAŞKAN - Zabıtlara geçmesi açısından, yerinizden açıklar mısınız efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, önerge kabul edilirse, çerçeve maddenin bütünlüğü bakımından altıncı ve dokuzuncu bentleri değişmiş olacaktır.

BAŞKAN - Tamam efendim. Çerçeveyi değiştirmiyoruz; çerçeve içerisinde mevcut olan dokuzuncu bendi bu şekilde değiştirelim istiyoruz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Evet efendim.

BAŞKAN - Önergeye Başkanlık Temsilcisi katılıyor, öyle anlaşılıyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Efendim, önergeye Başkanlık Temsilcisi ve Komisyon katıldı.

Değişiklik önergesini oylarınıza sunuyorum...

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum) - Sayın Başkan, neyi oyluyoruz?

BAŞKAN - Efendim 14 üncü maddenin altıncı bendinin değiştirilmesiyle ilgili madde üzerinde verilen önergeyi oyluyoruz. Bu önergede, Sayın Esengün'ün de imzası var, Dokuzuncu bendin, bu şekilde ilavesini irade buyurmuşsunuz; şimdi, onu oyluyoruz.

LÜTFÜ ESENGÜN (Erzurum)-Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN - Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Değişiklik kabul edilmiştir.

Bu değişiklikle birlikte, çerçeve 14 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 6.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 14 üncü maddesinin 6 ncı ve 9 uncu bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

BAŞKAN - Bu maddeyi, biraz önce kabul buyurduğunuz değişiklik önergeleri istikametinde oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

7 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 7.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonların Adları

Madde 20.- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır:

1. Anayasa Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;
3. Dışişleri ve Millî Savunma Komisyonu;
4. İçişleri Komisyonu;
5. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu;
6. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma, Çevre ve Turizm Komisyonu;
7. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;

8. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;

9. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilim ve Teknoloji Komisyonu;

10. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;

11. Dilekçe Komisyonu;

12. Plan ve Bütçe Komisyonu;

13. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu;

14. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu;

(12) ve (13) üncü bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Buyurun Sayın Yalçınbayır. Süreniz 5 dakikadır.

ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) - Sayın Başkan, saygıdeğer üyeler; bu teklifte, Çevre Komisyonunun, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonuna dâhil edildiğini görüyoruz. Bu, çevre hakkının, gerek dünyada gerekse ulusal düzeyde vardığı seviyenin aleyhine bir gelişmedir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin, çevre disiplininin vardığı seviyeye uygun olarak, Çevre Komisyonunu müstakil bir komisyon olarak kabul etmesi gerekir; biz, bu düşüncedeyiz.

Bu doğrultuda, sanıyorum ki 300'e yakın imzalı bir önerge hazırlanmış ve takdim edilmiştir; tahmin ediyorum, bu, Divana da ulaşmıştır. Ayrıca, biz, bu konuda grupların anlaştığı duyumlarını elde ettikten sonra, yeterli sayıda imzayı toplamak suretiyle, aynı doğrultuda bir önerge daha verdik. Çevre disiplini bakımından, bu değişiklik önergemizin kabul edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Çevre hakkı, bugün, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde, yaşama hakkının bir parçasıdır. Her ne kadar, Anayasanın 56 ncı maddesinde, çevre hakkı, sağlıklı ve dengeli bir çevre hakkı olmak kaydıyla sosyal ve ekonomik haklar içerisine yer aldıysa da, bunun, Anayasanın başlangıç maddelerindeki 17 nci maddeye dâhil edilme zarureti, artık, günümüzün gelişen şartları gereğidir.

Çevre hakkı, devletin sosyal ye ekonomik gücüyle sınırlı olmaksızın, insan hakkının bir parçasıdır, yaşama hakkının bir parçasıdır. Bugün varılan seviye ise bunun gerisinde bir seviyedir. Ancak, geçen dönemlerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, evrakları havale ederken Çevre Komisyonuna az

evrak havale etmesi kendi takdirlerinin gereğidir; ancak, o takdir, kanımca yanlıştır; çünkü, çevre, birçok disiplini birlikte ilgilendirmektedir. Birlikte havale edilebilecek komisyonların arasındayken; yani, imarla, ulaştırmayla ilgili işler İmar ve Ulaştırma Komisyonuna havale edilirken, kültür ve tabiat varlıklarını korumayla ilgili, başkaca haklarla ilgili, çevre hakkını da yakinen ilgilendiren konuların Çevre Komisyonuna havale edilmemesi, Başkanlığın takdirindeki hatadadır. Oysa, bu dönemde, sanıyorum ki Başkanlık, bu takdirini, çevre hakkının vardığı seviyeyle birlikte kullanmak suretiyle, hem Çevre Komisyonuna hem ilgili diğer komisyona havale etmek suretiyle, çevre hakkını da güvence altına almak durumundadır. Bundan uzaklaşan bu teklif, kanımca, Meclisi ve ülkedeki çevre hakkını geriye götüren bir tekliftir. Meclisimizin yapması gereken, anayasal değişiklik yapmak suretiyle, çevre hakkını 17 nci maddenin içinde mütalaa edecek bir düzenlemeye gitmektir.

Ben, bu konuda, grup mülahazası olmaksızın, bütün parlamenterlerin birlikte hareket edeceğini ümit ediyorum. Bu çevre hakkı, hepimizin güvencesinde, devletin güvencesinde olan bir haktır. Devlet bununla ilgili tedbirleri alırken, aksine bir düzenlemeye gidilmesi, kanımca yanlıştır.

Bu düşünceyle söz aldım; saygılar sunuyorum. (RP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Yalçınbayır, teşekkür ediyorum.

İSMAİL YILMAZ (İzmir) - Bu konuda Başkanlığa sunulmuş bir önergemiz var Sayın Başkan.

BAŞKAN - Müsaade buyurun.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, bu konuda kısa bir bilgi arz etmek istiyorum.

BAŞKAN - Sayın Feridun Pehlivan'ın da bir söz talebi var; onu da alıp öyle mi toparlarsınız?

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Tabiî efendim, alalım.

BAŞKAN - Sayın Pehlivan, buyurun efendim.

Evet, Bursa Milletvekilleri hassasiyet gösteriyor, hepimizin hassas olduğu gibi.

FERİDUN PEHLİVAN (Bursa) - Yüce Meclis hassasiyet gösterdi Sayın Başkanım; Çevre Komisyonu Başkanı olarak çok teşekkür ederim. 300 küsur imza toplandı. Ben, burada, tüm çevre dostlarına, doğa dostlarına, tüm odalara, birliklere, Meclisimizin bu birlikteliğini, bütün kardeş partilerimizin duyarlılığını, şahsınızda, iftiharla, onurla duyuruyorum.

BAŞKAN - Sayın Pehlivan, bir dakikanızı rica edeyim.

Sayın milletvekilleri, çevre kirliliği, klasik anlamda, falan falan şeylerle kirlenmez. Duyulmaması lazım gelen bir ses, bağırarak, çıngırak gibi duyuluyorsa, o da çevre kirlenmesidir. Cep telefonlarımıza dikkat eder miyiz, lütfen... Lütfen... (Alkışlar)

Çevreyi çok dar yorumluyoruz galiba. Rica ediyorum…

Buyurun efendim.

FERİDUN PEHLİVAN (Devamla) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Meclisimizin, 1982 Anayasasına ve hızlı ve etkin bir çalışma ortamı sağlamasına yönelik bir İçtüzük değişikliği, elzem hâle gelmiştir; ancak, İçtüzük teklifinde, komisyonlarla ilgili olan 7 nci maddede, geçen yasama döneminde kurulan ve bugüne kadarki çabalarıyla çevre konusunda oldukça yararlı çalışmalar yapmış bulunan Çevre Komisyonunun, müstakil, bağımsız bir komisyon olmaktan çıkarılması gibi, kanaatimce çok isabetsiz bir düzenleme yer almıştır.

Çevre konusu, bugün, ülkemizin ve dünyanın en önemli ve en öncelikli gündem maddesidir. Çevre kirliliğini giderme, çevre değerlerini koruma ve insan onuruna yakışan gelişmiş bir çevre sunma konuları, hükümetlerin olduğu kadar, toplumun tüm kesimlerinin görevidir. Hepimizin, burada, kişiler ve kurumlar olarak sorumluluğumuz vardır. Bu meyanda hatırlatmak isterim ki, Anayasamızın hükümleri çerçevesinde, çevreyi korumak ve geliştirmek görevi, devlete ve halkımıza verilmiştir, Bu noktada, toplumsal uzlaşmanın önemini vurgulamak istiyorum. Bu uzlaşmanın odak noktası, Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Dünyadaki tüm uygulamalar, çevre alanında başarının kaynağının, siyasî irade düzeyinin belirginleşmesidir. Bugün, yaşanan örneklerde, devletin ve halkın çevre konularına kayıtsızlığı sonucu, hemen her çevre politikası başarısızlığa uğramıştır. Bu nedenle, çevre politikalarında tutarlılığın ve sürekliliğin rolü büyüktür. İşte, bu noktada, Parlamentomuzun rolü ortaya çıkmaktadır. Hal böyleyken, çevre konusunu Mecliste sahipsiz bırakmak; bağımsız ve kendi başına ele alınan bir konu olmaktan çıkarmak, yanlış olacaktır.

Bir haftadan beri, çevreci dernek ve vakıflardan, Çevre Komisyonunun müstakil komisyon olmaktan çıkarılmasına yönelik yoğun tepkiler almaktayız; fakslar, telefonlar yağmakta. Sağ olsunlar, milletvekili arkadaşlarımız konuya çok ilgi göstermişlerdir. Tüm gruplara, tüm kardeş partilerime, tüm duyarlı milletvekillerime, şahsınızda, teşekkürlerimi sunuyorum. İlk kez -benim yaşadığım iki dönemde ilk kez- 400'e yakın milletvekili kardeşimiz bu işe büyük duyarlılık göstermiştir.

Ben, şahsınızda, bu konunun bir kez daha gözden, bir kez daha gözden, bir kez daha gözden geçirilmesini rica ediyor; bunu partilerüstü gördüğümü, tüm milletvekili arkadaşlarıma ve şahsınıza saygılarımla arz ediyorum efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Pehlivan, teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanlık Temsilcisinin söz talebi vardı; buyurun.

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Sayın Başkan, Çevre Komisyonunun, 20 nci maddedeki, komisyonların birleştirilmesi operasyonu içerisine girmesi, bu teklif sahiplerinin çevreyle ilgili duyarsızlığının sonucu değildir.

Komisyonlarda bir düzenleme yapılırken, geçmiş dönemdeki uygulamalarda, komisyonların iş yoğunluğuna göre ve birbiriyle bağlantılı olan komisyonların ortak çalışmaları hâlinde konunun değişik yönlerini de ele alabilme imkânını doğurmak bakımından birleştirilmiştir; asıl amaç bu idi; yani, imarla, bayındırlıkla ilgili bir konuda, çevre konusunda duyarlılığı olan ve uzmanlığı olan arkadaşlarımız da sözlerini söyleyebilsinler; aynı şekilde, imar ve bayındırlıkla ilgili bir kanun tasarı veya teklifi müzakere edilirken, çevrecilik duyarlılığı oralarda da bulunsun gibi çok yönlü bir değerlendirme yapılmıştı.

Bildiğiniz gibi, Meclisimizin oluşturduğu daimî komisyonlar, sadece, kendilerine gelen kanun tasarı ve tekliflerini incelemekle görevlidirler; bunun dışında bir görevleri yoktur; yani, Çevre Komisyonunun, müstakil komisyon olarak da görev yapsa, kendisine gelen kanun tasarı ve tekliflerini incelemekten ibaret Meclis içi bir görevi vardır. Halbuki, bugün, toplumumuzda beklenen Çevre Komisyonunun Meclis dışında da sürekli görev yapabilmesi, çevreyle ilgili sorunlara daha derinliğine müdahalelerde bulunabilmesidir.

Şimdi, arkadaşlarımızın istedikleri değişikliği yapsak dahi, Çevre Komisyonu bu nitelikleri kazanamayacak; ama, Genel Kurulumuzda doğmuş bulunan bu duyarlılığı, Başkanlık Divanı da, bugün toplanan grup temsilcileri de yerinde buldular; Çevre Komisyonumuz, müstakil komisyon olarak göreve devam edecek; ancak, bu komisyonun, yine toplumdan gelen talepler doğrultusunda, en kısa zamanda, bir özel yasayla yetkili hâle getirilmesi lazım. O takdirde, bugün, toplumdan beklenen çevreyle ilgili faaliyetlere, Meclisimiz daha aktif katılabilecek.

Bu görüşleri ifade ederek, önergeye, Başkanlık Divanının da katıldığını ifade etmiş oluyorum.

Saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

İSMAİL SAFA GİRAY (Balıkesir) - Sayın Başkan, bu konuda söz hakkım var mı?

BAŞKAN - Önergede imzanız varsa...

İSMAİL SAFA GİRAY (Balıkesir) - Yok.

BAŞKAN - Önergeyi okutacağım; Sayın Başkanlık temsilcimiz -eski ifadeyle- bervechi peşin katıldılar; çünkü, biz, daha önergeyi okutmamıştık; şimdi okutacağız.

Önergeleri geliş sırasına göre okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 7 nci maddesiyle değiştirilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinin birinci fıkrasındaki 3,4 ve 5 inci bentlerin aşağıdaki biçimde düzenlenmesini; izleyen bentlerin bu değişikliğe göre numaralandırılmasını ve "Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilim ve Teknoloji Komisyonu"nun adındaki "bilim" sözcüğünün "bilgi" olarak değiştirilmesini saygıyla arz ederiz.

3. Millî Savunma Komisyonu

4. İçişleri Komisyonu

5. Dışişleri Komisyonu

Gerekçe: Şimdiye kadar ayrı komisyonlar olarak çalışan Millî Savunma ve Dışişleri Komisyonunun birleştirilmesi, her iki komisyonun asıl görev alanlarının farklılığı nedeniyle isabetli olmamıştır.

Teklifimiz, her iki komisyonunun, yeniden, ayrı birer komisyon olarak çalışmasını; ayrıca, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilim ve Teknoloji Komisyonunun adındaki "bilim" sözcüğünün, amacı daha iyi ifade edecek biçimde "bilgi" olarak değiştirilmesini sağlamaya yöneliktir.

Saffet Arıkan Bedük Ankara Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili

Hüsamettin Özkan İstanbul Demokratik Sol Parti Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu Anavatan Partisi Grup Başkanvekili

Nihat Matkap Hatay Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Atila Sav Hatay

Abdüllatif Şener Sivas

Ziya Aktaş İstanbul

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, bir önerge daha var; ancak, 300'ün üzerinde imza var. Bir önergenin tekemmülü için 5 imza kâfi gelmektedir. Ben, süreyi iyi kullanmış olmak için, baştaki 5 imza sahibini okutacağım; diğerlerini zaten işleme koyacağım.

Müsamahanıza sığınarak, şimdi, önergeyi ve ilk 5 imzayı okutuyorum:

Türkiye Büyük Milleti Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında içtüzük Teklifinin 7 nci maddesiyle değiştirilmek istenen Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinin 6 ncı bendinin "Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu" olarak değiştirilmesini; "Çevre Komisyonu" olarak maddeye yeni bir bent eklenmesini ve eklenen bu yeni bendin 7 numaralı bent olarak maddede yer almasını; 7 nci ve sonraki bentlerin numaralarının buna göre birer numara kaydırılmasını arz ve teklif ederiz.

Feridun Pehlivan Bursa, Ahmet Neidim Sakarya, Süleyman Çelebi Mardin, Necmi Hoşver Bolu, Hüsnü Sıvalıoğlu Balıkesir

BAŞKAN - Efendim bu önergede 300'ün üzerinde imza vardır.

Bir önerge daha var, onu da geliş sırasına göre okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İçtüzük değişikliğinin 7 nci maddesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları yeniden düzenlenmiş ve Çevre Komisyonu bir başka komisyonla, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonuyla birleştirilmiştir. Çevre hakkının vardığı seviye itibariyle, Çevre Komisyonunun müstakil komisyon olarak İçtüzükte muhafazasını ve birleştirmeden vazgeçilmesini arz ederiz.

Ertuğrul Yalçınbayır Bursa, Osman Pepe Kocaeli, Altan Karapaşaoğlu Bursa, İsmail Yılmaz İzmir, İsmail Coşar Çankırı, Cemalettin Lafçı Amasya, Azmi Ateş İstanbul

BAŞKAN - Önergeleri aykırılık sırasına göre işleme tabi tutacağım; en aykırı önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 7 nci maddesiyle değiştirilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci maddesinin birinci fıkrasındaki 3,4 ve 5 inci bentlerin aşağıdaki biçimde düzenlenmesini; izleyen bentlerin bu değişikliğe göre numaralanmasını ve "Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilim ve Teknoloji Komisyonu"nun adındaki "bilim" sözcüğünün "bilgi" olarak değiştirilmesini saygıyla arz ederiz.

3. Millî Savunma Komisyonu

4. İçişleri Komisyonu

5. Dışişleri Komisyonu

Saffet Arıkan Bedük

Ankara ve arkadaşları

BAŞKAN - Efendim, Sayın Temsilcimiz?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Genel Kurulun takdirine bırakıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Efendim, bu 300 imza karşısında...

BAŞKAN - Bu değil efendim, o daha sonra...

Buna katılıyor musunuz?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Buna katılıyoruz efendim,

BAŞKAN - Efendim, Sayın Temsilcimiz takdire bıraktı, Komisyon katılıyor.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Sayın Yalçınbayır, Sayın Pehlivan'ın önergeleri, takip buyurdunuz, muhteva itibariyle aynıdır, birlikte işleme tabi tutacağım. Önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifinin 7 nci maddesiyle değiştirilmek istenen Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 maddesinin 6 ncı bendinin "Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu" olarak değiştirilmesini, "Çevre Komisyonu" olarak maddeye yeni bir bent eklenmesini ve eklenen bu yeni bendin 7 numaralı bent olarak maddede yer almasını, 7 nci ve sonraki bentlerin numaralarının buna göre birer numara kaydırılmasını arz ve teklif ederiz.

Feridun Pehlivan

Bursa ve arkadaşları

BAŞKAN - Sayın Temsilci?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN (Denizli) - Katılıyoruz Sayın Başkan, daha önce de bildirmiştik.

BAŞKAN - Sayın Komisyon katıldığını ifade buyurmuştu, tekrar...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Efendim, katılıyoruz ve bu arada, ikinci fıkrada geçen (12) ve (13) sayılarının da buna inzimamen (14) ve (15) olarak değiştirilmesini teklif ediyoruz.

BAŞKAN - Efendim, zaten teselsül edecektir o.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ AHMET İYİMAYA (Amasya) - Kabul edildikten sonra değişecektir.

BAŞKAN - Tabiî.

Efendim, zaten bu önergeler kabul edilirse, madde redakte edilirken teselsül edecektir.

Sayın İyimaya, redakte ve teselsül... Nasıl, yakıştılar yan yana değil mi?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ AHMET İYİMAYA (Amasya) - Evet, biri Fransızca, biri Arapça...

BAŞKAN - Efendim, Sayın Temsilcimiz ve Sayın Komisyon Başkanımız önergelere katıldılar.

Önergeleri birleştirerek oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. (RP sıralarından alkışlar)

Sayın Komisyon Başkanı, daha önceki önergeyle başka bentlerde de değişiklik oldu; siz, bu Çevre Komisyonu için hangi bendi düşünüyorsunuz?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) – 8 inci bendi düşünüyoruz.

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Komisyon Başkanımızın beyanı ve kabul edilen önergeler ışığında maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, değişiklik önergeleri istikametinde kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, öyle anlaşılıyor ki, bu gece buradayız. Yani, iaşe ve ibate açısından lokantanın çalışması konusunda talimat vereyim mi; yoksa, sandviçle kifafı nefs eder misiniz?

("Bitiririz" sesleri)

Peki, bitiririz efendim.

Ancak, izninizle, 17.30'da yeniden toplanmak üzere, birleşime ara veriyorum.

…

BAŞKAN - Türkiye Büyük Millet Meclisinin 53 üncü Birleşiminin İkinci Oturumunu açıyorum.

Sayın milletvekilleri, müzakereye konu İçtüzüğün görüşmelerine kaldığımız yerden devam edeceğiz.

BAŞKAN - Sayın Komisyon ve Sayın Başkanlık Temsilcisi yerlerini almışlardır. 8 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 8.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 23 üncü maddesi ve başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlara Havale, Esas ve Tali Komisyonlar

Madde 23.- Tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir.

Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona esas komisyon denir. Tali komisyonlar, işin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde esas komisyona görüş bildiren komisyonlardır.

Başkanlıkça, esas komisyona ve diğer komisyonlara havale birlikte yapılır.

Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler.

Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi; esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

9 uncu maddeyi okutuyorum:

MADDE 9.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci maddesinin madde numarası 24 olarak değiştirilmiş ve maddenin sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Yeni kurulan bir hükümetin güvenoyu almasından itibaren on gün içinde iktidar grubu veya gruplarının istemi üzerine komisyonların başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimleri yenilenir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok. Kişisel söz talebi?.. Yok. Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir. 9 uncu maddeden sonra gelmek üzere yeni bir madde tedvinine ilişkin bir önerge vardır; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan kanun teklifine aşağıdaki maddenin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Mehmet Gözlükaya Denizli DYP Grubu Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu

Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grubu Başkanvekili

Atila Sav Hatay

Abdüllatif Şener Sivas RP Grubu Başkanvekili

MADDE 10.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 27 nci maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesine aşağıdaki ibare ile maddeye son fıkra olarak aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"...hâkimdir, üyeleri tarafından gündeme alınması teklif edilen işler hakkında karar verir."

"Üyelerinin üçte biri tarafından komisyona teklif edilecek gündem üzerine de komisyonlar, başkanlarınca toplantıya çağrılır."

BAŞKAN - Efendim, bu önerge, merî İçtüzüğün 25 inci maddesi ile 37 nci maddeleri arasında olduğu için burada işleme koyduk; bunu ifade etmek istiyorum.

Sayın Temsilci bu önergeye katılıyor mu?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, şimdi, bu önergeyi işleme koyabilmemiz için -bu yeni bir tekliftir, Komisyondan geçmemiştir- Komisyon çoğunluğunun burada bulunması ve bunu benimsemesi lazım. Komisyonun çoğunluğu olmadığı için, bu önerge müzakereye alınamaz.

BAŞKAN - Sayın Komisyon üyelerimiz buradalar mı efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Buradalar efendim, buradalar; geliyorlar.

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Evet, buradayız.

BAŞKAN - Gruplar ittifak ederek bu teklifi verdiğine göre, Komisyon üyelerini bekliyorum.

Evet, yeter sayıda Komisyon üyemiz var.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - O zaman, takdire bırakıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz, efendim.

Sayın Komisyon ve Sayın Temsilci bu önergeye katıldı.

Bu madde üzerinde gruplar adına söz talebi?..Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önergeyi, yeni bir madde olarak, oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Verilen önerge, yeni bir madde olarak kabul edilmiştir.

Tabiî, teselsül edecektir.

Teklifteki 10 uncu maddeyi 11 inci madde olarak okutuyorum:

MADDE 11.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 38 inci maddesi 37 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komisyonlarda İnceleme Süresi

Madde 37.- Tasarı veya tekliflerle kanun hükmünde kararnamelerin esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç kırkbeş gün içinde sonuçlandırılması gerekir.

Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Süresi içinde komisyonda görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, doğrudan Genel Kurul gündemine alınmak üzere Meclis Başkanlığınca Danışma Kuruluna götürülür.

Başkanlıkça esas komisyon dışında, tali komisyonlara da havale edilmiş olan bir konu bu komisyonlarca on gün içinde sonuçlandırılır. Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi komisyonun müracaatı hâlinde en çok on gün daha uzatılabilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

11 inci maddeyi 12 nci madde olarak okutuyorum:

MADDE 12.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 60 ıncı maddesinin madde numarası 59 olarak değiştirilmiş ve maddenin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

BAŞKAN - 12 nci maddeyle ilgili olarak gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Sayın Kırış, kişisel söz talebiniz vardı...

RECEP KIRIŞ (Kayseri) - Vazgeçtim Sayın Başkan.

BAŞKAN - Vazgeçtiniz, peki.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok,

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

13 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 13.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu maddesinin madde numarası 78 olarak ve maddenin son cümlesi de aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ancak, Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

14 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 14.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 88 inci maddesi 87 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Değişiklik Önergeleri

Madde 87.- Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez.

Değişiklik önergeleri kanun tasarı veya tekliflerinin basılıp dağıtılmasından itibaren Başkanlığa verilebilir. Ancak, tasarı veya teklifin görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az beş milletvekilinin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak tasarı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır.

Değişiklik önergelerinde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz.

Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir. Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır.

Başkan, değişiklik önergesi hakkında komisyona derhal bilgi verir.

Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme konur.

Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Hükümetin veya komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir. Önerge sahibine, gerekçesinin okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez.

Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir.

BAŞKAN - Madde üzerinde grupları adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, müsaade ederseniz, ufak bir açıklama yapmak istiyorum.

Bu maddenin yazılışında, değişiklik önergelerinin gerekçeli olma zorunluluğu getirilmiş. Şimdi, değişiklik önergesinin gerekçeli olması zorunluluğu getirildikten sonra, deniliyor ki, eğer, önerge sahibi isterse, değişiklik önergesinin gerekçesini Başkanlık okutacak ve bu halde de kendisine

söz verilmeyecek. Peki, Başkanlık, önerge sahibinin isteği olmadan gerekçeyi okutmak zorunda mıdır, değil midir? Burada, çok önemli, bir tereddüt doğuyor; yani, buna bir açıklık getirilmesi yönünde... Kanımca, bu yazılış biçimine göre, Başkanlık, değişiklik önergesini okutur, gerekçeyi okutmaz. Eğer, önerge sahibi söz almak istiyorsa, gerekçenin okutulmamasına itiraz etmez; fakat, önerge sahibi, değişiklik önergesinin gerekçesinin okutulmasını istiyorsa, o zaman, önerge sahibine konuşma hakkı doğmaz. Maddenin, bu anlayış biçimine göre, yorumlanması gerekir; ileride bir hata doğmasın diye bu açıklamayı yaptım.

BAŞKAN - Efendim, komisyon bu konuda...

Buyurun Sayın Kazan, siz ayağa kalktınız, bir talebiniz mi var?..

ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) - Sayın Başkanım, tabiî, bunlar zapta geçiyor; yarın öbür gün uygulamaya konulacak...

BAŞKAN - Tabiî, onun için sordum zatı âlinize.

ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) - Evet.

Bu madde, önergeler için gerekçe koyma mecburiyeti getirmiyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Getiriyor efendim.

ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) - "Koyabilir" deniliyor. Kısaca...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, 6 ncı fıkrada "değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir" deniliyor ondan sonra, sondan ikinci fıkrada da "önerge sahibine, gerekçesinin okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez" deniliyor; yani, hem önerge gerekçeli verilecek hem de ondan sonra -gerekçesinin okunup okunmayacağı burada belli değil- önerge sahibi, önergesinin gerekçesinin okunmasını istediği takdirde, kendisine söz hakkı doğmayacak; o bakımdan bir açıklık getirmek istedim.

BAŞKAN - Efendim, zannediyorum, tercih hakkı önerge sahibine veriliyor burada..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - O zaman tamam efendim. Öyle yorumlayalım.

BAŞKAN - Hani, bizim İçtüzükte "arzu edilirse Divanda okunabilir" diye bir hüküm var ya; belki, o metot gözetilmiş. Önerge sahibi "gerekçemi okuyun, kâfidir" diyorsa, gerekçesi okunur önerge sahibine söz verilmez; ama "gerekçe okunmasın ben konuşacağım" diyorsa, o takdirde, önerge sahibine söz verilir.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Tamam, ben o açıklığın getirilmesi için söyledim.

BAŞKAN - Sayın Kazan, maksat hâsıl olmuştur.

Peki, teşekkür ederim; tavazzuh etmiştir.

Önerge var; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte plan 13 sıra sayılı İçtüzük Teklifinin 14 üncü maddesinde "Değişiklik önergeleri; Madde 87" başlığı bölümünün yedinci fıkrasında yer alan "Başkan, değişiklik önergesi hakkında komisyona" sözcüğünden sonra "ve gruplara" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

Nihat Matkap Hatay, Oya Araslı İçel, Birgen Keleş İzmir, Atila Sav Hatay, Mehmet Seyfi Oktay Ankara, Şahin Ulusoy Tokat, Aydın Güven Gürkan İzmir

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, arkadaşlarımız, değişiklik önergeleri hakkında, komisyona bilgi verilirken grupların da haberi olsun diyorlar; Başkan verecek.

BAŞKAN - Şimdi, efendim, değişiklik önergesi belki komisyonlarda olsa, olabilir; ama, Genel Kurulda, görüyorsunuz şu anda hemen bir önerge geliyor. Şimdi, bu gelen önergeyi bizim aynı anda, müzakereyi bekleterek, gruplara, komisyona iletmemiz mümkün değil.

Sayın Matkap bu önergenizi, bu açıdan, geri alırsanız... Ama, ısrar ederseniz, bunu pratikte uygulama imkânı olmayacağını ifade ederek, işleme koyarız.

Geri alıyorsunuz?..

NİHAT MATKAP (Hatay) - Hayır efendim; müsaade ederseniz bir açıklama yapalım.

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN - Efendim, önergede imzanız var mı?

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - İmzam var; söz istiyorum.

BAŞKAN - Peki, Sayın Gürkan.

TBMM BAŞKANI KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, isterseniz bizim düşüncemizi de alın da…

BAŞKAN - Efendim müsaade buyurun, ben size soracağım zaten ,

Sayın Gürkan, bir dakika; ben, Komisyonun görüşünü alayım; siz istirahat buyurunuz efendim.

Sayın milletvekilleri, tabiî Komisyon ve temsilci ne ifade buyuracaklar bilemiyorum; ama, 5 tane grubumuz var, yarın kaç grup olur bilmiyoruz. Yani, bir nüsha önergeyi, burada fotokopi yaptıracağız yahut önerge sahibi çoğaltacak getirecek...

Bir de, önergeyi gruplara duyurmaktan maksat, onların görüşlerini almaktır.

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - Hayır efendim, değil...

BAŞKAN - Duyurmak ise, zaten, buradan okunmak suretiyle duyuruluyor; maksat bilgi almaktır...

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - Arz edeceğim.

BAŞKAN - ...ona, önergenin teknik yapısı müsait değildir diye...

Başkanlığın kanaati budur.

Şimdi, temsilciden soruyoruz.

Buyurun efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Zatı âlinizin de belirttiği gibi, değişiklik önergeleri müzakere sırasında veriliyor, bazen de, son anda veriliyor; yani, madde üzerindeki müzakereler neredeyse bitecek, efendim önerge var, yolda deniliyor. Hep böyle uygulamalar görüyoruz.

Şimdi, eğer, bu zorunluluk getirildiği takdirde, belli gruplarca denilecektir ki, biz, daha önerge hakkında bilgi sahibi değiliz, lütfen bu önergeyi verin, inceleyelim, ondan sonra görüşümüzü bildirelim. Zaten, önerge, burada okunacak ve bütün milletvekilleri aydınlanacak, ondan sonra da, önerge sahibi söz hakkı alacak, çıkıp açıklayacak.

Şimdi, bu zorunluluk geldiği zaman, burada, Başkanlık çok zor duruma düşecek; çünkü, Başkanlık, önergeyi hemen fotokopiye gönderecek... Komisyon bir tanedir. Başkanlık, önergeyi komisyona gönderecek, böyle bir önerge var diyecek ve kısa zamanda halledilecek; ama, gruplarla olmaz efendim.

BAŞKAN - Sayın temsilci, maksadınız anlaşıldı.

Sayın Komisyon katılıyor mu?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Pratik bakımdan uygulanması mümkün olmayan bir tekliftir. Muhtevası itibariyle yerindedir; ancak, pratik uygulama imkânı olmadığı için katılamıyoruz.

BAŞKAN - Katılamıyorsunuz.

Sayın Gürkan, buyurun efendim.

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; yasama çalışmalarımızda en çok zorluk çekilen noktalardan biri, verilen önergelerin anlamına tam nüfuz edip, karar verme konusunda karşılaşılan güçlük oluyor.

Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; bazen, öyle önergeler veriliyor ki, maddenin kendisi kadar önemli olabiliyor; hatta, bazen, bazı önergeler, maddenin kendisinden de önemli olabiliyor.

Düşünebiliyor musunuz, bir maddenin kendisi, çok çeşitli süreçler geçirerek, milletvekillerinin, komisyon üyelerinin tam kanaat sahibi olmalarına imkân tanıyacak bir biçimde işlem görüyor; ama, bazen, o maddeden çok daha önemli olan bir önerge olabiliyor ve gruplar, yazılı bir metin görmeksizin karar vermek gibi bir durumla karşı karşıya kalabiliyorlar.

Filvaki, burada okunuyor önerge; ama, bizim, Meclisimizin, genel çalışma alışkanlıkları içinde ve okuyan arkadaşlarımızın, genellikle profesyonel olmadıkları düşünülürse ve verilen metinlerin, genelde, anlaşılması, okunması mümkün olmayan metinler olduğu düşünülürse, o verilen önergeyi, okunuş biçiminden anlayıp, kavrayıp karar vermek, genelde mümkün olmuyor; rastlantısal olarak oy veriliyor ve bazen de "bu önerge böyle miydi" diye, arkasından da pişmanlık duyuluyor.

Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; Sayın Başkanlık ve komisyon, üç adet daha fazla fotokopi yapacak; yani, komisyona gönderdiği bir değişiklik önergesinin bir metnini de, aynı anda, görevli arkadaşlarımız, grup başkanlarına verecek. Büyük bürokrasi, aksama maksama dedikleri, 1 fotokopi yerine 4 fotokopi yapmaktan ibaret bir işlem; yalnızca bu işlem.

Eğer, bir parlamento, yasama çalışmasında, binlerce insanının çalıştığı bir kurumda 3 fotokopi daha fazla yapılmasını bir bürokratik yük olarak sayıyorsa, işimiz gerçekten çok zor. Gruplar, verilen önergeler hakkında bilgi sahibi olup, o da okuyacak, yazılı metne bakacak ve kararını ona göre verecek; bu hakkın gruplardan herhangi bir nedenle kaçırılması, bundan kaçınılması doğru karar verilmesine engel oluyor.

Sayın milletvekilleri, değerli arkadaşlarım; ayrıca, böyle bir imkânın yaratılmaması, zaman zaman -geçtiğimiz yasama yılı faaliyetlerinde de gördük- kötüye kullanıma da imkân veriyor. Bir grup, kabul ediyor Meclis önergeleri diyelim, o arada, çok önemli bir önergeyi son dakikada katılıyor ve işte, Meclis Genel Kurulumuz el kaldırırken, o önergeyi, diğer önergeler gibi bir önerge zannediyor ve gene el kaldırıyor.

Yasamanın sağlıklı olabilmesi ve üyelerimizin her birinin tam bilgilenmiş ve bilinçlenmiş bir biçimde oy kullanabilmesi için 1 fotokopi yerine 4 fotokopi yapılmasını engel diye göstermek, bence çok yanlış olur.

Onun için, Sayın Başkanımızdan da, Komisyonumuzdan da istirham ediyorum, bu yükü göğüslesinler ve gruplarımız, değişiklik önergeleri hakkında tam bilgi sahibi olarak oy kullanabilme imkânını elde etsinler.

Saygıyla arz ediyorum efendim.

BAŞKAN - Sayın Gürkan, aydınlanmam açısından rica ediyorum... Gruplara dağıtılmasını arzu etmenizden murat, grupların katkısını sağlamak değil mi efendim? Yani, onu inceleyip katkısını sağlamak.

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (Devamla) - Evet efendim.

BAŞKAN - Peki efendim.

Şimdi, biz yüksünmüyoruz; yani, katkı sağlayacaksa, zatı âlinizin ifade buyurduğu gibi, 5 tane bastırır, dağıtırız. Şimdi, hangi grup ne kadar süre içerisinde onu inceleyip bize geri döndürecek? Yani, bu, fevkalede... Bilemiyorum... Başkanlığın görüşüdür...

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (Devamla) - Affedersiniz efendim, bir yanlış anlaşılma var. İzin veriyor musunuz, açıklayayım.

BAŞKAN - Estağfurullah; buyurun, tabiî efendim.

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (Devamla) - Benim, herhangi bir süre tanınması, müzakerelerin kesilmesi, önergelerin incelenmesi için gruplara bir zaman ayrılması gibi bir talebim yok. O, gerçekten Meclisin çalışmasını çok ağırlaştırır; ama, Komisyona gönderdiğiniz anda -yalnızca bunu talep ediyorum, önergenin şeyi de budur- birer tane de gruplara göndereceksiniz; hepsi bundan ibaret. Yani, süre istenmesi, vesaire, vesaire gibi başkaca bir talebimiz yok.

Bunu arz ediyoruz efendim.

BAŞKAN - Peki efendim, teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, müsaade ederseniz... Komisyona önergenin fotokopisi gönderilmiyor; önerge verildiği zaman, önergenin kendisi Komisyona gönderiliyor, O bakımdan, Başkanlık ara verip de hemen...

AYDIN GÜVEN GÜRKAN (İzmir) - Fotokopisi gönderilir...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Ama, nasıl 5 dakikada gidecek...

BAŞKAN - Sayın Genç, lütfen bu tarafa...

Teşekkür ediyorum.

Efendim, önergeye Sayın Komisyon ve Sayın Başkanlık Temsilcisi katılmadı.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Allah, birleşimleri yöneten başkana yardımcı olsun.

14 üncü maddeyi, kabul edilen önerge istikametindeki değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde değişik şekliyle kabul edilmiştir.

15 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 15.- Millet Meclisi İçtüzüğüne 88 inci maddeden sonra aşağıdaki 89 uncu madde eklenmiştir.

Genel Kurulda Yeniden Görüşme

Madde 89.- Tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya Hükümet bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca, görüşmesiz ve işaret oyuyla karara bağlanır.

Anayasa değişikliği görüşmelerinde bu madde hükmü uygulanmaz.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok. Kişisel söz talebi?.. Yok. Önerge yok.

Maddeyi okunduğu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

16 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 16.- Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki 90 ıncı madde eklenmiştir.

Yetki Kanunları ve Kanun Hükmünde Kararnameler

Madde 90.- Yetki kanunu tasarıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel kurulda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülür.

Usulüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler geri çekilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararname ile de değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.

Yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamaz.

Kanun hükmünde kararnameler bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz.

Maddelerine geçilmesi veya tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler bir red metni hazırlanması için komisyona verilir. Komisyonca o birleşim içinde veya en geç takip eden birleşime kadar hazırlanan metin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü hâlinde kanunlaşır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Bir önerge var; okutuyorum;

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 16 ncı maddesiyle Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 90 ıncı maddenin dördüncü fıkrasının aşağıdaki biçimde düzenlenmesini saygıyla arz ederiz.

"Kanun hükmünde kararnameler -varsa- değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler hâline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz."

Gerekçe: Bir kanun hükmünde kararnamede, daha sonra başka kanun hükmünde kararnamelerle değişiklik yapılmışsa, hepsinin birleştirilerek görüşülmesi ve tek kanun metni hâline getirilmesi, konu bütünlüğünün sağlanması ve yasa tekniği bakımından zorunludur.

Teklifimiz, bu amacı açıkça belirtmeye yöneliktir.

Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Oya Araslı İçel

Atila Sav Hatay

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Sayın Başkanlık Temsilcisi?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Başkanlık temsilcisi ve Sayın Komisyon, önergeye katıldı.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi, önerge istikametindeki değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, değişik şekliyle kabul edilmiştir.

17 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 17.- Millet Meclisi İçtüzüğüne aşağıdaki 91 inci madde eklenmiştir.

Temel Kanunlar

Madde 91.- Temel kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü tespitine, hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

18 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 18.- Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen maddelere göre numaralar teselsül ettirilmek suretiyle 91 inci madde 93 üncü madde olarak ve son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İkinci görüşmede yalnızca maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülür, birinci görüşmede üzerinde değişiklik teklifi bulunmayan bir madde hakkında ikinci görüşmede önerge verilemez.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?..

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

19 uncu maddeyi okutuyorum:

MADDE 19.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 92 nci maddesi 94 üncü madde olarak başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasada Değişiklik Tekliflerinin Kabulü

Madde 94.- Anayasada değişiklik tekliflerinin birinci ve ikinci görüşmelerinde, maddelerin kabulü ile ikinci görüşmenin sonunda tümünün kabulü üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile mümkündür.

Birinci görüşmede gerekli çoğunlukla kabul oyu alamayan bir madde ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamamışsa reddedilmiş olur.

Teklif hakkında verilen değişiklik önergesinin kabulü hâlinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması gizli oylama suretiyle tekrarlanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

20 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 20.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 95 inci maddesi kaldırılmış ve 94 üncü maddesi 96 ncı madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Soru

Madde 96.- Soru; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Soru önergelerine belge eklenemez.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanır ve Başkanlığa verilir.

Başkan, İçtüzük şartlarına uygun gördüğü önergeleri gelen kâğıtlar listesinde yayımlar ve Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Bir önerge var; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 20 nci maddesindeki "95 inci maddesi kaldırılmış" ibaresinin metinden çıkarılmasını saygıyla arz ederiz.

Gerekçe: Yürürlükteki Millet Meclisi İçtüzüğünün 95 inci maddesinde "Sorulamayacak Konular" genel başlığı altında, Başkanlıkça kabul edilmeyecek soru önergeleri gösterilmiştir. Soru önergelerinde disiplinin sağlanması ve yanlış yorumlara yol açılmaması için bu maddenin korunmasında yarar vardır.

Teklifimiz, 95 inci maddenin kaldırılmasına yönelik ibarenin 19 uncu madde metninden çıkarılmasını öngörmektedir,

Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Oya Araslı İçel

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Önergeye katılıyor musunuz?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Önergeye, Başkanlık Temsilcisi ve Komisyon katıldı.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu maddeyi, kabul edilen önerge istikametindeki değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, değişik şekliyle kabul edilmiştir.

21 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 21.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 97 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Sözlü Sorunun Gündeme Alınması ve Cevaplandırılması

Madde 97.- Sözlü sorular, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa sevk tarihinden itibaren beş gün sonra gündeme alınır.

Sözlü soruların cevaplandırılması için; Anayasa, kanun ve İçtüzük gereği zorunluklar hariç olmak üzere, haftanın en az iki gününde, birleşimin başında ve birer saatten az olmamak şartıyla, Danışma Kurulunun önerisi ve Genel Kurulun onayı ile belli bir süre ayrılır.

Hükümet adına verilecek cevabın süresi beş dakikayı geçemez. Bu cevap üzerine soru sahibi, yerinden, konu ile ilgili çok kısa ek bir açıklama isteyebilir. Hükümet adına verilecek cevapla görüşme tamamlanır. İkinci cevap süresi de beş dakikayı geçemez.

Soru sahibinin Genel Kurulda bulunmaması, sorunun cevaplandırılmasına engel değildir.

Hükümet adına cevap vermek için söz alan bakan; gündemde bulunan sözlü soru önergelerinden birden fazlasını sıra gözetmeden cevaplayabilir. Bu hakkını kullanmak isteyen bakan, önceden birleşimi yöneten Başkana isteğini bildirir. Başkan bu isteği birleşimi açtıktan sonra derhal Genel Kurula duyurur. Konuları aynı olan sözlü sorular birleştirilerek cevaplandırılabilir.

İkinci fıkradaki zorunluklar hariç, üç birleşim içinde cevaplandırılmayan sözlü sorular yazılı soruya çevrilir ve istemi hâlinde aynı birleşimde önerge sahibine beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

BAŞKAN - Sayın Komisyon, yani sözlü soru okunduktan sonra sayın hükümet cevap verecek; tatmin olmazsa, önerge sahibi kalkacak, beyanda bulunacak...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Yerinden...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Kürsüye gelmiyor.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Kürsüye gelmeden.

BAŞKAN - Hükümet, isterse, ikinci defa daha mı cevap verecek?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Cevap verecek; evet.

BAŞKAN - Buna ihtiyaç mı hissediliyor?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - İhtiyaç şu bakımdan oluyor: Biliyorsunuz, şimdi, tatbikatta zaten bu var. Fakat, sürati sağlayabilmek için, sözlü soru sahibi, yerinden cevap verecek hükümete. Hükümet, bu cevap üzerine, yerinden verilen cevap üzerine, eğer uygun görürse, tekrar, bir 5 dakika daha açıklama yapma imkânına sahip oluyor.

BAŞKAN - Yani, burada, sürati sağlamak için, önerge sahibinin kürsü hakkını alıp hükümete veriyoruz.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Efendim, eskiden 10 dakikaydı bu; ikiye bölmüş oluyoruz. Hükümet, 5 dakika önce konuşuyor, yerinden önerge sahibinin müdahalesi veyahut açıklaması üzerine, isterse 5 dakika da sonra konuşuyor.

BAŞKAN - Peki efendim, demek ki böyle.

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Sayın Başkan, şahsım adına söz istiyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Ayhan.

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Muhterem Başkan, muhterem üyeler; görüşülmekte olan 13 sıra sayılı, İçtüzükle ilgili bu tasarı, hazırlanmış, buraya gelmiş. Hazırlayanları tebrik ederiz, teşekkür ederiz.

Geçen dönem, bu yapılamadı. Ben, bir başka komisyonda olduğum için, bu tasarının, bu ana kadar olan maddelerini, maalesef, yetişip takip etme imkânım olmadı.

Şimdi, bu madde, milletvekillerinin soru önergeleriyle ilgili. Görüyorum ki, buradaki düzenleme, sadre şifa hiçbir şey getirmemiş. İlgili komisyondaki arkadaşlar arasında eski milletvekilleri de vardır; yeni milletvekilleri, tabiî, bu sistemin işleyişinden malumattar değildir; ama, yaşayacaklar...

Neyi arz etmek istiyorum; Bu Meclisin birinci görevi denetimdir, ikinci görevi de yasamadır. Birinci, ikinci; takdim tehir, mühim değil; ama, denetim ve yasamadır. Milletvekili, denetimi nasıl yapacak; bakana soru soracak, bakandan cevap alacak.

Dört yıl milletvekilliği yapmış bir arkadaşınız olarak ifade ediyorum ki, geçen dönemin sözlü sorular listesini alın, bakın; orada 750-800 tane, bine yakın sözlü soru var ve hepsi, cevaplandırılmadan, kadük oldu gitti.

Sözlü soru şu kadar sürede cevaplandırılmadığı zaman, yazılı soruya dönüşür; yazılı soruya da, bakan, iki üç ay sonra cevap verir, meselenin aktüalitesi kaybolur. Yurt dışına giden arkadaşlar bilirler. Oradaki parlamentolarda, olay bugün olur - örneğin Westminster Sarayında ya da bilmem nerede bir yangın çıkar; bakarsınız, Avam Kamarasında- ertesi gün görüşülür; milletvekili sorar, bakan cevap verir. Yani, milletvekilinin denetim gücü budur esasında.

Biz, bu Parlamentoya bunu getirmezsek, hiçbir denetim gücümüz yoktur, sadece, gelir gideriz. Yani, bu madde bunu çözmemiş; müteakip maddelerde çözen bir şey olduğunu da zannetmiyorum. Sayın bakanlar buraya gelmediği zaman hiçbir sorumlulukları yok. Milletvekili gelmediği zaman bakan cevap veriyor; güzel. Tamam, milletvekili gelmeye mecburdur; ama, bakanın da buraya gelip cevap verme mecburiyeti var. Lütfen, sayın bakanlar gelsinler, haftada iki üç saat sözlü soru için burada bulunsunlar ve soruları cevaplandırsınlar; bizim buna ihtiyacımız var. Bu maddeyi böyle geçirirseniz, bu içtüzük tadilatının bu bapta, bu hususta, bu sahada hiçbir yenilik ve verimlilik getirmediğini arz etmek isterim. Milletvekili denetim hizmetini yapamaz, olayları takip edemez, olayları hükümete duyuramaz. Efendim, hükümete başka kanaldan duyurur... Hükümeti denetleyemez. Burada milletvekili sorar, hükümet cevap verir; bu sistem çalışırsa, Türkiye'de birçok şey de düzene girer. Kamu yönetiminde en alttan en üste her kademede görev yapan sorumlular, idareciler de kendilerine çekidüzen verirler. Niye; anında burada gündeme gelir; bakan burada hesap verir. Bu işin mahiyeti budur.

Arz eder, teşekkür ederim. (RP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Ayhan, teşekkür ediyorum.

Başka söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

22 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 22.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 96 ncı maddesi 98 inci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve buna göre madde numaralı teselsül ettirilmiştir.

Yazılı Sorunun Cevabı

Madde 98. - Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte Başkanlıkça alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir.

Yazılı somlar, Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren en geç onbeş gün içinde cevaplandırılır.

Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakanın veya ilgili bakanın dikkatini çeker.

Yazılı sorular, dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren on gün içinde de cevaplandırılmazsa, önerge işlemden kaldırılır ve önergenin süresi içinde cevaplandırılmadığı gelen kâğıtlar listesinde ilan edilir.

Hükümet, yazılı sorunun cevabını gereken bilgilerin derlenebilmesi için Başkanlığa bilgi vermek suretiyle bir ayı geçmemek üzere geciktirebilir.

BAŞKAN-Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

TEMEL KARAMOLLAOĞLU (Sivas) - Şahsım adına söz istiyorum Sayın Başkan.

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Şahsî söz talebim var Sayın Başkan.

BAŞKAN - Sayın Temel Karamollaoğlu ve Sayın Ayhan maddeyle ilgili şahsî söz talebinde bulunmuşlardır.

Buyurun Sayın Karamollaoğlu.

TEMEL KARAMOLLAOĞLU (Sivas) - Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlarım; biraz önce Sayın Ayhan'ın belirttiği konu, burada, biraz daha vuzuha kavuşmuş; yani, milletvekillerinin soracağı sorular, ister yazılı ister sözlü olsun, bundan sonra bakanlar tarafından cevaplandırılmayacak; onbeş gün sonra bir ihtar gidecek, bakan da bunu cevaplandırmadığı zaman, sadece "bakan bunu cevaplandırmadı" diye ilan edilecek.

Muhterem arkadaşlarım, gruplar bu konuda nasıl ittifak etmişler -kişisel olarak söylüyorum- komisyon bunu nasıl kabul etmiş, hayret ediyorum. Eğer milletvekilleri olarak, burada, biz, soru bile soramayacaksak, sorulan sorular da kesinlikle dikkate alınmayacak ise, o zaman, hakikaten, milletvekilleri, bir bakıma, istiskal edilmiş oluyor.

Bundan dolayı -arkadaşlarımız, bu maddenin kaldırılmasıyla ilgili bir değişiklik önergesi hazırlıyorlar- istirham ediyorum, bu maddeyi kaldıralım; hiç olmazsa, sorulan sorular mutlaka cevaplandırılsın.

Şimdi, biz işi tersine çeviriyoruz. Eskiden, bundan önceki İçtüzüğe göre, yazılı soru önergeleri, belli bir süre içinde cevaplandırılmadığı takdirde, sözlü soruya çevriliyor, hiç olmazsa "bu sorular dört yıl müddetle cevaplandırılmadı" diye bu sayfaları işgal ediyordu. Şimdi tersi olacak; sözlü soru, onbeş gün içinde cevaplandırılmadığı takdirde yazılı soru önergesine çevrilecek, bu yazılı soru önergesini de, sayın bakanın cevaplama mecburiyeti kalmayacak.

Ümit ediyorum ki, milletvekili arkadaşlarımız da, Komisyon da, Başkanlık da bu konuya gerekli hassasiyeti gösterirler ve arkadaşlarımızın hazırladığı önergeye uygun olarak mütalaa verirler. Bu suretle, hiç olmazsa, milletvekillerinin sormuş olduğu sorular ciddiye alınır kanaatindeyim.

Hepinize saygılar sunuyorum, hazırlanan bu önergenin kabul edileceğini ümit ediyorum. (RP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Karamollaoğlu, teşekkür ediyorum.

Sayın Ayhan, buyurun.

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Muhterem Başkan, muhterem üyeler; İçtüzük tadilatıyla ilgili 13 sıra sayılı teklifin 21 inci maddesi üzerinde -herhalde yeni numaralandırmayla 22 oldu- yazılı soruların cevaplandırılmasıyla ilgili madde üzerinde söz almış bulunuyorum.

Burada, benden önce konuşan Temel Bey'in ifade ettiği mahzurların giderilmesi lazım; bir. İkincisi, milletvekillerine, kamu kuruluşlarından doğrudan bilgi alma hakkının getirilmesi lazım. Biz, bir kamu kuruluşuyla ilgili bilgi istediğimiz zaman sayın bakana gidecek; sayın bakan, ilgili kamu kuruluşundan, kendisinin istediği istikamette bir cevabı istihsal edip önümüze getirecek. Halbuki, doğrudan kamu kurumundan bu bilgiyi alırsak... Kamu kurumunun yöneticisi, kendi sorumluluğu altında, bize doğru bilgi vermeye mecbur. Bu yolun açılması, milletvekilinin denetim gücü bakımından, Meclisin denetim gücü bakımından gereklidir.

Bakınız, bu Meclisin denetim gücü yok. Bazen, uzun süre biriken meseleler, kamuoyu, efkârıumumiye baskısı neticesinde soruşturma önergesine kadar varan bazı meseleler, burada müzakere ediliyor ve bir noktaya geliyor; ama, mesele bu değildir; mesele, bir başbakanı, bir bakanı, Yüce Divana sevk

edecek noktaya kadar denetimsiz bırakmak değildir. Eğer, denetim mekanizmaları müessir çalışırsa, her seviyede yönetici -siyasî, gayri siyasî- işini kanunlara, mevzuata uygun yapar ve memleket iyi yönetilir.

Gelişmiş olan ülkelerin parlamentolarında biz ne görüyoruz: Bir komisyon, endişe ettiği herhangi bir hususta, bir genel müdürü çağırır, bir bakanı çağırır, bir sorumluyu çağırır, enine boyuna değerlendirir, sorar, sorgular; ama, bizim Parlamentomuzda bu imkân yok. Niye yok; komisyon başkanları, komisyon yöneticileri iktidar partisinden. İktidar partisinin mensubu komisyon başkanı da -hangi partiden olursa olsun- acaba bakan olma sırası bana da gelir mi diye, genellikle başbakan olan parti genel başkanından çekinir; yaklaşan seçimde aday olma endişesi de kalbinin bir tarafına, kafasına yazılıdır. Onun için, hükümet icraatıyla ilgili, kamu yönetimiyle ilgili denetim Türkiye'de çalışmaz. Türkiye'nin bugün geldiği çıkmazın sebebi budur. Tabiî, bu çıkmaza, bu sıkıntılı duruma, Türkiye, her bakımdan -iktisadî bakımdan, sosyal bakımdan, bütün kamu yönetimi bakımından- geldiği bu noktaya, bir günde, bir ayda, bir yılda gelmedi; bu, yılların birikimidir. Onun için, biz, seçilmiş insanlar olarak, milletin vekilleri olarak, bizim güvenoyumuzla iktidar olan hükümetlerin ve o hükümetlerin tayin ettiği müsteşarların, genel müdürlerin, valilerin, bütün birimlerin Anayasaya ve kanunlara uygun hareket etmesini sağlamak istiyorsak ve birtakım yolsuzluk, şaibe ve iddialarla memleketin ve milletin ümidinin kararmamasını istiyorsak, mutlaka, Meclisin, milletvekillerinin ve komisyonların denetim gücünü artırmamız lazım. Milletvekillerinin en müessir denetim güçlerinden -biraz evvel arz ettiğim gibi- bir tanesi sözlü sorulardır, bir tanesi de yazılı sorulardır. Bunların doğrudan kamu kuruluşlarına tevcih edilip, bu cevapların alınabilmesi lazım; bu Parlamentonun bunun yolunu bulması lazım.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin nüvesi birinci Meclistir, İstiklal Harbini yapan Meclistir. O Meclis, icabında başkumandanı dahi hesaba çekmiş, kumandanlık süresini altışar aylar hâlinde uzatmış, bazen tereddüt etmiş uzatmamış, ikna olmuş uzatmış; her bakanı tek tek denetlemiş; harp hâlinde dört taraftan istilaya maruz kalmış olan bir memleketi selametle yönetip; sulhe, sükûne, barışa ulaştırmıştır. Bu Meclisin tarihinde, mazisinde olan güçlü Meclis budur; biz, buna ulaşmaya mecburuz. (Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CEVAT AYHAN (Devamla) - Bitiriyorum Sayın Başkan.

Bu içtüzük tadilatında bunun dikkate alınması gerekirdi, maalesef dikkate alınmamış, inşallah bir önergeyle tashih imkânı bulunur. Hepinizi hürmetle selamlarım. (RP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Ayhan, teşekkür ediyorum.

Madde üzerindeki müzakereler tamamlanmıştır.

Madde ile ilgili önerge var, okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı kanun teklifinin 98 inci maddesinin dördüncü fıkrasının madde metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Temel Karamollaoğlu Sivas, Ertan Yülek Adana, Mustafa Kamalak Kahramanmaraş, Hüseyin Kansu İstanbul, Zülfükar İzol Şanlıurfa, Alaattin Aydın Batman

BAŞKAN - Önergeye...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, affedersiniz; bu arada arkadaşlar bir şey sordular da önergeyi dinleyemedik; önergede ne istiyorlar?

BAŞKAN - Dördüncü fıkranın metinden çıkarılması...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, önerge sahipleri dediler ki "o fıkradaki 'önerge işlemden kaldırılır' ibaresi bu maddeden çıkarılırsa, maksadı hâsıl olmuş olur." Arkadaşlarımızın bu teklifini biz de makul gördük; çünkü, soru önergesinin işlemden kaldırılması düşünülemez; soru önergesi, gündem...

BAŞKAN - Sayın Komisyon ne buyurur efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Efendim, biz, bu konuyu Komisyonda uzun uzun görüştük. Tabiî, sistemin işleyişine imkân vermek gerekmektedir; ancak, Meclisin bu konuda birtakım birikimleri vardır. Sistemimizde, sözlü sorular, cevaplandırılmazsa, yazılı soruya çevrilmektedir. Eski sistemde, yazılı sorular, cevaplandırılmazsa, tekrar sözlü soruya çevrilmektedir. Dolayısıyla, burada, Meclis gündeminde, denetim mekanizmalarının, cevaplandırılmayan sorular nedeniyle, istenmeyen bir ağırlığı ve Meclis faaliyetlerini tıkaması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

Sayın Başkanım, sizler, Meclis faaliyetlerini sözlü sorulara tahsis ettiğiniz zaman, önünüzde, bu sözlü soruları muhtevi fevkalade kalın bir kitap bulmaktasınız. Eğer, bu maddeleri bu şekilde tanzim etmeyecek olursak, bu sözlü sorular ve yazılı sorular tevali edeceği için, bu kitabın kalınlığı gittikçe artacaktır. Netice itibariyle, elbette ki, aslolan, bu soruların cevaplandırılmasıdır; ama, cevaplandırılmayan sorular karşısında, bu meselenin müeyyidesi nedir diye düşündüğünüz zaman, bunun müeyyidesini bulmak mümkün değildir.

Değerli arkadaşlarımız; şimdi bir önergeyle, dördüncü fıkranın buradan çıkarılmasını istemektedirler. Buradan çıkarıldığı takdirde, bu gündem şişmesi olayı devam edecektir. Cevaplandırılmayan yazılı soru önergeleri, burada, ilânihaye, birbirine intikal etmek suretiyle, Meclis gündemini tıkayan bir mahiyette artarak devam edecektir. Komisyonda bütün arkadaşlarımızın iştirakiyle yaptığımız düzenlemede, süre içerisinde cevaplandırılmadığı

takdirde, önergenin işlemden kaldırılması ve önergenin işlemden kaldırıldığı da, yani- yazılı sorulara muhatap olan bakanın bu soruları cevaplandırmadığı-gelen kâğıtlar listesinde ilanedilmek suretiyle, Yüce Meclisin bilgisine sunulmaktadır.

Bu ilan etme keyfiyeti, elbette ki, bir denetim mekanizmasına muhatap olmuş olan bir bakanın bu denetimden kaçmasını önleyecek, Yüce Meclis tarafından bilgi edinilmesi ve bunun değerlendirilmesine imkân verecektir. Hiçbir bakan, böyle bir duruma düşmek istemez; yani, muhatap olduğu sorular karşısında, bu sorulara cevap veremediğinin Meclis kürsüsünden ilan edilmesini arzu etmez ve esasen, bunun müeyyidesi de, takdir edersiniz ki, siyasîdir.

Bunun dışında, biz, buraya siyasî bir müeyyide getirmiş bulunmaktayız. Yüce Meclisin, cevaplandırılmama keyfiyetini takdir etmesine imkân vermiş bulunmaktayız. Eğer, bu dördüncü fıkra buradan çıkacak olursa eski sisteme dönülecektir; yine, yazılı sorular cevaplandırılmayacaktır; cevaplandırılmadığı zaman sözlü sorular hâline intikal edecektir ve önünüzdeki sözlü sorular listesi her geçen gün artacaktır, kabaracaktır ve Başkanlığınız, çok yüksek düzeyde artan bir bürokratik muameleye tabi olacaktır. Bu açıdan, önergeye katılmıyoruz.

Sayın Başkanım, arz ederim.

BAŞKAN - Efendim, önergeye katılmadınız. Önerge sahibi...

TEMEL KARAMOLLAOĞLU (Sivas) - Birinci önergeyi -ikinci bir önerge verildi- geri çekiyoruz.

BAŞKAN - Birinci önergeyi mi geri çekiyorsunuz?

TEMEL KARAMOLLAOĞLU (Sivas) - Evet.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, arkadaşlarımız ikinci bir önerge verdiler. O önergeyle "önerge işlemden kaldırılır ve" kelimeleri metinden kaldırıldığı takdirde, arkadaşlarımızın haklı olarak öne sürdükleri mahzurlar ortadan kaldırılıyor. Kaldı ki, bu fıkra kaldırıldığı takdirde, bakanın soruyu cevaplandırmadığı konusunda, herhangi bir yerde, kimsenin bilgisi olmaz; çünkü, burada cevaplandırılmadığı takdirde, gelen kâğıtlar listesinde ilan edilir. Bu, bir nevi bakanı da zor duruma düşürür ki...

BAŞKAN - İkinci önergeye katılıyorsunuz; öyle anlaşılıyor.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - İkinci önergeye katılıyoruz, birinci önergeye katılmıyoruz.

BAŞKAN - Zaten, geri çekiyorlar... Sayın Komisyon ikinci önergeye katılıyor musunuz?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN - İkinci önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı kanun teklifinin görüşülmekte olan maddenin dördüncü fıkrasındaki "önerge işlemden kaldırılır ve" ibaresinin metinden çıkarılmasını arz ederiz.

Abdüllatif Şener Sivas, Lütfü Esengün Erzurum, Temel Karamollaoğlu Sivas, Zeki Ünal Karaman, Alaattin Sever Aydın Batman

BAŞKAN - Birinci önergeyi geri çektiniz, değil mi efendim?

TEMEL KARAMOLLAOĞLU (Sivas) - Evet efendim.

BAŞKAN - İmzalarını geri almak suretiyle, birinci önergeyi, önerge sahipleri geri çektiler.

İkinci önergeye, Sayın Başkanlık Temsilcisi katılıyor; Sayın Komisyon, takdire mi bırakıyorsunuz?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılmıyoruz.

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, önergenizi izah edecek misiniz efendim, ihtiyaç duyuyor musunuz; komisyon katılmadı.

TEMEL KARAMOLLAOĞLU (Sivas) - Hayır efendim.

BAŞKAN - Peki.

Önergeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi, kabul edilen önerge istikametindeki değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde değişiklikle birlikte kabul edilmiştir.

23 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 23.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 103 üncü maddesi, 104 üncü madde olarak ve ikinci fıkrasının sonuna da aşağıdaki hüküm eklenerek değiştirilmiştir.

Araştırmasını üç ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilir. Komisyon bu süre sonunda da çalışmasını tamamlayamadığı takdirde süre bitiminden itibaren onbeş gün içinde araştırmanın tamamlanmaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde Genel Kurulda görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

24 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 24.- Millet Meclisi İçtüzüğünün 107 nci maddesi 105 inci madde olarak "Dördüncü Bölüm (Gensoru)" başlığı altında aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gensoru

Gensoruda Usul

Madde 105.- Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde Başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılır.

Gensoru önergesi beşyüz kelimeden fazla ise, imza sahipleri beşyüz kelimeyi geçmeyecek bir özeti bu önergeye eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur.

Gensoru görüşmeleri Anayasanın 99 uncu maddesi hükümlerine göre yapılır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

25 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 25.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Beşinci Bölüm (Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk)" başlığı altında aşağıdaki 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112 ve 113 üncü maddeler eklenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk

Meclis Soruşturması Açılması İçin Önerge

MADDE 106.- Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilir.

Bu önergede; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezaî sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, hangi fiillerinin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Meclis Soruşturması Önergesinin Görüşülmesi

MADDE 107.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen Meclis soruşturması önergesi Gelen Kâğıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Okunan önergenin bir örneği Başkanlıkça hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana gönderilir.

Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında yapılacak görüşmelerin günü, önergenin verilişinden itibaren bir ay içinde görüşülüp karara bağlanacak şekilde, bir özel gündem hâlinde Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Bu görüşme günü de ayrıca hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana bildirilir.

Sırasıyla, önergeyi verenlerden ilk imza sahibinin veya onun göstereceği bir diğer imza sahibinin, şahısları adına üç milletvekilinin ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşacağı bir görüşmeden sonra, Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca karar verilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde, gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Meclis Soruşturma Komisyonunun Kuruluşu

MADDE 108.- Soruşturma açılmasına karar verilmesi hâlinde, soruşturmanın yürütülmesi görevi, Anayasanın 100 üncü maddesi hükümlerine göre, Başkanlıkça Genel Kurulda yapılacak ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyona verilir.

Komisyon, kendisine bir başkan, bir başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini yeren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri bu komisyona seçilemezler.

Komisyonda görevli memur ve raportörler ile stenograf için de aynı hüküm uygulanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi ?..Yok.

Kişisel söz talebi?..Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Meclis Soruşturması Komisyonunun Çalışma Usulü ve Süresi

MADDE 109.- Soruşturma komisyonu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar.

Soruşturma komisyonu, raporunun Anayasanın 100 üncü maddesine göre kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi hâlinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?..Yok.

Kişisel söz talebi?..Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Meclis Soruşturması Komisyonunun Yetkileri

MADDE 110.- Komisyon kamusal ve özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir.

Komisyon, naib veya istinabe yolu ile adlî mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle, zapt ve arama ile ilgili olarak adlî mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adlî merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Soruşturmanın Sonuçlandırılması

MADDE 111.- Soruşturma komisyonu raporu, Bakanlıkça bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır ve öncelikle görüşülür.

Bu görüşmede, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılamaz.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca karara bağlanır.

Komisyonun, Yüce Divana sevk edilmesi yönündeki raporları ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yüce Divana sevk kararlarında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir.

Komisyonun Yüce Divâna sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulüyle mümkün olur.

Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince Yüce Divana sevk kararı alınırsa dosya, en geç yedi gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Bir önerge var; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 25 inci maddesiyle Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 111 inci maddesinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki biçimde düzenlenmesini saygıyla arz ederiz.

"Komisyonun, Yüce Divana sevk yönündeki raporları ile Genel Kurulun Yüce Divana sevk kararlarında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir."

Gerekçe: 24 üncü maddeye eklenen 111 inci maddenin başlangıcındaki "Komisyonun, Yüce Divana sevk edilmesi yönündeki..." ibaresi yanlış anlamaya yol açacak niteliktedir. Teklifimiz, bu ibarenin düzeltilmesini ve önceki fıkra ile uyumlu duruma getirilmesini sağlamaya yöneliktir.

Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Nihat Matkap Hatay CHP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Oya Araslı İçel

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Efendim, önergeye katılıp katılmadığınızı soracağım; ama, daha önce başka bir hususu sorayım.

Düzenlenen bu maddede, suçlanan sayın bakan veya başbakan için süresiz konuşma imkânı verildiği halde, altı sayın milletvekiline konuşma imkânı getiriliyor, onlar için süreden söz edilmemiş. Bu sayın milletvekilleri, genel hükümlere göre mi süre kullanacaklar, öyle mi düşünüldü?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, bu konuda genel olarak Danışma Kurulu gerekli süreleri belirtiyor; ama, savunma hakkı kutsal olduğu için, bunun sınırlanmaması...

BAŞKAN - O, ayrı... O, sınırlansın demiyorum. Benim tereddütüm, genel hükümlere göre mi?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, süre, genel hükümlere göre, Danışma Kurulunun getireceği karara göre belirlenecektir.

BAŞKAN - Okuttuğum önergeye, Sayın Başkanlık Temsilcisi ve Sayın Komisyon katılıyorlar mı?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli)- Katılıyoruz efendim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya)- Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Önergeye, Başkanlık Temsilcisi ve Komisyon katıldılar.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Maddeyi değişikliğiyle birlikte oylarınıza...

TURHAN GÜVEN (İçel) - Değişmedi ki...

BAŞKAN - Efendim, önerge kabul edilmiştir.

Zaten, o niyet "değişiklikle birlikte maddeyi oylarınıza sunuyorum" cümlesinin içinde mündemiçtir.

Ben, şimdi, maddeyi, bir kere daha değişiklikle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, değişiklikle birlikte kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Siyasî Parti Gruplarında Soruşturmayla İlgili Görüşme Yapılamaması

MADDE 112.- Siyasî parti gruplarında, Meclis Soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Ancak bu gruplarda Meclis Soruşturması ile ilgili komisyon üyelikleri için Anayasanın 100 üncü maddesine göre gösterilecek adayların tespiti amacıyla seçim yapılabilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler… Madde kabul edilmiştir.

113 üncü maddeyi okutuyorum:

Cumhurbaşkanının Vatana İhanetle Suçlandırılması

MADDE 113.- Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

Bu önerge derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur; suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulmasından başlayarak yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

Bu birleşimde, suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının da dinleneceği bir görüşmeden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az dörtte üçünün oyuyla suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının Yüce Divana sevkine karar verilebilir. Suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanı, isterse, savunmasını yazılı olarak gönderebilir. Bu savunma Genel Kurulda aynen okunur.

Birinci fıkrada söz konusu önerge ile üçüncü fıkrada söz konusu Yüce Divana sevk kararında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı ve suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanınca işlendiği ileri sürülen suçun hangi gerekçeyle vatana ihanet sayılması gerektiği belirtilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Sayın Başkan, burada "suçlandırılması istenen" tabirinin "itham edilen" veya "suçlanan" şeklinde düzeltilmesi gerekir.

Arz ederim.

MÜMTAZ SOYSAL (Zonguldak) - Sayın Başkan, kişisel söz istiyorum.

BAŞKAN - Sayın Soysal, kişisel söz talebinde bulundu; belki, Sayın Ayhan'ın takıldığı noktayı izah edecektir; bilemiyorum tabiî.

Buyurun Sayın Soysal.

MÜMTAZ SOYSAL (Zonguldak) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; herhalde sizler de o noktaya takıldınız; "suçlandırma" sözü, pek doğru Türkçe değil gibi geliyor "suçlanması" olması gerekir; ama, buna karşılık, bazı arkadaşlarımız, Anayasanın ilgili maddesinde aynı sözcüğün kullanıldığını söylüyorlarsa da, Anayasada yapılmış Türkçe yanlışları -ki, yalnız bundan ibaret değil, birçok Türkçe yanlışı var- yeri geldikçe, ister yasalarda ister İçtüzükte, düzeltilmelidir inancındayım; çünkü, onların düzeltilmesini anayasa değişikliğine bıraktığımız takdirde, o değişiklik de zor olacağı için, bir hayli beklemek gerekebilir; yeri geldikçe bu düzeltmeleri yapmak, zannediyorum, dilimize karşı bir ödevimizdir. O bakımdan, bir hukuk sorunu olacağını da sanmıyorum; çünkü, kavramı değiştirmiyoruz, özünü değiştirmiyoruz, o bakımdan, bu değişikliği yapmanın sırasıdır diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Efendim, net olarak suçlanan mı?

MÜMTAZ SOYSAL (Zonguldak) - "Suçlanan" olması gerekir efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum Sayın Soysal.

Bir önerge lütfederseniz...

Sayın Ayhan, buyurun.

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Kanunların, bir milletin dilinin en güzel şekliyle ifade edilmesi gerekir. Lisanın en iyi kullanılacağı yer kanunlardır. Maalesef, Meclise sevk edilen ve bilhassa hükümetten gelen kanun tasarılarında, fevkalade bozuk Türkçe'yle yapılmış cümleler olduğunu görüyoruz. Hiç olmazsa, Meclisin Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğünde bu tip bozukluklara -bazen milletvekilleri de hızlı müzakerede yakalayabilirler veya yakalayamayabilirler- dikkat çekilip düzeltme imkânının getirilmesi lazım.

Bakın, burada biraz önce, pek muhterem hocamız Mümtaz Soysal Beyefendi Türkçemizi çok iyi kullanır, kendileri de ifade ettiler, ben de aynı şeyi söyleyeceğim; ancak, bakın, cümleyi okuyorum: "Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge..." Bunun yerine "suçlayan önerge" veya "itham eden önerge" denilebilir. Tabiî, maddenin başlığı dâhil, tümünün bu gözle düzeltilmesi lazım; çünkü, birkaç yerde geçiyor, ben tekrar etmeyeceğim; herhalde bir önerge de lütfedecekler.

Hepinize hürmetler ederim.

BAŞKAN - Sayın Ayhan, teşekkür ediyorum efendim.

Efendim, bir önerge var mı, yoksa Komisyonun ve Başkanlık Temsilcisinin açıklaması kâfi gelecek mi?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, 1961 Anayasasında da aynı ibare var. Birleşik Toplantı İçtüzüğünde de aynı ibare var.

BAŞKAN - Efendim, suimisal emsal olmaz biliyorsunuz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Bunu suimisal kabul edemeyiz; Parlamentolarda bu kadar uygulanagelmiş.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ AHMET İYİMAYA (Amasya) - Suç, ancak hükümle sabit olur; "suç isnadı" olabilir; ama, "suçlanan" olamaz.

BAŞKAN - Sayın Soysal, önerge hazırlıyor musunuz?..

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Önerge hazırlıyoruz efendim.

BAŞKAN - Peki efendim.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkanım, bunu Başkanlığın redaksiyon yetkisine bırakalım.

NECMİ HOŞVER (Bolu) - Başkanlık olarak redaksiyon yapsınlar.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Evet, redaksiyon yetkisini verdirelim size.

BAŞKAN - Türkçe dilimizi en güzel biçimde aksettirme hususunda Başkanlık Divanına yetki rica ediyorum:

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ AHMET İYİMAYA (Amasya) - Ceza hukuku ilkelerini uygulayalım.

BAŞKAN - Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Başkanlık Divanı redakte edecek, düzeltecektir.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Maddeyi oylayacağız efendim.

BAŞKAN - Madde üzerindeki müzakereler tamamlanmıştır.

Değişiklik önergesi yoktur.

Redaksiyon, verilen karar istikametinde yapılacaktır.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, çerçeve 25 inci maddeyi, bu maddeye bağlı biraz önce müzakere edip kabul buyurduğunuz maddelerle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 25 inci çerçeve madde, bağlı maddeleriyle birlikte kabul edilmiştir.

Bir başka maddeyi okutuyorum:

MADDE 26.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Yedinci Kısım (Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri)" başlığı altında aşağıdaki 114, 115, 116, 117, 118 ve 119 uncu maddeler eklenmiştir.

YEDİNCİ KISIM

Dilekçelerin İncelenmesi ve Karara Bağlanması Esas ve Usulleri

Dilekçe Komisyonu

MADDE 114.- Dilekçe Komisyonu, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikâyetleri inceler.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Dilekçelerin Başkanlık Divanınca incelenmesi

MADDE 115.- Dilekçe Komisyonunun; Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibinden oluşan Başkanlık Divanı, komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek;

1- Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,

2- Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,

3- Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,

4- Yetkili idarî makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,

5- Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan,

Dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar.

Komisyon Başkanlık Divanı, bu kararlarını; bastırır ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtır. Dağıtım tarihinden itibaren onbeş gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Dilekçelerin Komisyon Genel Kurulunca İncelenmesi

MADDE 116.- Komisyon Başkanlık Divanının 115 inci maddenin dışında gördüğü dilekçeler ile aynı madde gereğince karara bağladığı dilekçelerden süresi içinde itiraza uğrayanlar, Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir.

Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri, ilk önce; 115 inci, madde hükmü gereğince inceleyerek karar konusu olup olamayacakları hususunu kararlaştırır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Komisyon Genel Kurulu Kararlarının Bastırılması ve Dağıtılması

MADDE 117.- Komisyon Başkanlık Divanı Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırır, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum; Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Komisyon Genel Kurulu Kararlarına İtiraz

Madde 118.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin her üyesi Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren otuz gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir.

Komisyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden itibaren otuz gün içinde bir rapor düzenleyerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı karar kesindir.

Bu madde hükümleri gereğince kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum; Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Dilekçeler Hakkındaki Kesin Kararların Sonucu

Madde 119.- Bakanlar 118 inci madde gereğince kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, aynı maddenin son fıkrası uyarınca kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren otuz gün içinde, Komisyon Başkanlığına

yazıyla bildirirler. Komisyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, komisyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonun bu istekte bulunması hâlinde 118 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır.

İlgili bakanlık birinci fıkra uyarınca yapması gereken bildiriyi yapmadığı takdirde de, aynı fıkra hükümleri uygulanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, çerçeve 26 ncı maddeyi, biraz önce kabul buyurduğunuz bağlı maddelerle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Çerçeve 26 ncı madde, bağlı maddelerle birlikte kabul edilmiştir.

27 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 27.- Millet Meclisi İçtüzüğüne "Sekizinci Kısım (Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar)" başlığı altında aşağıdaki 120, 121, 125, 126, 127, 128 ve 129 uncu maddeler eklenmiş; İçtüzüğün 104 üncü maddesi 122 nci madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; 105 ve 106 ncı maddelerinin numaraları da 123 ve 124 olarak teselsül ettirilmiştir.

SEKİZİNCİ KISIM

Cumhurbaşkanı Seçimi, Güven İstemi, Olağanüstü

Yönetim Usulleri ve Silahlı Kuvvetlerle ilgili Kararlar

BİRİNCİ BÖLÜM

Cumhurbaşkanı Seçimi ve Andiçme Töreni

Cumhurbaşkanı Seçimi

Madde 120.- Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir.

Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının ve birleşimde görevli Başkanlık Divanı Üyelerinin imzaladıkları bir tutanakla bildirilir.

Cumhurbaşkanı seçimi tamamlanınca başkan, yeni Cumhurbaşkanına seçildiğini bildirmek üzere oturumu kapatır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler.,. Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Cumhurbaşkanının Andiçme Töreni

Madde 121.- Yeni Cumhurbaşkanının andiçme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır.

Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebeple boşalmışsa, andiçme töreni, seçimden hemen sonraki oturumda yapılır.

Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını Genel Kurul Salonuna davet eden Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir ve ayakta andiçer. Andiçme bitince, İstiklal Marşı çalınır ve Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır.

Cumhurbaşkanı, andiçme töreninde siyah elbise giyer.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

İKİNCİ BÖLÜM

Güven İstemi

Hükümet Programının Okunması

Madde 122.- Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programı, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur.

Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca Genel Kurula bir özel gündem teklif olunur.

Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı hâlinde değilse, Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Olağanüstü Yönetim Usulleri

Olağanüstü Hal ile İlgili Kararlar

Madde 125.- Anayasanın 121 inci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmî Gazetede yayımlanan olağanüstü hal ile ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Yukarıdaki fıkrada söz konusu karar veya istemde zikredilen sürelerin kısaltılması veya uzatılması hakkında siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşme sırasında önerge verilebilir. Oylamadan önce önerge sahibi on dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

Birinci fıkrada söz konusu karar veya istemler Türkiye Büyük Millet Meclisince karara bağlandıktan sonra, siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile verilen olağanüstü hâlin kaldırılması veya süresinin kısaltılmasına dair önergeler, Başkanlıkça alındıkları tarihi takibeden yedi gün içinde gündeme alınır ve üzerlerinde görüşme açılıp açılmaması oylanır. Oylamadan önce Hükümet ve on dakikayı geçmemek üzere önerge sahibi söz alabilirler. Görüşme açılması reddedilirse, önerge de reddedilmiş olur. Görüşme açılması kabul edilirse, önerge yedi gün içinde gündeme alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü hâlin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü hâlin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülür ve karara bağlanır.

Bu madde gereğince yapılacak görüşmeler genel hükümlere göre yapılır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?..Yok.

Kişisel söz talebi ?..Yok.

İki önerge vardır; önce geliş sırasına göre, sonra aykırılık derecesine göre işleme tabi tutacağım:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 27 nci maddesiyle Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 125 inci maddenin ikinci fıkrasının aşağıdaki biçimde düzenlenmesini saygıyla arz ederiz.

"Yukarıdaki fıkrada söz konusu kararda öngörülen sürenin kısaltılması veya uzatılması hakkında siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşme sırasında önerge verilebilir. Oylamadan önce, önerge sahibi beş dakikayı geçmemek üzere söz alabilir."

Gerekçe: 125 inci maddenin ikinci fıkrasındaki "veya istemde" ibaresiyle, üçüncü fıkrasındaki "veya istemler" ibaresi, Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısı İçtüzüğünden farkı, bir tertip içinde alınan bu maddenin birinci fıkrasında herhangi bir istem yer almadığı için, anlamını yitirmiş bulunmaktadır. Teklifimiz, ikinci fıkranın bu yönde düzeltilmesi ve önerge sahibinin konuşma süresinin önergelerle ilgili, genel ilke doğrultusunda beş dakika olarak değiştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Üçüncü fıkranın bütünüyle çıkarılmasını ise ayrı bir önergeyle önermekteyiz.

Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Nihat Matkap Hatay CHP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 27 nci maddesiyle, Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 125 inci maddenin üçüncü fıkrasının metinden çıkarılmasını saygıyla arz ederiz.

Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Nihat Matkap Hatay CHP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Abdüllatif Şener Sivas

Gerekçe: 26 ncı maddeyle eklenen, 125 inci maddenin üçüncü fıkrası, olağanüstü hal ve -bir sonraki maddede yapılan yollama ile- sıkıyönetim kararlarının, sürelerinin kısaltılması veya uzatılması yönündeki önergelerle birlikte, Mecliste görüşülerek onaylandıktan sonra, aynı kanunun, sürekli olarak tartışmaya açık tutulmasına elverişlidir. Teklifimiz, her iki olağanüstü yönetim usulünden beklenen yararı da azaltabilecek böyle bir sakıncaya meydan vermemek düşüncesiyle hazırlanmıştır.

BAŞKAN - Aykırı önerge ikinci önergedir; o şekilde işleme koyuyorum.

Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Sayın Temsilci katılıyor mu efendim?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Bu önergeye Komisyon ve Sayın Temsilci katıldı.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Birinci önerge tekrar okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 27 nci maddesiyle Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 125 inci maddenin ikinci fıkrasının aşağıdaki biçimde düzenlenmesini saygıyla arz ederiz.

"Yukarıdaki fıkrada söz konusu kararda öngörülen sürenin kısaltılması veya uzatılması hakkında siyasî parti grupları veya en az 20 milletvekilinin imzasıyla görüşme sırasında önerge verilebilir. Oylamadan önce, önerge sahibi 5 dakikayı geçmemek üzere söz alabilir."

BAŞKAN - Önergeye Sayın Temsilci katılıyor mu?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Önergeye, Başkanlık Temsilcisi ve Sayın Komisyon katıldı.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Şimdi, maddeyi kabul edilen önerge istikametindeki değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde değişik şekliyle kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Sıkıyönetimle İlgili Kararlar

Madde 126.- Anayasanın 122 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmî Gazetede yayımlanan sıkıyönetimle ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile görüşmeler sırasında veya görüşmelerden sonra verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 125 inci madde hükümleri uygulanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili bir önerge var; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 27 nci maddesiyle Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 126 ncı maddenin ikinci fıkrasındaki "görüşmeler sırasında veya görüşmelerden sonra" ibaresinin metinden çıkarılmasını arz ederiz.

Gerekçe: Söz konusu ibareyle, 126 ncı maddeye yapılan yollama, sıkıyönetim kararı Mecliste görüşülerek onaylandıktan sonra, aynı kanunun sürekli olarak tartışmaya açık tutulmasına olanak veren düzenlemenin, sıkıyönetim hakkında da uygulanmasını öngörmektedir. Bu durumun sakıncası, 125 inci maddenin üçüncü fıkrasıyla ilgili önergemizde açıklanmıştı; 125 inci maddenin üçüncü fıkrası metinden çıkarıldığı takdirde, bu ibarenin de anlamı kalmayacağı, dolayısıyla bu ibarenin de metinden çıkarılması gerektiği açıktır.

Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Nihat Matkap Hatay CHP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Önergeye...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Önergeye Başkanlık Temsilcisi ve Komisyon katılmaktadır.

Önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi kabul edilen önerge istikametindeki değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde değişik şekliyle kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim Kanun Hükmündeki Kararnamelerinin Görüşülmesi

Madde 127. - Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve içtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşülür ve karara bağlanır.

Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok. Kişisel söz talebi?..

MUSTAFA KAMALAK (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN - Yalnız, bu arada, Sayın Komisyondan ve Sayın Temsilciden bir şey sorayım: Bu maddenin başlığı "Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim Kanun Hükmündeki Kararnamelerinin Görüşülmesi" şeklinde. Acaba, bunu "Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetimle İlgili Kanun Hükmündeki Kararnamelerini Görüşülmesi" şeklinde düzeltebilir miyiz?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Evet efendim "ilgili" veya "hakkındaki" şeklinde olabilir. .

BAŞKAN -Yani, Başkanlığımızca, oraya bir "ilgili" kelimesini koymakta zaruret var gibi geliyor.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Evet, haklısınız efendim.

BAŞKAN - Peki, teşekkür ediyorum.

Sayın Kamalak, buyurun.

MUSTAFA KAMALAK (Kahramanmaraş) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; konuşmama başlarken, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün Türkiye'de kanun hükmünde kararnameler, neredeyse kanunların yerini alma yolundadır. Bu münasebetle, kanaatimce, mutlak manada, kanun hükmündeki kararnamelere bir çekidüzen vermek gerekiyor. Bu çekidüzeni, maalesef, bu içtüzük değişikliğinde göremiyorum. Bu münasebetle, İçtüzüğe, mutlaka, belli süre içerisinde görüşülüp kabul edilmeyen kanun hükmündeki kararnamelerin doğrudan geçersiz kılınması yolunda bir hüküm eklememiz gerektiği kanaatindeyim.

Gerçekten, on yılı geçmiş olmasına rağmen henüz Meclis gündemine getirilmemiş kararnameler yardır. Bunların da sayısı, geçen sene yaptığım bir araştırmaya göre, 250'nin üzerindeydi.

Bu münasebetle, "komisyonlarda en geç 20 gün içinde görüşmeleri tamamlanamayan kanun hükmündeki kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır; alınmadığı takdirde geçersiz sayılır" şeklinde bir düzenleme yapılmasını arzu ediyorum.

Anayasada "yasama yetkisi devredilemez" denildiği halde, Yüce Meclis bu yetkiyi, dolaylı bir biçimde Bakanlar Kuruluna devretmiş vaziyettedir.

Arz ederim efendim. Saygılarımla.

BAŞKAN - Sayın Kamalak, teşekkür ediyorum.

Sayın milletvekilleri, Sayın Kamalak haklı olarak bir konuda hassasiyet izhar buyurdular. Hassas davranmakta haklıdırlar; ancak, işaret buyurdukları konuda elimizde herhangi bir kanun hükmünde kararname mevcut değil. Sıkıyönetim yahut olağanüstü halle ilgili kanun hükmünde kararname yok; onun için, endişeniz olmasın, endişe buyurmayın.

CEVAT AYHAN (Sakarya) - Görüşülmeyen kanun hükmünde kararnameler, on yıllık kanun hükmünde kararnameler var.

BAŞKAN - Efendim, bununla alakalı değil. Kanun hükmünde kararname ayrı şey. Olağanüstü hal ve sıkıyönetimle ilgili olanlar ayrı. Biz, şimdi, olağanüstü hal ve sıkıyönetimle ilgili olanları...

MEHMET GÖZLÜKAYA (Denizli) - Maddeyi oylayalım efendim.

BAŞKAN - Efendim, ama, sayın milletvekillerini de tatmin etmemiz lazım, tereddütlerini gidermemiz lazım; görevimiz bu.

Sayın Başkan hepinize yemek ikram edecek nasıl olsa.

Evet, Sayın Komisyon ve Temsilciliğe sormuştuk.

Olağanüstü hal...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, isterseniz, o değişikliği yapmayalım; çünkü, bu olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri, bizatihi diğer kanun hükmündeki kararnamelerle ilgili değildir. O bakımdan, arkadaşlarla konuştuk, o konudaki başlık doğrudur.

BAŞKAN - Olağanüstü hal ve sıkıyönetim...

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Hayır, hayır ilgisi yok. Bu, o dönemin kararlarını kapsıyor efendim.

BAŞKAN - Ama, bir dakika... Yani, burada, kanun hükmündeki kararnameleri, sıkıyönetime, olağanüstü hâle bağlamıyorsunuz; genel anlamda kanun hükmünde kararnameler mi diyorsunuz?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - O, kararnamenin bizatihi kendisidir.

Efendim, zaten, redaksiyon yetkisini verdik Başkanlığa.

BAŞKAN - Evet, redaksiyon yetkisi aldık zaten; düzelteceğiz.

Madde üzerinde önerge yok.

Maddeyle ilgili müzakereler tamamlanmıştır.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Hâli İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar

Savaş Hâli İlanı

Madde 128.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hâli ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

Ancak, Anayasanın 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırır.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili bir önerge var; okutuyorum;

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı Teklifin 27 nci maddesiyle Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 128 inci maddenin birinci fıkrasındaki "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile" ibaresinin "Türkiye Büyük Millet Meclisince" biçiminde değiştirilmesini saygıyla arz ederiz.

Gerekçe: Anayasanın 92 nci maddesinde, savaş hâli ilanı ile ilgili herhangi bir karar yeter sayısı öngörülmediği için, bu konuda Anayasanın 96 ncı maddesindeki genel toplantı ve karar yeter sayılarının uygulanması gerekmektedir. Teklifimiz bu amacı sağlamaya yöneliktir.

Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Nihat Matkap Hatay CHP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Temsilci?..

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Komisyon ve Sayın Temsilci önergeye katılıyorlar.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde değişik şekliyle kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Silahlı Kuvvet Gönderilmesi veya Kabulü

Madde 129.- Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için izin, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Bir önerge vardır; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 26 ncı maddesiyle Millet Meclisi İçtüzüğüne eklenen 129 uncu maddedeki "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile" ibaresinin, "Türkiye Büyük Millet Meclisince" biçiminde değiştirilmesini saygıyla arz ederiz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - "Meclis bu kararı verir" diyeceğiz.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Meclisçe verilir.

BAŞKAN - Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir; bu, daha çok bir dil düzeltmesidir.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - İzin verilir, karar değil efendim..

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan...

BAŞKAN - Buyurun efendim.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, daha önce "izin" kelimesi var. Yurt dışına Türk Silahlı Kuvvetlerinin gönderilmesine veya yabancı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Efendim, "izin" sözcüğü daha önce geçiyor.

BAŞKAN - Evet, Anayasadaki düzenlemeler de böyle "izin" şeklinde mi acaba?

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - "İzin" efendim.

Maddenin tamamı şöyle efendim: "Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için izin, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine..."

BAŞKAN - Tabiî, o zaman "Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir." O şekilde düzeltilecek, o şekilde redakte edilecektir.

Sayın Başkanlık temsilcisi önergeye katılıyor mu?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Başkanlık temsilcisi ve Komisyon önergeye katılıyorlar.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Başka önerge yok.

Şimdi, izin verirseniz, şu önergeyi bir kere daha okutuyorum:

"Türkiye Büyük Millet Meclisince" biçiminde değiştirilmesini saygıyla arz ederiz.

Gerekçe: Anayasanın 92 nci maddesinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin konusunda herhangi bir karar yeter sayı öngörülmediği için, bu konuda, Anayasanın 96 ncı maddesindeki genel toplantı ve karar yeter sayılarının uygulanması gerekmektedir. Teklifimiz bu amacı sağlamaya yöneliktir.

Mümtaz Soysal Zonguldak, Hikmet Sami Türk Trabzon, Necdet Tekin Kırklareli, Atilla Sav Hatay, Oya Araslı İçel

BAŞKAN - Evet, buradaki maksat, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Kararı izne dönüştürüyor önerge; bir de, dil düzeltmesi.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Evet efendim; yalnız, orada Bakanlar Kurulunun istemi var; yani, o hiç geçmiyor.

BAŞKAN - Ana metinde yok mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Ana metinde var da, cümle o şekilde okunuyor ki, sanki o da çıkarılmış gibi. Halbuki, burada, Türkiye'de bulunmasına, belli bir süre için, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine izin verilir.

BAŞKAN - Tabiî, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Bakanlar Kurulunun istemi var.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Evet efendim; doğru söylüyorsunuz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Efendim, Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

Maksat bu mu efendim?.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Belli bir süre için izin verilir.

BAŞKAN - Efendim, burada, öyle bir ifade yok.

HİKMET SAMİ TÜRK (Trabzon) - Sayın Başkan, önergeyi açıklayabilir miyim?

BAŞKAN - Bir daha tekrar ediyorum efendim.

Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına belli bir süre için, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Tamamdır efendim.

BAŞKAN - Efendim, madde bu şekilde düzenlenecektir.

Efendim, bu okuduğum hedefi hedefleyen önergeye, Komisyon katıldı, Temsilcilik katıldı.

Önergeyi oyluyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi kabul edilen önerge istikametinde oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, değişiklikle birlikte kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, çerçeve 27 nci maddeyi, bağlı maddelerle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Çerçeve 27 nci madde, bağlı maddelerle birlikte kabul edilmiştir.

28 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 28. - Millet Meclisi İçtüzüğünün yedinci kısmı "Dokuzuncu Kısım (Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi)" başlığı altında Birinci Bölüm olarak İçtüzüğün; 108, 109, 110 ve 111 inci maddelerinin numaraları 130, 131, 132 ve 133 üncü madde olarak teselsül ettirilmiş; İkinci bölüm olarak 112, 113, ve 114 üncü maddeleri ise 134, 135, 136 ve 137 nci madde olarak aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiş, müteakip kısımların numaraları ile madde numaraları buna göre teselsül ettirilmiştir.

DOKUZUNCU KISIM

Yasama Dokunulmazlığı ve Üyeliğin Düşmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasama Dokunulmazlığı

İKİNCİ BÖLÜM

Üyeliğin Düşmesi

Üyeliğin Düşmesi

Madde 134.- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyelikleri hakkında 135, 136 ve 137 nci maddeler uygulanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde, gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili bir önerge var; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı Teklifin 28 inci maddesiyle eklenen 134 üncü maddenin aşağıdaki biçimde düzenlenmesini saygıyla arz ederiz.

"İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin üyeliği 135,136 ve 137 nci maddelere göre düşer."

Gerekçe: Üyeliğin düşmesi nedenlerini sıralayan 134 üncü madde, doğrudan doğruya hiçbir hüküm getirmemekte, uygulanacak hükümler için izleyen maddelere yollama yapmaktadır. Sözü edilen nedenlerin sonucunun da, aynı maddede belirtilmesi, bu maddenin gereksiz bir düzenleme durumuna düşmemesi, amacın daha iyi ifade edilmesi ve yasa tekniği bakımından uygun olacaktır.

Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Nihat Matkap Hatay CHP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Önergeye Başkanlık Temsilcisi katılıyor mu?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Önergeye Komisyon ve Başkanlık Temsilcisi katıldı.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi, kabul edilen değişiklik önergesi istikametinde oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, kabul edilen değişiklik önergesi istikametinde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Üyelikten İstifa, Hükümlülük ve Kısıtlama

Madde 135.- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra üyeliğinin düşmesine Genel Kurulca görüşmesiz karar verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Bir Görevi Sürdürme

Madde 136. - Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul, gizli oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer. Üyeliğin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz herhalde savunmanındır.

Gizli oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Bir önerge var; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı teklifin 28 inci maddesiyle değiştirilen Millet Meclisi İçtüzüğünün 136 ncı maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının aşağıdaki biçimde düzenlenmesini saygıyla arz ederiz.

"Bu rapor, Genel Kurulda görüşülür. Üyelik sıfatının düşmesi söz konusu olan milletvekili, isterse karma komisyonda ve Genel Kurulda kendisi savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz, her halde savunmanındır.

Üyeliğin düşmesi, Genel Kurulda, gizli oyla karara bağlanır. Oylama, karma komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren 24 saat geçmeden yapılamaz."

Gerekçe: Anayasa Komisyonunca kabul edilen 136 ncı maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları, görüşme, savunma ve oylama sırasına uygun olmayan bir düzenleme içinde, amacı tam olarak yansıtmayan bir ifade ile kaleme alınmıştır.

Teklifimiz, konuya hem işlem sırasına uygun, hem amaca daha açık bir ifadeyle belirten bir düzenleme getirmeye yöneliktir.

Hasan Hüsamettin Özkan İstanbul DSP Grup Başkanvekili

Murat Başesgioğlu Kastamonu ANAP Grup Başkanvekili

Hikmet Sami Türk Trabzon

Nihat Matkap Hatay CHP Grup Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük Ankara DYP Grup Başkanvekili

Abdüllatif Şener Sivas

BAŞKAN - Önergeye katılıyor musunuz?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Sayın Komisyon ve Başkanlık Temsilcisi önergeye katıldı.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi, değişiklik istikametinde oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, değişik şekliyle kabul edilmiştir.

Diğer maddeyi okutuyorum:

Milletvekillerinin Devamsızlığı

Madde 137.- Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyeliği düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmi dört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz ve özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Çerçeve 28 inci maddeyi, bağlı maddelerle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Çerçeve 28 inci madde bağlı maddelerle birlikte kabul edilmiştir.

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, daha önce biz, 95 inci maddeyi kabul ettik. Komisyon, 95 inci maddeyi, çıkarmıştı; biz kabul ettik. Bu çerçeve maddelerde bazı Tüzük maddeleri geçiyor; bunlarda bir yanlışlık olabilir, onu düzeltme yetkisi vardır.

BAŞKAN - Yetki isteyeceğiz.

Madde 29'u okutuyorum:

MADDE 29.- Bu İçtüzüğün 7 nci maddesi ile değiştirilen 20 nci maddesi 1 Ekim 1997 tarihinde, diğer hükümleri yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi?.. Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Maddeyle ilgili bir önerge vardır; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 13 sıra sayılı İçtüzük Değişiklik Teklifinin 7 nci maddesiyle değiştirilen 20 nci maddede kabul edilen önergeler muvacehesinde 29 uncu maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Mehmet Gözlükaya Denizli, Murat Başesgioğlu Kastamonu, Atila Sav Hatay, Mümtaz Soysal Zonguldak, Lütfü Esengün Erzurum

MADDE 29.- Bu İçtüzük değişikliği, yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

BAŞKAN - Önergeye Sayın Temsilci katılıyor mu?

TBMM BAŞKANVEKİLİ KAMER GENÇ (Tunceli) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Sayın Komisyon?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI METİN EMİROĞLU (Malatya) - Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN - Önergeye Sayın Temsilci ve Komisyon katılıyor.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi, kabul edilen önerge yönündeki değişiklik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde, bu değişiklikle birlikte kabul edilmiştir,

Madde 30'u okutuyorum:

MADDE 30.- Bu İçtüzük Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

BAŞKAN - Madde üzerinde gruplar adına söz talebi var mı efendim? Yok.

Kişisel söz talebi?.. Yok.

Değişiklik önergesi yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Efendim, biliyorsunuz çok değişik bentler, fıkralar ve maddeler oluştu. Teselsüller ve atıflar konusunda düzenleme yapmak üzere Başkanlık Divanına yetki istiyoruz: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Teselsül ve atıflarla ilgili olarak Başkanlık Divanı yetkili kılınmıştır.

Sayın milletvekilleri, Başkanlık Temsilcisinin ve Anayasa Komisyonu Başkanının huzuruyla ve Hükümetin yokluğunda, İçtüzük değişiklikleri müzakere edilip, maddeleri kabul edildi.

Şimdi, İçtüzük değişiklik teklifinin tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... İçtüzük değişiklik teklifinin tümü kabul edilmiştir; hayırlı, uğurlu olsun.

Sayın Kalemli, zatı âlinizi davet edeceğim; ama, izin verirseniz, burada epeyce sıkıntı çeken bir arkadaşınız olarak -ki, her başkanvekilinin sıkıntısı vardır- bir şey söylemek istiyorum. Şu bir şey hatırlatıyor bize: Görüyor musunuz, saat 17.10'da başladık, saat l9.50'de, 30 maddelik -sair maddelerle birlikte- bir kanun -bir İçtüzük ama- niteliğinde bir metin geçirdik. Demek ki, mesele, gruplar arasında, daha komisyonlarda görüşülürken pişirilirse, halledilirse, burada rahat geçer ve kanunlaşır; Meclisimizin nasıl üretken bir parlamento olduğu da gözlenmiş olur; bunu arz edeyim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Mustafa Kalemli'yi kürsüye davet ediyorum; buyurun. (Alkışlar)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI MUSTAFA KALEMLİ (Kütahya) - Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri, sayın milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 20 nci Dönem milletvekilleri, bugün, tarihî bir birleşimi gerçekleştirdi.

1973 yılında yapılan ve o günden bu yana yürürlükte olan birleşik içtüzükle ilgili, gerek anayasa değişikliklerinden doğan şikâyetler gerekse şartların getirdiği yetersizlikler nedeniyle bugüne kadar ortaya konulan değişiklik istekleri, maalesef, bugüne kadar gerçekleştirilememişti. Bu şeref, 20 nci Döneme nasip oldu; sizlere nasip oldu; hepinizi kutluyorum; sağ olun var olun. (Alkışlar)

Değerli milletvekili arkadaşlarım, oylarınızla göreve seçildiğim günden bugüne, bütün partilerin bu işle görevlendirdiği arkadaşlarımla birlikte, İçtüzüğün acilen değiştirilmesi gerekli olan maddelerini, bir paket hâlinde huzurlarınıza getirdik. Büyük emek sarf edildi, büyük iş yapıldı; emeği geçen herkese teşekkür ediyorum ve kutluyorum.

Yeterli midir; yeterli olmayabilir, eksik olabilir; ama, önümüzde güzel bir yol açılmıştır. Bu konsensüs devam ettiği süre içerisinde, bundan sonra, bu Meclisin ihtiyacı olan İçtüzük değişiklikleri de yapılabilecektir; yeni değişikler gündeme getirilebilecektir. Bugün, bu yolu da açmış oldunuz, bunun için de size teşekkür ediyorum.

20 nci Dönemin bu ilk kanunudur; Meclise ve milletimize hayırlı olsun; ama, normal bir kanunu çıkarmaktan çok daha zor bir iştir; çok zor bir işi başardınız; hiç küçümsemeyin.

Bizi televizyonlardan seyreden millete ilan ediyorum; bu Meclise güveniniz; bu Meclis, sizin seçtiğiniz insanların oluşturduğu bir Meclistir; bu Meclis, arasında konsensüsü devam ettirecektir; bize inanınız, devletin ve milletin temeli buradadır.

Hepinize tekrar teşekkür ediyorum, hepinizi kutluyorum ve Sayın Başkan, zatı âlinizi bütün Başkanlık Divanı üyeleriyle birlikte gösterdiğiniz bu idarede, sabırda tekrar kutluyorum, tekrar teşekkür ediyorum.

Sağ olun, var olun. (Alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Başkan, teşekkür ediyorum; hayırlı uğurlu olsun diyorum. Tabiî, ben de, sayın milletvekillerine, gösterdikleri sabır, tahammül, gayret, uyarıcı, düzeltici ikazlarından dolayı teşekkür ediyorum, Divandaki üyelere de teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

Tabiî, Divan üyeleri derken, bürokratlarımız var, hukuk şinaslarımız var, onlara da teşekkür ediyoruz.

…

ISBN: 978-975-8805-27-3 (tk.)
978-975-8805-29-7 (2.c)